

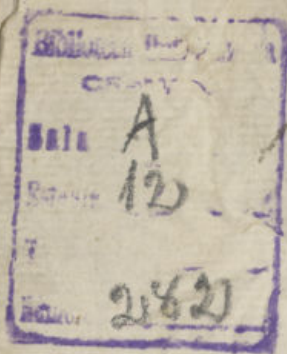
10.

A
12-282

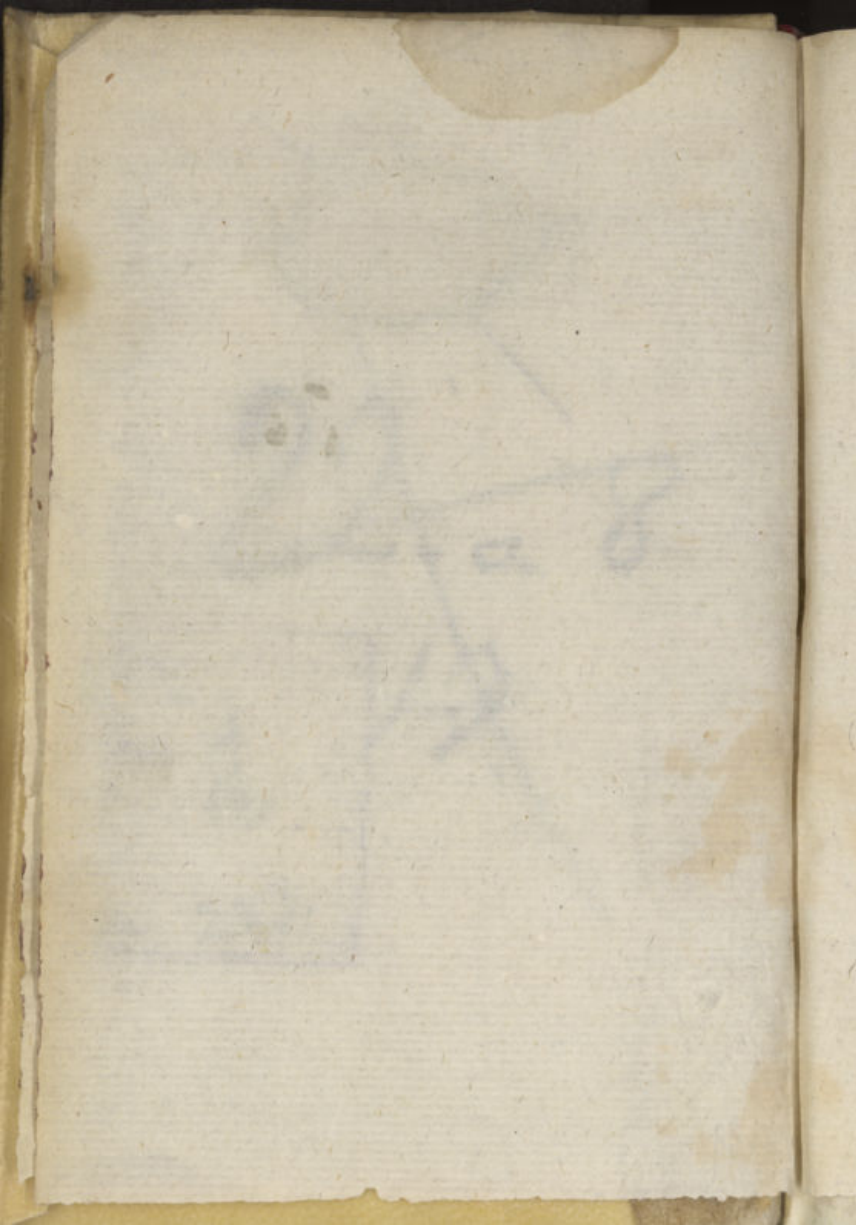
60

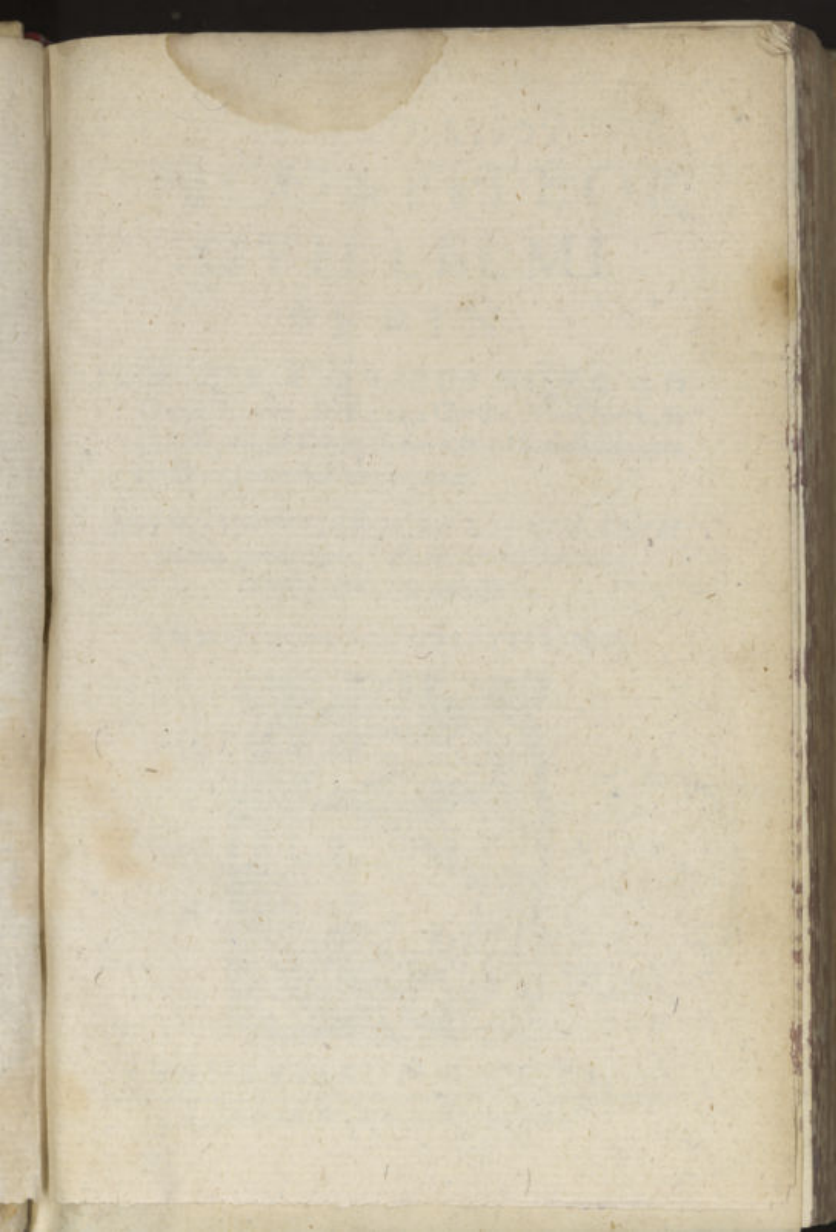
~~22. a 8~~

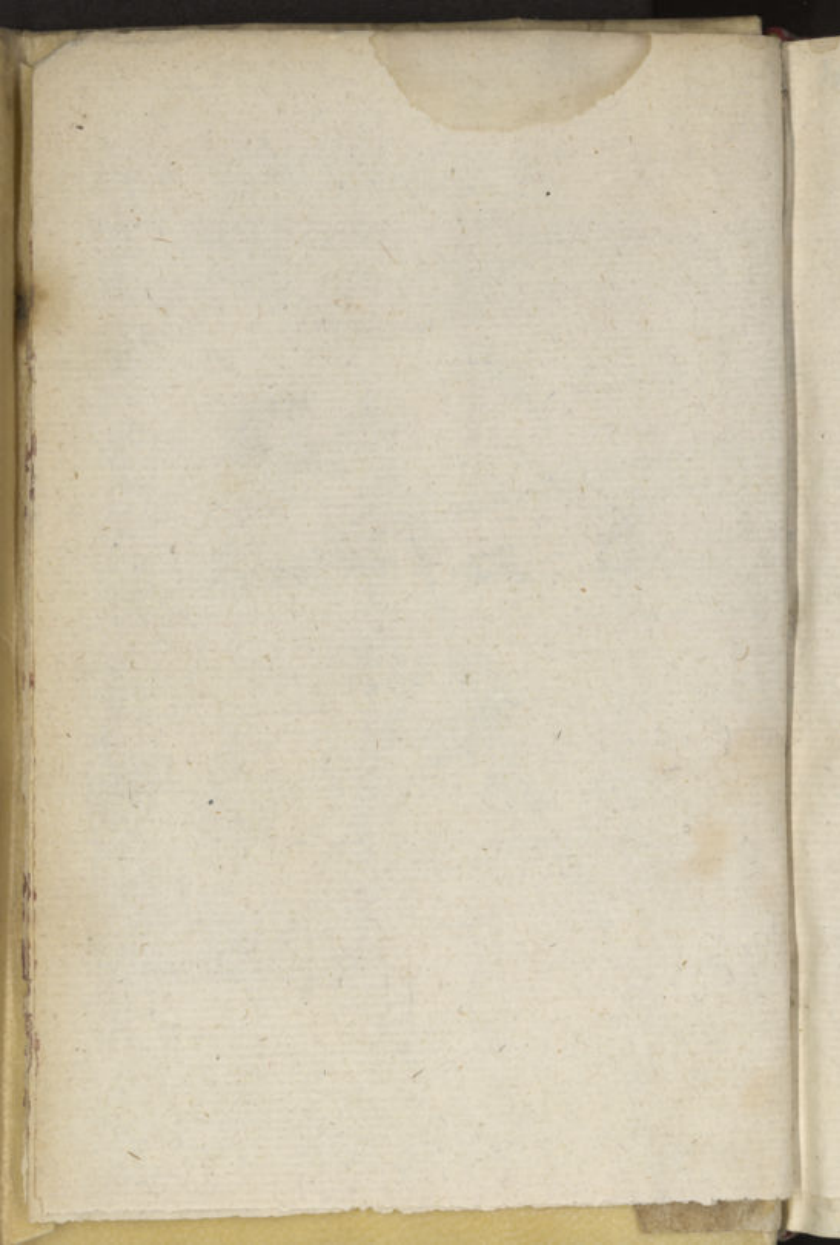

16

REVOLVATIO
IN CONFITEOR
GUILLELMI
PEPIN.

IN QVA QUAEVNOVE AD
Confessionem, ad Penitentiam Cordis, Oculi, &
Genitalia, ad Communionem, & ad Satisfactionem
tractantur, accurate explicantur.

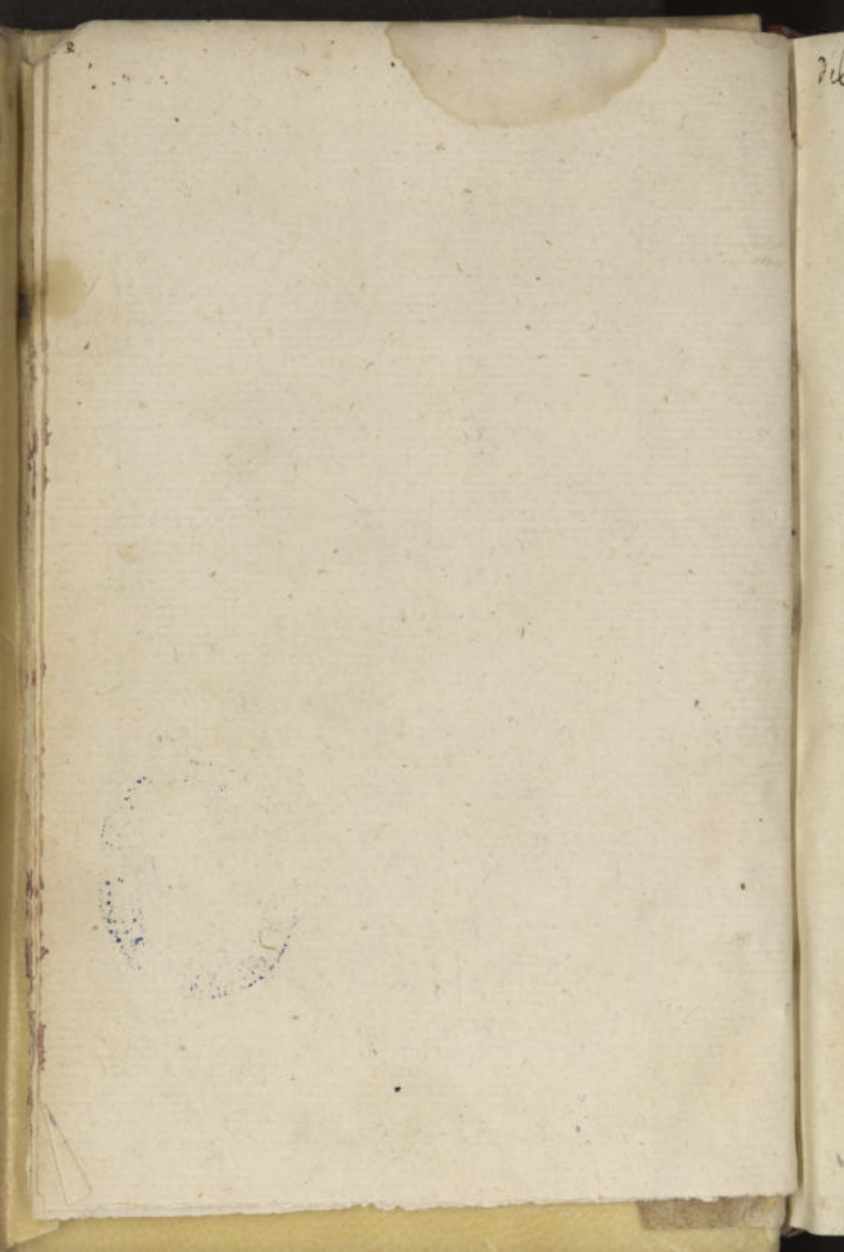
AVTHORIS P. APOCAL. ANIM. ANIM.
Cura, & studio, & studio, & studio,
P. APOCAL. ANIM. ANIM.

CYRILLIUS LOCUPLETISSIMO,

VENETIIS. MDCCLII.

Apud Iosephum Antonium, Typographum.

Philalomp. de p. de granada subel licenciado Thunsa, 10. B^a

ELUCIDATIO *R. v. o. p. e.*
IN CONFITEOR
GVILLELMI
PEPIN:

IN QVA QVAECVNQVE AD
Confessionem, ad Peccata Cordis, Oris, Operis, &
Omissionis, ad Contritionem, & ad Satisfactionem
spectant, accuratè explicantur.

OMNIBVS PAROCHIS, ANIMARVM
Curam gerentibus, & Diuini Verbi Conciona-
toribus utilis, & necessaria.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

VENETIIS, MDXCII.

Apud Ioan. Antonium Bertanum.

48909811

ELUCIDATIO
IN CONFITEOR
GUILLEMI
PEPINI

IN QVA QUAEVANTUR AD
Cathedram, ad Praesentem, ad Praesentem, ad Praesentem
Cathedram, ad Praesentem, ad Praesentem, ad Praesentem
Cathedram, ad Praesentem, ad Praesentem, ad Praesentem

OMNIBUS P. BROCHIS. ENIM R. W.
Cuius scripturae, & Dicitur, & Dicitur, & Dicitur
Cuius scripturae, & Dicitur, & Dicitur, & Dicitur

CAPI INDICE LOCUTISSIMO.

VENETIS, MDCCLII.

Apud Iohannem Antonium Zaccariae

ADMODVM
REVERENDO
ET DOCTISSIMO

VIRO,
D. LEONARDO
CERNOTIO,

Can. Reg. è Diui Saluatoris Familia.

Petrus Maria Bertanus . S. P. D.

 VANTI facienda sit
vera, & nullis adum-
brata fucis, sui cuiusq;
animi discussio, uel ex
eo optimè cognosci
potest, quod celebris apud Ethni-
cos sententia, Nosce teipsum, hoc u-
num præferat, atque demonstret. Se
namque cognoscere, nil aliud est,
q̄ animo exactè perspecto, & per-

2 2 lustrato,

lustrato, ita se, suaq; omnia solertis-
sima mentis indagazione inspicere,
ut nil in eo sordidum, nil dedecens
nil damnandum resideat. Polliciti
sunt, & in dies pollicētur plures se ad
hoc peragendū artē, & tenere, & do-
cere posse; uerū qui id pręstiterit, ne-
mo hucusq; inuētus est. Solus istius
libri auctor, mea sententia, scopum
attigisse uidetur, tanta rerum copia
animis proposita, ut facilē ex tantę
cōsiderationis angustijs, & difficul-
tatibus emergere homines queant.
Hic itaq; nostris typis egregiē expres-
sus, mendis, quibus ueterum typorū
iniuria scatebat, partim sublatis, par-
tim melioribus inductis, satis fœlici-
ter obtectis, ad te profici scitur mei in-
te amoris *καταόσυν*, perpetuū futurū.
Quid enim tibi ob singulares uirtu-
tes tuas, ob doctrinę præstantiā, ob
sanctissimē actam uitam, ob maxi-
mam

mam, & præclarissimam tuæ religio-
nis, de te expectationē, & de tuis præ-
claris dotibus iudicium alij debeāt,
meum non est censere, quid uerò mi-
hi ipsi faciendum sit optimè calleo.
Nam si dies noctesq; in hoc tantum
defixus essem, ut sanguinem ipsum
pro te profilerem, nil fecisse iure,
meritoque existimarem. Deus ipse
Optimus Maximus, qui solus cor-
dium est cognitor, & inspector, ad
mea uota respiciens sua potenti uir-
tute tibi satisfaciat, & abūdè, quæ in
dies de me mereris, retribuatur. Vale,
& me tui amantissimum in tua fide,
& ære suscipito. Venetijs,
Nonis Iulij. MDLXXXVIII.

IN LAUDEM AVCTORIS

Epigramma.

O qui natiuos nostro deduxerit ortus
Sanguine, nobilitans religione genus.
Vt personatus vepres obruncat arator.
Et campis herbas, qua nocuere, secat:
Ut metit vrticas, renouatque frequenter aratro.
Fertilior segetes vt dare possit ager.
Eximius lolium sic demetit omne Pepinus,
Criminis hinc qualem conspicis, orta seges.
Iamque cathenato leges orta labore Pepini,
Colligitur qua non dignius vlla legi.
Nestriacelesti felix hoc pignore tellus.
Aurea, qua viuo viuere secula putes.
Tarda meduseo citius testudo caballo,
Et rabidis compar tigribus agnus erit.
Aeternum nomen quam conterat vlli Pepini
Temporis ingluuies quam terat vlla dies.
Lilegeri rexit generosus sceptrum Pepinus
Imperij, huic virtus bellica clara fuit.
Hic sanctus fidei praeco, milesque Pepinus
Est Christi, sacrae religionis honos.
Gratulor assiduus tantum quod laudibus effers,
Vt tua demonstrat littera crebra virum.
Et cuius famam totus vix continet orbis.
Contincant laudes iam tua scripta. Vale.

I N D E X
RERVM MEMORABILIVM
QVAE IN HOC OPERE
CONTINENTVR.

a, primam faciem designat; b, uerò secundam.

Accelerata debet esse confessio, quod probat quatuorque modis.
 Tractatu primo. ca. 15. a
 Adulatio quid sit, declaratur. 2. par. 2. Trac. 133. a
 Adulatione potest quis tribus modis peccare. ubi supra. 133. b
 Adulatio ubi praecipue regnat, ostenditur. ubi supra. 134. a
 Adulari qui nescit, non est bene gratus, in curiis magnatum. ubi supra. 134. b
 Adulares tribus rebus cum parantur. ubi supra. 135. b
 Adulterium describitur sic 3. par. 2. trac. 241. b
 Adulterii grauitatē tribus probant. ubi supra. ibid.
 Adulterii grauitatē triplex scriptura probat. ubi supra.

pra. 242. a
 Adulterium est fugiendum triplici ratione. ubi supra. 243. a
 Adulteriū trahit homines in triplicem errorē, ubi supra. 243. b
 Adulterium aduersatur tribus bonis matrimonii, quae haec sunt. ubi supra. 245. a
 Adulterium punitur triplici poena. ubi supra. 245. b
 Adulterium ponitur tripliciter. ubi supra. ibid.
 Adulterium punitur poena ecclesiastica multiplici ubi supra. 246. a
 Adulter an possit contrahe re cum adultera sua. ubi supra. 247. a
 Adulterium punitur poena ciuili multipliter, ubi supra. ibid.
 Adulteras mulier, quae nuntit spuriū de bonis uiri sui, quo restituere teneat ostenditur. Tra. 4. 357. b
 a 4 Aduo

I N D E X

- Aduocati, & iustitię ministri frequentes. vñtur lingua fallaciola. 2. par. 2. Tract. 157. a
- Aduocati communiter peccant nouem modis, cõfor miter ad nouem litteras huius nominis aduocatus. 3. par. 2. Trac. 229. a & seq.
- Aduocati cuiusdam manum vnxit quidã rusticus propter hoc, vbi supra. 235. a
- Aduocati habent tres malas conditiones, vbi supra. 226. a
- Aduocati salarium quãtum esse debeat, ostẽditur, vbi sup. 235. a
- Affinitatis quatuor sint gradus. tertia par. 2. Tracta. 249. a
- Affinitas æqualiter contrahitur per copulam licitam, & illicitam, vbi sup. ibid.
- Alia manus iustitię describitur. tertia par. 2. Tracta. 225. & seq.
- Annũuersarij causa an possit pactum fieri. 3. par. 2. Tracta. 216. a
- Aquã lachrymarum p. o peccatis habere debet. 3. Tracta. 313. a
- Aqua prædicta debet habere quatuor conditiones, vbi sup. ibid.
- Aqua lachrymarum tali modo potest obtineri, vbi supra. 315. a
- Aspectus incautus multa mala facit. 4. parte 2. Tracta. 267. b
- Aspectus incautus de facili trahit ad luxuriam, quod probatur multiplici exemplo, vbi su. 268. a
- Auari terribiliter cruciatur in inferno. 4. par. 2. Tract. 281. b
- Auari nolentes dare eleemosynã deridetur tal. exemplo. 4. parte. Tractat. 2. 277. a
- Auarorum nolentium dare eleemosynam fatuitas ostẽditur tali exemplo, vbi su. 278. a
- Auribus contingit omittre tripliciter. 3. par. 2. Tract. 198. b
- Auribus contingit omittre prædicationem tripliciter vbi. sup. 199. a

B

Blasphe mia quid sit ostẽditur. 2. par. 2. Tracta.

137. a

Blasphe mare Deum contingit dupliciter, vbi supra. ibid

Blasphe miã valde reprobata sacra scriptura. vbi supra. 158. a

Blas-

I N D E X

Blasphemix grauitas ostenditur ex parte trium ubi supra. 139. a

Blasphemi comparantur tribus rebus, ubi supra. ibid.

Blasphemus proprie non est, qui iurat per Christi corpus, quamuis grauiter peccet. ubi supra. 140. b

Blasphemia multipliciter punitur, & hoc secundum multiplicem legem. ubi supra. 141. a

Blasphemantes quidam nomine Domini subito lepra percussi sunt, ubi supra. 142. a

C

Camplores quando committunt iuramentum, & quando non, habes. 3. parte 2. Tracta. 185. b

Casus difficiles, qui possunt contingere, & audiri in confessione. Tractatu. 1. cap. 9. 26. a

Cecum se esse negabat Harpastes. vxor Senecae. 1. par. 2. Tract. 76. b

Choreas amantes, & frequentes tandem descendunt in infernum. 2. par. 2. Tracta. 173. b

Circumstantie peccatorum sunt in quintuplici differentia.

Tract. 2.

Circumstantie concernentes sacramentum confessionis sunt octo. ubi supra. 22. a

Clamare saepe desistunt contra malos, qui ad hoc tenentur, tribus de causis. 4. par. 2. Tracta. 294. b

Cogitationes humanae sunt in triplici differentia. 1. par. 2. Tract. 83. b

Cogitationes bonae habent in se tria. ubi supra. ibi.

Cogitationes ueniales sunt in duplici differentia. ubi supra. 84. b

Cogitationes ueniales habent in se tria ubi supra. 85. a

Cogitationes ueniales possunt fieri mortales, quod patet multiplici exemplo. ubi supra. 86. b

Cogitationes mortales habent tria. ubi supra. 87. a

Cogitationes mortales quomodo causantur a tribus. ubi supra. ibi.

Cogitationes, mortales faciunt sex mala. ubi supra. 67. b

Cogitationes mortales possunt uitari quinque modis. ubi supra. 89. b

Cogitationes carnales uitauit, & superauit quidam frater hoc modo. ubi supra. 90. a

I N D E X

- 90.2
Cogitatio spiritualis hoc modo cōtrahitur. 3. par. 2. Tracta. 249. b
- Confessionis bonæ** nouem sunt cōditiones designatę per nouę litteras huius uerbi, Cōfiteor. Tracta. 1. 1. a
- Confessio claudit tria ora**, uidelicet, cōfessoris, laici, inferni, ubi su. 1. b
- Confessio in casu necessitatis** pōt fieri laico, quāuis non sit necesse. 2. a
- Confessio post peccatum**, semper, & in omni lege fuit necessaria, quamuis aliter & aliter. ubi supra. 2. b
- Cōfessio hēt tres optimos effectus**, qui fuerunt hoc mō pręfigurati. ubi supra. 3. b
- Confessio debet reiterari** i quinque casib. ubi sup. 5. a
- Confessio habet tres gloriosos effectus**, qui sunt hi. ubi sup. 6. b
- Confessio aperit cælum** ei qui recte confitetur. vbi supra. 7. b
- Cōfessionis tria sunt impedimenta.** Trac. 1. 8. a
- Cōfessio duplex**, scilicet, sacramentalis, & nō sacramentalis, eodem Tract. 11. a
- Cōfessio debet, quam totius fieri**, hoc probatur quinque modis eodem Tract. 15. a
- Confessio debet esse breuis & succinta.** eo. Tract. 1. 18. b
- Confessio debet esse debite circumstantionata**, quod probat quinque modis. ubi su. 19. a
- Confessio facta cū bona erubescētia** habet tres bonos effectus. Tracta. 1. 29. b
- Confessio frequēs** ualde displicet diabolo. Tract. 1. 31. a
- Cōfessio debet esse integra** quod probatur quinque modis. ubi su. 42. b
- Confessionē integram** non faciēs quēdā mulier moritur, & dānatur. ubi supra. 44. b
- Cōfessio debet esse charitativa**, quod sic intelligit, hoc pbatur quinque modis. Trac. 1. 45. a
- Confessionē absq; charitate** fecit quædam mulier, quæ moriens damnatur. ubi su. 46. b
- Confessio debet esse lachrymosa**, istud pbatur quinque modis. Trac. 1. 47. b
- Confessio debet esse meditata**, quod probat quinque modis. Tra. 1. 49. b
- Confessio.**

I N D E X

- Confessio est necessaria, habenti mortale peccatum, quod probatur quinque modis. co. tract. 52. b
- Confessionem non est necessariam, probatur quinque modis, & soluitur, ubi supra. 53. b
- Confessio debet esse propria, quod probatur quinque modis. tract. 1. 55. a
- Circa confessionem contingit omitti ere multipliciter. 4 par. 2. tract. 265. a
- Confessionis pro audientia an possit aliquid exigi. 3. par. 2. trac. 216. a
- Confessio potissimum debet fieri in Quadragesima. hoc probatur quinque modis tract. 1. 61. b
- Confessio rite facta remittit culpam uniuersaliter, & penam partialiter, hoc probatur quinque modis, ubi sup. 65. a
- Confessio restaurat precedentia merita, hoc probatur quinque modis, ubi sup. 66. a
- Confessio est saluberrimum sacramentum, hoc probatur quinque modis. tra. 1. 67. a
- Confessionis bonae tres sunt pulchri effectus, ubi sup. 67. b
- Confessionem esse saluberrimam, quibus signis cognoscitur potest, ostenditur, ubi sup. 67. b
- Confessio debet esse uoluntaria, hoc probatur quinque modis, tract. 1. 72. b
- Confessio uere, & pure debet per gratiam gaudere, tract. 1. 5. b
- Confessus est quidam peccata sua, & postmodum eum non recognouit diabolus. tract. 1. 49. b
- Confessus religioso priuilegiato, an teneatur postmodum confiteri suo curato. tract. 1. 62. b
- Confessus est quidam presbyter fornicarius, stabulario, & postea diabolus cognouit suum peccatum, quod bene nouerat prius tract. 1. 40. a
- Confessa est mulier grande peccatum, quod commiserat, nec postea potuit eam accusare diabolus, qui tamen priusquam confiteretur, ipsam constantissime me accusabat, tra. 1. 69. a
- Confessus an post poenitentiam impositam a confessore, & impletam sit liber ab omni pena. tractat. 4. 324. b
- Confessio indebitè dicta est a uoce de caelo lapsa, uade & iterum rade caput tui tract. 1. 24. b
- Confessori discreto, & perito

I N D E X

- to confitendum est, illud probatur quinque modis tract. 1. 25. a
- Confessor** debet simpliciter non loqui de peccatis auditis in confessione, hoc probatur quinque modis tract. 1. 69. b
- Confessor** obligatur tripliciter iure ad non reuelandum peccatum scitum per confessionem, ubi sup. 70. a
- Confessor** an possit dicere bona de persona, quã audiuit in confessione, ubi supra. 71. b
- Confessoris** occisi, eo quod confessionem noluisse reuelare, os aperiri non potuit, ubi sup. 72. a
- Confiteor** dicendo cur dicuntur aliqui ter mea culpa. tra. 3. 296. b
- Confitens** quidam uidit manum suam prius nigram subito dealbari. tracta. 1. 11. a
- Confitens**, & scienter aliquid committens, quod erat confitendum, non absoluitur. tract. 1. 19. a
- Confitens** sub conditione an beate confiteatur, super hoc ponuntur tres veritates, ubi sup. 19. b
- Confitenti**, & cõtrito in mortis articulo quidam simplex sacerdos denegauit beneficium absolutionis propter præcedentia peccata, & male, tract. 1. 31. a
- Confitens** non debet erubescere cõfitei peccata sua istud probatur quinque modis, ubi sup. 27. a. & b
- Confitens** debet habere erubescẽtiam de peccato commisso, istud probatur quinque modis. eo. tra. 29. b
- Confitens** debet se accusare de peccatis suis cum tali ordine. tractatus primo: 35. a. & 36. b
- Confitens** mulier ad quolibet peccatum, quod confitebatur, uidebatur emittete buffonem horribilem de ore suo, tra. 1. 46. a
- Confitens** debet habere triplicem humilitatem, tra. 1. 41. b
- Confitens** demon noluit se humiliare, ideo nõ fuit absolutus. tra. 1. 42. a
- Confitens** utrum teneatur cõfiteri uni, & eidem confessori omnia sua peccata, super hoc ponuntur quatuor ueritates, tra. 1. 42. b & 43. a
- Confitentis** impremeditate diabolus habuit scripta omilla peccata, tra. 1. 52. a
- Confitens** debet obedire suo confessori, istud probatur quinque modis. Tract. 1. 55. a
- Confitens** utrum teneatur acce-

I N D E X

- acceptare pœnitentiã,
 quam p' acuerit cõfessori
 imponere ubi su. 56.b
 Cõfite's dictus Colinus nõ
 bene obediebat cõfessori
 suo. ubi sup. 58.a
 Cõfitens utrum possit in ca
 su exprimere personã, cū
 quã peccauit. Tra. 1. 60.a
 Cõfitens rationabiliter di
 cit Cõfiteor Deo omni
 potenti. Trac. 1. 11.a
 Cõfitendo multi se excusãt
 retorquens peccata suã
 in alios. ubi su. 11.b
 Cõfitendum est frequẽter
 propter hæc. Trac. 1. 31.b
 & 32.a
 Cõfitendum est gradatim,
 idest, cum decenti ordine
 Istud probatur quinq; ra
 tionib. ubi su. 34.b
 Cõfitendum est humiliter
 Istud probatur quinq;
 rationibus, ubi su. 40.b
 Cõfitendum rõnabiliter, eũ
 dicimus Cõfiteor, B. Ma
 riã, & omnib. sanctis. ubi
 sup. 11.a
 Cõfiteri debemus propter
 tria. ubi sup. 10.b
 Cõfiteri tenemur homini
 in lege gratiã. ubi supra.
 12.b
 Cõfiteri homini noluit nos
 obligare Dominus pro
 pter tres rationes. ubi su.
 13.a
 Cõfiteri, tenemur patri nõ
 stro, ubi etiam ostendit
 quis sit iste pater. ubi sup.
 13.b
 Cõfiteri alteri, quam pro
 prio sacerdoti, licet in sex
 casib. ubi sup. 14.a
 Cõfiteri utrum quis tenea
 tur, quamprimum pecca
 uit mortaliter, ubi supra.
 15.b
 Cõfiteri scã in quis tenetur
 quinque casibus ubi su
 pra. 16.b
 Cõfiteri quamtotius nos
 inducunt animalia bruta
 suo exemplo. ubi su. 17.b
 Cõfiteri p' castinantes sunt
 ualde fatui, ut patet tali
 exemplo ubi sup. 18.a
 Cõfiteri erubuit quẽdam
 mulier peccatrix, quẽ me
 dio beata Virginis salua
 ta est. 29.b
 Cõfiteri erubuit quidã pec
 cator, ad cuius obitũ ue
 nerũt quatuor dẽmones
 ubi sup. 31.a
 Cõfiteri uolens qualẽ di
 ligentiam facere debeat,
 ostenditur. ubi su. 51.b
 Cõfiteri erubuit Carolus
 Magnus quodam gran
 de peccatũ, sed sic salua
 tus est. ubi sup. 52.a
 Cõfiteri uoluit quidã ma
 gnus princeps, idẽo dam
 natus est. ubi sup. 64.b
 Cõfiteri in extremis noluit
 quidam pessimus miles,
 idẽo

I N D E X

- ideo damnatus est, ubi su.
73.b
- Contentio quid sit, ostendi
tur. 2. par. 2. Tra. 142.b
- Contentio triplex describitur
ubi sup. 145.a
- Cōtentio inficit omnem sta-
tum, ubi sup. ibid.
- Contentio nō procurat dia-
bolus, sicut patet tali exē-
plo. ubi su. 145.b
- Contendere de præminen-
tia Sāctorum fatuum est,
ut patet tali exemplo. ubi
su. 143.b
- Contrahenti cum sibi cōiun-
cta spiritali cognatione
datur triplex remedium
3. par. 2. Tract. 241.a
- Contritio quid sit ostendi-
tur, & declaratur. 3. Trac.
298.a & b.
- Contritionis tres bonæ cō-
ditiones assignantur. Tra-
cta. 3. 303.a
- Contritionis facilitas decla-
ratur triplici exēplo. ubi
su. 303.b
- Contritio operatur in homi-
ne tres gloriosos effectus
3. Tracta. 311.b
- Contritio orant animam ra-
tionalem quatuor modis
3. Tracta. 320.b
- Contritiones ueræ tria sunt
signa. 3. Tract. 323.a
- Contritionis ueræ quatuor
sunt signa. 1. Tra. 48.b
- Conterendum est continue
de peccato, hoc modo. 3.
Tract. 300. a. & b
- Conterendum est discretè
ubi su. 301.a & b
- Conterendum est de pecca-
to statim ppter quatuor
3. Tra. per totum ca. viij.
- Conterendum est in præsen-
ti propter tria. 3. Tra. per
totum cap. ix.
- Conterendi, & dolendi de
peccato, habet peccator
materiam ex omni. 3. pa.
Tra. 2. per totum c.x.
- Contriti hois manus prius
denigrata est dealbata. 3.
Tracta. 306.b
- Contriti hominis facies de-
coratur. ubi sup. 307.a
- Contrita mulier post multa
peccata moritur, & salua-
tur. ubi su. ibid.
- Cōtritus de peccatis debet
habere respectum ad tria
Tracta. 3. 308.a
- Contritus inuenit in Deo
hæc tribus modis ubi su.
ibid.
- Contritus respiciens ad cul-
pam quam prius commi-
serat inuenit in ea tria,
ubi sup. 310.b
- Cor leoninum superborum
describitur hoc modo. 1.
par. 2. Tracta. per totum
cap. iiii.
- Cor caninū iracundorū de-
scribitur hoc mō. 1. par. 2
Tract. per totum cap. v.
Cor

I N D E X

Cor lupinum odientium de
scribitur hoc modo, 1. par
te, 2. tract. per totum.

Cor vulpinum hypocritarū
describitur hoc modo, 1.
parte, 2. tract. per totum.
cap. 7.

Cor ursinum inuidorum de
scribitur hoc modo, 1. par
te, 2. tract. per totum. c. 8.

Cor lapideum obstinatorū
describitur hoc modo, 1.
parte, 2. tract. per totum.
cap. 9.

Correctionē proximi delin
quentis contingit omitte
re tripliciter, 4. par. 2. tra.
278.2

Culpa mortalis tria mala fa
cit in homine, 3. tractat.
310. b

D

DAmni alterius quis po
test esse occasio qua
drū, 4. tract. 351.2

Damnum quis potest infer
re corpori alterius multi
pliciter, ubi sup. 352.2

Damnum quis potest infer
re alteri multipliciter, u
bi sup. 352. b

Damnum quis potest infer
re alteri quo ad bona tpa
lia, & quomodo tenetur
ad restitutionem, ubi sup.
353. a. & b

Decretalis omnis utriusque

sexus declaratur diffusē,
1. tract. cap. 22.

Detractio ostenditur 2. par.
2. tract. 136. a

Detractor semper non est, q
loquit de peccato proxi
mi, ubi sup. ibid. a. & b

Detractio est uitii maximæ
offensionis, & hoc dupli
citer, ubi sup. 137. a

Detractio corrūpit tria ho
num genera, ubi supra.
137. b

Detractionem odientes, qñ
peccant, & quando non,
ostenditur diffusē, ubi su
pra. 138. b

Detractionem de se factam,
an liceat tolerare, ubi su
pra. 140. a

Detractionem de se factam
patientissimē tulit S. Ma
ria, ubi sup. 140. b

Detractores sūt similes mul
tis reb. uilissimis, ubi sup.
141. b

Detractores grauiter puniū
tur a Deo, ut patet tali
exemplo, ubi sup. 143. b

Detractores utuntur lingua
fallaciosa, 2. par. 2. tracta.
148. b

Detractores laxant linguas
uas contra tria hominū
genera, 2. par. 2. tra. 138. b

Diuites huius seculi cōmu
niter iactāt se de diuitiis
suis, 2. par. 2. tra. 161. a

Doloris cordis, seu ueræ con
ui-

I N D E X

- tritionis quatuor sunt signa. Tract. 1. 47.b
- Dolor de peccatis, an possit esse nimius. Tra. 3. 301.a
- Dolere debet homo magis de grauiori peccato, quā de minus graui. vbi supra 302.a
- Dolere debet peccator de eo, quod non potest dolere, sicut pater tali exemplo Tract. 3. 316.a
- E**
- E**cclesiastici beneficiati abutentes fructibus beneficiorum suorum sunt fures. 3. parte 2. tractatus. 190.a & b
- Eleemosynam vtrum possit facere vxor inuito marito, soluitur. 3. par. 2. trac. 186.a
- Eleemosyna cui debeat fieri, ostenditur. tra. 4. 330.a
- Eleemosynā facere reculant multi potentes, friuolē se excusantes, ubi supra. 330.b. & 322.a
- Eleemosyna quomodo a malo liberat, ostenditur, ubi sup. 332.b
- Eleemosynæ quintuplex finis describitur ex psalms, ubi supra. 33.a
- Eleemosyna auget substantiam temporalem, quod probatur quinque modis ubi sup. 333.b. & 334.a
- Eleemosynam dare ecclesiantes deridentur tali exemplo. ubi sup. 334.b
- Eleemosynam in uita nō facientes ostenduntur fati tali exemplo, ubi supra, 335.b
- Erubescere nō debet homo confiteri peccata sua, hoc probatur quinque modis tract. 1. 27.b
- Erubescere debet peccator, dum confitetur peccata sua, hoc probatur quinque modis, tract. 1. 29.b
- Excusant se homines communitate de tribus. 2. par. 2. tract. 154.a
- Excusant hoīes multi peccata sua tripliciter, sed friuolē sunt eorum excusationes, ubi sup. 155.a. & b
- Excusare debemus imperfectiones aliorum ex charitate, ubi supra. 156.a
- F**
- F**allaciosa lingua utitur sex genera hominum. 2. par. 2. tract. 157.a
- Festa uiolantur tribus modis. 4. par. 2. tra. 287.a
- Fornicatio, uide sub littera L ubi agitur de luxuria.
- Fornicatoris sacerdotis cauer sepulchrum turpiter eicitur. 3. par. 2. tra. 241.a

I N D E X

- F**requenter confitendū est. depositis. vbi supra. 188. b
 Itu d probatur quinque Furtum committūt clerici
 modis. Tra. 1. 31. b beneficiati hoc modo, v-
Frequenter confiteri debe bi supra 190. a. & b
 mus, ppter sex rationes
 vbi supra. 32. a
Furatoria manus describitur
 sic. 3. part. 2. tract. per to
 tum. cap. ij.
Furtum committunt quin
 que hominum genera, v
 bi supra. 183. b
Fuerum cōmittunt iniuste
 p̄scribentes, vbi supra.
 ibid.
Furtum committunt dome
 stici, qui sunt in quadru
 plici differentia, vbi su
 pra. 185. a
Furtum committens vxor
 quomodo debeat satisfa
 cere, vbi supra, 187. a
Furtum committit vxor,
 quæ de bonis viri sui spu
 rium nutrit, vbi supra.
 187. b.
Furtum committit mater,
 si vnum de filijs plus ce
 teris notabiliter dicit,
 vbi supra. ibid.
Furtum committit filius, si
 bona parentum clādelti
 næ accipiat, vbi supra.
 188. a
Furtum committunt serui,
 & ancillæ hoc modo, vbi
 supra, ibid.
Furtum committūt illi, qui
 abutūtur rebus apud eos
 Radatim est confiten
 dum. Istud probatur
 quinque modis. Tra. 1.
 31. b. seq.
Gloriosa lingua describitur
 hoc modo. tract. 2. par. 2.
 per totum. cap. viij.
 H
Hortatoria lingua de
 scribitur hoc modo.
 tract. 2. par. 2. per totum.
 cap. ix.
Hortatur mali alios ad ma
 lum sex modis, vbi supra.
Hortari alios ad malum est
 graue peccatum, quod
 patet ex parte trium, vbi
 supra. 165. a
Hortantes alios ad malum
 tandē puniuntur à Deo,
 vbi supra. ibid.
Humiliter confitēdum est.
 istud probatur quinque
 modis. Tra. 1. 34. b
Humilitas triplex requiri
 tur in confessione, vbi
 supra. 35. a
Humiliari uoluit diabolus
 dum confiteretur, ideo
 non fuit absolutus, vbi
 supra. 36. b
 b lastant

I N D E X

- I**
- I** Actiōe se cōmuniter quatuor genera hominum. tract. 1. par. 2. per totum. cap. viij.
- I**eiunium quatuor bona facit, quæ notantur in præfatione de ieiunio. tra. 3. 301.a
- A** ieiunio aliqui frivole se excusant, vbi sup. ibid.
- I**ncestus describitur diffusè cum triplicipena illius. 3. parte 2. tra. 247. b. & seq.
- I**ncestuosi cuiusdam nobilis cadaver post mortē flammis comburitur, vbi supra. 251. b
- I**ntegra debet esse cōfessio, istud probatur quinque modis. Tract. 1. 42. b
- I**nventas res sibi retinentes furtum committunt. 3. par. tra. 2. 185. a
- I**nventarum rerum distinctio vbi supra. 184. a
- I**nvidia describitur hoc modo. 1. par. 2. tra. per totum. cap. viij.
- I**pocritæ offendunt Deum. 1. par. 2. tra. 112. b
- I**pocritæ offendunt proximos suos dupliciter, vbi supra. ibid.
- I**pocritæ offendunt seipsos dupliciter, vbi supra. 113. a
- I**pocritis, an sit semper mortale peccatum, vbi supra. 113. b
- I**pocritarū quadruplex malo conditio, vbi supra. 114. a
- I**pocritæ comparantur multis rebus vilissimis, ubi supra. 115. a
- I**nvidiæ origo describitur, quo ad tria. 115. b
- I**nvidus offendit tria genera personarum, vbi supra. 117. a
- I**nvidus offendit proximum suum quatuor modis, vbi supra. 117. b
- I**nvidus peccat in seipsum tribus modis, vbi sup. 121. b
- I**nvidia affligit cor invidi, quod declarantur aliquibus similitudinibus, vbi supra. 122. a
- I**nvidus paratus est pati, ut ille cui invidet similiter patiat, vbi supra. 122. b
- I**nvidus comparatur tribus rebus vilissimis, vbi supra. 123. a
- I**ustitiæ manus describitur 3. par. 2. tract. per totum. cap. vij.
- A**d iustitiam, quæ personæ requiruntur, vbi supra. 226. a
- I**udex debet habere tria, vbi supra. ibid.
- I**udex iniquus miserabiliter occiditur, vbi supra. 227.

I N D E X

227.b
 Iudex non debet accipere munera, ubi sup. 228.a
 Iudex quidam bonus pauper moritur, ubi sup.
 Iudex debet respicere finē, ubi sup. 229.a
 Iudicis boni lingua post mortem illius reparata est integra, ubi sup. 229.b
 Iudicium humanū quatuor modis peruertitur, ubi supra. 227.a
 In iudicio actor potest tripliciter peccare, ubi supra, 229.b
 In iudicio accusator potest continere defensorem, ubi sup. 230.a
 In iudicio testes possunt tripliciter peccare, ubi supra 231.a
 In iudicio aduocati possunt nouem modis peccare, ubi supra. 232. a. & consequenter.
 Iuratoria lingua describitur 2. tract. 2. par. 165.b
 Iuramentum quid sit, ostenditur, ubi sup. 166.a
 Iurare licitum est quatuor casibus, ubi supra. ibid.
 Iuramenti liciti tres comites describuntur, ubi sup. 167.b
 Iurando peccat homo in tribus casibus, ubi supra. 169.a
 Iurans mercator, & iuramē

tum non implens, utrum semper peccet, ubi supra. ibid.

K

K Ancionatoria lingua descriptur. 2. par. 2. tract. 170.a
 Kantiones tres sunt, scilicet beatorum, ecclesiasticorum, mundanorum, ubi supra. 171.a
 Kantionatores offendunt Deum quatuor modis, ubi sup. ibid.
 Kantionatorum uitium punitur tribus modis, ubi supra. 172.b

L

L Achrymarum fusarum pro peccatis, quadruplex est conditio. 3. tract. 313.a
 Lachrymarum donum tali remedio habetur, ubi supra. 314.b. & seq.
 Laudant Deum homines in triplici differentia. 4. par. 2. tract. 279.b
 Laudare Deum humana uoce in officio ecclesiastico utrum liceat, ubi supra. 280.a
 Lingua operatur sex mala, quæ notantur sex litteras huius nominis lingua. 2. b 2 par.

I N D E X

- par. 2. tract. 130. a
Lingua ut edo ad loquendū debemus multa obseruare, & considerare, ubi sup. 131. b
- Lingua adulatoria** describitur. 2. par. 2. tract. per totum. c. 2.
- Lingua blisphematica** describitur. 2. par. 2. tract. c. 3.
- Lingua contentiosa** describitur. 2. par. 2. tract. per totū c. 4.
- Lingua detractoria** describitur. 2. par. 2. tract. per totum, c. 6.
- Lingua excusatoria** describitur. 2. par. 2. tra. per totū, c. 6.
- Lingua fallaciosa** describitur. 2. par. 2. tract. per totum, c. 7.
- Lingua gloriosa** describitur, 2. part. 1. tract. per totum, c. 8.
- Lingua hortatoria** describitur. 2 par. 2. tracta. per totum. c. 9.
- Lingua iuratoria** describitur. 2. par. 2. tract. per totum. c. 10.
- Lingua cantionatoria** describitur. 2. par. 2. tracta. per totum c. 11.
- Lingua lasciuia** describitur. 2. par. 2. tracta. per totum c. 12.
- Lingua mendosa** describitur. 2. par. 2. tracta. per totum cap. 13.
- Locans equum**, uel aliquid simile, quod habet defectum occultum iniuste agit tribus modis. 3. par. 2. tract. 188. b
- Luloria manus** describitur. 3. parte. 2. tract. per totum cap. 6.
- Ludi honesti** permittuntur, ubi supra. 218. b
- Circa huiusmodi ludos tria** sunt cauenda, ubi supra. 219. a
- Ludi inhonesti, & uitiosi** prohibentur, ubi supra. 220. a
- Ludus deciorum** inducit ad multa mala, quę describitur, ubi supra. 221. a
- In ludo alearum acquisita**, an sint necessario restituenda, ubi sup. 222. b
- Item de hoc uide.** 4. Tracta. 358. b
- De hac materia** tanguntur sex dubia.
- Lufores in suis domibus** sustinentes, qua pęna digni sunt, ubi sup. 225. a
- Ludo alearum deditus nepos beati Cyrilli** moritur & damnatur, ubi supra, ibid.
- Luxurię leprosa manus** describitur. 3. par. 2. Tracta. 238. a
- Luxurię generatio, & parentes** describuntur, ubi sup. 238. b

Luxu-

I N D E X

- Luxuriæ abominatio** quã
 ta sit, ostēditur ex parte
 trium, ubi supra. 239.b
Luxuriæ vit ū punitur tri
 pliciter, ubi supra. 240.b.
 M
M An^o furatoria, descri
 bitur. 2. par. 2. Tract. 133.a
Manus mercatoria describi
 tur. 3. par. 2. Tract. 191.a
Manus usuraria describitur.
 3. par. 2. Tract. 198.a
Manus symoniaca describi
 tur. 3. par. 2. Tract. 209.a
Manus lusoria describitur,
 3. par. 2. Tract. 218.b
Manus iustitiæ describitur.
 3. par. 2. Tract. 226.a
Manus leprosa luxuriæ de
 scribitur. 3. par. 2. Tract.
 per totum cap. 8.
Manibus contingit omitte
 re tripliciter. 3. par. 2. Tra
 ct. 281.a
Morina tulit patientissimè
 detractiōē de se factā.
 3. par. 2. Tra. 211.b
Mater debet non plus dita
 re unū filiū, quā alium.
 3. part. 2. Tra. c. 2. 187.b
Mater quę de bonis uiri sui
 nutrit filium spurium com
 mittit furtum, ubi supra.
 188.a
Meditata dēt esse confessio
 istud probatur quinque
 modis. Tract. 1. 49.b
Mendosa lingua describitur
 2. par. 2. Tract. per totū
 c. 13.
Mendacium triplex, ubi su
 pra. 177.a
Mendacium perniciosum,
 seu mortale tripliciter cō
 mittitur, vbi sup. ibid.
Mendacium officiosum tri
 pliciter committitur, ubi
 sup. 177.b
Mendacium officiosum pa
 pyrii ad hoc paruuli a se
 natoribus laudatur, ubi
 sup. 178.b
Mēdaciū pnciosi grauitas
 ostēditur ppter sex ma
 la, quę operat, ubi sup.
 179.b
Mendacium studuit vitare
 quidam mercator, & in
 breui ditatus est, ubi sup.
 180.a
Mendacium loqui p̄suasit
 diabolus Prophete Etaię
 sed non profuit, ubi sup.
 180.b
Mercatores frequenter vtū
 tur lingua fallaciosa. 2.
 par. 2. Trac. 157.b.
Mercator non supplens ru
 ramentum, utrum se per
 notabiliter peccet. Tract.
 2. par. 2. 169.a
Mercatoria manus describi
 tur. 3. part. 2. Tract. p to
 tum. c. 3.
Mercantia potest trib. mo
 dis exerceri, ubi su. 161.a
Mercatores malitiosi sūt in
 b 3 triplici

I N D E X

- triplici differentia, ubi supra. 191.b
- Mercatores fraudulosi solet alios decipere quatuor modis, ubi supra. 193.a
- mercatores fraudulosi solent alios decipere in quantitate rei tripliciter, ubi supra. 193.b
- Mercator non soluet in termino per eum prefixo, versus peccet, ubi supra. 194.b
- Mercatoria ars aliquibus in terdecim, propter multa, ubi supra. 195.b
- Mercator uadens ad nundinas in die festo, an peccet, supra. ibid.
- Mercator plus vendens propter terminum datum ad soluendum, an peccet. 3. par. 2. Tract. 200.a
- Mercator emens aliquid minus iusto precio quia preuenit in solutionem, an peccet, ubi supra. 200.b
- Missam pro alio celebrans, an possit aliquid exigere. 3. par. 2. Tract. 204.b
- Missam non audiens sacerdos, an peccet. 3. part. 3. Tract. 191.a
- Missam audire ualde expedit triplici ratione, ubi supra. 195.b
- Mundani homines seipsum hoc modo glorificant. Tract. 2. par. 2. 162.a
- N
- N**obiles homines gloriantur de multis tractat. 2. par. 2. 159.b
- Negotiorum triplex est differentia. 3. par. 2. tract. 17.b
- O
- O**bedire debet confiteri suo confiteri in tractat. 1. 8.b
- Obstinatio quid sit ostenditur. Prima par. 2. Tractat. 124.a
- Obstinatio operatur tria mala in homine, ubi supra. ibid.
- Obstinationis causa triplex est, ubi supra.
- Obstinatio potest dupliciter accipi, ubi supra. 125.b
- Obstinationis causa propinqua est triplex, ubi supra. 161.b
- Obstinationis causa propinqua, siue coniuncta est triplex, ubi supra. 226.a
- Obstinata mulier plene confiteri non potuit, ubi supra. 126.b
- Obstinatus, an possit esse aliqui pro isto statu, ubi supra. 127.a. & b.
- Obstinatum cor tripliciter potest emolli, ubi supra. 128.a
- Obstinata torum tres sunt differentie,

I N D E X

- ferentis, ubi supra. 129. b
- Occasio damni alterius aliquis esse potest quatuor modis, 4. Tract. 252. b
- Odiunt proximi est peccatum magnæ malignitatis, defensionis deiectionis. 1. par. 2. Tract. 105. b
- Odiunt maligni hoïes tria genera hominum bonorum, ubi supra. ibid.
- Odientes proximos suos uolunt defendere culpam suam tribus modis, ubi supra. 107. a
- Odiendum excusatio circa promixorum suorum dilectionem reprobatur tripliciter, ubi supra. ibid.
- Odiunt proximi est uitium detestandum triplici ratione, ubi supra. 209. b
- Odiunt proximi impedit uia bona, ubi supra. 110. b
- Odiunt nolite deponere est periculosum, & deponere fructuosum hoc probatur triplici exemplo, ubi supra. 111. a & b
- Omissio de ea tria tanguntur. 4. par. 2. Tract. 258. b
- Omissio probatur esse peccatum, & soluitur, ubi supra. 259. a
- Omissione multi peccant, ubi supra. 260. a
- Omissionis peccatum puniuntur hoc modo, ubi supra. 261. a
- Omittere contingit culpabiliter per os tripliciter. 4. par. 2. Tract. 262. a
- Omittere quis culpabiliter Deum non laudando, & hoc tribus modis, ubi supra. ibid.
- Omittere quis culpabiliter Deum non laudando, quo ad modum tribus modis, ubi supra. 263. a
- Omissio fraternæ correctionis non est semper mortale peccatum, aut ueniale, ubi supra. 264. a
- Omittere quis grauiter integrè non confitendo, ubi supra. 264. & 265. a
- Omittere quis confessionem in debitæ peragendo, & hoc multipliciter, ubi supra. 265. b
- Omittens facere poenitentiam sibi impositam in gratia, an peccet, ubi supra. 266. b
- Committere per oculos contingit tripliciter. 4. par. 2. tracta. per totum cap. iij.
- Committere per aures contingit tripliciter. 4. par. 2. tracta. per totum. cap. iij.
- Committere circa prædicationis audientiam contingit tripliciter, ubi supra. 277. a
- Committere contingit circa correctionem fraternam, quo ad illos, qui corriguntur
- b 4 tripli-

I N D E X

- tur. 3. par. 2. Tract. 209 a
Simoniam, qd est, ubi supra.
 ibid.
Simoniam committitur tribus
 modis, secundū quod est
 triplex munus, ubi sup.
 209. b
Simoniam utrum incurrat
 clericus episcopo sub spe
 beneficii impetrandi, vbi
 sup. 110. a
Simoniam nō sēper incurrit
 ecclesiasticus pecuniā
 recipiēdo, ubi sup. 210. b
Simonie grauitas ostendit
 secundum triplicē legē,
 ubi sup. 212. a
Simoniam ingreditur triplicē
 domum, vbi sup. 212. b
Simoniam committunt mul-
 ti praelati dupliciter, ubi
 sup. ibid.
Simoniam committunt mul-
 ti religiosi hoc modo, ubi
 sup. 213. a. & b.
Simoniam committūt mul-
 ti clerici trib. modis, vbi
 sup. 214. b
Simoniam, quo ad exequias
 defuncto. um committūt
 clerici tripliciter, ubi sup.
 216.
Simoniam punit quatuor mo-
 dis, sup. 217. b
Stuprū describitur. 3. part.
 2. Tract. 252. a
De stupro tria notātur, ubi
 sup. 252. b
Superbi cordis sextuplex ē
 causa. 1. par. 2. Tra. 92. a
Supb cordis grauitas, ostē-
 ditur tribus modis, ubi
 supra. 94. b
Superbiæ septem sunt filii e^o
 ubi sup. ibid.
Superbū cor multis dispici-
 cet, ubi sup. 95. b
Superbū cor punitur tripli-
 ci pœna, ubi sup. 97. b
Superbiæ cordis sunt tria re-
 media ad illius humilia-
 tionem, ubi sup. 98. b
- T**
- T**estamēta defunctorū
 male exequūtur tria
 hominum genera, 4. par.
 Tract. 282. a
Testamētorū infideles execu-
 tores puniuntur triplici-
 ter, ubi sup. ibid.
Testamēti curā suscipiēs,
 & non exequens terribili-
 ter moritur, & dānatur,
 ubi sup. 283. a
Testamēta indebitæ solū-
 tor tribus modis, ubi sup.
 283. b
De hac materia tanguntur
 tria dubia.
Testes frequenter vtuntur
 lingua fallaciosa. 2. par. 2.
 Tract. 157. b
Tristari potest aliq. de bo-
 no alterius quatuor mo-
 dis, p. ima parte, secundi
 Tract. 115. b

I N D E X

V

- V**Suraria manus describitur. 3. part. 2. Tracta. 198. a
- V**iuram facit intentio principa is, & primaria ad lucrum, ubi sup. 199. b
- V**iuram facit intentio ad lucrum etiã sequens pactũ licitum, ubi sup. ibid.
- V**iuram quando committit, & quando nõ, qui vendit merces ad credẽtiã ostenditur, ubi sup. 200. a
- V**surã committit emens hoc modo, ubi sup. 200. b
- V**suram committit campores hoc modo, ubi supra, 201. b
- V**trum adulter possit contra here cum sua adultera. 3. par. 2. Tract. 247. a
- V**trum adultera mulier habens filium in adulterio natum debeat hoc reuelari uiro suo. 4. tra. 357. b
- V**trum ille sit blasphemus, qui iurat corpus Christi. 2. par. 2. tract. 140. b
- V**trum confiteri liceat alicui, quam proprio sacerdoti absque eius licentia tracta 1. 14. b
- V**trum cõfiteri statim teneatur ille, qui mortaliter peccauit. 1. tract. 15. b
- V**trum cõfitemens suã cõditio nis bene cõfiteatur. 1. tracta. 1. c. vij. 19. a. & b.
- V**trum cõfiteri vni, & eidem sacerdoti omnia sua peccata sit necesse. 1. tracta. 43. b
- V**trum cõfitemens teneatur semper acceptare quamlibet pœnitentiam sibi impostam. 1. tract. 56. b
- V**trum in confessione liceat in aliquo exprimere personam, cum qua quis peccauit. 1. tract. 59. a
- V**trum confessus fratri priuilegiato teneatur iterum confiteri proprio sacerdoti. 1. tract. 62. b
- V**trum confessionem suam ualere possit quis cognoscere per aliqua signa. 1. tract. 68. b
- V**trum non communicans in die paschæ de consilio confessionis sui possit carnes comedere illo die. 1. tract. 63. a
- V**trum confiteri uolens possit sibi eligere confessorẽ ad nutum, quarta par. 2. tract. 265. b
- V**trum confessus impleta pœnitẽtia iniuncta a confessore sit immunis ab omni pœna. 4. tract. 324. b
- V**trum correctionis fraternalis omissionis semper sit mortalis. 4. par. 2. tracta. 264. b

Vtrum

I N D E X

- V**trum detractor semper sit
quicumque loquitur ma-
lum de proximo suo, se-
cunda parte, secundi Tra.
146. a. & b
- V**trū dolor de peccatis pos-
sit esse minus, tertio Tra.
301. a
- V**trū eleemosyna sit magis
satisfactoria, quā oratio
aut ieiunium, quarto tra.
327. a
- V**trum festo die liceat fratri-
bus medicantibus facere
quedam de blado cū qua-
driga, quarta parte, secun-
di Tract. 288. a
- V**trum festis diebus liceat
munditias facere, aut fre-
quentare, ubi supra 289. a
- V**trum festo die uidentes
uictualia excusentur a
peccato, ubi supra 289. b
- V**trum festo die liceat pere-
grinari, quarta par. secun-
di Tract. 291. a
- V**trum laudare debeamus
Deum cantando, 4. parte,
secundi Tract. 289. a
- V**trum lucrans in ludo alea-
rum teneatur restituere,
3. par. 2. Tract. 222. b
- Item quarto Trac. 343. a
- V**trum ludus scacorum sit
clericis interdictus, 3. par.
2. par. 223. b
- V**trum inspectores ludi pro-
hibiti peccent mortaliter
ubi supra. 224. a
- V**trum lusoribus dantes in-
strumenta ad ludendum
peccet mortaliter, ubi su-
pra. ibid.
- V**trum ludi prohibiti uiden-
tes instrumēta, aut facien-
tes peccent mortaliter,
ubi supra. ibid.
- V**trum in ludo assistentes,
& mutuo se obligantes
peccent mortaliter, ubi
supra. 224. b
- V**trum ludentes in suis do-
mibus recipientes, aut to-
lerantes peccent mortali-
ter, ubi supra. 325. a
- V**trum mercator, aut quicū-
que alius non soluens in
termino præfixo peccent
mortaliter. 3. par. 2. tract.
191. a. & b
- V**trum missam audire teneā-
tur clerici omni die domi-
nico, & festo. 4. par. 2. trac.
269. b
- V**trum missam non audiens
die festo peccet mortali-
ter, ubi sup. 270. a
- V**trum missam integrē non
audiens peccet mortali-
ter, ubi sup. 272. a
- V**trum missam non audiens
mulier, qui domi manet
faciens lectū uiri sui pec-
cet mortaliter, ubi supra.
271. b
- V**trum uesperas non audiēs
in die festo peccet morta-
liter, ubi sup. 271. a

Vtrum

Vtrum missam parochiale
quilibet teneatur audire
in die dominico, vbi supra.
273. b. & 274. a

Vtrum missa audire obligatus,
possit tunc dicere officium
diuinum, aut priuatas orationes,
vbi supra.
275. a

Vtrum missam audire obligatus
teneatur audire missam de die,
vbi supra.
276. a

Vtrum missas plures quis teneatur
audire in die preceptim, vbi adest copia, &
facultas, vbi supra. 276. b

Vtrum omittere impetere penitentiam
in gratia peccet. 4. parte. 2. Tractatus.
266. a

Vtrum in oratione requiratur
attentio, & qualis. 4. trac.
345. b

Vtrum poenitentia facta in
mortali liberet facientem.
4. trac. 326. a. & b.

Vtrum raptor possit contra
here cum illa, qua rapuit
3. par. 2. tra. 254. b

Vtrum satisfacere possit vnus
pro alio. 4. tra. 328. a

Vtrum satisfacere possit pater
filium obligare, vbi supra.
328. b

Vtrum satisfactione in confessionem
impositam teneatur quis quantocius
adimplere, vbi supra. 329. a

Vtrum simoniacum sit face-
re pactum per ingressu religionis.
3. parte. 2. tract. 213. b. & seq.

Vtrum simoniacum sit aliquid
exhibere pro celebratione missae,
vbi supra. 215. b

Vtrum sit simoniacum face-
re pactum de pecunia data pro
anniuersario celebrando, vbi supra.
216. a

Vtrum simoniacum sit aliquid
exigere pro audientia confessionis,
vbi supra. ibid.

Vtrum testamenti executio
preiudicet testatori defuncto,
quarta parte, secundum Tract.
291. b

Vtrum testamenti executor
possit rationabiliter differre
executionem hereditatis testamenti,
vbi supra. 292. a

Vtrum testamenti executor
excusetur a culpa propter
negligentiam heredis, vbi supra.
293. b

Vtrum tristitia quolibet quando
quis de bono alterius pertineat
ad inuidiam, 1. par. 2. Tract.
119. a

Vtrum usura sit dare triticum
ad seminandum ad quotam
medietatis, tertia parte, secundum
Tract. 203. b

Vtrum usura sit mutuare triticum
vetus pro nouo recipiendo in
Augusto, vbi supra.

I N D E X

supra. 204.a
Vtrum yfura fit tradere ani-
 malia ad societatem, vbi
 supra. 204.b
Vtrum yfura fit emere agrū
 cum conditione reuendi-
 tionis infra præfixum tē-
 pus vbi supra. 205.a
Vtrum yfura fit emere cen-
 sum ad vitam, vel viras
 duas, aut plures, vbi su-
 pra. 206.a
Vtrum yfura fit emere sche-
 dulas obligatorias, vbi su-
 pra. 207.a

F I N I S

Vtrum ad vitam recipiēs
 peccet mortaliter, vbi su-
 pra. 208.a
Vtrū vxor possit facere elee-
 mosynā in nuito marito
 tertia parte, secundi trac.
 cap. 2. 186.a
Vxor, quæ furtū commisit,
 quomodo debeat se acq-
 uare, vbi supra. 187.a
Vxor furtum cōmittit, quæ
 de bonis viri sui filium
 spurū nutrit, vbi supra.
 187.b.

EXPOSITIO,
CONFITEOR
 A GENERALI
 THEMATE DICTA:

IN QVA DE CONFESIONE,
 de Peccatis Cordis, Oris, Operis, &
 Omissionis, de Contritione, &
 de Satisfactione agitur.

A R. P. F. GVILELMO
 Pepin Theologo Parisiensi Ord.
 Prædic. conscripta.

DE NOVE M CONDITIONIBVS BONAE
 Confessionis. Cap. Primum.

¶ Thema generale ad sequentem materiam.

CONFITEOR tibi domine pater caeli, et ter
 ræ.] Math. 11. Materiam de Confiteor
 aggredi, & ordiri volentibus. Primum
 occurrit salubre hoc verbum, Confi-
 teor. Et quia penitere volentibus gra-
 uissimum est, & acceptissimum audire
 loqui de confessione; ideo contra mo-
 rem multorum prædicatorum, qui aut de ea tacet, aut suc-
 cinctè pertranseunt, uel usque ad finem Quadragesimæ ip-
 sam tractandam differunt, dictam materiam exordio hu-
 Guil. Pep. super Confit. A ius

Tractatus Primus

ius operis præmittere studuit, maxime cum hoc uerbum .
Confiteor, primum in ordine se offerat.

Notandum ergo, quod in hoc uerbo, Confiteor, continetur nouem elementa, siue litteræ, quarum qualibet specialem designat conditionem, & proprietatem ipsius confessionis. Sunt ergo nouem conditiones confessionis bonæ, quæ exprimentur per nouem litteras huius nominis confessio. Ita ut merito de ipsa dici possit illud psal. Secundum nomē tuum, sic & laus tua in fines terræ, huiusmodi ergo conditiones sunt.

Clausionis,	Obligationis,
Necessitatis,	Significationis,
Iterationis,	Terrificationis,
Exultationis,	Operationis,
Reserationis.	

Prima igitur conditio bonæ confessionis, dicitur clausionis.

Pro quo notandum, quod ipsa confessio claudit tria.

Primo quidem os confessoris, ita ut non possit aperire os suum ad reuelandum audita per eum in sacramentali confessione, ita enim illi præcipitur de pœn. dist. 6. sacerdos, ubi loquitur Greg. dicens. Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui sibi confitentur peccata sua, alicui reuelet ea, quæ confessus est, non propinquis, non extraneis, neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus uitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat. Hæc ibi. Posteriora autem iura a qua taxantur pœnam sacerdoti confessionem quouimodo reuelanti siue uerbo, siue signo, ut patet extra de pœn. & remi. c. omnis utriusque sexus, ubi mandat Innocent. III. talem deponendum ab officio sacerdotali, ut scilicet a modo diuina non celebret, neque confessiones audiat. Itam, quod recludatur in arctum monasterium ad agendam penitentiam perpetuam. Ecce ergo quomodo secundum iura confessio claudit os sacerdotis etiam a deo firmiter, quod nulla ui, nulla auctoritate, & nulla occasione liceat sacerdoti aperire os suum ad reuelandum peccatum ubi in confessione delectum. Nihil est ergo, aut saltem esse debet in mundo isto, tam firmiter clausum, sicut os sacerdotis. Scriptorium enim si

ne arca frangendo uolenter aperitur, sed os sacerdotis per confessionem sibi factam, est adeo firmiter clausum, quod etiam per mortem non frangitur. Et ad hoc propositum facit exemplum, quod legitur de quodam sacerdote, quem occiderunt filii cuiusdam defuncti, eo quod non uoluisset illis reuelare illum, qui occiderat patrem illorum, & qui fuerat ei confessus, sed mira res. Nam eo occiso non uoluerunt os eius, quibuscumque instrumentis etiam ferreis aperire.

Secundo, confessio claudit os laici, & hoc in duobus casibus. Primus est, quando aliquis ita alte confitetur, quod potest percipi, & intelligi a circumstantibus quod tamen non est bonum. Nihilominus si quis circumstantium, siue a casu, siue ex proposito, utpote auscultando, & aurem prebendo contentem audiat, quod est mortale peccatum in illo casu talis tenetur tacere, quod audiuit, & hoc propter uitandam scandalum, & similiter propter sigillum secreti obseruandum, quod uidetur habere locum in predicto casu.

Secundus casus est, quando confessio in necessitate fit alicui laico propter defectum sacerdotis.

Circa quem casum notanda sunt tria. Primum est, quod non est de necessitate salutis in extrema necessitate confiteri laico absente sacerdote. Solus sacerdos est necessarius minister huius sacramenti, cum solus talis habeat clauis ordinis. Nam etsi non sacerdos possit ligare, aut soluere in foro exteriori, sicut patet de officio coniunga, qui excommunicat & reconciliat, nihilominus in foro penitentiae non sacerdos, quamuis etiam diaconus, aut archidiaconus, uel etiam Cardinalis diaconus, qualis fuit B. Laurentius, non potest absoluere in foro penitentiae a quacunque culpa etiam ueniali, quia solis sacerdotibus tradidit Christus clauis ordinis, atque in solius sacerdotis ordinatione dicitur. Quorum remisistis peccata, &c. Et accipe potestatem ligandi &c. Patet ergo in nullo casu etiam extreme necessitatis esse in precepto confiteri laico cum non habeat clauis ordinis. Et haec est sententia Dom. Petri de Palu. in 4. senten. dist. 19. q. 2. artic. 1.

Secundum notandum est, quod tantum est consilium in extrema necessitate confiteri laicis, ut potest trahi ex illo cap. sufficit, de poen. dist. 1. quod ergo dicit Augu. lib. de uera &

Tractatus Primus

falsa pœnitentiâ. cap. 10. Et recitatur de pœn. distinct. 6. q. uult confiteri, quod tanta est uis confessionis, ut si deest sacerdos, confiteatur homo peccator proximo suo, & si ille cui confitetur potestatem soluendi non habeat, fit inde dignus uenia ex desiderio sacerdotis, hoc, inquam, dictum Augustini intelligitur de consilio, & non de precepto, ut dictum est.

Tertium notandum est, quod qui confitetur in periculo mortis alicui laico, si postea euadat, tenetur iterum confiteri sacerdoti omnia illa, quæ pius confessus fuerat huiusmodi laico, eo quod prior confessio non fuerat plene sacramentalis, & hoc propter defectum absolutionis, quam solus sacerdos impartiri potest. Dicit tamen B. Thom. 3. sen. di. 17. q. 4. ar. 3. q. 2. quod in prædicto casu summus sacerdos supplet defectum sacerdotis.

Tertio, confessio claudit os inferni. Peccatum enim aperit os inferni peccatori. Et quanto grauius, tanto plus huiusmodi aperit, & dilatat iuxta illud Esa. 5. Dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino. In super adsunt dæmones ex omni parte circumstantes miserum peccatorem, ut præcipitent eum ibi. Pla. In circuitu impij ambulat, quod si semel peccator ibi ceciderit, nunquam deinceps poterit inde resurgere, eo quod in inferno nulla sit redemptio. At uero quam primum peccator corde compuncto genua flectendo, & humiliando coram sacerdote dicit, Confiteor, tunc illi clauditur os, siue porta inferni, adeo quod omnes dæmones in unum congregati non possent postea eum trahere in infernum, Matth. 16. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam supple confessione. Possumus ergo de ipsa confessione dicere illud Apo. 9. Data est ei clauis putei abyssi, supple, ad ipsum claudendam. Propterea Aug. ad fratres in eremo. serm. 3. qui intitulatur de Confessione peccatorum, prorumpens in laudem ipsius confessionis dicit sic. O Sancta, atque admirabilis confessio tu obstruis os inferni. Et sic patet de prima conditione confessionis.

Secunda conditio confessionis dicitur obligationis. Obligatur enim omnis homo habens mortale peccatum ad confessionem, & hoc in lege naturæ scripta, & gratiæ, sed diuersimode, prout declarat B. Thom. 4. senten. dist. 17. q. 3.

art. 1. quæst. 2. in solu. ad secundum nam in lege nature sufficiebat peccatori, & hoc necesse illi erat, vt interius recognosceret coram Deo se peccasse dolendo quidem de commisso, & proponendo emendam de futuro. In lege verò scripta ultra talem recognitionem necesse erat protestari peccatum suum aliquo signo exteriori, vtpotè per oblatione hostiæ, pro peccato, ex quo quidem facto poterat innotescere aliis hoc uidentibus illum, qui talia offerebat, mortaliter peccasse quamuis nescirent eius peccatum in particulari sicut neque circumstantias illius. Sed in lege gratiæ taliter confessio obligat, quòd necesse est confiteri sacerdoti peccatum commissum etiam in particulari pariter cum circumstantiis mutantibus speciem peccati, aut notabiliter grauantibus. Qui autem credunt in lege gratiæ confessio nē, soli Deo, factam sufficere ad salutem, seipso decipiunt, prout pulchrè declarat August. lib. de visita. infirmorum, c. 2. ita dicens. Sunt, quidam qui putant sibi sufficere ad salutem, si soli Deo, cui nihil occultum est, & quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubescunt, siue dedignantur ostendere se sacerdotibus, quos tamen inter lepram, & lepram discernere legislator constituit: Sed nolo, vt ipsa decipiari opinione, quatenus confundaris confiteri coram Vicario domini tabescēs præ rubore, vel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quem dominus sibi nō dedignatur vicarium. Hæc ille. Patet ergo, quòd confessio vocalis necesse habet fieri sacerdoti in lege gratiæ, & hoc iure diuino, quòd expressè nobis promulgatur. Iaco. 5. vbi dicitur. Confitemini alteri utrum peccata uestra. Quod quidem ius diuinum determinatur, quando sit obseruandum per ius humanum, vt patet extra de pœ. & remiss. c. omnis vtriusque sexus, vbi præcipitur omnibus Christi fidelibus, vt cum venerint ad annos discretionis, saltem semel in anno, videlicet, in Paschate confiteantur omnia, & singula sua peccata.

Tertia conditio confessionis dicitur necessitatis. Inter enim septem sacramenta ecclesiæ sunt duo maximè necessaria, scilicet baptisumus, & pœnitentia. Baptisumus quidem omnibus tam adultis, quam paruulis dicente Christo. Iohan. 3.

Tractatus Primus

Nisi quis renatus fuerit, &c. Pœnitentia uerò, siue cōfessio adultis, qui mortaliter peccauerunt, adeo, ut dicit Amb. li. de paradiso, & similiter recitatur de pœn. dist. 1. nō potest. Non potest, inquit, quisquam iustificari à peccato, nisi peccatum ante fuerit confessus. Hoc tamen intellige de cōfessione in re, uel in uoto. Constat enim, quod per solam contritionem, quæ habet in confessionem in uoto annexā, remittitur peccatum secundum illud Psalm. Dixi, cōfitebor aduersum me iniustitiam meā domino, & tu, &c. Et de istis duobus loquens Chrysostom. super illud, Hom. 36. dicit, q. peccatum adeo maculat animam, ut nulli fontes, nulla flumina, sed solum lachrymæ, atque cōfessio ipsam mūdare possint. Ecce quā necessaria est confessio, saltem in uoto: Sed de hoc amplius in sequentibus.

Quarta conditio cōfessionis dicitur significationis. Fuit enim significata antiquitus multipliciter, secundum quod habet multiplices effectus.

Primo enim ipsa confessio ualeat ad præliandum cōtra demones. & ad obtinendum uictoriam de ipsis. Et secundū hoc fuit significata ludicum primo, ubi legitur, quod mortuo Iosue dedit dominus Iudam in ducē populi Israelitici ad præliandū contra Chanagos mirabiliter aduersantes dicto populo, & uolētes eū impedire ab ingressu terræ promissionis. Sed Iudas factus dux belli taliter debellauit populos Chanagos vnā cum fratre suo Simeone, quod obtinuit ciuitates eorum pariter, & regnum. Ad propositū Iosue, qui interpretatur salus rectè designat Christum, qui est salus, uita, & resurrectio nostra, per quem saluati, & libera sumus. Mortuus est ergo iste Iosue in cruce, qui tunc reliquit nobis Iudam ducē nostrum. iudas enim interpretatur confessio, & ideo rectè designat sacramentum cōfessionis, quod ordinauit Christus, & nobis reliquit ad præliandum contra Chanagos, id est, demones, qui nituntur nobis præcludere uiam, & ingressum in terram promissionis, id est, in cœlū. Dicamus ergo huic duci bellanti contra demones, s. confessioni, illud Psalm. Apprehende arma, & scutū & exurge in adiutorium mihi. Effundit frameam, & concludit aduersus eos, qui persequuntur me, s. demones, dicani me me, salus tua ego sum, Ecce iudas dux belli, de quo est loqui-

loquitur Aug. ad fra. in eremo. Jer. 3. qui intitatur de Cōfessione peccatorum. Confessio, inquit, est salus animarū, dissipatrix uiciorum, restauratrix uirtutū, oppugnatrix dæmonium, pavor inferni obstaculum diaboli, dux belli domini, & spes omnium fidelium.

Secundò, confessio ualet ad placandum Dei irā cōtra peccatorem. Et secundum hoc fuit figurata in Dauid, de quo legitur. 2 Reg. 24. quòd cum uidisset angelū. Domini manu gladium tenentem, & populum suum terribiliter interficientem, tandem tertio die flexit genua sua ad Dominum, & ait. Domine ego sum, qui peccaui ego sum, qui inique egi, quo uerbo dicto mox ad imperium domini angelus reposito gladio ferire cessauit. Ad propositum Dauid, qui uno modo interpretatur manu fortis, rectè designat, peccatorem, qui fortis est, ut faciat mala. sed debilis ad bona Fortis in seruitute diaboli, debilis in seruitio Christi, Nunc itaque Dauid quandoque percutit ira Dei, & iustū iudicium eius, quòd si uelit placare huiusmodi Dei iram, summum remedium est, ut se humiliando clamet ad Dominum per oris apertam confessionem, dicens. Ego sum, qui peccaui. Nam dicitur prouerb. 16. Iustus accusator est sui, mox ergo ut clamauerit peccator ad Dominum peccatum suum confitendo, deponet Deus iram suam ab eo, & benignè ipsum ad misericordiam, & gratiam pristinā recipiet, ipse nempe est, qui dicit Ezech. 16. Nolo mortem peccatoris, &c. De hoc significatiuè legitur. Luc. 15. de filio prodigo. Sed de hoc fortè aliàs, neque enim potest pijsimus pater misericordiarum non indulgere peccatori humiliter cōfidenti. Exemplum de illo, qui offendit grauer regiam maiestatem, crimen lese maiestatis committendo, qui si cognoscendo reatum suum accedat ad regem, gladium nudū iniuncta manu tenens, & flectens genua corā eo humiliter eum mortis se clamans, & misericordiam cum lachrymis implorans inuenitabiliter flectet tanta humilitate sua ipsū regem ad misericordiam erga se, etiam si diuorior esset ferro. aut adamate, quia dicitur prouerb. 16. quòd responsio mollis frangit iram. Ita in proposito de peccatore redeunte ad Deum per humilem confessionem, hinc dicit Aug. super psal. 43. quòd non est, quòd fugiamus à Deo irato, nisi

Tractatus Primus

ad Deum placatum, placatum, inquam, per verā, & humilē confessionem.

Tertiō, cōfessio ualet ad fugandum peccata, ne ulterius redeant, saltem eodem modo ad animam, nec etiā eadem in specie, aut genere, dummodo uelit uerē confessus in sācto proposito perseverare. Et quo ad hoc confessio fuit scripta 4. Reg. 6 ubi legitur, quod postquam Helyseus ostēdit regi Israel latrunculos Syriæ fugientes de Samaria nō fuerunt postea ausi redire in Samariam, cum tamen antea essent illi ualde infesti.

Ad propositum latrunculi Syriæ designant peccata, quæ depredantur thesaurum gratiarum, & uirtutum omnium, cum, scilicet, possunt intrare Samariam, id est, pauperem animam per consensum malè agendi, inde tamen turpiter fugātur, cum Heliseus, id est, peccator illa manifestat regi Israel, id est, confessori. Nec deinceps habent amplius redundi facultatem. Quemadmodum ergo latrones postquam sunt discoperti, & noti, nequaquam illic redeunt, timentes apprehendi, & suspendi, ita & peccata se habentia ad modum latronum in hoc si quādo accedunt ad animam, inde surripiunt omnia uirtutum, & meritorum spolia, cum per confessionem manifestantur, mox de latibulo conscientie fugiunt, nec postmodum illic audēt redire. Et sic patet de triplici præfiguratione confessionis.

Quinta conditio cōfessionis dicitur iterationis. Pro quo notandum, quod iterare, seu reiterare cōfessionem aliquādo est consilij tantum, aliquando uerò præcepti, & necessitatis. Consilij, quidem, sicut patet de illis, qui ut magis mereantur, & securiores sint in conscientia, pluries, continentur eadem peccata, & præcipuè ubi faciunt confessiones generales, sicut facere solent illi, qui peregrinantur Romam, siue Hierusalem, aut ad sanctum Iacobum, & huiusmodi. Debent tamen tales studere breuitati, præsertim quo ad casus aliās confessos, & hoc propter uitandam prolixitatē, non ad instar cuiusdam mulieris, quæ asserens se uelle confessionem generalē facere, occupauit me triduo, nec tamen perfecit confessionem suam. Propter quod reputans eam indiscretam, nec consilij meis acquiescere uolentem, remisit eā ad alium confessorem, qui tantum temporis sibi daret.

Præc-

Præcepti verò, seu necessitatis aliquando est reiterare confessionem, & hoc in multis casibus. Primus est propter scrupulum conscientie, ut cum quis dubitat, & valde formidat se non fuisse prius verè confessum, aut absolutum. In quo casu necesse est, aut huiusmodi scrupulum deponere, aut denuo confiteri, eo quòd omne, quòd fit contra conscientiam, etiam erroneam, edificat ad gehennam, & hoc tam vni præcepti, quàm prohibitionis, ut patet 28. q. 1. omnes. §. ex his. Secundus casus est, quando quis in dolo, & ex proposito diuidit confessionem. Nam si talis pluribus confiteatur diuidendo confessionem, tenetur iterare confessionem, & totum vni dicere, quòd si totum, quòd occurrebat mèti penitens primo confessori dixerit, & postmodum aliquid non ut confessum occurrerit. quãuis sit bonũ, ut redeat ad priorem confessionem, & præsertim, vbi de facili potest habere copiam illius, non tamen tenetur, sed potest de illo casu confiteri, cuiuscunque voluerit, dummodo habens iurisdictionem in eum. Tertius casus est, quando quis habet casus retetos, à quibus non potest absoluere inferior, cui confitentur. Sed de isto casu fortè plura dicentur in sequentibus. Quartus casus est de illo, qui fictè confitetur, & cum proposito perseverandi in peccato suo, vel recidiuãdi post Pascha. De quo similiter distinguendum est, quia aut talis reddit ad priorem confessorem, cui paulo ante fuerat confessus, & qui potest adhuc summarie reminisci priorum peccatorum, sibi confessorum, tunc sufficit confiteri dictam fictionem, & propositum malum, aut confitetur alteri, & tunc oportet totum reiterare, ut integra sit, & perfecta confessio. Quintus casus est, quando quis confitetur sacerdoti nullam iurisdictionem habenti, neque ordinariam, neque priuilegiatam, aut commissam. Nam sicut in foro exteriori sententia à non suo iudice lata, non tenet, ut patet extra de iudiciis, c. atsi clerici. Ita etiam in foro interiori absolutio data ab illo, qui nullam iurisdictionem habet, aut si habet, non tamen se extendit, usque ad talem casum huiusmodi absolutio nulla est. Propterea notanter dicitur Eccles. 4. Non subicias te omni homini pro peccato.

Sexta conditio confessionis, dicitur terrificatio nis. Terret enim ipsa confessio, & demones, ita, ut frignant, qui odecunt.

Tractatus Primus

oderunt eam à facie eius. Quemadmodum ergo uox pauonis terret serpentes, buffones, colubros, & similia uenenosa animalia, adeo, q̄ ad auditum huiusmodi uocis citò fugantur, ita in proposito de confessione in ordine ad peccata, & demones. Da etiam exemplum de exclamatione, quæ interdum fit contra nocturnum furem, cum percipitur. Nã cum primum audit latronem, ad latronem, mox terretur, & fugit uelociter, ita in proposito. Da etiam exemplum de latratu canum aduersos lupos, qui illo audito statim fugantur de ouili ouium. Et similiter de uoce cati, qua audita terrentur, & fugantur rati, & mures. Applicatio est facilis. Et de ista terrificatione confessionis, aduersus demones, & peccata, figura legitur. i. Reg. 4. ubi dicitur, quod cum ad aduentum arcæ Domini, ad castra filiorum Israel uociferati fuissent præ gaudio dicti Israelitæ clamore grã di exterriti sunt Philistini, qui castrametati fuerant contra eos, statimque consimiliter timuerunt. Ad propositum Philistini, qui interpretantur cadentes, designat demones, qui ceciderunt à summo cælo in abyssum inferni. Filii autem Israel, qui alio nomine appellantur iudæi, quod interpretatur confitentes, designant illos, qui puro corde confitentur peccata sua, clamantes quidem corde per uehementem cordis cõtritionem, sed silenter ore loquẽtes. Ad quorum clamorem terrentur Philistini. i. demones, sicque confusibiliter recedunt ab humano corde. Vnde etiam ad idem propositum persuadendum facit similitudo militum in bello existẽtium, de quibus dicit Vegetius de re militari. li. 3. e. 18. q̄ inter pugnandum clamare debent, eò quòd hostes terrentur clamore horrois. Applicatio patet ex dictis.

Septima conditio confessionis, dicitur exultationis præsentis. Exultauerunt filia Iudæ. i. animæ deuotæ, & hoc post confessionem. Nam, & iuda confitens interpretat, facit ergo confessio hominem exultare, quem prius tristem, & melancholicum reddebat peccatum, quia ut dicit Aug. lib. 1. confessio. Deo sic disponente pœna sibi ipsi est omnis inordinatus animus.

Pro quo notandum, quod plura sunt, propter quæ exultant homines mudabiliter, propter quæ spiritualiter intellecta, dicuntur exultare in Domino nouiter confessi.

Primo

Primò enim exultant homines temporaliter, quãdo uident, & considerant se euasisse grande periculum, siue mortis, siue latronum, siue periclitationis super aquas, aut huiusmodi. Et propter hanc causam debent spiritualiter in Domino exultare nouiter confessi, maxime cum euaserint maximum omnium periculorum, scilicet, æternam damnationem cuius erãt rei propter peccata præcedentia, ita, ut quilibet talis meritò possit dicere illud Psal. nisi quia Dominus adiuuit me, scilicet, in sacramentali confessione remittendo mihi peccata, paulominus habitasset in inferno anima mea.

Secundò exultant homines temporaliter, de inuentione thesauri magni. Et propter hanc causam debent spiritualiter exultare in Domino nouiter confessi, eò quòd inueniunt maximum thesaurum, prius per negligentiam suã, & malum regimen perditum. scilicet gratiam Dei, & similiter præcedentia merita, atque priores uirtutes. Nã iste est infinitus thesaurus hominibus, quo, qui usi sunt, participes facti sunt amicitie Dei Sap. 7.

Tertiò exultant homines temporaliter, de recuperata sanitate, post grauem infirmitatem. Et propter hanc causam, debent spiritualiter gaudere hi, qui confessi sunt, eò quòd de infirmitate grauissima, & periculosissima culpe redierunt, ad sanitatem uirtutis, & gratie. Peccatum enim uulnerat, sed confessio medetur, & sanat. Hinc magister sentent. dist. 17. quarti allegans Aug. dicit, quòd confessio est, per quam morbus latens spe uenie aperitur. In hoc enim, quòd dicit morbus latens, tangit infirmitatem culpe. In hoc uerò, quòd subdit spe uenie, insinuat sanitatem gratie, quam secum affert confessio.

Quartò exultant homines temporaliter, de intentu gratia apud principem contra se iratum. Et de hoc historiam habemus de Mardocheo, & Assuero rege. Hester. 8. Et propter hanc causam debent confessi gaudere spiritualiter in Domino, quia per confessionem reconciliantur Domino, prius contra se irato, ita ut meritò possit pauper peccator clamare ad Dominum, & dicere illud Esa. 12. Cõfitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, supple, propter peccata mea, conuersus est furor tuus, scilicet, in misericordiam, benigni-

Tractatus Primus

benignitatem, & mansuetudinem, in sacramentali confessione, & consolatus es me. In hoc, scilicet, quod tunc remissisti impietatem peccati mei, merito ergo figuratur confessio per columbam, quæ ad arcam Noe rediens, attulit ramos oliuæ virentis in ore suo, in signum clementiæ, & pacis inter Deum, & mundum. Ge. 8. Applicatio est facilis.

Octaua conditio bonæ confessionis, dicitur operationis. Operatur enim magna, si est vera, & perfecta, utpote. habens multos effectus gloriosos.

Primus igitur effectus eius, dicitur ablutionis. Abluit enim animam à cunctis sordibus peccatorum, quæ sunt maxime. Tum, quia corporaliter excedunt sordes corporales, adeo quod sordes corporales nullæ æstimantur coram Deo, & angelis eius, respectu interiorum sordium iuxta illud Christi verbum Matt. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, quæ sunt homicidia, furta, adulteria, & hæc sūt, quæ conquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non conquinat hominem. Tum quia comparantur rebus immundis, utpote, canibus, & porcis. 2. Pet. 2. Contingit illis, scilicet, peccatoribus, illud prouerbiū, canis reuersus ad uomitum, & Sus lota in volutabro luti. Vnde quidam sanctus pater dicit, quod tolerabilius fetet canis putridus hominibus, quam anima peccatoris Deo. Ita, ut dicit ipse Dominus de tali, illud Apoca. 3. Quia tepidus es, scilicet, ad bonum faciendum, incipiam te euomere de ore meo. Tum quia nulla terrena ablutio potest sordes prædictas lauare, propter quod necesse fuit, ut Christus in propria persona assumeret officium lotricis ad dictas sordes mundandas, qui ad hoc instituit multa lauacra, utpote, baptismum, penitentiam, aquas lachrymarum, & similia. Quamuis ergo sordes peccatorum sint maximæ, ut ex dictis patet. Hoc tamen circa eas operatur confessio, quod eas plenè abluat, lauat, & mundet. Psal. Confessio, & pulchritudo in conspectu eius, scilicet, Domini. Quod pertractans Aug. dicit sic. Vis esse pulcher, confitere. Fædus eras, confitere, ut sis pulcher. Peccator eras, confitere, ut sis iustus. Fædare te potuisti, formosum te facere non potuisti. Non autem dicit Ps. Pulchritudo, & confessio, sed confessio, & pulchritudo. Sed quare hoc. Certe in signum, quod confessio pulchram reddit animam.

Hæc

Hęc ille. Quod autem peccatum immundam faciat animam, & per oppositum eam pulchram faciat cōfessio, atq; mundam, insinuat exemplum sequens.

Legitur enim de quodā uirō, qui ex magnis diuitiis deuenit ad maximam paupertatem, hic ergo in desperationē positus cepit uagari per nemora. Cui apprensus dēmon dixit illi, q̄ si uellet ei seruire, & homagium facere, ditissimū eum redderet. Cunque ille cōsensisset, atque manum suam inter manus diaboli ad confirmandum fēdus posuisset, nigra facta est, quasi carbo, nec aliqua ablutione potuit lauari. Tandem uero ille corde contritus ex signo facto, accessit ad lauacrum confessionis Mira res. Nam absolutione super eum data, prædicta manus dealbata est, ut prius.

Patet ergo intentum.

Secundus effectus confessionis dicitur exhortationis.

Peccatum enim ualde aggrauat, atque onerat humanam conscientiam iuxta illud psal. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue, &c.

Nam adeo graue est pondus peccati, quòd illi nulla res potest comparari, hoc autem patet sic. Si enim esset, aliqua maxima massa ferri in concavo lune, & caderet in terram, ibi sisteret. Peccatum autem, neque cælum, neque terra diu potest sustinere. Hoc enim in effectu patuit in Angelis malis, qui de cælo in abyssum grauitate peccati sui tracti sūt ut patet Esa. 9. Similiter hoc idem patuit, quo ad homines de Chore, & socijs suis. Nam aperta est terra, & deglutiuit eos in momento, ut patet Numeri 16. Item una maxima massa descendens de cælo uersus terram mouetur secundū philosophos in certo tempore. Peccatum autem facit in instanti descendere in abyssum inferni, secundum quod scriptum est. Iob. 21. Ducūt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. De hac etiam grauitate loquitur Apo. Heb. 11. dicens. Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, &c. Ecce quàm graue est peccatum, sed ab hac grauitate mirabili exonerat, & liberat confessio humanam conscientiam. Et huius alleuiationis duplex est testimonium. Primum quidem experientia realis. Testes enim sunt, qui confitentur prout decet, quòd communiter recedunt à conspectu sacerdotis, quasi graui pondere deonerati.

Tractatus Primus

rati. Secundum testimonium est fides, per quam credimus, & uerè confessi, & corde contriti supposita satisfactione debita, sic decedentes euolant ad cælum etiam in instanti.

Tertius effectus bonæ confessionis dicitur decorationis. Peccatum enim facit animam mirabiliter turpem, & nigrā secundum illud Thren. 4. Denigrata est supra carbones, i. plusquam carbones, facies eorum, s. peccatorum. Item Ansel. in lib. meditationum. Anima, inquit, si in peccato fuerit nigrior coruo erit. Vnde legitur in uitis patrum de quodā sancto sacerdote, qui cū in Paschate haberet suos parochia nos communicare rogauit dominum, ut illi ostenderet, qui essent in bono statu, & qui non. Et facta oratione, mox uidit quosdam habentes facies nigerrimas, alios facies igneas alios facies resplendentes, & claras, sicut sol. Cui admiranti apprensus Angelus dixit, quod facies nigræ erant facies luxuriosorum, facies igneæ facies iracundorum, facies uero splendide facies iustorum. Qui ergo affectat animæ suæ decorem, super omnia frequenter confessionem, quia scriptum est in psal. de poenitente. Confessionem, & decorē in diuisti amictus lumine, sicut uestimento, lumine, inquam, gratiæ, quo uestitur anima deuota, patet ergo, quid operatus bona confessio in anima.

Nona conditio bonæ confessionis dicitur reuerationis. Peccatum enim claudit homini cælum, cuius figuram legimus Gen. 3. quod primis parentibus peccatibus eiecit eos dominus de paradiso terrestri, & collocauit Cherubin habentem gladium flāmeum, atque uersatilem, ad custodiendam uiam ligni uitæ. Confessio uero si fuerit bona, & recta aperit, & reuerat ipsas portas paradisi, ita, ut de ea possit dici illud, quod dixit Christus Petro. Marth. 16. Tibi dabo clauēs regni cælorum. Et congruè dicitur in plurali clauēs, quia peccatum dupliciter claudit homini peccatori regnum cælorum, scilicet, ratione culpæ, & ratione pænæ debitæ. Econtrario autem confessio aufert culpam, & commutat penam æternā in temporalem. Ecce ergo, quomodo illi datæ sunt duæ clauēs regni cælorum, propterea ad propositum nos admonet psal. dicens. Introite portas eius, scilicet, cæli, in confessione, supple, peccatorum. Nam peccatoribus non patet aditus in cælum per aliam portam, quam per confessio

nem, ex quo patet quod confessio plus potest apud dominum, & ad cœlum referendū, quàm omnes sancti, & sanctæ Dei ipsa reclusa. Si enim omnes sancti Dei essent ex una parte coram domino Deo genua flectentes, & misericordiam per aliquo peccatore postulantes, si non adesset confessio, ubi commodè haberi potest, eos non exaudiret dominus. Et tamen, si ex altera parte poneretur sola confessio peccatoris impetraret gratiam, & gloriam cœlestem. Ideo dicit psalm. ad dominum Non tradas bestiis, id est demonibus, qui bestialium in hominibus requirunt uitam, animas confitentes tibi. Sed, supple, clauibus animabus aperi cœli portam, maxime cum dicat Apost. quod ore confessio fit ad salutem. Et breuiter in laudem dominæ confessionis possumus dicere, quod ipsa est clauicularia cœli figurata per ancillam hostiarum, quæ introduxit Petrum in atrium summi sacerdotis. Apoc. 3. Aperis, & nemo claudit. Patent ergo nouem conditiones bonæ confessionis designatæ per nouem litteras huius uerbi. Confiteor. Et sic patet de primo capitulo huius primi tractatus.

DE TRIBVS IMPEDIMENTIS BONÆ
Confessionis. Cap. II.

CONFITEOR tibi Domine, Pater cœli, et terræ.] Math. II.

Dicto de nouem pulchris conditionibus bonæ confessionis, consequenter uidendum est, unde procedit, quæ retrahuntur ab ipsa confessione, ita ut quasi inuiti uideantur trahi ad eam, & tanquam ad supplicium duci. Respondeo ad hoc, quod multiplex est occasio, uidelicet.

Spes longue uitæ.

Pudor culpæ commissæ.

Timor reciduationis futuræ.

Prima igitur occasio retrahendi multos peccatores a confessione dicitur spes longue uitæ, quæ certè non est dicenda spes, sed potius præsumptio, tanquam si posuisset dominus dies, menses, & annos in potestate hominis peccatoris. Hæc autem tentatio procedit a maligno spiritu, qui inte-

Tractatus Primus

rius loquitur peccatori dicens. Quid uis facere. Tu enim adhuc iuuenis es fortis, & potes. Accipe ergo delicias tuas, quoad tibi offeruntur. In senectute autem facies penitentiam, & frequenter confiteberis. Et ut melius sibi credatur, allegant scripturam sacram pro se, ut est illud uerbum Ecclesiasticis 7. In die bona fruiere bonis, & malam diem praecave. Sed reuera manifeste patet, quod haec tentatio diabolica est, & damnatissima. Tum primo, quia est contra sacram scripturam Eccl. 5. dicentem. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem, subito enim ueniet ira eius, &c. Hinc etiam Eccl. 29. dicitur, quod repromissio nequissima multos perdidit. Tum secundo, quia est contra communem experientiam. Nam uidemus frequenter iuuenes, & fortes sibi longam uitam pollicentes, & cito, & insperate mori, ita ut dicat Sen. quod multos uitam differentes mors incerta decipit. Tum 3. quia est contra aequitatem, & rationem, hoc autem patet tali ex emplo. Si enim quis haberet septem asinos, & totum onus imponeret debiliori, nonne talis ageret contra aequitatem, & bonam rationem. Certe nullus sanae mentis diceret oppositum. Septem asini sunt septem aetates hominis. Ille ergo, qui non imponit sibi poenitentiam in iuuentute, adolescentia, & huiusmodi, sed expectat, usque in senectam, & senium, atque usque in decrepitam aetatem, quando, serit adeo debilis, quod non poterit ultra ieiunare, siue peregrinari, aut caetera opera poenalia facere. Talis, inquam, uult imponere totum pondus super asinum debiliorem. Ex quo concluditur, quod talis manifeste agit contra aequitatem, & rationem bonam. Quinimo talis est maledictus a domino, secundum quod in figura scribitur Malach. 1. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & offert domino debilem, id est, senectutem, iuuentutem autem offert diabolo.

Secunda occasio retrahendi plerosque peccatores a confessione dicitur pudor culpae commissae. Diabolus enim tentando homines, & alliciendo eos ad peccatum, occultat ab oculis eorum pudorem culpae. At uero cum ad Deum, per poenitentiam redire disponunt, tunc primo facit coram eis apparere pudorem, & uilitatem, atque enormitatem culpae commissae, ut non audeant illam confiteri. Illud autem potissimum

tate habet uerum in peccatis carnalibus, & præsertim, quæ
 magnam important abominationem, ut est incestus, aut
 peccatum contra naturam. Nam qui tale nefas perpetra-
 uit, habet diabolum, quasi eum mutum, reddentem, & dicē-
 tem illi. Vide, ne dixeris tam enorme peccatum, propter quod
 comburantur homines, & propter quod ille quinque ciui-
 tates perierunt in momento, de quibus Gen. 19. quod si il-
 lud dixeris, confessor tuus perpetuo te abominabilem re-
 putabit. Vnde Sodoma interpretatur muta in signum, &
 tale peccatum hominem reddit mutum. Sed profecto nul-
 la uia, debet peccator credere diabolo aduersario eius, sed
 potius Spiritui sancto dicenti, per os prophetæ illud Ecc. 4.
 Non confundaris dicere pro anima tua uerum. Quod au-
 tem non debeat peccator habere talem pudorem, seu eru-
 bescentiam, qui eum reuocet à uera confessione, patet sic.
 Quia si erubescit, aut erubescit de Deo, uel de confessore,
 uel de circumstantibus. Sed propter nullum istorum debet
 erubescere, quin dicat uerum. Non primo propter Deum,
 maximè cum ante confessionem eque bene sciret peccata
 constitentis, sicut post iuxta illud Heb. 4. Omnia nuda sunt,
 & aperta oculis eius. Non secundo propter confessorem.
 Tum quia ipse peccator est, & fortè peior illo, qui ei confi-
 tetur. Propterea dicebat Aug. lib. de uera, & falsa penitètia
 c. 19. quod nullus debet erubescere cōfiteri peccata sua pec-
 catori. Si, inquit, sacerdos peccata non haberet erubescere
 posset, qui peccata sua ei manifestaret. Itè idem ad fratres
 in heremo sermone tertio, qui intitulatur de confessione
 peccatorū dicit sic. Cur times o homo confiteri peccata tua.
 Peccator est, ut tu, & forsan maior, qui audit peccata tua.
 Cur ergo times peccator confiteri. Elige, quod uis, si non
 confessus lates, inconfessus dānaberis. Hæc ille. Tum quia
 sacerdos fortè aliquando audit grauiora, & uiliora pecca-
 ta. Et ideo non scandalizatur ex his, quæ sibi tunc dicun-
 tur. Da exemplum de Balaam, de quo dicit quædam glosa
 super librum numerorum, quod non expauit ad uocem as-
 næ suæ loquētis, eo quod esset asuerus monstris. Tū quia
 confessor citò dat obliuioni peccata, quæ illi dicuntur, ita
 ut ducat Augustinus, quamuis in cæteris memoratissimus,
 in prædicto sermone de cōfessione peccatorū, illud, inquit,

Guil. Pep super Cci fit.

B

quod

Tractatus Primus

quod per confessionem scio, minus scio, quam illud, quod nescio. Non tertio debet erubescere peccator confiteri, scilicet, propter circumstantes, siue uidentes, sicut faciunt illi, qui erubescunt sepe ire ad confessionem, ne alij hoc uidentes putent eos esse cæteris peccatoribus grauiores. Sed profecto maxima stultitia est de nobilissimo opere, & summè ad salutem necessario erubescere. Tales sunt similes illis, qui erubescerent sepe lauare manus pollutas, uel pedes. Vnde Bernardus. O quanta peruersitas inquinari non pudet, & ablui pudet. O uerecundia rationis experts, & salutis humanæ inimica. Patet ergo, quòd ex nulla parte debet homo erubescere confiteri peccata sua.

Tertia occasio retrahendi aliquos a confessione, dicitur timor reciduationis futuræ, uel fortè grauis poenitentia imponendæ, & sustinendæ. Nam diabolus disuadens confessionem dicit peccatori, ut quid uis confiteri. Non enim posses abstinere à talibus, uel talibus peccatis, nec posses cõtinenter uiuere, insuper peius esset tibi coram Deo post reciduum. Præterea mille contra unum confessor imponet tibi tantam poenitentiam, quòd non poteris eam portare, uel fortè imponet tibi restitutionem, uel quod quæras ueniam ab his, quos offendisti, & scandalizasti. In quo quidè factò te ipsum scandalizabis, & similia. Sed istud impedimentum confessionis est ualde friuolum, & ualde fatuus est, qui propter prædicta retrahitur a confessione. Da exemplum de incarcerato, qui ualde esset fatuus, si habita opportunitate formidaret de carcere exire, timens ne iterum in carcere rareretur. Sic in proposito ualde fatuus est peccator, qui in carcere diaboli positus, & cathenis ferreis ligatus timore reciduanæ negligit exire de tanto periculo. Itè debet considerare, quòd si confiteatur, minus audebit eum diabolus tentare, quam si non confiteatur. Da exemplum de homine, qui non libenter conuersatur cum illo, qui semel reuelauit eius secretum. Sic nec diabolus libenter reddit illi, qui in confessione detexit malitiam suam. Vnde legitur in uitis Patrum, quòd quidam senex hortabatur quèdam nouiter conuersum ad eremum ad sepe confitendū, dicens, quòd nihil ita fugat diabolum, sicut bona confessio, per quã eius secreta reuelantur. Et per oppositū nihil eum ita letificat, sicut

sicut cum absconduntur, & celantur dicta secreta, Ceterum peccator non debet timere magnitudinem pœnitentiæ considerans, quam melius est in præsentem ferre quàm que pœnitentiam, quam ad infernum descendere. Qui autem cõfiteri nolunt, illic descendunt. Heb. 10. Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis. Vnde de illis, qui timēt cõfiteri propter pœnam in presenti sustinendam, loquitur sanctus ille Iob 6. dicens. Qui timent pruinam, cadet super illos nix. Patet ergo, quòd nec timor recidui, nec timor pœnitentiæ iniungendæ debet quemcunque à confessione retrahere.

QVARE CONFITENDVM EST DEO.

Cap.

III.

CONFITEOR tibi domine pater cœli, et terrę]
Matth. 11.

Postquam dictum est de tribus impedimentis confessionis, consequenter uidendum est quare peccator in principio suę cõfessionis præmittit dicens, Confiteor Deo. Cum enim oculi domini lucidiores sint Sole, & contemplantur bonos, & malos, ut habetur Eccles. 23. quæstio est quare illi confitendum. Ad quod respondetur, quod propter tres rationes principales quę sunt,

- Commisæ offensionis,
- Impetrandæ ab olutionis,
- Protestandæ subiectionis.

Prima igitur ratio dicitur commisæ offensionis. Peccãdo enim principaliter offendimus Deum, ita, ut dicit ille peccator Dauid ad Dominum post cõmissum adulteriũ, & homicidium. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Causa autem, quare peccãdo principaliter Deum offendimus, est, quia ipse est, qui principaliter, & primo uetat, & prohibet peccatum, & qui similiter ipsum tandem punit. Deuteronom. 32. Mea est ultio, & ego retribuam eis, scilicet, peccatoribus in tempore, aut presenti, aut futuro, Propterea filius prodigus, per quem designatur peccator, intellegens principaliter offendisse patrem suum dixit ei. Pater

Tractatus Primus

peccavi in cœlum, & coram te, iam non sum dignus, &c. Luc. 15. Vnde August. in lib. de Cordis Contritione dicit, quod peccare, est Deum inhonorare. Itē illud super Psal. exponens illud uerbum, Benedicite domino omnes uirtutes eius, ministri eius, qui, & c. dicit, q̄ omnes malē uiuētes & si linguæ taceant, uitia Domino maledicunt. Ecce quomodo peccatum principaliter est cōtra Deū. Et ideo principaliter illi est confessio facienda.

Secunda ratio dicitur impetrandæ absolutionis, Solus enim Deus principaliter, & auctoritatiuē a peccato absoluit. Iuxta illud Esa. 41. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me. Vnde Iudæi non credentes Christum esse uerum Deum, cum audissent eum dicentem Mariæ Magdalene, remittuntur tibi peccata, dixerūt intra se. Quis est hic qui peccata dimittit. Luc. 7. Patet ergo, quantē grauitatis, & quantē adhesionis sit culpa mortalis, a qua solus Deus absoluere potest, Sacerdos autem tantum ministerialiter circa talem absolutionem operatur. Deus uerō qui occulte operatur in sacramētis, principaliter operatur huiusmodi absolutionem.

Tertīa ratio dicitur protestandæ subiectionis. Qui enim in Paschate confitetur Curato parochiali protestatur de communi lege se illi subiectum, tāquam eius parochianū: Ita à simili cum quis dicit. Confiteor Deo, protestatur de confessione se Deo subiectū, & uelle illi de cetero obedire tanquam seruus domino suo, & uassallus principi sui. Vnde sicut uassallus flectit genua sua coram principe seu maiore suo in hoc protestans se illi subiectum, ita & confitens flectit genua coram sacerdote loco Dei in signum subiectionis, homagii præstandi. Bonum est ergo confiteri Domino, ut dicit Psal. & hoc propter tria prædicta. Oigitur pauperes peccatores nolite obdurare corda uestra, sed audite Psalm. dicentem. Confitemini domino quoniam bonus. Cuius bonitas declaratur, cum subditur quoniam in seculum misericordia eius. Misericordia autem eius in sæculum duratura est, quod nō uult mortem peccatoris, sed ut cōuertatur ad eum per ueram oris confessionem, & uiuat in præsentī quidē uita gratiæ, & in futuro, uita glorię. Itē misericordia eius in alio apparet, quia, s. contra morem iudicis

dicis terreni, & ciuili indulget uere confitenti, Iudex enim ciuili clamat contra reum confitentem reatum suum, suspendatur, & moriatur. Sed dominus non vindictam contra confitentem clamat, sed misericordiam illi offert, dicens. Reuertere ad me, &c.

Notandum est autem, quod aliqui addunt Deo omnipotenti. Sed cur hoc. Responso propter duo.

Primo ad differentiam fallorum Deorum, qui fuerunt miseri, fragiles, & caduci homines, aut ueri daemones, quos eiecit Dominus de celo in abyssum. Quod non contigisset, si fuissent dii omnipotentes. De quibus in Psal. Omnes dii gentium daemonia. Secundo ad ostendendum, quod solus ille, qui est omnipotens, potest remittere peccata. Nam peccator uenit ad confessionem, sicut infirmus ad medicum, dicens illud Hier. 17. Sana me domine, & sanabor, saluum me fac & saluus ero. Item dicens illud Psalm. Amplius laua me Domine ab iniquitate mea, & a peccato, &c. Sanare autem ab infirmitate culpa, aut ab ea humanam conscientiam laua e solius Dei omnipotentis est. Nam hoc opus pertinet ad Dei omnipotentiam, non minus, quam creare caelum, & terram, ita ut dicit Aug. quod de suo tam graui uulnere desperasset, nisi tantum medicum reperisset.

QUARE CONFITENDVM EST BEATÆ
Virgini, & omnibus sanctis. Cap. III.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra.]
Matth. 11. Postquam ostensum est, quod principaliter confitendum est Deo, consequenter uidendum est, cur additur. Et Beatæ Mariæ Virgini, & omnibus sanctis.

Nam ineptum uidetur, quod debeamus confiteri Beatæ Virgini, Tum primo propter sexus conditionem. Non enim mulieribus, sed solis uiris datae sunt clauis ligandi, & soluendi, ut satis constat. Tum secundo, quia solum illis est confitendum, qui communicant nobiscum in fide, & sacramentis, & qui sunt, adhuc de Ecclesia militante. Cuiusmodi non est uirgo Maria, pro praesenti statu: igitur. Item potest

Tractatus Primus

argui, quòd similiter male addatur, & omnibus sanctis.

Tum primò, quia beati amplius non communicant nobiscum in sacramentorum collatione, aut perceptione, ut dictum est de Beata Virgine. Tum quia solis sacerdotibus confitendum est. Constat autem, quòd multi sancti fuerunt laici, utpote, reges, & principes, iudices, ciuiles, & mercatores. Alij fuerunt heremitæ. Alij milites. Alij rustici, & operarij, ac huiusmodi, igitur talibus non est confitendum.

Pro responsione notandum, quòd duplex est confessio, quædam non sacramentalis, & quædam sacramentalis. Prima respicit tantum uenialia peccata, qualis est illa, quæ fit à sacerdote in principio missæ. Et similiter, quæ fit in Ecclesia in primis, & completorio secundum usum antiquarum ecclesiarum, aut religionum, & præsertim apud fratres prædicatores. Et huiusmodi confessio potest fieri uiris, ac mulieribus, dummodo fidelibus. Item uiatoribus, & comprehensoribus. Per quam etiam remittuntur, uel saltem nata sunt remitti peccata uenialia in habente gratiam, sicut, & per aquam benedictam, pecoris tunctionem, & similia. Cum enim, ut dicit beatus Thom. 4. sen. dist. 10. 17. q. 3. art. quæstiuncula. 3. peccata uenialia non separant à Deo, non est necesse illa confiteri sacerdoti, sed possunt confiteri laico, etiam sanctis regnantibus cum Deo, cuiuscunque conditionis, sexus, aut status fuerint in præsentem. Secunda autem confessio, quæ est plenum sacramentum, & quæ directe respicit peccata mortalia, debet fieri regulariter soli sacerdoti communicanti nobiscum in fide, & sacramentis. Nã ut dicit Beatus Thomas, ubi supra quæstiuncula. 1. solus ille est minister sacramenti confessionis, qui habet ministerium, & potestatem supra corpus Christi uerum. Solus autem sacerdos uiator est huiusmodi, igitur soli tali est de necessitate confessio facienda. Et quòd amplius fit, de supere roganti fit.

His ergo plibatis, & notatis notandæ sunt duæ ueritates.

Prima ueritas, conuenienter confitemur Beate Mariæ Virgini. Ista ueritas persuaderetur multipliciter. Primò quidem ipsa est regina in curia misericordiæ, quam optamus nobis, fieri, & impartiri in confessione, & sine qua non fit peccatorum remissio. Secundò uero, quia per ipsam impetramus

tramus à benedicto filio suo indulgentiam, & peccatorum nostrorum remissionem, ita ut August. eam alloquitur, dicens. Tu domina cella es aromatica, ex qua vulnerum nostrorum defluxit medicina. Per te obtinent miseri misericordiam, iusti gratiam, peccatores ueniam. Tertio autem, quia inuocatio, seu expressio sui nominis in confessione faciat demones, ne confessionem impediunt, quia, ut dicit deuotus Bern. super Canti. Non tantum timent hostes uisibiles castrorum ordinatam aciem, quam timent aereæ potestates Mariæ nomen. Nam quam primum ipsi demones audiunt Mariæ dulcissimum nomen, pereunt, & fluunt, sicut cera a facie ignis. Ista autem tria tangit ecclesia, cum in laudem ipsius Virginis canit, dicens. Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege.

Secunda ueritas. Conuenienter cõfitemur omnibus sanctis. Ista ueritas persuadetur multipliciter. Primo quidem, quia sancti iuuant contentem ad impetrandum beneficium absolutionis, & ueniam de peccatis, ita ut dicit Greg. in collecta de omnibus sanctis. Omnipotens sempiternus Deus, concede quæ sumus, ut desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris. Secundo sic. Peccator enim offenderat male agendo omnes sanctos, & sanctas, atque uniuersam curiam cœlestem habebat quoque contra eos bellum, & grauiter illis iniuriabatur. Quod sic patet: Nam quicumque stat in peccato mortali, quandiu perseuerat, retinet quodammodo omnia corpora sanctorum in carcere, pro quanto, quantum in ipso est, retardat ipsorum resurrectionem, & glorificationem. Istud autem apparet per illud, quod dicitur Apoca. 6. Clamant, inquit, Iohan. sancti ad dominum, dicentes. Vin dica domina sanguinem nostrum, qui effusus est. Quibus respondet Dominus, dicens. Sustinete amici mei adhuc modicum tempus, quousq; impleatur numerus fratrum uestrorum, id est, saluandorum. Quo completo fiet generalis omnium resurrectio, quam ipsi sancti summe desiderant, ut, si rehabeant corpora sua, quæ modo sunt in terra, uelut in carcere detenta. Ecce quomodo ille, qui remanet in peccato mortali, detinet, quantum in se est, corpora sanctorum in carcere sepulchri, quia per eum retardatur numerus ele-

Tractatus Primus

etorum, ne impleatur, quia possibile est, quod ipse secundum
finalem Dei ordinationem est de dicto numero. Ponamus
ergo, quod omnes, qui debent esse de isto numero, iam ibi ap-
positi essent, preter unum, qui adhuc est in peccato morta-
li, ille solus dictam resurrectionem retardaret, quantum in
se esset, quoad in peccato remaneret, quia constat, quod
non potest ad celum uolare cum pondere mortalis pecca-
ti. Ecce quomodo peccator peccando, omnes sanctos Dei
offendit, & praeiudicium ipsis affert non modicum. Merito
ergo debet eos placare illis confitendo, & dicendo. Confiteor
omnibus sanctis. Sic autem agendo gaudium eis, atque
toti curiae celesti affert, dicente Christo Luc. 15. Gaudium
est Angelis Dei, super uno peccatore, &c. Tertio, dicta ueritas
sic persuadet. Diabolus enim hominem peccante mortali-
ter inuocauerat omnes sanctos, & sanctas Dei in testes con-
tra eum, in curia iustitiae. Sed postquam confitetur nullus
eorum amplius recordatur peccatorum illius ad reprobationem,
& damnationem eiusdem, sicut, neque Deus, qui
Exech. 16. loquitur, dicens. In quacunque hora ingemuerit
peccator, omnium, &c. Patet ergo, quam bonum est confi-
teri Domino, & omnibus sanctis eius.

QVIS SIT PATER, CUI CONFITERI DE- bemus. Cap. V.

CONFITEOR tibi Domine pater caeli, & ter-
re.] Mat. h. 11. Postquam in praecedenti capi-
tulo declaratum est, quomodo, & qualiter
confiteri congrue possumus B. Mariae virg.
& omnibus sanctis consequenter tractandum
est de eo, quod sequitur, cum dicitur.

Et tibi pater, s. confessori meo. Ex quibus uerbis manife-
ste patet, quod in lege Euangelica non sufficit confiteri Deo,
sicut in lege naturae, aut lege scripta. Nec similiter sufficit
confiteri Deo, & B. Mariae Virg. & omnibus sanctis, uerum etiam
necesse est confiteri homini, qui huiusmodi pater uocatur,
cum dicitur, & tibi pater. Nam priusquam Deus fieret ho-
mo, sufficiebat ad salutem illi confiteri. Sed postquam ho-
mo factus est, necesse est homini confiteri, supple, potestatem,
aucto

auctoritatem, & iurisdictionem habent. Propterea Aug. l. de uisitatione infirmorum ca. 2. Dicit, quod sunt, quidam qui autumant sibi sufficere ad salutem, si soli Deo cui nihil occultum est sua cōfiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubescunt, siue dedignantur ostendere se sacerdotibus, quos tamen, inter lepram, & lepram discernere, per legislatorē constituit. Et post pauca, ipse igitur humiliter subeundū est iudicium quem dñs sibi non dedignatur uicarium. Hęc ille. Possunt autem circa hoc moueri tres quæstiones.

Prima igitur quæstio est, cur uoluit nos Christus i lege euangelica obligare ad cōfessionem homini faciendam. In hoc enim statuto uidet lex gratiæ durior lege naturæ aut scriptura in quibus sufficiebat soli Deo cōfiteri. Ad hoc dubium, & quæsitū potest dari rñsio triplex. Prima est, ex parte præcepti. Sic enim præcipitur nobis Iac. 5. Cōfitemini alterutrum peccata uestra i. sacerdotibus auctoritatē habentibus. Secunda ex parte diaboli, unde Aug. fratres in eremo ser. 3. qui intitulatur de confessione peccatorum. Deus inquit, uult, quod confiteamur peccata nostra, non quod ignoret ipsa, sed, ut diabolus audiat, quoniam confitemur quod pertinet nos peccasse, Et peccatis cōfessis cum dolore, & lacrymis, non habeat amplius unde nos incuset. Et post pauca. Ecce, inquit, fratres mei. Deus uult, aut confiteamur Diabolus autē uult, ut taceamus. Cui autē magis obediētū est? Certē constat, quod Deo, qui salutaria præcipit. Itē idem Aug. homel. 12. Non, inquit, ideo uult Deus, ut cōfiteamur peccata nostra, quod ea ipse aliter scire nō possit, sed quia diabolus desiderat, ut non cōfiteamur, ut inueniat, quod nobis ante tribunal æterni iudicis obiiciat. Econtrario autē Deus noster, qui pius est, & misericors, uult, ut ea cōfiteamur in hoc sæculo, ne pro illis confundamur postmodum in futuro. Si enī cōfitemur ille parcit. Si nos agnoscimus ille ignoscit. Hęc ille. Item Ambros. de penitentia lib. 2. cap. 7. Nouit Dominus omnia, sed expectat uocem tuam, non, ut puniat sed, ut ignoscat. Nō uult, ut insultet tibi diabolus, & celate te peccata tua arguat. Præueni igitur accusatorem tuum. Si enim te ipsum accusaueris accusatorem nullum timebis hæc tibi. Tertia ratio est, ex parte honoris diuini, qui per talem exteri orē, & uocalem cōfessionē magis procuratur, quod alias,

Tractatus Primus

aliàs, in cuius figura legitur Iosue. 7. quod cum Achã furatus fuisset aliqua bona de anathemate Hierico, dixit ei Iosue. Fili mi da gloriam domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi, quid feceris. Ad quem Acham. Vere, inquit, ego peccaui, domino Deo Israel, & sic, & sic feci. Ista possunt esse uerba uerè confitentis, qui seipsum accusando, & peccatorem reputando, atque confitendo Deum, magis honorat, & glorificat. Et sic patet ad primum quæsitum.

Secunda quæstio est, quis est ille pater, cui confiteri debemus. Ad quod respondeo, quod est omnis legitimus confessor, siue ordinarius, siue extraordinarius. Et quilibet talis potest uocari proprius sacerdos. Pro quo notandum secundum beatum Tho. in opusculis, ubi disputat contra Guiljermum de sancto amore. Et similiter secundum Petrum de Pa. in 4. sen. dist. 17. q. 3. art. 2. quod proprius sacerdos potest capi multipliciter. Primo pro illo, qui habet iurisdictionem ordinariam super aliquem in foro pœnitentiæ modo tamè limitato, & restricto, atque inferiori. Et sic sacerdos parochialis uocatur proprius sacerdos. Secundo capitur pro illo, qui habet iurisdictionem ordinariam modo tamè principali, & superiori. Et sic episcopus est proprius sacerdos. Tertio capitur pro illo, qui habet iurisdictionem ordinariam modo principalissimo, & generalissimo, & sic papa est proprius sacerdos omnium Christianorum. Quarto capitur pro illo, qui habet iurisdictionem delegatam ab aliquo istorum, ut sunt pœnitentiarii summi pontificis, & episcoporum. Quinto capitur proprius sacerdos, qui habet iurisdictionem ex cõmuni concessione, aut permissione iuris communis. Et sic illi sunt proprii sacerdotes, quos Episcopi, uel Abbates exempti sibi eligunt in confessores. Nam talibus prælatis permittitur à iure sibi eligere confessorem discretum, & prouidum, ut notatur extra de pœ. & re. ne pro dilatione. Sic etiam est proprius sacerdos ille, qui audit alium existentem in extrema necessitate, seu in periculo mortis. Tunc enim quilibet potest quemlibet à quolibet absoluerè, ut notatur in decre. 26. si presbyter. Item extra de furtis c. fures. Hoc insuper modo est proprius sacerdos omnium uagabundorum omnis presbyter parochialis, in cuius parochia uolunt confiteri. Resolutorie ergo tenendum est in hac

hac materia, quod quicumque confitetur alicui de numero illorum quinque prædictorum dicitur confiteri proprio sacerdoti. Ex quibus omnibus patet, quod pater, cui cōfite ri possumus, est multiplex, & hoc tā in pascuato, quā alijs temporibus anni.

Tertia quæstio, si liceat interdū est alicui confiteri alteri, quā proprio sacerdoti absque eius licentia. Ad hoc re spondetur, quod sic, & hoc in multis casibus, quos ponit Hostien. & post eum Dominus Petrus de Palude in 4. sen. dist. 17. q. 3. art. 3. Sed de multis illis casibus tantum hic ali quid annotabo, qui sunt communiores.

Primus igitur casus est, propter indiscretionem, & insuf ficientiam proprii sacerdotis. Nam eo ipso subditus habet licentiam à iure communi, alium adeundū, ut notat de pe. dist. vlt. placuit. Et idem iudicium est, quando est reuelator confessionis, uel quando sollicitat sibi confitentes ad pecca tum, Dicunt aliqui doctores, quod in his casibus recurren dum est, pro securiori ad episcopum pro licentia obtinen da alteri confiteri. Hoc tamen intelligi debet, ubi faciliter potest haberi accessus, seu recursus ad eum, ubi autem non potest haberi de facili talis recursus, tunc sufficit petere li centiam à proprio curato adeundi alium. Quod si illam denegauerit, potest nihilominus taliter petens extraneum adire confessorem. Quia, quæ pro charitate ordinata sunt, non debent contra charitatem militare.

Secundus casus est, quādo qui cōfiteri habet, transtulit domicilium. Nam tunc desinit esse parochianus primi, & incipit esse parochianus illius, ad cuius parochiā se transtu lit. Sicut in certis terminis, & festis anni nonnulli locatitij mutāt domicilium de parochia in parochiam. Sed quid iu ris de illo, qui habet duplex manerium unum hyemale, re liquum æstiuale. Respondetur ad hoc, quod talis sortitur utriusque forum non quidem simul, sed succesuue secun dum quod habitat hic, & ibi. Et ideo, tunc hic recipiat sa cramenta, quando hic habitat, aliās alibi.

Tertius casus est, quando talis est uagabundus, utpotē, non habēs, nec potens habere domicilium, neque propriū, neque locatiuum. Talis enim potest confiteri, cui uult si ne episcopo siue curato, in cuius parochia se inuenit, in-

Tractatus Primus

mo etiam non curato, ut videtur, quia, ut dicit de Pal. nulli subditus subiecit se, cui vult. Quod enim simplex sacerdos non possit absoluere, nō est ex defectu clauium, aut iurisdictionis, sed propter defectum materię. Cum ergo aliquis nulli obligatus submittit se huiusmodi simplici sacerdoti, tunc potest uti iurisdictione sua in eum, tanquam in subditum. Nihilominus, qui iam subiecit se alicui curato, ipso facto est eius parochianus, nec potest se alteri submittere, quousque se primo subtrahat simpliciter ab eo locū mutādo, nisi de voluntate illius, vel nisi habeat super hoc idultū papale.

Quartus casus est de peregrinis. Nam si tales peregrinantur de licentia suorum curatorum virtute huiusmodi licentię possunt confiteri, cui uolunt, & similiter in Paschate recipere sacramentalē communionē, atque post mortē sepeliri in loco sacro. Si uerō peregrinantur absque licentia curatorum, aut episcoporum suorum nil priuilegiij habent. Bonum ergo est, & securum uolentibus peregrinari, præcipuē ad distantia loca secum deferre litteram testimonialē sui curati, aut episcopi. Sed quid iuris de mercatoribus se inuenientibus extra domicilium suum in paschate, aut qui fortē nullam habent domicilium. Ad hoc dicit idē Pal. q̄ simile iudicium est de utrisque, sicut de uagabundis. Vnde possunt recipere sacramenta sua ubique se inuenierint in Paschate.

Quintus casus est de constitutis in extrema necessitate uitę. Nam in mortis articulo omnis sacerdos ab ecclesia nō præcisus auctoritate iuris fit sacerdos proprius cuiuslibet talis. Notanter autē dicitur ab ecclesia non præcisus, quia melius est non confiteri, quā hæretico confiteri, sicut sanctius est mori sine communionē, quā de manu hæretici communicare. Vnde narrat Greg. de Hermigildo rege, qđ martirizatus est i sabbato Paschæ, eò quod de manu Ariani episcopi communicare nolisset.

Sextus casus est de scholaribus moram trahentibus in generalibus studijs, aut uniuersitatibus. Sunt, & alij casus, quos pertranseo, quia rarō accidunt. Patet ergo, quando quis potest rōnabiliter alteri confiteri, quam proprio sacerdoti parochiali. Pertranseo illos, qui confitentur superiori, aut pœnitentiario illius, aut qui confitentur fratribus priuilegiatis,

uilegiatis, ut sunt fratres Prædicatores, & Minores post canonicam præsentationem diocæsano factam, ut notatur in cle. rubr. de sepultu. c. dudum. Et eodem priuilegio gaudet hodie Carmelite, & Augustinienses. Nam qui talibus confitentur, non tenentur pro illa uice ire ad curatos suos, etiã quocunq; tempore hoc fiat. Bonum est tamen inducere tales, ut uadant in Paschate ad iuos ordinarios, &c.

QUOD CONFESSIO DEBET ESSĒ
accelerata. Cap. VI.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, et terre,]
Matth. 11.

Postquã in præcedenti c. ostensum est, quis sit pater, cui confitendum est. Consequenter restat dilatare materiam de confessione, eò maximè q; plurimũ delectat auditores animas suas saluare cupientes, ut. s. sciant quò, & qualiter confiteri debeant. Poterit tñ prudens lector huius uoluminis sibi assumere de dicta materia, quantum uiderit populo expedire, ne. s. ex longa narratione generet fastidium in ipso populo, & ne èt necessè sit illi postponere alias materias sequetes nõ minus fortè auditoribus utiles. Et quia debitus ordo in qualibet materia obseruatus multũ confert ad memoriam subiectæ materiæ, ideo cogitauì apud me dictam materiã de confessione deducere, & dilatare scdm ordinẽ alphabeticarum literarum, prout alias annotauì in quodã tractatulo, sed tamen, nec alium ordinem tenebo.

Prima igitur conditio bonæ confessionis insinuata, per primam litteram alphebeti dicitur accelerationis. Debet enim confessio accelerari, & quàm citius fieri. Hoc autem probatur quinque modis, uidelicet,

Auctoritate,	Ratione,	Figura,
Similitudine,	Exemplo.	

Primò quidẽ auctoritate. Psa. dicentis. Preoccupemus. i. faciẽ eius. s. Christi ad iudiciũ uenientis in confessione. i. p sacramentalẽ confessionem. Et quia nescimus diem, neque horam aduentus Christi, siue ad iudiciũ generale, siue particulare, q; sit in morte cuiuslibet ideo ualde expedies est, & salubre confessionẽ quanto eius accelerare. Vnde ad hoc facieu.

Tractatus Primus

faciendum nos hortatur mater ecclesia, in tertio responso matutinorū primæ dominicæ quadragesimæ clamans, & dicens. Emendemus in melius, quæ ignoranter peccauimus. Cuius ratio assignat, cum subditur. Ne subito præoccupati die mortis, quæramus spatium pœnitentiæ, & inuenire non possimus. Nam vt dicit Aug. ad fratres in eremo ser. 3. qui intitulatur de confessione peccatorum. Ille, qui vsque ad vltimum diem Quadragesimæ, vel vitæ suæ differt confiteri, dat signum, quòd hoc libenter non facit.

Non differamus fratres de die in diē pandere cordis nostri secreta. Promisit enim Deus veniam pœnitenti, sed nō promisit vsque in crastinum differenti. Igitur non differamus. Hæc ille.

Secundo ratione probatur intentum, & hoc sic. In dubio tutior via est eligenda, vt notatur extra de homicidio c. ad audientiam. Et propterea de conse. dist. 1. Ecclesie dicitur, quod si sit dubiū de consecratione ecclesie, vel altaris, tunc stante dubio talia debēt consecrari. Sed qui mortaliter peccauit, potest rationabiliter dubitare, si aliquādo sit habiturus tantam opportunitatem ad confitendum, sicut nunc, eo quod de futuris contingentibus non est determinata veritas: Igitur debet eligere citò confiteri, & quam primum illi occurrit opportunitas.

Dubitari autem potest, vtum ille, qui mortaliter peccauit, teneatur sub pœna noui peccati vitandi statim confiteri, quamprimum habet opportunitatem. Pro solutione huius dubij ponam tres veritates.

Prima veritas. Cōsulendū est peccatori, vt quā primum habet opportunitatem, statim confiteatur. Tum primo, propter incertitudinem temporis. Tempus enim vitæ nostræ est nobis incertissimum, & quantū ad annum, & similiter, quantum ad mensem, hebdomadam, & diem, horam, momentum. Luc. 12. Veniet dominus serui illius, quando nō speratur. Et ibi ponit Christus exemplum de quodam diuite, qui proponebat destruere horrea sua, & noua multo maiora edificare ad reponendum segetes suas, quasi sperans diu viuere. Sed statim audiuit terribile uerbum de celo missum in hunc modum. Stulte, hac nocte demones, & cetera. Et ideo salubre consiliū dat sapiens. Eccle. 5. dicēs.

Ne

Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas, &c. Dum secundo propter accumulationem criminis. Quanto enim quis maiori tempore perseverat in malis suis, tanto maiora, peiora atq; plura peccata supra se accumulatur, iuxta illud Apo. 2.2. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Et Psal. Appone iniquitatem, super iniquitatem eorum.* Item Greg. super Ezechi. homel. 11. Peccatum, quod per penitentiam non diluitur mox, &c. Sed cur hoc? certè, quia plerumque unum peccatum est pena præcedentis peccati. Deo, ita permittente, ut perpulchrè deducit idem Greg. ubi supra. Tù tertio, propter elongationem hominis. Nam quanto, quis diutius perseverat in peccato, & tardius confitetur, tanto plus elongatur à Deo, & tanto difficilius conuertitur ad ipsum, ac periculosius vita eius finitur, iuxta illud Psal. *Qui elongant se à te, peribunt, & Seneca de Verborum Gopia. Quotidie, inquit, est deterior, posterior dies. Itè Omi. li. de remedio amoris, satis ad propositum loquitur, dicès. Principijs obsta: serò medicina paratur. Cum mala per longas cõualuere moras. Sed propera, nec te ueturas differt in horas. Qui non est hodie cras minus aptus erit. Propter ergo hæc tria, ualde bonum est, & securum, citò commissio peccato confiteri, habita, scilicet, opportunitate bona. Et oppositum confessio, seu penitètia, quæ differtur vsque ad extremum vitæ, est valde dubia, & rara, vt patet de pen. distin. 7. nullus.*

Secunda veritas. Quam primum, quis mortaliter peccauit, non tenetur regulariter, sub pena noui peccati, statim confiteri. Pro quo notandum, quod duplex est confessio. Quædam, quæ fit Deo in secreto mentis per recognitionem sui delicti, & dolorè de eo. Quædam vero, quæ fit sacerdoti, quæ propriè dicitur sacramentalis. Loquendo ergo de prima, tunc dicendum, quod peccator statim tenetur confiteri, scilicet, ipsi Deo, & hoc conterendo, veniam humiliter ab eo querendo, emendationem vitæ proponendo, & confiteri homini, tempore, & loco, intendendo. Et huius ratio est, qui quilibet tenetur esse in gratia Dei, & viuere absq; peccato. Sicut ergo nullus scienter manet in mala gratia principis, per quodcunque tempus, maximè cum sentit se posse eum faciliter placare, utpote, veniam ab eo petendo,

Tractatus Primus

etiam recognitione offensæ commissæ, ita in proposito de peccatore in ordine ad regem, & iudicem suum Christum. Loquendo uero de secunda confessione, quæ fit sacerdoti, tanquam uicario Christi, tunc dicendum, quòd regulariter seclusis certis casibus, de quibus statim dicetur, quis potest absque nouo peccato licite differre confessionem suam, scilicet expectando tempus magis opportunum ad confessionem faciendam, uel expectando copiam confessoris magis opportuni, & huiusmodi. Et quia tempus quadragesimæ est tempus magis opportunum ad confitendum, cum sit tempus penitentis. De quo etiam loquitur Apo. 2. Corin. 6. & legitur in epistola primæ dominicæ quadragesimæ, dicens. Ecce nunc tempus acceptabile. Ecce nunc dies salutis. Ideo regulariter laici possunt licite differre confiteri, usque ad prædictum tempus. Nec peccant, si non confiteantur ante dictum tempus, nisi aliud ponatur. Sunt tamen semper monendi ad frequenter confitendum, præcipue in celebrioribus solemnitatibus. Tenentur tamen ad statim conterendum de peccato, ut dictum est. Quo facto, si insperatè, & ex improviso moriantur, non propterea damnantur, si inconfessi decesserunt, quia per dictum dolorem iam sunt positi extra peccatum, & periculum æternæ damnationis.

Tertia ueritas. In certis casibus peccator tenetur statim confiteri, alias negligendo, nouum peccatum incurrit. Notat autem Pet. de Pal. 4. dist. 16. q. 2. art. 5. quinque casus, in quibus statim est confitendum per modum obligationis.

Primus est ratione sacramenti. Nam quoties quis habet suscipere aliquod sacramentum, prius debet confiteri, si sentiat se in aliquo mortali. Et hoc præter sacramentum baptismi, quod est ianua aliorum sacramentorum. Quem admodum ergo ipse baptismus est ianua ad omnia sacramenta, ita confessio est ianua recidiuanti post baptismum ad posteriora sacramenta. Et quidem de confirmatione scribitur de consec. dist. 5. ut ieiuni. quòd confirmandi prius monendi sunt facere confessionem peccatorum suorum. Similiter de sacramento altaris suscipiendo in Paschate, præcipitur talibus prius confiteri. extra de pen. & rem. omnis utriusq; sexus. Et eadem ratio est de aliis sacramentis. De ministrante autem aliquod sacramentum, & si sit val

de salubre prius confiteri habita oportunitate, & supposito mortali peccato in tali ministro, ad hoc tamen, quod eniter mortale peccatum nouum, non requiritur, quod actualiter cōfiteatur, sed sufficit, q̄ conteratur, quia per solam contritionē deletur mortale peccatū in eo, & iam incipit esse Deo coniunctus, & minister idoneus sacri dandi.

Secundus casus est ratione statuti. Nam Papa Innocentius tertius statuit ad minus semel in anno confiteri, ut patet per communem decretalem. Et ideo non licet absque causa rationabili ultra differre, sicut nec olim statuta tempora suscipiendi baptismum in uigilia Pasche, aut Penthecostes licebat prolongare.

Tertius casus est ratione dubij, quando, scilicet, imminet periculum mortis. Periculum inquam, tale, in quo frequenter homines moriuntur, sicut in bello, aut naufragio, siue in acuta, uel multum graui infirmitate. De qua dicit decretali, de peniten. & remissio. cum infirmitas, quod medici corporum tenentur admonere infimos ante omnia, ut aduocent medicos animarum. Non est autem de necessitate confiteri, quoties, quis habet intrare aquā, uel mare, in quib. nō statim sic probabiliter timetur. Quamuis sit bonum, & tūc se cōmittere, & deuouere Deo, & iāctis eius.

Quartus casus est ratione periculi. Nam si aliquis sit in peccato, & habeat copiam confessōris potentis eum absoluerē, nec sit spes, quod redeat ante tempus, quo confitendum est, uel quod nunquam poterit eum recuperare, aut simile, tenetur, tunc illi confiteri. Si enim diebus festis, aues possint capi, quando timetur, quod alias non occurrerent, aut similiter uindemix fieri, quando, scilicet timetur, ne tempus congruum transeat, multo magis propter spiritualia oportet tempus præsens occupare, ut potē in proposito.

Quintus casus est ratione scrupuli, ut potē, si homo sit illius opinionis, uel habeat illam conscientiam sibi dictantem, quod tenetur statim confiteri, certē oportet eū depone huiusmodi conscientiam, aut tunc confiteri, eo quod quicumque agit contra conscientiam ædificat ad gehennā. Patet ergo in quibus casibus, quis habens mortale peccatum tenetur statim confiteri. Et sic patet de ratione probante confessionem debere accelerari.

Tractatus Primus

Tertio probatur intentum figura. Legitur enim primi Mach. 5. quod Iudas Machabæus congregato suo exercitu uenit obviam Timotheo iuxta torrentem, qui quidem Timotheus erat dux belli filiorum Amon contra Iudam, hunc ergo cum uidisset dictus Timotheus dixit militibus suis. Si Iudas transierit torrentem, ut nos inuadat, non poterimus aduersus eum quicquam. Si uero timuerit transire, & nos inuadere, seu aggredi, ibimus ad ipsum, & cum uincemus. Iudas itaque cum clangoribus uocauit populū suū. Quo congregato ipse prior ad eos transfretauit, sicque contritæ sunt gentes a facie eius, & proiecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum, quod prope erat. Mortaliter Iudas, qui interpretatur confitens, recte designat peccatorem confitenti uolentem Timotheus uero crudelis tyrannus est diabolus. Contra hunc ergo Timotheum uenit Iudas dimicaturus, usque ad torrentem, quando confitens plorat peccata sua, hic ergo, si cupit uictor euadere, citò aggrediatur hostē suum diabolū, nec expectet, quā primus ad ipsum ueniat, quā si in mortis articulo. Nam si tantum distulerit confiteri, mille cōtra unū uincet eum diabolus. Propter quod dicunt doctores penitentiam serotinam ualde dubiam, ut prius dictum est. Hic cadit exemplum de illo Iudæo, qui in die sabbati cecidit in cloacam. Quē cum Christiani pietate moti extrahere uoluissent, prohibuit dicens, quia sabbatum suū erat. In crastinum ergo cū clamaret ad dictos Christianos pro auxilio, noluerunt eum tunc extrahere dicentes, quia dominica erat. Sic peccatores, qui nolunt extrahi de fece peccati, quando possunt, quando uolent, tunc non extrahentur, s. in morte. Vnde uulgariter dicitur. Qui non facit quando potest, non facit, quando uult. Vnde confessio taliū est similis confessioni latronis, qui non confitetur, nisi quādo est in pede patibuli. Bonum est ergo, & expediens accerere confessionem.

Quartò probatur intentum similitudine, refert enim Plinius in naturali hystoria lib. 8. ca. 1. quod intulatur de animalibus terrestribus, quod elephantes in omni Luna noua accedunt ad flumina. Ibiq; se purificant, & circūspargunt aqua undiq; atq; postmodum salutato sydere, id est Luna de nocte, aut Sole de die in siluas reuertuntur uitu

los fatigatos præ se ferentes, refert etiam idem tibi supra
 ca. 16. quod imitatur, de leone, quæ leena sit magni coitus,
 & ibidem, ita ut etiam quandoque coeat cum pardo. Quæ
 sentiens leo tota ui insurgit aduersus eam. Leena ergo na-
 turali instinctu præuidens, & præcauens imminens sibi pe-
 riculum solet post coitum cum pardo mox currere ad flu-
 uium, ibique se abluere, quo facto tuta accedit ad leonem.
 Hæc Plinius. Ex facto ergo, & lotione prædictorum anima-
 lium datur nobis intelligi, quod si uelimus euadere iram,
 & furorem Dei debemus quæ citius currere ad flumen con-
 fessionis, cum sentimus nos pollutos immunditia peccati.
 Per hoc etiam, quod elephantes in omni noua Luna se pu-
 rificant in flumine, datur intelligi, quod satis excedit in
 præcipuis festiuitatibus se lauare in flumine confessionis.
 Vnde & multi solent confiteri non solû in paschate, quod
 est necessitatis uerumetiã in natiuitate Domini, in Assum-
 ptione beatæ Mariæ Virginis, & huiusmodi festis præcipuis
 Sed quid sibi uult, quod elephantes inducunt suos uitulos
 ad se cum eis lauandos in omni noua Luna, nisi quod pa-
 rentes debent uerbo, & facto inducere filios suos, & filias
 suas ad frequentandum sacramentum confessionis, ut sci-
 licet illis tandem succedant non solum in bonis temporali-
 bus, uerumetiã in bonis, & laudabilibus consuetudinibus.

Quinto probatur intentum exemplo. Legitur enim in
 Vitis patrum de beato Arsenio, quod ad eum in deserto ac-
 cessit Angelus Domini ostendens illi ingentem Aethiopem
 colligentem ligna.

Qui cum fecisset fasciculum, & iam appareret grauis ad
 leuandum, addidit alia ligna. Et sic cõsequenter, quousque
 fuit in tantum grauis, ut ipsum etiam mouere minimè pos-
 set. Quam uisionem sancto patri exponens dictus Angelus
 dixit ei, quod sic faciunt peccatores, qui statim non confi-
 tentur, sed addunt peccata peccatis. De quibus in Psalmo.
 Appone tu supple Deus permisiuè tantam iniquitatè su-
 per iniquitatem eorum, & non intrèt in iustitiam tuam.
 Iustitia quippe Dei in præsentem est, ut homo satisfaciat de
 commisso peccato per ueram pœnitentiam. Qui ergo ap-
 ponunt iniquitatem super iniquitatem, nec student erra-
 ta corrigere, tales sic procrastinando iusto Dei iudicio mo-

riuntur frequenter absque confessione. Quo, fit, ut tales, quo nolunt intrare in iustitiam Dei in presenti modo predicto, intrent, velint, nolint, post mortem in iustitiam eius rigorosissimam in inferno, Ecce quare acceleranda est confessio.

QUOD CONFESSIO DEBBTESSE BREVIS
Cap. VII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra.]Matth. 11.

Secunda conditio bonæ confessionis designata per secundam litteram alpha beti dicitur breuitationis.

Debet enim confessio esse brevis, & succincta, sic scilicet, quòd nihil impertinens narretur in confessione.

Sed si sit aliquid tale, quòd, scilicet ad confessionem nõ pertineat, & super quo queritur consiliũ, hoc debet narrari extra confessionem. Similiter nihil superfluum tunc narretur, sicut facere solent multe mulieres in uanum tempus terentes, & confessionem accediantes. Quicquid tamẽ dicitur in confessione siue sit materia cõfessionis, siue non, firmiter sub secreto est tenendum, etiam quantuncunquẽ malum inde natum sit sequi. Sed de hoc postea. Præterea confessio sic debet esse breuiata, quòd confitens nõ addat peccata, quæ non recolat se fecisse. Cuius contrarium interdum facere solent illi, qui habent confessionalia impressa, siue alia scripta, & qui se accusant secundum ea, quæ in eis continentur. Et ideo communis resolutio Theologorum est, quòd peccator in confessione non debet dicere peccata, quæ non recolat se fecisse, alias peccaret mortaliter tum seipsum diffamando, & scandalizando, tum mentiendo. Propterea dicit August. & recitatur in decre. 21. quæst. 2. cum humilitatis causa. Cum, inquit, humilitatis causa mentiris, si non eras peccator, antequam mentiretis, mentiendo efficeris, quod euitaueras. Nec similiter debet confitens scienter tacere peccata, quæ fecit, aut quæ credit se fecisse. Quia si sciẽter taceret, aut negaret se fecisse aliquod mor

mortale peccatum, quod à parte rei commisit, iam perniciosè mentiretur, & fictè confiteretur atque diminutè. His ergo suppositis ponitur talis conclusio, seu ueritas.

Confessio taliter breuiata, quod in ea aliquid scienter tacetur, non prodest ad salutem. Ista ueritas probatur modis quinque, uidelicet.

Auctoritate. Ratione.

Figura. Similitudine.

Exemplo.

Primò quidem auctoritate decretalis, omnis utriusque sexus de peccato & re ubi præcipit omni habenti annos discretæ ætatis semel in anno confiteri omnia, & singula peccata sua.

Secundò ratione sic, confessio fit sacerdoti, ut det remedium, & medelam contra morbum peccati. Sed hoc non potest facere, nisi integrè, & plenè peccator confiteatur. Quia medela, quæ ualet ad curationem unius morbi, id est, peccati, obest interdum curationi alterius. Igitur non breuiter, sed ad longum confitendum est omnia dicendo,

Quæritur autem circa hoc, utrum confitens sub conditione bene, & legitime confiteatur. Pro responsione ad hoc dubium ponam tres ueritates.

Prima ueritas. Quicumque est certus se commississe tale quod mortale peccatum, debet illud absolute, & simpliciter sine conditione confiteri. Nam taliter confitendum est mortale peccatum qualiter illud est in mente. Et ideo sicut absolutio sacramentalis ex parte sacerdotis est absoluta, utpote, cum dicit. Ego te absoluo, ita & confessio ex parte peccatoris absoluta esse debet. Hoc tamen intellige, ubi est certus se peccasse, ut dictum est. Ex quo patet, quod ille qui cum sciat se peccasse, confitetur per conditionem, uel potest, dicendo. Si peccavi in tali, uel tali genere peccati, ego confiteor Deo, & uobis, talis non est uere confessio. Et idem iudicium est, cum interrogatur à confessore, & respondet conditionaliter, cum tamen sit certus. Patet etiam, quod illi confessores damnant seipsos, & eos, quos audiunt, qui uolentes se expedire de sibi confitentibus, quia forte, non sperant inde magnum lucrum temporale, dicunt illis. Si peccastis in tali, uel tali genere peccati, nonne de hoc con-

Tractatus Primus

fitemini. Illi autem respondent, q̄ sic. Quo fit, ut in vna die plures expediāt, quibus sigillatim uix sufficeret, & una dies ad bene, & perfectē confitētiū. Talis autem abusus communiter committitur in illis locis, in quibus sunt generales indulgētiæ per unum diem diuraturæ. Itē, ubi est presura uolentium confiteri, sicut in plerisque locis accidere solet in ultimis diebus quadragesimæ. Propterea, ut dicit magister Iohan. Gerson. Eligibilis est paucos pœnitentes audire, & complere, quàm multos imperfectē, & eum scrupulis consciētiarum suarum eos relinquere. Deinde subdit dicens de seipso Mallem, si curatus essem, differre cōfessiones multorum post Pascha, quàm q̄ cecos cecus seducerē. Utinam sic facerent multi curam animarum habentes.

Secunda ueritas. Quicumque credit magis unum, quàm reliquum, & confitetur, prout habet in mente, talis bene cōfiteatur, utpote, dicēdo confessori suo. Patet ego nō se bene certus de tali, vel tali casu, seu crimine, an ipsum cōmisserim, magis tamen credo, & declino ad unam partem, quàm ad reliquam, q̄ scilicet ipsum perpetrauerim. Aut si aliter credat, aliter etiam confiteatur. Verbi gratia. Nō sum bene memoratius de impletione pœnitentiæ mearum, uel quoties peccaui in tali, uel tali peccato, uel si mulier, quam carnaliter cognoui extra matrimonium esset soluta, uel ligata matrimonio, & sic de alijs casibus. Magis tamen credo unum, quàm reliquum, scilicet, q̄ sic, quàm quod non. Sufficit ergo, q̄ talis confiteatur, prout credit, dum modo sufficienter examinauerit consciētiā suam. Aliās exponit se periculo peccati.

Tertia ueritas, quicumque est dubius de aliquo casu, & fecit debitā diligentiam in inquirendo, & sciendo ueritatē, examinādo sufficienter consciētiā suam, tunc si confiteatur sua conditione, ualet huiusmodi confessio. Verbi gratia. Confessor interrogat pœnitentem super certo casu, an ipsum commiserit, ille autem cogitat apud se, qualiter illi sit, nec recollit certitudinaliter huiusmodi casum cōmisisse, nec credit plus unum, quàm reliquum, circa hoc tamē dubitat, tūc sufficit tali ad salutem diceret. Pater, ego nō sum certus, sit ita, uel non, aliquid tamē dubitō, & ideo si huiusmodi peccatū cōmisi, de hoc confiteor Deo, & uobis, cū
pro

protestatione, q̄ si habuero, aliquando plenè, & certâ notitiam de hoc, confitebor in particulari tēpore suo. Hoc tñ intelligendum est, quando est quæstio de mortali peccato.

Et sic patet ad quæstum,

Tertio probatur intentū per figuram. Legitur enim. 2. Reg. 10. quod mortuō Naas rege filiorum Amon, misit rex Dauid seruos suos ad Amon filium suum ad consolandum eum super mortē recentī dicti patris sui. Ad quem cum venissent, reddidit opprobrium, & contumeliam pro beneficio. Fecit enim præscindī vestes eorū vsque ad nates, insuper rasit mediam partē barbę eorum, & in tali statu remisit eos ad Dauid dominum suum dicens, eos venisse causa explorādi patriam suam. Cum itaque rediissent noluit eos videre rex Dauid in tali statu. Sed mandavit illis, vt manerēt in Hierico, donec creuisset barba eorum. Quod cum factum fuisset, honestè vestierūt, & sic accesserunt ad regē. Moraliter Amon, qui interpretatur onustus, rectè designat diabolū onustum peccatis grauissimis, & pœnis durissimis. Dauid autem, qui interpretatur vultu desiderabilis, Christum significat, cuius vultus, & facies est adeo desiderabilis, q̄ Angeli desiderant continuè in eum prospicere, vt dicitur 1. Pet. 1. Serui eius Dauid sunt veri pœnitētes. Accidit tamen quandoque, quòd instigante prædicto Amon decurtātur, & præscinduntur vestes huiusmodi seruorum Dei, atque eorundem barbæ tantum pro parte raduntur, quod maximè fit, quando confitentes adeo abbreviant confessiones suas, quæ sunt vestes animæ. Iuxta illud Psal. Confessionem, & decorē induisti, quòd relinquūt partē peccatorum suorum. Et hoc idem figuratur per mediam rasuram barbę. Et tales nō vult videre dominus, nec vult, ut ueniant ad domum suam, & palatium cœlestæ, quousque creuerint eorum barbæ, usque ad debitam mensuram, & similiter quousque uestiantur honestè, Hoc autē maximè fit per debitam, & integram confessionem.

Quartò probatur idem quod prius similitudine. Videmus enim, quod si aliquis homicida petat remissionem à rege, uel principe super facto, & excessu per ipsum commissio breuiter exponens reatum suum, sic, quod aliquid scienter ammittit quod aggrauat casum suum si de hoc po

Tractatus Primus

Ita constet, vana est sua remissio, & nulla hinc est, quod huiusmodi remissiones solent dirigi ad illos iudices, qui possunt plenam habere notitiam facti, ut sic uerificentur, vel declarentur nullæ, & quod malefactor dedit male intelligere principi. Sic in proposito, quò ad illos, qui nimis breuiter, & succincte confitentur.

Quintò probatur idem intentum exemplo, legitur enim in speculo exemplorum, quòd quidam mortuo patre suo orauit pro eo, etiam peculiare orationes pro eo fundendo per annos triginta duos. Post quod tempus illi apparens dictus pater, dixit ei, quòd orationes sue illi non pròderant, eò quòd toto illo tempore permansisset in mortali peccato. Cunque filius dixisset se in decursu tanti temporis, pluries fuisse confessum, ait pater: Scio fili, quòd frequenter fuisti confessus. Sed hoc tantum fecisti, ex quadam consuetudine raptim, & festinanter, ac sine magna examinatione conscientie tue, atque absque firmo proposito emendæ. Idem nihil tibi profuit, nec mihi quicquid interio boni fecisti.

Patet ergo ex dictis, quomodo abbrenianda est confessio idem studeat unusquisque bonum, & perfectam facere confessionem.

QVOD CONFITENDVM SVNT CIRCVMSTANTIA peccatorum. Cap. VIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, et terre, Matth. 11.

Tertia conditio bonæ confessionis designata per tertiam litteram alphabeti, dicitur circumstantiarum.

Debet enim confessio ad hoc, quod sit satisfæra, non solum amplecti peccata, uerumetiam circumstantias peccatorum, hoc autem probatur quinque modis. videlicet.

Auctoritate. Ratione. Figura.
Similitudine. Exemplo.

Primò quidem auctoritate. Aug. lib. de uisitacione infirmorum. c. 2. dicit sic. Designanda sunt loca, in quibus peccata

si, sic recordaris. Similiter tempora, & personæ, cum quibus peccastis, non tamen nomina ipsorum. Item labilis ætas in qua peccasti, quo gradui iam ecclesiæ inseruiebas. Vtrū semel, an ex consuetudine. Vtrum necessitate, an ex uoluptate cecidisti. His enim omnibus sua instant iudicia. Et post pauca. Sic, inquit, iudiciis secularibus loca à locis discernuntur. Nam alia censura uindictur homicidium in regis cura alia in uia publica, alia in agresti uilla, aliquando etiam pro tempore nã temporari ignoscitur infantie, aliquando defertur senectuti, quæ media deseruit etas senum. cohibetur habentis. In solemnibus, & præcipuis natalitiis perpetrata feroci plectuntur exterminio facinora, sic & cætera, quãtò districtioribus eliminanda sunt animaduersionibus in locis Deo sacratis. In temporibus festis Deo dedicati, in ætate discretiori, in personis propriæ Deo dicatis. In gradibus commissa sublimioribus. Nõne cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Nonne minus est homine occidisse, quam homines. Nonne leuius est semel deliquisse, quã centies. Nonne celerior em consequitur ueniam ex necessitate deliquisse, quam ex uoluptate. Hæc ille. Ex quibus uerbis manifeste apparet circumstantias peccatorum esse confitendas.

Secundo probatur idem intentum tali ratione. Omne speciale peccatum est specialiter confitendum. Sed circumstantiæ interdum mutant speciem peccati, & constituunt speciale peccatum, igitur tunc sunt necessario confitendæ.

Ad euidentiã autem minoris prædictæ notandum conformiter ad dominum Petrum de Palude 4. senten. dñi flin. decima sexta. q. 3. quod circumstantiæ sunt in quinto plij d. differentia. Primæ sunt, quæ nihil faciunt ad rem, quia nec aggrauant, nec alleuiant. Et huius generis sunt illæ quæ non important aliquam conuenientiam, aut disconuenientiam ad rectam rationem, nec ex se, nec ex suppositione sicut furari cum dextera, uel sinistra manu. Cõterã autem huiusmodi circumstantias non est de necessitate. quinimmo superfluum est. Secundæ circumstantiæ sunt, quæ alleuiant, quales sunt illæ, quæ important aliquam conuenientiam, ut facere malum bona intencione, utpote si quis furetur, ut det pauper; Vel si quis peccet per ignorantiam credens

Tractatus Primus

eredens bene facere. Tertix sunt, quæ aggrauant, verumta-
men non mutant speciem peccati, sed tantum aggrauant
infra speciem peccati, sicut illæ, quæ importat disconuenien-
tiam ad rectam rationem ex suppositione, vt furari mul-
tum grauius est, quàm furari parum. Et similiter si quis diu
luset ad chartas, vel taxillos, aut cum magna delectatione:
Vel si commisit adulterium, seu fornicationem simplicem,
cum magna libidine, aut si quis peccauit nulla tentatione
precedente, sed propria malitia ad hoc eum trahente, & sic
de alijs. Confiteri ergo huiusmodi circumstantias aggra-
uantes infra eandem speciem peccati, an sit necesse. Respon-
det B. Thom. 4. sent. dist. 16. q. 3. art. 3. questiu. 5. di. cés cir-
ca hoc esse duas opiniones. Prima est dicentium necesse es-
se confiteri omnes, & singulas circumstantias, quæ addunt
aliquã notabilem quãtitatem peccato, & hoc de illis, quæ
memorie occurrunt. Secunda opinio est dicentium non es-
se de necessitate, sed tantum de bene esse, & de perfectione,
seu consilio confiteri prædictas circumstantias, sed tantum
illas, quæ ad aliud genus peccati trahunt. Et hæc opinionem
tenet, tanquam probabiliorem prædictus Doctor sanctus.
Quare circumstantiæ sunt, quæ mutant speciem peccati, sed
tamen non in infinitum, vtpotè, quando vtrunque pecca-
tum est veniale. Et tunc non est necesse illas confiteri, sicut
neque venialia peccata. Quintæ sunt, quæ aggrauant in in-
finitum, & mutant speciem peccati, vtpotè, furari in loco
sacro. Item cognoscere mulierem coniugatam, vel sancti-
monialem, aut germanam, vel affinem, vel prius cognitam
à consanguineo filio, vel contra naturam, & huiusmodi. Et
de talibus circumstantiis dicunt omnes Doctores cõcordi-
ter, quod necesse est eas confiteri. Patet ergo, quæ circum-
stantiæ sunt de necessitate confitendæ, & quæ non, & simi-
liter, quæ tantum de bene esse.

Tertiõ probatur principale intentum per figuram. Legi-
tur enim Gen. 44. quod cum fratres Ioseph reuersi fuissent
de Aegypto ad patrem suum Iacob cum frumentis, & om-
nia illa consumpsissent, dixit iterum eis Iacob, vt adhuc se-
mel redirent in Aegyptum ad emendum vitæ necessaria.
Cui Iudas. Denunciauit, inquit, nobis vir ille, quid domina-
tur in Aegypto, quod de cetero non videbimus faciem eius,

nisi adduxerimus nobiscum fratrem nostrum minimum, scilicet Benjamin, Ad propositum per Iudam, qui interpretatur cōfiteens, recte designantur ille, qui uult confiteri. Ioseph autē est Christus, qui dicit Iudæ, id est, confitenti, quod non uidebit faciem suam in cælo, supple, nisi primum adduxerit coram sacerdote in confessione minimam circumstantiam mutantem, scilicet, speciem peccati, ut prius exēplificatū est satis diffusè.

Et quia est questio de circumstantiis peccatorū, & precipue de illis, quæ aut notabiliter aggrauant in eadem specie peccati, aut uariant speciem peccati, ideo uideūm est, quæ sint huiusmodi circumstantiæ. Sunt ergo numero octo, quæ conueniunt his uerbis designari.

Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quādo. Quilibet hæc seruet morbi medicamina dando.

Prima igitur circumstantia dicitur quis. Quæ quidē circumstantia respicit conditionem personæ, quantum ad statum, ætatem, sapientiam, ordinem, officium, & huiusmodi.

Nam quāto gradus altior, tanto casus est periculosior, & ingratitude maior. Item dicta circumstantia quis potest esse interrogatio de persona, quæ tenetur confiteri, utpote dicendo. Quis tenetur ad confessionem sacramentalem? Ad quod respōdetur, quod adultus, qui, scilicet habet usū rationis, siue qui est doli capax, & qui post baptismum mortaliter peccauit. Per adultum autem intelligitur, non aliquis iuuenis tantæ uel tantæ ætatis, sed qui habet sufficientem ætatem ad cognoscēdum, quid iustum, & quid iniustum contra legem Dei, & bonos mores. Et qui prius interrogatus ordinate, statim percipit, quid iustum, & quid iniustum in lege Domini.

Hoc tamen citius perficit in uno iuene, quam in alio. Et sic describit adultum Scotus super 4. senten. Hostiensi ait in Summa sua, lib. 5. titu. de pcc. & remissio. quod doli capax, siue adultus dicitur ille, qui est proximus pubertati. Pubertas autem secundum eundem ibidem incipit in masculo in anno duodecimo. In masculo uerò in 14. anno. Ait autem, quod quādo, quis sit doli capax in exteriora uel prudens existimauit. Dicit tamen dominus Anto. 3. part. Summæ suæ, quod aliqui uolunt assignare tēpus, determi-

Tractatus Primus

natum confessionis, quando scilicet, primum obligat, dicentes, quod illud est tempus septem annorum, in quo paruuli iam uidentur doli capaces, & attingere aliquo modo annos discretionis.

De quibus annis uidetur intelligi, decretalis omnis utriusque sexus, extra de peniten. & remis. cum dicit, quod omnis utriusque sexus fidelis, cum ad annos discretionis uenerit, &c. Aliquando etiam dicitur anni discretionis in aliquibus anticipantur ante dictam aetatem. Vnde refert Grego. in dialogo suo, libro quarto, capitulo decimo octauo, de quodam paruulo aetatis quinque annorum, qui cum blasphemasset nomen Domini, subito affuerunt daemones terribilissimi, in quorum praesentia animam reddidit. De quo tandem concludit ibidem Greg. dicens, quod pater eius animam ipsius negligens, non paruulum, sed peccatorem gehennae ignibus nutrit. Patet ergo quis tenetur confiteri.

Secunda circumstantia dicitur quid, supple, commissum est, an, scilicet, malum quia prohibitum, uel malum ex genere suo, & ideo prohibitum quia malum. Item utrum mortale, uel ueniale. Item ly, qui potest esse interrogatio, ut cum quaeritur. Quod confitendum est. Ad quod respondetur, quod mortale peccatum, de quo confitens nunquam fuit rite confessus, & de quo potest habere memoriam praemissa diligenti inquisitione, scilicet, secundum possibilitatem humanae fragilitatis. Sed quaeritur quantum diligentiam deberet homo apponere in examinando, seu perscrutando conscientiam suam.

Ad hoc respondet Scotus in 4. sent. q. tantam, quantum apponere ut prudens circa aliquod multum arduum, quod ualde eum tangeret & ualde diligeret. Modo constant, quod homines pro temporalibus arduis quaerunt diligentissime uias aptas, & amicos, & quaecumque alia media. Igitur a fortiori in proposito. Cum gaudio ergo debet homo facere immortalis uisum, inquit, idem doctor quaecumque faceret pro differenda morte moriturus. Diuturna ergo deliberatio circa confessionem faciendam maxime habet locum in illis, qui raro confitentur, & grosso modo uiuunt, quales sunt homines mundani, & rebus saeculi dediti, atque implicati. De perscrutatione autem faciendam ante actualem confessionem.

sessionem. Da exemplum de uilo, qui perdidit bursam suā, postea perserutatur uias, per quas pastransiuit, loca, quae uisitauit, personas, cum quibus habitauit, & huiusmodi. Nam per talem modum frequenter deuenit in notitiam loci, in quo dictam bursam perdidit, & sic eam de facili inuenit. Applicatio est facilis.

Tertia circumstantia dicitur, per quos, hoc est, si confitens alios traxit ad peccatum, siue induxit. Hoc enim est officium diabolicum. Qui ergo alios attraxit ad peccatū uerbo, seu exemplo malae uitae, debet de hoc confiteri, quia ut dicit Isidorus de summo bono, libro tertio, capitulo trigesimo octauo. Deteriores sunt, qui, sine doctrinis, siue exemplis, uitam, moreque corrumpunt bonorum, illis, qui substantias aliorum, praediaque diripiunt. Hi enim ea, quae extra non sunt, auferunt, corruptores uero morū proprie nos ipsos diripiunt, quoniam diuitie iustorum sunt mores eorum, Hæc ille. Propterea Saluator Matthæi 18. dicit, quod, qui scandalizauerit unum de pusillis, qui in eum credit, expedit, &c. Lubrici ergo uiri, qui induxerunt uerbo tactu, munerib. aut aliis uis castas puellas, aut mulieres ad actum nepharium, de hoc habent confiteri. Similiter, qui alios traxerunt ad ludos interdictos. Item, qui studiosè alios inebriari procurauerunt, & huiusmodi. Propterea hæc circumstantia, per quos alio nomine uocatur inductionis.

Quarta circumstantia, dicitur quoties, supple, quis peccauit, & similiter si assuetus ad tale, uel tale uitium, uel non. Constat enim, quod praua consuetudo non allenuat peccatū, sed potius, aggrauat, ita enim dicitur expressè uigesima quarta quaestione prima. scisma. Et similiter extra de consuetudine. capitu. cum tanto. Quoties ergo, quis reiterat actū malum, non solum exteriorem, uerum etiā interiorem, toties peccat distincto peccato. Et cū quis in una hora possit decies, aut centies, seu plus reiterare huiusmodi actum interiorem malum, consequens est dicere, quod homo potest mille peccata mortalia committere in una die, aut et hora, & de quolibet habet confiteri, si sciat numerū. Quod si nesciat, tunc sufficit dicere quandam multitudinem actum, uel eo circa, aut dicere, quod toties, & tā frequen-

Tractatus Primus

ter reiterauit huiusmodi actum interiore malum, ut potè, prauam uoluntatem, aut desiderium, quod non posset hoc dinumerare, & quod libenter hoc diceret, si sciret. Hoc tamen ultimum dictum intelligitur, ubi confitens fecit, quod in se fuit ad discutiendum, & sciendum huiusmodi numerum. Alias ignorando non excusatur a peccato negligentiae, & omissionis.

Quinta circumstantia confitenda dicitur, cur, an. scilicet ex infirmitate, passione, ignorantia, seu electione, & plena deliberatione peccatum sit commissum; quia constat euidenter, quod peccare ex electione, & certo proposito grauius est multo, quam ex passione, uel ignorantia. Item qui furatus est, debet dicere, cur hoc fecit. Nam si ex cupiditate solum hoc grauius est multo, quam si ex necessitate, & inopia. Et similiter, qui iniuriatus est uerbo, aut facto alteri, debet dicere, cur hoc fecit, quia si fuit aggressor, tunc grauius peccauit, quam si iniuriam pro iniuria retorsisset. Et idem dicendum de percutiente alterum, aut de eo detrahente. Si militer, qui fornicatus est, aut adulteratus, debet dicere confessori suo, si sollicitauerit eam, quam cognouit, an fuerit ab ea sollicitatus, quia unum est grauius altero. Item si se ipsum prouocauerit ad libidinem, & quaesierit media peccandi eundo ad loca inhonesta, uel alias. Et huius ratio est, quia quaerere ex industria, & proposito occasionem peccandi, multum aggrauat peccatum.

Sexta circumstantia dicitur, quomodo, si commissum sit peccatum. Sic tamen sobrie de hoc loquendo, quod non detur confessori occasio ruinae. Cognoscere enim mulierem contra naturam, siue suam, siue alienam, aut aggrauat peccatum, aut mutat speciem peccati, & ideo confitenda est huiusmodi circumstantia. Quod autem aliquis occiderit alium, fuste, uel gladio, non est circumstantia necessario confitenda, quia non facit ad rem, neque enim auget peccatum, neque similiter diminuit.

Septima circumstantia confitenda dicitur. Quando. Nam ingurgitari uino, in die ieiunij, usque ad ebrietatem, est grauius multo, quam alio die, & signanter, ubi factum est publicum, quia tunc generatur scandalum. Similiter, qui peccat in die festo, siue luxuriando, siue choreas ducendo, si-

re quodcumque aliud prohibitum faciendo, cæteris paribus grauius peccat, quàm qui alio die, & hoc propter circumstantiam sanctitatis diei festi. Nam, ut dicit Sanctus Augustinus, super Iohannem, tractatu tertio, opus seruale, quod interdicitur in die Sabbati, non solum est opus manuale, uerum etiam opus peccati. De quo Christus, Iohan. 8. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Vnde multi Doctores Theologi dicunt, quod plus uiolatur dies festus per commissionem alicuius, quod est ex se malum, quàm per opus mechanicum, quod non est ex se malum, sed tantum, quia tali die prohibitum. Hinc Magister Alexander de Ales in quarto sententiarum, distinctione decima octaua dicit, quod qui committit mortale peccatum in die festo, dupliciter peccat, & incurrit reatum duorum mortalium peccatorum per unicum actum, uerbi gratia. Qui fornicatur in die festo, talis facit contra duo præcepta. Primo contra illud, non Meagheris. Exodi uigesimo. Secundo contra illud; Sabbata sanctifices, ubi supra. Et idem iudicium est de blasphemia, & periurio, mendacio pernicioso, detractio, & huiusmodi. Propter quod ille, qui sic peccat die festo, debet in confessione exprimere talem circumstantiam, ut potè dicendo. Fornicatus sum, uel adulteratus, uel simile, & erat dies festus. Idem dic de illis, qui die festo uacant ludis prohibitis. Iusuper quanto festum fuerit celebrius, tanto peccatum redditur grauius. Et interim aggrauatur peccatum, si committatur tempore, quo quis deberet interesse diuinis. Hoc autem tangit illos, qui durantibus diuinis, uacant ludis chartarum, palmæ chorearum, & huiusmodi, & similiter inspectores talium.

Octaua circumstantia, quæ omiſsa fuit in ordine suo, quia debebat esse tertia dicitur, ubi. Quæ quidem circumstantia respicit locum, in quo peccatum commissum est. Nam percutere non subditum in loco sacro est grauius, quàm alibi simile facere. Similiter, aliquid uiolenter, aut furtiue auferre de loco sacro est grauius, quàm si de alio loco simile fieret. Item cognoscere mulierem in loco sacro, est deterius, quàm in loco non sacro. Vnde propter talem insaniam prophanatur, & polluitur locus sacer, præsertim quando factum est notorium secus, ubi est occultum,

Tractatus Primus

rum. Patet ergo octo circumstantiæ, quæ sunt multum attendendæ ab his, qui cupiunt bonam, & perfectam facere confessionem. Et sic patet de tertio principali.

Quartò principale intentum probatur per similitudinem de ægroto, qui si cupit mederi, debet dicere medico, & illi aperiri genus infirmitatis suæ, quântum scit, & cognoscit, & potissimè, ubi est occulta, etiam exprimendo locum, & tempus, in quo languet, & huiusmodi. Ita in proposito dicendum de confitente in ordine ad confessorem, qui est medicus animæ. Quia ut dicit Boetius de consola. libro 1. prosa 5. Si operam medicantis expectas, oportet, ut vulnus detegas tuum.

Quinto probatur idem exemplo. Legitur enim in libro qui intitulatur. Vitæ Fratrum ordinis Prædicatorum, quod fuit quidam iuuenis nouitius in dicto ordine, qui cum post matutinas fuisset confessus, in oratione se prosternens obdormiuit. Et ecce in somniis uidebatur sibi quod audiret uocem dicentem sibi. Vade, & iterum rade caput tuum. Qui euigilans interpretatus est, quod iterum mone-retur confiteri circumstantias peccatorum suorum, quas non satis expresserat. Propter quod accedens ad uirum Dei Dominicum, qui adhuc superstes erat, & in eodem loco præsens, plene illi confessus est. Quo factò, iterum in oratione se prosternens obdormiuit, ut prius. Et ecce uidebatur sibi in somnis, quod uideret Angelum Domini de cælo descendentem, & coronam auream in manu sua tenentem; qui appropinquas imposuit eam capiti dicti Fratris. Cumque super hoc euigilasset, multum consolatum se inuenit gratias agendo Deo. Patet ergo ex dictis, qualiter confessio debet esse circumstantionata.

DE DISCRETIONE HABENDA IN Confessione. Cap. IX.

CONFITEOR tibi Domine Pater cæli, et terræ.]
Matth. II.

Quarta conditio bonæ confessionis designata per quartam litteram alphabeticam, dicitur discretionis. Non enim satis confiteri, nisi hoc discretè fiat uolens

uolens ergo rectè cōfiteri debet habere discretionem in ordine ad se, & illum, cui confiteri uult.

Primò quidem in ordine ad se, ut scilicet, cum maiori ue recundia, dolore, & grauitate præmittat grauiora peccata, quæ recolit se commisisse. Secundo in ordine ad illum, cui uult confiteri, scilicet, quærendo discretum, prudentè, sciètificum, & morigeratum confessorem, qui habeat tria, scilicet, sacrarū litterarum peritiam quātum, supple, pertinet ad officium illud. Item clauium executionem, & morū honestatē. Quod ergo cōfessio debeat fieri tali cōfessori probatur quinque modis, uidelicet.

Auctoritate, Ratione,
Figura, Similitudine, Exemplo.

Primò quidem auctoritate. Vnde de pœn. 7. Qui uult cōfiteri dic̄ sic. Qui uult confiteri, quærat sacerdotē scièntem ligare, & soluere, ne si cæcus cæcum ducat, ambo in fo ueam cadāt, item Ecl. 4. Consulit Spiritus sanctus debitè confiteri uolenti dicens. Non subiicias te omni homini pro peccato. Ecce primū, s. q. eligendus est cōfessor habens litterarum peritiam. Secundum autem, s. q. debeat eligi confessor, qui habeat clauium executionē, patet per illud, q. habetur extra de iudiciis, at si clerici, ubi dicitur, q. sentētia à non suo iudice lata nō tenet. Si. n. unus mercator Ebroicē. faceret citari alium mercatorem Rhotomagen coram officiali Ebroicoen. dictusque officialis in illū proferret sniam hmōi sentētia nullus esset roboris, quia à nō suo iudice lata. Sic in foro conscientie oportet, q. absolutio sacramentalis, quæ datur in fine confessionis, proferatur à iudice confitentis, & qui habet claues iurisdictionis in eum, quicumque sit ille, siue curatus, aut episcopus, siue pœnitentiarius eius siue religiosus priuilegiatus, & à iure auctorizatus. Tertiu uero uidelicet, q. debeat eligi confessor, qui habeat morū honestatē, patet per illud, q. scribit̄ de p. n. dist. 6. qui uult cōfiteri, ubi dī, q. qui confiteri uult, meliori sacerdoti quā potest, cōfiteatur. Quis. n. uerecunde posset confiteri de fornicatione sua uni cōcubinario. Quis ebrietatē sectans, & ieiunia ecclesie passim infringens posset cum timore, & reuerentia confiteri sacerdoti talibus dedito? Idem dic de asuetudo ad ludos. Idem ad iuramenta, & similia, &c.

Guil. Pep super Confir.

D Secundo

Tractatus Primus

Secundo probatur inter eum ratione Rē. Magis, ac diligentius subueniendum est saluti anime, quam corporis, pro quāto anima est, plusquā corpus. Sed sic est, quod egrotus querit peritū medicum, igitur, & qui confiteri vult, debet querere peritū, & bonū confessorē. Hoc tamen intellegendum est, quando in optione sua est eligere quemcunque voluerit, sicut patet in locis, in quibus sunt generales indulgentiæ, vbi quis habet indultum Apostolicum, vritute cuius potest sibi eligere confessorē idoneum secularem, aut regularem. Aut similiter, vbi sunt duo curati in auctoritate pares, uel plures vicarij, sicut in magnis parochijs propter multitudinem populi, quem unus non iussit audire.

Tertio idem probatur per figurā. Legitur enim Deuterio. 17. quod ex ordinatione Domini, ubi erat aliquod ambiguum inter sanguinem, & sanguinem, i. in causa criminali, & similiter inter leprā, & lepram, quoad alios casus civiles tunc recurrendum erat ad iudicem, qui illo tempore iudicabat, & ad sacerdotes leuitici generis, quorum iudicium sequendum erat, nec postea licebat declinare ad dexteram, uel ad sinistram. Ad propositū, iudex populi est Papa, uel episcopus. Sacerdotes leuitici generis sūt inferiores prelati. Vbi ergo ille, qui vult cōfiteri, habet in se aliquod ambiguum, seu aliquem casum obscurum, & infucatum, seu difficilem, tunc debet accedere ad generalem iudicem predictum, siue ad eius pœnitentiariū, aut ad sacerdotes inferiores, dummodo habeant iurisdictionem, quia si sint plures, qui fungantur eadem auctoritate, ut patet in casibus premissis, tunc de multis debet eligere meliorem, & peritiorē suo iudicio, huius autem contrarium faciunt nonnulli grossi vsuarij, adulteri, notorij, raptores, & oppressores pauperum, qui habent confessores suos. Deus scit quales, quos et non dimitterent pro magnis, & doctis uiris. Tales etiam sunt quedā bigote mulieres, quibus non sufficiunt proprii curati, aut eorum vicarij, sed uolunt habere peculiāres confessores, quos interdum secum ducunt ad viagia, & peregrinationes, utinam sine Dei offensa, sed de hoc hactenus.

Quarto probatur idem intentum tali similitudine. Videmus enim, quod qui habent causam coram iudice seculari,

aut

aut ecclesiastico eligunt sibi peritorem suo iudicio aduocatum, aut procuratorem, qui negotia eorū fideliter pertractet; Ne tales uellent sceleriter committere materiam suā alicui ignaro, aut minus perito. A fortioris, qui uult confiteri, non debent committere factum conscientie suae passum, & indifferenter cuilibet, sed tantū presbytero probato, & qui habeat tria, quae prius dicta sunt. Et quanto quis est imperitor, & habet casus difficiliore, tanto diligentius debet querere peritorem confessorem. Alias exponit se maximo discrimini.

Verbi gratia, aliquis accedit ad simplicem, & illatratum confessorem confessionis gratia, dicens ei. Domine bene uerum est, quod antequam inuarem matrimonium, cognoui semel, uel pluries quandam mulierem, sed per Dei gratiā dimissi illam, & hoc malum alias confessus sum. Veruntamen postmodum contraxi cum quadā alia, cum qua steti p. plures annos. Successu autem temporis cognoui, quod esset soror, uel cognata prioris. Quid uobis uidetur, de casu isto. Certè dicit idiota sacerdos, male fecistis cognoscendo priorem, sed non uideo, quin possitis stare cum illa, quam modo habetis. Quo audito cum ea manet, usque ad mortem, non formans inde sibi conscientiam de peccato, quia si quassisset discretum, & doctū confessorem, statim dixisset illi matrimonium nullum esse p. impedimentum affinitatis, ut patet extra de eo, qui cognouit consanguineum, si uxor, & frater natus. Item ex litteris, in quibus quidem capitulis expressè dicitur, quod affinitas impedit matrimonium. Affinitas autem non solum contrahitur per copulam conjugalem, & licitam, uerum etiā per fornicationem, & quacunquē illicitam.

Similiter potest casum, quod aliquis confiteatur illiterato presbytero in hunc modū. Domine, bene uerum est, quod mantenui uxorem uicini mei per annum, uel plus, etiā de di sibi fidē, & ipsa mihi, quod si uir suus primo moreretur, ego ducerem eam in uxorem, casus autem ita accidit, quod uir eius mortuus est. Quo uiso considerans promissionem illi factā, & cum essem liber, contraxi cum ea, & iam multo tēpore stetimus pariter, & habemus pulchras proles. Quid uobis uidetur de isto casu. Certè sunt mille idiotæ confessores in mundo, qui parum ponderarent casum istū, præter,

adulterium, præcedens nuptias. Et tamen confessor litteratus statim respondebit, & dicet matrimonium nullum esse, eo quòd ecclesia illegitimat tales personas ad simul contrahendum, & hoc ne existentes in matrimonio sint faciles ad intoxicandum, uel occidendum coniuges suas. Vnde extra de illo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, cap. vlti. quod incipit. Si quis uxorem, dicitur, qd si quis cognouerit mulierem uiuente eius marito, cum promissione de contrahendo cum ea post mortem dicti mariti si eo mortuo adulter contrahat cum ea, contractus nullus est, nec potest esse uxor sua. Videtur tamen, quòd super hoc impedimento possit Papa dispensare, sicut & interdixit huiusmodi contractū. Illius enim est dispensare super aliquo statuto, cuius est condere.

Præterea si quis confiteatur alicui simplici sacerdoti, dicens, se cognouisse matrem, aut sororem, uel cognatam uxoris suæ, postquam cum ea contraxit, fortè respòdebit, quòd in hoc male fecit, quia incestuosus fuit, imposita quoq; penitentia dimittet eum sic abire. Et tamè si talis quaesiuisset doctum confessorem, ille dixisset ei, qd amodò in penã talis incestus perdidit ius petendi debitum ab uxore sua, tenetur tamen illi exigenti reddere debitum, eo quòd non amisit ius suum in corpus uiri sui propter culpã eius. Dicit tamè Per. de Palu. in 4. sent. dist. 24. quòd episcopus potest dispensare cum tali super petitione debiti. Et ideo consulendum esset ei, ut adiret episcopum pro prædicta dispensatione, & hoc propter periculum cohabitationis cum uxore sua in exigendo debitum quodcuquè. Patet ergo, quantū obesse potest saluti, scienter confiteri presbytero illiterato. Et per oppositum, quantum prodest confiteri discreto, & literato. Et sic patet de quarto.

Quinto probatur idem intentum exemplo. Legitur. n. in Speculo exemplorum, dist. 6. de quodam iuuenè, qui ingressus religionem, & professus, postmodum suadete diabolò apostatauit, atque latrunculis, & exploratoribus uiarū se coniunxit, quos in breui lōge malitia, & crudelitate superauit. Tandè armiger factus, die quodã in obsidione cuiusdã castri grauiter vulneratus fuit. Quod cernentes consodales sui ceperunt eum monere de confessione facienda.

Quibus

Quibus ille ait. Et quid mihi nunc prodesset cōfiteri, q
 tot, & tanta scelera perpetravit, in pote a pollutando à reli
 gione, cum tamen iam essem professus, & in sacris ordinib.
 constitutus. Item tot mercatores, & transeuntes iugulādo,
 & spoliando, & huiusmodi. Ad quem illi. Certè, charissime
 sociè, maior est Dei pietas, & misericordia, quàm tua iniq
 tas. Quibus auditis iussit presbyterū aduocati, sed in mala
 hora aduocauerunt, quendam idiotam sacerdotem, qui au
 dita eius confessione denegauit sibi absolutionis beneficiū,
 propter horrorem suorum scelerū. At ille. Certè malè agi
 tis mecum in tali necessitate constituto. Ego enim aliquā
 do legi illud Ezech. 18. In quacūque hora ingemuerit pec
 cator, &c. Ex quo ergo non vultis me pœnitentē, & contri
 tum absoluerè, peto humiliter a Domino Deo, qui est sum
 mus sacerdos absolui, & taxo mihi pœnitentiam, videlicet,
 stare duobus mille annis in purgatorio. Quo dicto statim
 vltimum exhalauit spiritum. Nec multo post apparuit, cui
 dam de amicis suis dicēs, q̄ erat in purgatorio. Et ideo pro
 eo oraret. Ex hac historia patet indiscretio indoctorum cō
 fessorum, & periculum imminens his, qui scienter talib. cō
 fitentur. Queratur ergo discretus, & litteratus cōfessor, &
 agatur secundum consilium eius. Nā tali per maximè pare
 re debet cōfiteus, ut postea dicetur.

DE MALA ERUBESCENTIA VITANDA

in Confessione.

Cap.

X.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & ter
 rræ.] Matth. 11.

Quinta conditio bonæ confessionis desi
 gnata per quintam litteram alphabeticam
 dicitur erubescentiæ. Pro quo notandum,
 quòd duplex est erubescentiæ. Prima est, q̄
 præcedit confessionem, & quæ frequenter impedit, ne qs
 clarè, & nudè confiteatur. Secunda uerò est, quæ cōcomi
 tatur ipsam cōfessionē, Superposita ergo hac distinctione,
 consequenter ponendæ sunt duę ueritates per modū dua
 rum conclusionum.

Prima igitur ueritas. Summopere vitanda est erubescen

Tractatus Primus

72
ria, quæ confessionis integritatem impedit; probatur hæc ve-
ritas multipliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione,
Figura, Similitudine,
Exemplo.

Primo quidem auctoritate, quæ scribitur de pen. dist. 5. a
consideret, ubi sic legitur: Cautus sit peccator, ne uerecun-
dia ductus diuidat apud se confessionem, ut diuersa diuer-
sis uelie manifestare sacerdotibus: Istud decretum sumitur
ex Aug. lib. de uera, & falsa poenitentia. c. 15. Unde ioh. Au-
g. eo. lib. 19. sic ait. Nilus erubescat confiteri peccata pec-
cato. Si enim sacerdos peccata non haberet, erubescere pos-
set, qui peccata sua ei manifestaret. Hæc ille. Item idem li.
de Visitatione infirmorum. c. 2. Non te, inquit, pudeat coram
uno dicere, quod te non puduit forsitan coram multis, &
cum multis facere. Nam humanum est peccare; Christianum
a peccato desistere, sed diabolicum est perseuerare.

Ergo facinora, quæ grauius mentem exacerbant, confes-
sionem tuo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam nullis
ambagibus inuoluens, nullis circuitibus quod uerum est
operies. Hæc ille. Item idem ad fratres in ere. ser. 3. qui inti-
tularur de Confessione peccatorum, dicit sic. Deprecor te,
o homo, ut confiteri non paueas.

Frequenter enim diabolus cor tuum astringit, ne confi-
tearis, dicens. Quo modo confitebor hæc, & illa. O homo,
quandocumque hoc per senseris, diaboli tentationem esse
non dubites, qui cupit te nequiter astringere, ut in pecca-
tis tuis permaneas. Nol te ergo timere confiteri peccata
uestra, fratres. Nam illud, quod per confessionem scio, mi-
nus scio, quam illud, quod nescio, hæc ibi. Item Chrysolto.
in quodam sermone. O peccator, cur confundaris dicere,
quod non confusus ex perpetrare. Cur uereris domino in-
dicare, quod ipso presente non ueritus es committere. Num
quid eum ignorare, quæ fecimus, putas, nisi nobis confite-
ribus dicat. Peius certe est confiteri nolle, quam legem con-
temnere. Peius est Dei irascentiam satisfactione nolle placare,
quam peccando Deum iratum offendere. Denique Ni-
niuite confitentur, & uiuunt. Sodomite obdurantur, & pe-
reunt. Filij Israel quouies peccant, hostibus traduntur.

Quo-

Quoties se peccasse confitentur, de ipsorum manibus liberantur. Hec ille Patreus Gregorius lib. 8. moral. capi. 15. exponens illud verbum, Job 7. Non parcam ori meo, dicit, quod ille ori suo non parcat, qui confiteri malū, quod fecit, non erubescit. Patet ergo intentum probatum multipli-
quātoritate.

Secundo idem intentum probatur ratione tali, De duobus malis minus est eligendum. Est præsertim ubi est quæ-
sitio de malis penæ. Sic est autem, quod erubescencia corā confessore, qui nullo pacto potest loqui de malo sibi in confessione detecto, est multo minor, etiam infirmitas, quam erubescencia illa mirabilis, & inexcogitabilis, quam patientur in districto generali iudicio coram omnibus angelis, & demonibus, ac hominibus uniuersis, electis, & reprobis, hi qui erubuerunt in præsentem coram unico sacerdote inconclauit confiteri igitur. Prima erubescencia nullo pacto debet quencunq; peccatorem à confessione scelerum suorum retardare.

Tertio probatur idem per signam. Legitur enim Genes. 3. quod postquā Adam peccauit in paradiso terrestri, mox ad eum uenit Dominus, quasi moniturus eū, ut clarè confiteretur peccatum suum. Ipse autem abscondit se. Quē eum uocasset Dominus, & interrogasset, cur se abscondisset, ait. Domine audiui uocem tuam, & timui, supple, uenire ad te humiliter, & recognoscere culpam meam, eo quod nudus essem, & propter hoc uerebar competere coram te. Ad propositum, per Adam intelligitur quilibet peccator, qui postquam Deum offendit, frequenter confunditur intra se. manifestare nuditatem suam, id est, clarè confiteri sacerdoti ignominiam suam, quamuis Dominus eum ad uocet ad hoc per sacram scripturam, & per ora prædicatorum. Sed talis est bene fatuus. Tum quia Deus melius scit peccatum suum, quam ipsemet, ut dictum est. Tum, quia si confiteatur, illud nullo pacto poterit probare sacerdos. Tum, quia confessor est forte eo deterior, aut si bonus, nūhilominus forte aliquādo audiuit deteriora, & uiliora. Tū quia si ex uerecundia retardetur à confessione, tandē, nolit, uelit, peccatum suum in finali iudicio cūctis manifesta bitur, sicut ex multis passibus sacræ scripturæ patet, ut est

Tractatus Primus

illud Naum. 3. Reuelabo pudenda tua in facie tua, & reuelabo gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. Item Prouerbio. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur, supple. in cœlum, sed potius in infernum. Item Hiere. 20. Confundetur confusione uehementi, quia non intellexerunt opprobrium, quod nulla obliuione delebit. Vnde ad confirmationem omnium horum facit illud, quod dixit. Dominus ad Dauid per Nathan prophetam, postquam, sperperauit adulterium cum Bersabeæ, & postmodum in dolo occidi fecit uirum suum **Vriam**. Tu, inquit, fecisti abscondite, ergo uero faciam uerbum istud in conspectu ois Israel, & in conspectu solis huius. 2. Reg. 12. Ecce quam malum est, abscondere peccatum suum, præsertim in confessione. Propterea sapiens. 1. eccle. 4. admonet gratiosè unumquemque peccatorem, non erubescere confiteri peccatum, dicens. Filius pro anima tua non confundaris dicere uerum. Est enim confusio adducens peccatum, utpotè illa, quæ impedit ueram confessionem, de qua hic loquimur. Et est confusio adducens gratiam, & gloriam, quæ concomitatur confessionem, de qua dicitur in sequenti ueritate. Et sic patet de tertio principali.

Quarto probatur, intentum similitudine tali. Si enim eger patiatur occultam in firmitatem, quam præ horrore, & abominatione illius erubescat ostendere medico, aut chirurgo forte in tantum augetur, & inualefcet, quod in breui morietur. Da exemplum de illo, qui patitur cancerum in partibus pudendis, aut, ignem sacrum in aliqua occulta parte sui corporis, quem non auget medico, seu chirurgico palam faceret, tum propter humanam uerecundiam, tum quia timeret seccationem, siue cauterizationem illius membri. Ita suo modo dicendum est de illo, qui erubescit discoopere peccatum suum medico animæ in confessione. Cum tamen dicat Boetius de consolo. lib. 1. profa. 4. si operam medicantis expectas, &c.

Quin o idem propositum probatur exemplo tali. Legitur enim in Speculo exemplorum. dist. 4. de quadam matrona, quæ propter bona operam, quæ faciebat, sanctissima ab omnibus existimabatur. Non duras abstinentias faciebat, asperrimum cilicium super nudam carnem deferebat, sepe in pane, & aqua ieiunabat, largas elemosinas hinc inde faciebat

quebat, ecclesias assidue uisitabat, orationi uacabat, atque frequenter confitebatur. Veruntamen nunquam ausa fuit prauerecundia confiteri quoddam scelus per eam in iuuenili etate commissum, nisi in generali, utpote dicendo suis confessoribus. Confiteor etiam Deo, & uobis, de omnibus peccatis meis, quæ nunquã commisi, ex quo xpi habere usum rationis, Sicque credebat Deum placare, una cum prioribus bonis, de quibus dictum est, & lacrymis, quas incessanter emittebat. *Mira res.*

Nam cum post transitum uitæ huius pararentur ipsius exequiæ multis astantibus, reuixit, & subito solutis ligamentis uellibus suis iterum induit. Quibus diligenter peractis ille quasi de graui somno surgens astantibus ait. Nolite charissimi timere, uera enim mortua erã, sed ad preces Beatissimæ Virginis Mariæ, cui sepep a iuuenili etate deuota exenti, reuixi, quæ alias damnata eram, eo quod quadã humana, seu potius diabolica uerecundia seducta erubui semper confiteri quoddam grauissimum peccatum. Ite ergo, & cito queratis sacerdotem. Cumque illic uenisset curatus, & illa eidem cum maximis suspiriis, & singultibus confessus fuisset, tandẽ cum beneficio absolutionis percepto gratias agens Deo beatissimæ Matri suæ, ualde quoque faciens filiis, & filiabus suis, atque uniuersæ assistentiæ seipsam ad se retrum recinavit. Et muniens se signo crucis, atque dicens In manus tuas Domine commendo, &c. iterum se gloriose Domino reddidit. Ex his omnibus patet, quam malum est taliter erubescere de peccato, ut nõ confiteatur. Et sic patet de mala erubescencia confessionẽ precedente, atque ea impediẽte.

DE BONA ERUBESCENCIA HABENDA

in Confessione.

Cap.

XI.

CONFITEOR tibi domine pater coeli, & terre.]
Matth. 11.

Dico de erubescencia mala, & uitiõsa, quæ impedit confessionem, consequenter dicendum est de erubescencia bona, quæ uuat

ipsam confessionem, atque eam concomitatur, de qua ponitur

natur

Tractatus Primus

nitur talis conclusio siue ueritas secunda in ordine ad præcedentem.

Erubescere debet omnis confitens, in narrando sua peccata coram presbytero. Probat hęc ueritas quintupliciter, scilicet,

Auctoritate, Ratione, Figura,
Similitudine, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Ambro. qui lib. 2. de penit. c. 1. dicit sic. Pudor est, ut unusquisque crimina sua prodat. Sed pudor ille agrum ipsius confitentis arat. Spinās tollit, ppetuas sentes amputat, fructus adolet, quos in te mortuos esse credebās. Hęc ille, cuius uisum dictum refertur de opera meritoria mortificata quidem per peccatum, sed uiuificata per sequentem confessionem ueram, & cum pudore factam. Et hic est primus fructus confessionis, cum erubescencia factæ. Tagit autem, & alios fructus dictæ erubescenciæ, ipse Amb. in dicta auctoritate, quos quilibet potest luculenter perpendere.

Sed præter hos habet, & alios fructus confessio, cū erubescencia facta. Primus est mitigatio ire diuine erga confitentem. Nam, ut dicit idem Ambr. ubi supra capit. 9. mitigat iudicem pudor reorum, & per oppositum, excitat eundem pertinacia denegantiū. Secundus fructus est dominatio pœne, & satisfactionis. Vnde Augusti. de uera, & falsa pœnitentia lib. secundo, capitulo decimo. Et similiter recitatur in decretis de pœ. dist. 1. quem pœnitet, dicit sic. Qui per uos peccastis, per uos erubescatis. Erubescencia enim, ipsa partem habet remissionis. Item idem, ubi supra. Nulliū satisfactionis abstulit, qui erubescenciæ dominās, nihil eorum quæ commisit, nuncio Dei denegauit. Et post pauca laborat, inquit mens patiendo, erubescenciam. Et quoniā uerecundia magna est pœna, qui in confessione erubescit, pro Christo fit dignus misericordia. Vnde patet, quod quāto pluribus cōfiteretur in spe ueniē turpitudinem sui criminis, uāto facilius cōsequitur misericordiā remissionis. Hęc ille.

Tertius fructus uerecundiæ cōfessionis, est adeptio gratiæ Dei præsentis, & gloriæ in futuro. Et de utroque scribitur, Ecclesiast. 4. Est, inquit sapiens, confusio adducēs gratiam, & gloriam.

Secundò probatur idem, quod prius tali ratione. Quilibet mentis compos naturaliter erubescit de infamia. Ergo de maiori infamia magis erubescendum est. Et de maxima, maximè iuxta illam maximam top. catv. Si simpliciter, ad simpliciter, ita magis, &c. Sed nulla est infamia in mundo isto, qualis est infamia peccati. Ergo de illa maximè debet erubescere confitens. Minor patet per illud Naum 3. Omnis, qui uiderit te, resiliet à te. Nam, qui diligenter oculo cordis, & mentis bene còsideraret infamiam, & abominationem quæ est in peccato, præligeret intrare fornacem ignis etiam infernalis, quàm per momentum sustinere infamiam, & foeditatem peccati, hoc autem patet ex dictis Augusti, qui in lib. de decem cordis, dicit sic. Heu peccatum, nomen horrendum, res detestabilis, nullo modo comparabilis, & tormenta quælibet tantum sunt, & in se scæda non sunt, quia ordinata sunt. Peccatum autem habet in se foeditatem suam, & cum hoc trahit æternam infelicitatem. Melius ergo esset eligere tormentum, quod per se foeditatem æternam non attrahit, quàm peccatum, quod cum sua sceditate dolores æternos iungit. Et certè omnis scditas peccati, ipsa sola plus est. Magis est ergo uitanda peccati foeditas, quam quælibet tormentorum immanitas. Hæc ille. Patet ergo quam benedictum est per Naum prophetam in horrore, & abominatione peccati, ois, q uiderit te, &c.

Tertiò probatur idem intentù per figuram, legitur enim Luc. 7. de peccatrice Magdalena, q cum accessisset ad Christum in domo Simonis leprosi, stetit retro secus pedes ipsius sedentis ad mensam. Ad propositum per Mariam, quæ interpretatur uno modo ualde amara designatur penitens, qui debet ualde esse amarus, per cordis còtensionem, & lachryarum confusionem. Et quemadmodum Maria Magdalena, quia ualde erubescerat intus in semetipsa, nihil putauit esse, q uerecundaretur foris. Ita & omnis confitens sibi semetipso erubescere debet, sic nõ tamen, quòd propterea timeat palam facere reatum còfessionis suo uicario Christi. Quod ubi fecerit, inuisibiliter dicit illi Christus, in secreto mētis suæ, quod interius, & exterius dixit penitenti Magdalenz. Remittuntur tibi peccata, ubi supra.

Quartò probatur idem per similitudinem, de muliere
 sub

Tractatus Primus

submersa. De qua dicit Solinus, quod nisi fuerit aliquid in-
pediēs, semper inuenitur, siue supernatando aquis, siue in
fundo aquarum ipsarum, facie uerba ad fundum huiusmo-
di aquarum, & hoc ad uerecunda sui sexus occultanda. Hu-
ius autem contrarium inuenitur de uiro, ut dicit idē Soli-
nus. Item natura prouidit animalibus, de pilis, & caudis. Et
similiter auibus de plumis, ad cooperiendum uerenda sua,
ne appareant. Insuper uideamus, quod catus naturaliter ablesō
dit iterora sua in ceneribus, aut pulueribus, ne sciteant. Ex
quibus omnibus similitudinibus possumus elicere, quā ho-
nestum sit, & salubre in confessione erubescētiam habere.
Non quidem, quæ ipsam confessionem antecedit ab ea re-
trahendo, sed quæ ipsam cōcomitatur, ut prius dictum est.
Et propter hoc, ut sit maior erubescētia in confitente, nō
expedit multum, quod sacerdos illam mulierem audiat de
confessione, cum qua peccauit, sed debet eam ad aliū mī-
tere. Et certē multi curati, & cōmū animarum habentes
sunt satis uisitati hoc facere. Nam in hebdomada sancta so-
lent tales insolentes sacerdotes, sibi mutuō transmittere
cōcubinas suas, ratione sacramentorum percipiendorū, ui-
delicet, confessionis, & altaris, quasi reddentes meritum p-
merito. Dicunt tamen doctores, quod si quis audiat de cō-
fessione illam, cum qua peccauit, ualet confessio, si cætera
ponantur. Ratio autē, quare primū magis expedit, quā se-
cundum est, quia non est uerissimile, quod talis mulier eru-
besce: et confitendo illi, cū quo peccauit, Quinimmo peri-
culosū est illi confiteri, quia sic de facili posset uterque in-
flammarī ardore libidinis ex narratione commissarum in-
ter se turpitudinum. Insuper, ut sit maior erubescētia in
cōfessione, dicunt doctores, non esse bonum, nec honestū,
ut quis uir, aut mulier sit multum familiaris confessori suo.
Nam ex tali familiaritate nata est remitti erubescētia in
confessione habenda. Hoc autem est contra multas bigo-
tas mulieres, quæ habent electos confessores familiarissi-
mos, ita ut plerunq; siue ante, siue post confessionē uideā-
tur corriderē, concachinari, confabulari, & huiusmodi fa-
miliaritatis, signa sibi mutuō ostēdere. Taceo de leuibus uer-
bis, aspectibus incautis, manus tactibus, interdum utq; ad
mammillas, uel faciem, & de cæteris multis, quæ non hec
homini

Homini loqui. Et quod dictū est de laicis, etiam ad Ecclesiasticos extendendum est, ut, si possibile fuerit, non confiteantur illi, qui sunt cum eis complex in malo. Quam enim erubescētiā potest habere unus ecclesiasticus, aut religiosus, confitendo illi, qui cum eo declinauit ad prostibulum, aut simile. Idem dic de ebrietate, de ludis interdictis, & huiusmodi, cuius tamen contrarium frequenter faciunt. Hinc inoleuit prouerbiū, quod unus barbitonsor, radit alium.

Quinto probatur idem intentum tali exemplo. Legitur enim in summa prædicantium de quodam uiro, qui frequenter cogitauerat bene, & perfecte confiteri. Sed quoties ueniebat ante confessorem, non audebat aperire os. Cum ergo semel ægrotaret ad mortē, misit pro sacerdote. Cumque illi confiteretur, & uenisset ad nominandum quoddā scelus, quod ualde abhorreat, non fuit ausus ipsum confiteri, & sic rediit confessor. Quo abeunte mox uenerunt ad eū, quatuor terribili dæmōnes inter se contendentes, quis ipsum eum præsentaret, tanquam suum lucrum, & prædā ante principem eorum, & magistrum Sathan, quolibet afferente rationes pro se. Primus ergo eorum dixit. Ego habeo melius ius, eo quod feci eum primo peccare. Secundus uero dixit. Nō tu, sed ego ius melius habeo in eo, eo quod ipsum in peccato perseuerare feci. Tertius autem e contrario dicebat, se habere melius ius, quia eum pluries ad sacram communionem accedere cum peccato procurauerat. Quartus uero hæc audiens, atque illis inuidens, eo quod nullum ius in eo haberet, dixit clara, & intelligibili uoce. Vos estis ualde fatui. Adhuc enim uiuit, & adhuc penitere potest, & confiteri. Quod ubi fecerit, uos omnes eum perdetis. Quod quidem uerbum ægrotus audiens, ualde confortatus est, & consolatus de tanta Dei misericordia, & confessionis efficacia. Propter quod statim iterum misit pro sacerdote. Quo aduentato illi cum dolore, & erubescētia mirabili confessus est, & sic dæmonum potestatem euasit. Tandemque spiritum domino reddidit. Ecce, quam bonum est integrē, & cū erubescētia confiteri.

Tractatus Primus

QUOD FREQUENTER CONFITENDVM

Cap. XII.

Cap. XII.

CONFITEBOR tibi Domine Pater celi, et terra.]

Matth. II.

Sexta conditio bonae confessionis designata

per sextam litteram alphabeticam dicitur fre-

quentationis, quia frequenter peccamus, ideo ualde expe-

dit, ut similiter frequenter confiteamur. Nam sic agendo

sectarius uiuimus, tardius in peccatum relabimur, & minus

audacter a demone tentamur, cum, scilicet, conspicitur

quicquid mali in nobis operatus fuit, totum perdit in mo-

dico tempore, quo confitemur. Quod ergo ualde salubre

fit, frequenter confiteri probatur, quinque modis, uidelicet.

Auctoritate. Ratione. Figura.

Similitudine. Exemplo.

Primo quidem auctoritate Psal. dicen. in persona deuoto-

rum Christianorum. Confitebimur tibi Deus, confitebimur

&c. Per hoc ergo, qd hic dicit. Confitebimur, uidetur innu-

ere confessionis frequentationem. Ista autem frequentatio

confessionis, quamuis sit omnibus utilis, specialius tamen

spectat tribus generibus personarum. Primo quidem sacer-

dotibus, qui habent soepe accedere ad diuina, quibus non

sufficit semel in mense, aut hebdomada confiteri, eo qd dif-

ficile est tanto tpe stare, & manere absque scrupulo pecca-

ti commissionis, aut omissionis. Vnde etiam, qui sermè sin-

gulis dieb. confitentur, semper in se inueniunt, unde confite-

ri debeant, propterea. Exod. 19. ait dominus. Sacerdotes, qd

accedunt ad dominum. i. ad altaris Sacramentum sanctifi-

centur, supple, per sacramentalem confessionem, ne percu-

tiant eos, tanquam, Lindignè accedentes, si inconfessi accede-

re praesumant. Propter quod in aliquibus religionibus be-

ne reformatis, & signanter apud ordinem deuotorum Car-

thusiensium est generale statutum, ut quis toties confiteatur,

quoties ad altare accedit. Secundo frequentatio confessionis

spectat ad religiosas personas, quamuis non in sacris consti-

tutas. Vnde apud fratres praedicatorum reformatos est com-

mune statutum, pro non sacerdotibus, ut in singulis hebdo-

madis ad minus semel confiteantur. Item de sanctimoniali-

bus

bus loquens Hiero. 3. parte epistolarum suarum epist. 14. c. 19. dicit, q̄ in singulis mensibus, aut pluries, ualde expedit, ut criminā occulta confiteantur. Quia ut ibi subdit, in hac mortali uita nihil est ualidius, nō est quicquam salubrius, quam ut statim peracto delicto confessionis non differat metela. Tertio prædicta frequentatio confessionis spectat ad senes, & quosque debiles, & hoc propter imminens periculum mortis, ut eum dicit Chryso. Homil. 4. in epistolam ad Titum. Habet senectus uitia quædā propria, & morbos, quibus iuuentus caret. Nam ut ibi subditur, senes sunt communiter iracundi, impatientes, & pigri. Et ideo semper in se habent materiam confessionis. Frequenter ergo confiteri debent, ut securius, & iocundius moriatur. Quia, ut habetur Heb. 8. quod antiquatur, & senescit, prope interitum est.

Secundo probatur idem intentum multiplici ratione.

Prima sumitur ex parte suffragiorū. Cum enim quilibet confessor debeat orare pro sibi contentibus, tanquam pro sibi commissis, & spiritalibus filiis, sequitur, q̄ quanto q̄ pluribus pluries confiteretur, tanto multiplicatis intercessionibus citius ueniam consequitur, & sic multiplicatur suffragia. Et signanter illa, quæ solent addi in fine cuiuslibet absolutionis, cum dicit confessor ad poenitentem. Meritum passionis domini nostri Iesu Christi, & meritum gloriæ Virginis Mariæ, &c.

Secunda ratio ex parte pœnæ sumitur, quæ sic diminuitur. Constat enim ex communi doctrina Theologorum, q̄ in sacramentali absolutione uirtute clauium in subiecto cōsposito pœna æterna pro mortalibus confessis debita commutatur in temporalem, Quod si iam forte per præcedentem contritionem cōmutata sit, tunc per huiusmodi absolutionem aliquid de huiusmodi pœna temporalis dimittitur, & sic consequenter per secundam absolutionem, ubi quis secundo confiteretur, & absoluitur de eodē delicto. Ex quibus omnibus patet, quod per solam frequentationem confessionis, dummodo cætera ponantur, potest tandem obtinere plenam remissionem totius pœnæ in foro Dei debitæ. Secus de pœna in foro exteriori debita, quæ non sic remittitur. In super, ut dictum est in præcedenti capitulo, erubescētia cōcomitans confessionem, quam habet confitēs, nata est dimi-

Tractatus Primus

uere aliquid de pœna, maximè cum cedat in partem satisfactionis. Igitur bonum est frequenter confiteri, siue idè peccatum, siue diuersa, siue eidem confessori, què diuersis.

Tertia ratio sumitur ex parte gratiæ, quæ uirtute absolutionis sacramentalis confertur cuilibet disposito. Quod si absolutio eam iam inuenerit, tunc ipsam intèdit. Et huius ratio est. Nam secundum Hugonem de sancto Victore lib. de sacramētis. Sacramenta nouæ legis sunt uasa gratiæ. Ex quo patet, quod per eorum frequentationem augmētatur gratia, charitas, meritum, & cetera similia. Nec hunc tantū, ac talem effectum impedit malitia ministri absoluentis. Hoc autem probat Augustinus super Iohan. tractatu quinto. Per lapideum, inquit, canalè transit aqua ad areolas. In canali lapideo nihil generatur, sed hortus inderigatus plurimum fructum affert, sic spiritualis uirtus sacramēti, quæ ita est, ut lux, si per immūdos ministros transeat, non inquitur. Hæc ille.

Quarta ratio sumitur ex parte instructionis, & doctrinæ. Qui. n. frequenter confitetur, edocetur, instruitur, & informatur a docto, & diligenti confessore in his, quæ sunt in salutem, si modo talem querat. Sicut ergo ad hoc quod aliquis scholaris efficiatur doctus in facultate, in qua studet, nõ satis est, quod semel in anno scholas frequētet, & libros reuiscitet uerum etiam necesse habet multum exercitari, & scholas assidue frequētare, ita in proposito illi, qui uolūt proficere in lege domini, & operari suam salutem, debent frequentare sacramentalem confessionem. Non ergo satis est laicis, tñ semel in anno studere in libro conscientie suæ, & in paschate confiteri, uerum etiam ualde salubre est in precipuis sessionibus circa hoc se occupare. Nolo tamè dicere, quod qui differunt confiteri usque ad pascha, propterea peccent mortaliter, nisi plus ponatur. Similiter nõ satis est clericis, & religiosis, qui habent frequenter diuina celebrare, tantū semel in mense, aut hebdomada confiteri, sed frequentius, quo commodè possunt, hoc debēt agere. Alias quid amplius faciunt, quàm nõnulli deuoti laici, qui per singulas hebdomadas semel ad minus confitentur. Hoc enim ego ipse expertus sum de quodā magno, & generoso milite, cuius nomen exprimere non licet.

Quinta ratio sumitur ex parte supplementi, quia enim regulare ne cit homo, si præcedentes eius confessiones fuerint tales, quales merito esse debuerant. Maxime cum scriptum sit. *Ecci. 11. Ne cit homo, an odio, uel amore dignus sit, quamuis super hoc possit habere probabilitatē morālē, idē ad suppiendum defectus, qui potuerunt in præcedentibus confessionibus accedere, ualde bonum est iterum, atq; iterum idē confiteri peccatū, & potissimē illis, qui habēt scrupulosas, & timoratas conscientias. Insuper prodest frequentatio confessionis, ad hoc, qd unum peccatū, quod nō occurrebat memoriæ in prima confessione, occurrat in secunda, uel in tertia. Exemplum est de dispensatore, seu procuratore domus alicuius magni domini, qui computat per lapillos quouique perueniat ad certum computum suum.*

Sexta ratio sumitur ex parte frequentationis delicti. Quia enim in multis offendūt homines, ut habetur *Iaco. 3. Nec est homo super terram, qui nō peccet, ut hī *Ecci. 8. Ideo ad blutionem quotidianorum delictorum, & quorumcūque, ualde expedit frequēter se lauare in fonte sacramentalis confessionis. Præ ceteris autem duo hominum genera indigent sæpe confiteri. Primi sunt illi, qui diu permanserunt in peccatis, & scæcibus suis. Quia ergo tales post confessionē de facili, & sæpe ruunt in similia peccata pp inueteratā, & dānabilem consuetudinem, quā alij, deo præ ceteris debēt frequenter confiteri. Sicut qui sæpe sordidatur, sæpe debet lauari, & ad hoc facit exemplum, quod legitur de quodam milite, qui cum fuisset confessus cuidam bono, & d secreto confessori multa, & graua peccata, nec uellet relinquere illa. Tandem ab eo obtinuit dictus confessor, quod ex quo nolebat comodā facere pacē cum Deo, saltē daret illi treugam usque ad quindenam, & tunc rediret ad confessionem. Quē cum ille fecisset, inuenit eum confessor magis elogatū à peccato, & à uoluntate peccandi, quā prius. Nilominus non ahuc proponebat omnino à peccato cessare. Tūc ergo iterum ad instātiā dicti confessoris dedit Deo treugas unius mensis. Et cum post hoc iterum rediret ad confessionem, ad instātiā dicti confessoris dedit Deo treugas unius anni. ad ultimam uero uirtute confessionis frequentata fecit cum Deo plenariam pacem, firmiter deliberans**

Gui. Pep. super Conf. E de

Tractatus Primus

de cetero omnimodè à peccato abstinere. Ecce, quantum prodest frequenter confiteri, & hoc, quo ad eos, qui diu per seuerauerunt in peccato. Secunda autem, qui similiter indigēt frequenter confiteri, sunt illi, qui ex humana fragilitate sæpe cadūt in peccatū. Sicut. n. paruulus, qui sæpe cadit in lutū, sæpe et indiget ablutione, & mōdificatione, ita in pposito. De hoc legitur exēplum in Vitis Patrū de quodā sancto Abbate, qui quidam fratri conquerētī de lapsu, tale dedit rñsum. Si, inquit, cecidisti, surge. Si non cessas cadere, nō cesses surgere, quia, ubi iuuentus fueris, b. iudicaberis Eccles. 11. Vb. ceciderit lignum, ibi erit. Patet ergo sextuplex ratio, quare frequenter sit confitendum.

Tertio principale intentum probatur, per figurā. Legitur enī Daniel. 13. de Susanna, q̄ diebus singulis post meridiem intrabat pomerium uiri sui Iochim ut se lauaret in pulcherrimo fonte ibi scaturiente. Quodam igitur die illic intrans cū duabus puellis suis, prius eas à se emisit, quā fontē intrauerit. Moraliter per Susannam, quę uno mōdō interfiatur subleuatio, intelligitur uerus pñitēs, qui de peccato subleuatur ad gratiā, & de portis inferni ad ianuā cæli. Per fontem autem intelligitur sacramētū confessionis, in quo omnes sordes mundantur. In hoc ergo fonte debet se lauare oīs pñitens, & hoc contra ardorē peccati, nihilominus debet prius emittere à se duas puellas, quę sunt timor æternæ dānationis, & appetitus humanę laudis. Cōstat enim, q̄ qui tantum confitetur, ne perpetuo damnetur, aut, ut bonus reputetur, non rectē confitetur, sed tantū ille, qui propter Deum per eum offensum confitetur. Quē admodum ergo dicta Susanna frequentabat dictum balneum ad refrigerationem, & mundificationem sui corporis, ita etiam frequentanda est confessio ad refrigerationē ardoris cuiuscunq; peccati, & mundificationē animæ quā operatur ipsa cōfessio rite facta, iuxta illud Pl. Cōfessio, & puichritudo in conspectu eius Propter q̄ dicebat ille uerus pñitens David. Lauabo per singulas noctes, idest p singula peccata, illa deslendo, lectū meum, i. conscientiā meā.

Quartò probatur idem intentum, per similitudinē. Et primo de camisia, quæ ideo frequentius lauatur, quam tunica, eo quod frequentius sordidatur. Quanto ergo frequen-

quentius cadit homo in peccatum, tanto diligentius debet se lauare in fonte uel uel confessionis. Secundo idē probatur per similitudinem manuum, quę quia frequenter pollütur ideo præ cæteris partibus corporis frequentius abluuntur. Alias, qui tantum semel in anno abluerit manus, reputatur immundus, etiam rusticus. Qui ergo tantum semel in anno confitentur, uidentur minus curare de anima, quàm de corpore. Tertio probatur idem per similitudinem rubiginis in ferro. Cum enim frequenter fricatur ferrum, de facili rob go inde euacuatur, sicut patet de gladio, lorica, galea & huiusmodi. Quod si tantum semel in anno hoc fiat, adeo adhæret rubigo ferro, quę vix tandem potest amoueri, ita in proposito, de frequentatione, aut tarditate cōfessionis, per quam fricatur rubigo peccati adhærentis animæ.

Quinto probatur idem quod prius tali exemplo. Legitur enim in speculo exemplorum, distinctione sexta, quod semel fuit quidam famosus doctor in Theologia, nomine Thomas, qui cū ex graui infirmitate appropinquaret morti, vidit diabolum stantem in angulo camerę, in qua iacebat. Quem cum cognouisset, uoce beati Martini allocutus est ei, dicens. Quid hic astas, o cruenta bestia. Dic mihi in uirtute Dei adiuratus, quid est, quod nobis malis spiritibus, maxime noceat, & displiceat, ad quem dæmon. Nihil inquit, est in mundo isto, quod nobis tantum displiceat, & quod sic uirtutes nostras eneruet, quàm frequens cōfessio. Quo uerbo audito, doctor ille gratias Deo reddidit de eo, quod frequenter fuisset confessus. Sicque lætus spiritu domino reddidit.

Exemplum aliud legitur, de quodam alio, qui aliquanto tempore duxerat in consuetudinem frequenter cōfiteri, licet statim ad peccata relaberetur. Propter quod diabolica tentatione deceptus deliberauit, quod à modo expectaret tempus ab ecclesia præfixum ad confitendum, uidelicet, tēpus quadragesimæ, & tunc faceret unā bonam, & integrā confessionem. Hunc itaque cum una dierum, cōfessor eius in uia obuium habuisset, interrogauit eum de statu suo. Ad quem ille. De corpore, inquit, gratia Dei, bene mihi est. De anima autem dicam uobis in quadragesima. Tum confessor. Quare, inquit, mihi duas ollas, & imple eas Inno.

Tractatus Primus

Quod cum illa fecisset dixit ei. Permite lutum in una certis diebus, reliquam uero quamprimum luto imp. eucris, iterum euacues, & aqua mundes. Quod cum fecisset quindecim dierum spatio, ait ei confessor. Eicias lutum ex ea quae omni die fuit lota. Quae fecit facillime. De alia uero non potuit, quia lutum intra eam induratum erat. Quinimmo citius ollam fregit, quam munda uerit. Qua fracta lutum petiis etiam post fracturam adhæsit. Sic inquit confessor, est de illis, qui frequenter confitentur, & qui raro. Qui enim frequenter confitentur, facillime mundantur. Qui uero raro, difficulter. Quis nemo aliquando contingit, qui citius morte frangitur, quam mundetur. Quibus fractis, lutum peccati petiis adhæret, & signatè animæ. Patet ergo ex his omnibus, qui frequenter est confitendum.

QUOD GRADATIM EST CONFITENDUM

Cap. XIII.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terræ.] Math. 11.

Septima conditio ueræ confessionis designata per septimam litteram alphabeticam, dicitur graduationis. Graduata enim debet esse confessio, ita ut sit ordo in confitendo. Nam, qui absque ordine, & confuse confitentur, multa de facili omittunt, multas repetitiones communiter faciunt & fastidium in auribus confessorum suorum afferunt. Gradatim ergo, & cum quodam decenti ordine ad maiorem memorie condemnationem confitendum est. Hoc autem probatur multipliciter, uidelicet,

Auctoritate, Ratione, Figura, Similitudine, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Apostoli. 1. Cor. 14. dicentis. Omnia secundum ordinem fiat in uobis unde de confitente bene, & ordinate potest intelligi illud Sapientie undecimo. Omnia, supplicia, delicta tua in numero, pondere, & mensura disposuisti. In numero quidem, ut dicat, quoties in tali, uel tali peccato deliquit. In pondere uero, ut dicat, circumstantiis notabiliter aggrauantes peccatum, aut etiam speciem peccati mutantem, ut dictum est, supra capitulo octa

uo. In mensura autem, ut dicitur, quanto tempore in tali, vel tali peccato continuauit.

Notandum est ergo, quod aliter, & aliter gradatim confitentur uaria hominum genera. Sunt enim, qui primo confitentur de peccatis cordis. Secundo, de peccatis oris. Tertio, de peccatis operis. Quarto, de peccatis omissionis. Et talis modus confitendi est ualde compendiosus, & facilis.

Primo igitur confitendum est de peccatis cordis, hoc est, de prauis desiderijs, & cogitationibus, peruersis, i mortalibus, ut sunt illa, quae sunt de ira, de uindicta, de concupiscentia uxoris proximi sui, aut cuiuscunque mulieris extra matrimonium. Item de concupiscentia rei alienae. Similiter de inuidia, de odio, de rancore, & huiusmodi. Quod ergo de talibus cogitationibus malis sit confitendum, patet per illud Sapient. 1. peruersae cogitationes separant a Deo. Et, quia multi idiotae, & simplices nesciunt, si debent se accusare in confessione de huiusmodi cogitationibus, ideo tales sunt super huiusmodi examinandi a prudenti, & discreto confessore. Et hoc est, quod scribitur Sap. 1. In cogitationibus impij interrogatio erit, supple, in confessione, & discreto confessore. Et hoc merito, quoniam omne malum exterius a peccato cordis originaliter procedit, dicente Christo Matth. 15. De corde exeunt cogitationes male, furtiua, homicidia, adulteria, blasphemiae, & similia, Et haec sunt, inquit conquinant hominem. i. humanam conscientiam. Sunt enim multi, qui si interrogentur in confessione, si aliquando offenderunt dominum in actu carnis, mox respondebunt, se per Dei gratiam, nunquam cognouisse mulierem, nisi solum se suam, quod si ulterius interrogentur de uoluntate, & concupiscentia super huiusmodi factum respondebunt, more aliorum possibile esse, quod sic, quasi hoc pro nihilo habentes. Et tamen Christus Matth. 5. dicit, quod qui uidetur mulierem ad concupiscendum eam iam, &c. Item sunt nonnulli, qui si interrogentur in confessione, an aliquando dederint operam efficaciam, ad seducendum pudicas, & honestas uirgines, seu castas conjugatas, statim respondebunt, quod sic, sed tamen non peruenerunt ad factum, quasi credentes in tali sollicitatione mortaliter non peccasse. Cum tamen scribatur de peccatis distinct. 1. si cui quod non minus delinquit, qui deest sola facultas, quam si in ipso facto deprehendatur,

Tractatus Primus

Præterea sunt nonnulli, qui si interrogentur super facto homicidij mox respondebunt se nunquam tale crimen commisisse. Quod si viderius queratur, an aliquando in hoc laborauerint fortè respondebunt, quod sic, sed et Dei gratiã mors non est secuta, quasi nõ credentes per tale primum desiderium mortaliter peccasse, seu culpam, & reatum homicidij incurrisse. Cum tamẽ scribatur extra de sent. excom. c. cum voluntate, quod voluntate, & proposito maleficia distinguntur. Super quo gl. dicit, quod ad spontaneas voluntates, & nõ ad actus respicit Deus. Patet ergo quod homo sola cogitatione peccare potest. tiam mortaliter. Et deo, qui gradatim vult confiteri, a peccatis cordis conuenienter incipit.

Secundò confitens debet se accusare de peccatis oris, vt potè, de mendacio pernicioso, de periurio, de blasphemia, de murmure cõtra Deũ, aut superiorem, de detractione aduersus proximum, de iniurijs, & opprobrijs alij tilatis, de maledictione, de assumptione nominis Dei, aut sancto: eius in vanum, de nominatione nominis diaboli ex magna impatientia, sicut plerunque fieri solet, de malo cõsilio, de falso testimonio in iudicio, & huiusmodi. Nam omnia prædicta ex genere censentur mortalia peccata, & per consequens necessariò confitenda, ita, vt dicat confitens illud, Iob. 10. Dimittam aduersum me eloquium meum, i. peccatum oris. Loquar supple de eo in confessione in amaritudine animæ meę. Ecce cordis vera contritio. Vnde August. ad fratres in eremo ser. 30. in fine. Qui inquit verbum confessionis in ore habet, & in corde nõ habet, aut dolosus est, aut vanus. Et de talibus meritò conquerit dñs. Ezech. 29. di. Populus hic labijs me honorat, id est, honorare videtur, cor autem eorum longe est à me. Ecce de actus verę contritionis, & amaritudinis cordis, sequitur in Iob. D' cam Deo, inquit, verus confitens. Noli me condemnare. Ecce spes diuine gratiæ, & imploratio diuinæ misericordię. Insuper valde bonũ est cõfiteri peccata oris, quæ tantũ venialia sunt, vt sunt iocosa, seu officiosa mendacia, verba ociosa, & multa similia, a quibus paucissimi sunt immunes. Quia, vt habetur Iaco. 4. qui non offendit in verbo, hic peccatus est.

Tertio gradatim confitens debet se excusare de peccatis operis,

operis, utpotè de furtis, & rapinis, de usuris, & simoniis, de fraudibus, & fallacis in mercando commissis, de fornicationibus, & adulteriis, de ebrietatibus, & comestationibus, de pompis, & seculi uanitatibus, de prodigalitate, aut tenacitate, de uiolenta manuum in non subditum iniectioe. De inobedientia a superiore, & rebellionem, de parentum inhonoratione, de beneficiorum Dei ingratitude, & huiusmodi. Hæc sunt opera mala, de quibus necessario habet confiteri, qui seipsum in eis reum cognoscit. Alias ipsamet opera contra eum clamabunt, & ipsum accusabunt in die iudicij iuxta illud. Hier. 2. arguet te malitia tua, & aduersio tua increpabit te. Ne ergo tunc taliter nobis contingat, debemus in presenti de prædictis confiteri, secundum, quod sentimus nos Deum offendisse in talibus. Psalmus. Præoccupemus faciem eius in confessione. Faciem, inquam illam rigo rosissimam, & terribilissimam, quam ostendet contra eos, qui noluerunt, aut erubuerunt in presenti confiteri. Nam, tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

Quarto, & ultimo confitès debet se accusare de peccatis omissionis, utpotè, de penitentis non completis, horis nõ dictis, aut saltem non debite solutis quo ad clericos de operibus misericordiae non adimpletis, saltem taliter, qualiter adimpleri debuerant, & poterant. Item de ieiuniis ecclesiae non obseruatis. Similiter de dominicis, & cæteris festis nõ debite celebratis, de omissione missarum, & diuinorum in die festo, de uotorum transgressione, seu non adimplentione. De negligentia circa suam salutem procurandam, de in debita preparatione ad diuina. De negligentia circa examinationem conscientiae præuiam ad confessionem, de defectu uere contritionis, & sic de aliis penè infinitis omissionibus culpabilibus, quæ oēs sunt confitende, quando mortales sunt, aut tales a confitente aestimatur. Et in hoc multi decipiunt seipfos, tantum de peccatis commissionis conscientiam sibi formantes, & inde confitentes, minimè autem, aut parum de peccatis omissionis. Cum tamen dicat August. lib. de uita Christiana, quòd non solum a Christiano queritur, ut malo careat, sed ut bonum exerceat. Qui ergo nil mali faciunt, nec tamen aliquid boni operantur damnabuntur quidem

Tractatus Primus

non quia male gesserunt, sed quia bonum non fecerunt. Et post pauca. Neque enim tamen hoc à nobis querit Deus, ut mai non simus, sed ut efficiamur boni. Hęc ille. Ecce quomodo gradatim confitendum est.

Alij autem a iter gradatim confitentur, uidelicet, secundum ordinem septem peccatorum mortalium designatorum secundum ordinem septem litterarum huius nominis saligia. Quod nomen, est nomen significatiuum, s. tantum ad placitum assumptum ad facilius memoriter retinendum septem peccata capitalia, quoties opus est, de illis per ordinem loqui unde uersus. Dic mihi saligia, quę sunt peccata cauēda.

Prima igitur littera dicti nominis est. S. quę designat superbiam, a qua conuenienter inchoanda est confessio, eo, quod initium omnis peccati est superbia, ut habetur Eccl. 10. Et nota, quod confitens de præcedentibus, aut sequentibus peccatis nullo pacto debet se accusare, nisi quantum, & secundum quod sentit se in talibus deliquisse, de peccato ergo superbię debet hoc modo confiteri peccator. Ego miser & superbus peccator aliquando, aut forte sepe superbiui de bonis gratuitis a domino mihi collatis, utpotē, de ingenio, intellectu, memoria, scientia, eloquentia, & peritia in arte mea, ita, ut non reputarem aliquem mihi æqualem, sed ceteros spreui, similiter opiniones eorum, pariter dicta, & opera. Et generaliter sermē in omnibus operibus meis propriam gratiam quæsiui, & excellentiam supra ceteros etiā doctores, & peritiores. Secundo sepe superbiui de bonis naturalibus, utpotē, de corporis mei pulchritudine, formositate, fortitudine, sanitate, iuuentute, similiter de parentum meorum nobilitate, aut altitudine, & huiusmodi. Tertiō sepe superbiui de bonis fortuitis, utpotē, de officiis, beneficiis, possessionibus, maneris, bullis, auro, & argento, domibus curiosē edificatis, & huiusmodi. Sunt autem sex species, seu rami ipsius superbię, qui sunt inobedientia, iactantia, hypocrisis, contemptio, præsumptio, pertinacia. Et de talibus se debet accusare confitens, si modo recognoscat se in talibus Deū offendisse. Et quia difficile est simplices, & illiteratos homines huiusmodi ramos scire, & mente retinere, ideo discere confessores qui non debent talia ignorare, debent super his ipsos confitentes diligentē interrogare, & similiter

super

Super cæteris speciebus aliorum peccatorum, quæ consequenter annorantur, dicat ergo confitens. Fui inobediens Deo, & maioribus meis, etiam patri, & matri, & similibus.

Item aliquando iactavi me de bono, quod feceram, quod malum est. Aliquando de bono, quod non feceram, quod peius. Aliquando de malo, quod perpetraveram, quod pessimum. Aliquando de malo, quod non commiseram, quod ualde execrabile est. Item aliquando ostendi me meliorem in exteriori homine, quam essem ad intra, & hoc, ut ab hominibus laudarer, & bonus æstimarer, quod ad hypocritissimum pertinet. Item aliquando dicta, facta, & opera aliorum, quantumcunque bona, uel bene facta, in corde meo spreui, quod ad contumeliam pertinet. Item præsumpsi de me ipso credens plus ualere, quam esset in re. Similiter fui pertinax in proprio sensu, etiam defendendo culpam meam, siue maledicta, uel malefacta mea. Ecce quomodo multipliciter, & quam grauiter superbiui, unde dico meam culpam. Et similiter, quia non studui habere humilitatem contra superbiam.

Secunda littera prædicti nominis saligia est **A**, quæ designat auaritiam, de qua debet confitens se accusare, & dicere. Pater confiteor Deo, & uobis, quod fui ualde auarus, tum bona aliena sic, & sic rapiendo, tum superflua pauperibus non erogando. Et quia sunt sex rami ipsius auaritiæ, qui sunt periurium, furtum, rapina, usura, simonia, proditio, ideo si in talibus deliquerit, confitens etiam de illis in speciali debet confiteri. Primo quidem de periurio, utpotè, dicendo. Ego ex ardenti auaritia, & cupiditate lucrandi in uedendo, & emendo, mendacia, & periuria commisi. Secundo, quo ad furtum debet dicere, si quid clandestinè a parentibus, uel dominis, quibus seruit, aut quibuscunque aliis abstulerit. Tertio, quo ad rapinam debet dicere, si quid uiolenter abstulerit, siue agrum, siue aliud. Quarto, quo ad usuram debet dicere, si quid ultra sortem ex pacto inuito receperit, siue pecuniam, siue quodlibet aliud quod precio possit æstimari. Quinto quo ad simoniam, si actiue, uel passiuè in eam incidit. Sexto, quo ad proditionem, si infidelis circa testamenta, & restitutiones fidei suæ commissas fuerit. Item si mortem parentum optauerit, ut bona eorum habere posset. Item qualiter decimas soluerit, similiter, si aliquem deligere sinxerit

Tractatus Primus

finxerit, ut eius diuitias habere: Hoc enim ad proditiōē, & auaritiā pertinet. Ita si rem ab alio ablatam, & sibi creditam custodierit. Si iniustas, & iniquas mercatias exercuerit. Si ludis prohibitis, utpote decimorum, & chartarum uacauerit, & præcipuē instigante auaritia. Si in die festo laborem manualem, absq; magna necessitate fecerit, aut fieri iusserit, & sic de multis aliis.

Tertia litera dictis nominis saligia dicitur L, quæ designat luxuriā. Et de hac fœditate, & abhominatiōe debet cōfitemens diligenter, quantū honeste potest, se accusare, utpote, si cogitationes morosas circa carnalē actum cum cōplacencia, & delectatiōe in corde diu tenuerit. Itē si actu impudico motus carnis in seipso excitauerit. Similiter si in opus exterius, ubi occurrisset opportunitas, consenserit. Si puellas, aut quascunque mulieres alias uerbis, tactibus, osculis, amplexibus, promissionibus, muneribus, & similibus, ad turpem actum concitauerit. Sunt autem sex species luxuriæ, quæ secundū ordinem, quo hic ponuntur, aggrauantur in malitia. Prima uocatur fornicatio simplex, quæ est soluti cum soluta, tamen mortalis est. Secunda stuprum, quod est uiolatio uirginis ea consentiente. Tertia adulterium, quod est inter coniugatum, & coniugatam, uel inter alterū illorum cum soluto, uel soluta. Quarta dicitur incestus, qui est, cum quis cognoscit consanguineam, uel affinem, seu etiā sanctimoniam. Talis tamen actus solet uocari sacrilegium, eo quod aufertur, quod Deo consecratum est, & dedicatum per continentię uotum. Quinta uocatur raptus. Est autem raptus, cum quis uiolenter opprimit uirginem, uel aliam. Et iste casus grauitur punitur secundum humanas leges, ita ut uix, aut nunquam detur pro tali a principe remissio. Sexta species uocatur peccatum contra naturam, quod inter omnia peccata carnis est grauissimū, horrendissimū, & coram Deo, & hominibus abhominatissimū. Et nota, quod luxuriosi merito possunt comparari iumento, cani, porco, declara, &c.

Quarta litera prædicti nominis saligia, dicitur I, quæ designat iram, quæ est ebullitiō sanguinis circa cor. Est autē aliquando huiusmodi ira, tantū uenialis, ut sepē cōtingit in illis, qui citō commouentur, & citō placantur. Aliquan-

do verò est mortalis, vtpote quandiu in corde seruatur, cum appetitu, & desiderio vindictæ. Sunt autem sex species iræ, de quibus confitens debet se accusare, si in illis recognoscit se Deum offendisse. Prima species vocatur blasphemia, vt cum quis ex magna ira, & impatientia profert contra Deum verba contumeliosa, quod grauissimū est, & valde execrabile vitium. Secunda species vocatur rixa. Est autē rixa motus iræ, vt cū iniuriam, vel discordiā facit, per quem homo sæpe cauat lites, & contentiones. Tertia species dicitur tumor mētis. Est autem tumor mentis, quādo homo ex nimio furore mētis tacet. Quarta species dicitur indignatio. Est autem indignatio, alicui ex ira denegare beneficium, loquelæ, & dimittere eum sic. Quinta species vocatur contumelia. Est autem contumelia proiure perire in verba iniuriosa, & inhonesta. Sexta, & vltima species iræ, vocatur clamor. Est autem clamor verbis acerbis, & proteruis silentium corrumpere.

Debet ergo confitens dicere, si diu contra proximū suū iram tenuit, cum appetitu vindictæ, & nocendi cupiditate. Item si alium non subditum percussit, vulnerauit, occidit. Et si talis esset clericus, sacerdos, aut laicus. Item si renuit querere veniam ab his, quos offendit. Et similiter, si sibi humiliter veniam patientibus, indulgentiam denegauit. Item si ex ira, vel odio intulit contra aliquem contumelias, aut in rebus eidem nocumentum intulit. Item si ex motu iræ nequiter Deū blasphemauit. Si iurauit alteri, vel maledixit, siue ludum alearum exercendo, siue aliās. Et similiter, si alium placitationibus ex rancore vexauit. Hi enim sunt modi, in quibus peccasse solent homines per vitium iræ.

Quinta littera nominis saligia est G, quæ designat gulam. Est enim gula inordinatus, siue excessiuus appetitus ciborum. Habet autem hoc vitium sex pessimos ramos. Primus est, cum quis comedit ante horam debitam, vtpotē, antequam dixerit horas suas, siue antequam fuerit in missa in die festo. Secundus ramus est, cum quis sæpius comedit, quā debeat, & hoc sine causa. Nam semel comedere in die est vita angelica. Bis comedere in die est vita humana. Ter comedere in die est vita bestialis. Tertius

Tractatus Primus

ramus est, quando aliquis nimis comedit, aut bibit. Ita, quod peius est ei, vel quia ex hoc incurrit ebrietatem, aut graue infirmitatem, siue membrorum debilitate. Quartus ramus est, cum quis nimis auide, comedit, adeo quod non sufficiat malicac escam suam. Quintus ramus est, quando quis est nimis delicatus in cibis, & potibus, nec recusat comparare etiam multo precio, pro suo ventre delicia, & precio sa, quo quidem precio posset subuenire multis pauperibus in grossis cibis. Sextus ramus est, cum quis delectatur in diuersitate saporum, vel escarum, & in abundantia earum. Et similiter potuum. Et tales vocantur gallice bons gromineles. Item debet homo confiteri si ieiunia ecclesie cessante infirmitate, aut impotentia, seu alia rationabili causa transgressus fuerit. Si ebrietatem, aut vomitum ex ingluuie incurrit. Si tabernas tempore diuini officij die dominico, & festu frequentauerit. Nam, qui in predictis sentit se offendisse, debet diligenter confiteri. Pro faciliore autem commendatione memorie predicti sex rami gulæ notari possunt per sequentem versum. Præ, ppere, laue, nimis, ardeter, studiosè.

Sexta littera nominis taligia est, secundum I, per quod designatur inuidia, quæ non est aliud, quam contristatio, siue dolor, aut tristitia, de felicitate, aut bono alieno, in quam estimatur diminutiuum, aut impeditiuum proprii boni, seu felicitatis, aut gloriæ, habet autem hoc vitium sex ramos pessimos.

Primus est odium. Est autem odium inneteratus rancor animi, qui nascitur ex superbia, eo quod homo inuidus non vult habere sibi parem. Immo inuidet, si alter est altior ipso, & habet ipsum quasi odio. Secundus ramus inuidiæ est detractio. Ex hoc enim, quod quis inuidet alteri propter aliquam gratiam, quam videt in eo, prouocatur ad detrahendum de eo, vt sic animus auditorum extinguat prædictam gratiam. Unde, & detractio solet diffiniri, quod est alienæ famæ per occulta verba denigratio. Tertius ramus dicitur discordia. Sæpe enim ex inuidia sequuntur rixæ discordiæ, partialitates, monopolia, & similia. Est autem discordia aliquorum dissensio, quos prius vinculum amoris ligauerat. Quartus ramus dicitur susurratio. Est autem susurratio inter amicos discordiam seminare. Hoc autem malum sæpe

sepe operatur inuidus, ut sic bonum proximi impediatur, & malum prouocet, quod ad officium diaboli pertinet. Propter quod omnis inuidus diabolicus est. Quartus ramus dicitur exultatio aduersitate proximi, quando, scilicet, quis exultat de malo alterius, uel de impedimento sibi dato, uel a casu occurrente, ne assequatur tale, uel tale bonum, beneficium, aut officium. Sextus ramus inuidie dicitur afflictio, siue tristitia in prosperitate proximi, utpote, quia peruenit ad diuitias ad officia, aut beneficia, siue, quocumque honores. Unde inuidus merito potest comparari canem, qui latrat, quando uidet alium canem transeuntem percuti, & trinitur, si uiderit, quod sibi porrigatur mica panis.

Septima, & ultima littera predicti nominis saligia est, uelut m A, per quam quidem litteram designatur accidia, quae non est aliud, quam torpor animi, quo quis, aut bona negligit inchoare, aut fastidit perficere, habet autem istud initium, sicut & praecedentia sex ramos suos ab eo pullulantes. Primus igitur ramus dicitur sollicitudo, non quidem circa debitam materiam, aut occupationem, sed circa malam. Nam ex quo aliquis est accidiosus ad bonum, statim diabolus occupat eum, & facit eum sollicitum, seu excogitare quae sunt alteri nociura. Secundus ramus dicitur uagatio mentis, quae non est aliud, quam animi desidia, qua quis de die in diem proponit corrigere uitam suam, nec tamen ea corrigi. Idem dicitur de obseruantia mandatorum Dei ab eo. Tertius ramus dicitur pusillanimitas. Est autem pusillanimitas mentis angustia, qua quis timet aggredi magna. Quartus ramus dicitur torpor. Est autem torpor tepiditas animi, qua quis torpet in executione illius rei, in qua debet feruere. Quintus ramus dicitur rancor. Est autem rancor displicentia, quam quis gerit in corde suo aduersus eos, qui stimulant eum ad bonum agendum. Sextus ramus dicitur desperatio, quae non est aliud, quam diffidentia de misericordia, Nam postquam uir accidiosus circa boni operationem deuenit ad extremum uitae, tunc frequenter desperare solet de diuina misericordia considerans malorum suorum multitudinem, & bonorum paucitatem. Et ideo solet comparari asino, qui est piger ad ambulandum, nisi flagello cedat. Debet ergo confitens se accusare de accidia sua conformiter ad

prædictos sex ramos, secundum q̄ recognoscit se in talibus culpabilem. Item debet confiteri de omni bono, quod facere debuit, & potuit, & non fecit. Verbi gratia si pœnitentias iniunctas in præcedentibus confessionibus omiserit. Item si missam in die festo audire neglexerit. Item si opera pietatis tempore, & loco non impleuerit. Si uota nõ complexerit. Si ieiunia ecclesiastica non obseruauerit. Si testamenta sibi commissa à morientibus adimplere tardauerit. Si circa officium suum remissus fuerit. Si orare dominũ, quando, & quomodo debuit, omiserit, & sic de alijs. Ecce ergo quomodo pœnitens debet gradatim confiteri, scilicet, ponẽdo ordinem in dicendis, & cõfitendis culpis, quia nihil decetius, nec quod magis ad cõmmẽdationem memoriæ faciat, quã debitus ordo obseruatus. Propter quod cõfidentes admonet Apo. 1. Cor. 14. dicens, Omnia honeste, & secundum ordinem fiant in uobis, ut in principio huius capituli allegatum fuit. Patet ergo per locum ab auctoritate, quod cõfessio debet esse de gradata.

Secundò probatur idem intentũ tali ratione. Quilibet uolens dare intelligere clare, & nudẽ alicui aliquid grande, & prolixum negotium debet in narratione debitũ ordinem obseruare, & gradatim procedere. Sed nullum negotium est, quod tam uisceraliter nos tangat, sicut est factum conscientie nostræ, cui prouidemus per sacramentale cõfessionem. Igitur tunc gradatim est procedendum. Alias qui in globo, & confusẽ confitetur, reddit confessorem confusum, adeo q̄ in fine uix sciat, quid pœnitens cõfessus sibi fuerit. Quo fit, ut minus saluti illius cõsulere possit, aut et congruas pœnitentias iniungere.

Tertiò idem probatur per figuram. Legitur enim 4. Reg. 5. q̄ Heliseus præcepit Naaman leproso dicens. Vade, laua te septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mūdaberis. Quod cum fecisset restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli. Vbi notandum, q̄ fluuius Iordanis pfigurauit sacramentum confessionis, quod quidem sacramentum est unũ de fluuijs Paradisi terrestri, id est, ecclesie militantis, Naamã aut̄ leprosus rectẽ peccatorem designat, sicut facile declarari potest. Hic ergo. Naamã debet uenire ad Heliseum, id est, ad confessorem idoneum spe recuperandæ

randæ sanitatis spiritualis. Qui quidem Helifens debet eum mittere ad Iordanis fluvium, ut ibi septies se lauet. Quod fit cum confessor admonet poenitentem ad recte, & ordinate confitendum de septem peccatis mortalibus, etiam eum dirigendo, & adiuuando, ubi uiderit expedire, secundum qualitatem personæ, & culpæ.

Quarto probatur idem intentum per similitudinem. Videmus enim, aut saltem hoc certum est, quod receptores ærarij publici singulis annis habent ire ad cameram computorum, & ibi coram deputatis à principe reddere rationem de omni recepta sua. Ne autem sint tediosi dictis deputatis, aut ne circumueniantur, statuunt bonum, & clarum ordinem in recepta sua, utpote, procedendo per hebdomadas, aut menses, siue etiam per particulares receptas, & huiusmodi. Vbi autem in globo, & confuse uellent rationem uillicationis suæ reddere, non solum audiri contemnerentur, uerum etiam confusibiliter repellerentur. A fortiori in proposito. Applicatio est facilis.

Quinto probatur idem tali exemplo. Legitur enim in speculo exemplorum dist. 9. de duobus fratribus ordinis Prædicatorum, quorum unus erat poenitentiarius domini Papæ, uir magnæ literaturæ, atque religiositatis. Alter autem scilicet minor magnæ simplicitatis, & innocentie. Accidit ergo eos euntes per uiam declinare ad quoddam castrum, in quo morabatur quædam magna domina, quæ adulterium commiserat, seu uerius incestum cum uno de parentela sua. Hæc domina, propter enormitatem casus erubescens confiteri suo curato, sic inconfessa de illo casu steterat per annos undecim. Videns ergo istos duos fratres cogitauit, quod essent uiri honesti, & qui eam non cognoscebant, nec forsitan essent aliquando illic reuersuri, & quod bonum esset antiquiori confiteri, propter auctoritatem, qua fungebatur. Rogauit ergo eum mane facto, ut eam de confessione audiret. Quo benignè annuente dixit socio suo, ut aiquantulum se diuenteret ab eis intra tamen ecclesiam. Quod cum fecisset, & oculos paulisper ad prædictos declinasset, uidit, quod quoties illa apertebat os ad confitendum, exibat vnus buffo de ore eius, qui saltatim eadem exibat ecclesiam. Cum autem postremo uenisset ad confitendum illud grande peccatum, in mala hora non

Tractatus Primus

Aut ausa ipsum dicere. Propter quod dictus iuuenis frater vidit idem dictos buffones intra ecclesiam redire, a que in os, & ventrem eius intrare. Facta autem die de altera exierunt domum. Et cum simul ambularent, cepit dictus iuuenis narrare seni, quæ uiderat, at ille statim intelligens dictam dominam aliquid scienter cœlisse, redijt ad castrum illius, ut eam de sua salubre moneret.

Sed in mala hora iuuenit eam mortuam. Cumque post triduum pro illa rogaret dominum, apparuit illi habens circumferentiam ferream, & ignitum circa collum. Insuper aderat duo Dracones eam cingentes, & ubera eius suggentes. Præterea habebat duos Buffones super oculos.

Itē de ore, & naribus eius procedebat ignis sulphureus, atque in capite eius lacertæ multæ stabant. Et ait illi. Ego sum illa infelix mulier, quæ tibi sui pridie cōfessa. Sed quoniam scienter cœlaui tale peccatum, ecce modo sum perpetuo damnata. Patet ex hac historia, quantum prodest integre, atque ordinate, & gradatim confiteri.

QVOD HUMILITER EST CONFITENDUM. Cap. XIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cœli, et terræ,] Matth. II.

Octaua conditio bonæ confessionis designata per H. d. citur humiliatiōis. Dēt nē pe cōfessio cum omni humilitate fieret. Hoc autem probatur multipliter, uidelicet.

Auctoritate,

Ratione,

Figura,

Similitudine.

Exemplo.

Primò igitur auctoritate Ecc. 4. Presbytero humilia animam tuam, & magistro humilia caput tuum. In quibus uerbis ostenditur duplex humilitas requisita ad bonam confessionem. Vna quidem in corde, quia humiliat animam tuam, supplete reputado pauperum, & miserum peccatorē, etiā indignū gratia Dei, & misericordia illius. Ois enim, qui sic se humiliat in oculis suis, exaltabitur per gratiam in conspectu domini. Alia autem humilitas requiritur in confes-

ffione exterius, seu in corpore. De qua subditur . Et coram
 magnate, idest, Præfato humilia caput tuum, reuerentiam
 illi exhibendo. Et hoc est contra illos, qui in confessione ha-
 bent gestus elatos, & incompósitos. De prædicta etiam hu-
 militate in confessione habenda loquitur Aug. lib. de uera
 & falsa pœnitentia, c. 15. Et similiter recitatur in decretis,
 de pœnitentia di. 5. consideret, ubi sic dicitur. Ponat se pœ-
 nitens omnino in arbitrio, seu potestate iudicis, in iudicio
 sacerdotis nihil sibi reseruans sui. ut omnia eo iubente pa-
 ratus sit facere pro recuperanda animæ uita, quæcumq; fa-
 ceret pro uitanda morte corporis, & hoc cū desiderio, quia
 uitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim debet face-
 re immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte
 moriturus. Hæc ille .

Secundo probatur idem intentum tali ratione. Contra-
 ria contrariis curantur . Modò sic est, quòd in omni pecca-
 to est quædam generalis inobedientia ad diuinum præcep-
 tū, ergo necesse est in curatio illius, quòd adfit humili-
 tas Prædicta autem curatio maxime fit per confessionem,
 igitur, &c .

Tertiò idem probatur per figuram. Legitur enim Iud. 9.
 quòd ipsa sancta Iudith cum esset uidua, ingressa est oratoriū
 suum, & induens se cilicio posuit cinerē super caput suū,
 & prosternens se in oratione clamabat ad dominū contra
 persecutionē Holofernus crudelissimi tyranni. Ad proposi-
 tum per Iudith, quæ interpretatur confitens, intelligitur
 anima peccatrix, quæ tamē pponit confiteri . Hæc igitur
 Iudith peccando dereliquit spōsum suū Christū, & sic quo-
 dammodo uidua est. Si ergo uelit decenti modo ad eum re-
 dire debet primo se ad orationis secretum conferre orans
 ad dominum, ut dignetur intellectū eius illuminare ad ue-
 ram peccatorum cognitionem, de quib. confiteri proponit
 & similiter uoluntatem inflammare ad eorum detestatio-
 nem. Insuper debet se induere cilicio per carnis mortifica-
 tionem, ponere quoq; super caput suū cinerē per mortis re-
 cordationē. Tandē debet se humiliare corā sacerdote, & ad
 dñm clamare per apertam oris cōfessionem, & hoc totū, ut
 possit liberari ab illo crudelissimo tyranno infernali, s. de-
 mone, qui ipsam opprimit captiuā eā tenendo per peccatū.

Guil. Pep. super Confit.

F

Insu.

Tractatus Primus

Insuper quemadmodum Dominus misertus est David hu-
militer clamantis ad dominum, & dicentis, cum, scilicet, uide-
ret Angelum dñi cedentem populum suū Ego sum, qui pec-
caui, ego sum, qui inique egi. Vertatur obsecro ira tua con-
tra me, & contra domum patris mei. 2. Reg. 24. Ita etiā do-
minus propitiatur cui libet peccatori humiliter confitenti.
Item alia figura ad idem legitur Luc. 15. de filio prodigo,
qui in se reuersus dicebat. Surgam, & ibo ad patrem meū,
& dicam ei. Pater peccavi in celum, & coram te, iam non
sum dignus uocari filius tuus, Vbi per filium prodigū intel-
ligitur quilibet peccator, qui prodigē dissipauit substantiā
suā. i. gratiā Dei, & dona. Hic ergo prodigus debet redire ad
patrē misericordiarum, & uice eius ad sacerdotē, & dicere
cum omni humilitate. Pater ergo peccavi in cœlū, & corā
te, iā, &c. Quod ubi ex corde fecerit profectō pater ille cele-
stis humanissimē, & benignissimē recipiet eū ad gratiā suā.

Quartō idem probatur per similitudinem de leone. De
quo refert Isid. Etimol. lib. 12. c. quōd prostratis parcit. De
eo etiā dicit Plin. in natura. histo. lib. 8. c. 16. quōd intitu-
latur de leonibus, q̄ quamuis sit ferocissimū animal, nihilo-
minus hanc clemētiā habet, q̄ parcit prostratis. Et ubi
sequit in homines, prius sequit in uiros, quā in mulieres. Itē
infantes, non nisi in magna fame deuorat. Hęc tibi. Sic ēt ad
propositum de Deo, qui frequenter in scriptura sacra leo
nominatur parcit hominibus prostratis, id est, humiliter, cō-
fitentibus peccata sua.

Pro quo notandū, q̄ in confessione triplex humilitas re-
quiritur, uidelicet, cordis oris, operis. Prima quidem humi-
litas cordis, ut. s. confitens reputet se uilem, & abominabilē
peccatorē, atq; gratiā Dei, & omni beneficio eius indignū.
Secundō requiritur humilitas oris, ut. s. cum omni humili-
tate se accuset confitens, nō defendēs suum peccatum, sed
potius seipsum condemnans. Quia, ut habetur Prover. 18.
Iustus in principio accusator est sui. Tertiō in confessione
requiritur humilitas operis, ut potē, humiliter genua flecten-
do, oculos in terrā inclinando, manus deuotē in unū iungē-
do, & hmōi. Præcipuē autem mulieres, & signāter iuuenes,
& formosæ debent habere vultum, & oculos demissos i ter-
ram. Quibus debet sufficere, q̄ audiantur a suis cōfessorib.

&

& similiter eos audiant, & non q̄ videant eos, seu uideātur ab eis. Et hoc non tam in signum humilitatis, quā in ad periculum vitandum tentationis carnalis. Tu ergo mulier, & tu similiter cōfessor, tunc aue te oculos tuos, ne uideāt uanitatem. Et ideo discietu cōfessores plerunq; solent manitā suā, uel cornetā, uel aliquid simile apponere inter se, & inter faciem mulieris illis confitentis. Hæc autē tria, quę diximus, fuerunt in illo publicano, de quo legitur Luc. 18. Primo, nempe fuit in eo humilitas cordis, quia percutiebat petus suum. Secundo, humilitas oris, quia dicebat ad dominum Deus propitius esto mihi peccatori. Tertio, humilitas operis, siue in signo exteriori, tum quia à longe stabat, tum quia oculos ad cælum leuare nolebat, & se reputabat indignum, ipsum cælum, quod est sedes Dei, oculis corporeis respicere. Tu ergo qui confiteris, stude facere similiter.

Quinto prædictum intentum probatur tali exēplo. Legitur enim in speculo exemplorum dist. 8. de quodam curato, qui tempore quadragesimæ semel stabat in ecclesia sua, expectans si quis ueniret ad eū gratia confessionis faciendę, tandem ad eum accessit quidam iuuenis formosus, & fortis, ab eo incognitus, qui coram eo flexit genua, dicēs. Benedicite. Quo dicto mox cepit narrare grauissima, & nephādisima scelera, etiam talia, qualia nunquam audierat dictos curatus, atq; cum ille expauesceret, ait illi confitēs. Ista sūt minima, statim. n. audies grauiora. Tandem cōfessor interrogauit eum, de patria, & de statu suo, & similiter: q̄ esset, qui tam horrenda scelera commisisset, ad quem illi. Ego sū de patria longinqua, s. inferni, & ut clarè loquar. Ego sū demon. Cui sacerdos. O miser quid tibi cōmune cū confessione. Et ille. Certē, nquit, steti hoc toto mane ex opposito tui, uidiq; multos uiros, ac mulieres uenire ad te, cū sacina peccatorū, & iustos, atque deheratos abire à te. Ego igitur sperans idem consequi ueni peccata mea cōfiteri. Sacerdos igitur exemplo B. Martini diabolo fiducialiter respōdit dicens. Si uolueris uti consilio meo, & agere penitentiā de peccatis tuis grauissimis, sicut illi, quos hinc exire uidisti similē indulgentiā consequeris. Ad quem demon. Libenter hoc faciā, dummodo facilē penitentiā mihi imponas. Et sacerdos promitto tibi, q̄ facillimā, & minorē tibi imponā. q̄

Tractatus Primus

cæteris prius cõfessis. Hęc igitur sit tua pænitiã. Vade & tribus uicibus prosterne te in terrã, sicque profittatus di-
cas. Domine Deus creator meus peccaui tibi, ignosce mihi.
At ille rogo. Impone mihi quãcunque aliã pænitiã, vo-
lueris, quia istam nõ posũ facere. Ad quem sacerdos. O su-
perbe spiritus, ex quo superbia tua tanta est, ut in tã modi-
co nõ uelis te humiliare coram creatore, & factore tuo re-
cede à me, quia absolutionẽ tibi nõ impartiar. Sicq; dispa-
ruit. Patet ergo quantum placeat Deo humilis confessio.

QVOD INTEGRITATE EST CONFITEN- dum. Cap. XV.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, et terra.]
Matth. II.

Nona conditio ueræ confessionis designata p
litteram I, dicitur integritatis, hoc est dicere, in-
tegra debet esse confessio. Hoc autem probatur quintupli-
citer, uidelicet.

Auctoritate, Ratione,
Figura. Similitudine. Exemplo.

Primò igitur auctoritate Aug. lib. de pænitiã. Et simili-
ter recitatur in decretis de pæ. di. 3. sunt plures. sunt, inquit,
plures, quos peccasse pænitet, sed non omnino reseruantes
sibi quædam, in quibus delectentur. Non animaduertentes
dominum, simul mutum, & surdum à dæmonio liberasse.
Luca. II. Item septem dæmonia simul eiecisse. Luc. 8. Itẽ ab
alio legionem totam simul eiecisse. Marc. 5. Si enim uellet
peccata tua ex parte reseruari, habẽti septem dæmonia po-
tuit proficere sex expulsis, expulit autem 7. ut omnia crimi-
na simul eijcienda doceret. Legionẽ at ab alio eijciens, ne-
minem reliquit de omnib. qui liberatũ possideret, ostendẽs
q̃ si etiam peccata sint mille, oportet de omnibus pænite-
re, & breuiter nunquam aliquẽ sanauit, quem omnino nõ
liberauerit, totum enim hominẽ sanauit in Sabbato. Iohã.
5. q̃a corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagio-
ne liberauit, indicans pænitẽtes oportere simul dolere de
omni crimine orto in anima, & in corpore. Hęc ibi. Dicat
ergo ad dñm, q̃ debitẽ cõfiteri desiderat, illud Esa. 38. Reco-
gita

gita bo tibi omnes annos meos, id est, omnia peccata mea, in quibus vixi, in amaritudine animæ meæ.

Secundo probatur idem intentum tali ratione. Vni mortale peccatum non potest remitti absque alio, ergo confessio facta de vno, alio scienter tacito, & suppresso non valet. Antecedens probatur tripliciter. Primo sic, peccatum mortale non potest remitti absque gratia. Sic est autem, quod gratia non potest stare cum quocumque mortali peccato, et quantuncumque paruo. Igitur neque potest vnum remitti absque alio. Secundo sic. Deus cui miseretur, non aliter miseretur, ut habet Deuter. 32. Sed si quis diuideret confessionem, & peccatum quod confiteretur, remitteretur sibi, & non aliud, de quo non confiteretur, Deus illi totaliter non miseretur, sed parualiter tantum, ut constat, igitur, &c. Propterea dicit Augustinus vbi supra, quod quedam impietas in se elicitatis est ab illo, quod iustus, & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Tertio sic. Eadem que Christus egit in corporibus significat ea, que agit in mentibus. Sed ipse totum hominem sanum fecit in Sabato, ut habet Io. 5. & prius allegatum est, igitur. Confirmatur hæc omnia auctoritate magistri sen. qui dicit, 7. quarti allegando. Augustinus de vera, & falsa penitentia. c. 15. dicit sic, cautus sit peccator, ne verecundia ductus diuidat apud se confessionem, & diuersa diuersis sacerdotibus velit manifestare. Quidam enim vni celant, que aliis manifestanda conseruant, quod est se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper veniam carere, ad quam totam per frustra putat peruenire.

Tertio probatur idem intentum per figuram. Legitur enim. Leui. 14. quod illi, qui mundabantur a lepra. i. qui declarabantur ab ea mundi, per sacerdotem legis, tradebant omnes pilos pelis sue, moraliter leprosus, significat quilibet peccatorum, qui si cupit curari, debet accedere ad sacerdotem euangelicum, & radere omnes pilos pelis sue, i. integritate, & perfectie confiteri omnia, & singula peccata mortalia per eum commissa, que adherent peli conscientie sue, & bene comparantur huiusmodi peccata pilis, quia sicut pilis vix enumerari possunt propter sui multitudinem sic et in pelle cordis multiplicanti nonnullorum peccata, que si absque numero. Propter quod dicebat regius propheta David Circūderunt me mala, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates mee, & non potui, super ab his me libera re, ut videretur bonum, quod peccando perdebat, scilicet celum, aut malum, quod

Tractatus Primus

incurrerē, videlicet, infernum. Sequitur, Multiplicatae sūt, supple, iniquitates meae super capillos capitis mei. Similiter & rex ille Manasses clamabat ad Dñm, & dicebat: Peccavi super numerū arenae maris, & multiplicata sunt peccata mea, non sum dignus videre altitudinem caeli, praeter multitudinē iniquitatis meae, quoniam irritavi iram tuam, & malum corā te feci. Haec in oratione eiusdem Manasse, quae additur in fine libri secundi Paral. Et reuera merito sic loqui possent multi peccatores humiliter confitendo. Qui si sic agerent, non dubium, quod tam humilis confessio multum illis prodesset, sicut & profuerūt praedicto regi uerba praedicta.

Quarto probatur idē propositum per similitudinē de absoluteione ab excommunicatione. Vt enim scribitur extra de offi. iudi. ord. c. ex parte. Absoluteio impetrata ab aliquibus excessibus, aliis tacitis, non valet. Da exemplū de illo, qui est excommunicatus vnica excommunicatione, sed tamen pro diuersis casibus. Talis ergo si vadat Romā pro beneficio absoluteionis, & exprimat tantum vnū casum, propter quem est excommunicatus de aliis tacendo, talis perdit poenam suam, nec est absolutus. Idem ergo dicendū est de absoluteione sacramentali. Da etiā similitudinē de malefactore, seu homicida, qui postquam plures interfecit, petit a principe litteram gratiae pro vno homicidio tacens reliqua, Certe postquam talis exhiberit huiusmodi remissionis litteram iudici, qui habet de hoc cognoscere, & cui constat, quod ille alia homicidia perpetravit, declarabit, quod huiusmodi littera non potest eum absoluerē a reatu mortis, quia, scilicet, nō dedit plenē, & integrē intelligere principi casum suum. Ita in proposito dicendum est: in facto conscientiae. Potest denique dari similitudo de veste disuta, cuius vna pars esset Rome, alia Parisius, alia Eltroicen. Nullus enim hominum possēt bene vestiri tali vestimēto, sic diuiso, & partito. Modō sic est, quod confessio est tanquam vestis animae, ipsam ornans, & decorās secundum illud Psā. Confessionem, & decorē induisti. Necessē est ergo omnes peccatas huiusmodi vestis esse simul. Aliās nō prodest ad induendum animam.

Queritur autem circa hoc. Vtrum sit necessē volētem debite cōfiteri omnia, & singula peccata sua mortalia, vni

& eidem confessori dicere. Pro re ipsonse ad dubium ponam aliquas ueritates.

Prima igitur ueritas, qui non malitiosè, sed per simplicè obliuionem aliquod mortale non est confessus, si postmodum recordetur illius, quamuis sit bonum ad priorem confessorem redeat, ad hoc tamen nõ tenetur quinimo potest ad aliud ire, & peccatum prius oblitum confiteri cum expressione, quod fuerit alteri sacerdoti cetera peccata, quæ tunc occurrerunt memoriæ, confessus, Hanc enim ueritatem ponit B. Tho. 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 4. quæstiuicula secunda in solu. ad tertium.

Secunda ueritas, qui malitiosè, & scièter tacuit aliquod mortale, dato, quod ceteris confiteatur, remissionem de illis non consequitur. Quinimmo necesse est talem redire ad priorè confessorem, qui adhuc reminiscitur priorum peccatorum sibi confessorum, & tunc sufficit illud, quod prius fuerat tacitum confiteri aut si ad alium uadat, necesse est prius alteri confessa peccata illi iterum confiteri, hanc ueritatem ponit Dominus Petr. de Palu. 4. senten. dist. 17. q. 5. articulo tertio.

Tertia ueritas, qui habet casus retentos, si primo confiteatur curato, tunc tenetur de omnibus confiteri, ut integra sit confessio. In quo quidem causa curatus absoluet contentem de casibus sibi concessis. Pro aliis autem debet eum ad superiorem remittere, apud quem sufficit confiteri de sibi referuatis. Hanc ueritatem ponit B. Thom. ubi supra in solu. ad quartum. Addit etiã de Paul. ubi supra, quod si talis primo confiteatur superiori, tunc sufficit sibi confiteri casus retentos, & presertim, ubi non est paratus audire reliquos casus, & pro sibi confessis absolutionem impendere, remittendo eum ad ordinarium, cui debet retenta, & non retenta confiteri, ut integra sit confessio, cum expressione quod de retentis fuerit per superiorem absolutus, & tunc uirtute secundæ absolutionis, quæ operatur etiam in uirtute primæ, tunc primo complete, & perfecte absoluitur sacramentaliter.

Quarta ueritas, quæ est generalis circa materiam istam, talis est. Quamuis liceat pluries reiterare suam confessionem non est tamen necesse, nisi in certis casibus, Prima pars sup

Traclatus Primus

ponitur uera, & indies a timoratis conscientis practicatur. Secunda uero pars declaratur secundum uarios casus. Primus est, quando confessio non fuit integra, & hoc scienter. Nam quicumq; scienter, & per hypocrisim celauit aliquid mortale, tunc debet iterum confiteri, ut dictum est, nisi forte eidem confiteretur, quia tunc sufficit illud celatum dicere explicitè, & alia repetere implicitè. Secundus casus est quando confessus dedit pœnitentiam obliuioni, & confitetur alteri, uel etiam eidem, sed tamen ille non ultra recordatur peccatorũ sibi confessorum. Secus autem ubi recordatur, & signanter præcipuorum peccatorũ. Et hæc est opinio Pet. de Palu. ubi su. ar. 3. Tertius casus est, quando absolutio fuit nulla, & hoc ex parte confessoris, qui non potuit absoluere, siue quia nullam iurisdictione habebat, siue quia casus suam facultatem excedebat, aut quia forsitan sacerdos non erat. Quartus casus est ex parte cõfitentis, quia forsitan excommunicatus erat, siue ex cõmunicatione maiori, siue minori. Hoc tamen debet intelligi, quando alteri cõfiteretur. Nam si eidem, cui prius, & qui adhuc habet in memoria peccata sibi confessa, tunc non est necesse confessione de eisdem reiterare, sed tunc sufficit dicere. Peccauit in illis peccatis, quæ uobis alias confessus sum. Ex his ergo omnibus sufficientes patet responsio ad quæsitum. Et per consequens patet de quarto principali.

Quinto patet idem propositum tali exemplo. Legitur enim in Speculo exemplorum di. 9. q. fuit quidã uir iustus, & honestus, atque diues, qui habebat uxorem sterilẽ. Hi ergo uno consensu rogauerunt Dominum, ut daret eis prole & ipsam eius seruitio perpetuo dedicarent. Concepit igitur mulier, & peperit filium, quem tempore suo posuerunt in monasterio. Post hæc igitur cœperunt se m̄cipare diuinis obsequiis, utpotè elemosinis insistendo, pauperes hospitando, ieiuniis, orationib. & sanctis meditationib. incumbendo. scientes, quod post se hæredem non habebant. Moritur igitur pater, mater uero superuiuuit, sed ab uno seruorum suorum adamat, & ab eo concepit filium, quem natũ statim suffocauit, atque sub proprio lecto sepeliuit. Concepit, & peperit secundo, & idẽ scelus operata est. Tandem tacta dolore cordis intrinsecus, & timens dãnari, plura pietatis opera

opera faciebat, quā prius. Nō tamē audebat tantū scelus confiteri, sperans, quod medio talium bonorum operū deberet sibi remitti. Moritur ergo, & ad infernū trahitur. Cuius mortē cum audisset filius eius monachus cepit feruenter pro ea orare, & duram pœnitentiā assomere. Cui tandem illa misera apparuit, habes duos dracones mamillas, & totum eius corpus cruci antes, & cum uoce lugubri dicens filio suo, q̄ erat dānata eō q̄ multo, tempore stetit absq̄ confessione in egra. Erubescet enim sepe p̄ dictū grā de peccatum confiteri, quamuis cetera cum fletu magno pluries fuisset confessā. Ex quibus omnibus patet, q̄ confessio non prodest, nisi fuerit integra.

QVOD CHARITATIVE EST CONFITENDVM

Cap. XVI.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & terrę
Matth. 11.

Decima conditio confessionis designata p̄ litteram K, dicitur charitatis. Hoc autē est dicere, quōd charitatiua debet esse cōfessio. Istud autē p̄batur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate. Ratione. Figura.
Similitudine. Ex emplo.

Primō igitur auctoritate. Pl. dicentis in persona cuiuslibet ritē cōfiteri uolentis. Cōfitebor dño nimis, i. ualde charitatiuē in ore meo. Et notanter dicit. Cōfitebor dño, quia cōfessio principaliter fit dño, & loco eius sacerdoti. Itē Job. 8. p̄ in persona ueri pœnitentis. Loquar. sup. in cōfessione, in amaritudine aīe meę, i. cū uero dolore de peccatis meis. q̄ qdē dolor nō est p̄fectus nisi p̄cedat ab igne charitatis.

Notandum est autem circa hoc, q̄ cōfessionem esse charitatiuam potest intelligi tripliciter, uidelicet, antecedenter, consequenter, aut cōcomitanter. Si primō intelligatur, tūc hoc non est necesse. Nam ut dicit beatus Tho. 4. sen. di. 17. q. 3. ar. 4. quæst. 1. confessio, ut est pars sacramēti pœnitentię, p̄t esse in eo, qui nō est contritus. P̄t. n. talis peccata sua sacerdoti innotescere, & clauibus ecclesię se subicere, qui quis tūc non percipiat absolutionis fructum, ipsum tñ percipere

Tractatus Primus

cipere incipiet fictione recedete, sicut etiam contigit in aliis sacramentis. Vnde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri. Hæc B. Tho. ubi supra. Istud tamen ultimum intelligitur in casu, ubi realiter fictus confitetur e de, cui prius, & qui potest adhuc in memoria habere priora peccata sibi confessata. Alias alteri confitendo confessio eius non esset integra nec prima, nec secunda. De prima quidem satis constat, quod non fuit integra, eo quod non fuit confessus suam fictionem.

Quia si illa fuisset confessus, nullo modo potuisset absolui, eo quod sacerdos, cum sit solum minister huius sacramenti, nemine debet absolueret, quem non credit uerissimiliter interius absolutum à principali agente, qui est Deus. Sic enim dicit Durandus in presenti dist. 4. bene. Quod si sacerdos presumat talem absolueret, peccat mortaliter tanquam abutens potestate sibi tradita. Similiter secunda confessio, qua confitetur præcisè suam fictionem priorem, si fiat alteri ab eo cui confessus est priora peccata, non est integra, maxime cum prius confessata non fuerint sibi remissa. Et ideo talis necessario habet redire ad priorem confessorem, & tunc confiteatur de illa fictione. Aut si uadat ad alium, tunc confiteri habet illi peccata alteri confessata, & hoc ut sit integra, & non diuisa, seu dimidiata confessio, hæc tamen omnia intelligenda sunt, ubi prædicta fictio est posita, siue contraria, utpote cum talis habuit intentionem deridendi ipsum sacramentum, aut actuale propositum perseuerandi in peccato huiusmodi. Secus autem, ubi talis fictio esset, tantum priuatiua. Voco autem fictionem priuatiuam dolorem de peccatis adeo paruum, & remissum, quod etiam cum auctali absolutio non potest facere de attrito contritum. Nam in tali casu non est necesse confiteri talem fictionem. Quinimmo ea recedete efficitur contritio uirtute conatus, quidè dereliquit proprie absolutio. Et iste est communis modus dicendi, secundum doctrinam B. Tho. Ex his ergo omnibus patet, quod non est necesse confessionem esse charitatiuam antecedere. Et tamen ualde congruum, & salubre ad confessionem accedere cum dolore uehementi, seu uera contritione de peccatis ad quod hortandi sunt confiteri uolentes. Secundo modo potest inteligi confessionem esse charitatiuam consequenter,

& tunc iste sensus est uerus, & hoc intelligendo in casu, ubi confitens est sufficienter attritus de peccatis suis. Nam tunc virtute absolutionis sacramentalis de attrito efficitur contritus, de peccatore iustus, & de Dei inimico Deo charus. Nam eois doctrina theologorum est, quod sacramenta nouæ legis conferunt gratiam in patiente disposito, & non ponente obicem. Cuiusmodi est in proposito. Tertio modo potest intelligi confessionem esse charitativam concomitanter ad hunc sensum, quod fiat principaliter propter Deum offensum, & non propter timorem mundanum, aut propter gloriam hominum, sicut hypocritæ face-re solent. Et tunc similiter iste sensus est uerus, & catholicus. Et sic patet, qualiter intelligitur confessionem esse charitativam.

Secundo probatur idem intentum tali ratione. Omnis ille actus dicitur esse charitativus, quem charitas ordinat ad Deum. Sed de facto Apostolus præcipit nobis omnem bonum actum referre, seu ordinare in Deum. I. Cor. 10. dicens. Siue manducatis, siue bibitis, siue quodcumque aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Igitur consequens est, ut confiteamur, propter Deum primario, & principaliter.

Tertio probatur idem per figuram. Legitur enim Hester, id est, quod cum rex Assuerus ad instantiam Aman decreuisset delere omnes Iudæos, qui sub eius degebant imperio, tunc Mardocheus dedit consilium Hester, ut ad dictum regem accederet cum decenti habitu. Quod & fecit. Tunc placuit regi supra omnes puellas, quæ ad eum introductæ fuerant. Cuius tandem medio Iudæi præseruati sunt à morte, & Amas confusibiliter interijt. Ad propositum Assuerus est Deus pater, qui irascitur contra peccatores, adeo, quod secundum rigorem iustitiæ vult eos delere. Nihilominus interdum Hester, id est, domina confessionis deceter ornata, id est, uestita scarlato, aut auro charitatis accedit ad dictum regem, sicque pacatur ira eius aduersus peccatorem. Et hoc est, quod loquitur Psal. dicens. Confessio, & pulchritudo in conspectu eius. Ac si aperte diceret, quod confessio ornata pulchritudine charitatis digna est assistere coram domino. Ecce quomodo decet esse confessionem antecedenter esse charitativam. Quod autem consequenter sit charitativa, id est, charitatis, & gratiæ collatiua in non ponente obicem, sed seipsum per attritionem disponente, patet per illud, quod legitur de filio prodigo. Luc. 15. quomo-

Tractatus Primus

quomodo, scilicet, pater eius recepit eum honorabiliter, dicens ad seruos suos. Cito profere stolam primam, & induite illum. Vbi per stolam primam rationabiliter intelligitur charitas, quæ appellatur hic stola prima primitate, scilicet, dignitatis, quia, vt dicit Apo. 1. Cor. 13. Maior enim virtutum theologalium est charitas. Similiter quod confessio sit charitatiua concomitanter, id est, quod decens sit ipsam comitari à charitate, patet figuratiue 3. Reg. 10. de regina Saba, per quam in proposito intelligitur peccatrix anima, quæ venit ad regem Salomonem cum multo comitatu, & apparatus, per quod intelligitur, quod cum dicta peccatrix anima disponit venire ad dominum, per sacramentalem confessionem, tunc virtute contritionis eam sepe concomitatur charitas. Et sic patet de triplici figura.

Quarto probatur idem intentum per similitudinem patris seruientis hilariter, & ex corde alicui diuiti, aut potestati, qui solet conferre nouam vestem, & abundanter illum dimittere, ita, & in proposito, cum Deus videt peccatorem bono corde ad eum per confessionem redeuntem, solet ex immensa bonitate sua eum vestire noua veste charitatis, & gratiæ, quem alias nudum dimitteret. Ecce quomodo confessio dicitur esse charitatiua consequenter. Ponamus ergo casum, quod sint duo homines in simili peccato existentes, qui ad eum simul ecclesiam gratia confessionis faciendæ, & ambo equaliter dispositi, quia attriti. Quibus suppositis vnus præuenit alterum in confessione faciendâ, qui statim absolutione percepta moritur, similiter & alius. In isto casu, si aliud non ponatur, primus saluabitur, secundus vero perpetuo peribit. Et huius diuersitatis tota ratio est, eò quod primus actualiter fuit confessus, & per consequens de attrito factus contritus, secundus uero cum sola attritione decessit, quæ hominem non liberat à damnatione perpetua, præsertim si sit solus. Ecce quomodo confessio uestit hominem ad eam accedentem veste purpurea charitatis, ita ut de illo, de quo præmissum est, possit dici illud Psal. Confessionem, & decorem induisti amictus lumine, supple, gratiæ, & charitatis, sicut vestimento. Valde ergo bonum est confiteri.

Quinto probatur prædictum, intentum tali exemplo. Fuit enim in diebus nostris quidam prior ordinis diui Benedicti

in territorio. Altisfiodorensi, Locum scio, & uirum aliquantulum allocutus. sed neutrum expedire particularizare. Hic itaque prior diu impudicam duxit uitam, habens secum ordinariam mulierculam unam, quae tandem lecto decubuit febris aestuantibus correpta. Quae cum moneretur de sua salute, uolebat intelligere, ut bene ageret. Tandem apparentibus in ea euidentibus signis mortis propinque, uisitatur a quadam proba, & honesta Christi famula, & rursus monetur de sua salute, atque de confessione facienda. Tandem illi annuit, atque confessionem talem, qualem tale mulierculam genus facere solet, fecit, sicque discessit, in cuius hora transitus coruscationes, & crebra tonitrua etiam quasi inaudita, tunc facta sunt, cum tamen prius tempus serenissimum appareret. Super quo admirata praedicta Christi famula triduo se orationi dedit pariter, & ieiunio rogans dominum atque intemeratam eius matrem, in cuius capella orabat, quasi assidue, ut si anima praedictae defunctae esset de numero electorum, dignaretur leuare manum dexteram. Si alias manum sinistram. Mira res. Nam cum tertio die nullum signum uisisset, cepit humiliter dicere. O uirgo sanctissima fateor praesumptionem meam, qua petui scire secreta Dei. Indulgeat mihi benedictus filius tuus, tu quoque pariter. Nam enim aperte uideo, quod stulte egi, & ideo amodo cauebo mihi a simili petitione. Quibus dictis cum recedendo genua flecteret curam dictae imagine, quasi uale dicens, subito dicta imago leuauit manum sinistram. Quo signo dicta mulier certificata fuit de damnatione praedictae concubinae. Unde ex tunc nullas preces ad dominum pro ea fecit. Insuper & dictus prior ex tunc, loquelam, & totius corporis usum amisit. Quod uidimus, testamur. Quia ergo confessio saepe dictae peccatricis non fuit charitatiua, neque antecedenter, neque consequenter, aut concomitanter, ideo illi non profuit. Studeamus ergo charissimi, postquam peccauimus, confiteri corde contrito, & propter Deum offensum, quia sic nobis proderit, & non alias.

Tractatus Primus

QUOD LACHRYMOSE EST CONFITEN-
dum. Cap. XVII.

CONFITEOR tibi Domine pater caeli, & terrę.]
Matth. II.

Vndecima conditio bonę, & perfectę con-
fessionis designata per litteram L, dicitur la-
chrymositas. Hoc est dicere, quod confes-
sio debet esse lachrymosa, Istud autē pbatur

quintupliciter, uidelicet,

Auctoritate, Ratione, Figura,
Similitudine, Exemplo.

Primò quidem auctoritate Psal. dicentis. in persona con-
fidentis, Deus uitam meam annūciauit tibi, supple, in uera
confessione, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo, scili-
cet, eas acceptādo, & exaudiendo. Et nota, q̄ ualde salubre
est lachrymas fundere in confessione, eò quod sunt multū
satisfactoriæ. Non enim aliter legitur Magdalena satisfecit
se, de qua legitur Lu. 7. quòd lachrymis cepit rigare pedes
Iesu. Idem dic de Petro. Notanter autem dicit Psal. In con-
spectu tuo, quia Deus libenter respicit lachrymas, unde dī-
ctum est Ezechie Regi per Esaiam proph. a ex parte dñi.
Audiui orationē tuā, & uidi lachrymas tuas. Esa. 38. Gre.
Illum, quem conspicias delicta cum fletu dolere, nō dubites
in conspectu deitatis cōsequi misericordiam. Multum ergo
ualet lachrymari ex fundo cordis in confessione. Quia, ut
dicit Chryso. super Matth. homi. 38. peccatum adeo macu-
lat animā, ut nulli fontes, nulla flumina, sed solum lachry-
mę, atque confessio ipsum mundare queant. Sed profectò
pauci sunt, qui sic lachrymentur in cōfessione, quia, ut sub-
dit ibidem, idē Chryf. nemo est, qui peccati sordes, quā ma-
gnę sint, sentiat. Quinimmo multi, quasi pro magna gloria
habet, quod sic, uel sic offenderint Deum, qui etiā quasi se
iactando confitentur peccata sua. Nā, ut dicit Greg. li. 9. mo-
ral. cap. 33. exponens illud uerbū Iob. 9. Loquar in amari-
tudine animę meę. Sunt nōnulli, qui apertis uocibus cul-
pas fatentur, sed tñ in confessione gemere nesciūt, quinim-
mo lugenda gaudentes dicunt, dicat ergo, qui confitetur.
Loquar in amaritudine animę. Hęc ille.

Se-

Secūdo probatur idem intentum tali ratione. De malo est dolendum, & gemendum, ergo de maiori magis, & de maximo maxime, iuxta illam maximam topicam. Si simpli- citer, ad simpli- citer, &c. Sed maximum malum est peccatū mortale. Ergo de illo est maxime dolendum, & gemendū, & signanter in confessione, ubi agitur de remissione illius. Sed forsā dices, certē uix, aut nūquam confiteor peccata mea, quin prorūpant abūdantes lachrymæ ab oculis meis. Nunquid ergo est bonum signum. Profectō sic, dummodo hoc facias propter Dei offensam, & à cætero caueas tibi a- reciduo, quantum patitur humana fragilitas. Alias tibi pa- rū proderit. Quia, ut dicit Aug. lib. soliloquiorū, & recitat in decretis de pæn. di. 3. inanis. si frequentās peccata, & lugēs vix ueniam merebitur. Nihil profunt lamenta, si replican- tur peccata. Nihil ualet ueniam à malis poscere, & denuo iterare. Itē Greg. in suo pastorali, & similiter recitatur, ubi supra, c. qui admissa. Qui, inquit, admissa plangunt, nec ta- men deserunt cōsiderare sollicitē sciant, quia flendo inani- ter se mundant, qui uiuendo se nequiter inquinant, cū id- circo se lachrymis lauant, ut mundi ad sordes redeāt. Hæc ille. Sunt, & alij, qui dicunt, quod nunquam flere possunt, etiam pro quacunque occasione. Nunquid ergo tales, qui postquam peccauerunt, non lachrymantur, perpetuo dam- nabuntur. Certē nō est necesse, ita esse. Nouerint tamen ta- les duplex esse genus lachrymarū. Quædā enim sunt, quæ exterius cōsistunt, & tales, sicut in ptāte nostra non sunt, sic nec necessariæ ad salutem existunt. Quædam uerò sunt lachrymæ interiores, & mentales, quæ non sunt aliud, quā dolor, seu displicentiā de peccatis secundum rationis iudi- cium. Et de talibus intelligitur, cum dicitur, quod confessio debet esse lachrymosa. Nam huiusmodi lachrymæ sunt in potestate nostra tamen cum Dei adiutorio. Modò illud pos- sumus, quod cum Deo possumus, maxime cum ipse sit sem- per paratus nobis assistere, & cooperari ad bonum.

Circa quod notandum, quod possumus cognoscere tam in nobis, quā in aliis per aliqua signa exteriora, si habemus prædictas lachrymas cordis. Primū signum est uerecundia exterior. Nam, ut dicit Aug. & recitatur de pæn. di. 1. quem pænitet. Quem pænitet, oīno pæniteat, & dolor ē lachry-

Tractatus Primus

mis ostendat. Deinde aliquibus uerbis interpositis sub dicitur
dicens, laborabat mens patiendo erubescens, & quoniam
uerecundia magna poena est qui erubescit p̄ Christo, fit di-
gnus uenia. Secundum signum est humilitas, cum scilicet
confitens ex corde confitetur se miserum, & infirmum. Nam
unusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator existit.
Et ut dicit Isido. magna pars iustitiae est seipsum nosse, quod
prauus est, ut ex eo diuinae uirtuti subdatur humilitas, ex
quo suam infirmitatem cognoscit profundius. Tertium si-
gnum est fundere lachrymas corporales. Thre. 1. Deduc quae
sunt torrentem lachrymas per diem, & noctem, & effunde sicut
aquam cor tuum, & psal. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei,
quia non custodierunt legem tuam. Quartum signum est for-
titudinem, ut, scilicet, propter humanam uerecundiam non di-
mittat huiusmodi integritate dicere peccata sua. Exemplum ha-
bemus de Magdalena, quae adeo fortis fuit, cum uenit ad
Christum, quod inter conuiuas flere non erubuit confiten-
do suppliciter peccata sua, ad Dominicos pedes prostrata. Sed
profecto hodie possum dicere illud. Prover. vlt. Mulierem
fortem quis inueniet, id est, uix potest hodie reperiri mulier
peccatrix, quae sit fortis ad confitendum peccata sua, sicut
existit Magdalena, nam hoc commune malum habent mu-
lieres, signanter occultae luxuriosae, quod uix audent confi-
teri iniquitatem suam, timentes perdere honorem suum, ma-
gis, quam regnum caelorum. Et sic patet de secundo.

Tertio probatur idem intentum per figuram. Legitur
enim 2. Reg. 13. de Thamar, quod postquam frater suus Am-
non in coelauo oppressit eam, & de camera eiecit, illa asper-
gens cinerem capiti suo seisa talari tunica, impositisque
manibus super caput suum ibat ingrediens, & clamans. Ad-
propositum Thamar, quae uno modo interpretatur commu-
tata, recte designat animam peccatricem, quae commutata
est peccando de filia Dei in filiam diaboli, de statu gratiae,
in statum culpae, de consorte Angelorum in consortem de-
monum, haec igitur Thamar tunc opprimitur ab Amnon
quoties tentationi diaboli per consensum commiscetur. Post
quod factum enorme, & graue debet lamentando redire ad
patrem suum Dauid, id est, Christum, siue ad patrem suum con-
fesso. em, & illi cum fletu, & planctu enarrare miseriam, &
turpi-

turpitudinem suam. Et est circa hanc materiã notandũ, q̄ homo, debet magis dolere intra semetip̄ũ de Dei offensa quã dolere pro morte patris, & matris, ac omnũ parẽtũ & omnium amicorum suorum, ubi uideret eos uno die, & una hora ad epulchrũ simul deferri. Itẽ dic de morte unigeniti si ij. Propterea propheta Hier. 6. c. clamat ad pauperem peccatorẽ eum inducẽdo ad plorandum peccata sua dicens. Lactum unigeniti fac tibi plãctum amarum.

Quinto probatur idem per similitudine multiplicẽ. Prima est de spongia, quẽ cum fuerit madefacta, si postea comprimatur, liquor intus latens exte- rius resoluitur, ita in proposito. Vnde Chrysolto. super ep̄m. l. Homil. 2. dicit sic. In corde tuo scripta sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum, lachrymã tuã sunt. Grandis earum uirtus, Dicã tibi, quid ualeant lachrymã. Attende diligentius. Quid enim martiribus maius. Grandis gloria martyrum. Martyres effundunt sanguinem, peccatores effundunt lachrymas. Meretrix Magdalena non fudit sanguinem sed fontes lachrymarum profudit, & mox deleuit peccata sua. Princeps Apostolorum Petrus nunquã statim postquam magistrũ suum negauit sanguinem fudit, nõ sed amare fudit lachrymas, & absterfit peccatum suum. Hęc ille. Secunda similitudo est de multis rebus materialibus, & naturalibus, per quas purgantur exteriores fordes. Vnde Augustinus. ad fratres in eremo serm. 16. qui incitatur de lachrymis. Dicit, quod lachrymia est herba cœlestis illius fullonis, qua uerbes seruatorum suorum deturpatas a sordẽ quot die purgat. Hoc est, celeste nitrum, quod de rore diuinę gratiẽ confectum abstergit maculas peccatorum. Hoc est, luxiuĩũ, quo interioris hominis caput opime abuitur. Hęc ille. Tertia similitudo est de uinea, quẽ cum putatur, si fudit lachrymas, signum est uitæ. Quod si non, tunc signum est mortis, ita in proposito illi, qui lachrymantur in cõfessione, & ex corde, signa ostendunt, quod intus uiuunt uita gratiẽ. Qui uerò non lachrymantur, neque compunguntur in corde, mortui sunt in interiori homine.

Quinto probatur idem intentõem tali exemplo. Legitur enim in speculo exemplorum distinctione sexta, quod cum dzmon possideret quendam hominem, reuelaretque

Gul. Pep. super Confic.

G peccata

Tractatus Primus

peccata eorum, qui illic conueniebant, affuit quidam, qui apud se cogitauit prius confiteri, & postmodum uenire ad dictum possessum, sciens, quod per confessionem peccata occitantur dæmoni. Sed, quia, sine lachrymis, & cum proposito reciditandi confessus fuerat, ideo peccata sua demon manifestauit, sicut & aliorum. Quod ille uidens ad confessionem redijt, & cum multis lachrymis, & sancto proposito confessus est. Quem postea redeuntem dæmon non cognouit. Ecce, quàm bonum est, cum lachrymis confiteri. Quod si exteriores haberi non possint saltem interiores non desint.

QVOD MEDITATIVE EST CONFITENDUM.

Cap. XVIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cæli, et terra. [Math. II.

Duodecima conditio confessionis designata per M, dicitur Meditationis, hoc autem est dicere, quod confessio debet esse meditata.

Istud autem probatur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione.

Figura. Similitudine. Exemplo.

Primo igitur auctoritate Psalm. loquentis in persona deliberantis confiteri, & dicentis. Meditatus sum nocte, cum corde meo. Notanter autem, dicit nocte, quia hora noctis, & signanter post primam dormitionem, est magis apta ad meditandum, siue de confessione, siue de quacunque alia re, eo quod tunc sensus sunt magis quietati, & pacati, atque deputati ad meditandum, quam quacunque alia hora diei. Et hoc est, quod uiri incubentes litteris solent frequenter illa hora surgere, & studio operam dare. Itæ cum dicit. Cum corde meo notat locum aptum ad meditandum. Esa. 46 Redite prauaricatorum ad cor. Sequitur. Et exercitabar, supple, huiusmodi meditatione frequenter ad eam rediens, & ad cor reuertens, & scopebam spiritum meum, id est, purgabam ab omni carnali, & terrena cogitatione, & affectione, & hoc per sacramentalem confessionem. Scopam autem, qua purgatur spiritus à peccato in confessione sacramentali, est lingua. Sed sicut aliquando accidit, quod d

quod scopa relinquit aliquas grossas immunditias, vt cum celeriter scopatur domus, aliquando autem minutos pulueres, aliquando vero totum tecum trahit, sic in sacramentali confessione, quandoq; contingit, q. cum scopa linguæ relinquuntur grossa peccata, aliquando minuta, vt pote, venialia aliquando nihil, sicut præcipue contingit de timoratis conscientijs, quæ formât sibi scrupulû de venialibus, adeo grauitur, q. volunt etiam de illis cõfiteri. Sequitur. Nunquid in eternum proiciet Deus, supple, hominem sic perfectè scopantem spiritum suum? Quasi dicat, quòd non. Ioha. 6. Eû, qui venerit ad me, supple per integram confessionem, non eijciam foras, i. illi non denegabo gratiam meâ in præsentî, neq; gloriam in futuro. Et nota, quòd Ps. ante prædicta verba in persona penitentis præmittit, dicés. Anticipauerû vigiliis oculi mei, supple, interiores, qui præuenerû vigiliis diei meditando, circa cõfrenda peccata. In qua quidem meditatione turbatus ex summa cõsideratione multitudinis, turpitudinis, & grauitatis eorum, non sum locutus, supple, præ stupore, & horrore, vel nõ sum locutus me iustificâdo, aut defendendo. Sed potius cogitauî dies antiquos, des, antiquas Dei misericordias. Ps. Vbi sût misericordiæ antiquæ Domine, quas, supple, exercuisti ergo peccatores penitere volentes? Et annos æternos in mente habuî. i. ad memoriã reduxi, qualiter huiusmodi peccatores penitere, & cõfiteri, volentes tandem introduxisti in gloriã eternam, quæ hic vocatur anni æterni, eò quòd sine fine permanet. Ecce, quo modo confessio est præmeditanda. Vnde si de ea queratur cuius sit forme, potest merito responderi, quòd est meditatiuæ forme. Ad idem etiam propositum facit illud verbum sapientis. Ecclesiast. 4. Omnia tempus habet. Tempus colligendi lapides, i. ad memoriã reducendi per diligentem meditationem, & examinationem commissa peccata, quæ grauia sunt ad modum lapidum, & tempus spargedi lapides, i. confrendi peccata, illa de fouea conscientiæ extrahendo, & cum lingua hincinde spargendo, & proiciendo.

Secundo idem intentum probatur tali ratione. Quicumque se exponit periculo peccati mortalis, peccat mortaliter, sed quicumque impremeditatè accedit ad confessionis sacramentum est huiusmodi, igitur. Minor pater, quia qui

Tractatus Primus

impremeditate cōfiteatur, vix potest recordari omnium peccatorum mortalium à se commissorum, & signanter vbi distulit confiteri, sicut patet de illis, qui tñ semel in anno cōfiteant. Et ideo pro maxima generali regula tenendum est, quod quanto tardius confiteatur homo, diutius, & diligētius debet meditari cum corde suo die, ac nocte, si velit bene, & perfecte scopare domum conscientie suae. Vnde bene ad propositum loquitur Aug. lib. de vera, & falsa penitencia. c. 14. ita dicens. Consideret peccator qualitatem sui criminis. In loco, in tēpore, in perseverantia, in personae varietate, & qualiter hoc fecerit tētatione, atq; in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim fornicantē penitere sū excellentiā sui status, aut officii, & sū modum meretricis, atq; qualiter turpitudinem suam peregerit. Si in loco sacro. Itē si in tēpore orationis cōstituto, aut in festiuitate sanctorum, siue in tēpore ieiunii. Insuper considere t, quātum perseverarit, & desinat, quod perseveranter, peccauerit, & quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enim, qui non solum vincuntur, sed vltro se peccato offerunt, nec expectant tētationē, sed praenemiunt voluptatem, & secum pertractant, quā multiplici actione vitii delectabiliter peccēt. Omnis. n. illa varietas cōsistenda est, & detestanda. Itē in cognoscendo augmentū peccati cōsideret cuius fuerit aetatis, cuius sapientie, & ordinis, & immoret in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgās lacrymis omnem qualitatem vitii. Desinat ēt virtutem, qua interim caruit, insuper desinat oē tempus, quāuis breuissimū, quod nō totum expēdit ad Dei honorem, desinat denique suā ingratitudinē, quia. s. plenus virtutib. & donis Deū non timuit. Aduertat etiam, & animaduertendo desinat animam proximi, quam fornicando, aut ad quodcunque peccatum inducendo Deo eripuit, vel ereptam in malo cōfirmavit. Hæc Aug. vbi supra.

Tertiò idem probatur per figurā, quæ ponitur Luc. 14. vbi legitur, quod Christus proponit talem parabolam, dicens. Quis ex vobis volēs ædificare turrin, nonne prius se dēs computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum. Ne postea quam fecerit fundamentū, & non potuerit perficere, omnes, qui vidēt, incipiant illud ēre ei dicētes, quia hic homo incēpit ædificare, & non potuit consummare,

mare. Ad propositum nostrum, per turrem intelligitur sacramentalis confessio, per quam eleuamur in cæli: de qua loquens Aug. ad fratres in eremo. ser. 30. dicit sic. O sancta, atque admirabilis confessio, tu obstruis os inferni. In quo verbo insinuat profunditas huius turris. Et aperis portas paradisi. Ecce altitudo turris. Tunc autem cōputamus sumptus necessarios ad cōstruendū hanc turrim, q̄n̄ p̄meditamur, atque p̄cogitamus peccata, quæ cōmisimus, priusquā ad cōspectum confessoris accedamus. Nā peccata sunt materia, ex qua debet cōstrui dicta turris cōfessionis. Quod cū nō p̄meditamur, q̄d̄ dicturi sumus corā confessore, sed imp̄meditatē illic accedimus, tunc ab eo, nec non & à tota illa cælesti curia deridebimur, quasi non uolentes consummare turrim sanctæ confessionis.

Quarto probatur idem intentum per similitudinē de serpente, de quo dicit Aug. ad fratres in eremo ser. 4. qui intitulatur de prudētia, q̄ colligit venenū totius corporis sui in gutture, & ibi prudēter studet, docēte natura, ipsum ferre, ut si aliquādo sibi necesse fuerit, in p̄p̄tu habeat, vñ se defendere queat. Sic in proposito peccator volēs confiteri debet per diligentē p̄meditationem colligere totum venenum peccatorū suorum in gutture suo. i. in memoria, quo vsq; ipsum totaliter euomat corā sacerdote, ut sic defendat se contra diabolū magnum aduersarium suum.

Aliā similitudinē ad idē propositum principale possumus asserre de receptore generali alicuius magni principis. q̄ priusquā cōpareat corā Dño suo rōnē redditurus, prius secreta sua diligēter cōputat, & reuiscat librū receptę suę, seu cōputorū, ne circumueniat, aut de culpa, seu negligētia arguat a dño suo. Sic in proposito ēt cum maiori diligētia debet facere, quicunq; vult ad cōfessionē accedere, quāto aia est p̄ferenda reus terrenis. Quia qui non reddiderit bonū, & fidele cōputum corā sacerdote, recūditur in carcerē inferni, vsq; in æternum, & ultra. Qui ergo vult bene cōfiteri, debet attendere statum suum, videlicet, si sit clericus, vel laicus, nobilis, aut rusticus, diues, aut pauper, mercator, aut agricola, persona priuata, aut publica, & similia. Item quas societates frequentauit, quæ loca uisitauit, quid tali, uel tali die egerit, quid in corde gesserit,

Tractatus Primus

dilectionem, aut rancorem, quid ore locutus fuerit, quid opere compleuerit, ut potest, si percussor, homicida, raptor, aut fur extiterit. Item quid omiserit, quod facere debuerit & sic de aliis. Ecce enim, quid meditari debet, qui ad confessionem uenire se disponit. Et cum in aliquo se errasset cognouerit, debet pectus suum cum publicano percutere, & dicere. Deus propitius esto mihi peccatori. *Le. cū pi. Misere mei Deus secundū magnā misericordiam tuam.* Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meā. Amplius laua me, & c. usque. Tibi soli peccaui.

Et est circa hoc notandum, quod uolens confiteri debet talē diligentiam adhibere ad hoc, quod recordetur peccatorū suorum, & de ipsis plenā notitiā habeat, qualem adhiberet ad reperiendam rem magni ualoris, quam timet perditā esse. Da exemplum de drachma, de qua Christus dicit. *Luc. 15. quod mulier perdiderit drachmā unā, lucernam accendit, & domum euertit, donec inueniat illam.* Ad propositum mulier est quaelibet rationalis creatura, drachma perdita est peccatum obliuioni traditum, lucerna accensa est plenus rōnis usus, domus conscientia. Dicamus ergo sic. *Qui decem peccatis peccauit, decē drachmas habet, i. decē pondera est trahentia ad infernū. Nā drachma s̄m. Cathol. con. quoddā genus ponderis est. Ille uerō drachmā unā perdidit, cuius mentoriā una transgressio subterfugit. In quo quidē casu debet accendere lucernā rōnis, & cum illa domum conscientie euertere considerando loca, quæ uisitauit, personas cū quibus conseruatus fuit, t̄ps, ut potest, menses, hebdomadas, dies, & horas, qualiter expedit, & quid in talibus operatus sit. Hæ enim particulares circūstantiæ multū ualent ad inueniendū drachmam perditam. Quod si sit quæstio de generali confessione, qualem nonnulli facere solent in indulgentiis generalibus, tūc qui sic confiteri deliberat, debet cōsiderare, quando primum fuit doli capax secundum suam æstimationem, & quid illa ætate egerit, & similiter per totā iuuentutem suam. Item quid per ignorātiā culpabilē fecerit, aut omiserit dicēs illud pi. Delicta iuuentutis meæ, & ignorātiā meā, ne memineris Domine, & nota, quod in tali consideratione debet gradatim procedere, & ascendere secundum quod ætas in eo creuit, & processit, similiter, & ma-*

litia,

Ita Deinde sic ascendēdo usque ad statum, quem elegerit, de
 beo cōsiderare, quare ipsum elegerit, & simi iterum quare in
 eo uixerit. Practica, istud de statu matrimoniali Item de sta-
 tu clericali. Itē de statu religionis. Et similiter si agricola, si
 mercator, si autem flex officarius publicus, si miles aut huius
 modi extiterit, & quō in uocatione, qua uocatus est, se ha-
 buerit. Post talem ergo comped osam diligentiam, & exa-
 minationem tuto acceda homo ad conuersionem & secū-
 dum quod inuenit drachmā perditā de illa, scilicet se accu-
 se. similiter, & de alijs drachmis, deest, de quibus recentem
 habet memoriam. Quod ubi fecerit, dum non absit dolor
 de commissis culpis, & propositum abstinendi pro futuro,
 talis debet esse securus, & certus certitudine morali, quod
 confessio eius acceptabitur, & a Dño ueram aternam cōse-
 queat. Ecce ergo quō cōfessio debet esse meditatiue formę.

Quinto probatur idem intentum tali exemplo. Legitur
 enim in libro, qui intitulatur uitę fratrum ordinis Prędica-
 torum, quod fuit quidam honestus iuuenis, qui ingressus
 est ordinē prædictū apud Lauanā. Hic ergo factus no-
 uitius cum ex more iuuenum fratrem dīcti ordinis, sal-
 tem apud reformatos, haberet singulis septimanis confi-
 teri semel, forte tedio affectus, satis in præmeditate, & ideli-
 beratę confiteri præsumpsit adeo, quod multa omisit. quā-
 uis non scienter. Post talem igitur confessionē apparuit il-
 li diabolus habens chartā in manu sua dicens illi. Tu credis
 fecisse bonam cōfessionem, sed nō est ita. Ecce enim habeo
 in hac charta multa, quę commisisti, de duobus confessus
 nō fuisti, de quibus infallibiter in die iudicii te accusabo.
 Quod uidens, & audiens iuuenis frater dixit demoni Ostē-
 de mihi modicum chartulam tuam, ut sciam, quę peccata
 omisi, alias dicā te mentiri, maxime enim iuxta Christi uer-
 bum mendax sis, & pater eius. Ad quem diabolus. Profecto
 illā modō nō uidebis, bene in iudicio. Iuuenis ergo frater
 uidens, quod gratiosa eius uerba nihil proficiebāt sibi apud
 diabolum tētauit per uim eripere dictam chartulā de ma-
 nu demonis. Propter quod certamen inter eos factum est.
 in Tandem dæmon uolens euadere, currit per dormitoria
 ecclesię, quem dictus frater semper insequitur. Tandem
 nutu diuino diabolus impegit caput suum contra conser-

uatorium a quæ benedicta, & protinus cecidit in terram. Quo p̄strato sepe dictus iuuenis manu illius aperuit, char- tulā rapuit, quā legit. In qua cū inuenisset aliqua peccata obli- ta, illa confessus est, atq; p̄ hūc modum euasit periculū damnationi. Sic ergo charissimi studiamus p̄meditari di- ligenter, quæ fecimus nos mala, priusquam ad confessionē accedamus, quia sic nobis proderit confiteri, & non alias.

QVOD NECESSARIO EST CONFITEN- dum. Cap. XIX.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, et terre, Matth. II.

Decimatertia conditio bonæ, & salubris confessionis designata per hanc litteram. N. dicitur necessitas, hoc est dicere, q̄ in lege gratiq; postquam quis mortaliter peccauit tenetur sacerdoti confiteri, istud autem probatur quintu- pliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione, Figura, Similitudine, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Aug. lib. de Visitatione infr- morum, c. 2. dicētis sic. Sunt quidam, qui autumant sibi suf- ficere ac salutem, si soli Deo, cui nihil occultum est, & quē nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubescunt, siue dedignantur ostendere se sacer- dotibus, quos tamen inter lepram, & lepram, discernere per legislatorē constituit. Sed noto, ut ipsa decipiaris opinio- ne, quatenus confundaris confiteri coram diuino uicario, tabescens p̄æ rubore, uel ceruicofus p̄æ dignatione, Nam ipsius humiliter subeundum est iudiciū, quē domus sibi non dedignatur uicariū. Hæc ille Item Amb. lib. de Pa- radiso, cap. 14. & similiter recitatur de pen. dist. 1. nō potest Dicit, quod non potest quisquam à peccato iustificari, nisi fuerit peccatum ante confessus. Super quo dicit gloss. quod triplex est confessio, scilicet, cordis, oris, operis. Prima fit Deo. Secunda, sacerdoti. Tertia proximo. Itē Esa. 43. Man- dat dominus cuiuslibet peccatori, dicēs. Dic iniquitates tuas ut iustificeris. Ac si aperte diceret dominus, quod nō potest

pec-

peccator, saltem in lege gratiæ, iustificari à peccato, nisi præ-
 mum fuerit peccatum confessus in re, scilicet, aut in voto.
 unde idem Ambrosius. 2. de penitentia, cap. 7. pertractans præ-
 dictum verbum. Esa. dicit sic. Nouit omnia dominus, sed
 expectat uocem tuam, non quidem, ut te puniat, sed, ut ti-
 bi ignoscat. Non uult, ut insultet tibi diabolus, & celantem
 peccata tua arguat. Præueni igitur accusatorem tuum. Si
 enim te ipsum accusaueris, accusatorem nullum timebis,
 Hæc ille. Item Iacob. ult. dicitur. Confitemini alterutrum
 peccata uestra. In hoc autem, quod loquitur Iacobus ner-
 bo imperatiuo, dicens. Confitemini, liquet aperte, quod
 confessio peccatorum est ad salutem necessaria.

Secundò probatur idem intentum triplici rōne. Prima
 est talis, nullus debet esse iudex in propria cā, ut patet, ca-
 pi ne quis ius sibi dicat. per totū Ergo, postq̄ homo morta-
 liter peccauit, non pōt sibi ipsi penitentia taxare, neq; seip-
 sum absolvere, sed necessariū habet se iudicio alterius sub-
 mittere, et quacunq; fungatur auctoritate, aut nobilitate,
 siue sit Papa, aut rex, siue Imperator. Secunda rō est talis.
 Nō minus cōfessio uocalis est ad salutē necessaria illi, qui
 mortaliter peccauit, saltem in lege gratiæ, quā baptismus.
 Sed baptismus est simpliciter, & absolute necessarius, aut
 in re, sicut patet de paruulo, aut in voto, sicut patet de a-
 dulto, iuxta illud Christi uerbu Iohan. 3. Nisi quis renatus
 fuerit ex aqua, & spiritu sancto nō pōt, &c. Ergo et cōfes-
 sio est necessaria ei, qui mortaliter peccauit, aut in re cum
 pōt haberi, aut in voto, cum nō pōt haberi, siue, quia deest
 copia sacerdotis in casu necessitatis, siue, quia penitēs nō
 pōt loqui, & sic de alijs impediētis. Tertia rō est talis.
 Oēs adulti habētes legitimā etatē, tenentur in Paschate
 sacrā cōiōne suscipere, ut patet ex dec. etali. Innoc. 4. pro-
 ut recitat de pen. & re. ca. omnis utriusque sexus. Sed ad
 ipsum sacramentum non possunt dignē accedere, qui mor-
 taliter peccauerunt absque spirituali mundatione, quæ fit
 per actualem confessionem. Propter quod in eadem decre-
 tali primò fit mentio de confessione faciēda. Deinde, &
 secundò de susceptione sacramenti altaris. Igitur, &c.

Contra autem prædicta potest multipliciter instari. Pri-
 mò quidem sic. Multi sunt, qui non habeat superiorem,

Tractatus Primus.

aut simpliciter, sicut Papa, aut in prōprie, sicut episcopus in sua diocesi, abbas in sua abbatiā, curatus in sua parochia. Ergo uidetur, quod tales nō tenentur confiteri. Aliās si sint minores prēlati, tenentur pro qualibet uice currere ad superiorem quoties opus esset illis confiteri. Secundo potest stare, quod aliquis adultus in Paschate non habet, nisi uenialia peccata, ergo saltem talis non tenetur tunc confiteri. Maximē, cū non sit de necessitate confiteri uenialia, quae non auferunt gratiam, nec soluant Dei amicitiam. Tertio. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium, ut inquit Hero. Sed aliqui post baptismum nō sunt passi naufragiū sed innocenter uixerūt. Ergo saltem tales non tenentur confiteri. Quarto sic. Aliquibus in lege gratiæ remissa sūt peccata etiam grandia, & hoc absque confessione, sicut patet de Petro, & Paulo, atque Magdalena. Sed nunc gratia Dei non est minoris efficacis ad remittendum peccatum, quā olim fuerit, igitur.

Ad hæc omnia respondendū est conformiter ad doctrinam B. Tho. 4. sen. dist. 17. q. 3. Ad primū igitur dicitur, quod nullus est simpliciter, qui nō habeat iudicem Christum cui per suum uicarium confiteri debet. Qui quamuis si eo inferior, in quantum ipsa est prælatus tamē est superior, in quantum ipse peccator est, & alter Christi minister. Ecce quomodo peccatum deicit hominem a dignitate sua, Ad secundū dicitur, quod ille, qui non habet, nisi uenialia, non tenetur confiteri ex iure diuino, sed tantū ille, qui habet mortale. Tenetur tamē talis ad hoc ex iure positiuo, uidelicet, ex ordinatione facta in generali cōcilio sub Innocentio tertio, uel dicendum secundum alios, quod ex uirtute decretalis. omnibus utriusque sexus. non obligantur ad confessionē, nisi, qui habent mortale peccatum, quod patet ex hoc quod confitens debet confiteri oīa peccata. Hoc autē non potest intelligi de uenialibus, quia impossibile est diuina illa confiteri. Et ita ille qui non habet, nisi uenialia peccata nō tenetur confiteri ullo tempore, Sufficit autem tali ad hoc, quod impleat ecclesiasticæ preceptū, ut se sacerdoti representet, & dicat se esse per Dei gratiam absque conscientia de mortali. Et hoc illi per confessionem reputatur. Hæc B. Tho. Sed quis est inter adultos, qui sit absque mortali, & laudabimus eū. Nempe talis si detur

& datur, fecit mirabilia in uita sua, quia ferme omnes sub
 iacent grauisimis peccatis. psal. Omnes declinauerunt si-
 mul inuiles, &c. Ad tertium dicitur, qd si al quis possit eua-
 dere naufragium, quod fit per peccatum mortale, non ta-
 men regulariter potest euadere uenialia, per que disponit
 ad naufragium. Ad quartum dicit B. Th. qd etsi non legatur
 prxdictum confessio potuit tamé fieri multa enim sunt
 facta, quæ non sunt scripta. Insuper Christus habebat pote-
 staté excellētis in sacramētis. Vnde sine his, quæ ad sacra-
 mentum pertinent, poterat rem sacramenti cō. erre. Pater
 ergo, qd confessio uocalis est de necessitate salutis, nisi for-
 san propter impossibilitatem, a deo etiam, qd in absentia sa-
 cerdotis, licet in casu extremæ necessitatis confiteri laico.
 Sic enim dicit Aug. lib. de uera, & falsa penitentia c. 10. Et
 quamuis laicus potestatem soluendi non habeat, ille tamé
 qui ei confitetur in casu necessitatis, fit dignus uenia ex
 desiderio sacerdotis. ut dicit idem Aug ubi supra. Nota tñ,
 qd talis confessio non est necessaria, neque similiter sacra-
 mētalis, non tamen reprobatur, & de hoc prius dictum est
 uidelicet, c. 1. sub litera C. Insuper nota, qd i tali casu laicus
 tenetur sub pena peccati mortalis cælare, quæ sic audiuit,
 nō minus, quam ille, qui recepit aliquid sub sigillo secreti.
 Pater ergo de secundo principali.

Tertio probatur idem intētum per figuram. Legitur. n.
 Deut. 28. qd dominus dixit populo Israelitico. Per septem
 uias fugias, & disperdatis per oīa regna terre, & per vnā
 uiam egrediaris contra inimicos tuos. Ad propositum se-
 ptem uix, septem sunt peccata mortaliter, per quæ pecca-
 tores fugiunt à Deo. Via autem una, & sola, per quam egre-
 di debemus contra inimicos nostros est uia penitentia, &
 sacramentalis confessionis, per quam exeunt confitētes ad
 pugnandum contra dæmones, & peccata. Nam nihil sic ter-
 ret ipsos dæmones, sicut oris confessio. Da exempū de fis-
 ribus nocturnis, qui terrentur, & statim fugiunt, cū audiūt
 uoces hominū clamantium, & d:centiū. Ad latrones, ad la-
 trones. Possumus aliam expressiorem figuram adducere ad
 propositum probandum, uidelicet, de Lazaro, de quo dixit
 Christus discipulis suis, post qd, suscitauerat eū a mortuis.
 Soluite, inquit, eū, & finite abire. Iohā. 11. Ex quibus uerbis
 datur

Tractatus Primus

Quatur nobis intelligi, quod licet peccator iuriter a deo per cordis contritionem, adhuc tamen necesse habet. solum in confessione sacramentali per Christi discipulos, id est, sacerdotes. Et sic patet, quod confessio est ad salutem necessaria.

Quarto probatur idem per similitudinē de homine obligato duobus creditoribus. Talis n. quantumcunque satisfaciatur uni, non est plene liberatus, nisi etiam satisfaciatur alteri. Si est autem, quod homo peccando contrahit debitum, quo ad Deum, & quo ad ecclesiam: Deo autem satisfacit per contritionem. Nilominus, eo soluto, adhuc ille manet obligatus ecclesie. A qua quidem obligatione non absoluitur, nisi per sacramentalem confessionem. Potest et dari alia similitudo videlicet, de infirmo, aut vulnerato, cui necesse est, quod infirmitatem medico ostendat, si vult curari, iuxta illud Boetij de consolo. lib. i. prosa. 4. Si operam medicantis expectas, oportet, ut vulnus detegas tuum.

Quinto probatur idem in eodem tali exemplo. Legitur enim in legenda beati Egidij abbatis, quod tempore suo regnabat in Gallia Rex dictus Carolus, cognomento magnus. Dicitur ergo Rex instanter rogauit uirum Dei Egidium, ut pro eo intercederet ad dominum super remissionem cuiusdam grauissimi peccati per eum commissi, & quod nemini confiteri audebat uerum, nec ipsi uiro sancto. Cui itaque uir Dei pro eo missam celebrando instanter oraret dominum, mox affuit Angelus de celo, qui dimisit super altare schedulam, in qua scriptum erat regis peccatum, pariter & absolutio, dummodo illud confiteretur, aliam non absoluebatur a domino. Hinc igitur schedulam accipiens uir sanctus, & legens letu animo uenit ad Regem, quem seorsum trahens predictam schedulam eidem patefecit. Quod uidens rex obstupuit. Nec mora interposita peccatum sancto Egidio confessus est, a quo absolutionis beneficium obtinuit, pariter, & a domino. Patet ergo, quod confessio est ad salutem necessaria.

Legitur, & aliud exemplum ad idem propositum persuadendum in speculo exemplorum, dist. 10. de quadam muliere, quae unicum peccatum in confessione calauerat, propter humanam uerecundiam, prout sepe faciunt mulieres in actu carnis lapsae. Dicta tamen mulier non cessabat die ac nocte roga-

re dñm cum lachrymis pro remissione dicti peccati. Cum igitur quadam die in angulo ecclesie constituta sic oraret dñm, presbyter quidã, qui pariter in ecclesia orabat, vidit quoddã demonẽ supe. capu. dictæ mulieris huc, atque illuc volantem, & p̄ immoderata lætitia cachinos cohibere nõ valentẽ. Quã cernens dictus sacerdos adiurauit ipsũ demonẽ per nomen Ie. u. Christi, inquirẽs quid ibi faceret, & cur trã rideret, cui demon, ideo, inquit, rideo, quia video hãc mulierẽ currere ad inferos, q̄ se eruciat, & affligit immoderatis fletibus. Existimat. n. suis fletibus remissionẽ obtinere peccati sui nõ cõfessi, q̄ nunq̄ fiet, & si sic staret vsq; ad diẽ iudicij. Quo audito presbyter uadit ad mulierẽ, & rẽ sibi aperit. At ille hoc itelligẽs statim d. cto sacerdoti itegrẽ, & plene cõ. essa est. Diabolus uero hoc uidẽs cũ clamore ualido, & fetore horribili in ecclesia relicto recessit, nec postea ibi uisus est. Ex istis ergo duab. historiis patet necessitas cõfessionis, si saluari cupim⁹, postq̄ signãter peccauim⁹ mortaliter.

QVOD OBEDIENTER CONFITENDVM
est. Cap. XX.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & terrę
Matth. 11.

Decimaquarta cõditio bonæ confessionis designata per literã. O. uocatur obediõnis. Hoc est dictu, q̄ qui confitetur, debet obedire simpliciter, & purẽ suo confessore pñiam

imponenti. Istud autem probatur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate.

Ratione.

Figura.

Similitudine.

Exemplo.

Primò igitur auctoritate. Chryso. & recitatur de pen. di. 3. pfecta, ubi sic ait. Perfecta penitẽtia cogit peccator e oia libenter sufferre, sup. iniuncta a sacerdote, ut dicit gl. Item Aug. de hmõi obedientia loquens in lib. de vera, & falsa penitencia c. 15. Et similiter recitatur de pe. di. 3. cõsideret, dicit sic. Ponat se penitens omnino in arbitrio, seu potestate iudicis, in iudicio sacerdotis nihil sibi reseruans sui, ut omnia eo iubente paratus sit facere pro recuperanda animæ uita, quæcunq̄ faceret pro uitanda morte corporis, & hoc cum desiderio, quia uitam recuperat infinitam.

Cum

Tractatus Primus

Cū gaudio enim deber facere immortalis futurus, quæ fa-
ceret pro differenda morte moriturus. Hæc ille. Vnde in gl.
super eodem cap. inferuntur hæc metra ad ostendendū piō
pte esse obediendū confessori pēn tentiam imponenti. Mo-
riturus, ut corpus redimas ferrum patieris, & ignem. Arida
nec sitiens ora lauabis aqua. Fortius, vt ualeas quicquam
tolerare negabis. At precū pars hæc corpore maius habet,
Aliter possumus loqui de obedientia requisita in confessio-
ne, videlicet, in ordine ad Deum, qui ipsam confessionem
præcipit, & ideo illi obedire debemus confitentes sponta-
nee peccata nostra. Vnde ad hoc propositum loquitur Au.
ad fratres in eremo, ser. 30. qui intitulatur de confessione
peccatorum, vbi sic ait. Vult Deus, quod confiteamur pecca-
ta nostra, nō quod ignoret ipsa, sed, vt diabolus audiat, quo-
niam cōfitemur, & pēnitet non peccasse, & peccatis cōfessis
eum dolore, & lachrymis, non habeat amplius, vnde nos in-
cuset. Diabolus autem vult, vt taceamus. Cui autem magis
obediendum est? Certē constat, quōd Deo, qui salutaria præ-
cipit. Hæc ille.

Secundō probatur idem intentum tali ratione. Quilibet
filius debet patri suo honorem, & obedientiam secundum
domini præceptum. Exo. 20. Modō sic est, quōd ille, qui cō-
fitemur alicui, assumit illum in patrem; & similiter cōfessor
illum in filium, ita, vt mer. tō possit dicere confessor de sibi
confitente illud 2. Reg. 7. Ego ero illi in patrem, & ipse erit
mihi in filium. Concluditur ergo, quōd confitens tenetur
obedire confessori suo, tanquam patri, præsertim in his, que
sunt iudicij.

Tertiō probatur idem per figuram. Luc. 15. de filio pro-
digo, per quem intelligitur peccator, qui dixit. Surgam, &
ibo ad patrem meum, & dicam ei. Pater peccaui in cœlum,
& coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Ecce
humilis confessio. Fac me sicut unum ex mercenarijs tuis.
Ecce prompta voluntas obediendi cōfessori, & satisfaciēdi
Deo. De hoc etiam aliam figuram habemus. Act. 9. Vbi fit
mentio de conuersione Pauli ad fidem, de qua tria princi-
paliter ibidem dicuntur. Primum est eius grauis iniquitas,
quia prius persequebatur Ecclesiam Christi. Non acceperat
litteras plenariæ, & generalis cōmissionis à principib⁹
facer-

Sacerdotum, ut si quos inueniret Christianos, siue uiros, siue mulieres uinctos perduceret in Hierusalé. Secundum est immensa Dei bonitas, quia circumfulsit illum lux de cœlo. Tertium est eiusdem Pauli obedientiæ prouitas, cum ait, Domine, quid me iubes facere. Ad propositum igitur descendentes, dicimus, quòd per Paulum rectè intelligitur quilibet peccator uolens redire ad Deum per uerā cōfessionem, de quo possumus considerare, & in quo possumus spiritaliter reperire illa tria, quæ fuerunt in Paulo. Primo, nempe peccator malè uiuendo persecutus est Christū regnantem in cælis. Heb. 6. Rursum crucifigentes sibi metipsis filium Dei. Secundo, circumfulget eum lux de cœlo, quā dō à Deo interius monēt, & illuminatur de fugiendis malis, & agendis bonis, & hoc per gratiam præuenientē Psal. Accedite ad eum, & illuminamini. Et est sensus. Dum acceditis ad Deum per bonum usum liberi arbitrii, similiter ab eo illuminamini. Tertio, debet pròptè obedire dicēdo confessori suo, domine, quid me iubes facere, ac si apertè diceret. Domine, & pater confessor iubeatis, & imponatis mihi, qualem penitentiā uolueritis, siue ieiunium, siue elemosinam, aut peregrinationē, siue quodcunque aliud uolueritis, & libenter obediam. Dummodo res sit mihi possibilis. Hoc enim est ponere se omnino in iudicio sacerdotis, Vnde de confessore inueniēte aliquē taliter pròptū ad obediendum, & audientē, pōt dici illud uerbum. Psal. Præparationē cordis eorum audiuit auris tua. Possumus etiā prædicta uerba Pauli, ubi ait. Domine, quid me, &c. exponere de cōuito. Talis, enim si diceret ad dominum, Domine, quid me uis facere Nonne satis est, quòd sim cōtritus de peccatis, & tibi soli confitear, ita ut non oporteat peccata mea cōfiteri sacerdoti. Certè in tali casu sibi diceret dominus hoc non sufficere, sed respondet illi dicens. Ingredere ciuitatē, id est, ecclesiam, & ibi dicetur tibi, supple, per discretum cōfessorem, quid te oporteat facere, id est, qualem, & quantum penitentiam oporteat te ferre Ad dictam ergo ciuitatem ueniens peccator, ibi inueniet Ananiā, id est, legitimū cōfessorem, qui audita eius confessione, & imposita salutari satisfactione tandem ponet manus super caput eius beneficiū absolutionis impartiendo. Et cōfessum cadent squammæ pecca-

Tractatus Primus

peccatorum ab oculis cordis ipsius. Sicque visū interiorē recipiet, pariter, & Spiritu sancti gratiam, Ecce quantum prodest obediens confessio.

Quæritur circa hoc. Vtrum pœnitens, seu cōfitemens teneatur de necessitate salutis acceptare omnem pœnitentiā talem, quæ em placuerit suo confessori illi imponere pro solutione huius dubij opus est uti tali distinctione. Pœnitentiā iniuncta à confessore, aut est discreta, aut indiscreta. Si primum, tunc tenetur cōfitemens illam acceptare, & acceptam perficere. Quilibet enim tenetur sui iudicis sententiā acceptare, & perficere. Et ideo si pœnitens scienter, & ex deliberatione omitteret talem pœnitentiā adimplere, mortaliter peccaret, & de hoc teneretur postea cōfiteri. De alia autem pœnitentiā debita in foro Dei secus est, quia in optio ne sua est eam in præsentī soluere, uel purgatorium expectare, si uerò pœnitentiā sit indiscreta, utpote, si sit maior, quā delinquens meruerit, adhuc distinguendum est, quia aut talis excessus est notabiliter magnus, etiā iudicio literatorum, ac discretorum uirorum, aut non. Si primum, tunc non tenetur pœnitens ad illam. Tum, quia in tali casu cōfessor manifestè abutitur clauibus ecclesiæ. Tum, quia cōfessor non potest ligare cōfitementem ad arbitrium suum, illi imponendo quantuncq; pœnitentiā uoluerit. Quinimmo sic agendo mortaliter peccaret. Tum, quia cōfessor in tantandis pœnitentijs debet esse potius misericors, quā seuerus, & rigidus. In hoc imitans patrem suum cœlestem. Insuper, ut dicit B. Tho. 4. sent. dist. 18. q. 1. art. 3. quæst. 4. pœnitentiæ, quæ imponuntur in confessione sunt medicinales. Et ideo sicut peritus medicus non dat semper medicinam, ita efficacem, quæ ad morbi curationē sufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur, ita etiā est de confessore, qui non debet semper iniungere totam pœnam, quæ uni peccato debetur, ne infirmus ex magnitudine pœnæ desperet, & à pœna totaliter recedat. Hęc ille. Si uerò talis excessus non sit notabilis, sed moderatus, tunc dicendum conformiter ad B. Tho. 4. sent. dist. 20. q. 1. art. 2. quæst. 2. in sol. ad secundum, quod si sacerdos imponat maiore pœnitentiā condignam, cōfitemens tenetur illam recipere, & complere, si possit, & hoc propter sacerdotis iniunctionem, qui

Non semper attendit ad debetum panem, sed vult cōtra futuram ruinam remedium adhibere. Vnde secundum eundem doctō. ubi supra, quæstioncula 1. in corpore, quādoq; pro minori peccato debet imponi maior penitētia, & hoc propter maiore difficultatē resistendi. Et dat ibi exēplum de iuvene fornicatē, cui imponitur maior penitētia, quā seni p. o simili casu, quāuis ipse iuuenis minus grauitur peccet. Addendū est etiam huic materie, conformiter ad Do.

Per. de Palu. 4. sent. dist. 20. q. sacerdos nunq̄ debet cōfiteri imponere penitentiam, nisi credat, q̄ ille possit, & velit eam facere, aliās imponit sibi laqueum, & nō antidotū, sed uenenum. Propter quod non tantā imponat, q̄ ille desperans, totam dimittat, siue pp̄ debilitatem bonę uolūtatis, siue corporis. Paruus. n. ignis, & scintilla non est oneranda multis lignis, sed paulatim fouendā, ne extingatur. Resolutorie ergo tenēdū est in hac materia, q̄ consideratis oībus circūstātijs peccati, & peccātis, similiter corporis, & aīę maiorē, aut minorē dēt sacerdos imponere penitentiam, sicut magis credit saluti illius expedire. Et sic patet diffusē ad q̄sitū. Quartō probatur idē intentum p̄ similitudinē de medico corporis, cui libenter obeditur p̄pter sp̄e salutis cōsequēdæ. Ergo a fortiori obediendū est medico animę, sc. confessori, & hoc propter sp̄em salutis spiritualis, & æternę, & signanter, vbi imponit penitentiā discretam.

Sed circa hoc quæritur, q̄ sit penitentia discreta, & rōnalis, & quæ non. Certē illa est, quam uir prudēs, doctus, & discretus pronuntiabit attendita quantitate culpe, & qualitate personę, dicit tamen Host. in summa sua de penit. & re. q. pro quodlibet mortali peccato regulariter deberet imponi penitentia septennis. Sic etiā uolunt iura de rigore, ut patet 33. q. 2. hoc ipsum. Aliquando autē penitentiā decennis, ut patet dist. 72. presbyter. Vbi dicitur, q̄ si presbyter lapsus fuerit in peccatū carnis, debet per decem annos penitere. Hodie tamē penitentię sunt arbitrarię, & hoc præcipuē intelligendo in foro cōscientię. Nec tñ est sēsus, q̄ sacerdos possit pro libito suę uoluntatis taxare, quācū que peniā uoluerit, sed opus, ē arbitriū suū esse benē regulatū, utpotē cōsiderata criminis quātitate, & p̄sonę qualitate, siue quo ad dignitatem, siue quo ad officiū, siue quo

Tractatus Primus.

ad diuitias, paupertatem, infirmitatem, debilitatem, complexionem, consuetudinem, diuturnitatem, & huiusmodi. Quibus omnibus pensatis debet sacerdos imponere penitentias arbitrarias, id est, secundum magis, & minus, ut probari possit faciliter per iura, quæ habentur in sequentibus citationibus, ut delict. 25. q. 7. tempora. Item de pen. dist. 1. mensuram, Item de consecra. dist. 3. de pen. Similiter extra de homicidio, c. sicut dignum. Item extra de eo, qui cognouit consanguineam uxoris suæ, cap. transmissæ. Item extra de pen. & re. c. significauit. Et ideo confessores debent obseruare istud documentum, & dicere confitenti Charissime, tu commisisti multa, & grauius peccata, pro quorum quolibet secundum rigorem iuris deberes ad minus ferre penitentiam septennem, sed forte omnes dies uitæ tuæ ad hoc peragendum non sufficerent. Tamē confidēs de Dei misericordia speras, quod in corde tuo doleas, iniungo tibi talem, uel talē penitentiam. Residuum autē maneat in misericordia domini. Hoc tamē scias, quod in foro Dei obligaris ad multo maiore, & ideo appone diligentiam multiplicandi alia bona opera, per quæ illam totaliter expiare possis, ut cum ueneris ad articulum mortis ualeas directē ad regnum celorum euacuato purgatorio peruenire. Et quia bona iniuncta in confessione, secundum Theologos in 4. sent. dist. 18. sunt efficaciora ad remittendum huiusmodi penam, & similiter ad augendum meritum uitæ æternæ ratione obediētis, ideo uolo, quod quicquid boni feceris in posterum, siue sint Ieiunia, siue orationes, siue elemosynæ, aut peregrinationes ualeant tibi in remissionē peccatorum tuorum, id est, penę pro illis debita.

Summopere tamen debent cauere domini confessores ne tam leues iniungant penitentias, quod per hoc ueniant clauus ecclesiæ in contemptum. Sic enim scribitur in decretis, distinct. 50. cap. absit. Vbi sic legitur. Absit à Romana ecclesia rigorem suum, tam prophana facilitate dimittere, & neruos seueritatis fidei aduersa maiestate dissoluere, ut propterea nimis remedia communicationum, utique non pro futura præstentur. Hinc etiā extra de uita, & ho. cle. c. ut e. ericorum: dicitur, quod facilitas ueniam præbet incertium delinquendi. Et idem habetur 23. q. 4. c. est iniusta misericordia.

Patet

Paret ergo, quæ sit discreta penitentia, & quæ non. Insuper notandum, quod ad discretionem penitentia pertinet, ut semper coniungatur incontrarium delicti. Verbi gratia. Superbo iniungatur humilis oratio, Auaro elemosinarum largitio, Luxurioso carnis maceratio, Pigro sancta exercitatio, Gulo ieiunium, & sic de alijs.

Quinto probatur idem intentum exemplo. Legitur, n. quod fuit semel quidam dictus Colinus, seu Nicolaus, qui ueniens ad confessionem, cum debuisset illi imponi penitentia, nihil uolebat acceptare semper aliquam palliatam excusationem afferens. Nam cum sacerdos uellet illi imponere longam peregrinationem se excusabat, quod non posset ambulare. Itē cū dixisset illi, saltē bene poteritis talē elemosynā facere, se excusabat super reū inopia. Similiter cum dixisset illi, quod saltem bene posset legere tales, & tales orationes usque ad præfixum tempus, se excusabat super quotidiano opere. Rursum cū illi uellet aliqua ieiunia imponere, istud inquit, est, quod est mihi difficilius, & quod magis timeo. Tunc ait confessor. Saltem bene ieiunabitis per unam diē, Non enim possum uos absoluerē absque penitentia impositione. Ad quem Colinus. Pro una die transeat in nomine domini, spero, quod pro una die ieiunij, non moriar. Verum tamen domine Curate, noueritis, quod ego sum debilissimæ memorię, & timeo, ne hoc de facili pertranseat memoriā, meā, ideo rogo uos, ut hoc ieiuniū, & diem scribatis in fine libelli mei. Scripsit ergo Curatus ibidem in hunc modum. Coline tu ieiunabis cras. His igitur peractis. Colinus rediit domum rogans uxorem, ut faceret sibi bonum uultū, eo quod oporteret eum in crastinum ieiunare. Illa autem cognoscens, quā male ieiunare consueuerat, parat illi egerianā cœnam, ut sic facilius posset serere ieiunium crastinū. Sed facta die altera, quā primum surrexit de lecto declinauit ad locum in quo cibaria domus reponi solebant. Quod cernēs eius uxor cepit clamare, & dicere. Heu, Coline, quid uultis facere. Nonne hodie debetis ieiunare? Certē, inquit non hodie, sed cras, sic enim scripsit in horis meis Curatus noster, & sic de die in diem procrastinauit dicens, quod nō hodie, sed cras in libello suo scriptum habebat. Ex hac ludicra historia reprobatur charissimi inobedientia eorum, qui nō

Tractatus Primus

lunt, aut negligunt pœnitentias sibi impositas in præsentis solvere. Cum tamen ad hoc obligenter sub pœna peccati mortalis, ut dictum est. De residuo autem, q̄ superest, in ip̄sis est se in præsentis acquiescere, aut purgatorium expectare. Quod si sapientes essent in præsentis se acquiescerent, & signantet, propter huiusmodi purgatorij acerbitatem.

QVOD PROPRIA DEBET ESSE CONFESSIO Cap. X X I.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & terre] Matth. II.

Quintadecima cōditio bonæ confessionis, designata per literam. P. d. citur proprietatis. Hoc est dictu, quod confessio debet esse propria. Illud autem probatur quintupliciter, uidelicet,

Auctoritate.

Ratione.

Figura,

Similitudine.

Exemplo.

Primò, quod est auctoritate. Iob. 10. dicentis. Dimittam aduersum me eloquium meum. Vbi nota, q̄ aliqui dimittunt pro se eloquium suum in confessione, ut hypocrite, & iactatores instar illius Pharisei dicentis. Luc. 18. Gratias tibi ago domine, quia non sum, sicut cæteri hominum, &c. Alij aut̄ econtrario dimittunt contra se eloquium suum in hmoi cōfessione, ut boni, & ueri pœnitētes percutiētes peccus suū cū publicano, & dicentēs corde humili, & compuncto. Deus ppitius esto mihi peccatori. Nā, ut habetur Prover. 18. Iustus accusator est sui, scilicet, in confessione, sic q̄ non accusat, neque diffamat alium. Aliās indebitē confitēt & mortaliter peccaret. Quod ergo tm̄ propria peccata sint confitenda, patet per decetalem, oīs utriusque sexus. ti. de pœn. & rest. Vbi dicitur, q̄ quilibet fidelis cum ad annos discretionis uenerit, semel saltem in anno tenetur omnia peccata sua confiteri. Dicit autem sua, & nō aliena. Et istud est contra illos, qui in confessione non se, sed uicinos suos accusant. In quo, quidem facto plus delinquant mulieres, quam uiri.

uiri. Et inter uiros plus rustici, quã litterati. Hos itaque debet diligenter iucere pare bonus confessor, & dicere. Non est mihi nunc curã de factis aliorũ, nec cupio ea scire sed tantum uestra, & ideo accusatis uos, & non uicinos uestros. Quinimmo iam peccastis de nouo, rãgendo facta aliorum & ideo nunc accusetis uos de hoc. Dicit ergo confitens ad dominũ illud psal Ego dixi domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccaui tibi. Quod pertractans August. Homil. 12 dicit sic. Sanat te Deus, si confitearis tantum uulnus tuum. Item Iac. 5. mādāt nobis Apostolus, ut confiteamur alterum peccata nostra. Non autem dicit aliena. In cuius etiam figuram dixit Christus leproso sanitate petenti, Vade, inquit, ostende te sacerdoti. Luc. 5. Non autem dixit ostende alios sacerdoti. Idem dicit de aliis decem, de quibus simile legitur. Luc. 18. Pater ergo, quod confessio debet fieri de propriis peccatis, & non de alienis.

Secundò probatur idem intentũ tali ratione. Quilibet de lege naturali tenetur saluare famam proximi sui, quantum potest. Quod etiam innuit nobis Christus Matth. 18. cum ait. Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eũ inter te, & ipsum solum. Sed, qui in cõfessione notat peccatum alterius, non saluat famã proximi sui. Quinimmo ipsum scandalizat, igitur.

Quæritur circa hoc, si non liceat in aliquo casu nomina re in confessione personam, cum qua confitēs peccauit, Pro solitudine huius dubij ponam quatuor ueritates.

Prima est talis, frater, qui cognouit sororem suam, non debet confiteri proprio sacerdoti eam cognoscenti, ne eam diffamet. Sed debet à proprio sacerdote licentiã petere alteri confitendi, nisi forsã habeat super hoc priuilegiũ speciale sicut patet de habentibus auctoritatẽ cõfitemi cuiũ que uoluerint, aut nisi uelit cõfiteri fratri priuilegiato conformiter ad Clemētinam. dudũ Rubrica de sepulturis. Nã in huiusmodi casibus non tenetur petere licentiam à proprio sacerdote.

Secunda ueritas. Si proprius sacerdos in prædicto casu non uellet licentiare subditum suum, ut alteri confiteretur, sed diceret ei, planẽ ego uolo uos audire, tan-

Tractatus Primus.

quàm ordinarius uester tunc sine alia licentia, aut priuilegio potest adire ad alium confessorem idoneum. Nam ad hoc faciendum licentiat eum summus sacerdos Christus. Hæc enim est opinio Ricardi de media uilla in 4. diu. 21.

Tertia ueritas. Si confitens sit talis persona, de qua omnes sacerdotes cognoscant, quæ sit talis persona, de qua omnes sacerdotes cognoscant, quæ sit sorore us, quæ forte soror regis unica, tunc licite potest, & debet dicere. Ego peccaui cum sorore mea. Ista ueritas est de mente beati Thom. 4. sen. dist. 16. q. 3. ar. 2. quæst. un. 5. in sol. ad 5. ubi sic habet. Homo in confessione debet famam alterius custodire quantum potest. Nihilominus debet magis suam conscientiam purgare. Et ideo si circumstantia, quæ ducit in cognitionem personæ sit de necessitate confessionis, utpote, quia mutat speciem peccati mortalis, tunc debet confiteri, occultando personam quantum potest. Si uero non sit talis circumstantia de necessitate confessionis, tunc debet eam dimittere, ne scilicet peccatum alterius prodat. Hæc ille. Ex quibus omnibus uidetur sequi, quòd si cõfitens non potest confiteri, cui cunque sacerdoti huiusmodi circumstantiam trahentem ad aliud genus peccati, tunc cum dolore, quòd non potest aliter prouidere suæ salutis, nisi cum expressione, & notificatione personæ, cū qua peccauit, debet eam nominare, scilicet, dicendo. Peccaui cum sorore mea. Vnde dominus Petrus de Palu. dist. 21. quart. q. 3. circa hoc, ponit talè distinctionem. Aut enim, inquit, expressio personæ cum qua quis peccauit est necessaria ad expressionem peccati, aut nõ. Si primum tunc tenetur reuelare. Vnde mulieri confitenti incestu cum fratre unico non sufficit dicere, concubui cum uiro, sed habet dicere, concubui cum fratre meo, quamuis per hoc notificetur sacerdoti peccatum alterius hoc tamen intelligi debet, quando non potest habere copiam alterius confessoris. Quia ubi potest habere copiam confessoris ignorantis, fratrem suum uidetur mihi, quòd tenetur tali confiteri. Si autem, inquit ipse de Pal. expressio personæ cum qua quis peccauit non sit necessaria ad expressionem peccati, tunc non debet confitens illam exprimere.

Quarta ueritas. Magis, & potius d. sponatur cum aliquo ut in confessione exprimat personam, cum qua peccauit, quàm, quòd aliquis teneatur confiteri illi, qui possit eum re-
ducere

ducere ad peccatum Prima pars huius ueritatis iam patuit ex prædictis. Secunda uero, patuit ex dictis beati Thom. 4. sen. dist. n. 17. q. 3. questiuncula. 4. in solu. ad. 5. ubi dicit, quod si quis uolens confiteri, sciat sacerdotem suum hæreticum, aut sollicitatorem ad malum, seu fragilem, aut primum ad peccatum, de quo talis peccator, aut peccatrix habet confiteri, uel si probabiliter æstimatur reuelator confessionis, aut si peccatum, de quo est confitendum sit contra confessorem commissum, tunc in dictis casibus, & generaliter in omnibus illis, in quibus penitentes probabiliter timet periculum sibi, uel sacerdoti si illi confiteatur, debet recurrere ad superiorem, pro confessione facienda, uel ab eo petere licentiam alteri confitendi. Quod a eo non possit habere licentiam, tunc idem iudicium est, sicut de illo, qui non habet copiam sacerdotis, unde potius debet eligere confiteri laico, quam tali confessori, cui etiam non fit iniuria. Quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate, ut habetur extra de privilegiis c. p. tuarum.

Tertio probatur prædictum, & principale intentum per figuram. Legitur enim Gene. 9. quod Cham fuit maledictus eo quod uerenda Noe patris suis dormientis, non solum, non cooperuit, uerum etiam fratribus suis manifestauit In proposito. Cham est peccator, qui tunc discooperit uerenda alterius, quando in confessione manifestat peccatum proximi sui. Et tunc a Deo maledicitur maledictione mortalis culpæ in præsentem, & pænæ æternæ in futuro.

Pro quo notandum, quod multi in confessione non seipsum accusant, quinimo se quodammodo excusant, & in alios suam culpam retorquent. Et tales sunt in triplici differentia, primi sunt, qui retorquent peccatum suum in Deum. De quibus meminit Augustinus super Psalm. exponendo illud uersum Dixi confitebor aduersum me, &c. Multi, inquit pronuntiant iniquitatem suam in Deum dicentes Deus, ita, uoluit aliam si non uoluisset me impediuisse. Sed uerus, inquit penitens, & confitens seipsum accusare debet, ut dicat. Confitebor aduersum me iniustitiam meam. Item ibidem post pauca, ait idem Augustinus. Clamet æger ad medicum, & dicat. Cum libero arbitrio me creauit Deus. Et ideo si peccauit, ego peccauit, & non Deus me coegit, aut iniquitatis meæ causa extitit. Secundi

Tractatus Primus

sunt, qui retorquent peccatum suum in corpora caelestia, ut sūt Mathematici, & Manichæi, qui ut refert Aug. hom. 12. dicunt. Stellæ sic positæ sunt, ut necesse sit homine facere peccatum. Sed tales apertè blasphemant Deū in operibus suis. Vnde Augustinus, ubi supra. Creator, inquit, stellarum Deus est, & dum homo non vult se accusare in eo, quod fecit malū, sed potius ipsas stellas, aut planetas. Deū blasphemat, à quo facta sunt corpora caelestia. Tertii sūt, qui retorquent peccatum suum in diabolū dicētes, quod diabolus eos impulit ad sic agendum, nec potuerunt resistere peccato. Sed tales reprehendit idē Aug. ubi supra dicens, quod diabolus suadere potest peccatum, & sollicitare, sed cogere non potest. Insuper, ut dicit idē ibidē, talis confitens gaudium diabolo asserit. Non enim, inquit, est aliud, unde plus gaudeat diabolus, nisi quando homo dicit, quod ipse diabolus fecit, ut peccaret, hoc autem sic probat. Nam quando homo dicit, quod diabolus hoc fecit, non se accusat, sed diabolū. Dum autem peccata sua cōfiteri dissimulat, indulgentiam non meretur accipere. Hæc ille, prædictorum ergo, ac similium confessio non ualet, sed tantum eorū, qui se ipsos accusant. Quia, ut dicit Ambrosius libro de Beata uita, & recitatur in decretis. 15. q. non est. Nō est, quod cuiquam nostrā adscribamus ærumnam, nisi nostræ uoluntati. nemo nostrum tenetur ad culpam, nisi uoluntate propria deflexerit. non habent crimen, quæ inferuntur nobis reluctantes. Insuper, ut dicit August. prout recitatur 22. q. 4. Nabuchodonosor. §. uasis Deus, nunquam præpararet intentum, nisi homo spontaneū inueniretur habere peccatum. Ex quo ergo sic est, illi turpiter se decipiunt, qui in confessione allegant excusationes in peccatis, dum peccata sua nunc retorquent in Deum, nunc in influentiā corporum caelestium, nunc in diabolū, Cōfessio ergo debet esse de proprijs peccatis.

Quarto probatur idem intētum per similitudinem de primis parentibus, quorū confessio nō fuit propria, quia cū à Deo increparentur super trāgressione præcepti sibi facti non se ipsos, sed alios accusabant. Nam Adam dixit ad dominum, Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de fructu ligni quæ curia boni, & mali, & comedi. Mulier autē ait ad

Domi-

Dominum Serpens decepit me. Gen. 3. Sic, & hodie multi imitantur primos parentes, cum ad confessionem accedunt.

Quinto probatur idem per exemplum. Legitur enim, quod fuit semel quedam puella ualde formosa, sed casta, & pauper. Cum ergo propter sui pulchritudinem à multis sollicitaretur de honestate, nec acquiescere uellet, tandem relinquit primam, ne incideret in culpam. Cumq; esset in uiam constituta, ut iret ad domum cuiusdam magnæ dominæ ad sibi seruiendum obuium habuit demonem in specie probi uiri, qui eam interrogauit, quò pergeret. At illa, ut manifestauit ei conceptum suum, ite dixit e. Consulo, quod non uadas illuc. Scio enim, quod ibi habitant multi famuli mali, & dissoluti, inter quos uix casta remanebis. At illa subito tulit dicens Nec ob hanc causam dimittam illuc ire, quia illis ribaldis nulla uia consentiam. Cùmque illuc properasset statim adamat ab illis, & impregnatur. Quod uidēs domina domus mox eiecit eam turpiter. Cum itaque ac propria remanendo peruenisset ad locum, in quo primò illi apparuerat demon, apparuit illi, & secundo. Quem cum interrogaret, cur tam cito de dicta domo rediret, ait illi. Hec in mala hora diabolus me traxit ad dictam domum, Non enim potui me defendere à famulis domus, adeo quod turpiter cecidi in peccatum, ita ut nunc sim impregnata. Ad quod responsum diabolus dedit sibi egregiam alapam, dicens. Mentiris, quod diabolus illuc te traxerit. Ego enim sum diabolus, qui tibi apparui in hoc loco, eum illuc ires, & persuasi tibi, ut non illuc te conferres, prædicēs tibi periculum tuum. Tu autē noluisti mihi credere, & ecce nunc me inculpas. Sic uos Christiani soletis frequenter in nos retorquerē culpas uestras, uos excusantes. Et quamuis hoc uobis sūmē placeat, nihilominus cogor a Deo hoc tibi manifestare. Quo dicto disparuit diabolus. Nullus ergo amodo in quæsiue retorqueat suam culpā, nisi in propriam uoluntatem malam; quia, ut prolixè deducit August. de ciui. Dei, li. 12. c. 6. Male uoluntatis causa efficiens si queritur, non inuenitur præter seipsam.

Tractatus Primus.

QVOD CONFESSIO DEBET ESSE QVA
dragesimaria Cap. XXI.

CONFITEOR tibi Domine pater caeli, & terrę
Math. II.

Decimasexta cōditio uerę cōfessionis designata per litterā Q. dicitur quadragesimarietatis, hoc est, dicitur, q̄ cōfessio debet specialiter fieri in quadragesima. Nam secluso omni legitimo impedimento, quilibet adultus tenetur cōfiteri in quadragesima. Istud autem probatur quintupliciter, uidelicet,

Auctoritate, Ratione, Figura.
Similitudine, Exemplo,

Primò quidē auctoritate, quæ scribitur ex. de pe. & re. c. oīs utriusq; sexus. ubi Innocentius III. præcepit dicēs. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit omnia sua solus peccata, saltem semel in anno fideliter cōfiteatur proprio sacerdoti. Pro declaratione autem huius decretalis mouebo aliquas quæstiunculas, ad quas respondebitur per uerba dictę decretalis.

Primò igitur quæritur, quis tenetur confiteri. Responso quilibet ad hoc teneatur, tam uir, quàm mulier, quia omnis utriusque sexus.

Secundo utrum quilibet simpliciter ad hoc teneatur. Responderetur, quod non, sed tantum, qui fidē suscepit catholicam. Ideo subditur fideles pro quo notandum, q̄ obligatio ad cōfessionem, ut sic est de iure diuino, Nam Christus, qui instituit hoc sacramentum, uoluit homines peccatū habētes ad illud obligari. Quam quidem obligationem reliquit promulgandam per Apostolum suum Iacobum, cū ait. Cōfitemini alter utrum peccata uestra, ut saluemini, eiusdem 5. cap. Et quia diuinum æqualiter respicit omnes consequens est dicere, q̄ iudæi, & quicumq; infideles tenentur aliquando confiteri, sicut, & baptizati. Obligatio autem ad confessionem annualem, est de iure positiuo, ad quod non obligātur nisi fideles. Et ideo sic cessante omni legitimo impedimento Christianus adultus habēns mortale peccatū, non confitetur semel in anno, & signanter occurrente festo Paschæ peccat mortaliter, non autem infidelis.

Tertiò

Tertiò quæritur, ytrum quilibet fidelis teneatur confite-
ri. Respondetur, q̄ nō. Nō. n. paruuli, & qui nō sūt doli ca-
paces ad hoc obligantur, ideo subditur in forma decretalis,
postquam ad annos discretionis peruenerit glo. cum est do-
li capax, quia tunc potest peccare. Nihilominus bonum est
inducere paruulos ad cōfessionem, aut saltem, ut semel in
anno se representent coram sacerdote, ut sic habituentur,
& facilitentur ad hoc sacramentum, quia, ut habetur P. ou.
12. adolescens ambulās iuxta viam suam, etiā cū senuerit,
&c. Et Poeta. Testa, quod à iuuetute capit inueterata sapit.

Quartò quæritur, quæ peccata sunt necessariò cōfiten-
da. Respondetur, q̄ mortalia, q̄ notatur, cū subditur. Oia,
uenialia aut propter sui multiplicationē in infinitū impos-
sibile est omnia illa confiteri. Est tamen bonū illa cōfiteri
p̄cipuè, quæ occurrunt memoriæ actu. Tū, quia sæpe, qđ
ueniale putamus est coram Deo mortale. Tum, quia sic re-
mittuntur, quo ad culpam, in super virtute clauū, & bene-
ficij absolutionis multū remittit de pena illis debita. Quæ
aut memoria subterfugit possunt in gñali cōfiteri, ut po-
tè, dicēdo. aliqñ ioco mendosè locutus sum. Itē aliquando
officiosè, scilicet, pro pace habenda, siue ad euitandum ma-
ius malum. Item habui multas leues cogitationes, simul in
cautos aspectus, & huiusmodi.

Quintò quæritur si liceat cōfiteri aliena peccata. Respō-
detur, q̄ non, ideo subditur sua. Debet enim cōfitemens, quā-
tum potest regere peccata aliena, ut dictū est in precedētī
capitulo. Sua uerò e contrario absque palliatione deregere,
& palam facere conformiter ad dictum Pl. ubi ait ad domi-
num loquens. Delictum meū cognitum tibi feci, & iniusti-
tiam meam non abscondi.

Sextò quæritur, quomodo confitendum est de mortali.
Responsio in priuato, seu secreto. Ideo subditur. Solus. De-
bet ergo cōfitemens esse solus, cū solo, nō tñ alibi, quam in lo-
co publico, & patienti, & p̄sertim, qū est q̄stio de confes-
sione inueniū mulierū. Cuius cōtrarium egit quidā sacerdos
ad quem cum accessisset quædam iuuenicula, & formosa
puella confitendi gratia, dixit ei, q̄ non erat bonum, ut in
ecclesia cōfiteretur, quia poterant circūstātes eā audire.
Sed consuluit ei, ut in crastinā ueniret ad camerā suam

Tractatus Primus

vbi securè posset confiteri. Quod cum illa in bona simplici-
tate fecisset, ille miser sacerdos voluit eam opprimere. Vn-
de graue scandalum ortum est, & iste casus accidit Parisius
mea aetate.

Septimò quæritur, quæ est materia debita cōfessionis.
Respondetur per decretalem, q̄ peccata. Qui autē in con-
fessione narrant bona, quæ faciunt, se ostendunt esse disci-
pulos illius Pharisei, q̄ se iactādo dicebat ad dominū. Gra-
tias tibi ago domine, quia non sum: sicut ceteri hominum
Ieiuno bis in sabbato. Decimas, &c. Luc. 8.

Octauò quæritur, quoties confitendū est. Respōdit, val-
de decens est frequenter confiteri. Nihilominus, qui tantum
semel in anno cōfiteatur, dummodo non occurrat casus, p̄
quem debeat statim confiteri, non peccat nouo peccato, cō-
q̄ non transgreditur statutum ecclesie, quod apponit in
dicta decretali, cum dicitur. Saltem semel in anno.

Nonò quæritur, quomodo confitendum est. Respōdit
per decretalem, q̄ fide iter, ille autē fideliter intelligitur
confiteri, qui credit Deum posse, & velle remittere pecca-
ta cuius bet rite cōfiteri. Nā ut dicit Amb. Nemo pōt dignè
agere pœnitentiam, nisi, qui sperauerit ueniam.

Decimò quæritur, cui facienda est confessio. Respondet
decretalis, quod proprio sacerdoti, Et hoc, inquit glo. nisi
sit imperatus. Quis autem sit iste proprius sacerdos, cui cō-
fessio annua sit facienda, probat declarari in præceden-
tibus. c. 5. 6. Ideo pro nunc de hoc super se deo.

Quæritur si illi, qui confitentur alicui sacerdoti, siue se-
culari, siue regulari, habenti tamen auctoritatē à Papa, vel
ab episcopo, teneantur eodem anno cōfiteri proprio sacer-
doti parochiali, ad hoc dubium respōdet B. Tho. 4. sē. d. 11.
17. q. 3. art. 3. quæstionculla. 5. in sol. ad 4. q̄ non tenentur ad
hoc autem probandum possunt adduci multe rationes.

Prima talis est, sicut episcopus pōt audire confessiones
omnium existentium in sua diocesi, etiam inuitis curatis,
& hoc omni tempore, tam Paschal, quā a o, maxime cum
sit ordinarius prælatus omnium existentium in sua diocesi.
Ita & potest talē auctoritatem in toto, uel parte imparti-
ri suo penitentiario seculari, aut regulari. Mō sic est, q̄ illi,
qui cōfitentur episcopo in Paschate, nō tenentur postea cō-
fiteri,

fiteri suo sacerdoti parochiali, nisi forsan de nouo peccet.
 In quo et casu possunt inuito curato parochiali necum
 confiteri eidem episcopo. Ergo et a similia, qui confitentur
 penitentiario episcopi, non tenentur postea confiteri suo
 curato parochiali. Et idem iudicium est de omnibus depu-
 tatis ab eisdem episcopis, quo ad audientiam confessionum.
 A fortiori ergo illi, qui confitentur fratribus, predicatoribus,
 aut minoribus, et in Paschate, non tenentur suis curatis pro
 illa uice iterum confiteri. Maxime cum dicti fratres sint in
 hoc quodammodo penitentiarii summi pontificis, ut potest,
 ab eo commissi, & auctorizati, ut patet per clementinam in
 rubrica de sepulturis c. dudum Nolo tamen simpliciter, &
 absolute asserere dictos fratres penitentiarios summi pon-
 tificis esse, sed tantum secundum quid cum quadam limita-
 tione, ut potest, quo ad casus curatorum, ut habetur in ea-
 dem clementina.

Secunda ratio est talis. Quicquid potest inferior, potest su-
 perior. Sed sacerdos parochialis potest dare licentiam suo sub-
 dito alteri a se confiteri, et quocumque tempore, siue Paschali, si-
 ue alio. Igitur, & episcopus, & a fortiori summus pontifex.
 Et uera ista ratio conuincit omnem recte sapientem. Quicquid
 latrent in contrarium indocti curati allegantes illud Prou.
 27. forte ex auditis potius, quam ex uisus, loquentes. Agnosce
 vultum pectoris tui, cum tamen plerique eorum, nec quidem
 unum de suis parochianis agnouerunt in sacramentali con-
 fessione. Sed totum onus commitunt saepe indoctis vicariis.
 Absque ergo ratione bona loquuntur.

Tertia ratio est talis. Capio aliquem confessum fratri pri-
 uilegiato in uigilia Paschae, & ab eo rite absolutum, qui usque
 in diem crastinum, qui est dies paschae, u. xii. absque mortali.
 Isto casu posito quaero de tali, antequam communicet, uel
 tenetur confiteri suo curato, uel non. Si non habeo inten-
 tum. Si sic. Contra. Nullus tenetur confiteri sacramentali-
 ter, nisi sentiat, aut dubitet se habere mortale peccatum.
 Sed possibile est de tali, quod habeat probabilitatem mora-
 lem, quod sit adhuc in gratia, & quod non peccauerit mor-
 taliter, ex quo confessus est, igitur non tenetur confiteri cui-
 cunque. Tenetur tamen, secundum beatum Thomam, ut in
 supra, talis se praesentare suo ordinario, & propter se a mor-
 tali

Tractatus Primus

tali peccato immunem. Et in tali casu tenetur, inquit, idem doctor, proprius sacerdos ei credere in foro conscientie. Addit autem Petrus de Palude, q̄ etiam tenetur, idem proprius sacerdos taliter confessio dare sacramentum altaris si petat. Vtrum autem oporteat petentem sacramentum dicere, cui fuit cōfessus, si ab eo petatur a proprio sacerdote. Dicit idem de Pal. quod nō nisi in duobus casibus. Primus est, quando est excommunicatus. Secundus, quando est peccator notorius. Nam ubi persona, que dicit se esse confessam habenti auctoritatem, est persona minus digna fide, oportet, q̄ confessor hoc testificetur, sed plus non requiritur. Vbi autem est persona fide digna, credendum est sibi. Quod si mentiatur, tunc seipsam, & non curatum decipit.

Quæritur circa hoc incidentaliter. Vtrum ille, qui ob causam rationabilem, & de consilio sui curati non communicat in die sancto Paschæ, sed abstinet usque ad præfixum tempus, teneatur interim, uti cibo quadragesimali.

Respondeo, De hoc non recolo me aliquid in aliquo doctore legisse. Nihilominus, uideatur mihi, saluo meliori iudicio, quod talis non tenetur ad prædictam abstinentiã, nisi forsan fuerit sibi imposta, ob rationabilem causam. Cōstat enim, quod statutum commune ecclesie de ieiunio, & abstinentia quadragesimali expirat in die sancto Paschæ, nec intendit nos ecclesia ultra obligare, nec etiam dicit. Quicumque non receperit sacramentum altaris in die Pasche, carnes non comedat. Tutius tamen est, ut ille cui consulit ob causam rationabilem differre susceptionem sacramenti altaris, ad aliam diem abstineat, sicut in Quadragesima, aut petat licentiam a suo curato hoc consulenti, ut possit carnes cum aliis comedere. Et in hoc casu curatus nō debet se difficilem reddere, nisi, ut dictum est talis dilatio esset sibi inflata in penam, quia etiam, tunc posset illi interdici usus carniū ad tempus. Quinimmo, & strictum ieiunium imponi, sicut in quadragesima. Et sic patet ad quæsitum. Et per consequens de prima probatione.

Secundo probatur principale intētum tali ratione. Qui libet habēs annos discretionis tenetur in Paschatē suscipere uenerabile altaris sacramentum, ut expresse subditur in saepe dicta decretali omnis utriusque sexus. Sed ad hoc sa-
cramen

cramentum nullus, qui mortaliter peccauit dignè accedere potest, nisi præmissa sacramentali confessione . Propter quod dicit Apo. 1. Cor. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. Igitur confitendum est prius. Illud autè prius est tempus Quadragesimale, quod terminatur ad diè Paschæ igitur . Circa hoc ergo ualde increpandi sunt illi, qui cessante omni legitimo impedimento non confitentur per totam quadragesimam, sed tantum in die Paschæ cū uident se coarctari ad suscipiendum ipsum altaris sacm . Et tales profectò minorem reuerentiam exhibèt regi regū Iesu Christo, quàm soleat exhiberi regi terreno ingrediētū primo aliquam ciuitatem sibi regni. Nam ante horam sui ingressus, per plures dies solet ciuitas præparari, & decen- ter ornari. Videant ergo tales quantam culpam incurrunt apud illum, quem tam indignè, & irreuerenter suscipiunt . Vnde Apo. ubi supra, ita concludit, dicens. Qui manducat & bibit indignè, iudicium, &c.

Tertiò idem intentum probatur per figuram . Legitur enim in historia scholastica conformiter ad illud, quod habetur Exod. 14. quòd cum filij Israel exeuntes de Aegypto uenissent ad mare rubrum, & haberent post se Pharaonem cum maximo exercitu, insuper, & ipse Moyses de mādato Domini, iam ipsum mare diuisisset in tot partes, quot erāt tribus, nulla tamen tribus ausa est ipsum mare intrare, nisi prius intraret tribus Iuda. Propter quod meruit sceptrū re- gale inter filios Israel. Et hoc est, quod dicitur in Psalmo . In exitu Israel de Aegypto domus Iacob de populo barba- ro. Facta est Iudea sanctificatio eius . Ad propositū Pharao est diabolus, cuius exercitus sunt uitia. Filij autè Israel sunt peccatores in desertū pœnitentiæ quadragesimalis intrare uolètes. Quia sicut filij Israel fuerunt 40. annis in deserto, ita, & ueri Christiani sunt 40. diebus in pœnitentia tempo- re quadragesimæ. Iuda autè interpretatur confitens. Què- admodum ergo, tunc tribus Iuda præcessit alias tribus in transitu maris rubri, ita etiam in transitu deserti pniæ quadragesimalis debet præcedere uera, & perfecta confes- sio. Nec quidem expedit eam esse solam, uerum, necesse est ut habeat secum bonū exercitum, scilicet, bonorū operum quibus omnibus expletis tādē quadragesimo die ieiunij

Tractatus Primus

Quadragesimalis expirato peruenimus ad terram promissionis lacte, & melle manantem. Per quam intelligitur mensa altaris, quæ præparatur in die sancto paschæ tribui Iudæ, id est, omnibus ritè confessis, & qui pertransierunt desertum in iunij quadragesimalis. Præoccupemus ergo charissimi faciem domini, id est, præsentiam sacramentalem in confessione, i. per confessionem, in psalmis iubilemus ei, uacando orationis signanter instantibus diebus paschalibus.

Quarto probatur idem per similitudinem de serpente, de quo narrat Aug. ad fratres in eremo, ser. 4. qui intitulatur de prudentia, quod per singulos annos deponit pellem ueterem in hunc modum. Nam intrat angustum foramen, per quod transiens cum dolore pellè ueterem derelinquit, sciens, quia pelle illa deposita pulchrior apparuit. Ita in proposito peccatores uenenosi per culpam debent per singulos annos intrare arctum foramen penitentiae quadragesimalia, uel confessionis sacramentalis, quæ est arcta, dura, & aspera aliquibus. Ibiq; debet deponere ueterem hominem eum actibus suis. Quod cum fecerint, profecto pulchri, & decori apparebunt, & in conspectu domini, & sanctorum eius dicente psal. Confessio, & pulchritudo in conspectu eius.

Quinto probatur idem intentum tali exemplo. Legitur enim in speculo exemplorum, dist. 9. quod fuit quidam magnus princeps pessimam ducens uitam. Hunc ergo cum hortaretur uxor sua, ut saltem paschate rediret ad Deum, plene confiteretur peccata sua, ille respondebat. Non audeo confiteri timens istos sacerdotes, ne, scilicet, imponant mihi grauisissimam penitentiam. Tunc autem subiungebat uxor sua dicens. O quomodo ergo poteris sustinere in alio seculo penas inferni. At ille ipsam irridens aiebat. Putas, quod sit aliquis infernus, aut diabolus, seu alia uita post istam. Non, non. Sed presbyteri nostri hanc uiam inuenerunt, ut timeatur. Cumq; dicta uxor uideret, quod nihil circa ipsum proficeret, omnino reliquit eum in sua perfidia, & obstinatione. Sed non multo post, multi demones uenerunt ad cameram suam, quæ de lecto leuauerunt, & cernente eius uxor ad inferna detulere. Ecce finis eorum, qui nolunt confiteri, & signanter tempore ab ecclesia præfixo, quale est tempus quadragesimæ.

QVOD CONFESSIO, DICITVR ESSE
remissiva.

Cap. XXXIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cęli, & terra] Math. II.

Decimaseptima conditio bonę confessionis designata per hanc litterã alphabeti cam R, dicitur remissionis, Hoc est dicere qđ cõfessio ritẽ facta remittit culpã, & cõmutat penã æternam, in temporalem. Istud autem probatur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione, Figura,
Similitudine, Exemplo.

Primo quidẽ auctoritate. i. Iohan. I. si cõfiteamur peccata nostrã fidelis est Deus, & iustus, ut remittat nobis illa, & emundet nos ab omni inquinamẽto Similiter Aug. ad fratres in heremo, ser. 35. dicit, qđ nulla culpa tã magna est, qđ nõ habeat ueniã, sup. si confiteatur. Nã, ut dicit idẽ Aug. lib. de uera, & falsa pen. c. 10. fit p cõfessionẽ ueniã le, quod criminale erat in operatione. Et est sensus, qđ id, qđ mortale est ex se meretur ueniã per confessionẽ. Nõ at debet intelligi, qđ id, quod est ex se mortale, mutetur in ueniã le. Hoc. n. est cõtra cõem doctrinã Theologorũ, qđ scilicet, mortale fiat ueniã le, aut ueniã le mortale. Item ad idem propositũ loquitur Amb. li. de paradiso. c. 14. dicens. Venialis culpa est, qđ sequitur cõfessio dei cõtorũ. Hęc ille.

Secundo probatur idẽ intentũ tali ratione. Posita causa sufficienti, & non impedita ponitur effectus. Sicut posito Sole super hemispheriũ nostrũ, statim sequitur lux, nisi aliunde præstetur impedimentũ. Modo sic est, qđ sacramenta gratiæ, inter quæ cõnumeratur uocalis cõfessio, sunt cã in nõ ponente obicẽ tali, ac tanto effectui. Vnde per hoc differunt sacramenta nouæ legis à sacramentis legis antiquæ, quia ista conferunt gratiam ex opere operato, nõ autem illa conferre poterant. Igitur confessio, quãtum est ex se, & ex diuina ordinatione remittit culpã. Ad remissionem autẽ culpæ, mortalis sequitur remissio pænæ æternalis illi culpæ debitæ, aut saltẽ, sequitur cõmutatio illius in pœnam temporalem. Quinimmo posset qđ

Guil. Pep. super Confit.

I tam

Tractatus Primus.

tam frequenter confiteri, de eodem peccato, quòd sine aliqua alia penitentia, aut p̄na pro illo debita possit expiari, ut dicit B. Thom. 4. sen. di. 15. q. 3. art. 3. quæstiuncula. 5. in soln. ad quartum.

Tertiò probatur idem per figuram de uillico, de quo legitur Luc. 16. q. cū uidisset se esse diffamatum, apud dñm suū, uolēs sibi prouidere uenit ad subiectos, & tributarios dñi sui quēlibet interrogans quātum deberet dño suo. Cū que unus dixisset, q. illi deberet centum cados olei, ait illi. Accipe cautionē tuā, & sede citò, & scribe 50. Venit at alter, qui dixit, q. debebat dicto dño centum coros tritici. At ille. Accipe litteras tuas, & scribe 80. Et sic de aliis fecit similiter. Sequitur aut in textu. Laudauit ergo dñs uillicū suū, eò, q. prudenter fecisset. Ad propositum autem descendentes, iste paterfamilias est Christus. Villicus autē eius est q. libet ecclesiæ minister. cui cura animarū est commissa. Debitores uerò sunt omnes peccatores, qui peccando contra hunt tantum debitum apud dictum dominū, quod nō possunt se acquitare, seu absoluerē, nisi fiat eis misericordia, et ultra medietatē debiti. Maximè cū quodlibet mortale obliget ad p̄nam eternā. Quale igitur remedium pro remissione habenda de tanto debito. Certè optimū, qd est tale. Oportet enim uenire ad uillicum, id est, ad ecclesię ministrū, qui postquā audierit, & plenè intellexerit debita, & rōnes debitorū, insuper impotentiam soluendi debitū, secūdū rigorem diuinæ iustitiæ, quasi medians inter Deū, & peccatorem relaxabit uirtute clauū, scilicet, beneficiū absolutionis impēdendo, maximam partem debiti, scilicet commutando p̄nam æternam in temporalem, insuper rationem obligationis. i. culpā mortalem abolendo, & p̄nitentis destruendo. Hoc approbāte domino, scilicet, Iesu Christo. Matth. 18. Cum ait ecclesiæ ministris. Quæcunque solueritis super terrā, erunt soluta & in cælis. i. ipse approbabit quæcūque fecerint ecclesiæ ministri circa peccatorū remissionem, clauē tamen non errante.

Quarto probatur idem inuentum per similitudinem de rege, qui solet dare remissionem criminosis, & signāter homicidis, qui in calore perpetrarunt homicidium, dūmodo tale homicidium nō fuerit m̄ltum enorme, habent tamē

tales

rales necessario planè cōfiteri deñtū suum, alias remissio est calumniabilis. Sic & ille, qui est rex regum, & dominus dominantium, solet dare plenariam remissionem a quacumque culpa omnib. ad thronum misericordiae suae confugiens, dummodo plenè, & perfectè confiteantur reatū suū, etiam quantumque enormen. Et in hoc superexcedit Dei misericordia humanam misericordiam, quia ille remittit oīa confitenti. Non autē sic uniuersaliter rex, aut princeps. Quinimmo interdum iubet fieri iustitiam de reo, dicens, suspendatur. Christus autē clamat, absoluat.

Notandum est autem circa hoc, quod confessio ritè facta non solum remittit culpam cum commutatione pœnæ æternæ in temporalē uerum etiam restaurat gratiam perditam, una cum præcedentibus meritis, & uirtutibus etiam quandoque abundantius, quam prius. Istud autem probatur quinque modis, uidelicet, auctoritate, ratione, figura, similitudine, exemplo.

Primo quidem auctoritate Aug. qui in li. de uera, & falsa pœnitentia. c. 14. dicit sic. P.ū est credere, ut recepta Dei gratia, quæ in pœnitēte destruit malā priora et remuneret bona, ut cum destruxerint, quod suum non inuenit, amet, & diligat bonum, quod etiam in peccante prius plantauit.

Secundo ratione. Absurdum est dicere, quod opus diaboli sit fortius, & efficacius opere Dei. Sed sic est, quod opus diaboli. i. peccatum destruit gratiam, & charitatem, una cum omnibus præcedentibus meritis. Ergo a fortiori opus Dei quale est sacramentalis confessio, restaurat, & reparat quicquid boni per peccatum sequens deperditum fuerat. Ita, ut diabolus dicere uideatur illud Deo. 32. ego occidam, Christus uero id, quod sequitur, uidelicet. Et ego uiuere faciam. Replicat diabolus, perentiam. Christus autem respōdet, & dicit. Et ego sanabo. Possunt etiam prædicta intelligi, & exponi de peccato, & confessione.

Tertio idem probatur per figuram, quæ habetur Ioei. 2. ubi dominus sic loquitur, dicēs, reddam uobis annos, quos comedit locusta, bruchus, rubigo, & eruca. Applicatio est facilis, de confessione, quæ restituit omne bonum, quod abstulerat peccatum.

Quarto probatur idē per similitudinem de terra sterili

Tractatus Primus

de qua dicit Greg. in suo pastorali c. 2. quod plus diligimus terram illam, quæ post spinas exarata fructus uberes producit. quàm quæ nullas spinas habuit, sed tamè exulta sterilem segetem gignit. Sic etiam Deus mediante cõfessione plus facit proficere penitentes, quàm illos, qui nunquam peccauerunt.

Quintò probatur etiam exemplo de Magdalena, Petro, Paulo, ac similibus, qui perfectiores fuerunt, postquam ad gratiam resurtexerunt. quàm priusquam peccarent. Et sic patet intentum probatum multipliciter.

Quintò principaliter probatur intentum per exemplū. Legitur enim in speculo exemplorum distin. 6. quod fuit quidam miles, qui habebat quendam sacerdotē suspectum de incontinentia cum sua uxore. Sic enim ab aliquibus dicebat. Volens itaque scire plenam ueritatem, nulla super hoc mentione facta suę uxori, siue sacerdoti die quadam rogauit dictum sacerdotem, ut secum foras pergeret. Ille autem libenti animo annuit. Erat autem prope oppidum, quidam possessus a dæmone, per cuius os ipse dæmon multa secreta reuelabat. Ad quem cum uenissent, statim sacerdos cepit dictum militem suspectum habere. Sciebat enim, quod ibi habitabat dictus dæmoniacus. Timens igitur sibi imminere uitæ periculum, si a dæmone proderetur, simulauit necessitatem naturæ, & ita sub illo colore intrauit stabulum. Quo facto prostrauit se ad pedes serui dicti militis, rogans propter Deum, ut uellet audire eius confessionem. Quod expauescens, tandem post multas preces, eum audiuit de confessione. Quo facto, dixit ei. Domine impono uobis talem penitentiam, qualem unus bonus, & discretus confessor uobis imponeret. Quibus peractis uenit cum milite coram demoniaco. Cumque tunc dictus miles interrogaret ipsum dæmoniacum, quid de illo presbytero sentiret, respondit dicens. Certe nihil mali de eo nunc sentio, quia iustificatus est in stabulo. Hoc tamen secundum dixit latinè, forsitan Deo sic disponente, ne a milite intelligi posset. Et per hoc significatur, quanta sit uirtus confessionis, quæ etiam in solo desiderio habita remittit culpam. Illam ergo meritò frequentare debemus.

QUOD CONFESSIO EST SALUBERRIMA. Cap. XXIIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cęli, & terra.]
Matth. II.

Decima octaua cōditio bonę confessionis designata per litteram S. dicitur salubritatis, hoc est dictu, quod confessio est saluberrimum sacramentum. Istud autem probatur quintupliciter, ut elicit,

Auctoritate, Ratione, Figura,
Similitudine, Exemplo.

Primò quidem auctoritate Apostoli Roma. 10. dicentis. Ore confessio, id est, uocalis confessio, sit ad salutem. Itē August. ad fratres in Ere. serm. 30. qui intitulatur de confessione peccatorum. Describens gloriosos, & saluberrimos titulos ipsius confessionis dicit, quod confessio est salus animarum, dissipatrix uitiorum, restauratrix uirtutum, oppugnatrix dęmonum, pavor inferni, obstaculum diaboli, angelorum tunica, ecclesiarum fiducia, salutis dux, baculus, lumē, & spes omnium fidelium. Item post pauca. O sancta, atque admirabilis cōfessio, tu obstruis os inferni, & aperis portas paradisi. Hęc ille. Item habet alium effectum ipsa cōfessio, qui est iustificatio peccatricis anime, seu cōscientię, de quo Esai. 44. Dic peccata tua, ut iustificeris. Est ergo magnę auctoritatis apud Deū, ex quo impio impetrat iustificationē ab impietate sua. Et in hoc excedit preces, & merita omnium sanctorum Dei, quod patet sic. Nā ubi omnes sancti, & sanctę Dei intercederent die, ac nocte, & per mille annos pro peccatore, ut illius misereretur Deus, & confessio non adesset, nec in re, nec in uoto profectō Deus, stāte lege, & de sua potentia ordinata nō iustificaret eū, nec aliquid in hac parte faceret pro omnibus sanctis. Et tñ ubi sola cōfessio poneretur unā cū merito Christi, indubię talis iustificaretur. Ecce, quō cōfessio excedit merita omnium sanctorum, atque omnem uirtutem creatam, est ergo multum saluberrima.

Secundò probatur idem intentum tali ratione. Illud sacramentum est ualde saluberrimum, quod habet saluberrimos, & gloriosos effectus. Sic est autem de confessione, igitur. Minor patet sic inductiuē.

Tractatus Primus.

Primus népe effectus illius est remissio mortalis culpæ in confitente, dummodo sit dispositus per actum propriū. Nam de attrito facit contrito. Ecce quomodo remittit culpam mortalem. Insuper quamuis peccata scita debeant particulariter confiteri tamen oblita, non nisi in generali confitenda sunt, quandiu manent oblita. Et tamen in tali casu virtute talis generalis confessionis illa remittuntur, hoc tamen supposito, q̄ confitens debite suam cōscientiam discusserit, secus vbi circa hoc esset negligens.

Secundus effectus confessionis est collatio gratiæ in dispositio. Et iste effectus sequitur necessariò ex præcedenti. Nam generaliter cuiusque remittitur mortale peccatum, omni tali cōfertur gratia, maximè cum remissio culpæ mortalis, aut etiam venialis non fiat absque gratia, siue noua, quo ad mortale culpam, siue antiqua, quo ad veniale. Vbi autem ipsa actualis confessio inuenit iam gratiã in anima, & hoc virtute contritionis, quæ præcessit, tunc auget huiusmodi gratiam.

Tertius effectus confessionis est commutatio penę in penam uidelicet, æternæ in temporalem, quam oportet in presenti ferre, qui purgatorium desiderat vitare. Et ideo illi confessores prudenter agunt, qui dicunt, illi quem à peccatis absoluant, bona, quæ facere intendis, aut in posterum te facere contigerit, sint tibi in remissionem peccatorum tuorum, id est, penę pro illis debitæ, de prædicta autem cōmutatione potest intelligi illud Psal. Hęc mutatio dexterę excelsi. Et notãter dicitur dexterę excelsi, quia principaliter fit à virtute diuina, quæ occultè operatur in absolutione sacramentali.

Quartus effectus bonæ confessionis est vitatio nouæ transgressionis. Qui, n. non cōfiteatur, quãdo debet, incurrit nouum peccatum, tanquam transgressor præcepti diuini. Quod si quærat, quod est illud tempus ad quod diuinum præceptum obligat confiteri. Respondetur, quod quoties sumus aliquid facturi, quod non possimus facere in peccato, quin de nouo peccemus, ut est accedere ad sacramentum altaris, tunc diuinum præceptum obligat ad confessionem. Idem dic de uolente suscipere sacros ordines, siue confirmationem, aut aliquid simile. Item quia quilibet tenetur di
sponere

Sponere, de conscientia sua, quoties imminet sibi periculi etiam probabile mortis, ideo si tunc nō confiteatur, peccat nouo peccato: Quōd aut aliquis teneat semel in anno cōfiteri, uel delicta, in Pascale, hoc est de iure humano, ut potē ab ecclesia institutum, ut patet extra de pœn. & remiss. omnis utriusque sexus. Nam tūc ecclesia precipit accedere ad sacramentum altaris, ut habetur ibidem, ad quod quidem sacramentum nullus habens mortale peccatū potest digne accedere. Ideo tunc habet confiteri, etiam dato q̄ fuisse cōfessus in natiuitate Domini, supposito semper, q̄ sentiat se habere mortale peccatum.

Quintus effectus cōfessionis est peccati cognitio. Sepe enim accidit, quod aliquis magnus peccator credat de eo quod mortale est, quod sit ueniale, & similiter scrupulosus de ueniali, quod sit mortale. At uero per confessionem factam discreto confessori, illuminatur intellectus ad hoc, q̄ cognoscat, quid sit tenendum in utroque casu. Vnde in figura huius, legitur Act. 9. de Paulo, q̄ postquam Ananias imposuit manus super eum, continuo ceciderunt, tāquam squammę ab oculis eius, & cōtinuo uisum recipit Applicatio est facilis.

Sextus effectus confessionis est cōscientiæ securitas. De qua Paulus 2. Cor. 1. Gratia nostra hęc est testimoniū conscientie nostrę. Debet enim pœnitētis, postquē ritē cōfessus est, habere fiduciam de Dei misericordia, & q̄ peccatū sit sibi remissum Prædicta tamen fiducia nō importat omnimodam securitatem, sed potius moralem probabilitatē quia ut habetur Eccl. 9. Nescit homo, utrum odio, uel amore dignus sit. Et Prouer. 18. Beatus homo, qui semper est pauidus. Patet ergo de gloriosis effectibus bonę confessionis Et per consequens de secundo.

Tertio principaliter probatur idem intentū per figurā Legitur enim 3. Reg. 10. q̄ cum regina Saba uenisset ad regem Salomonem, & audisset sapientiam eius, tandē decreuit ad propriam redire. Et tunc rex Salomō dedit ei oīa dona, quęcūq; uoluit, & ab eo petiuit, exceptis his, quę ultro eidem ipse obtulerat munere regio. Ad propositū regina Saba est peccatrix anima, quę tūc uenit ad regem Salomonem, quando cum matura deliberatione uenit ad cōfessionem,

Tractatus Primus

nis sacramentum, siue ad ipsius sacramenti ministrū. Quo post peccatorum confessionem ueram, & perfectam tandē ab eodem discedens, cum beneficio absolutionis reportat multa donaria, ut potē, peccatorum remissionem, gratiæ collationē, pœnæ æternæ in temporālē cōmutationem, & sic de aliis effectibus ipsius confessionis supra numeratis.

Quæritur, quomodo potest cognosci de aliqua confessione, q̄ sit saluberrima. R̄spondetur, q̄ per tria signa. Primum est antecedens ipsam confessionem, s̄m concomitās, tertiu consequens. Antecedens signum est, cum quis accedit ad cōfessionis sacramentum uoluntariē, reuerenter, & diligēter, ut potē, præmissa diligenti examinatione conscientię. Et p̄ oppositum si quis accedit ad confessionem tardē, in deuotē cum tristitia, & quasi inuitē, scire debet, q̄ parum, aut nihil prodest illi confiteri. Cōcomitans signum est, si uideatur dolere de peccatis suis, p̄ Deum. Item si se proptē offerat ad p̄niam, ut potē, dicendo confessori. Pater imponatis mihi, q̄cunque p̄niam uolueritis, & si poterō eā portare, libētissime illam acceptabo, & perficiam, quia multa sunt peccata mea, ita ut merito dicere possim cum illo regē Manasē. Peccaui super numerum arenæ maris, & multiplicata sunt peccata mea, & non sum dignus uidere altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ. Paral. in fine. Cōsequens signū est, confessus toto posse studet uitare peccata, atque occasiones peccatorum, ut sunt malæ societates, loca suspecta, incauti, aspectus, uerba inordinata, & similia. Et per oppositum, si quis in talibus delectetur, & se implicet, sicut prius. Item si aliena non restituit, cum possit, si peccatias negligit, si promptiorem se ad ea, quæ Dei sunt, & salutis non inuenit, quam prius. Item si cum illis, cum quibus aliquando lites habuit, loqui, aut charitatiuē, seu amicitia ter conuersari renuit. Similiter si concubinam ex toto a se non abiicit, & similia. In h̄mōi enim casibus infallibile signum est, q̄ confessio, quæ præcescit, parum, aut nullo modo profuit. Et sic patet ad quæsitum.

Quarto probatur principale intentum per similitudinē de uomitu. Cum enim quis sentit stomachum suum grauatū in aliquo cibo indigesto, salubre remedium est procurare uomitū. Nam sic stomachus alleuiatur, & periculū mor-

is evitatur, dicente scriptura Eccle. 31. Si coactus fueris in
 ededo murtum, surge in medio, & uome, & refrigerabit te,
 & non adicies corpori tuo infirmitatem. Ad propositu sto
 machus anime est humana conscientia. Cum ergo quis sen
 tit per remorsum conscientie, talem stomachu grauari per
 corrupta escam peccati, debet quātocius, ne deterius sibi co
 tingat, euomere per oris confessionem, q̄ intus latet malū.
 Quod si nō fecerit, indubiē moriet morte eterna. Si uerō
 ita fecerit, assequetur plenam animæ sanitatem, & tandē
 gloriam æternam. Insuper talis refrigerabitur per ignis æ
 terni uitationem.

Quinto idem intētum probatur per exēplū. Legitur. n.
 in speculo exēplorū dif. 4. q̄ semel fuit Romæ, q̄dā nobilis
 & ualde deuota mulierque sterilis erat ppter qd̄ tā ipsa
 q̄ uir suus ceperūt multiplicare eleemosynas, ieiunia, ora
 tiones, perigrinationes, & uota plurima, dignaretur dñs
 illis prolem dare. Quod tandē, Deo propitio, factū est. Nā
 dicta mulier concepit, & peperit filiū. Nec multo post ma
 ritus cōsentiēte uxore assumpsit habitum eremitalē, & ce
 pit uiuere in desertis. Interea aut̄ puer nutritiū à matre,
 & ab ea ualde adamatur. Creuit itaque puer, quē semper
 in sinu suo mater habēbat, & secū quotidie dormire facie
 bat. Cum igitur uenisset ad ætatem sufficientē, diabolo p
 curante, sollicitatus à matre de stupro. Genuit ergo ex eo fi
 lium, quē natum statim in cloacam proiecit. Horret post
 modū mater factum, nec cessat fletibus eleemosynis, & ora
 tionibus diuinam implorare clementiam. Erubescit tamē
 hoc ipsam confiteri sperans de Dei misericordia. Quo tem
 pore pendēte uenit diabolus Romā assumpto habitu cleri
 cali dicēs. Maxima Dei misericordia est, q̄ Roma funditus
 nō corrui. Nam in hac ciuitate mater peperit ex pprio fi
 lio, & fetum necauit. Ipsam aut̄ nomine, & signo iudicauit
 Quæ cum quæretur comburendum, mox cucurrit ad
 pedes summi pōtificis factum cum lacrymis nude, & aper
 te confitens. Quo facto a satellitibus rapitur, & ad iudiciū
 trahitur, in quo astabat demō, q̄ prius se constituerat par
 tē formalem cōtra eam. Ad quidem iudex. Dic quid habes
 contra hanc mulierem. At ille. Certē nihil habeo aduersus
 hanc mulierem, nec in aliquo accuso eam. Sic enim, quod

Tractatus Primus

tota munda est. Hoc autem dixit diabolus propter confessionem, quam paulo ante fecerat dicta mulier, sicq; liberta est, ut nō combureretur, Patet ergo, quā salutaris sit ipsa oris confessio.

QVOD CONFESSIO DEBET ESSE TACITVRNA

Cap. X XV.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terre]
 Match. II.

Decimanona cōditio confessionis designata per hanc literam alphabeticam T. dicitur taciturnitas, hoc est dicere, quōd tacēda sūt peccata in cōfessione audita, & recepta. Hoc autem probatur quintupliciter, uidelicet,
 Auctoritate. Ratione.
 Figura. Similitudine.
 Exemplo.

Primo, quod est auctoritate sacri Concilij generalis, in quo præsidebat Innocen. III. in quo quidem concilio fuit edita illa famosa Decretalis. omnis utriusque sexus. quæ in feritur de pœn. & remiss. ubi mandat Papa cuilibet confessori, dicēs. Caueat omnis sacerdos, ne uerbo, aut signo, uel alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, Sed si prudentiori consilio indiguerit, ipse sacerdos illud petat cautē, absque ulla expressione personæ. Vt autē magis sibi caueat confessor à reuelatione confessionis, mox ibidē pœna transgressoribus debita subiungitur, cum dicitur. Qui peccatum in penitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solum a sacerdotali officio deponendū discernimus uerumetiam ad agendum perpetuā penitentiā in arcū monasterium detrudatur. Hæc ibi. Vbi notandum q̄ ante editionem prædictæ Decretalis, alia pœnitētia cōtra reuelatores confessionū imponebatur, & taxabatur secundum antiqua iura, etiam grauior, quā quæ vltimō est recitata, scilicet, depositionis, & perdetur peregrinationis, vt patet de pœniten. distinct. 6. sacerdos, vbi sic dicitur. Sacerdos omnis caueat, ne de his, qui ei confitentur, peccata sua alicui recitet, quōd ea confessus est, non propinquus, nō

extraneis, neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus uite sue ignominiosus peregrinando pergat. Super quo dicit glo. quod talis sacerdos agat publicam pœnitentiam, etiam solemnem, si non habetur spes de eius restitutione, uerum: amē hodie standum est pœnitentiæ taxatæ per præcedentem decretalem. Nihilominus Hostiæ. super prædicto. c. sacerdos, dicit. quod talis sacerdos peracta pœnitentiâ per septenniū, uel decennium, peregrinando per mundum, tandem est in monasterio retrudendus, ut ibi perpetuò agat pœnitentiam, & ita ipse comprehendit pœnam assignatam, tam à Gregorio in prædicto decreto, quam ab Innocentio in prædicta decretali. Itē ad idē propositum loquitur Magister sentē. in 4. dist. 2. dicens. Caueat sacerdos, ne peccata pœnitentium alijs prodatur, alioquin deponatur. Quinimmo ut dicit glo. sup. prædicto. c. Sacerdos, de pœ. dist. 6. Si episcopus excommunicaret omnes cōscios alicuius criminis, q̄ audiuit aliquis sacerdos in confessione, nisi illud reuelauerit, hoc non obstante non debet tale crimen reuelare, Nec in tali casu contra eum currit prædicta excommunicatio, q̄a episcopus non intendit talem ligare. Quod si intēderet, nihil faceret, & cum hoc mortaliter peccaret, ut potē ponēs falēem suā in messē alienam, quia in prædicto casu talis sacerdos illi non subditur, sed tantum Deo. Insuper si Episcopus exigeret à tali sacerdote ueritatem sub præcepto, nō teneretur illi obedire propter causā dictā, quod si sub iuramento adhuc non tenetur iurare. Alij dicunt, quod licet posset iurare se nihil scire de casu prædicto. Nō. n. adiuratur ab Episcopo, nisi in quantum homo, & in quantum subditus suus. Ut sic autem nihil scit, sed tantum in quantum Vicarius Christi, ita ut dicit Augu. ad fratres in eremo. ser. 30. Illud, quod per confessionē scio, minus scio, quam illud, quod nescio.

Queritur autem circa hoc, quo iure tenetur confessor non reuelare ad cuiuscunque præceptum peccata sibi confessā. Respondetur, quod triplici iure. Primò quidem iure naturali, quo prohibetur non debere reuelare secretū sibi commissum. Qui autē aliter facit, peccat mortaliter, & cū hoc pro proditore est censendus, Circa quod tamē notandum,

Tractatus Primus

105
dum, quòd plus obligat sigillum confessionis, quàm sigillū
secreti. Nam in aliquibus casibus licet reuelare, & infrin-
gere sigillum secreti, utpotè, quando, uergit in deteriore
exitum, ut cum est contra fidem, sicut patet de hæretico,
q̄ diceret alicui, qđ vult peruertere fidē. I. ē cū est cōtra
bonos mores. Itē cū est contra honestatē alicuius, ut si qs
alicui diceret, quod intendit tali nocte opprimere talē
uirginē, uel simile. Item quando est cōtra bonum natura
le alicuius, ut si quis diceret alicui, quod vulv, & intēdit
talē tali hora occidere. Item quando illud est cōtra bonū
commune, ut si quis diceret alicui, quod intendit tali ho-
ra noctis prodere ciuitatem aduersarijs. Et breuiter quo-
tiescunq; illud, qđ recipit sub secreto, vergit in notabile
detrimentū spirituale, corporale, aut tēporale alicuius, aut
multitudinis, nec pōt cōmodè obuiari tāto discriminī, nisi
per reuelationē secreti, tūc secretum est reuelādum his,
cui possunt prodesse, & discrimini obuiare. Nam in p̄di-
ctis casibus, ac similibus utendū est epykeia, id est, inter-
pretandum est, quod tunc sigillum, secreti non ligat, nec
obligat. Secus autem de sigillo confessionis, quod in nul-
lo casu, aut euentu infringendum est, siue pro quocūque
malo uitādo, aut bono consequendo. Hanc tamē uirtutē,
seu obligationem indispensabilem habet huiusmodi sigil-
lū cōfessionis, nō ratione legis naturalis, q̄ nihil dictat de
confessione, sed tantum de sigillo secreti, sed hoc habet
rōne legis diuinę. Nā eodem iure p̄cipitur confessio, & si-
gillum, seu secretum illius. Modo constat, quod cōfessio
p̄cipit iure diuino. Ergo etiā & sigillum eius. Tertiò p̄-
cipitur in re positiuo, ut supra allegatum est. Patet ergo
ex omnibus istis, quod cōfessio est adeo taciturna ex par-
te cōfessoris, quod in nullo casu licet reuelare cōfessionē,
siue cōfites p̄niteat, siue nō, siue cōfiteat peccatū iā cō-
missum, siue committendum, siue sit peccatum cōtra fi-
dem, siue cōtra bonum reipublicę, siue priuatę personę.
Secundo idē intētum probatur ratione triplici. prima
est talis. Non licet aliquid facere, unde retardētur hoīes
à confessione. sed si diceret in aliquo casu reuelare con-
fessionem, multi retardarentur à confessione, timēte, ne
cōfessor eorū posset eos accusare, aut denūciare, siue testē
monium

monitum contra ipsos in iudicio ferre. Igitur non licet, &c. Secunda ratio est talis. Non licet aperire uiam fraudibus. Sed si liceret reuelare confessionem, aperiretur uia fraudibus. & astutiis humanis. Nam tunc multi, qui sunt mali in occulto, possent se ostendere bonos in confessione, ut sic postmodum laudarentur a suis confessoribus, & ut tandem per tale modum possent facilius peruenire ad officia, beneficia, & dignitates. Igitur, ut prius. Tertia ratio est talis. Illud quod quis dicit se scire in propria persona, quod tamen tantum scit uice alterius, mentitur, si interrogatus de ueritate, dicat illud se scire. Sic est autem, quod talis confessor interrogatus super peccato illius, qui sibi est confessus, si liceret sibi respondere, & reuelare peccatum illius, daret intelligere, quod illud scit in propria persona, & non ut vicarius Christi. Hoc autem scit esse falsum, igitur mentitur. Igitur non licet quouis modo reuelare peccatum in confessione scitum. Notandum tamen quod si confessor per aliam uiam sciret huiusmodi peccatum, tunc posset de hoc ferre testimonium in casu, aut et ipsum denunciare illi, qui potest prodesse. Et ideo illi religiosi se decipiunt, qui sociis suis culpam suam confitentur, quam optime, & in aperto uiderunt, aut alias per uiam humanam cognouerunt, ut sic eis claudant os ad non reuelandum prelati tempore, & loco. Nam in dicto casu, ne peccata occultentur, confessores non debent talia recipere sub confessione, nisi cum protestatione, quod talia reuelabunt suo tempore prelati, & presertim si sit questio de graui casu. Et sic patet de secunda probatione.

Tertio probatur idem intentum per figuram. Legitur. n. Exo. 28. quod Moyses de mandato Domini fecit fratri suo Aaron uestem sacerdotalem, quae habebat duplex pallium annexum. Primum uocabitur rationale. Secundum uero ephod. Huiusmodi autem pallia, quae erant ad modum paruorum, & breuium mantellorum, oportebant humeros Aaron, & descendebant usque ad pectus. Similiter legitur 1. Reg. 18. quod Samuel, qui erat sacerdos legis, operiebatur pallio. Ad propositum pallium, quod cooperit humeros sacerdotis, designat sigillum confessionis. Confessor ergo euangelicus dicitur indui duplici pallio, quia duplici iure, scilicet, diuino, & humano tenetur celare peccata audita in confessione, ut prius dictum est.

Tractatus Primus

Quartò probatur idem per similitudinē, q̄ ponit Amb. li. 1. de uirginibus, de quadam muliere, quæ eū cogere a tyranno secretum aliquod prodere, morfu linguam sibi abscidit, quam in facie tyranni proiecit, & despuat, ne ui tormentorum ab ea extorqueretur ueritas dicti secreti. Sic in proposito potius deberet confessor pati omne tormentum, quam reuelare confessionē, siue in generali, siue in speciali. In hoc ergo deficiunt, & errant nonnulli confessores indiscreti, qui interdum loqui solent de auditis in confessione in generali exprimentes personam, & dicentes. Ego aliquādo audiui talem casum in cōfessione, nolo tamē exprimere locum, neque tempus, aut personam. Quæuis enim p̄ talem modum nullus diffametur, simplices tamen inde scandalizari possunt, qui credunt, quòd neque in generali, neq; in speciali, aut in individuo liceat sacerdoti loqui de his, q̄ audiuit in confessione. Potest tñ confitens licentiare confessorem suum ad reuelandum casum, & præsertim, quādo est questio de remedio, aut consilio habēdo, ut patet de casibus difficilibus, & intricatis, seu reseruatīs. Item est alius casus, ut cum quis confitetur per interpretem laicum tali intentione, ut dicat sacerdoti, quæcunque sibi dicuntur, in quo etiam casu tenetur dictus laicus celare ea, quæ hoc modo audiuit, ac si esset sacerdos. Item si quis fingeret se sacerdotem, & poneret se in loco patenti, siue secreto ad audiendum confessiones, sicut fecit quidā uir, ut sciret secreta uxoris suæ, talis tenetur, tanq̄ sacerdos ad celandum ea, quæ audiuit. Idem etiā dicendum de illo, siue clerico, siue laico, qui casu transeundo ante confessorem, uel prop̄e astando audiret aliquem casum nominari per confitentem. Idem dic a fortiori de illo, qui ex certo proposito auscultaret, aut se in secreto absconderet, ut posset audire, q̄ dicit confitēs. In his enim omnibus casibus tenetur audiens celare peccata audita. Similiter eodem uinculo astringitur, quicumque recipit aliquid sub sigillo, aut secreto confessionis, siue sit sacerdos, siue laicus. Et ideo non debet homo esse facilis ad recipiendum aliquid sub secreto per talem modum.

Queritur, si liceat confessori dicere bona de persona, q̄ audiuit de cōfessione. Videtur, quòd sic. Quia sacerdos tñ tenetur celare peccata audita in confessione, de quib. nul-

Io modo potest loqui, nec directè, nec indirectè. Indirectè quidem, siue quo ad circumstantias, seu cōiecturas, per quas potest deueniri in aliquatè notitiam peccati illius, qui est sibi cōfessus. Exemplum de illo, qui diceret de sibi cōfesso. Ego bene oneraui humeros talis uiri, uel mul' eris. Credo, quod alia vice non reuertetur ad me pro confessione, uel, q' erit bene memor mei, & similia. Ad predictam, quæstionē respōdet Dominus Petrus de Palude. 4. sent. dist. 21. q. 3. art. 2. cōclu. 3. dicēs, quod licet absolute dicere cōfessori bona, quibus laudatur persona sibi confessā, puta, quia uirgo, uel quia nunquam peccauit mortaliter, & huiusmodi. Secundo dicit, quod hoc nō licet quando per hoc, q' unus laudatur, peccatum alterius reuelatur. Quia quod de uno dicitur, de altero negatur, ut dicit Greg. in hom. sup illud Iohan. 8. Ego demon'um non habeo. Vnde duobus cōfētibus, si postmodū cōfessor diceret de uno. iste est uirgo, uel iste nunquam peccauit mortaliter, statim posset esse suspic' o' contra alium. Hæc de Pal. & bene.

Quinto probatur idem intētum per exēplum. Legitur enim, quod quidā occidit alium uirum occultè tamē. Quo factō pænitentia ductus cucurrit ad confessionē Filij ergo occisi habentes aliqualem suspitionem de illo, qui homicid'um fecerat, & scientes, quod recēter cōfessus fuerat, uenerunt ad cōfessōrē comminantes sibi mortē casu, quo non diceret eis ueritatem de illo, qui sibi confessus fuerat, ille autem tanquam uir probus, & prudens magis timens Deum, quā homines de hoc nihil illis dicere uoluit. Propter quod occiderunt eum. Et ecce eo mortuo uiderūt, q' mirabiliter clauderat labia sua. Propter quod unus ex ip'is accepto gladio uoluit aperire os eius Sed quātūcūq; ad hoc laborasset, tamen nihil profecit, Deo sic disponēte, qui per hoc uoluit innotescere, quantum sibi placeat celare peccata audita, & recepta in cōfessione. Ex his ergo omnibus debent pauperes peccatores assumere sibi audaciā, & fiduciam plenē, & perfectè confitendi. Sin aliās peccata eorum publicabuntur coram omnibus in die iudicij ad ip'orum confusionem, & perpetuam damnationem. A qua nos præseruet dominus.

Tractatus Primus

QUOD CONFESSIO DEBET ESSE VOLUNTARIA. Cap. XXVI.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, et terre] Matth. II.

Vigesima conditio bonæ confessionis designata per hanc litteram alphabeticam V. dicitur uolitionis. Hoc est dictum, quod confessio debet esse uoluntaria. Hoc autem probatur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate. Ratione. Figura.
Similitudine. Exemplo.

Primo quidem auctoritate Psal. dicentis in persona ueri penitētis. Voluntariē sacrificabo tibi, & cōfitebor nomini tuo domine, id est, ad honorem nominis tui, qui ita precepisti fieri. Notanter autem dicit penitens, & confiteri proponens. Voluntaria sacrificabo tibi, quia maximū sacrificium, & adeo acceptissimum offert, qui uoluntariē, & spōtanēē confitetur. Qui autem inuitē confitetur, aut timore pēng, scilicet aut ne reputetur tanquā infidelis: nō Deo, sed potius diabolo offert sacrificiū. Vnde Aug. ad fratres in eremo, ser. 13. q. inq. usq; ad ultimū diē quadragesimæ uel uitæ suæ distulerit confiteri, dat signum, quod hoc libēter non facit. Non gratiosē, non puro corde, sed coactus hoc facere uiderur. Coacta autē seruitia quantum Deo, uel hominibus placeant, considerate. Non ergo de die in diē differamus pādere cordis nostri secreta. Promisit enim Deus ueniam penitenti, sed non promisit usque in crastinū differenti. Igitur non differamus. Hec August. ubi supra. Itē de pæn. dist. 7. Nullus. sic legitur. Nullus expectet, quando peccare non potest arbitrij quærat libertatē, ut delere possit commissā non necessitatem. Qui prius itaque a peccatis relinquitur, quā ipse ea relinquat, non libere, sed quasi necessitate condemnat. Hæc ibi.

Secundo probatur idem tali ratione. Omne opus uirtuosum, & laudabile debet esse uoluntarium, quia ex his quæ nobis inuitis accidit, nec laudamur, nec uituperamur. Sed confessio est sacramētū ualde laudabile, & opus uirtuosum, quantum

quantum est ex se relinquatur ergo, quod debet voluntarie fieri: Unde propter hanc rationem confessio, quæ differitur viq; ad vltimum vitæ, est ualde dubia, & incerta. Prout testatur Aug. ad fratres in eremo ser. 45. Et similiter recitatur de pe. dilin. 7. Si quis postus in vltima necessitate egreditur suæ voluerit pœnitentiam accipere, & mox reconciliatus hinc uadit, fateor vobis, non illi negamus, quod petit, nec præsumo dicere, quod bene exit, ne uos fallam. Fidelis enim bene uiuens huic securus exit, baptizatus ad horam securus hinc exit, agens pœnitentiam, & reconciliatus dum sanus est, & postea bene uiuens securus hinc exit. Agens autem pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus si securus hinc exit, ego nõ sum securus. Et post pauca. Nũquid dico, quod talis damnabitur? Nunquid dico liberabitur? Nescio, non præsumo, non promitto, non vos decipio, quia de Dei voluntate profus nescio. Vis ergo à dubio liberari, age pœnitentiam, dum sanus es. Si sic agis, securus es, qui pœnitentiam egisti eo tẽpore, quo peccare potuisti. Si autem uis agere pœnitentiam, quando peccare non potes, peccata tẽ dimiserunt, non tu illa, hæc ibi, cum multis alijs ac proposito, quæ breuitatis causa pertransco.

Tertio probatur idem intentum per figuram. Legitur enim Iosue 7. quod Iosue dux filiorũ Israel, dicit ad Acham. Fili mi da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abscondas. Ad propositum. Iosue est confessor, qui debet cum omni mãsuetudine, & benignitate inducere Acham, id est, confitẽtem, ut det gloriam Deo, confitendo voluntariẽ, pure, nudẽ peccata sua indcãdo sibi quicquid mali fecerit, etiam nihil simpliciter abscondendo, quod sit, aut ætinetur mortale. Ecce, quam bonũ est quærere bonum, & diligentẽ confessorem, qui possit iurare confitentem, & hortari ad ueram confessionem.

Quarto idẽ probatur per similitudinẽ de Lupo, de quo dicit Plinius in naturali historia, quod cũ de nocte uadit ad prædam, si pes suus strepitũ fecerit, solet ipsum morderẽ, eo q; per ipsum potuit sibi periculum imminere. Ita in proposito, peccator attendens, quod sibi imminet periculum æternæ damnationis propter suum peccatũ, debet ipsum spontaneẽ morderẽ, tam per interiorem contritiõnẽ,

Tractatus Primus de Confess.

quàm per exteriorem oris confessionē. Propter quod dicebat Psalm. ad Dominum in propria persona cuiuslibet ritē confitentis. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.

Quinto idem, propositum probatur per tale exēplum. Legitur en in in speculo exemplorum. dist. 3. & sumitur ex gestis Anglorum, q̄ fuit semel in Anglia quidam miles strenuissimus, & qui temper erat primus ad bellum, quem tandem contigit aegrotare ad mortē Hūc ergo uisitauit rex cū charū haberet, & eum monuit cōfiteri, eo q̄ iudicio medicorum esset actū de vita eius. Verum ipse spreuit monita salutis, dicens, nondum aduenisse tempus, quo confiteri deberet. Dicebat enim. Si nunc confitear, & contingat me ad sanitatem redire, confodales mei improperebunt mihi, q̄ timore mortis hoc fecerim, cum tamen nullum timuerim unquam. Rex ergo audiens languorem increfcere, nec tamen militem uelle confiteri, iterum die altero reuertitur, & monere eum cepit. Ad quem miles. Ad quid mihi loqueris confiteri. Certe hoc facere nō possum, eo quod iam demōnibus, & pœnis infernalibus deputatus sum. Patet ergo, q̄ uoluntariē confitendū est, & in bona hora, iuxta illud Esa. 38. Viuens, uiuens ipse, supple, peccator confitebitur tibi, Sic ergo charissimi agamus, ut tandem ad cœlestem gloriā peruenire ualeamus. Præstante Domino nostro Iesu Christo. Qui cum patre, & spiritu sancto, &c.

Explicit primus tractatus super Confiteor, in quo materiam de confessione prolixè deducimus, sciētes dictam materiam salutarem, & gratam indoctæ plebi. Quā tamen prudens prædicator abbreviare facile poterit, prout libuerit.

TRACTATUS SECVNDI PRIMA PARS.

DE MALIS QUAE FACIT PECCATVM.
Cap. I.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra, quia, *supple, peccavi nimis.* [Math. 11. Postquam in precedenti tractatu diffusè egimus de confessione, superest in hoc secundo tractatu deducere materiam ipsius confessionis, quæ non est aliud, quàm peccata propria, & actualia, de quibus se accusat confitens, cum subdit in dicendo, confiteor, quia peccavi nimis, idest, ualde grauiter, & ideo circa hoc errât tria hominum genera. Primi sunt, qui confitentur peccata aliena, uelut alter Pharisæus, qui dicebat ad Dominum. Non sum, sicut ceteri hominum, uelut etiam hic publicanus. Lucæ 19. Secundi sunt, qui confitentur propriam iustitiam, & bona, quæ egerunt, uelut idem publicanus, qui dicebat. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium, quæ possideo. Tertij sunt illi, qui multa narrant in confessione, quæ minime pertinent ad ipsam confessionem, & quæ tediosum est discreto, & docto confessori audire. Et in hoc saepe delinquent mulieres, deponentes interdum quærimoniae suæ per damnis, aut iniuriis sibi illatis, uel etiam super mortem filiorum, aut charorum suorum, huiusmodi ergo longas, & inutiles narrationes debet quantum potest præscindere discretus confessor, dicens talibus. Veniatis ad rem, & dicatis peccata uestra. Propterea enim huc uenistis. Non est tamen inutile interdum super dubiis quærere cõsiliu a perito confessore. Quamuis melius esset hoc differre ad aliud tempus, siue post confessionem, nisi forsitan esset quæstio de aliquo casu, de quo dubitat confitens, an sit peccatum, necne. Dicat ergo penitens, cum est coram sacerdote, Confiteor Deo, & tibi pater, quia peccavi nimis.

Tract. Secund. Pars I.

Notandum est autem circa hoc, quod merito debemus confiteri peccatum mortale per nos commissum, & hoc propter septem mala, quæ in nobis operatur, & quæ designantur per septem litteras huius uerbi Peccati. Nam peccatum est.

Pœnitentiæ frustratiuum,

Egestatis generatiuum,

Cœcitatæ inductiuium,

Charitatis dissipatiuum,

Amaritudinis causatiuum.

Vix cœlestis aberratiuum,

Indignationis diuinæ prouocatiuum,

Primo igitur peccatum est pœnitentiæ frustratiuum. Hoc autem probatur quintupliciter, u. delictet,

Auctoritate, Ratione,

Figura, Similitudine,

Exemplo.

Primo quidem auctoritate Ezechiel. 18. ubi introducitur uerba Domini, dicentis. Si auerterit se iustus a iustitiâ sua, & fecerit iniquitatem, oēs iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabunt. Ecce, quàm manifestè patet intentum,

Secundò probatur idem intentum tali ratione, uerè pœnitentiæ fructus, & operatio est gratia in præsentî, & gloria æterna in futuro. Sed peccatum mortale aufert gratiâ, & impedit consecutionem æternæ gloriæ, dicente scriptura, ubi supra. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur, supple, morte æterna. Ergo peccatum est pœnitentiæ frustratiuum.

Tertiò probatur idem per figuram. Legitur enim 3. Reg. 2. quod mortuo Dauid Salomon filius eius uocauit Semei ad se, dicens. Tu nosti, quæ egisti contra patrem meum Dauid, ædifica ergo tibi domum in Hierusalem, & habita ibi. Quacumq; autem die egressus fueris inde, & transieris torrentem, scito te interficiendum. Respondit Semei. Bonus est sermo regis. Habitauit ergo Semei in Hierusalê multis diebus. Sed post annos tres in mala hora pro eo exiuit de Hierusalem, & iuit ad Achis in Geth, ad requirendum seruos suos, qui ab eo fugerât. Relatum est autè Salomoni, quod Semei egressus esset de Hierusalem, & mittens uocauit eum,

di-

Aicens. Nonne prædixeram tibi, quod quacunq; hora contingeret te exire de Hierusalem, morti esset tradendus? Inssit itaque rex Bannaïæ filio Ioiade, ut irrueret in eum atque interficeret. Quod & factum est. Moraliter, Salomon, qui interpretatur pacificus, rectè Christum designat, cuius uita, & cõuersatio sèper pacifica exitit. Dauid at, q; interpretatur vno modo manu fortis, significat Deum patrem. Cuius fortitudo apparuit in p̃ductione rerum de nihilo.

Item in glorificatione sanctorum Angelorum, & eiectione superbiorum spirituum de cœlo.

Item in diuisione maris rubri, & multis alijs modis.

Semci uerò, qui uno modo interpretatur, audiui, significat peccatorè, qui potius audit uocem diaboli uocatis eum ad culpam, & gehénam, quàm Dei, eum uocantis ad gratiã, & gloriã postremo Hierusalem, quæ interpretatur uisio pacis, insinuat statũ penitentię, eum quo h̃r pax eum Deo. Ad p̃positũ ergo descendetes dicimus, q; postquã offendimus Deũ patrè mortaliter, habemus Iesum Christũ aduocatũ nostrũ, & præcipientẽ, ut maneamus in Hierusalem, idest, in statu pœnitentiæ tribus annis, qui sunt uera cordis contritio, integra oris confessio, p̃fecta operis satisfactio. Nec sufficit ad tempus manere in dicta Hierusalem, nisi sequat̃ finalis perseuerantia usque ad mortẽ inclusiue. Aliàs inde ante mortem recedendo per mortale peccatũ incurrit q; reatũ mortis æternæ, atque frustratur omnino fructu prioris penitentię, tãquã violator, & infractor pacti prius iñti inter Deum, & se.

Quarto probat̃ idẽ p̃positũ similitudine triplici, quã ponit Gre. in Moral. lib. 7. c. 12. Prima est de segete, de qua dicit, q; longo studio seges seritur, atque sole, & imbre diu turno nutritur, quæ tamen una, & subita scintilla cõsumitur. Secũda est de ædificijs, q; paulisper ad alta proficiunt, Sed tamen repentinis casibus terram petunt. Tertia est de arbore robusta, quæ per tarda incrementa sursum se erigit, sed tamen quicquid diu per alta protulit, semel, & simul cadit. Hec ille. Applicatio ad p̃positum est facilis.

Quintò idẽ p̃positũ probatur exẽplo. Legitur enim in iibr. de 7. donis, & similiter idem exemplum nanatur in speculo exemplor. dist. 19. quod fuit quidã latro, qui cum

Tractatus Secund. Pars I.

fugaretur ab hostibus suis, & uideret se manus euadere non posse, prostravit se in modum crucis super terram dicens, bene mortem meruerat, eo quod Deum multipliciter offendisset. Fictus ergo confitebatur se peccatorem, rogans eos qui ipsum insequabantur, ut Deum de ipso uindicarent singulatim illius membra crudeliter decerpentes. Quod & factum est. Quidam autem Heremita in uicino solitarie ibi morabatur, qui ibidem multis annis in magna, & dura penitentia uixerat, cui reuelatum est, quod Angeli cum laudibus animam dicti latronis in caelum deportassent. Qui inde indignatus dicebat apud se. Postquam me etiam omnibus mundi delitijs, & uoluptatibus exposuero, in fine similiter poenitebo, & sic mihi fiet, ut huic latroni. Cum ergo miser Heremita ad seculum rediret seruiturus diabolo, contingit eum per aquam transire. Sed heu cadens de ponte submergitur, & sic a demonibus ad infernum trahitur. Ecce quomodo peccatum est poenitentiae prioris frustratiuum, quod designatur per primam litteram, huius dictionis peccauit.

Secundo principaliter peccatum est egestatis generatiuum, quod designatur per secundam litteram praedictae dictionis. Peccauit. Istud autem probatur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione,
Figura,
Similitudine,
Exemplo.

Primo quidem auctoritate sapientis Eccle. 9. dicentis. Qui peccauerit in uno, multa bona perdet, uidelicet charitatem. ut exponit glo. interl. Nam ad eius perditionem sequitur perditio omnium bonorum, maxime cum dicat. Gre. Homil. 27. quod nihil habet uirtutis ramus boni operis, si non manet radice in charitatis. Qui ergo mortaliter peccat perdit gratiam, & charitatem. Item omnia praecedentia merita, quae sic mortificantur, & ultra in diuina acceptatione non manent, ut dicitur Ezech. 18. Insuper perdit omnes uirtutes, secundum perfectam rationem uirtutis, quae illis, non inest absque gratia, & charitate.

Secundo probatur idem ratione sic, Illud, quod aufert bona gratiae, uulnerat bona naturae, & impedit bona gloriae egestatis generatiuum. Sed sic est de peccato mortali, igitur insuper
pletun

De malis, quæ facit pecc. 76

plerunque peccatum trahit ad extremam paupertatem, sicut patet de gula, propter quod dicit scriptura Prouer. 21. quod qui diligit epulas in egestate erit, & qui amat vinum, & pingua non dubitatur. Idem iudicium est de uitio prodigalitatis. Item de uitio luxuriæ, cuius sectatores habent multa consumere. Prou. 29. Qui nutrit scortum, perdet substantiam. Idem dic de deditis ludis alearum, & chartarum. Propter ergo prædicta quidam plangendo dicebat. Diues erā dudum, sed tria me fecerunt nudum. Alea, uina, uenus, tribus his factus sum egenus.

Tertio idem intentum probatur per figuram de filio prodigo, per quē intelligitur peccator. De eo ergo dicitur Lucae 15. q. postquam consumpsit substantiam suam cum meretricibus uiuēdo luxuriose, mox cepit egere. Similiter in figuram huius Christus loquens mulieri Samaritanæ Io. 4. ait. Qui biberit ex aqua hac, scilicet, ex delitiis peccatorum, sitiet iterum. Et huius ratio est, quia huiusmodi delicta magis sitim prouocant, quam extinguant.

Quarto idem probatur similitudine de ludo scacorum, in quo sæpè contingit, quod postquam quis in eo multum uacauit, & lucratus est, tandem insperatè ad unicum istum taxilli totū perdit, quod prius lucratus fuerat, sic uno opere malefacto, uel neglecto totius uite nostræ fructus perditur. Da ēt exemplum de famulo regis machinante proditorem in ipsum regem. Talis enim iuste meretur priuari officio, & omnibus bonis, etiam & uita. Quod si ex magna misericordia rex donet sibi uitam, nihilominus communiter priuat eum bonis ante proditorem sibi promissis. Ita & in proposito de peccante mortaliter. Nam etsi cui libet talis non semper infligat Deus cito mortē corporalem, aufert tamen ab eo gratiam, uirtutes, & merita. Insuper eum priuat cælesti gloria, quam illi repromiserat, cum adhuc esset in statu gratiæ.

Quinto idem probatur exemplo. Refert enim D. Anto. in sua chronica parte 1. titu. 4. §. 25. de Dionysio Maximo tyranno, qui post infinitas opes ad tantā deuenit paupertatem, ut propter inopiam docuerit paruulos literas apud Corinthum. Non desunt multa alia exempla idem propositum probantia, quæ breuitatis gratia missa facio.

37 *Tract. Secund. Pars I.*

Tertio principaliter peccatum est cecitati inductiuum,
Et hoc significatur per tertiam literam predicti uerbi pec
caui. Hoc autem probatur quinupliciter, uidelicet,

Auctoritate, Ratione, Figura.

Similitudine, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Sap. 2. Excecauit eos malitia
illorum, & nescierunt sacramenta Dei, id est, ad modum ne
scientiam se habuerunt. Si enim bene scirent, & diligenter
attenderent miseri peccatores, quanta sit uirtus sacra
menti poenitentiae, current ad confessionem. Sequitur. Neque
sperauerunt mercedem iustitiae, id est, bene considerauerunt,
quanta supplicia referuat, & praeparat diuina iustitia pecca
toribus in alio seculo Prouerb. 19. Parata sunt derisoribus
iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus. Item
ps. Nescierunt, supp. peccatores, quanta sit Dei misericordia
erga poenitere uolentes, neque intellexerunt, quam rigida,
& seuera sit eius iustitia erga duos, & obstinatos. Et horu
duorum ratio assignatur, cum subditur. In tenebrisambu
lant. Item Sopho. 1. Ambulabunt, ut ceci, quia domo pec
cauerunt. Et Aposto. ad Ephe. 4. Ambulant in uanitate sen
sus sui, tenebris, obscuratum habentes intellectum, alienati
a uia Dei per ignorantiam, quae est in illis propter ceci
tatem cordis ipsorum, qui desperantes traderunt semetip
sos impudicitiae, &c. Ecce danatissimus, & reprobatissimus
finis, ad quem tandem deducit caecitas peccati.

Secundo probatur idem intentum tali ratione. Contingit
humanum intellectum dupliciter excecarum, uidelicet, positi
ue, & priuatiue. Positiue quidem quaerendo indebita me
dia ad finem malum, & peruersum. Priuatiue uero non siste
do in recto dictamine. Sed quocumque modo exercetur in
tellectus, hoc fit a peruersa uoluntate, iam peccato affecta
ta, igitur peccatum excecat mentem.

Minor patet, nam quod intellectus quaerat indebita me
dia ad malum finem, hoc fit per imperium uoluntatis. Et
similiter, quod ipse intellectus non persistat in recto dictami
ne, hoc similiter fit, ut in pluribus a peruersa uoluntate,
igitur, &c.

Tertio idem probatur per figuram, & hoc inductiue de
septem peccatis mortalibus.

Primo

Primò igitur quòd superbia inducat cæcitatē in anima, patet per figuram de Saulo, qui cadens in terram nihil uidebat. Et huius ratio est superbia, quæ stimulante persequatur Christianos. Actuum. 9.

Secundò idem patet de auaritia, in cuius figurâ legitur To. 1 quòd ipse Tobias excæcatus est à stercore hirudinis. Vbi per sterces intelliguntur temporalia bona. Sic enim ea reputabat Ap. post. Philip. 3. Hæc igitur stercorea cõmuniter excæcant humanam mentem, sicut patet in auaris, & usurariis, qui non uident fatuitatem suam.

Tertio idē patet de luxuria, quæ figuratur per cæcitatē Sanfonis, qui propter nimium amorem ad mulierem Dalidam excæcatus est à Philisteis. Iudicum. 16.

Quarto idem probatur de inuidia, quæ figuratur per cæcitatē Heli sacerdotis, qui non poterat uidere lucernam domini, priusquam extingueretur. 1. Reg. 2. Sic inuidus nõ potest uidere bona proximi, nisi extincta, uel diminuta.

Quinto idem patet de gula, quæ figuratur per cæcum natum, Iohan. 9. Nam istud uitium adducimus à natiuitate nobiscum.

Sextò idem patet de Ira, quæ figuratur per illum cæcū qui Christo transeunte clamat secus uiam, nec poterat cõpesci à turba. Luc. 16. Sic homo iratus clamat, nec potest quiescere.

Septimò idem patet de Accidia, quæ figuratur per cæcitatē Isaac, cuius oculi caligauerant, & uidere nõ poterat præ senectute. Gen. 27. Sic accidiosus uelut senex, & debilis nil operatur boni. Patet ergo euidenter intentum per multiplicem figuram.

Quarto patet idem per similitudinē uxoris Senecæ, de qua loquens idem Seneca epist. 50. ad Lucillum dicit sic. Harbautes uxor mea fatua subito uidere destitit. incredibilem mi Lucille tibi narro, sed ueram. Pedagogum suum rogat, ut migret, domū tenebrosā esse, hoc autē, quòd in illa ridemus, multis accidit. Nemo enim se auarum intelligit. Nemo cupidum. Si dicimus. Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter uiuere potest. Non ego sũptuosus sum, sed urbs ipsa magnas exigit impensas. Non est meū uitium, quòd iracundus sum, sed nondum cõstituit certum generis uitæ.

Tract. Secund. Pars I.

sed hoc adololcentia facit. Quid nos decipimus. Non est extrinsecus nostrum malum. Intra nos est, in uisceribus ipsis sedet. Et ideo difficiliter ad sanitatē peruenimus, quia nos agrotare nescimus. Hęc ille. Aliam etiam possumus adducere similitudinem uidelicet, de noctua, de qua dicit Amb. in hexameron. lib. 5. cap. 24. quod huiusmodi auis nō sentit horam tenebrarum. Quinimō quanto nox fuerit obscurior, tunc cōtra usum aliarum auium in offensos exercet uolatus. Exorto autem die, & splendore Solis circumsuso uisus eius hebetatur, ac si quibusdā erret in tenebris, Quo iudicio sui declarat esse aliquos, qui cū oculos mentis, & intellectus habeant ad uidendū, nihilominus non possunt uidere spiritualia, & diuina. Tales sunt sapientes mundi, qui in tenebris ambulant, & qui sapientes sūt, ut sciant mala, benefacere autem nesciunt.

Quintō probatur idem intentum exemplo sacrę scripturę. Legitur enim Gen. 19. quod cum Duo angeli uenissent Sodomam, & diuertissent in domum Loth, uiri ciuitatis, qui nequissimi erant, omnem uallauerunt domum eius, ut abuterentur Angelis illis in forma elegantium iuuenū existentibus. Cumque uim facerent Loth uehementissime, ita, ut quasi iram infringerent fores domus illius dicti Angeli percusserunt pessimos Sodomitas ibi assistētes cęcitate à minimo, usque ad maximum, ita ut ostiū inuenire nō possent Ex qua historia manifestē patet, quō peccatū Excecat hominem, etiam quandoque corporaliter. Vnde, & in legenda beati Clementis legitur, quod cum Sifinius uideret uxorem suam Theodoram nomine, ad predicatorem beati Clementis ad fidē conuersam, & ire ad ecclesiā sepe frequēter ingressus est ad ecclesiā, ut ipsā inde extra heret. Quod cum facere uellet, subito orante ipso beato Clemente, ita cęcus factus est, quod dixit pueris suis, ut eū foras eicerent. Sed illi occulto Dei iudicio girantes per totam ecclesiā ianuam eius inuenire non poterant. Ecce quomodo patet intentum.

Quartō principaliter peccatum est charitatis dissipatum Hoc autem designatur per quartam litteram huius uerbi. Peccauī, quę est, C. Quod uero ita sit, probatur qui nō pliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione, Figura,
 Similitudine, Exemplo.

Primò qui dem auctoritate Hier. Thren. 1. dicentis. Ma-
 num suam misit hostis, id est, diabolus, vel peccatum, quod
 inimicatur animæ, ad omnia desiderabilia eius, id est, ad aufe-
 rēdū bona gratiæ, & virtutis ab anima, Vel scđm gl. interl.
 de desiderabilia animæ p præenti sunt fides, spes, charitas,
 quæ nititur à nobis auferre hostis ille antiquus ad pecca-
 tū nos pertrahens. Nā, ut dicit Greg Homil. 29. Nō curat
 hostis antiquus, ut terrena tollat, sed vt charitatem in no-
 bis feriat. Et huius rationē assignat. Aug. de uerbis domi-
 ni. Serm. 5. ita dicens. Adde charitatem, pro sunt omnia. De
 trahe charitatē, nihil profunt cetera. Apo. 1. Cor.
 23. Si distribuerō omnia mea pauperibus, & tradidero
 corpus meum, ita ut ardeam, nihil mihi prodest.

Secundò idem probatur tali ratione. Contraria nō pos-
 sunt simul, & semel inesse eidem subiecto, quinimmo ad-
 ueniente uno destruitur, & dissipatur reliquum. Sed pec-
 catū quodāmodo cōtrariatur, & opponitur charitati, ita
 ut dicat Apo. 2. Cor. 6. q non est conuentio Christi ad be-
 lial, neque lucis ad tenebras. Ergo peccatū est charitatis
 dissipatiuū. O quantū igitur debemus uitare peccatum
 in nobis, per quod dissipatur charitas in cordibus nostris,
 quæ est forma, & flos omnium uirtutū filia Dei præclara,
 & p quā efficitur filij Dei, & fratres sanctorū angelorū.

Tertiò idem probatur per figuram. Legitur enim 1. Ma-
 cha. 1. q impissimus, & crudelissimus tyrannus Antiochus
 ascendit in Hierusalem in multitudine graui militum, ac
 curruum, & intrauit in sanctificationem cum superbia, id est, in
 templum, & accepit altare aureum, & cādelabrū luminis,
 & uniuersa uasa templi, similiter mensam propositionis,
 & libatoria, phialas, mortariola aurea, velum, & coronas
 aureas, ornāmētū aureū, qđ in facie templi erat, & cōta-
 minauit omnia, & accepit argentum. & aurū, & uasa con-
 cupiscibilia, & sublatis omnibus abiit in terrā suam, Mora-
 liter Antiochus, qui interpretatur silens paupertatē, re-
 ctē designat diabolū, q pauper est, & nudus, quo ad bona
 gratiæ, & glorię. Hierusalē at animā rationalē insinuat.
 Vasa uerò tēpli, uirtutes, bona, & merita designāt, q om-
 nia

nia dissipantur, & destruitur, cum Antiochus, id est, diabolus ingreditur temp. um conscientie per culpam. Valde ergo factus est, & miser, qui illi prebet ingressum per consensum in culpa. De hoc etiam alia habetur figura Iudic. 6. ubi dicitur, quod septem annos ueniebant Madianitae in terram Israel postquam peccauerant filij Israel contra dominum, & cuncta vastabant nisi omnino ad uitam pertinens relinquentes. Sic demones peccatoribus malum facientibus, & sibi seruientibus in septem peccatis mortalibus faciunt. Nam animam spoliant uirtutibus nihil in ea relinquentes, quod ad uitam gratiae, uel gloriae pertineat.

Quarto probatur idem quod prius per similitudinem. Videmus enim, quod porcus intrans hortum speciosum, mox euertit Margaritas, Lilia, & quicquid in eo preciosum inuenit, cum non sit illi curae de talibus, sed potius de uilibus radicibus, quas terram submouendo quaerit. Ita in proposito de demone, qui quamprimum fuerit hortum conscientiae per culpam ingressus, tunc per peccatum, tanquam per aptum instrumentum dissipat, destruit, & totaliter euertit, quicquid boni ibi inuenit. Propter quod saluator noster Mat. 7. salubriter nos admonet, dicit. Nolite mittere Margaritas uestras ante porcos, id est, nolite consentire in malum, aut ne diabolus uobis consentientibus auferat a uobis Margaritas gratiarum, & uirtutum sequitur. Ne forte conculcet eas pedibus. Ecce quomodo peccatum est charitatis dissipatiuum, & ex consequenti omnium uirtutum, & meritum.

Quinto probatur idem propositum tali exemplo. Legitur, nam in magna legenda beatae Catharinae Senensis ordinis sororum de penitentia beati Dominici, quod ipsa habuit gratiam a Domino cognoscendi interdum occulta, & conscientias nonnullorum hominum. Unde gaudiosum illi erat loqui cum illis, qui puras gerebant conscientias. Penosum uero loqui cum illis, qui peccato mortali subiacebant. Unde cum semel colloquium habuisset cum quodam uiro elegantis figurae, graui tamen peccatore, quamuis occulto postmodum dixit cuidam se nunquam sensisse tantum fetorem, quantum tunc senserat. Et per oppositum, quandoque sentiebat mirabilem odorem procedentem ex meritis iustorum. Patet ergo, quod peccatum mortale est charitatis destruciuum.

Quintò principaliter peccatum mortale est amaritudo inis auſatiuum. Et hoc designatur per quintã litter. m prædicti uerbi. Peccavi, quæ est. A. Istud autem probatur quia tripliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione,
Figura, Similitudine, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Hier. 2. dicens. Scito, & uide, quia malum, & amarum est dereliquisse te dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit dominus Deus exercituum. Est ergo malum derelinquere dominum, id est, a cultu eius recedere, & hoc propter culpam. Amarum uero propter penam. Nam, ut dicit Ambro. lib. de Noë, & Arca. cap. 1. Nihil est, quod maioris doloris sit, quam culpæ reatus. Propterea Aug. li. 1. confessio. ait. Iustis sibi domine, & ita est, ut pœna sit sibi omnis inordinatus animus. Item philosophus dicit, quod omnis malus impletur penitudine, & hoc propter remorem conscientie. De quo Esa. 57. Cor impij quasi mare, quod quiescere nõ pot. Secundo idem probatur tali ratione. In peccando mortaliter uoluntas agit contradicentem rectæ rationis, & contra sinderesim remurmurantem. Ergo est ibi quedam pugna siue contradictio, & per consequens cordis amaritudo. De qua etiam loquens Ambr. aiebat O quam magna est amaritudo peccatorum meorum, pro qua tollenda fuit necessaria amaritudo passionis, & mortis Christi.

Tertio probatur idem per figurã Legitur enim 2. Reg. 13. quod Amnon oderat Thamar sororem suam, postquã, scilicet, eam cognouit carnaliter, ita ut maius esset odium, quam amor, quo eam prius dilexerat. Sic etiam est de peccato mortali post quod sequitur maior dolor, etiam infinitus, & hoc saltem in inferno, quam fuit delectatio tunc habita, cum perpetraretur. Momentaneum enim est omne, quod in præsentia uanè delectat, sed æternum, quod cruciat. Propterea unumquemq; nostrum admonet scriptura Proverbiorum 5. dicens Ne intenderis fallacię mulieris, id est delectationis peccati, quæ aridet, & fallit, atque blanditur admodum meretricis. Fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Ecce salix, & blanda delectatio peccati. Sed, quid postmodum sequatur, audiamus. Certe inquit,

Tract. Secund. Pars I.

inquit Salomon, nouissima illius amara, quasi absynthii, quod, supple, ab aliquo sumptu statim in uisceribus amare scit, & acuta, quasi gladius biceps. Quia pro momentanea, & quidem turpi delectatione, nouissima, scilicet, post generalem omnium resurrectionem, pñietur peccator in corpore, & anima æternaliter. Ecce gladius biceps, qui ualde timendus est, & cauendus.

Quarto probatur idem per similitudinem de felle, cuius amaritudo tunc bene sentitur, cum uenit ad guttur, & fauces, sic & amaritudo peccati tunc perfectè sentitur, cum misera anima ad inferna descendit. In præsentem autem non semper sentitur huiusmodi amaritudo, sed tantum peccatum, & peccati delectatio. Et ideo in hoc peccatores sunt similes piscibus maris, qui propter assuetudinem nutrimenti, ex aqua magis amara, seu falsa, extimant illam aquam dulcem. Item in hoc sunt similes mulieri prægnanti, cui amara sapiunt, & suauia fastidiunt. Sic peccatores ponunt, & dicunt amarum dulce, idest, peccatum suaue, & dulce amarum, idest, opus de genere bonorum durum, asperum, & importabile, & ideo merito maledicuntur a Domino Esa. 5. Legitur enim, quod cum quidam fatuus audiret multum commendare falconem Domini sui de bonitate, occidit eum & comedit. Et cum plangeretur a Domino suo, & a seruis illius, atque a cunctis commendaretur de bonitate, nesciretque, quid factum esset de eo dixit fatuus. Falsum est, quod esset tam bonus, ut dicitis. Ego enim audiens eum tantum commendari de bonitate, ipsum occidi, coxi, & comedi, sed per Deum nunquam comedi duriores carnes, neque amariorum escam. Sic homines fatui credentes inuenire multam dulcedinem in peccato, in fine inueniunt multam, & inextogitabilem amaritudinem.

Quinto probatur idem intentum tali exemplo. Legitur enim de quadam uirgine, quod cum diu castè uiuisset, tandem instigata fuit a diabolo de peccato luxurie, & hoc ad experiendam illius delectationem, quam maximam esse credebat. parte etiam ex altera erat quidam honestus iuuenis similiter castè uiuens, & uirgo. Hic ergo eam nimis familiariter conuersaretur cum dicta puella, tandem tentatus fuit de illecebra, & hoc ad experiendum illius delectationem. De-

num u. & à diabolo cōmixti sunt simul. Qua delectatione experta ad tātam amaritudinem deuenit dicta filia considerans, quod decorem suæ uirginitatis, & integritatē sui corporis amississet, ppter tam uilem, & turpem, a que momentaneam delectationem, quod præ nimia amaritudine & dolorē mortua est. Patet ergo, qualiter peccatū amaritudinem induci, etiam plerūque in præsentī, & præcipuè peccatum carnis. Quo ad aliud autem sæculum certissimū est, quod nisi ipsum peccatum fuerit remissum in præsentī, inuitabiliter perducet actorem suum ad æternam amaritudinem, à qua nos præseruet piissimus dominus.

Sexto principaliter peccatū est u. & cælestis aberratiuū. Et istud notatur per sextam literam, sæpe dicti uerbi peccati, que est V, hoc autē probatur quintupliciter, uidelicet.

Auctoritate, Ratione, Figura,
Similitudine Exemplo.

Primò quidem auctoritate Psal. centis. Errauerunt, sup. peccatores in solitudine, in inaquoso, id est, in mundo isto, qui est quasi locus solitarius, respectu cæli, ubi est immensa & iocundissima societas. Et ad idem pertinet, quod dicitur in inaquoso. Rectè enim mūdus iste inaquosus dicitur quia in eo desunt plerumque aquæ doctrine salutaris, & gratiæ diuinalis. Psal. Anima mea, sicut terra sine aqua tibi. Quia ergo miseri peccatores, sic errant in præsentī sæculo, ideo tandem uiam ciuitatis habitaculi, sup. cælestis non inueniunt, id est, nō inueniunt. Nam uia, quæ ducit ad dictam ciuitatem, siue habitaculum cæleste, est uia mandatorū Dei & pænitent. Et de utraque uia potest intelligi illud Christi uerbum. Math. 8. Arcta, & angusta est uia, quæ ducit ad uitam, & pauci ambulāt per ea. Et hoc est, quod hic loquitur Psal. de peccatoribus dicens. Viam ciuitatis habitaculi non inueniunt, id est, inuenire neglexerunt, seu non curauerunt. Omnis enim conquerebatur dominus de filiis Israel dicens per os. Psal. Quadraginta annis offensus fui generationē huic, siue murmurando contra dominum in deserto pro aquæ penuria, & similiter de esca delectatissima, scilicet, manna, siue idololatrādo, siue in Moyen, & Aaron irreuerenter insurgēdo, & huiusmodi. Sed profecto quod sequitur ad generationē malorum Christianorū merito pertinere potest

potest, de quibus loquitur dominus dicens. Et dixi semper hi errant corde, idest, ex certa malitia, & obtinato animo. Notate autem dicit semper hi errant corde, potius quam opere quia error operis finem habuit in eis, sed error uoluntatis in eis finem habuit. Mali, n. peccare desinunt in morte, non quia amplius peccare non velint, sed quia amplius peccare non valent. Sequitur, & isti non cognouerunt, idest, scire noluerunt vias meas, quibus sup. itur ad caelestem patriam. Isti autem sunt de numero illorum, qui dixerunt domino Deo illud. Iohan. 21. Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Sed forsitan dicet ma. Christiani. Falsum loqueris. Ut que enim nouimus vias domini, & mandata, quibus debite obseruatis itur in caelum. Sed in promptu patet talibus responsio, quod utique cognouerunt vias domini speculatiue, sed non practice. Vnde Apost. ad Titum 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Audiant ergo tales Christiani nomine tantum, & non re quid illis comminatur dominus di. Quibus iuravi in ira mea, idest, minatus sum, & immobiliter statui, si introibunt, idest, non intra bunt in requiem meam, sup. caelestem, & aeternam. Littera autem Hiero. habet. Et iuravi in furore meo, ut non introirent in requiem meam. Ecce quomodo peccatum est viae caelestis aberratiuum. Clamet ergo pauper peccator ad dominum, & dicat illud Psal. Erraui sicut ouis, quae perijt. Et ideo require seruum tuum domine.

Secundo idem intentum probatur tali ratione secundum enim Aug. 1. lib. de libero arbitrio omnia peccata hoc vno genere continetur, cum quisque auertitur a diuinis vereque manentibus bonis, & ad mutabilia, atque incerta conuertitur, haec ille. Et hoc est, quod communiter dicitur apud Theologos, quod peccatum est auersio ab incommutabili bono, & conuersio ad commutabile bonum, idest, ad creaturam. Ex praedicta ergo descriptione peccati l. quid patet, quod ipsum peccatum est viae caelestis aberratiuum.

Tertio probatur idem per figuram. Legitur enim Nu. 22. quod Balaam stimulabat asinam suam errantem, ut rediret ad rectam semitam. Ad propositum per Balaam, qui interpretatur, sine populo, recte intelligitur dominus Deus, qui propter paucitatem crediturum in eum, & sibi debite famu-

lantium

Tantum, uideatur esse quasi sine populo. Hic ergo Balaam, frequenter percutit peccatores nunc corporaliter, nunc temporaliter, ut redeant ad eum, qui est uia iuxta illud. Io. 14. Ego sum uia. Patet ergo, quod peccatum facit hominē errare à uia ueritatis. Quod etiam figuratum fuit Luc. 11. In illo cæco, de quo ibidem dicitur, quod sedebat iecus uiam mendicans. Applicatio est facilis ex dictis.

Quarto dicitur idē tali similitudine. Refert enim auctor libri de bonis, quod fuerūt duo fratres, quorum unus erat fatuus, alter autem sapiens. Qui cum simul inducētes deberent redire ad patriam suam, à qua elongati erant, uenerunt ad quoddam biuium, ubi audierunt à pastoribus loci illius, quod una illarum uiarum directē ducebat ad ciuitatem suā etiam securē. Hoc tamen malum habeat, quod erat alta, arcta, & aspera. Altera autem erat plana, lata, & delectabilis, sed periculosa, & latronibus plena. His ergo auditis, cum sapiens uellet arripere uiam primam, tanquā securam, quamuis difficilem, dixit ei frater fatuus. Rogo te ne sumamus tantum laborem, sed eamus per istam uiam ita delectabilem, quamuis multi casus in ea. Nā spero cū Dei auditorio, quod poterimus illos euadere. Cui sapiens annuit. Cum igitur incederent per dictam uiam spaciosam, & speciosam, subdito capti sunt latronibus, qui eos spoliauerūt & uulnerauerunt grauissime. Cūque fatuus traheretur in foueam occidendus, & pariter alius, scilicet sapiens captus & ligatus ad mortem duceretur, maledicebat fratri suo fatuo, dicens, quod propter suā fatuitatem eò quod capere uoluisset uiam illā periculosa ipse moreretur. Cui respōdebat frater fatuus, Tu potius maledicaris, quoniā tibi potius hoc malum imputandum est, quam mihi, maxime cū scires me fatuum, & ideo mihi credere non debuisti, cuius tamen contrarium fecisti. Ad propositum duo isti fratres sūt anima, & corpus, siue affectus, uel appetitus rationalis & sensualis. Frater ergo sapiens est anima, cui ratio dicat benefacere, Frater uero fatuus est appetitus sensualis, uel corpus, qui non querit, nisi delicias suas. Cum autem quis peruenit ad usum rationis, occurrit illi biuium, scilicet uia uirtutum difficilis, quam sequitur, quia à pastoribus, id est prælatis, & predicatoribus sibi manifestē dicitur, quod hæc est

Tract. Secund. Pars I.

uia, quæ ducit ad uitam. Altera autem quæ occurrit, scilicet delectationem mundi, & si lata uideatur, & placida, tamen tanquam plena periculis, & latronibus dæmonū ad perditionem perducit perpetuam. Quamuis ergo animæ, seu rationi uideatur uia aspera magis sequenda, quia secura, tamen hic frater allectus à confratre, id est, ab appetitu sensuali, cui grauis est uia uirtutū pœnitentiæ, permittit se duci per uiam latam, ut complacere fatuo fratri, precipue cum multos uideat ire per dictam uiam, cogitans, quod etsi multa pericula illic inuenturus sit, ipse illa euadet, uel si erret, quod poterit ad uiam rectam, tandem per ueram pœnitentiam reduci. Quod fit, ut simul pergendo per uiam latam, & spaciosam, quæ ducit ad perditionem, incidat in latrones dæmones, qui hominem spoliat bonis spiritualibus, uulnerat in naturalibus, & tandem occidunt animam, & corpus, utrunque deiiciendo in foueam inferni. Et hoc est, quod ait Iacobus in sua canonica .c. i. dicēs Vnusquisque tentatur concupiscentia sua abstratus, & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum uerò, cū summatum fuerit generat mortem. Postquam ergo simul fuerint inferno anima, & corpus, s. post diem iudicii, tūc conqueretur anima de corpore quia, s. noluit in præsentibus laborare econtrario autem conqueretur corpus de anima quæ ut domina eius, & sapiens neglexit ipsum refrænare atque sibi subiectum facere. Patet ergo euidenter, quod peccatum est uia cœlestis aberratiuum.

Quintò hoc idem propositum probatur exemplo primi parentis qui postquam preuaricatus est præceptum Domini statim exul factus est paradisi terrestri, qui erat uia perueniendi ad cœlestis paradysum, atque proiectus est in hanc uallem miseriæ. Patet ergo intentum.

Ultimò principaliter peccatum est indignationis diuine prouocatiuum. Hoc autem declaratur per ultimam litteram sæpe dicti uerbi. Peccaui quæ est. Illud autem probatur quinquupliciter uidelicet.

Auctoritate
Figura,
Exemplo.

Ratione,
Similitudine,

Primò quidē auctoritate Ezech. 9. ubi propheta Ezech. loquitur

loquitur dicens. Dixit dominus ad me. Iniquitas domus Israel, & Iudæa magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, id est peccatis, & ciuitas repleta est auersione, idcirco non parceret oculus meus, neque miserebor. Viam eorum super caput eorum reddam. Item Deutero. 28. aperte ostenditur, quam mirabiliter peccatum sit diuinæ indignationis prouocatiuum. Ibi enim multiplicitè minatur Dominus transgressoribus suorum mandatorum, ut potè d. cendo. Si nolueris audire uocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata eius, veniunt super te omnes maledictiones istæ. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquie tuæ. Maledictus fructus uentris tui, & fructus terræ. Adiungat tibi Deus pestilentiam, donec consumat te de terra. Percutiat te Dominus egestate, febre, & frigore, ardore, & æstu, & aere corrupto, donec pereas. Sit cælum, quod supra te est æneum, & terra quam calcas ferrea. Tradat te dominus corruentem ante hostes tuos. Domum ædifices, & non habites in ea, plâtes vineam, & non vindemias eam. Multæ denique aliæ maledictiones ibidem habentur, quas comminatur Dominus transgressoribus mandatorum suorum. Ex quibus omnibus patet, quod peccatum est diuinæ indignationis prouocatiuum.

Secundò probatur idè tali rōne; Deus est iustus, ergo illi displicet omne peccatum, ergo peccatorum multiplicatio est prouocatiua indignationis diuinæ iustitiæ. In cuius rei signum legitur Gene 6. 9. Deus videns multitudinem peccatorum, quæ fiebant super terram, dixit, pœnitent me fecisse hominem, ideo de pœni. dist. 3. sunt plures. Dicitur, quod Deus inimicus est omni criminoso. Igitur.

Tertiò idem probatur per figuram. Legitur. n. Matt. 21. & similiter. Io. 2. 9. cum Christus introisset templum, & ibidem inuenisset vendentes, & ementes oues, & boues, & columbas atq; nummularios sedentes, factò quasi flagello de funiculis omnes eiecit de templo. Ad propositum, oia prædicta, quæ quasi cum ira, & furore eiecit Christus de templo, designant peccata intra templum conscientie habitantia, quæ valde prouocant Dei iram aduersus hominem.

Quartò probatur idem intentum per similitudinem. Di

Tract. Secund. Pars I.

eunt enim naturales, q̄ inter apes solus rex caret aculeo ad pungendum. Nihilominus cum ab aliquo infestatur, & ad vindictam prouocatur, tunc ceterę apes insurgunt aduersus prouocantem, & vindictam faciunt cum suis aculeis de eodem sic in proposito Deus noster totus benignus est, & misericors. Nihilominus hominibus peccantibus prouocat ad indignationem, & vindictam, quam communiter exercet medio creaturarum suarum, dicente scriptura Sap. 5. Armabit creaturam ad ultionem inimicorum suorum. Vnde refert Vincentius Beluacen. in speculo historiali, quod circa annos Domini mille ducentos in Gallia volitabant per aera quædam muscæ grossæ deuastates uniuersa terrarum nascentia. Propter quod subsecuta est sterilitas magna per uniuersam Galliam. Cumque nonnulli manibus contractassent nonnullas muscarum dictarum inuenerunt in ala earum dextra scriptum, ira, in sinistro vero, Dei. Ex qua re mirabili liquebat aperte, quoniam ad ulciscendam iram Dei missum fuerat prædictum muscarum genus propter peccata populi Gallicani, qui pro dolor, in prosperis nimium procliuus est ad peccata. Huic quasi simile refert Dominus Anto. Florentinus, in 2. parte chronice sue. ti. to. cap. 14. de Attila rege Hunnorum, qui paganus erat. Hic ergo tyrannus princeps intrans Gallias, & cuncta deuastans. Treuas uenit. Vbi tunc Pontificis fungebatur officio beatus Lupus. Qui pontificali habitu insignitus cum suo clero obuiam uenit dicto Attilæ interrogans eum, & dicens. Tu quis es, qui terram dissipas, Ad quem ille. Ego sum Attila flagellus Dei. Ecce ergo quomodo Deus Dominus armat creaturas suas in ultionem inimicorum suorum peccatorum, indignationem suam aduersus semetipsos suis exigentibus delictis prouocantium.

Quintò probatur id, quod prius, tali exēplo. Legitur. n. in speculo exemplorū, q̄ fuit quidam grauis peccator, qui ad extrema perueniens, non potuit à quocunq̄ mortaliū ad pœnitentiam induci. Cui ex immensa, & superabundanti misericordia Christus apparuit, cum expressione uulnerrum corporis sui, vt sic cum facilius ad pœnitentiam, & indulgentiam petendam prouocaret. Ille autem obstinato, & pertinaci animo tot, & tanta Christi beneficia spreuit. Quod perpen-

perpendens pijsſimus Ieſus, & ex tali ingratitude ad indignationem prouocatus manum appoſuit proprio lateri, & ex inde extractum ſanguinem precioſum ipſum in facie morientis proiecit dicens. Sit iſte ſanguis in teſtimonium tuæ iuſtiſſimæ damnationis, eo quod ſic obſtinato animo me ad indignationem prouocaueris. Quo dicto uiſio diſparuit. Ex tunc autem à circūſtantibus non potuit dictus ſanguis a facie morientis abſtergi, quouſque infelicæ animæ inter manus mille dæmonum reddidit. Pate t ergo ma niſte, quomodo peccatum eſt indignationis diuinæ prouocatiuum. Summariè etiam patenti ſeptem mala, quæ operatur in nobis mortale peccatum, quæ designantur p̄ ſeptē litteras huius uerbi peccaui, Et ſic patet de primo capitulo huius ſecundi tractatus.

DE PECCATIS DE QVIBVS IN GENERALI
conſitendum eſt. Cap. 11.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terra
quæ peccaui nimis [Mat. 11.

Postquam in præcedenti cap. ostensum est, quæ mala operatur peccatum mortale in homine, propter quod merito de eo cōfitendum est, & p̄nitendum, cōſequenter in hoc ſecundo capitulo tractandum est de peccatis de quibus generali cōfitendum est. Hæc aut̄ summarie ſunt quatuor, tria quidem commiſſionis, quartum uerò omiſſionis. Nā omnia peccata mundi comprehenduntur ſub altero prædictorum quatuor, ſecundum quod figuratiue dicitur Daniel. 7. quod quatuor uenti pugnabant in mari. Et ſtatim poſt ſubditur, quod erant quatuor capita in beſtia, id eſt, in diabolo tentante de quatuor prædictis. Vel in beſtia, id eſt, in homine beſtialiter uiuente. Ad idem etiam propoſitum facit illud Zach. 1. Vidi, & ecce quatuor cornua. Item ibidē. Oſtendit mihi Dominus quatuor fabros. Et qui aliquod iſtorum faciunt, ſibiſſis inimicantur iuxta illud Tho. 12. Qui faciunt peccatum, & iniquitatem hoſtes ſunt anime ſuæ. Peccata autem commiſſionis, aut ſunt peccata cordis aut oris, aut operis, ſecundum quod habetur de præd. 1. quæ

Tractatus Secund. Pars I.

pēnitet. Et iste est funiculus triplex, qui de difficili rumpitur. eeccl. 4. Quo quidem funiculo constringuntur. & aligantur miseri peccatores, dicente scriptura Prouer. 5. Funicibus peccatorū suorum quisque constringetur. Et in Ps. Funes peccatorum circumplexi sunt me. De his ergo tribus generibus peccatorum commissionis primo dissendū est. Postremo autem de peccato omissionis. Et iterum iter prædicta peccata commissionis, in primis loquēdum est de peccato cordis, de quo in primo loco se accusat uerbis pēnitēs, clamās ad dominū, & dicens. Cōfiteor Deo, & beatæ Marię, &c. vsq; ibi. Quia peccaui nimis.

DE PECCATO COGITATIONIS.

Cap.

111.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & terre, quia peccaui nimis cogitatione.]
Matth. 11.

Primū igitur peccatum commissionis, de quo confitendum est. Dicitur peccatū cogitationis. Ad cuius euidentiam præmittendū q̄ cogitationes. humanæ sunt in triplici differētia, ut potē

Quædam uirtuales.

Quædam ueniales.

Quædam mortales.

Primo igitur inter humanas cogitationes quædā sunt uirtuose, & laudabiles, ut sunt illæ, quæ uersantur circa bonum, & quæ tendunt ad debitum finem. Et de talibus bonis cogitationibus tria breuiter tangam.

Primum est, quod principaliter sunt à Deo, quia, ut dicit Apo. 2. Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis. interl. aliquid boni, quasi ex nobis, id est, q̄ sit ex parte nostra, ut dicit eadem glo. Sed sufficientia nostra ex Deo est. Ex quo patet, quod ad bene cogitandū, nō sufficit liberum arbitrium nisi adsit diuina motio, quæ cōiter uocatur à Theologis speciale Dei auxilium. Et breuiter, ut dicitur Iaco. 1. Omne datum optimum & omne donū perfectum de sursum est, descēdens à parte luminū, quasi, supple, radius solis è sole.

Secundum

Secundum est, quod sunt prima semina uirtutum, & bonorum operum. Nam sicut in arbore germine præcedit florem, & flos fructum, ita & in anima primo præcedit cogitatio bona. Deinde sequitur flos bonæ uolitionis, & tertio fructus sanctæ operationis, dummodo homo non præstet impedimentum. Et hoc est, quod ait Augustinus Homelia 16. Non potest, inquit, fieri, ut habeat mala facta, qui habet cogitationes bonas. Facta enim de cogitatione præcedunt. Nec quisque potest aliquid facere, aut ad aliquid faciendum membra mouere, nisi primo præcesserit iussio cogitationis. Et ad hoc persuadendum dat tale exemplum dicens. Quomodo, inquit, de interiori palatio quicquid iussit Imperator per Romanum imperium emanat, & quicquid uideris agi per prouincias, in quo ostenditur, quantus motus sit ad unam iussionem Imperatoris intus sedentis. Nam ille solum mouet labia cum loquitur, & mouetur omnis prouincia, cum sit, & loquitur. Sic, & in unoquoque nostrum intus est Imperator in corde, qui si bonus bona iubet, bona fiunt. Si uero malus mala iubet, mala fiunt. Cum ergo ibi sedet Christus, quid potest iubere, nisi bona. Si uero diabolus ipsum possidet, quid potest iubere, nisi mala. In tuo autem arbitrio posuit Deus, cui pares locum. Deo, an diabolo. Cum paraueris, quod possidebit, ipse imperabit. Hæc ille.

Tertium tangendum de bonis cogitationibus est, quod debent uersari semper circa licita, iusta, honesta, utilia. Unde deuotus Bernardus in quodam sermone, qui intitulatur de primordiis, mediis, & nouissimis: dicit sic. Cogita, unde ueneris, & erubescere, ubi sis, & ingemisce, quo uadis, & contremisce. Specialiter autem debet uersari cogitationes nostræ, circa hæc. Primo quidem circa commissa peccata, de illis cõterendo. Secundo circa æterna supplicia, illa præcauendo. Tertio circa puritatem conscientie, de peccatis debite confitendo. Et de istis tribus uno tractu loquens. psal. ait. Cogitauit dies antiquos, id est, antiqua peccata, in quibus fui inueteratus per longam continuationem in malo. Ecce primum, sequitur, & annos æternos, id est, æterna supplicia correspondentia momentaneis delectationibus peccatorum commissorum, in mente habui, supple, ad illa præcauendum. Prouerborum 12. Cogitationes iustorum iudicia, supple, quæ factu-

rus est Deus, de peccatorib. in alio seculo. Sequitur, & meditatatus sum nocte cum corde meo, s. discretè, & sapienter, & exercebat, supple, frequenter ad sanctam meditationem rediens, & scopebam spiritum meum. Ecce oris confessio. Nam scopere spiritum tuum, est cum scopa, linguæ eicere immunditias peccatorum, in spiritu existentium, in sacramentali confessione.

Quarto cogitationes nostræ debent uersari circa obseruantiam mandatorum Dei. Psal. Cogitavi uias meas, quoniam, supple, malæ sunt. Esaiaë trigesimo octauo. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine animæ meæ. Et iō conuerti pedes meos, i. affectus, & conatus in testimonia tua, & scilicet, illa amodò obseruaui. Ecclesiast. 3. Quæ præcepit Deus, cogita illa semper. Quintò debent nostræ cogitationes uersari circa Dominicam Passionem, ut illam deuotè contemplemur, atque illam indelebiliter infigamus in cordibus nostris. Hebræ. 12. Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus aduersus semet ipsum contradictionem, ut non fatigemini, &c. Et nota, quòd dicit, recogitate, id est, iterum, atq; iterum cogitate, & ad mentem reducite Christi passionem.

Tum quia nihil Christi Passione fructuosius.

Tum quia nihil Christo acceptius.

Tum quia nihil diabolo odibilis.

Tum quia nihil ad extinguendam quamlibet malam temptationem efficacius. Sextò debent cogitationes nostræ uersari circa celestem gloriam, considerando, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus diligentibus se. Psalm. 8. Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, & ideo concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Sap. 5. Cogitationes illorum, scilicet, uirorum spiritualium, & contemplatiuorum, apud altissimum, id est, uersantur, & eleuantur usq; ad Deum, uel apud altissimum, i. approbantur a Deo. Et sic patet de cogitationibus uirtuosis, sanctis, & iustis.

Secundo sunt quedam cogitationes ueniales. Et istæ sunt duplices, secundum quod contingit hominem uenialiter peccare dupliciter. Primò ratione obiecti, siue materię, circa quam, quæ tantum prohibetur sub pœna peccati uenialis.

Secun-

Secundo ratione imperfectionis actus. Nam secundum Theologos, circa omnem materiam, circa quam contingit peccare mortaliter, contingit etiam peccare uenialiter, tantum hoc, propter imperfectionem actus non plene deliberati, sicut patet in primis motibus ad illecebram, uel iram, gulam, superbiam, auaritiam, & huiusmodi. Unde Gregorius, circa malas cogitationes, quæ uersantur circa materiam de se mortalem ponit tria, uidelicet, suggestionem, delectationem, consensum. Deinde dicit, quod suggestio peccati, seu male cogitationis fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum, id est, rationem, hoc autem exemplificat per serpentem, qui primo culpam mulieri suggestit. Deinde Eua, caro uelut sensualitas delectata est. Postremo, Adam uelut spiritus consentit. Consequenter dicit, quod cum malignus spiritus suggerit in mente, si nulla delectatio peccati sequatur, nullum est ibi peccatum. Cum uero caro delectari incipit, tunc peccatum iam nasci incipit. Si autem ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici, scilicet, in animo. Saepe tamen, inquit, fit, ut quod malignus spiritus suggerit in cogitatione, caro trahat in delectationem, non tamen animus, id est, ratio eidem delectationi consentiat. Hæc Gregorius in epistola ad Augustinum anglorum episcopum, & similiter recitatur in decretis distinctione sexta. testamentum in platea, quæ incipit. Sed pensandum.

Sed pro ampliori declaratione, huius materie notandum quod huiusmodi cogitationes ueniales.

Difficiliter uitantur,

Faciliter delentur.

Periculosè negliguntur:

Primo igitur huiusmodi cogitationes ueniales difficiliter uitantur, se habent enim ad modum muscarum equos boues, & asinos in æstate infestantium, a quibus omnino protegere se non ualent. Quin immo cum fugantur à parte dextera, mox se conferunt ad sinistram.

Vel si sint à parte anteriori, tunc illico declinant ad partem posteriorem. Sic in proposito. Propterea dicunt Theologi, quod & si homo cum Dei adiutorio possit uitare singula peccata uenialia, non tamen omnia collectiue.

Et

Tract. Secund. Pars I.

Et huius opinionis est Beatus Thom. 2. 2. q. 19. ar. 8. ubi expresse dicit, q. in statu naturæ corruptæ, quã uis homo potest abstinere ab oī peccato mortali, quod in rōne consistit, non tñ ab omni peccato ueniali, & hoc pp corruptionem inferioris appetitus sensalitatatis, cuius motus singulos qui dem reprimere potest, & hoc habent rationem peccati, & uoluntarij, nō aut omnes, quia dum uni resistere nititur fortasse alius insurgit. Insuper, quia ratio non potest semper esse peruigil ad huiusmodi motus uitandos. Hæc ille. Da exemplum de agricola, qui cum abigit aues comedentes granum ab una parte agri sui, statim uolitant ad aliam partē. Da etiam exemplum de paruis atomis, qui apparent in radiis solaribus, in hunc modum, q. aliqui uidentur exire domum, alij autē subintrare. Da etiam exemplum de musculis, quæ ad uesperascente sole tempore æstiuo sic inter se cōmilitentur, q. aliquæ sursum feruntur, aliæ aut deorsum uolitant. Nota etiam de illo à quo eiectus est unus dēmon, & mox in eo intrauit legio. Applicatio est facilis.

Secundò cogitationes ueniales facilliter delentur, dummodo cito reprimantur. Et ad hoc permaximè ualet, deuota dominicæ passionis recordatio. Psalmita. Beatus, qui te nebit, supple, motus, & cogitationes carnales, nē notabiliter insurgant contra rectam rationem, & allidet paruulos suos, idem qui prius, ad petram per recordationem durissimæ passionis Christi. Petra enim erat Christus 1. Cor. 10. Nam nullum est efficacius remedium ad huiusmodi uenialia delenda. q̄ istud. Vnde Aug. in suo manuali. c. 22. Cum, inquit, me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi. Cum me premit caro mea, recordatione vulnere domini mei resurgo, cum diabolus parat mihi insidias fugio ad vulnera misericordiæ domini mei, & recedit a me. Si ardor libidinis moueat membra mea, recordatione uulnere Domini mei Iesu extinguitur. Et breuiter post pauca ibidē, ita concludit, dicens. Nullum tam potens est, & tã efficax contra ardorem libidinis medicamentum, q̄ mors redemptoris mei. Patet ergo, facile remedium cōtra malas cogitationes, & præsertim si fuerint carnales. Valet etiam contra easdem corporalis afflictio, siue per abstinentias, siue per uigilias, siue per disciplinas. Vnde refert beatus Gregorius

gorius in suo dialogo libro. 2. de beato Benedicto, quod cum tentaretur de illecebra, tunc proiecit se inter urticas, & uepres. Et per talem modum, id est, per vulnera carnis excussit à se uulnus mentis.

Tertiò veniales cogitationes periculosè negliguntur quia per mortem non quidem temporis, sed consensus interioris ueri, uel interpretatiui virtualis, uel impliciti efficiuntur mortales. Et nota, quòd est hic quæstio de cogitationibus, quæ seruntur circa materiã mortaliter malã. Nã talis consensus, utpote, in delectatione carnis est mortalis, etiam secluso consensu in opus exterius. Pro quo notandum secundum beatum Tho. 2. 2. q. 14. art. 8. quòd aliquis cogitans de fornicatione potest delectari de duobus. Primo de ipsa cogitatione in se. Secundò de ipsa fornicatione cogitata. Et idem iudicium est, de furto, de homicidio, de superbia, & sic de alijs. Cum ergo ipsa cogitatio de fornicatione secundum se non sit mortalis, quinimmo aliquando est tantum uenialis, & aliquando meritoria, sicut patet de illo, qui de ea cogitat causa prædicationis, uel disputationis. cõsequens est, quòd delectari de hmõ cogitatione secundum se nõ est malũ. Sequit in sup ex prædictis, quòd cõsensus in tale delectatione nõ est mortalis ex se, neq; uenialis. Ipsa at fornicatio secundum se est mortalis. Ex quo sequitur, quòd delectari de ea est mortale peccatum. Sequitur in super, quòd cõsensus in delectatione de hmõ fornicatione cogitata, et non plus ponedo, est mortale peccatũ Multũ ergo refert, quòd aliquis cõsentiat in delectatione de fornicatione cogitata, & in delectatione ipsius cogitationis. Secundũ enim secundum se nõ est peccatum. Primum autem semper mortale est. Ita enim dicit Aug. lib. 12. de Trinitate. Si, inquit, consensus illecebris uoluptatis sola cogitatione delectationis contentus est, peccatum mortale est. Et iterum totus homo damnabitur pro hmõ, quæ sine uoluntate animum talibus oblectandi: uoluntate operandi, sed tamen cũ solius cogitationis uisentiuntur esse peccata, nisi per gratiã Christi remittant. Modò cõstat, quòd nullus damnat, nisi pro mortali. Igitur, & c. Itẽ ad idem facit dictũ Greg. & recitatur de pen. dif. 3. Inter hæc ubi ait. Plerunque peruersum, quod cõcipit animus intra semetipsum, etiam per desiderium uoluit. Et nimirũ mentem

Tract. Secund. Pars I.

tem nequaquam immunda cogitatio maculat, cū pulsat, sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. Macula autē proprie nō cōtrahitur, nisi per mortālē culpā. Igit̄, &c.

Patet ergo ex prædictis, q̄ periculosum sit negligere, & nō citō reprimere immūdas cogitationes, q̄a de facili possunt fieri mortales. Illud autem possumus psuadere multiplici exemplo. Primum est, quōd ponit Aug. li. ad fratres in eremo ser. 66. qui intitulatur de cogitationibus peruersis, ubi sic ait, Sicut uestimentū si candidum fuerit sanguine aspersum si mox fuerit locum, mox candorē suum recipit si autem incoxerit macula vix lauatur, sic, & mens humana si insurgentem cogitationem mox deleuerit, poterit suum retinere nitorem. Si autem diutius residere permiserit, vix cū magno labore purgabitur. Hæc ille. Secundū exēp'um est de columbis priuatis, & uolitantib. sup' mēsam, qui nisi citō fugantur statim, sedabunt mensam stercoreibus suis. Tertū exēplū est de latrunculo, qui secretius per fenestrā domū intrat. Deinde magnis latronibus offiū aperit. Sic & minutę cogitationes aperiant uia cogitationib. grauib. & mortāib. Et ideo nisi citō reiciantur graues subsequētur, q̄ auferent à uobis thesaurū gratiarū uirtutū, ac meritorū oīū. Quartū exēplū est de carbone ignito. De quo dicit Aug. dominica, 25. post Trinitatē. ser. 2. q̄ sicut ille, qui carbonē ignitum apprehendit, si ipsū citō proiecerit, nihil ei nocebit, si uerō diutius ipsum tenere uoluerit, sine vulnere ipsum iactare non poterit, ita, & ille, q̄ ad cōcupiscendū oculos defixerit, & libidinis malū in corde suscipiens moras in suis cogitationibus habere permiserit, excutere eas à se, sine animæ occisione, uel plaga non poterit. Propterea bene dicebat ad dominum regius propheta, cum aiebat. Auerte oculos meos, ne uideant uanitatem. Hæc ille. Quintū exemplum, est de gustatione uini. Sicut enim contingit hominē perfecte inebriari ex frequenti gustatione uini, sine pluri, ita etiā sæpe hoies mortaliter peccāt ex frequentī gustatione immundarū, & inordinatarū cogitationum, iuxta illud Ro. 1. Euauerūt in cogitationib. suis. Sextū exēplū est de herundinib. q̄ si punitant domū, uel caminū liberē ingredi, ibi nidificabūt, & de mū stercore sua deorsū imittētes oculos aspiciētū, & itus

existētis de facili excæcabuntur, & lumine priuabūt. Et de hoc historiam debemus de santissimo Thobia seniore, eiusdem 2. Sic in proposito cogitationes turpes nidificantes per dilectionē intra domum conscientie ipsam deturpant, & hominem spiritualiter excæcāt. Sūt ergo istæ aues statim abigendæ de domo conscientie exēplo Abraham. Gē. 14. ne de sacrificio cordis dicat illud Luc. 8. Volucres celi comederunt illud. Et ne similiter nobis merito improperet, illud Hier. 4. Viquequo morabunt in te cogitationes noxiæ. Vnde, & Hiero. ad Eustochiā uirginem. Nolo, quod sinas cogitationes tuas crescere. Dū prauus est hostis, interfice illū. Moraturus in deserto catulū leonis statim interficiat, quia cū factus fuerit leo, ipsum ulterius interficere nō poterit. Fatuus est ergo, quid dicit, se morosis cogitationibus nō posse resistere, & sperat se peccata cōsummata uincere sicut cōfites se debile ad nuadēdū catellū, expectat, usque dū fuerit leo fortis. Hęc ille. Patet ergo, quod cogitationes ueniales periculose negliguntur. Quinimmo statim sunt abiiciendæ, ne peius sequatur.

Tertio principaliter sunt quedam cogitationes mortales, de quibus uidenda sunt tria, uidelicet,

A quo originantur.

Quid operantur.

Quomodo uitantur.

Primò igitur, &c. Ad hoc respondere, quod originant, à tribus.

Primo quidē à diabolo. Hoc autē patet sic. Nā cū primus homo esset in statu innocentie cōstitutus, seu conditus, nec sciret quod de malo esset, haberet quoque cogitationes bonas iustas, & sanctas, uenit diabolus ad mulierem in specie serpentis, cui suauis cogitare de gula, & comestione fructus ligni uetiti cōtra Dei prohibitionem. At illa uelut fatua statim consensit. Ecce, quō mala cogitatio Eue originem habuit à diabolo in specie serpentis. Similiter de Iuda legit Ioha. 13. quod immisit in cor eius diabolus. scilicet persuadēdo, & nō directe causando, ut traderet Christum.

Secundò cogitationes malæ aliquando originant occasionaliter à sensualitate, siue à carnali concupiscentia. Vnde gl. interl. sup illo uerbo Ge. 3. Terra, sup. corporistui, uel sensualitatis, spinas, & tribulos germinabit, tibi exponit de spinis uitiorū. Quæ quidē spinæ, & tribuli intm multiplicāt, & pungeunt

Tract. Secund. Pars I.

pungunt animā, vt vix sancti Dei amici possint omnino se de illis defendere, more equorū, qui in estate mordētur à muscis nunc ex vna parte, statim ex alia. Propter quod beatus Ant. quasi attediatus, ex tāta importunitate huiusmodi malarum cogitationum, semel voce magna clamans in cœlum dixit. Domine uolo saluus fieri, sed non permittit me cogitationes meæ.

Tertiò aliquando originantur ab humano corde dicente Christo. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malę quę coinquinat hominem. Vt enim dicit Aug. lib. de Definitionibus orthodoxę fidei, c. 45. nō omnes cogitationes nostrę malę sēper diaboli instinctu excitātur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Ex quo patet, quod vbi nullus esset diabolus, adhuc nihilominus possumus habere vitiosas cogitationes. Patet ergo, à quo originantur malę cogitationes.

Secundò videndū est, quid operantur huiusmodi malę cogitationes. Et profecto operantur multa mala, quę longū esset enarrare. Sed de multis hic pauca inferemus. Nā.

A Deo separant,
Diabolo hospitem præparant,
Cor horribilitur fēdant,
Item cor affligunt,
Deuotionem extinguunt,
Angelum custodem offendunt.

Primo igitur malę, & turpes cogitationes, vtpotè, quę mortales sunt, à Deo separāt Sap. 1. Peruersę cogitationes separant à Deo, cuius rationem assignat Apo. 6. Cor. 6. vbi ait. Quę societas lucis ad tenebras, aut, q̄ conuentio Christi ad Belial. Quemadmodū ergo cogitationes bonę vniunt nos Deo, ita per oppositum cogitationes malę separāt nos ab eo. Et nota, q̄ sapiens dicit. Peruersę cogitationes, id est, pēnitentis auerſę, quales sunt cogitationes superborū. auarorum, luxoriosorum, inuidorum, iracundorum, & huiusmodi. Esa. 59. iniquitates vestrę diuiserūt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciē eius à vobis. Vt enim dicit Greg. in mora. lib. 21. cap. 3. Qui cordis munditiem nō appetit, quid illud, quām à se eiusdem munditię autorem repellit?

Secundò

Secundò malę cogitationes diabolo hospitium preparat. Dicunt enim illud Iob. 21. Recede à nobis, scientiam uirum tuarum nolumus, id est, ad precepta tua attendere nolumus. Diabolo autem dicunt. Tu bene ueneris nobiscum, & gaudemus de aduentu tuo ad nos. Ecce quomodo malę cogitationes, quasi in despectum. Dei diabolum aduocant, atque sibi hospitium in corde humano preparant tale, quale exigit sua turpitudine. Cum tamen hoc prohibeat Apost. ad Ephe. 4. dicens. Nolite locum dare diabolo, scilicet, per malas cogitationes, quid dici posset de muliere, quę eijceret proprium uirum probum, & honestum de lecto suo, & eo presente introduceret leonem suum pessimum, & turpissimum. Nonne talis mulier se ostenderet ualde culpabilem. Et certè quodammodo sic agimus, quoties per malas cogitationes Deum offendimus, Nota exemplum, quod Iohannes Cassianus in suis collationibus ponit, uidelicet, de illo sancto patre, qui uidit diabolum ad ianuam cuiusdam iuuenis ad heremum conuersi, qui quandoque pedem intromittebat, & deum retrahebat aliquando idem faciebat de capite, aliquando de toto corpore, tandem autem totaliter inde recessit, Super quo admiratus senex cum intrasset ad iuuenem, inter rogauit eum, quid ante eius aduentum egisset. Cumque ille respondisset se miserabiliter tentatum, & infestatum fuisse ab immundis cogitationibus, tandem tamen Dei gratia eas superasse, tunc primo cepit intelligere senex uisionem, quam uiserat. Ecce quomodo malę cogitationes diabolus hospitium preparat, cum assentitur. Secus autem, ubi eis resistitur.

Tertiò malę cogitationes cor humanum horribiliter faciunt, maculant, atque coinquinant. Se enim habent ad modum quarundam muscarum grossarum viridium, quę in ætate solent volitare ad macellum, & ubicunque sentiunt carnes recentes adesse. Quę si permittantur de prope accedere, statim stercoreando ex se producunt vermes, carnes corruptentes, & inficientes. Sic in proposito de malis cogitationibus in ordine ad cor humanum. In cuius figuram legitur Exod. 8. quod uenit musca grauissima in domo Pharaonis. Et nota, quod ibi ponitur singularis numerus pro plurali. Vnde ibidem sequitur. Corrupta est autem terra ab huiusmodi muscis. De quibus etiam in Ps. Venit cynthia,

Tract. Secund. Pars I.

& ciniphe in omnibus finibus eorū. Cynomiya enim, & ciniphe sunt genera muscarum immundarum, & ideo recte figurant immundas cogitationes, quæ ingredientes domū Pharaonis, id est, cor hominis ipsum sedant, & immundum reddunt. Propter quod Dauid post immundam cogitationem, quam habuerat de Bersabee, clamabat ad dominum dicens. Cor mundum crea in me Deus, quemadmodum ergo hi, qui uendunt carnes in macello, cum ramuculis, aut alijs instrumentis, toto studio laborant eijcere immundas muscas, ne tangant carnes suas, ita, & nos diligentius multo debemus laborare, ne muscæ malarum cogitationum accedant ad cor nostrum per consensum illud poluentes. Ad quod etiam faciendum multum ualet consideratio nobilitatis eiusdem cordis, quæ talis est, & tanta, ut illud solū requirat à nobis dominus, dicens illud Prouerb. 23. Præbe fili mi cor tuum mihi. Dato ergo, quod in malis cogitationibus nullum inesset peccatum, nec propter eas deberet homo puniri, nihilominus adhuc præcauendæ essent, eò quod ipsum cor tam nobilissimum deturpant.

Quartò malæ cogitationes cor affligunt. Iob 17. cogitationes meæ dissipatæ sunt, id est, in diuersas partes sparsæ torquentes cor meum. Hoc enim uerbum meritò dicere possunt multa genera peccatorum.

Primò quidem superbi, & ambitiosi, qui non cessant cogitare, quomodo magnifient, & honorari, cogitantes de medijs perueniendi ad optatum finem, & quia interdum considerant, quod ab alijs præueniuntur, ideo torquentur in cordibus suis. Et de hoc historia legitur Hester 7. de Aman superbissimo hominum, qui cum uisisset se à rege Assuero contemptui habitum, & Mardocheum Iudæum gloriam, & honorem ab eodem rege sublimatum, uehementer obstupuit, & contristatus est. Sic nunc plerunque contingit in sectatoribus curiarum Regum, ac Principum.

Secundò idem uerbū possunt dicere cupidi, & auari quorum cogitationes dissipantur appetendo terrena, & temporalia bona, circa quæ versantur die, ac nocte. Eccel. 5. Saturitas diuitis, id est, abundantia temporalium non finit eum dormire, sup. præ nimia sollicitudine. Ideo sequitur. Diuitiæ conturbat in malū dñi sui. Pereunt enim in afflictione pessima

Eccc

Eccē quomodo cogitationem auarorū torquent corda eorum. Propter quod saluator noster Luc. 18. Comparat diuitias temporales suffocantibus bonum semen.

Tertio prædictum uerbum merito dicere possunt luxuriosi, & lubrici uiri, qui non cessant cogitare, quomodo poterunt implere sua praua desideria. Cunque uiderint se de fraudatos a desideriis suis pessimis, torquent uehementer in cordibus suis, ita ut quandoque incurrant grauem ægritudinem. Et de hoc historia narratur de filio cuiusdam præfecti Romani, qui uidens, quod non posset inducere pudicissimam Agnetem in impudiciã lecto prostratus est. Quē uisitates medici iudicauerūt eū amore carnali alicuius puellæ egrotare. Propter quod Boetius de consolat. lib. 3. profa. 7. ait. Tristes esse uoluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum uolet, intelliget, cui quidē dicto alludit scriptura sacra Prou. 5. dicens nouissima libidinis esse amara, quasi absynthium. Patet ergo, quomodo quilibet superbus, auarus, aut luxuriosus merito dicere potest cum sanctissimo illo Iob. Cogitationes meæ dissipatę sunt torquentes cor meum. Propter quod Aug. li. 1. Confessi. ait. iussisti dñe & ita est, ut pœna sibi sit omnis inordinatus animus.

Quarto malæ cogitationes deuotionē extinguūt Ecc. x. Mulcæ moriētes perdunt suauitatē unguēti. Vbi per muscas, importunas, infestas, uolatiles, & uagas intelligunt malæ cogitationes, quę sunt hominib. importunę, atque infestę hincinde uolitantes, quę tunc dicuntur mori, cum efficiuntur per consensum mortales, & præsertim, quādo feruntur circa materiam mortalem, ut supra dictū est. Huiusmodi ergo muscæ perdunt, & destruunt suauitatem, id est, odorem unguenti, id est, deuotionis, & dulcedinis spūalis. Et hinc est, quod hoīes subiecti tētationibus carnalibus, aut mundialibus nihil, aut parum habent de deuotione, nec similiter gustant, quod suauis dñs. Et huius rōnem assignat Apo. 1. Cor. 2. dicens, quod animalis homo non sapit ea, quę spiritus Dei sunt. Vnde Greg. in Moral. lib. 16. dicit sic. Sæpe in ipso orationis sacrificio importunę cogitationes se ingerunt, quę hoc rapere, uel maculare ualent, quod in nobis flentes Deo immolamus. Vnde in figura huius legitur Gene. decimoquinto, quod Abraham, cum ad occasum solis sacrificium

Gail. Pep. super Con. sit. M offerret

8 *Tract. Secund. Pars I.*

offerret insistentes aues reperit, quas studiosè abegit ne oblatum sacrificium raperent. Sic nos cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis uolucris nos custodiamus, ne maligni spiritus, & peruersæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se domino utiliter sperat. Hæc ille. Patet ergo, qualiter malæ cogitationes deuotionem orationis extinguunt.

Sextò malæ cogitationes Angelum custodem animarum offendunt. Da exemplum de filia regis, quæ cum, ea consentiente stupraretur in presentia custodis a patre suo rege sibi deputati, & reclamantis, atq; dicentis eidem. O filia caue tibi a tanta nequitia. Ego. n. eam ferre non potero, quominus eam nõ referam patri tuo Domino meo regi. Applicatio est facilis. Propterea deuotus Bern. ser. 12. sup. psalm. Qui habitat expones illum passum. Angelis suis Deus mādauit, &c. dicit sic. Cautè ambula, utpotè, cui assunt Angeli sicut eis mādatum est a Domino in omnibus uitiis tuis. In quouis ergo diuersorio, in quouis angulo Angelo tuo reuerentiã habe. Tu ne audeas illo præsentè, qđ me uidente, nõ auderes. Item Aug. lib. soli. c. 27. dicit sic. Angeli sancti ambulant nobiscum in oĩbus uis nostris intrant, & exeunt nobiscum attentè considerantes, qđ piè, qđ honestè in medio prauæ nationis conuersetur, quandoq; studio quæramus regnum Dei, & iustitiam eius. Hæc ille. Sed, proh, dolor, his non obstantibus, pauci admodum sunt, qui se immunes custodire studeant ab huiusmodi prauis cogitationibus. Propter quod Chryl. super Matth. hom. 43. de hoc lamentabiliter conqueritur dicens. Filias uirgines diligenter obseruamus, ne corrumpantur. Sicut in effectu patuit de Dioscuro, qui edificauit turrim pro custodienda pudicitia filię suæ Barbaræ, sequitur. Animam uerò nostram, quæ oĩ hac uita præstantior est, fornicari, atq; deturpari mille spurcissimis cogitationibus sinimus. Hæc ille. Patet ergo, quanta mala operantur in nobis cogitationes malæ, & ideo merito debemus illas a nobis quanto cius procul repellere.

Tertiò uidendum est, quomodo malæ cogitationes uitari possunt. Ad quod respōdetur, quod multa sunt, quæ ualde nos iuuant, ut eas uitare possimus. Et hæc sunt.

Consideratio diuinæ præsentialitatis.

Timor

Timor diuini iudicii.

Clausura sensus humani.

Exercitium boni operis.

Uilata materia iniuri si atis.

Primo igitur possumus de facili uitare malas cogitationes, si diligenter consideremus Dei presentiam, cuius oculi limpidiores lynce penetrant secreta cordium nostrorum. Eccl. 23. Oculi domini multo plus lucidiores sunt super solē circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi & hominum corda intuentes in absconditas partes. Vnde, & de Christo Iohan. 2. dicitur, quod ipse sciebat, quid esset in homine. Item in Psal. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam uane sunt. Vnde ex consideratione diuine presentia concludit Boetius de consol. lib. 5. prola 6. quod debemus summo opere uitare, ne dum omnem malā cogitationem, uerū etiam omne peccatum etiam occultum, ita dicēs. Magna uobis est, si dissimulare nō uultis si necessitas indita probitatis. Cū omnia ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Nota in uitis patrum de Thaide famosa peccatrice, quæ a quodam sancto patre, per hunc modum fuit ad penitentiam tracta, & conuersa. Si enim tantam timeamus abominanda peccata perpetrare in conspectu hominum, quanto magis debemus timere peccare in conspectu cordium nostrorum in conspectu Dei.

Secunda consideratio diuini iudicii, & timor illius ualet ad retinendum malas cogitationes, maxime cum scriptum sit Eccl. 12. Cuncta, quæ sunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato. Nam tunc examinabuntur conscientie singulorum, & cognitiones eorum iuxta illud, Sapient. In cogitationibus impiorum interrogatio erit. O quam igitur confusi erunt tunc illi, qui tot, & tanta praua impudica desideria gesserunt in cordibus suis in presenti, quæ pro toto mundo noluerunt aliis esse manifesta. At uero tunc non solum hominibus bonis, aut malis, uerum etiam Angelis ac demonibus uniuersis innotescunt palam, & publice ad ipsorum reproborum confusionem, & perpetuam damnationem. Vnde Aug. lib. suarum meditationum. c. 10. Ecce, inquit, coram tot milibus populorum nudabunt omnes iniquitates mæ, tot agnibus Angelorum patebunt uniuersa scelera mea.

non solum actuum, uerum etiã cogitationum. Dñe mi, non suppetit quid dicam, non occurrit, quid respondeam. Hęc ille Sit uiliter nu. c. 2. similem sententiam ponit dicens. Veli mihi misero peccatori, cū uenerit illa extremi iudicij dies, & hora, & aperti fuerint libri, in quibus omnes actus mei, & cogitationes Deo præsente recitabuntur. Tunc demissò capite præ confusione malę conscientię stabo trepidus, & anxius, utpotè, commemorans commissa scelerū meorum. Et dum dicetur de me. Ecce homo, & opera eius, heu quantum tunc erubescam. Hęc ille. Dicit etiam Greg. in Moral. l. 1. c. 5. q. nec minutissime cogitationes, ac uerba tenuissima, quę apud nos usu uiluerūt, Dei iudicio indiscussa remanebunt. Ecce quantum timor diuini iudicij, debet nos retrahere à cogitationibus malis, ceterisq; peccatis. Si enim prædicti uiri sancti, & similes timuerant prædictum Dei iudicium, quãto magis nos miseri homines, qui in multis offendimus omnes.

Tertiò clausura sensus humani, & signanter oculorum multum prodest ad refugiendum, & uitandam malas cogitationes. Oculi enim sunt ualde ueloces ad nocendum animabus nostris, adeo, quod in sacra scriptura comparantur prædonibus, iuxta quod scriptū est Thren. 3. Oculus meus depredatus est animam meam. Hoc autem euidenter patuit in Eua, de quo legitur Ge. 3. quòd uidit lignū pulchrū oculis, aspectuque delectabile, & quòd bonum esset ad uescendum, super quo dicit Greg. quòd Eua lignum non contigisset, nisi prius incautè ipsum respexisset. Hoc etiam patuit in rege Dauid, qui cū uidisset Bersabee ex aduerso se lauantem, statim exarsit in concupiscentiam eius, & misit pro ea. Reg. 11. Hoc pariter patuit in illis duobus senibus presbyteris, qui intuentes, & considerantes mirabilem pulchritudinem Susannę, similiter exarserunt in concupiscentiam illius Dan. 13. Insuper hoc patuit in filijs Dei, qui uidētes filias hominū, quòd essent pulchrę, adamauerunt eas Ge. 6. Item Iudas vidit Thamar in biuio, & cū ea peccauit per incestum Gene. 38. Similiter cū intrasset Iudith in conspectu Holofernis, statim dictus princeps captus est in oculis suis Iudith. 10. Oigit quis enumerare posset, quot homines, tam nobiles, quàm ignobiles, tam clerici, quàm lai

De peccato cogitationis. 91

cæciderunt in turpes, & immundas cogitationes, atque exarserunt in concupiscentiam mulierum, & interdum de uenerunt ad nepharium actum, per incautum aspectum earundem. Testes sunt, qui spectacula, choreas, & familiarum confabulationes mulierum, & signanter iuuenularum diligunt, atque sequuntur. Propter hæc igitur uitanda mala plalm. orabat dominum dicens. Auerte oculos meos, ne uideant uanitatem, idest, mulierem pulchram, & ornata[m], quæ non est aliud, quàm uanitas de facili alliciens hominẽ ad concupiscentiam illius. Et ideo, ut dicit Aug. ad fratres in Eremo Ser. 31. qui intitulatur de fallacia mundi. Summe custodiendus est oculus, quia ianua cordis est, & nuncijs. Hæc ille.

Quartò exercitium boni operis ualde proficit ad uitandas malas cogitationes. Hoc enim testatur diuus ille Hier. qui 3. parte epistolarum suarum Epi. 39. ad Rusticũ monachum scribens dat tale consiliũ, dicens. Fac semper aliquid boni operis, ut te semper diabolus inueniat occupatũ, uel fscellam texe iunco, uel canistrum lentis, idest, flexibilibus plecte uiminibus, idest, uirgis mollibus, & uiridibus. Cum olerum factata fuerint semina, uel plang per ordinẽ positæ aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum uersuum spectator assistas. Inferantur fructuosæ arbores. Apiũ fabrica re aluaria. Texantur, & lina piscibus capiendis. Scribatur, & libri, ut manus operetur cibum, & animus lectione fatu retur. In desideriis est omnis ociosus. Aegyptiorum monasteria hunc ordinem tenent, ut, & nullum absque laboris opere suscipiant, non tam propter uictus necessaria, quam propter animæ salutem. Ne, scilicet, uagetur mēs perniciosis conitationibus. Hæc ille. Vnde ad propositum Aug. ad Fratres in Eremo. Ser. 17. qui intitulatur de uigilatione refert de beato Antonio, quod audiuit dominum dicentẽ ea. Antoni, si cupis Deo placere, ora, & dum orare non poteris, manibus labora, & semper aliquid facito. Sic inquit ipse Augustin. & uos fratres semper aliquid boni facitẽ. Et quem tedet orare non desistat psallere, non differat manibus laborare. Deinde ibidem adducit tres historias Særæ scripturæ, ad suum propositum confirmandum. Prima est de Dauid, qui quandiu exercitauit se in malitia, nõ

Tractatus Secund Pars I.

insultauit sibi luxuria, sed postquā in domo ociosus remā
sit adulterio laborauit, & homicidium commisit. Secunda
historia est de Sāfone, qui quamdiu cum Philisteis pugna
uit, ab hostibus capi non potuit. Sed postquam in sinu Da
lide dormiuit, & cum ea ociose remāsit, ab hostibus mox
captus fuit, & excæcatus. Tertia historia est de Salomo
ne, qui dum esset in ædificatione Templi occupatus luxu
riam non sensit. At uero ab opere cessans insutum luxu
riæ persensit, & scēmina inuigāte ad idola, uitulū aureū
in thalamo adorauit. Vigilate ergo fratres mei ad opus
bonū, & nolite deficere, quia nec sanctiores Dauid, nec for
tiores Sansone, nec sapientiores Salomone uos esse cogno
sco. Hæc ille. Ecce, quantū prodest occupatio sancta, & ho
nesta ad euitandas cogitationes malas, & signanter carna
les. Propter quod dicitur Quid. lib. de remedij. Quia si tol
las periere Cupidinis artes.

Quinto illata materia iniuriositatis multum cōfert ad
refrenandum, & uitandum malas cogitationes. Cum enim
quis audit iniurias, aut opprobria, seu contumelias, sibi in
ferri etiam iniuste, tunc adeo tristatur, quod obliuioni tra
dit omnes immundas cogitationes. Hoc autem patet tali
exemplo. Refert enim Hierony. 3. parte epistolarum sua ū
epi. 39. ad Rusticum monachū scribens, quod uiderat quē
dam adolescētē in quodam cænobio apud Aegyptum, q
nulla operis magnitudine, aut grauitate poterat carnis fla
mas extinguere. Hoc ergo diligenter conspiciens pater mo
nasterij ipsum tali modo curauit. Imperauit enim euidam
uiro graui, ut iniurias, atque contitus insectaretur hoīem,
& post irrogatam iniuriam prius uenire ad querimo
niam, uocati autem testes pro eo loquebantur, qui intele
rat. Quo fiebat, ut nullus crederet uere ueritati. Hæc igi
tur ille frater attendens flere cepit contra mendacium te
accusantium. Solus autem pater defensionē suam callidē
studuit opponere, ne, scilicet, frater ille abundantiori tri
stiria absorberet. Quid multa. Certē per annū ita ductus
est. Quo expleto interrogatus adolescens super cogitatio
nibus pristinis an, scilicet, adhuc aliquid molestiæ ab eis su
stineret, ait. Patet mihi uiuere non licet, & fornicari licet.
Hæc Hieronym. Ecce, quomodo illatæ iniuriæ profunt ad

reprimendum prauas cogitationes. Sed tamen hoc non intelligunt omnes. Quinimmo omnes firmè audientes se iniuriari, impatientissimi efficiuntur, & ultionem querunt de iniuriantibus. Patet ergo ex dictis, à quibus malæ cogitationes oriuntur, quid operantur, & quomodo vitantur. Et sic patet de tertio capitulo huius secundi tractatus.

DE CORDE LEONINO SUPERBORVM.
Cap. IIII.

CONFITEOR tibi Domine pater celi, & terra
q̄a. supple. peccavi nimis cogitatione.]Mat. II.

Postquam diffusè dictum est, qualiter contingit peccare cogitatione dupliciter. scilicet. sensualiter, & mortaliter, insu per quanta mala operantur in nobis cogitationes mortales, & similiter qualiter vitari possint, nunc superest loqui de aliquibus peccatis cordis, quæ consistunt in cogitationibus, & uolitionibus malis. Et primò occurrit loqui de corde leonino superbiæ. Merito autem hominè cor uocat leoninū, quia sicut leo est rex bestiarum nullā aliā bestiam similem reputās sibi, de quo loquens Ambrosius in Hexameron. lib. 6. cap. 3. dicit, quòd propter uim naturæ suæ superbus, atque propter ferocitatē suā generibus aliarum ferarum se miscere nescit, sed quasi rex quidam plurimorum dedignatur consortiū, ita superbus uult ab ijs præferri in gloria, & honore, quasi nulli parē sibi existimās. Unde de superbiæ est idē quòd supra ire. De hoc itaque corde leonino superbiæ, tria breuiter tangemus, quæ sunt.

Originationis, Grauitatis,
Remediationis.

Primò igitur uidendū est, unde oritur superbia in corde humano. Ad quod respondetur, quòd occasionaliter, & quasi per accidens oritur ex motiuo, seu causa sextupla.

Prima igitur causa superbiæ, & superbi cordis est temporalium copia. Vñ Aug. Hom. 13. dicit, quòd uermis diuitiarum est superbia. Difficile, inquit, est, ut nō sit superbus, quod diues est. Tolle superbiā, diuitiarum nō nocebūt. Hec ille. Hoc igitur considerans Apostolus admonebat suum discipulū Timotheum, dicens. Diuitibus præcipe nō sublime sapere,

uolunt

M 4

iacet,

Tract. Secund. Pars I.

id est, nō superbire. i. Thi. 6. Super quo dicit glos. interlin. quod Apostolus non præcipit non esse diuites, sed non superbire. Quod tamen difficillimum est, quia ut dicit gl. or di. super prædicto uerbo allegans Augustinū. Superbia est uermis diuitum, & profecto grandis animus est, qui inter diuitias isto morbo non tentatur, atq; magnus est, qui nō se ideo magnum putat, quia diues est, Qui autē ideo se magnū putat, superbus est, egenus est, crepat in carne, mē dicat in corde, inflatus est, non plenus. Hæc ibi. Quemadmodum ergo tinea oritur à ueste, ita superbia ex abundātia temporalium, iuxta illud Eccl. 11. Si diues fueris, nō eris immunis à delicto, supple, superbia.

Secūda causa leonini cordis est generis nobilitas. Vnde Salustius. Commune malum nobilitatis est superbia. Vide tur enim eis, q̄ præ alijs debēt honorari, & reputari, eō q̄ à nobilioribus parentibus descenderunt. In cuius rei signū Dathan. & Abyron de nobiliori tribu exorti, superbia ele uati sunt cōtra Moysen de ducatu populi Numeri. 16. Sed profecto ridiculosa est ista nobilitas, q̄ attenditur ex parte generis. Constat enim, q̄ omnes de luto originem trahimus. Omnes ab eisdem primis parentibus Adam. f. & Eua processimus. Omnes eundem modum nascendi habemus Omnes sub eodem tecto, quod est cœlum. habitamus, eādem terram calcamus, & eundem communem aerē respīramus. Tandem autē pariter in terram reuertemur, & ad idē iudiciū trahemur. Quid igitur superbit homo de generis nobilitate, cū sit terra, & cinis. Ge. 3. Cinis es, & in cinerē reuerteris. Nota historiā de illo Philosopho, qui cū audirēt Alexandrum superbissimum debere trāsire, collegit multa ossa mortuorum, & iuxta comunē uiam se cōstituens huiusmodi ossa sigillatim aspiciebat. Sup quo in te rogatus à rege, cur hoc faceret, ait. Domine mi Rex aspice differentiā ossium virorum nobilium, ab ignobili bus, sed profecto nullam inuenio. Non est ergo superbiendum, neque gloriandum de generis nobilitate. Habet tamen nobilitas carnis noc bonum, quod debet esse, quasi quoddam frenum cohibens homines, ne male faciant ne, scilicet, ab antiquorum, & prædecessorum suorum probitate degenerent. Sed quid hodie operetur ho-
iustmo-

iusmodi carnis nobilitas, paucis aperte insinuat Greg. in suo dialogo. lib. 2. dicens, quòd apud multos solet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, ut nimis sic in hoc mundo despiciant, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerunt. Hæc ille. Hic loquere de superbia, & fastu nobilium in uestitu, comitiis superflua, equitatura, & huiusmodi. In quibus quidem uanitatibus tot, & tanta expendant, quòd exiguas elemosynas faciunt.

Tertia causa leonini, & superbi cordis est præsumptio propriæ iustitiæ. Multi enim sunt, qui si faciunt aliquod opus de genere bonorum, siue illud sit oratio, siue peregrinatio, ieiunium, aut elemosyna, debito ordine regere propriam familiam, & similia, præsumens se in hoc rectè, & bene agere, & plerumque inde gloriantur, & in superbiâ eleuantur supra se. Cum tamen dicit Apostolus, quòd sufficientia nostra ex Deo est. Insuper tales non considerant, quòd cum talibus operibus de genere bonorum plerumque immiscent multa mala, & mortalia peccata, in quibus permanent fermè per totum annum, aut fortè per annos plurimos, sicut patet de usurarijs, concubinarijs, falsis, & dolosis mercatoribus, ac similibus, de quibus omnibus, potest uerificari illud Aggei. 1. Congregauerunt mercedes, & miserunt eas in saccum pertusum, in quo, scilicet, nil remanet missum. Labores quoque eorum pro mundo sunt, non pro Deo, & cum modica patientia, & timore Dei. Ad hoc propositum facit historia de Pharisæo, de quo legitur Luc. 18. quòd dicebat ad Dominum. Gratiarum tibi ago domine, quia non sum, sicut cæteri hominũ, uelut etiam hic Publicanus, ieiuno his in sabbato, decimas omnium, quæ possideo. Ecce, quomodo iste præsumebat de propria iustitia, & hoc totum ex magna cordis tui superbia. Audiant ergo, & corde intelligant omnes, huius Pharisæi discipuli, & imitatores de propria iustitia præsumentes illud Christi uerbum Luc. decimo septimo, ubi ait. Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt uobis, dicite, serui inutiles sumus. Quod debuimus facere, fecimus.

Quarta causa homini cordis est potestatis, & auctoritatis commissio, multi enim cum essent in minoribus, cõstitit uti, & fortè

Tract. Secund. Pars I.

forte absque officio, aut beneficio ualde humiles erāt, qui in maioribus constituti, efficiuntur superbi, & elati. Propter q̄ vulgo dicitur, quòd honores mutant mores, sed nō semper in meliores. De hoc habemus historiam in Saul, quē de post fatantes accepit Dominus, ut esset rex super Israel, & tamen tandem propter superbiam suam priuauit eū regno Dominus, cōstituens Dauid loco eius. 1. Reg. 15. Propter quod dicit August. lib. 8. Confess. quod hostis antiquus plures tenet superbos nomine auctoritatis. Plerumque enim tales aestimant se ad auctoritatem super alios suis meritis peruenisse, arbitrātes se meliores subditis suis esse, ut dicit Greg. 44. moralium circa finem. Et ita per tale modū eleuantur in superbiam, arrogantiā, & presūptionē, reputantes subiectos suos uiles, & inutiles, ita ut dedignētur cum eis loqui comedere, aut cōuersari. Et tñ à parte rei sæpè contingit multos subditos esse simpliciter meliores praelatis suis. Non enim dicimus Sixtum sanctiorē Laurentio, quia Sixtus Papa fuit. Laurentius autē diaconus eius, aut perfectiorē. Valeriū episcopū Vincētio diacono eius. Insuper in alio apparet superbia multorū praelatorum in hoc, scilicet, quod tanquam Domini uolūt in omnibus à subditis obediri, & reuereri, magis dolentes de transgressione suarum ordinationum, etiam circa leuia, quā de transgressione diuinorum praeceptorū. Cæterū uolunt cuncta disponere ad nutum suum, innitētes rātū sen sui proprio, dedignantē audire à peritis, quæ ipsi nesciūt uel sequi salubria consilia eorum, ne minus eis sapere uideantur. Contra quos loquitur scriptura Prou. 3. dicens. Ne innitaris prudentiæ tuæ. Vñ, & Paulus uas electionis edoctus Euangelium à Christo post claram Dei uisionē, & miracula plurima facta, post tres annos à sua cōuersione uenit Hierosolymam ad cōferendam cum Apostolis de his, quæ ipse prædicabat, prout ipsemet refert Gal. 1. Prætere non patiuntur se ab alijs reprehendi in his, quæ minus benefaciunt. Cum tamen dicatur Eccl. 7. Nō est homo super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Non sic autē egit Petrus princeps Apostolorum, sed reprehensus à Paulo de nimia condescensione ad Iudæos in obseruatione legaliū eū benignē, & dulciter audiuit, ut patet Gal. 2. Dauid

uidetiam rex reprehensus a Nathan Propheta de adulterio, & homicidio occulto, acquiescens pœnituit. Similiter Theodosius Imperator reprehensus ab Ambrosio de occasione plurimum procurata in vindictam unius sui militis interfecti, & prohibitus ab eo ecclesiam ingredi ante publicam pœnitentiam, acquieuit, & totam patienter tulit. Debent tamen inferiores arguere suos superiores cum humilitate, reuerentia, & prudentia, prout fecit Nathan erga David.

Quinta causa Leonini cordis est nimia requies corporalis, & pausatio ab exercitio corporali. Cum enim hostis ille antiquus uidet aliquam ociosum, & sine labore statim de facili trahit eum ad ornatum corporis, & ad uestes componendas, & similia. Vnde Psal. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia. De hac historia legitur Dan. 4. de Nabuchodonosor rege Babylonis, qui in Aula palatij sui deambulans in superbiam elatus ait. Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quæ edificauit in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei. Ecce superbia in requie opulenta.

Sexta occasio Leonini cordis est uirtutem, & donorum Dei collatio. Vnde, 1. Corin. 8. Scientia inflat, interli. Si sola est. Ac si aperte diceret Apost. scientia sine charitate facit superbire. Ne hoc soluto habet uerum de scientia, uerum etiam de omni uirtute. Quia ut dicit Greg. lib. 7. moral. ca. 15. de uirtute elatio nasci solet. Et Aug. in regula de communi uita clericorum. Alia quippe, inquit, quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant, si perbia uerò etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant. O quot perierunt eternaliter propter abusum donorum Dei, uerbi gratia, quot diuini uerbi prædicatores, quot Sacræ Scripturæ expositores, & lectores. Vt enim dicit Isidorus de summo bono, lib. 3. cap. 11. Plerique scientia accepta scripturarum non ad Dei gloriam, sed ad suam laudem utuntur, dum & ipsa scientia extolluntur, & ibi peccant, ubi peccata munda re debuerant. Hæc ille. Tales ergo sunt similes illi, qui egregio, & splendido gladio sibi ab amico liberaliter dato se ipsum iugulat, & occidit. Patet ergo de dictis, unde originatur, seu procedat cor Leoninum in homine, id est, cor superbum.

Tract. Secund. Pars I.

Secundo principaliter uidendum est de grauitate cordis Leonini, id est superbiæ. Pro quo notandum, quod grauitas illius ostendit principaliter ex parte tristi, uide licet, ex parte,

Piæ in quæ, Displacientiæ iustæ,
Pænæ debitæ.

Primo igitur parte proliis iniquæ, ipsa enim superbia fuit in illa beltia, quâ Iohannes uidit, & deserpsit Apo. 13 dicens, quod habeat decem cornua quia per eam contingit transgredi decem præcepta decalogi. Item habebat septem capita, per quæ intelliguntur septem filii, seu species. Ecce pro. es in qua.

Prima igitur filia superbiæ uocatur arrogantia. Est autem arrogantia, ut habetur in decretis dist. 47. cap. 1. cum quis multum se extimans, ceteros, quos infra se uidet, despicit, & quibus non consueudo loqui, sed uix dominando dignatur. Vel secundum beatum Thomam. 2. 2. quæst. 112. arti. 1. in sol. ad secundum arrogantia est cum quis sibi attribuit bonum quod non habet, siue illud sit scientia sine uirtus.

Secunda filia superbiæ uocatur inanis gloria. Est autem inanis gloria, cum quis querit laudem hominum ex bonis quæ fecit, aut de præsentibus fecit. Vel secundum beatum Thomam. 2. 2. q. 132. artic. 1. inanis gloria est ordinatus appetitus manifestationis propriæ callentiæ.

Tertia filia superbiæ dicitur iactantia. Est autem iactantia secundum aliquos inanis, & stulta de se prædicatio, cum scilicet, quis seipsum uerbo ostentat laudat, & magnificat supra debitum modum, siue de generis notabilitate, siue de diuinitis. fortitudine potentia siue de industria artis suæ, uirtute intellectus sapientia scientia, eloquentia, uirtutibus & quocumque Dei dono. Cui tamen dicitur Cato. Nec te colandes, nec te culpaueris ipse. Hoc faciunt stulti, &c. Item Pro uerbiu est, quod laus in ore proprio se desicit. Vel sic secundum beatum Thomam. 2. 2. cap. 10 artic. 2. Iactantia primo, & principaliter est per quam quis se extollit supra id, quod in se est. Secundario autem supra id, quod de eo alii opinantur.

Quarta filia superbiæ uocatur singularitas. Est autem singularitas, cum quis credit solus habere aliquod bonum, seu aliquam

aliquam gratiam. Vel singularitas est facere aliquid ultra communia, & cōsuetā, ut præ cæteris reputetur, & honoratur, ut inuenire nouitatem uestium magis appetentium. Item discrepare a communi opinione, aut iudicio aliorum cum scilicet tractatur de aliqua materia, & hoc ut uideatur magis intelligere factum. Item uelle recedere a communi regula, uel constitutionibus patrum, siue a communi regula, uel a communibus ceremoniis, & obseruariis sine causa urgente. Vnde contra illos, qui uolūt esse singulares in religione inuenit Ber. in quodam sermone ita dicens. Quid dicis tu amator singularitatis. Quid fastidis cōiū loca, communem uitam, communem regulam, cōmunes obseruancias. Non tamen pertinet ad singularitatem, sed potius animi ad infirmitatē, ut declinantibus aliis, quasi omnibus a mādatiis, & debitis regulis, quis quasi solius, uel cū paucissimis mandata, uel regulam seruet. Vnde in laudem Tobie dicitur, q̄ cum omnes filij Israel irent ad adorandū idola, quæ fecerat Ieroboā rex Israel, iste solus ibat in Hierusalem ad templum ad adorandum Deum, & ad sibi ibidē offerendum sacrificia, & decimas. Eiusdem 1. cap.

Quinta filia superbiæ uocatur præsumptio. Præsumptio autem est, cum quis aggreditur ea, quæ excedunt facultatē suam, conditionem suam, & statum. Item ad præsumptionē pertinet, quod quis, dum potest se inuare in uictu, & necessariis, expectet prouisionem sibi ministrari de celo. Sicut legitur quēdam heremitā fecisse in uitis patrum, qui præ inedia mortuus est. Idem dicit de illis mulierculis, quæ ieiunant a die Iouis absolutionis usque ad sanctum diem Pasche. Item ad præsumptionem pertinet agere, quæ spectāt ad officia aliorum, uel quod subditus uelit regere prælatū suum, uel quod mulier uelit uiro imperare, & similia.

Sexta filia superbiæ uocatur proteruitia. Est autem proteruitia nolle obedire superioribus, ut prælatiis, parentibus, Dominis, ac magistris. Item contemnere mandata superiorum suorum. Et est hominum proteruitia argumentum maximæ culpæ, & status periculosi in homine, iuxta illud Proverbiorum decimo septimo. Impius cum in profundum uenerit peccatorum, contemnit. Vnde de Pharaone legitur Exod. 14. quod quia contempsit mandatum Domini permanens

manens in sua pertinacia, & duritia deinum submersus est in mari rubro.

Septima filia superbix uocatur peccati defensio. Et hæc filia, ualde cõis reperitur inter offendentes, & peccantes, quia plerũque uitia sua excusant, alleuiant, atq; aliis attribunt, & quod deterius est, interdum, tanquam bene facta defendunt, etiam contra determinationem ecclesiæ ut sunt illi, qui defendunt usuram, quæ committitur sub nomine de positi, non esse peccatum, aut fornicationem simplicem, & huiusmodi. Hoc enim ad heresim pertinet. Pater ergo de in qua prole ipsius superbix. Et ex hac parte liquido patet quod grauius culpa sit mater dictarũ filiarum ipsa superbia.

Secundo ostendi potest grauitas cordis leonini, id est, superbix ex parte displicentiæ iustæ. Nempe huiusmodi cor ualde displicet multis.

Primo quidẽ displicet Deo, eõ quod per huiusmodi peccatum polluitur templũ eius, per nimiam curam in ornatum, decoratione, depictione, & huiusmodi, ac si miser superbus, uellet opus Dei in melius transformare, tanquam non fecisset eum Deus omnipotentes satis pulchrum. Vnde quãtum displiceat Deo hoc peccatũ, patet ex uerbis Aug. qui in lib. de obedientia, & humilitate dicit sic. Simpliciter dico uobis omnia peccata odio habet Deus periurũ, mendacium, furtum, & huiusmodi. Sed si quis superbus est, multo peius facit, quã adulteriũ, uel furtum. Nihil enim sic odio habet Deus, sicut superbiam. Et post pauca huius dicti assignat rationem, dicens. Ideo superbia maius peccatum est quia excusationem nõ habet. Qui enim fornicator est, potest dicere Vicit me caro mea, superauit me adolescentia mea. Non tũ dico, quod sibi liceat hoc facere, aut se excusare. Itẽ quod furtũ fecit se excusare potest, & dicere. Propter furtũ feci, quia fame cruciabar. Sed superbus quid dicere potest. Certẽ excusationẽ nõ habet, & ideo grauius peccat. Hec ille. Quãtũ et displiceat Deo ipsa superbia, sacre historia docet. Cur enim eiecit Deus angelos malos de celo, & primos parentes de terrestri Paradiso, nisi propter superbiam. Nonne propter hanc causam filiorum Noe uolentes ædificare turrim, quæ ad celos usque ascenderet, ut celebre essecorum nomen super terram, a Deo puniti sunt. Ut unus alterũ non intel-

lige-

ligeret. Gene. 11. Propter quod coacti sunt totum dimitte
re. Quid dicam de Pharaone. Nonne propter superbiam
suam, qua dicebat. Nescio Dominum, & Israel non dimit-
tam, tandem post plurimas plagas interiit cū toto suo exer-
citu in mari rubro. Exod. 15. Nonne propter superbiam Sē-
nacherib cæsi sunt de populo suo una nocte, usq; ad 185.
milia virorum. Ipse autem, & si tunc Deo permittente eua-
serit, nihilominus ad propria rediens, non multo post a p-
prie filiiis interemptus est. 4. Reg. 19. Quid dicam de Nabu-
chodonosor, quem tantum Deus humiliavit, eo q; elatus
fuerat in superbiam, ex consideratione ciuitatis ab eo con-
ditę, q; fenem, ut bos comedit Dan. 4. Quid similiter dicā
de Antiocho, qui intrauit in templum Domini in Hierusa-
lem, cum maxima superbia, & arrogantia, dicens, q; faceret
ipsum sepulchrum Iudæorum. Sed profecto Deus bene eū
humiliavit, quādoquidem de corpore eiusdē ceperūt sca-
turire uermes horribiles, & fetidissimi, adeo q; suus exerci-
tus tantum fetorem ferre non poterat, sed neque ipse, sicq;
miserabiliter mortuus est. 2. Mach. 9. Nonne demique He-
rodes Agrippa subito percussus est ab Angelo Domini, &
consumptus a uermibus confusibiliter expirauit, & hoc to-
tum propter superbiam suam, quia, scilicet, tanquam Deū
se coli permittebat. Act. 12. Cæterum quid dicam de Da-
than, Chore, & Abyron, quos in momento terra absorbit
propter superbiam suam aduersus Moysen. Num. 16. Quid
de Heloferne, quem interfecit Iudith, eiusdem 13. quid de
superbia Aman, qui suspensus interiit. Hest. 7. Ecce bene ap-
paret, quomodo superbia displicet Deo, cum eā tam mira-
biliter, & tam frequenter puniuit. Bene ergo scriptum est
de ea Iudith. 9. quod superbi non placuerunt sibi ab initio.
Et in psal. Retribuet abundanter facientibus superbiam.
Item Amos 6. Ego detestor superbiam.

Secundo displicet sanctis Angelis, & signanter illis, qui
nobis deputati sunt in custodiam. Nam sicut gaudent sup-
uno peccatore penitentiam agente, ut dicitur Matth. 15.
ita illis displicet, quando uident illos, quibus deputati sunt
in custodiam, magis curare de fatuitatibus, & honoribus,
huius mundi, qui euanescent ad instar fumi, quā de sua sa-
lute, & Dei honore. Displicet etiam ipsa superbia omnibus
sanctis

Tract. Secund. Pars I.

sanctis cum Deo regnantibus, eo quod in eorum festiuitatibus plus solito solent mundanę personę, præcipuē mulieres offendere in pompa, & ornatu uestiū. Et quod deterius est, quanto dies fuerit celebrior, tanto feruentius inardescunt circa huiusmodi fatuitates. Tales ergo mundanę personę malè considerāt, qualiter sancti Dei Apostoli, Martyres, Confessores, ac uirgines, cum hic uitam agerent, humilibus, atque abiectis uestibus, ut plurimum, utebantur, quibus etiam regio diademate interdum fulgerent. Vnde apud cadomum in conuentu fratrum prædicatorum habetur casula cum duabus dalmaticis de serico refortiato rubei coloris, de quo fertur, quod processerit ex tunica, qua induebatur in die dispensationi suę beatus Ludouicus quondam Francorum rex. At uero, hac tempestate nostra galli si fuerint nobiles, maximè curiam regiam sequentes, ad quędam ostentationem induuntur nedum serico, aut ueluto, uerum etiam uestibus deauratis, gladio hincinde incisis, gallicę eschique te, in hoc gloriātes, quod ut de eis dicatur, quod diuites sunt, ex quo non parcunt tali generi preciosorum pannorum. Sed profecto, qui talia agunt, plerunquę prius tales uestes consumunt, quā satisfaciunt mercatoribus a quibus pannum acceperunt. Propter quod interdum coguntur debitis, & censibus grauari suas possessiones, aut partē pendere, ut satisfaciunt creditorib. suis. Nonne ergo superbia, & uanitas talium mundanorum hominum merito displicet Deo, atque toti cęlesti curię. Malè ergo considerant, quod quicumque, ibi sunt, non nisi per ueram humilitatem illuc peruenerūt Luc. i. Deposuit potentes de sede, id est, Angelos superbientes de cęlo, & exaltauit humiles.

Tertio superbia displicet hominibus, iuxta illud Ecc. 10. Odibilis Deo, & hominibus superbia, homines enim sunt in duplici differentia, aut enim boni sunt, aut mali. Vtrisque autem odibilis est superbia aliorum. Bonis quidem ex zelo iustitię, & charitatis, eo quod uident Deum per hoc offendi, & homines ad infernum currere. Malis autem odibilis est aliorum superbia, ex inuidia, eo fortè, quod nõ possunt tantum statum tenere, aut quia uident alios superbos sibi præferri in gloria, & honore. Vnde propter superbiam sæpè suscitantur lites inter mundanos homines, quis eorum sit maior

maior, aut nobilior, etiam vsque ad mulieres, quæ cõ-
 edunt quandoque, quæ prima debeat ire ad offertorium.
 aut primum recubitum in conuiuio tenere. Vade noui in
 diocesi Ebroicen. duas nobiles mulieres in eadẽ parochia
 commorantes, quæ ratione contentionis de primatu, nun-
 quam simul conueniebant in ecclesia, aut conuiujs a deo,
 quod unã earum postposita missa sua parochia'i declina-
 bat ad aliam vicinam parochiã auditura diuina in die Do-
 minico, & festo, nisi forsitan contingeret alteram quãdoq;
 abesse Merito. ergo, dicit. Salo. Prouer. 13. q. inter supbos
 semper iurgia sunt. Est enim commune, puerbium, quod
 duo grossa, non possunt simul esse, Videmus etiã, qd̃ duo
 grossa corpora si uerint sphericę figuræ, idest, rotunda,
 non possunt bene inter se aptari. Secus de corporibus pla-
 nis, sicut patet de asseribus. Applicatio est facilis de supbia
 & humilibus. Principuẽ autẽ superbia nobilium, & poten-
 tum displicet pauperibus, quia ut dicit Plal. Dũ uerbit im-
 pius, incenditur pauper. Nam ad manu tenendũ magnos
 status, & fastus nobilium sæpe fiunt graues, & importabi-
 le, exactiones in populo, quas neq; ipsi, qui presentes sũt
 neque patres eorum portare potuerunt, sup. ab! que maxi-
 mo grauantur. Vnde multi, moderni principes uidentur ef-
 fe de parentela illius regis crudelissimi Pharaonis, q. mul-
 tipliciter grauabat filios Israe. Propter quod clamauerũt
 ad Dominum, qui tãdem exaudiuit eos ipsum Pharaonẽ
 multipliciter flagellãdo, & tandem in mari rubro submer-
 gendo. Exod. 15. Cauant ergo tales ne tandem demergã-
 tur in profundum abyssi infernalis. & illuc descendãt, qua
 si lapis, qui, supple, non reascendit, Singularius autẽ sup-
 bia, & fastus multorũ prælatorum ecclesiæ displicet pau-
 peribus, dum, scilicet, considerant, quam uanẽ, & supflue
 expendunt in pompis huius sæculi patrimonium erue fixi
 quod deberet dari ueris pauperibus. Vnde Ber. epi. 12. ad
 Henricum Archiepiscopum. Senonensem scribens ait Cla-
 mant nud, clamant famelici, conquerunt, & dicunt. dici-
 cit pontifices in freno, quid facit aurũ. Nunquid aurũ in
 freno expellit frigus, aut esuriẽ nobis frigore, & fame la-
 borãtib. qd̃ cõferũt tot mutatoria, uel in perticis extẽsa,
 uel plicata i mãticis. Nfm̃ ẽ, q. effunditis, nobis crudeliter
 Guil. Pep. super Confit. N extrahi-

70 *Tract. Secund. Pars I.*

extrahitur, quod inaniter expéditis. Nos enim Dei plasma
sumus, & Christi sanguine redempti. Nos ergo fratres
ueltri uidere, quale sit de fraterna portione pascere ocu-
los uestros. Vita nostra cedit uobis in superfluas copias. No-
stris necessitatibus subtrahitur, quicquid accedit vanitati
bus uestris hæc ille. Patet ergo quomodo superbia displi-
cet Deo, & omnibus beatis, atque uiuatoribus.

Tertio grauitas cordis Leonini ostendi potest, ex parte
pænæ debite. Dei enim iustitia, quæ nullum malū sinit in
punitū, uult hoc peccatum superbiæ triplici pænâ esse pu-
niendum. uidelicet, pænâ.

Temporali,

Spirituali,

Aeternali.

Primò igitur punitur hoc peccatū pænâ temporali. Vo-
de Aug. super Iohan. tractatu primo dicit, quòd ppter su-
perbiam domandam instiuit Deus, ut ipsa creaturæ mini-
mæ, & actiue nos torquerent, ut cum superbus fuerit ho-
mo, & se iactauerit aduersus Deum, pulicibus subdatur. Quid
est ergo, quòd te inflas o humana superbia, homo dicit tibi
conuictum, & mox intumuisisti, & iratus es. Pulcibus re-
siste, ut dormias. Cognosce ergo, quid sis. Nam, ut noueri-
tis fratres, propter superbiam nostram domandâ sunt crea-
ta ista minuta, quæ nobis molesta essent. Si superbū popu-
lū Pharaonis potuit Deus domare de Urfis, de Leonibus,
de serpētibus, cur muscas, & ranas illis immisit. Certè, ut re-
bus uilissimis superbia domaretur, hæc Aug. ubi supra. Pa-
tet etiam ex supradictis, quàm frequenter multos flagella-
uerit Dominus in presenti, propter superbiam suam.

Secundò superbia ponitur pænâ spirituali p ablatione
gratiæ. Iac. 3. Deus superbis resistit, humilib. autè dat gra-
tiam. Vnde Aug. lib. 4. de Trini. cap. 15, dicit, quòd nullū ui-
tium est, cui magis diuina lege resistat, & in quod magis
accipiat dominandi ius ille superbissimus spiritus, quàm ip-
sa sit superbia. Est & alius modus, per quem Deo, pmittē-
te, quamuis non cooperante, punitur spiritualiter ipsa su-
perbia, in hoc, scilicet, quòd nunquā sola inhabitat humanā
mentē, sed semper aliud, uel alia trahit peccata, ut pote ad
iram inuidiā, & hmoi. Nam ex hoc quòd aliquis uult magnus
apparere,

apparere, & reputari, irascitur de facili illis, qui ipsum non honorant, neque de eo estimationem faciunt. Vnde propter hanc causam Aman fuit ad iram commotus aduersus Mardocheum, ut dicitur Hester. 3. insuper, cum uidet quosdam supra se honorari. illis statim inuidet, insuper dum unus superbus alteri resistit, de facili inter eos suscitantur rixæ, iurgia, & homicidia, sicut patet inter principes superbos. Propter quod dicit scriptura Prover. 13. quod inter superbos semper iurgia sunt. Ecce quomodo superbia sola esse nequit.

Tertio superbia punitur pœna aeternali dicente Domino per Psalm. Non habitabit in medio domus mex, qui facit superbiam. hoc patuit in effectu, in eiectione Luciferi de cœlo Esa. 13. Vnde deuotus Bernar. in lib. suarum meditationum. cap. vndecimo, dicit, quod superbia in cœlo nata est, sed uelut immemor, qua uia inde ceciderit, illuc postea redire non potuit. Superbia ergo excludit à cœlo, & includit in infernum. Ita ut dicat Chryso. super Ioh. Homilia. 8. quod nihil tam facile in gehēnam intrudet, quàm superbiæ insania. Legitur enim in historia exaltationis sanctæ crucis quod cum Heraclius Imperator ualde catholicus recuperato ligno sanctæ crucis, de manu Cosdroę, uellet cum multo apparatu intrare Hierusalem per portam, per quam intravit Christus in die Palmarum, ut illic reponeret ipsum preciosum lignum Dominicum, subito dicta porta apparuit clausa admodum muri fortissimi Apparuit denique de super Angelus Domini dicens, dum intrasset Dei filius in die Palmarum, non ingrediebatur, cum tali apparatu, sed tantum ascendit super asinam animal humile. Quo audito mox imperator de equo descendit, & depositis regalibus insignijs meruit portam sibi aperiri. Quid autem per hoc significatur nisi, quod superbia eiecit hominem à cœlo, quod sibi aperit sola humilitas dicente domino in Euangelio. Omnis, qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. Et sic patet de secundo principali.

Tertio principaliter uidentur de remediatione cordis Leonini, & superbi. Pro quo notandum, quod dominus Deus, tanquam peritissimus medicus dedit nobis triplex remedium contra tumorem superbiæ.

Primum intra nos est,

Secundum extra nos est.

Tertium supra nos est.

Primum igitur remedium contra superbiam intra nos est, & illud est consideratio propriæ miseriæ, & fragilitatis Micheæ. 5. Humiliatio tua in medio tui. Ac si aperte diceret Propheta uiro superbo. Noli superbire, quia habes in te ipso materiã magnæ humiliationis. si teipsum diligenter consideres. Querunt enim ægroti sibi remedia extemora, & quæ interdum caro precio comparatur, siue propter sui preciositatem, siue propter locorum distantiam. Sed si superbus querat mederi, vili medicina, & quam intra seipsum de facili inuenire poterit, mederi ualebit. Illa autem est consideratio propriæ miseriæ, & fragilitatis, quam attestatur feces, & immunditię prodeuntes per officinas, & meatus humani corporis, qui sunt nouem numero, uidelicet, duæ aures, duæ nares, duo oculi, os, & duo secreta nature. In cloaca magna sufficiunt duo, vel tria loca, per quæ euaporantur fetores intra latentes. At verò in humano corpore natura prouidit post Deum de noue spiraculis. Nec est homo, quantuncunq; formosos, diues, aut generosus, qui prædictis nõ subijciatur. Consideret ergo diligenter homo superbus, quid fuit, quia sperna fatidum, quid est, quia puluis, quid erit, quia in pulueres reuertetur, ut habetur Gen. 3. & tunc inueniet in se materiã triplicem militatis. Nota simile de pauone gloriante in pulmis. Sed quam cito aspicit pedes suos viles, tunc deponit rotam plumarum & humiliatur. Bene ergo loquitur scriptura. Ecclesiæ. 10. dicens. Quid superbis terra, & cinis.

Secundum remedium contra tumorem superbiæ extra nos est. Et illud est consideratio miseriarum, quas uidemus in proximis, & fratribus nostris, utpotè, quod aliqui inter eos sunt cæci, alij surdi, alij leprosi, alij paralytici, alij corpore, & figura deformes, alij pauperes, alij sensu, & ratione priuati. Dum itaq; Deus nobis tales ostendit, quid aliud nobis insinuate videtur, nisi, quòd tales nos utique facere poterat? Et ideo ex bonis, quæ nobis contulit, superbi re nequaquam debemus, aut proximos contemnere, quã tuncunq; fiat corpore uitiat. Sed inde potius prouocamur

mur ad humanitatem, & gratiarum actionem. Da exemplum de Leone, qui humiliatur, & domatur, cum videt canem coram se uerberari. Prouerb. 19. Pestilente, id est, misero, & paupere homine flagellato, stultus, id est, superbus, sapientior erit, id est, humilior. Poeta. Felix, quæ faciunt, aliena pericula cautum.

Tertium remedium contra tumorem superbiæ, supra nos est. Et illud est consideratio æternæ felicitatis, ad quã peruenerunt sancti Dei amici qui propter eum in presenti humiliter se gesserunt. Practica de uirgine gloriosa, quæ in suo cantico gratias agens. Deo ait. Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ. Luc. 1. Et ideo nunc exaltata est super choros Angelorum ad cælestia regna. Et breuiter, ut dicit August. ad fratres in heremo. serm. 12. qui intitulatur de superbia, & humilitate, superbia gloriam de cælis deiecit angelicam, sed humilitas ascendere facit infirmitatem nostram. Patent ergo remedia contra tumorem superbiæ, & per consequens patet, diffusè de corde Leonino superbiorum.

DE CORDE CANINO IRACUNDORVM.

Cap. *quin:um.*

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terre, quia, *supple,* peccavi nimis cogitatione.] Marth. 11.

Dicto de corde Leonino superbiorum restat loqui de corde canino iracundorum.

Merito autem cor iracundorum vocatur caninum, quia sicut canis, cum sit animal multum abondans in cholera, quod etiam attestatur macies illius, de facili prouocatur ad iram, & commotionem, ita etiam est de corde, & interiori dispositione nonnullorum hominum. Vnde homo ad iracundiam concitatus merito potest dicere illud Psal. Inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt, id est, immutati per iram, quæ facit immutatione in humano corpore, & tremore in membris. Vnde Chy. Hom. 30. dicit, quod ira est impudens canis. De hoc itaque corde canino iracundorum tria principaliter tangemus, quæ sunt.

Distinctionis, Offensionis, Remediationis.

N 3 Primo

Tract. Secund. Pars I.

Prima igitur videndum est de distinctione iræ: Pro cuius evidentia queritur, utrum omnis ira mereatur dici casta, id est, vitiosa, & culpabilis. Respondetur, quod non. Et ideo a doctoribus solet triplex ira assignari, & describi, scilicet.

Laudabilis, Venialis, Mortalis.

Prima igitur species iræ, vocatur ira laudabilis. Hæc autem ira fit, cum quis irascitur sine rectam rationem, siue contra vitia propria, siue contra aliena, vel quia Deus offenditur aut eius honor contemnitur, siue quia proximo evidens iniuria inferitur. Hinc dicit Psalmista. Irascimini, & nolite peccare. Cuius quidem dicti potest esse duplex sensus, & uterque verus. Primus talis. Irascimini vobismet ipsis propter peccata vestra, & amplius, supple, nolite peccare. Et ita cadit sub præcepto. De qua etiam potest intelligi illud. Ira in indignatione eius. Secundus sensus potest esse talis, irascimini, supple per zelum contra vitia aliorum, sed tamen moderate, & cum recta ratione, ideo sequitur, & nolite peccare. Excedendo in ira. Exemplum de ira aduersus propria peccata, & defectus. Est aliquis, qui irascitur temptationibus suis & inclinationibus malis, utpote, quod non potest videre mulierem formosam, absque turpi cogitatione, vel quia frequenter tentatur de illecebra, gula, inani gloria, impatientia, auaritia, & huiusmodi. Aut forte, quia difficulter ieiunat, siue quod tardius potest surgere ad officium matutinum, si fuerit clericus aut, quia patitur infinitas distractiones, & mentis euagationes cum orat Dominum, vel forte, quia non potest videre illum, qui aliquando nocuit sibi absque commotione sanguinis, & fremitu, & sic de aliis. Exemplum de ira aduersus peccata aliena, ut cum parentes irascuntur super insolentia filiorum suorum, vel quia nolunt acquiescere monitionibus eorum, propter quod interdum optant eis mortem, ne deteriores fiant. Item cum uxor irascitur viro suo, eo quod sequitur malas societates, tabernas, ludos, prostibula, vel quia blasphemus, & huiusmodi, cum aliqua proba mulier videri vicinam suam tenentem prostibula in domo sua, & inde irascitur, propter quod deponit querimoniam iudicii, ut intigilet, & compescat tales insolentias, & huiusmodi. Sic enim irascitur aduersus peccata aliorum, valde laudabile est, & meri-

De corde canino iracundo. 100

torium uitæ æternæ. Hoc autem probatur tripliciter, videlicet,

Auctoritate, Ratione, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Chryso. super Matth. in ope re imperfecto homil. 12. ubi sic ait. Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Ergo, qui cum causa irascitur, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Iusta ergo ira est mater disciplinæ, ita, quod non solum non peccat, qui cum causa irascitur, sed e contra, nisi iratus fuerit, peccat, quia patientia irrationabilis seminat vitia, negligentia nutrit, & non solum male, sed, & bonos ad mala inuitat. Hæc ille. Item Augustinus super psalmos exponens illum passum. Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & uenter meus, dicit, quod quis rationabiliter irascitur alienis peccatis. Qui, inquit, non irascitur, uidentibus homines confitentes Deum ore negantes autem esse factis, & moribus corruptis. Quis non irascitur uidentibus homines seculo uerbis, & non factis renunciantes. Quis non irascetur, uidentibus fratres fratribus insidiantes, fidem, non seruantes. Et quis enumeret omnia, quibus irascuntur sancti uiri. Vix tamen apparent isti iusti, qui sic gemunt, qui si irascuntur. Qui ergo sic irascitur, merito potest dicere illud psalmos. Zelus domus tuæ comedit me. Item illud eiusdem psalmus. Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam. Hæc tamen ira metuenda est, ne tanta sit, ut in odium uertatur. Hæc ille. Et similiter recitatur in decretis 7. questione prima, aduersitas.

Secundo probatur idem intentum tali ratione. Illud quod potest impetrari, & recta ratione, est laudabile, & fit uirtuosum. Sed sic, est, quod ira per zelum, de qua prius multipliciter est exemplificatum, & iterum de ea statim exemplificabitur, imperatur à recta ratione, igitur talis ira est laudabilis. Pro quo notandum secundum beatum Thom. 2. 2. quæst. 158. art. 1. in sol. ad secundum, quod ira potest dupliciter se habere ad rationem, scilicet, antecedenter, & consequenter. Quando ergo se habet antecedenter, tunc est uisiosa, eo quod trahit rationem à sui rectitudine, dicente poeta.

Ira impedit animum, ne possit cernere uerum. Quando uero se habet consequent. i. utpote, cum appetitus sensitiuus mouetur cōtra uirtutē secundum ordinē recte rationis; tunc talis ira est laudabilis, & uirtuosa. Et talis ira a sacris doctoribus uocatur ira per zelum.

Tertio probatur idem multiplici exemplo, seu historia sacre scripturę de illis, si qui interdum irati sunt contra uirtutē aliorum, qui ex tali opere laudem meruerunt immortalē. In primis itaque legitur Exo. 11. de Moysē, quod cum loqueretur Pharaoni, & ille nollet eum audire, exiit ab eo iratus nimis. Item de eodem Moysē legitur Exo. 32. q. cum descendisset de monte, & appropinquās ad castra filiorum Israel uisisset uitulū aureū, & choros, iratus est ualde. Num. 16. q. cum uidisset rebellionem Chore, & cōplicitū suorum, iratus ualde ait ad dñm. Ne respicias sacrificia eorum. Cum igitur Moyses, in cuius laudē dñs. Num. 12. q. erat mitissimus super omnes homines, qui morabatur in terra, sic, & tam frequenter iratus est contra malos, licet etiam, & nobis eius exemplo, sic irasci. Item legitur 1. Reg. 20. q. Ionatas considerans malitiam, & iram patris sui Saul aduersus Dauid surrexit a mensa iratus, & non comedit panē illo die. Similiter legitur 4. Reg. 2. q. Helisus iratus est pueris iridentibus eum, & dicentibus. Ascende calue, ascende calue. Quibus cum maledixisset, egressi sunt duo urbi de saltu qui deuorauerunt 42. ex eis. Ceterū legitur Nehem. 5. q. ipse Nehemias audiens clamorē populi, propter uisuras, quas optimates exercebāt, iratus est nimis. Quid plura. Nōne, & mitissimus dñs nosse. Christus iratus est contra uidentes, & ementes in templo Mat. 21. & Iohan. 2. Ex p̄d. & sic ergo pater. q. quis licetē potest irasci aduersus alium delinquentem, utpote, p̄latus aduersus subditos insolentes. Pater, & mater aduersus filios inobedientes. Pater familias aduersus seruos, & ancillas. Maritus aduersus uxorem nimis sumptuosē uestiri cupientem. Uxor aduersus uirum suum prodigē substantiam suam dissipantē, & huiusmodi. Quinimmo omnis talis ira per zelū potest in casu esse p̄ mortale peccatum. Sicut patet 1. Reg. 5. de Heli, qui cecidit de sella retrorsum, atque fractis ceruicibus mortuus est, eo, scilicet, quod nouerat duos filios suos male egisse,

nec eos debite corripuerat. Sic ergo patet de ira laudabili, & uirtuosa.

Secunda species iræ uocatur iræ uenialis. Hæc autem iræ tunc cõtingit, cum quis subito, & sine deliberatione irascentis irascitur, sicut patet in illis, qui forte rationis abundantis cholæræ in eis de facili, & cito irascuntur, ed ista in infuria iudicium recte rationis temperas, & reprimens huiusmodi iram pro quo notandum, quod circa iram se habent homines tripliciter, secundum quod est triplex differentia hominũ secundum quod Greg. tangit lib. 3. Mor. c. 32. Primi enim sunt, qui cito irascuntur, & similiter cito, & facilliter placantur. Secundi sunt, qui tardi sunt ad iram, sed postquam commoti sunt, tardi etiam sunt ad indulgentiam, tandem tamẽ placantur. Tertij autem sunt, qui similiter, nõ nisi tarde irascuntur, sed postquam semel fuerunt irati contra aliquem, nec Deus, nec diabolus, ut vulgo dici solet, posset eos emollire, ad indulgentiam, & huius generis sunt illi, qui dicere solent de inimicis suis. Et si ego deberem suspendi, aut dånari cũ omnibus demonibus, ego uindicabo me de tali, uel tali. Primi tantum uenialiter peccant. Secundi mortaliter, siue grauiter. Tertij autẽ grauilime, & periculosissimẽ. Et de illis tribus differentiis irascentium hominum loquens diuus Aug. in regula de communi uita clericorum dicit sic. Melior est, idest, minus malus, qui quamuis ira sepe tenetur tamen impetrate sefestinat, ut sibi dimittat, cui se fecisse agnoscit iniuriam. Ecce primum. Sequitur, quam qui tardius irascitur, & ad ueniam petendam tardius inclinatur. Ecce secundum. Sequitur. Qui autem nunquã uult petere ueniam, aut nõ ex animo petit, sine causa est in monasterio, dicit, inutilis infructuosus, & perniciosus. Prima ira uocatur acuta, & hoc a facilitate, & uelocitate irascendi, & talis ira communiter abũdat in personis cholericis. Secunda uocatur amara, siue mania, & bene mania, scilicet, a manendo, & a diurnitate perseverandi in ipsa, atque memorandi iniuriam sibi illatam. Et talis ira communiter reperitur in personis melancholicis. Tertia ira uocatur furor, eo quod sit sine misericordia. Importat enim firmum propositum nunquam dimittendi offensam, sed se ulciscendi tempore, & loco. Et talis ira reperitur in personis diabolicis. Vnde de homine

multum iracundo solet dici, quod uidetur esse unus diabolus. primi igitur sunt similes aque, quæ cito calefcit, & cito frigeſcit. Secundi uero sunt similes ferro, quod diſticulte caleſcit, & diſticulte frigeſcit. Tertij autẽ sunt similes igni græco, qui raro, aut nunquam extingui poteſt. Patet ergo, qualiter, habent homines circa iram per uitium. Propter quod omnino eſt uitanda, aut cito extingueda, ne efficiatur mortalis. Sic enim conſulit beatus pater Aug. in regula de comuni uita clericorum dicens. Lites autem nullas habeatis, aut quam celerrimẽ finiatis, ne ira crefcat modium, & trabem faciat de feſtuca, & aiam faciat homicidam. Iſtud autẽ uultum probatur per illud 1. Io. 3. Qui odit fratrem ſuũ, homicida eſt, ſcilicet, ſui ipſius, quia ipſo facto priuat ſe uita gratiæ. Itẽ eſt homicida illius, quem odit, ſaltem affectu, quia ut communiter, mortem eius optat. Propterea 1. q. 3. homicidiorum, notanter dicitur, quod ſunt tria homicidiorũ, & homicidarum genera, uidelicet, qui occidit, qui detrahit, & qui proximum odit. Et ſic pater, &c.

Tertia ſpecies iræ uocatur ira mortalis. Et quamuis de homini ira immediatẽ ſupra aliqua incidentaliter dicta ſint, tamen per amplius in particulari de eadẽ loqui neceſſe eſt. Eſt igitur ira tunc mortalis, cum quis grauiter irafciſtur ſine cauſa, & cum deliberatione, ſeu conſenſu rationis aduerſus proximum ſuum, cogitans apud ſe, quomodo poſſit ſe uindicare de eo, quamuis non ſemper exterius oſtendat huius modi. Et talis ira eſt ſicut ignis occultatus ſub cineribus, qui facillime prodit calorem ſuum ad extra. Pro quo notandum, quod contingit mortaliter peccare per iram tripliciter, uidelicet, corde, ore, opere. Et de iſtis trib. loquitur Chriſtus Matth. 5. Primò quidem de ira, quæ conſeruatur, & occultatur in corde dicens. Omnis, qui irafciſtur fratri ſuo, reus erit iudicio. Talis enim citabitur ad Dei iudicium, & tunc quæretur ab eo, quomodo impleuerit illud domini præceptum. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Matt. 23. O quale, tunc reſponſum dare poterit iudici tali, ac tanto, ſcilicet Chriſto ille, qui iram aduerſus proximum ſuum ſeruauit, & diu occultauit in corde ſuo, niſi ueraciter fatendo, quod totum oppoſitum fecit.

Secundo uero loquitur Chriſtus ubi ſupradẽ iram, quæ aliter
qualiter

qualiter se ipsam prodit exterius, & hoc per signa, ut nolle loqui cum tali aut tali, nec eum salutare, aut refaluare, qui nimmo toruo oculo ipsum intueri, & faciem ab eo auertere, seu de eo derisionem facere. De hac, inquam, ira loquitur Christus ubi supra, cum ait. Qui dixerit fratri suo Racha, id est, uerbum indignationis, aut derisionis reus erit consilio. Nam consilium sanctæ Trinitatis est, quod eadē mensura remeteretur illa, quā mensus est proximum suum. Hoc est dicere, quod sicut talis ostendit signum iræ, & indignationis proximo suo, sic & ipse iudex Christus ostendet illi faciē suā adeo terribilem, quod dicet montibus cadite super me abscondite me a facie iudicantis. Osee. 10.

Tertio autem loquitur Christus, ubi supra de ira, quæ aperte se manifestat exterius, siue inferendo uerba contumeliosa aduersus proximum, siue quæcunque opprobria, cum ait. Qui dixerit fratri suo fatue reus erit gehennæ ignis. O terribile, & stupendum uerbum contra iracundos qui in cholera, & furore prorumpunt in uerba contumeliosa aduersus proximos suos, quæ nec probare possunt, nec defendere. Propter quod interdum per sententiam iudicis taxantur ad emendam, quam inuitē soluunt. Sed in foro districti iudicis Christi restat eis emenda multo grauior, quia gehennæ. Patet ergo, qualiter contingit peccare mortaliter propter iram tripliciter, & ideo talem iram sum mopere uirare debemus.

Secundò principaliter uidendum est de offensione huius peccati iræ. Pro quo notandum quod per ipsum contingit offendere tria genera personarum, secundum quod.

Deo contrariatur,

Proximo inimicatur,

Auctori iniuriatur.

Primò igitur ira est magne offensionis, quia Deo contra ratur. De Deo nempe dicit psal. quod in pace factus est locus eius. Vnde, & Deus paucis nominatur à Paulo 2. Cor. 14. Vult ergo Deus habitare in corde humano per gratiā iuxta illud Prouer. 8. Delicia meæ esse cum filij hominum. Sed a dicto habitaculo repellit cum passio iræ, præsertim cum dominatur in homine. Da exemplum de uiro generoso, & nobili, qui non libenter habitat in hospitiis pleno, ira, rixa,

conten-

contentione, tumultu & similibus. Quinimmo talia audiens, cito inde recedit. Unde solet dici, quod sunt tria, quae expellunt hospitem aliquem de domo. scilicet fumus, ignis, mulier litigiosa. Mulier litigiosa est ira, quae Deum expellit de hospitio contentione. Qui ergo cupit habere Chilum in hospitio contentio sui, debet procul pelere iram à se, & quantum in se est cum omnibus pacem, & dilectionem habere.

Secundo ira est magnae offensionis, quia proximo iniuriatur. Nam in impetu, & commotione irae mutamur, agimus, & facimus aduersus eum, cui irascimur, quae sedata passione nos penitet dixisse, aut fecisse, ut dicitur 11. q. 3. cum apud. Propterea Plato libro de republica dicit, quod nihil est, iam contrarium reipublicae, quam irae commotio, & impetus furoris in ciuibus. Et ideo sumopere debet cauere homo iracundus, ne exequatur quicquam, quando sentit in se iram fuere, sed quantum potest, cohibeat animum, & manum. Quod si non possit ex toto primum sicut patet in illis, qui quia natura sunt iracundi, ut sunt communiter cholericis, saltem caueat sibi a secundo. Nam ut dicit Hieronymus 3. par. epistolarum sua in epistola 25. ad Saluinam scribens. Iracundi hominis est, sed iram non perficere Christiani est. Et dat tibi exemplum de Archita Tarentino, qui ad seruum negligentem ait. Iam te necassem uerberibus, si non essem iratus. Refert etiam Seneca lib. 1. de ira de Socrate, qui seruo suo eum offendenti ait. Cederem te, nisi irascerer, qui ergo uult aliquem iuste punire, debet expectare, quod ira sit in eo sedata, si prius eam in se persenserit. Quia, ut dicit idem Seneca lib. 2. de ira ad Nouatium scribens. maximum irae remedium est mora.

Unde ibidem refert de Pisone homine iracundo supra humanum modum dicens, quod in impetum animi iusserat quendam de seruis suis occidi, eo quod redierat de foris sine sociis sibi dato. Impurabat enim illi, quod ipsum occidisset. Cumque plectendus esset morte, & licet iam euaginatam teneat gladium superuenit socius eius sanus. Quo uiso licet dimisit eum intactum. Quo audito crudelis tyrannus Pisoni iussit utrosque occidi. Te, inquit, ad primum iam ad mortem condemnauit, ideo moreris. Deinde ad secundum ait. Te etiam iubeo mori, quia causa mortis socii

tu es. Postremo tertio ait. Te similiter necesse est nunc mori, quia uoci meæ non paruisti, sed a me cõdemnatum mori nõ uisti. Ecce, quomodo propter innocentiam unius hominis tres neci traditi sunt. Ex quo patet, quod ira ualde inimicatur, & aduersatur proximo. Propterea in decretis 11. q. 3. illa dicitur, quod eum rector est in ira, neminẽ tũc debet iudicare, eõ quod iudicium rationis in eo est obfuscatũ. sed debet expectare, quod mens prius per eã cõcõitata ad tranquillitatem redierit.

Tertio ira est uitium magnæ offensionis, eõ quod actori proprio iniuriatur. Per furtum enim, aut homicidiũ, siue detractionẽ quis iniuriatur proximo tantũ. Sed per irã nõ solũ nocet alteri, uerumet sibi ipsi. Et hoc tribus modis quos tangit Pl. de hoie iracundo. Atcẽdit fuimus in ira eius, exarsit, carbones succẽsi sunt ab eo. In quibus uerbis notantur tria mala, quæ ira operatur in homine.

Primum est rationis obnubilatio, quia ascendit fumus in ira eius. Sicut enim fumus sursum ascendens, si fuerit multum spissus, aliquantulum obnubilat aerem, sic & ira rationem, dicente poeta. Ira impedit animũ, ne possit cernere uerum. Quinimmo homo iratus commotionis tempore, iustum putat oẽ, quod facit 11. q. 3. ira. Vnde legit, qd cũ quidam Imperator adiudi casset in ira sua, quendam ad mortem, ait reus. Appello. Cũque interrogaretur, ad quem appellaret, respondit dicens. Appello a Cæsare irato ad cæsarem tranquillum, & pacatum. Hunc ergo iussit imperator usque in crastinum reseruari. Sed interim sedata ira eius reo uita donata est, si tñ reus dici merebatur.

Secundum malum, qd operatur ira in homine, est debilitæ dispositionis corporalis destructio. Valde, n. decẽs est, qd homo, cũ sit rationalis, sit compositus in gestibus corporis. Hoc enim pertinet ad molestiam, ad quã habendã, & seruandã nos admonet Apo. Phil. 4. dicens. Modestia uestra non sit omnibus hominibus. At uerõ de homine iracundo dicit Psal. ubi supra, quod ignis a facie eius exarsit, ac si aperte diceret, quod talis habet faciem ignitam, & inflammatam. Nam secundum Grego. in mora. lib. 5. c. 31. In homine irato ignescit facies, exasperant oculi, accensũ sti mulis iræ cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit.

Ore quidē homo iratus clamorem format, sed sensus, quid loquatur, ignorat. In hoc itaque talis, ab arreptitijs longe non est, qui actionis suæ conscius non est. Hęc ille. Item Seneca de ira ad Nouatium lib. 1. dicit sic. Cætera uitia abscondi possunt, ira autem se profert, & in faciem exit, quantoque maior, tãto effervescit manifestius. Vnde postea comparat homines iracundos apris, qui spumant, & dentes ostēdunt, dum sunt in furore. Item comparat eos tauris, qui postquam irati sunt, cum cornibus terram spargunt, & eā hinc inde pedibus iactāt. Similiter comparat eos leonibus, & rabidis canibus, qui nemini parcent, nec domesticis, nec extraneis. Quid plura. Certē, ut ait Chryso. super Io. homil. 25. Ira est uehemens ignis omnia consumens, quippe quod corpus corrumpit, animam coinquinat, tristitiam affert, turpis uisu. Quod si iratus seipsum intueri posset, nulla alterius admonitione indigeret. Nihil enim irato turpius. Hęc ille. Item idem super eundem Io. hom. 47. dicit sic. Ira fera est uehemens, & furibunda. Nihil enim turpius uultu irati. Quod si aspectus turpis sit, multo magis anima. Quē admodum enim senum, si contrectetur, grauius olet, ita & anima, cum turbata est. Hęc ille. Ecce, quomodo ira, destruit debitam corporis dispositionem, & grauitatem. Insuper, quod deterius est, quandoque inducit mortē, sicut patet de Sylle Romanorum Consule, de quo refert Valerius lib. 9. c. 3. quod mortuus est præ nimia iracundiæ uolentia, eo, scilicet, quod non fuerat factum secundum suam uoluntatem, circa traditionem pecuniæ ad refectionē Capitolij.

Tertium malum, quod operatur ira, est, quod suscitatur rixas, & cōmotiones in alijs, propter quod de homine iracundię subdito Psal. ubi supra dicit, quod carbonēs, id est, alijs homines nigri per culpam succensi sunt ab eo, id est, ad iracundiam ab eo prouocantur. Et in hoc est similis equo hernioso, qui in stabulo existens, & se continere non ualens, mordet alios à dextris, & sinistris. Quod illi sentientes, similiter se reuincentes ipsum mordent. Quo fit, ut sequatur tumultus magnus, nec non, nisi cum furca, aut grosso baculo ad dorsa eorum, adhibito pacificari possunt. Sic nec multi iracundi à contumelijs, opprobrijs, conuictijs, iniurijs, atque uerberibus quandoque cessarent, nisi per districtum inuicem pēna plecte.

plesterentur, siue per bursā, siue aliās. Et breuiter tot, & tanta mala suscitāt canina bestia irā, q̄ de ea loquens Seneca. lib. 2. de ira dicit, q̄ ipsa est, q̄ destruit munitissimas ciuitates, & eas prosternit funditus. Ipsa est, q̄ uenena pro pinat, & homines occidit. Ipsa est, quę ecclesias pphanat, & euertit, cum imminet bellum. Aspice, inquit, solitudines p̄ multa millia cum habitatoribus suis desertas, quas certe ira exhaust. Hęc ille. Ecce quāta mala operat irā.

Tertiō principaliter uidendū est de remediatione peccati irę. Sunt enim plerique, qui dicunt illis displicere, & molestum esse, q̄ ita subijciantur huic passioni irę, & q̄ libenter de ea se expedirent, si possent. Sed ne tales habeāt excusationem in peccatis, tria illis assignabimus remedia ad domandum cor suum caninum, quę sunt.

Pia meditatio.

Status consideratio.

Fidelis meditatio.

Primum igitur remedium ad domandum predictū cor caninū iracūdorū uocatur pia meditatio, scilicet, Christi sanctorum uiuorum, priorum defectuum.

Primo igitur ad hoc ualet pia meditatio Christi, qui de improperijs, contumelijs, irrisionibus, flagellationibus, & huiusmodi nocumētis sibi ab inimicis suis illatis ad iracūdiam minime concitatus est, sed patientiā in omnibus seruauit. Vnde ad hoc propositum loquens Chrylосто. super Matth. homil. 88. dicit sic. Fortassis dices. Quomodo potero nō moueri ad alterius uituperium. Crucis, inquit, signo te signato, & recordare, quanta conuicia, aduersus Christū dominum tuum Iudæi in uia pariter, & in hora passionis locuti sunt, & confestim omnia in te extinguetur. Pariter quoque, te modestum, ac mansuetum hęc faciet cogitatio sancta. Præterea à tuis quoque famulis documentū suscipias, qui plerunque te uituperante siluerunt. Et p̄ hoc intellige hanc philosophiam non esse difficilem. Nam hoc modo suorem tuam condemnabis. Hęc ille. Item ad idē propositum loquens August. Homil. 42. dicit sic. Nondū Christus vindicatus est. Nondum Christi martyres uindictati sunt. Adhuc enim expectat patientia Dei, ut cōuertatur inimici Christi, conuertatur, & ipsorum martyrum inimici

mici. Nos autem quid sumus, qui uindictam queramus. Si enim iram quereret de nobis omnipotens Deus, ubi remaneremus. Ille, quia nihil nos lesit, non uult se uindicare de nobis, & nos querimus uindicari. qui penè quotidie Deum offendimus. Hec ille.

Secundo ad idem ualet pia meditatio sanctorum uirorum qui contra sibi illatas iniurias, & mala, non sunt ad iram, concitati, sed patientes extiterunt, aut illas in risum uertunt. De primo historiam habemus de Dauid, qui noluit occidere Saul eum persequentem ad mortem, cum tamen aliquando, illud etiam impune facere potuisset, sicut, cum purgabat Saul uentrem in spelunca, in qua latitabat ipse Dauid. 1. Reg. 24. Item, quando inuenit eum dormientem intra castra. 1. Reg. 26. Item. 2. 16. legitur de eodem Dauid, qui non est iratus, cum audiuit illum latrunculum semel maledicentem ei. Quinimmo prohibuit Abisai uolenti eum propter hoc occidere, ne ipsum tangeret. Similiter Helysus non permisit, quod homines, qui uenerant ad eum capiedum ex parte regis Syriæ, quicquam paterentur mali, sed pepercit eis. Quinimmo iussit eis mesam apponi, atque ree eos abire permisit. 4. Reg. 7. Quod plura, certe, quam uis mulieres, ut comunius plus irascantur ad sibi illatas iniurias, quam uiri, iuxta illud Eccl. 25. Non est ira, super iram mulieris, nonnullæ tamen earum patientissime extiterunt contra sibi irrogatas iniurias. De hoc extat historia deuotissima de Sara filia Raguælis, que patientissime sustinuit iniuriam, & contumeliam ancillæ suæ impropertis sibi, qui occidisset septem uiros suos Tob. 3. De secundo similis historia habetur de Diogene philosopho, de quo refert Seneca. li. 3. de ira ad Nouatum scribens, quod cum ageret causam in publico quidam malitiosus triumphator nomine Læculus attracta ab ore pingui saliuam spuit in frons eius mediam, quantum poruit. Quod ille perserties totus fastidiosus absterfit faciem, insuper dicens O Lentule profecto affi marbo omnibus fallere eos, qui te dicunt, os non habere. Quod enim, si adhuc secundus posset reperiri super terram.

Tertio ad idem ualet meditatio, seu, ut melius loquamur recognitio propriorum defectuum, Vnde Grego. n. moral. lib. 6.

lib. 5. c. 32. loquens de remedijs contra iram, ne insurgat in nobis, assignat recognitionem priorum defectuum, dicens, & ille patienter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit, quod fortasse adhuc habet, in quo debeat ipse tolerari, & iō quasi aqua ignis extinguitur, cū furore surgentis animi sua curque ad mentem culpa reuocatur. Sed profectō pauci ita faciunt. Quinimmo illi, qui aliorum reprehendunt peccata solent cum ira, & indignatione illis dicere. Miror, quōd sitis talis, aut talis. Non enim uelē talia agere. Quia ergo tales uolunt, quasi se ipsos iustificare, ideo cum ira, & indignatione reprehendunt alienos defectus, tāquam nō essent in aliquo culpabiles. Cum tamen dicat psal. quōd omnes declinauerunt, &c.

Secundum remedium ad domandum cor caninum iracundorum dicitur status sui consideratio. Cum enim quis considerat, & est nobilis, aut Episcopus, Abbas, aut religiosus, siue iudex, aut aduocatus, debet erubescere irasci, ne ab alijs irideatur, & fatuus, seu insensatus reputetur. Quamuis n. sit cōtra hominum naturam habere cor caninum per iracundiam, eō maximē, quod homo est animal natura mansuetum, prācipuē tamen istud est. ualde ridiculosum in maiori bus, in quibus dēt esse maxima modestia, & grauitas, & minus de ira, in cuius rei signum rex auum dicit solus carere aculeo. Vnde ad hoc propositum Seneca. li. 3. de ira ponit tale exemplum. Sicut, inquit, immanis fera ad latratum canū leta respicit, ira proprium magnanimitatis est, nō sentire se perculsum iniurijs. Hęc ille.

Tertium remedium ad domandum prædictum cor caninum dicitur fidelis meditatio. Cū enim boni, & iusti uiri in tromistunt se de pacandis iracundis, & reconciliandis diffidentibus, tunc plerunque erubescunt eis contradicere. Si tamen duri corde uideantur, tūc mediatores debent eis ostēdere, quā misericorditer Christus indulset suis inimicis, pro quibus etiam orauit ad patrem. Similiter & beatus Stephanus, atque complures alij uiri sancti. Quod si nec sic profecerint, tunc debēt adducere terrores diuini iudicij, penarū infernalium, nec non, & carentiam perpetuam illius ineffabilis gloriæ cœlestis, & huiusmodi. Et sic patet de remedijs ualentibus ad mitigandum cor caninum iracundorum.

Tract. Secund. Pars I.

DE CORDE LUPINO ODIENTIVM
Cap. VI.

CONFITEOR tibi Domine pater celi, & terra, quia. *supple. peccavi nimis cogitatione.* [Mat. 11. Postquam dictum est de corde canino iracundorum, consequenter loqui oportet de corde lupino odientium. Quod quidem cor conuenienter ponitur post præcedēs, quia ut dicit Aug. ad fra. in eremo ser. 9. qui intitulatur de ira fugienda, odium non est aliud, quā ita inueterata in animo. Item idē Homil. 7. dicit, quod sicut festuca crescit in trahem, sic ira inueterata fit odium. Item Homil. 11. dicit, quod ita in comparatione odij festuca est, sed festucam si nutrias, trabs erit. Si uerò euellas, & proijcias, nihil erit. Conuenienter autē cor odientium lupinum dicit, quia sicut lupo secundum Isid. lib. 12. Etymologi, est animal rapax, & cruoris appetens, cuius rabies rapacitatis tanta est, ut quodcunque animal inuenerit, trucidet, si fortior extiterit, ita & illi, qui alios odit in cordibus suis libenter uiderent eos mortuos. Propter quod dicitur. 1. Iohan. 3. quod, qui odit fratrem suum, homicida est. De hoc itaque corde lupino odientium, tria sūt diligenter notanda, & uidenda, quæ sunt.

Grauis indignatio.

Culpæ defensio.

Fuga, & detestatio.

Primo igitur uidendum est de graui malignatione huiusmodi cordis lupini odientium. Quæ quidem malignatio apparet ex tribus, secundum quod mali odiunt tria hominum genera.

Primo quidem odiunt maligni homines scelerū suorum reprehensores, & istud probatur tripliciter, uidelicet.

Auctoritate, Historice.

Similitudine.

Primo quidem auctoritate psalm. dicentis cōtra unum quæque talem. Tu odisti disciplinā, & proiecisti sermones meos retrorsum, eos contemptus, & despectui habens. Item Iohan. 3. Omnis, qui malè agit, odit lucem, scilicet, ueritatis

&

& non uenit ad lucem, id est, non querit, quod ei ueritas dicatur, ut non arguantur opera eius. Item Terentius dicit, quod ueritas odium parit, nec certe mirum, si maliciofi homines odiant suos reprehensores, maxime cum diceret saluator, Iohan. 7. Me, inquit, odit mundus, quia testimonium perhibeo de illo, quia eius opera mala sunt. Similia autem uerba potest dicere syncerus predicator contra detractores, & latratores suos, qui egre ferunt, quod eo: um facinora reprehendat, siue tales sunt tyranni principes, siue iniqui officiales, siue usurarii, & raptores, siue concubinarij, & fornicatores, siue alterius generis maligni homines. Sed sicut Christus non obstante odio mundanorum hominum non destitit a predicatione ueritatis, ita neque bonus, & uirtuosus predicator debet timere uerba hominum, quantumcunque indignantium, dummodo iniuste indignentur, sed potius timeat domini preceptum. De quo Esay. 58. Clama, ne cesses. quasi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob, &c.

Secundo probatur idem intentum historicè. Et primo de Ioseph, de quo legitur Gen. 38. quod fratres sui oderant eum nec pro nimio odio poterant ei quicquam pacifice loqui. Cuius quidem odij, una de causis erat, eo quod accusasset eos apud partem de crimine pessimo. Secundo idem patet de Michea Propheta Domini, de quo dixit Achab ad Iosaphat regem Iuda. Ego odio Micheam, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore 3. Reg. 22. Sic & hodie multi reges, & Principes odiant illos, qui dicunt illis ueritatem, illos autem diligunt, & elauant in dignitatibus, & officijs, qui illis applaudunt. Vnicuique ergo tali principi posset dici, si tamen inueniri posset super terram homo, qui uellet portare uerbum illud, quod dixit Ioab ad Dauid. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te 2. Reg. 19. Tertio idem patet de B. Iohanne Baptista, quem oderat Herodias, eo quod reprehendisset Herodem de incestu cum ea. Propter quod non cessauit eum persequi, quousque habuit caput eius in disco, Marci. 7. Vnde argumentum maximi odij eius contra Iohannem fuit, quando infixit gladium in caput illius iam mortui.

Tertio idem propositum probatur similitudine triplici,

Tractatus Secund. Pars I

Prima est de serpente, qui naturaliter odit rutam, & ipsam fugit quantum potest. Vnde dicitur, quod in horto in quo est ruta, non solent serpentes habitare. Sic, & mali odunt amaritudinem correctionis. Nunquam enim uellent corrigi, nec de suis malis reprehendi. Secunda similitudo est de phrenetico, qui odit medicum qui tamen in suis uinculis gloriatur. Sic tales malitiosi homines solent odire medicos animarum suarum, idest correctores, infirmatum suarum punctores. Sicut patet de malis subditis in ordine ad superiores suos. Nihilominus tales solent frequenter gloriari in uinculis peccatorum suorum. Et ideo sicut uidemus phreneticus odians medicum, & remedia, mortem incurrit corporalem, ita & tales, qui correctiones odiunt, & frugit mortem spirituales, & tandem eternalem incurrant. Quia sic dicitur Prouer. 15. Qui in reparationes odit, moriatur. Tertia similitudo est de equo ulceroso, seu scabioso, qui si fricatur in loco, in quo ulcus habet, siue dum emplastrum illic apponitur statim se diuertit, & pede percutit, siue dentem mordet, non attendens hoc fieri ad sui utilitatem ita etiam in proposito de malitiosis hominibus in ordine ad scelerum suorum reprehenses. Et sic patet de primo.

Secundo malitiosi homines odiunt bonorum operum executores. Hoc enim est commune malum, tam in seculo, quam in claustrum tum in statu laicali, quam clericali, quod illi amplius a malis, & peruersis odiuntur contemunt, quis in boni operibus diligentius, & uigilantius occupant iuxta illud Prouer. 29. Viri qui oderunt simplicem. Et huius odij causa est inuidia. Videtur enim talibus, quod boni per bonam famam extinguant eorum gloriam. Sicut si diceremus, quod luna inuidet soli, propter luminis sui claritatem. Consequenter autem ex tali inuidia de facili oritur odium apud inuidetem. Quemadmodum ergo ouis delectabiliter conuersatur cum altera oue & lupus cum lupo, sed lupus cum oue nunquam absque periculo, ita boni cum bonis pacem bonam, & dilectionem synceram, & sanctam habent. Mali etiam suo modo pacem, & amorem, quamuis ut plurimum, damnatissimum inter se habere possunt. Sed quod mali cum bonis pacem, aut amorem, qualecunque, habeant nunquam fieri potest, procurante militia peruersorum
aduersus

aduersus bonos, quos odiant propter bonam uitam, quã tenent, & opera facta, quã faciunt. Vnde August. oculis egris odiosa est lux, quã puris est amabilis. Propterea dicitur mali de conuersatione iusti, & electi illud Sap. 2. Gratiis est nobis ad vidẽdũ, quã dissimilis est alijs uita illius.

Tertio maligni homines odiant pacis, & cõcordiã reformatores, & mediatores. Hoc autem maximẽ contingit in illis militibus, & ducibus belli, qui cum sint interdũ de paupere regno, non timent, nec odiant aliud, quã pacem, scientes, quod si fuerit pax, cassabuntur, & priuabuntur stipendijs consuetis nec deinceps poterunt, ita impunẽ prædari, sicut prius, hinc vulgo dicitur, quod nõ potest melius pascari, quã in aqua turbida. Propterea Augu. ad fratres in hære. ser. 2. dicit, quod pax a malis oditur, & ut mors, fugitur, sed audite, quod subditur. Beatus, inquit, qui te habet. Maledictus, qui te odit, & qui te impedit, & frangit inter homines, talis Antichristus est, & filius perditionis. hæc ille. Patet ergo de graui malignitate cordis lupini proximos suos odientium.

Secundo principaliter uidendum est de culpã defensionẽ prædicti cordis lupini odientium. Solent enim interdum odium gerẽtes in cordibus suis aduersus proximos suos culpã suam defendere allegãtes excusationes in peccatis, quã sunt tres præcipuẽ, uidelicet.

Impossibilitatis, Conformitatis,
Inturiõsitatis.

Prima igitur defensio prædictorum odientium dicitur impossibilitatis. Sunt enim multi, qui dicunt, quod non possunt diligere inimicos, maximẽ cum unaquãque res etiã irrationalis naturaliter odiat suum contrarium, sicut ouis lupum, mus catum, aqua ignem. Sed horũ friuola excusatio reprobatur, & condemnatur tripliciter, scilicet.

Auctoritate, Ratione, Exemplo.

Primo quidem auctoritate Augustini, qui in sermone plurimum Martyrum dicit sic. De diligendis inimicis nullus fratres charissimi in ueritate se excusare potest. Potest, inquit, aliquis mihi dicere. Non possum uigilare, aut ieiunare, sed nunquid potest ueraciter dicere nõ possum amare. Potest similiter mihi dicere? Non possum

Tract. Secund. Pars I.

rotas res meas pauperibus dare, & in monasterio Deo seruire. Omnia præter hoc, quòd non possis amare, credo tibi. Et si dixeris, quia non potes à carnibus, & vino abstinere, credo tibi. Si autem dicis, quòd non possis in te peccantibus indulgere, non credimus tibi omnino, quia nulla nobis remanet excusatio, dum non de cellario, sed de corde istam eleemosynam iubemur implere. hæc ille. Secùdò facit talem interrogationem dicēs. Dic mihi Christiane, fecisti ne aliqua peccata contra Deum. Et dicis, quòd sic. Post modum quæro à te, quòd maius est peccatū, uel peccatū, quòd fecisti contra Deum, uel peccatum, quòd fecit homo contra te. Nonne primum, eò quòd sic, offendisti personā infinitam. Tu autem miser homo fragiles, & terrenus. Cū igitur dicis, tāta me compulit inimicus meus sustinere, ut eum nulla ratione possim diligere, attendis, quid fecit tibi homo, & non attendis, quid tu fecisti Deo. Si igitur conscientiam tuam diligenter discutis sine ulla compensatione, tu maiora peccata commisisti in Deum, quàm in te cōmiserit homo. Qua ergo fronte uis, ut tibi Deus dignetur dimittere multum, cum tu nō acquiescis proximo tuo dimittere parum. Tertio facit talem interrogationem. Quæro à te, ò homo, quòd potius uis habere, bonum, uel malū. Dices iudubiè, quòd bonum. Si ergo uis habere bonū, debes diligere inimicum, quia odiendo eum facis malum animæ tuæ. Hæc Aug. ubi supra. Conformiter etiā ad prædicta loquitur idem August. serm. 5. de beato Stephano. Sed eius uerba redeunt in eandem sententiam cum præcedentibus. idè illa pertranseo.

Secundò reprobatur friuola excusatio præcedētium tali ratione, hæreticum, & impium est dicere Deum aliquod impossibile nobis præcepisse. Sed sic est, quòd ipse nobis præcipit in utroque testamento odium deponere aduersus inimicos, & eos diligere, igitur: minor patet, quo ad uetus testamentum per illud Leui. 19. Non oderis fratrem tuū in corde tuo. Et notanter dicit in corde tuo, contra illos, qui diligunt uerbo, & signo, idè, se diligere fingunt, qui tamen in corde odium mortale seruant. Similiter, quoad nouum testamentum Christus ait. Diligite inimicos uestros, non quidem solum corde, uerum etiam opere, & facto, tēpore, & loco.

& loco. Ideo subdit. Benefacite his, qui oderunt uos. Insuper diligite eos ore, uidelicet, orando pro persequentibus, &c. Matth. 5.

Tertiò prædicta excusatio uana, & friuola præcedentiũ reprobatu multiplici exemplo Sacre Scripturæ, in qua legitur de multis, qui retribuerunt bona pro malis inimicis suis, & dilectionem pro odio suo. Vnde Augusti. serm. 2. Dominice tertie post octauas Pasche aliquas historias adducit ad hoc propositum confirmandum. Prima est de Iacob, de quo dixit, quod maluit ad longinquas regiones fugere, quam uicem odij fratri suo Esau recõpensare. Quæ sicut uita nesciuit, ita odisse nesciuit. Insuper reuerfus multis muneribus, ut eum sibi placatum faceret, honorauit. Secunda historia est de Ioseph, qui pro fratricidij crimine impijs fratribus suis non odij amaritudinem, sed charitatis dulcedinem recompensauit. Osculabatur enim singulos, & per singulos flebat. Quibus denique non solum nihil mali repperdit, sed omnia bona retribuens tam uiuo, quam mortuo patre, germano semper amore dilexit. Tertia historia est de Moyse, quem etsi populus frequenter contempsisset atque lapidare uoluisset, nihilominus diuinę charitatis memor, ita pro illis ad Dominum supplicabat, ut clamando diceret. Si non dimiseris peccatũ populi tui, dele me de libro, quæ scripsisti, Exo. 32. Quarta historia est de Dauid, de quo legitur. 2. Reg. 16. q. cum inimicus suus Semei malediceret ei in faciem, maluit parcere, & Dei iudicio talem iniuriam reseruare, quam sue iracundię satisfacere. Quinimmo inimicos suos adeo diligebat, ut eorum infortunia fleret, & de illis, qui eos occiderant, ultionem expeteret. Sicut patuit de eo, q. ei retulit, q. Saul occidisset. 2. Reg. 1. Propter quod dicebat ipse Dauid in ps. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. i. euacuauit in me meritum fraternę charitatis, & dilectionis inimici. Pater ergo ex præcedentibus exemplis, quæ ponit Augu. ubi supra, quam friuola est excusatio eorum, qui dicunt nõ posse inimicos suos diligere. Insuper ipse Christus factu reprobaui dictam falsam excusationem in peccatis, per hoc, scilicet, quod in cruce pendens pro suis crucifixis orauit patrem, dicens. Pater dimitte eis, q. nesciunt, quid faciunt.

Tract. Secund. Pars I.

Luc. 23. Sed dicunt aduersarij ueritatis. Potuit hoc facere
 Christus. Nō autem hoc ego. Ille enim Deus, & homo erat.
 Ego uero homo solum. Sed talibus respondet idem Augu.
 serm. 2. Dominicæ 19. post Trinitatem, ita dicens. O ho-
 mo si multum est imitari Dominum tuum, attende, & imi-
 tare Stephanum conseruum tuum. Stephanus enim homo
 erat, sicut & tu. Sed quod fecit, non fecit nisi rogante illo,
 quem rogas, & tu. Hæc ille. Patet ergo euacuatio primæ de-
 fensionis eorum, qui nolunt diligere inimicos, nec illis par-
 cere dicentes, hoc illis impossibile.

Secunda defensio prædictorum odientium, dicitur con-
 formitatis, arguunt sic. Quilibet debet, quantum potest, se
 conformare Deo, quia ut habetur Lucæ 6. Perfectus omnis
 erit, si sit sicut magister eius. Modo sic est, quod Deus odio
 habet peccatores, ut habetur ecclesiast. duodecimo. Insuper
 Dauid de seipso loquens in psalmo ait. In quos odio habui.
 Et ne putaretur in hoc peccasse, subdit dicens. Et legem tuam
 dilexi. Item in alio psalmo. Nonne qui oderunt te domine, ode-
 ram, & super inimicos tuos tabescebam. Perfectio odio oderam
 illos, & inimici facti sunt mihi. Dicunt ergo homines cor lupi-
 num odij aduersus proximos suos gerentes, quod licet
 eis conformiter ad Deum, & ad seruum eius Dauid odio
 habere malos.

Sed horum friuola excusatio, seu defensio facile reproba-
 tur ex dictis beati Thomæ, secunda secundæ, quæ est. 25. art.
 8. ubi dicit, quod diligere inimicos potest tripliciter fieri.
 Primo sic, quod diligantur, in quantum sunt inimici, & ma-
 li. Et sic non licet eos diligere, quinimmo talis dilectio repu-
 gat charitati, quia hoc est diligere malum alterius. Secundo
 possunt diligi, in quantum sunt homines. Et sic dilectio eo-
 rum est de necessitate salutis, & hoc intelligendo de dilectio-
 ne in uniuersali. Nam cuilibet homini præcipitur, ut diligit
 Deum, & proximum. A qua quidem generalitate dilectionis
 proximi nullus debet inimicos suos excludere. Tertio pos-
 sunt diligi in particulari. siue in speciali, ut scilicet, aliquis
 in speciali moueatur motu dilectionis ad inimicum. Et tunc
 dicendum, quod istud non est de necessitate charitatis absolu-
 te, sed solum secundum animi præparationem, ut scilicet,
 habeat animum paratum ad hoc, quod in singulari inimicum
 dilige-

diligeret, si necessitas occurreret, utpote, si esset in articulo necessitatis. Qui autem extra tale casum inimicū diligit in particulari, opus perfectionis facit. Patet ergo, qualiter nō. Nam in eo, quod mali sunt, diligendi non sunt, sed potius odiendi, quia sic eos odit Deus. In eo uero, quod homines sunt diligendi sunt, quia etiam sic eos diligit Dominus, iuxta illud Sap. II. Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti Domine. Sic itaque charissimi diligamus homines, ut non diligamus eorum errores, unde Leo Papa, & recitatur in decret. dist. 86. cap. odio. Odio, inquit, habeantur peccata, non homines. Corrigantur tumidi, tolerantur infirmi. Item glo. ord. super illo uerbo psal. Perfecto odio odiam illos, dicit, quod perfectum odium est odire in proximo suo culpam, & eum diligere secundum naturam. Si igitur uelimus aliquem recte diligere, debemus separare naturam a culpa, & amare naturam, eo quod ex se bona est, utpote opus Dei. Odire autem debemus culpam, quam etiam odit Deus.

Sed prohi dolor multi se circa hoc decipiunt, qui etiam plerumque aperte mentiuntur, dicentes nihil se habere aduersus inimicū, nisi quia in eo malū est, quod illis ualde displicet. Hoc autem malum non est, sicut non est malum odio habere malas herbas, quæ crescunt in campo uicini tui, uel infirmitatem in animabus tuis. Quod autē tales sic palliantes malitiam suam aperte mentiantur, patet tali persuasioe. Ponatur casus, quod aliquis alium odire habeat amicū ualde potentē, & quod ei multa bona facit subueniēdo suis necessitatibus, cum hoc tamen stat, quod sit fornicator, aut adulter, ponamus ex altera parte, quod inimicus eius sit implicatus simili delicto. Isto casu posito, quæro, quare non æquæ bene odit primū, sicut secundum. cum uterque sit in eadem culpa constitutus. Ex quo ergo diligit primū, & odit secundum signum est, quod non odit secundum, quia fornicator est, sed quia inimicus est. Et ita conuincitur in eo odire naturā, & non culpā. Fortē dicet talis non esse simile de utroque. Nam primus benefacit sibi, & ideo eū diligit. Secundus uero in nullo sibi obsequitur, & ideo eū odit. Certē, quod sic rīdet, malē cōcludit. Quinimmo deberet sic cōcludere. Tencor diligere primū, inquantū benefactor est, ergo non tencor diligere secundum saltem in particulari, quia mihi non benefacit.

Tract. Secund. Pars I.

Non est autem idem non diligere aliquem, & odio eum habere, ut satis constat, Patet ergo, quòd talis non odit uitia inimici, alias similia plus odiret in benefactore, & amico. Sed forsàn iterum dicet talis, quòd odio habet inimicum, quia nocuit illi, quantum potuit. Non sic autem de amico, seu benefactore. Certè talis sic respondendo apertè ostendit, quòd radix odij, quòd habet contra inimicum est vindicta, quam magis appetit de illo, qui sibi nocuit, quam de amico æquè malo, qui sibi nõ nocuit, & ita potius optat vindictam de culpa in se commissa, quam de illa, quæ in Deum est commissa. Quod tamen ualde iniquum est, & peruersum. Et sic patet enervatio secundæ defensionis odientium proximos suos.

Tertia defensio, seu excusatio cordis lupini odientium dicitur iniuriositatis. Multi enim solent dicere de inimicis suis, quòd non possunt eos diligere, eò quòd grauiter fortè illis iniuriati sunt, siue in rebus secundis, siue in corpore, siue in fama, & honore, eò quòd nunquam possent illis tantum bonum facere, quantum fuit damnum, quòd intulerunt eisdem.

Sed profectò hæc defensio est ualde friuola. Hoc autem patet sic. Nam tales conquerentes de iniuria, primò cõtra ueniunt diuino præcepto. Leuitic. 19. ubi dicit dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, nec memor eris in iuric ciuium tuorum.

Secundo in sic respondendo, & conquerendo, atque uindictam appetendo iniuriantur ipsi Deo, qui dicit Deuter. 32. Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore, supple, opportuno. Ecce ergo, quomodo gladius eorum merito debet intrare in corda taliter culpam suam defendentiũ. Hoc est dicere, quòd ex uerbis seipsos condemnant, cum dicunt inimicos suos odire, eò quòd illis iniuriati sunt. Ore ipsius sic respondente, proximos odio habendo iniuriantur Deo, & præceptis eius, quibus tale odium, & appetitum uindictæ prohibet. Quod ergo in inimico condemnat, contra Deum exercent, & ideo de unoquoque tali, potest dici illud Ecclesiast. 28. Qui uindicari uult a Deo, inueniet uindictam.

Tertiò principaliter uidendum est de fuga, & detestatio

De corde Lupino odientium. 110

in cordis lupini odientium. Est igitur hoc vitium procul
longè pellendum a nobis, & detestandum triplici ratione,
videlicet, ratione

Exclusionis, Inclusionis, Impeditionis.

Primo igitur ratione exclusionis. Excludit enim hoc vi-
tium hominem à cælo. Vnde Isid. lib. 2. de Synonymis alias
soliloquiorum. Odium, inquit, hominem à regno Dei sepa-
rat, & à cælo subtrahit. Odium, nec passione dimittitur, nec
martyrio expiatur. Item August. ad fratres in eremo serm.
18. qui intitulatur in cœna Domini, ad propositum loqui-
tur, dicens. Nunquid cum odio quis Paradisum aliquando
intrauit? Ad infernum ire odium habentem sæpè legisse
memoror, sed ad cælum uolare nunquam concedam. Sed
uertamus soliu, & profectò inueniemus, quòd dilectio ini-
micorum facit peruenire ad regnum celorum. Vnde idem
Aug. in festo B. Stephani serm. 5. dicit sic. Grandis labor est
inimicos diligere, & pro persecutorib. supplicare, sed atten-
de, quia grande erit premium in futuro.

Secundo cor lupinum odientium est fugiendum ratio-
ne inclusionis. Non enim solum excludit hoc vitium à coe-
lo, verum etiam consequens est dicere, quòd includit ani-
mam finaliter in inferno. Vnde de tali in odio proximi mo-
riente potest intelligi illud psalm. Cum iudicatur, exeat cò-
demnatus. Nam sicut retributio eterna promittitur dili-
gentibus inimicos, ut patet prius ex uerbis Aug. ita per op-
positum, supplicium eternum præparatum est odientibus
eosdem. Consideratio autem huius grauissimi periculi mul-
tum debet terrere illos, qui odium de corde nolunt depo-
nere. Hoc autem probat Chrysost. Homil. 71. tali persua-
sione. Dic mihi, inquit, si quis rex super terram talem
tulisset legem, ut inimici placarentur, uel mors illis esset
supplicium, nonne propter huius mortis corporeæ metum
omnes ad exemplandam legem concurrent. Quanta ergo
non esset dignus accusatione, qui hoc faceret propter uitam
dam mortem corpoream, qui hoc non vult facere propter
æternum uitandum supplicium.

Tertio sepe dictum cor lupinum odientium est fugiendū
rōne ipeditionis. Præter hoc. n. q. attrahit, & allicit hoīem
ad mala multa, adhuc impedit multa bona, & seipue tria.

Primum

Tract. Secund. Pars I.

Primum est fructus orationis. Nam, ut dicit Aug. ad fratres in eremo serm. 9. qui intitulatur de ira iugienda, nec Deum laudare, nec ab eo exaudiri meretur, qui odium seruat in corde. Qua fronte o homo, quo affectu, qua deuotione potes a Deo ueniam postulare, dum fratrem odis. Peius a Domino, quod tibi dimittat, sicut, & tu debita dimittis. Crede mihi, quod tantum tibi dimittet Deus, quantum dimittis alteri. Hæc ille. Vnde ad hoc propositum. Gryfost. Super Matth. homil. 20. dat talem similitudinem. Si, inquit, aliquis homo supplicaret, ut ei indugeres, deinde humi iacens prostratus, subito inimicum uideret, tibi que iam supplicare desineret, sed in illius cedem totus irrueret, nonne te ad maximam iracundiam prouocaret. Hoc etiam Deo accidere opinare similiter. Nam tu Deo supplicans, interdum supplicationem relinquis, & sermonibus, atque opprobriis cedis inimicum. Quo fit, ut magis contra te Deum prouoces, & legem eius transgrediaris. Hæc ille.

Secundum bonum, quod impedit prædictum cor lupinum est fructus penitentiae salutaris. Nullus enim gerens tale cor potest ueram penitentiam agere. Similiter, si quis omnes facultates suas abundanter super milia auri, & argenti, distribueret in usus pauperum, aut si traderet corpus suum ad martirium, siue si in corpore suo ferret omnes abstinentias, uigilias, disciplinas, labores, & uniuersas ærumnas, quas omnes sancti Dei amici, qui fuerunt a constitutione mundi, usque nunc passi sunt, etiam annumerando eas, quas passuri sunt electi usque ad consummationem sæculi, hæc omnia illi non proficerent, quandiu gerit odium in suo corde aduersus proximum suum. Hoc enim patet sufficienter ex uerbis Apost. 1. Cor. 13. ubi loquitur de ualore charitatis, quia nihil prodest ad uitam æternam. Odium autem fraternum directe opponitur charitati, quæ est ad proximum. Ex quo concluditur, quod ipsum odium impedit fructum penitentiae salutaris, sicut, & cætera bona. Et hoc uult decretum, quod habetur de peni. dist. 5. falsas, ubi dicit Grego. quod nemo potest ueram penitentiam agere, nisi primum dimittat odium in corde.

Tertium bonum, quod impedit prædictum cor, est iudicium

De corde Lupino odientium. IIII

cum recte rationis. Deus enim ex immensa bonitate, & liberalitate sua dotauit hominem ratione in hoc quodam peccati modo ipsum participem constituens diuinæ perfectionis. Odium autem fratrum extinguit, & suffocat, quodammodo ipsum rationis iudicium. Adeo, ut dicat Chrysol. Homil. 36. quod perfectum odium uerum iudicium non cognoscit. Hoc autem probat à signo dicens. Si odias aliquem, qualicumque fuerit apud illum, omnia tibi displicet, siue quæ loquitur, siue agit. Et si sint bona, mala tamen tibi uidetur. Hæc ille.

Sed quia teste Greg. super Ezechi. Homil. 16. plerumque exempla plus cōpungūt, quàm ratiocinationis ue. ba, ideo huic materiæ duplex exemplum subiungere uolui. Per primum ostenditur, quātum malum sit nolle deponere odium de corde. Per secundum uerò insinuat, quantum bonum sit fratri suo indulgere.

Legitur ergo quo ad primum in Vitis Patrum, quod cū pater Appollonius uelit duos discordantes concordare, & unus illorum qui durus cordis erat, diceret se uelle potius mori, quam alteri parcere, fiat, inquit Appollonius, quod dixisti, sepulchrum tuum fiat bestiarum uenter, sed, quid secutum sit, audiamus. Nempe nocte sequenti miser ille mortuus est subdito, & à bestiis comestus.

Legitur similiter quo ad secundum in speculo exemplorum dist. 5. exemplo quadragesimo quinto, quod quidam rusticus occidit quædam nobilem in partibus Germaniæ. Quod audiens frater eius quærit, & hinc inde discurtit, ut inueniat auctorem sceleris. Tandem eo inueto, mox extraxit gladium, ut eum interficeret. Quod alter uidens in terram se prostrauit, & dixit. O domine mi miserere mei ob reuerentiam illius qui tui misertus est, & qui te sua morte te redemit. Ad quod uerbum nobilis compunctus, & lachrymatus manum retraxit. Sed cum à iuis argueretur de ignauiâ, iterum gladium extendit super prostratum in terram. At ille rogat eum, ut prius. Quo audito indulget illi, ut prius. Sicque tertio factum est. Et tunc dixit prostrato, surge, & uade liber, quia à me non occideris, eo quod me rogaueris ob reuerentiam passionis Domini mei Iesu Christi. Sed, quid postmodum secutum sit, audiamus.

Tract. Secund. Pars I.

diamus . Nam dum dictus nobilis genere , & corde , seu mente , declinasset ad ecclesiam missam auditurus , & corā imagine crucifixi genibus flexis humiliter oraret Christum , vt tam bono corde illi indulgeret offensas suas , sicut ipse fecerat illi , qui patrem suum occiderat , & hoc ob reuerentiam Dominicæ Passionis , subito visa est imago crucifixi a circumstantibus caput versus eum inclinasse , in signum exauditionis , quasi illi regratians .

Aliud exemplum quasi huic simile , ad idē habetur 2. parte summe domini Antonini Florentini ti. S. c. 3. §. 5. de quodam diuite milite , qui habebat mortales inimicitias cum quodam qui occiderat auunculum suum . Hic ergo habita opportunitate euaginavit gladiū suum , vt alterum interficeret . Quod ille videns , cum non posset euadere per fugā , in terram se prostravit , & dictum militem humiliter rogauit , quod ob reuerentiam illius , qui tali die pro omnibus passus fuerat , illi indulgeret . Erat tunc enim feria sexta . Ad quem , illi omni ferocitate deposita ait . Ob amorem illius . ob cuius reuerentiam me rogas , nō possum tibi , non indulgere . Vade igitur securus , & fac bonum . His per actis cū dictus miles venisset ad quādam ecclesiam , & orasset coram imagine crucifixi dicēs . Indulge mihi domine peccata mea sicut amore tui hodie peperci illi , qui auunculum meum deciderat , subito dicta imago caput inclinavit , quasi sibi gratias agens de tam sancto opere . Quod cum ille uidisset , dimisso seculo religionem intrauit , vbi feliciter uixit . Et tandem catholigos sactorum annumeratus est , & appellatur sanctus Iohannes Galber . Patet ergo exemplum simile priori nō tamen idem , vt satis patet ex dictis , insuper est aliud argumentum diuersitatis , quia vnum cōtigit in Germania , aliud verò , scilicet , secundum in Italia . Patet ergo ex dictis , quā bonum sit odium de corde deponere aduersus inimicum . Vade ergo , & tu fac similiter , si quid habes aduersus proximum tuum .

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terrę,
quia, *supple. peccavi nimis cogitatione* Mat. 11.

Postquam dictum est de corde lupino odiētium, nunc superest loqui de corde vulpino hypocritarum. Congruo autē ordine sic proceditur, eo, scilicet, quòd multi odiētes proximos suos interdum, siue ad instantiam cōfessorum suorum, siue ad preces personarum mediantium, siue pro quodam aquitamento fingunt facere pacem, cum inimicis suis, & plenē indulgere quicquid habent aduersus, eos. Sed quia hoc non faciunt bono, & perfecto corde, sed potius simulate, q̄ quidē simulatio ad hypocrisim pertinet. Vnde hypocrisis græcē simulatio dicitur latinē. Ideo patet quā congruē post decisionem cordis lupini odientium, sequitur tractatus cordis vulpini hypocritarum. De quo quidem corde potest intelligi illud Psalmistę. Cor eorum, scilicet, hypocritarum nō erat rectum, cum eo, scilicet, cum illo, cui huiusmodi hypocritę ostendunt signa bonitatis, siue amicitię. Et nota, quòd conuenienter tale cor hypocritarum appellatur vulpinum, & hoc propter conditiones vulpis. Nam secundum Isidorū. lib. 12, Ethymologiarum. c. 2. vulpēs nunquam rectis itinibus, sed semper tortuosis anfractibus currit. Ita nec, hypocritę rectē incedunt, sed semper obliquē, quia sub specie sãtutatis homines decipiunt, & cum tali ueste ad inferna currunt. Item secundum eundē Isidorum ubi suprā, vulpes est animal fraudulentiū Deum enim esurit, & nō inuenit escā, fingit mortem. Ad quam descendentes aues uelut ad cadaver, eas rapit, & deuorat, ita & hypocritę sunt fraudulēti, eò quòd plerunque fingunt se esse humiles, ut honorentur, uel pauperes, ut ditentur, seu mundi cōtēptores, ut eis facilius credatur, quales sunt pseudo prophetę. De hoc itaque corde vulpino tria uideamus, quę sunt.

Offensionis, Conditionis.

Comparacionis.

Primò igitur uidendum est de offensione hypocritarū,

pro

Tract. Secund. Pars I.

Pro quo notandum, quod offendunt tria genera personarum, uidelicet,

Deum, Proximos Seipfos.

Primò igitur hypocritæ Deum offendunt. Et quamuis hoc sit commune omnibus peccatoribus, quod Deum offendunt, specialius tamen hypocritæ hoc faciunt. Nam, ut dicit Aug. ad fratres in eremo serm. 21. qui incitatur de triplici genere monachorum. Hypocritæ in cunctis operibus suis sperant reuerentiam honoris, gloriam laudis, desiderant à melioribus metui, sancti ab omnibus uocari, & ut Deus uenerari. Hæc ille. Ecce, quomodo specialius cæteris peccatoribus Deum offendunt hypocritæ, quia ceteri peccatores talia non appetunt. Propterea idem Aug. de uita, & mortale. lib. 1. & similiter recitatur in decr. 12. q. 1. certe ego. dicit sic. Nolo habere hypocritas. Malum est cadere à proposito, sed peius est simulare propositum.

Secundò hypocritæ offendunt proximum. Et hoc iterum dupliciter.

Primò quidem in spiritualibus, ut sunt hæretici, qui ut melius illis credatur, interdum prætendunt magnam uitæ sanctitatem, & austeritatem, atque uitiorum detestationem. Et tales erant illi hæretici Albigenfes, tempore Beati Domini, qui ambulabant apparenter, cum maxima sanctitate, & austeritate. Tales etiam hypocritæ fratricelli, & plerique alij. Et de offensione talium loquitur Apost. 1. Timo. 4. dicens. In nouissimis diebus recedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum glo. inter. i. malignorum hominum, & nequam, ut demones loquentium in hypocrisi, id est, simulata religione, ut magis decipiant mendacium. Propterea nos admonet Christus, ut diligenter uideamus tales. Mat. 7. dicens. Attendite à falsis prophetis qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, in uisceribus autem sunt lupi rapaces. Nā ut dicit Chrys. in Mat. in opere imperfecto. homil. 5. Omnes species iustitiæ, quas habet serui Dei in ueritate, possunt habere serui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus, & mansuetos, & humiles, habet castos, & eleemosynarios, atque ieiunos. Et breuiter omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, eandem speciem diabolus introduxit ad seductionem, ut inter bonum

De corde vulpino hypocritarum. 113

Merum, & bonum simulatum confusio fiat. Hæc ille. Ecce quò hypocritæ offendunt proximum in spiritualib. bonis.

Secundo eosdem offendunt in temporalibus. Hoc autē fit, cum aliquis clericus prætendit opera sanctitatis, ut adpiciatur ecclesiasticam dignitatem, uel beneficium curatū, aut non curatum. Quo adepto efficitur prauus symoniacus, dolosus clericus, & ambulans in magnis supra se, adeo, ut ulterius non recognoscant eos, qui cum sublimauerunt, & fortè de stercore exerunt, ut sederet cū principib. & solū gloriæ teneret. Talis autē erat quidā, quem optimè noui, qui cum in minoribus esset constitutus, idest, simplex canonicus, cæteris canonicis applaudebat, & eos, tanquam capellanus dominos suos uenerabatur. Atque per hanc simulatam humilitatem tantam apud eos obtinuit gratiam, quæ paucis demptis oēs elegerunt eum in Episcopū. Quo facto honores in eo mutauerūt mores, quia ex tunc cepit, & quasi spreuit eos habere, qui fuerāt cæ sue promotionis. Hęc etiam hypocrisis cōmunis est multis claustralibus, qui multa simulant, ut eligantur in Priores, aut Abbates. Postea uero offendunt aperte, quales erant prius occultè, & in corde, quia efficiuntur uelut leones ad subditos suos. Hinc in Prou. dicitur, quod nescitur, quid sit de aliquo monacho, quousque fuerit Abbas.

Tertio hypocritæ offendunt, & peccant in seipos. Et hoc iterum dupliciter. Primo quidem, ut dicit Greg. in Morali. 4. tales frequenter corpus per abstinētiā afficiunt. De quibus etiam dixit Christus Matth. 6. quod exterminant facies, ut appareant hominibus ieiunantes. Et ideo tales sunt martyres diaboli, sicut iusti Martyres Christi, qui scilicet, libentem mortem pro nomine ipsius.

Secundo uero tales peccant in seipos, in hoc, scilicet, quod cognita eorum duplicitate, & simulatione spernuntur, contemnuntur, & abiiciuntur à uiris probis, & honestis. Propter quod dicebat sanctus ille pater August. ubi prius allegatū est. Nolo habere hypocritas. Item idem ad fratres in Eremito. Ser. uigesimo sexto. Qui intitulatur de murmure, & de tractione dicit sic. O hypocrita caue, ne ad mensam meam peruenias. Nam ibi antequam aliquid sumas, lectio mea tibi legetur. Quid autem in ea primo seruare præcipio, nisi

Guil. Pep. super Confit.

P

quod

quod sequitur. Quisquis amat dictis absentum rodere vitam. Hanc mensam indignam mouerit esse sibi. Hæc ille.

Queritur autem circa hanc materiam, vtrum hypocrisis sit iemper mortale peccatum.

Pro solutione notandum, quòd est triplex hypocrisis, scilicet, sancta, venialis, mortalis. Hypocrisis sancta contingit, cum quis simulat opera sanctitatis, vt Deus honoretur, & proximus ædificetur. Verbi gratia, vt si religiosus ostendat coram laicis maiora signa perfectionis, quàm corà fratrib. suis, vt illi ædificentur. Nam talis fictio ab aliquibus doctoribus vocatur sancta hypocrisis. Vnde de B. Patre nostro Dominico legitur, quòd cum, interdum in itinere esset multum sitibundus, prius extinguebat sitim ad fontem, & postea in hospitiò parum bibebat de vino, & hoc, ne si uoluisset satisfacere siti in mensa, aspicientes eum potatorem reputarent, sed potius sobrium, & abstinentem. Sic etiam docebat fratres suos facere, vt scilicet, coram populo ostenderent exempla sanctitatis ad eorum conuersionem, & ædificationem. Hypocrisis autem venialis contingit, cum quis delectatur in ipsa fictione. Et de tali dicit Aristot. 4. Ethic. q. magis dicitur uanus, quàm malus. Vt enim dicit B. Thom. 2. 2. q. centesima vndecima. art. 4. eadem est ratio de mendacio, & simulatione, seu hypocrisi. Et ideo sicut est aliquod mendacium ueniale, ita & quædam hypocrisis uenialis. Hypocrisis verò mortalis, secundum eundem Doctorem, vbi supra est, cum quis sentit in se defectum sanctitatis, aut alicuius virtutis, & tamen appetit, & vult apparere, tanquam habens huiusmodi sanctitatem, siue virtutem. Da exempli de lubrico, qui vult apparere & æstimare castus, aut de avaro, qui appetit apparere liberalis. Item de guloso, qui vult apparere sobrius. Item de superbo, qui vult apparere humilis, & huiusmodi. Vnde secundum Catholicum, hypocrita dicitur fictor, simulator, & representatur alterius personæ, quia simulat se esse, quod non est. Nam hypocrita secundum eundem auctorem dicitur ab hyper, quòd est super, & crisis, quòd est aurum, quasi super auratus, eò quòd in superficie, & exterius hypocrita uidetur bonus, cum tamen interius sit malus. Ecce quomodo est superauratus, simulans se esse, quod non est. In hoc similis aurichalco, quòd apparet aurum

& non

& non s. Propterea August. ser. a 6. post Cineres sermo 1. exponens illud uerbum, cum fac s e. eemofynam, noli tuba canete ante te, sicut hypoch. itē dicit, quod nōmē hypocrite translatum est à specie eorum, qui spectaculis tecta facie incendunt uultum, nunc uno modo, nunc alia coloratum gestantes, ut populum fallant, dum in iudis agunt, modò quidem in specie uiri, modo uerò in forma feminae, & reliquis prestigijs. Quemadmodum ergo tales falso incedunt uultu & simulant, q. nō sunt, ita hypocritæ. Ecce unde deriuatum est nomen hypocritæ secundū August. Ille ergo, qui nō est uirtuosus, si ostentat personam uirtuosi, est proprie, & uerè hypocrita eò quod hipocrita græcè, simulator dicitur latine. Et sic patet ad quæsitum, & per consequens de primo principali.

Secundò principaliter uidendum est de conditionibus & proprietatibus hypocritarum, quæ multæ sunt. Sed de multis paucas annotabimus. Hæ ergo conditiones sunt.

Latens infectio, Potens perfectio,
Turgens præsumptio, Mordens detractio.

Prima igitur conditio hypocritarum dicitur latens infectio. Nam malum eorum occultatur sub pelle cordis Propterea Chyso. Matt. 23. comparat eos sepulchris dealbatis, & ita dicit. Veh uobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, id est, quia apparetis quidē foris hominibus speciosi, intus autem pleni estis spurcitijs, & iniquitate. Seneca etiam secunda parte epistolarum suarum epist. 17. ad idē propositum loquitur, dicens. Miramur parietes tenui marmore inditos, cum sciamus, quale sit quod abconditur oculis nostris, & cum auro tecta profundimus, quid aliud quàm mendacio gaudemus. Scimus enim sub illo auro sēda latitare ligna. Hæc ille.

Secunda conditio hypocritarum, uocatur patens perfectio. Et notanter dicitur patens, & non existens, quia uolūt apparere boni, iusti, sancti, deuoti, humiles, misericordes, abstinentes, charitatiui, casti, & huiusmodi, & tamen nolunt esse tales. In hoc uolentes tenere uitam nominalium, & non realium. Contra quorum abusum loquens Chryso. super Matthæum in opere imperfecto Homil. 14. dicit sic. O hypocrita, si bonum est & laudabile bonum esse, ut quid ius

Tract. Secund. Pars I.

apparere, quod non uis esse, s. bonum? O igitur infata natiuitas tua, qui esse non uis quando desideras apparere. Hæc ille. Sunt ergo tales ficti homines uitandi iuxta Horatii poetæ sententiam, cum ait.

Nunquam te fallant lupi sub vulpe latentes.

Impia sub dulci sèpe uenena latentes.

Ecce quomodo hypocrite habent perfectionem foris apparentem. Sed hoc totum falsum est. Ideo fallaces sunt, & deceptiui.

Tertia conditio hypochritarum dicitur turgens presumpcio Nam tales cõter sunt arrogantes, & turgidi superbi presumptuosi, & inflati. Vbicunque commorantur siue in secluso collegio, aut claustro, semper uolunt aliis præminere & super oes apparere, siue in officio, siue beneficio. Vnde ad hoc propositum de illis loquens Saluator. Matth. 23. dicit, q̄ dilatât phylacteria sua, & magnificât simbrias, amant primos recubitus in cœnis, primas cathedras in synagogis, salutationes in foro, & uocari ab hominibus Rabi, Nã ut dicit Aug. ad fra. in ere. ser. 26. qui intulatur de Murrure, & detractione. Communis conditio hypochritarum est murrure detrudere, uel alios despiciere. Neque enim murrure, neque detrudere hypocrita fatiatur, sed de omnibus maledicit, ut ipse solus à cunctis prædicetur beatus. Omnia, & omnes despicit, ut ipse solus sit, qui ab omnibus aspiciatur. Hæc ille. O grandis presumpcio hypochritarum. O dolosa militia. O inflata pelvis uulpina, quæ nequiter te humilias. Certè ualde fatuus est omnis, q̄ te amat, & in hospitio conscientie tue te recipit. Procul igitur sis à mentibus, & cordibus nostris.

Quarta conditio hypochritarum uocatur mordens detractio. Comune enim est hypochritis de alijs detrudere, ut ex decrefcentia fame eorum, crescas eorum gloria, & fama. Alios ergo querunt diffamare, ut ipsi soli boni ualeant apparere. Mordent ergo communiter tria genera personarum. scilicet inferiores, mediocres, inferiores. Et breuiter ut dicit deuotus Bernardus in quodam Sermone, huiusmodi hypocrite sunt alijs aduantes, & inuidentes, alijs detrahentes, & mordaces ut canes dolosi, ut uulpes superbi, ut leones, & lupi rapaces. Hi uolunt esse auctoritate iudices, sine uisu testis.

Postre-

Postremò falsi accusatores, & omni ueritate carentes. Hæc ille. Patet ergo descriptio malarum conditionum hypocritarum, non tamen omnium, quia hoc nimis longū eilet narrare. Et sic patet de secundo principali.

Tertiò principaliter uidendum est de comparatione hypocritarum, quibus, scilicet, rebus comparari possunt, ut sic magis, ac magis appareat culpa, & turpitudine eorum. Est ergo notandum, quod huiusmodi hypocritæ comparantur multis rebus. Primò quidem sepulchris dealbatis, prout dicit Christus Matth. 23. gestimotertio. Nota bene. Secundò sunt similes cuidam pictori, qui tanquam peritissimus in arte sua faciebat pulcherrimas imagines, sed tamen generabat turpissimos filios. A quo cum quaereretur, cur hoc respondit, quia inquit facio imagines de die, sed filios de nocte. Sic & hypocritæ de die, id est, in offensione hominū pingunt imagines pulcherrimæ & honestissimæ conuersationis. Sed pro dolor in occulto committunt per unque ne-phanda scelera.

Tertiò sunt similes pomis Sodomorū, quæ exterius pulchra esse dicuntur, sed interius plena sunt cineribus.

Quartò sunt similes speculo fracto, in quo apparet duæ imagines. Ita & tales ostendunt exterius magnam imaginem sanctitatis, & religiositatis. Sed intus gerunt imaginem spurcissimam iniquitatis.

Quintò sunt similes aliquibus domibus, in quibus exterius imprimuntur multæ cruces, ne transeuntes super illas urinent, interius autem nullam sortem habent crucem, sed multas sordes. Applicatio est facilis.

Sextò sunt similes Cygno, qui habet plumas albisimas, sed interius gerit carnes nigerrimas. Ita in proposito. Et ideo sicut Cygnus deplumatus ad ignem ponitur assandus fit & hypocritæ tandem deplumabuntur, & ad ignem inferni detrusi perpetuò ibidem assabuntur cum illo, de quo Matth. uigesimoquarto, partemque eius ponet cum hypocritis. Et breuiter hypocritæ ueri discipuli, & imitatores sunt sathanæ. Qui ut habetur 2. Corinth. 11. aliquando trāfiguratur se in angelum lucis, cum in rei ueritate sit angelus tenebrarū. Sic, & illi uolūt habere nomē sanctitatis, & hoc pretendunt exterius tam uerbo, q̄ factō, saltem apparēter,

Tract. Secund. Pars I.

cum tamen interius sint grauissimi peccatores. Ex quibus omnibus patet, quam periculosa exstat conuersatio, & cohabitatio hypocritarum. Merito ergo dicebat diuus ille Augu. Nolo habere hypocritas, ut prius allegatum est.

DE CORDE VRSINO INUIDORVM.

Cap.

VIII.

ONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra. quia. *supple, peccaui nimis cogitatione.* Matth. II.

Postquam dictum est de corde vulpino hypocritarum consequenter loqui oportet de corde ursino inuidorum. Cuius ratio ordinis est, quia cum hypocritæ uelint singulares in sanctitate, & uirtute apparere, de facili inuidet bonis, & uirtuosis, tãquam extinguentib. lumen suæ fictæ sanctitatis. Cor autem talium inuidorum merito uocatur ursinum, quia sicut ursus excæcatur ad aspectum peluis eandentis, ita inuidus excæcatur ad aspectum operis lucidorum, & calidorum calore charitatis, quæ uidet in proximo, iuxta illud Ecclesiast. 25. Excæcauit uultum suum, tanquam ursus. Vnde de tali corde ursino inuidorum tria notabimus, quæ sunt,

Originationis, Offensionis.

Comparisonis.

Primò igitur uidendum est de origine ipsius cordis ursini inuidiæ. Circa quod uidenda sunt,

De parentela.

De tempore.

De loco.

Quantum igitur ad primum, sciendũ, quòd inuidia processit ex pessima parentela. Et ideo non mirum, si sit pessima, & nequissima. Maxime cum dicat Saluator noster Christus Matth. 7. quòd non potest arbor mala fructus bonos facere. Et Chrysol. in opere incompleto. Hom. 48. Quis inquit, sit arbor, in fructu cognoscitur, & fructus per arborem demonstratur. Sic parentes cognoscuntur in filijs, & filij per parentes. Et post pauca. Testimonia, inquit, de filijs, mores sunt parentum. Modò uideamus, qui fuerunt paren-

tes

res ipsius inuidiæ. Profectò pater eius exitit diabolus iuxta id quod scriptum est Sap. 2. Inuidia diaboli, mors introiit in orbem terrarum. Vidit enim hominem esse in statu felici, quando, scilicet, primò constitutus est, & ad illum posse ascendere locum, unde ipse ceciderat, scilicet, ad cælum. Propter quod illi inuidit, & uolens eum a tanto bono impedire, ipsum tentauit. Gen. 2. Vnde August. libro de disciplina Christiana dicit sic. Inuidia uitium diaboli est, cum quo solo diabolus reus est. Non enim diabolo dicitur, ut damnetur, adulterium commisisti, furtum fecisti, villam alienam rapuisti, sed homini stanti inuidisti. Hec ille. Ecce quis, & qualis fuerit pater inuidiæ, quia diabolus, de quo meritò dicere possumus, quòd inuidus est, & pater inuidiæ. Mater autem ipsius inuidiæ est superbia. Vnde Augustinus, ubi supra. Superbia mater inuidiæ uocatur. Superbia enim homines inuidos facit. Suffoca matrem, & non erit filia. Item de uerbis Domini. Serm. 53. Non potest, inquit, superbus esse non inuidus. Inuidia filia est superbiæ, sed ista mater nescit esse sterilis, ubique enim fuerit, ibi continuo parit. Et reuera bene assignatur inuidia filia superbiæ, quia ex quo aliquis cupit esse magnus, & primus inter alios, de facili inuidet his, qui præueniunt eum in tali benedictione. Practica istud de illis, qui aspirant ad ecclesiasticas dignitates, siue ad officia publica. Item de illis, qui amant primos recubitus in cœnis, primas cathedras in ecclesijs, aut locis publicis, salutationes in foro, & huiusmodi. Tales namque, cum uident aliquem in talibus præferri, cui fortè se æquiparant in cordibus suis, mox illi inuidet. Vnde commune prouerbum est, quòd inter pares est inuidia. Qui enim sequuntur curias principum, ac magnatum, sciunt, si uera dico. Salubriter, ergo contra hec malum nos admonet Apo. Gal. 5. dicens. Non efficiamini inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Ecce, quomodo inuidia est filia superbiæ, tanquam ab ea originata.

In aliquibus tamen ipsa inuidia matrem habet cupiditatem, utpotè, in illis, qui aliis inuidet, eo fortè, quòd tales lucentur in arte, uel mercatione, seu uocatione sua. Nam talibus uidetur, quòd luorum aliorum sit impediti-

uum lucri eorum. Da exemplum de duobus barbitonforibus uicinas domos inhabitantibus. Item de tabernariis, hospitibus, apothecariis, sutoribus, sartoribus, & similibus. Item de medicis, aut chirurgicis, in eadem ciuitate commorantibus. Item de aduocatis, & procuratoribus. Item de capellanis, & uiris ecclesiasticis, atque prædicatoribus in eadem ciuitate simul prædicantibus. Item de seruis, siue ancillis in eadem domo habitantibus, qui cõiter illis inuident, quibus maius lucrum datur, uel qui maiorem gratiã apud dños, aut dñas suas habent, & hmõi. Ecce, quõ inuidia interdum oritur ex auaritia, & cupiditate. Propterea dicit Aug. li. 3. de ciuitate Dei c. 10. quõd inuidia ex opulentia orta est, & Horatius in epistolis. inuidus alterius ma crescit rebus opimis. Vnde idem Aug. ad fratres in eremo ferm. 18. qui intitulaetur de cauenda inuidia, facit talem inuestiuam contra inuidum dicens. O inuide, quã paucos habes amicos, & forsitan neminem habes, de cuius bono non doleas, & de cuius malo non gaudeas. Merito ergo omni amico priuari debes, eò quõd de nullo bono amicorum gaudere probaris. Hæc ille.

Patet ergo quis fuerit pater inuidiæ, & quæ mater, sed nunquid ipsa filia infecunda, aut sterilis remansit? Certè non, sed tanquam incestuosa ex patre suo diabolo concepit dolorem, & peperit iniquitatem, sed quam iniquitatem perfectõ multiplicem, uidelicet, odiũ, detractionẽ, discordiã, susurratiõẽ, gaudium in aduersis proximi, & tristitiã in prosperis illius. Et, ut paucis multa comprehendam, ipsa inuidia omnia mala generat, ut dicit Aug. ubi supra.

Quantum autem ad secundum considerandum est, quãdo primõ cõcepta est dicta maledicta filia superbie, uidelicet inuidia, & reuera concepta est ante Cain, aut Abel filios Adæ. Nam quã primõ Deus formauit hõsem ad imaginẽ & similitudinem suam, atq; cum sic formatum posuit in loco uoluptatis, concepta est inuidia in mète diaboli, per hoc scilicet ex tunc inuideret felicitati humanæ creaturæ, ut dictũ est. Non sic autem est de multis aliis peccatis, quæ postmodum genita sunt, ut sunt homicidium, quod incepit a Cain Gen. 4. Item adulteriũ, quõd incepit in Lamech, qui primus accepit duas uxores, ubi supra. Item ebrietas, quæ

inceptit post diluuium, & ab ipso Noe. Genes. 9. Item auaritia, quæ inceptit ab ipso Cain, qui immolabat domino de terrores greges. Gen. 4. & sic de multis alijs peccatis. Pateet ergo ex quo tempore genita sit inuidia, nec tamen propterea tabescit, aut senescit, quin potius iuuuenscit in dies in cordibus multorum etiam senio confectorum.

Quantum ad tertium considerandū est, quo in loco genita sit ipsa inuidia. Profecto genita est in optimo, & delicatissimo loco, uidelicet, in terrestri Paradiso, quando, scilicet, diabolus in specie serpentis tentauit Euam, & per Euam Adam, & hoc totum ex inuidia, ut dictum est. Sunt enim aliqua peccata, quæ sibi eligunt determinata loca, nec passim, aut indifferenter in omni loco perpetuantur, sicut patet de adulterio, homicidio, ebrietate, & similibus, quæ saltem in locis sacris, non solent perpetrari, & hoc propter reuerentiam ipsorum locorum. At uero ipsa inuidia, sicut nulli sexui ætati, aut tempori parcit, sic nec loco quantumcunque sacro. Ingitur enim domos claustralium, pariter & pontificum, ubicunque effundens uirus suam, adeo quod nullus locus est, qui se abscondat à colore eius. Pateet ergo de origine inuidiæ.

Secundo principaliter uerum est de offensione ipsius cordis *ursini* inuidorum. Circa quod notandum, quod inuidus offendit tria genera personarum, uidelicet.

• Deum, Proximum, Scipsum,

• Primo igitur offendit Deū directe agens contra eū. Quia enim bonum sit communicatiuum, & diffusiuū scilicet, ut dicit Dio. consequens est, quod Deus, cum sit summus bonus uult seipsum comunicare suis creaturis, quantum in se est, & quantum possibile est secundum capacitatem ipsarum creaturarum. Practica quomodo cōicat aliquibus creaturis esse uiam, alius esse, & uiuere, alijs aut esse, uiuere, & intelligere. Primum patet in lapidibus. Secundum in sensibilibus. Tertium in creaturis intellectualibus, & rationalibus. Nam talibus, nisi præsent impedimentum per peccatum comunicat se per gratiam, & tandem per gloriam. Inuidus autem facit totaliter oppositum. Non enim uult seipsum alijs communicare præstando auxilium, aut beneficium. Quinimo dolet, cum Deum uidet circa alius liberalem, & magnificum.

eum. Libenter enim uellet arctare Dei bonitatem, dum, scilicet eum uellet sibi esse liberalem, & largum, & cæteris parcum. Et in hoc affirmatur misero mendicanti, qui libenter uideret, quod elemosynarius illi largus esset, & omnibus alijs parcus. Propter quod Christus potest cuilibet inuido dicere illud Mat. h. 20. An oculus tuus nequã est, quia ego bonus sum. An non licet mihi, quod uolo facere. Nonne uolo huic dare, sicut & tibi. Ecce quomodo inuidus peccat in Deum. Quinimmo uidentur eum quodammodo impugnare, quod sic patet. Inuidia enim immediate opponitur charitati, quæ Deus est. Iuxta illud, 1. Iohan. 4. Deus charitas est. Modò ad charitatem pertinet bona aliorum, tanquã sua diligere. Ad inuidiam uerò pertinet de aliorum bonis, tanquã de suis malis dolere, & per oppositum de aliorum malis, tanquã de suis bonis gaudere. Consequens ergo est dicere, quod inuidus quodammodo impugnat Deum. Ex quo concluditur grauitas culpæ inuidiæ.

Secundò inuidus offendit proximum, & hoc tripliciter. Secundum quod cõtingit alicui inuidere, propter quatuor genera bonorum, quæ possunt esse in eo, quæ sunt.

- Bona gratuita,
- Bona naturalia,
- Bona temporalia,
- Bona corporalia.

Primo igitur quis potest alicui inuidere, propter bona gratuita, quæ uidet in eo esse, utpote, quia bonus. quia deuotus, quia charitatius ad pauperes, & pius, quia sepe cõfiteatur, quia frequenter diuina, quia uisitat loca sacra hinc inde peregrinando, & sic de similibus. Et hæc inuidia est grauisissima culpa id est, culpa, quæ fuit in domo Pharaonis, in intrat domum conscientiæ. De qua loquens Aug. ad fratres in heremo ser. 18. dicit, quod sicut manna cælis datum est, quo reseruate ex eo scaturiebat multitudo uermium, sic ex ecclesti gratia, uel Dei dono alicui collato occasionaliter nascit inuidia in superbi hominis animo. Hæc ille. Habet autem hæc inuidia speciale nomen, quod est inuidia fratris gratiæ. De qua figuratiuè legitur Gene. 37. q. fratres Ioseph inuidebant ei, eo q. a patre plus ceteris fratribus amaret. Vñ in signum maxime inuidiæ nõ poterat ei quicquid pacifice

pacificè loqui, sed loquebatur semper cum iurgio, opprobrio, & iracundia. Hæc autem pessima inuidia laborabant impij Iudæi in primitiua ecclesia, cum, si uidebant gentiles conuerti ad fidem, ut patet Act. 10. Insuper ex inuidia reprehendebant Petrum ipsi Iudæi ad fidem conuersi, ex hoc, s. q. familiaritorem se talibus ostendebat. Vnde, & dixerunt ei. Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis. Act. 11. In cuius figuram legitur Luc. 15. q. cū filius senior audisset, q. tã charitatiuè, & benignè pater eius recepisset filium prodigum, per quem intelligitur populus gentilis ad fidem conuersus, & benignè à Christo receptus nolebat introire, supple, populus Iudaicus ad fidem Christi, & intra domum ecclesie. Hæc denique inuidia laborabãt discipuli Iohannis Baptiste, qui uidetes, & inuidetes, q. Christus aliquos baptizaret, s. per discipulos suos, q. bus hoc imposuerat, ut pater Iohan. 4. dixerunt ei Rabi, qui erat tecum trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizar, & omnes ueniunt ad eum, te, supple, dimisso, qui eum baptizasti. Iohan. 3. Valde autem periculosa est hæc inuidia fraternæ gratiæ, utpotè, ad peccatum in Spiritum sanctum pertinens, & ideo luminopere cauenda.

Secundò potest aliquis alteri inuidere, ppter bona eius naturalia, utpotè, quia habet clarissimum intellectum, tenacissimam memoriã. Idem quia doctus, quia prædicator famosus, quia lector profundus, quia aduocatus disertus, quia medicus peritus, & si qua sunt similia. Vnde inuidia talium rectè figurata fuit per Heli sacerdotè, qui non poterat uidere lucernam domini, donec extingueretur 1. Reg. 3. Sic nec inuidi, & malitiosi uiri possunt equo animo uidere gloriã, famam bonam, & honorem aliorum. Quinimmo inde ualde tristantur, quia inuidia nõ est aliud, quàm tristitia de bono alterius, inquãtum æstimatur, & apprehenditur, tãquã diminutiũ propriæ excellentiæ, laudis, aut gloriæ. Gaudet autem plurimum super infortunio, seu inconuenienti aliorum, siue super scandalo eorundem. Et in hoc sunt tales similes noctuæ, quæ potius uolat in tenebris, quàm in luce potius de nocte, quàm de die. Vnde Boetius de cõso. prosa. 4. Nequeunt mali oculos tenebris assuetos ad lucem perspicere ueritatis attollere.

Tertiò aliquis potest alteri inuidere propter bona tēporalia, ut potè, quia potens, & diues est in possessione auri, & argenti, aut quia habet redditus multos, domum pulchrā, officium; aut beneficij pingue, aut quia prosperatur, & crescit substantia eius in dies, & huiusmodi. Hac etiam peste inuidiæ laborant nonnulli curati, aut eorum vicarij, cum in ciuitatibus, aut alijs locis, in quibus fratres mendicantes domos habent, uident populum frequentate ecclesia eorum, siue causa confessionis faciendæ, siue consilij habendi, siue causa audiendi diuinā, siue largiendi aliquam piam elemosinā. Videtur enim talibus, quod ab eis auferatur, & tollitur, quod dicitur fratribus conferri, & datur. Hac denique peste laborant multi mercatores, artifices, & similes, de quibus prius exemplificatum fuit. Et breuiter inuidia bono cruciatur alieno, ut dicit Aug. Hom. 20. propter quod Seneca lib. de moribus dicebat. Utinam inuidi oculos haberent in omnibus ciuitatibus, ut sic de omnium felicitate torquerentur. Nam quanta sunt felicitium gaudia, tanti inuidorum sunt gemitus. Et ideo de homine inuido merito potest dici illud Psalmistę Peccator, scilicet, inuidus uidebit, supple. felicitatem proximi, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabesct, si pro nimia inuidia. Sequitur, desiderium peccatorum peribit, quia uelint, nolint boni & iusti felicitate gaudebunt, id est, uirtute, & tantam æterna beatitudine.

Quartò aliquis potest alteri inuidere propter bona corporalia ipsius, ut potè, quia formosus, quia fortis, quia sanus, & huiusmodi. Et quidē quo ad fortitudinē habemus historiā de Saul, qui grauissime incepit inuidere Dauid, postquā diuicit Goliath, cum, scilicet, audiuit eum laudari de fortitudine sua per mulieres ludentes in Tympanis, & dicentes percussit Saul mille, & Dauid decem milia, propter quod uerbū, iratus est Saul nimis, & displicuit in oculis eius ille sermo. 1. Reg. 18. Inter bona autē, corporalia, maxime quo ad mulieres, solet connumerari secundas proles, dicente psal. Filij merces fructus uentris. Propter autem hoc bonū, & fructum solent plerumque mulieres uiros habentes, cum se sentiunt steriles, inuidere alijs secundis, etiam cōsanguineis. Et de hoc extat aperta, & notissima historia de Rachel sterili, quæ inuidit fecunditati sororis suæ Lia, ut ita diceret

Iacob,

Iacob, qui erat maritus vtriusq; Da m hi liberos, alioquin
 moriar, s; p;g; iuidia sororis meæ Lig, Gen. 30. Similiter for
 mositas, & corporalis pulchritudo est frequenter occasio
 inuidiæ inter mulieres. Dicit enim Iob. 5. q; paruulū, idest,
 imperfectum, & pusillanimum, accipit inuidia. Quia ergo
 mulieres communiter carent uirtute magnanimitatis, sed
 sunt, vt in pluribus, infirmæ, & pusillanimes, hinc est, q; nō
 tantum tentantur de magnis honoribus, sicut uiri, sed po
 tius de paruis. Cum itaque uident aliquas mulieres hono
 rari, p; p; corporis formositatē, & habere propter hoc apud
 mūdānos gratiā, & laudem, se autē conspiciunt facie defor
 mes, seu corpore uitiatas, de facili inuidet p;dictis. Testes
 sunt illæ, q; cho. eas diligunt, cum uident socias suas, aut pa
 res primō ad choream inuitari, & duci, se spretis, & ultimis
 remanentibus. Idem dicendum de banquetis, & conuiujs.
 Item de primatu in ecclesia. Item de prioritate ad offerto
 rium. Et similiter, cui primo debeat pax in missa dari: Et
 quamuis in talibus uideantur interdum mutuō se honora
 re, & primos honores refutare non equo tamen animo sē
 per suscipiunt, cum uident aliquam inter eas honorem sibi
 oblatum acceptare, sed statim illi inuidet, atque eā de am
 bitione, & superbia notant, dicentes, q; non sit bonū, neque
 honor. Hinc Sa. ultius in suo Catilina: io ait. Post gloriā
 inuidia in se q; memineris. Patet ergo, ex q;bus occasionibus
 potest quis proximo suo inuidere. Patet insuper, quomodo
 inuidus offendit proximum suum.

Queritur autem circa hoc, vtrum omnis tristitia, aut di
 splicētia, quam quis habet de bono alterius, p;neat ad in
 uidiā, & an propterea sit talis semper iudicāndus inuidus.
 Pro solutione huius dubij notādū ēm B. Th. 2. 2. q. 36. art. 2.

q; al quis potest triftari de bono alterius quatuor modis.
 Primō cum triftatur de hmōi bono, inquantū ex eo ti
 met necumētum tēporale, aut corporale, siue sibi, siue alijs
 bonis, & iustis psonis. Et talis triftitia nō est p;piē inuidia
 Quinimmo pōt esse absq; peccatō, p;sertim si sit moderata.
 Vñ Gre. li. 23 Mor. c. 11 Euenire, inq; p;terūq; solet, ut non
 amissa charitate, & inimici ruina nos letificet, & iursū eius
 gloria sine iuidiæ culpa nos cōtristet, cū & ruēte eo quosdā
 bñ erigi credimus, & p;ficiēte p;terosq; iustē deprimi formi
 dam.

211 *Tract. Secund. Pars I.*

damus. Si. n. de inimici aduersitate, & morte gaudendū non esset. Psa. utiq; nō diceret. Letabitur iustus, cum uiderit uindictā impiorum. Hæc ille. De hoc autem habemus aliquas historias in sacra scriptura.

Prima est de filijs Israel, qui mirabiliter lætati sunt de malo Pharaonis, quādo quidem uiderunt eum submerium in mari rubro, cum toto suo exercitu. Vnde & cecinerunt canticum Domino, dicentes. Cātemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum, & ascensorem eius proiecit in mare. Et infra. Electi principes eius, s. Pharaonis, submersi sunt in mari rubro, abyssi operuerunt eos, & c. Exod. 15. Secūda historia est de eisdem filiis Israel, qui ingenti gaudio lætati sunt de amputatione capitis Holofernīs per castissimam Iudith. Quod quidem gaudium durauit mensibus tribus. Iudith 13. Tertia historia est de Machabæis, qui ualde lætati sunt de morte Nicanoris, & sui exercitus, ascendentis ad 35 milia hominum, qui omnes uno die interempti sunt. 2. Machab. 15. Conformiter autē ad præcedentes historias mos inoleuit apud Christianos occiso tyranno, & aduersario rei pub. interdum ignes fieri, solemnes processiones celebrari, diuina solemmiter persolui, & cætera huiusmodi. Patet ergo, quod licet per accidens gaudere de ruina sui inimici. Quod autem liceat tristari de eius exaltatione, aut prosperitate, patet similiter ex historia sacre scripturæ. Legitur enim 1. Machab. 2. Mathathias cum suis contristatus est, ualde super exaltatione, & prosperitate regis Anthiochi, eo quod laborabat transferre populum Iudeorum ad ritus gentiliū, Deo uero relicto.

Secundò aliquis potest tristari de bono alterius ratione priuationis, quia. s. ipse non habet bonum illud, quod alius habet, quo tamen non uellet eum carere. Et istud proprie est zelus, prout dicit philosophus 2. Rethoric. Pro quo supponendum est, quod est triplex bonum. s. honestū, utile & lectabile. Si ergo zelus, inquit B. Thom. ubi sup. sit circa bonū honestū laudabilis est, iuxta illud 1. Corint. 14. Aemulamiā spūlia. Si uerò huiusmodi zelus sit circa bona temporalia, tunc potest esse sine peccato, & similiter cum peccato. Sine peccato quidem, ut cum quis zelat talia bona ad sui, & suorū necessitatem. Cum peccato uerò, ut cū quis zelat

De corde Vrsino inuido. **120**

zelus, & nimis inordinatè tristatur de carètia huiusmodi boni utilis, hoc est temporalis substantiæ. Si autem talis zelus sit circa bonum delectabile, & inhonestum, tunc est graue peccatum, vtpotè si quis tristetur de eò, quod non habet tã pulchram amicam, sicut alius, vel quod non est ita cautelosis ad alios decipiendum, siue in ludo, siue in negotiatione, siue aliàs, sicut uidet aliquos esse. Da etiam exemplum de muliere, quæ tristatur, ex eò quod non est tam formosa, & tam bene ornata, siue tam affabilis, & mundana ad allicendum homines ad sui amorem, sicut videt in multis alijs. Omnis eniam talis tristitia, siue inuidia grauissimum peccatum est.

Quod autem liceat tritari de bono honesto, quod uideamus in proximo, in hoc. scilicet quod simile non habemus, patet ex verbis Hieronymi. 3. parte epistolarum suarum, episto. 5. scribens ad Athelam de institutione filix suæ, dicit sic. Habeat filia tua in discendo socias, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Talis autem zelus, seu inuidia, si tamè inuidia dici debeat, fuit in Aposto. cum dicebat. 2. Cori. 11. Aemulor nos Dei emulatione, Ac si apertè diceret. Inuideo quibusdam ex vobis, scilicet inuidia sancta, quæ est secundum Deum. Considerabat nempe diuus Christi Apo. in aliquibus Corinthiis esse aliquas bonas conditiones, quæ fortè non erant in eo tam apparenter. Vel quia ex humilitate non reputabat se esse illis æqualem, aut superiorem in perfectione, quantum ita esset, propter quod æmulabatur cupiens proficere. Ista autem inuidia debet replere, & torquere corda nostra. Nam debemus esse tristes, & dolentes, quod non habemus castitatem talem, qualem habuit Iohannes Euangelista, vel poenitentiam, qualem habuit Petrus post negationem. Vel quod non fundimus tales, & tantas lachrymas, sicut Magdalena. Item, quod non imitatur eandem Magdalenam in directione Christi. Item diuites debent tritari, quod non imitantur Martheum, aut Zachæum in liberalitate. Item pauperes, quod non imitantur patientiam Iob in aduersis, & generaliter debemus tritari, quod non imitatur charitatem Apostolorum, constantiam Martyrum, sobrietatè confessorum, puritatem sanctarum Virginum, & huiusmodi.

Tertio aliquis potest tritari de bono alterius ratione
indt.

indignitatis, quando, scilicet, ille, qui habet tale bonum nō est eo dignus, vel saltem ille iudicat illum esse indignum. Quod si talis inuidia sit de bono honesto, vt est gratia, virtus, vel aliquod Dei donū, tūc est mortalis, eo q̄ omnis fidelis, cui Deus confert aliquod bonum spirituale ip̄o facto facit eum eo dignum. Et ideo, qui iudicat talem indignum huiusmodi bono honesto, impugnat opus Dei, & bonitatem illius. Illi ergo grauitur peccant, qui inuident bonis prædicatoribus, bonis cantoribus, bonis, & doctis clericis, bonis consiliarijs, bonis medicis, bonis iudicibus, & similibus. Si autē talis inuidia sit de bono vtili, quale est bonum fortunæ, vt potē, de diuitiis temporalibus, tunc simpliciter est mala, & vitiosa inuidia, eo, scilicet, quod est contra Deum, prouidentiam, qui distribuit singulis, prout vult. Et quamuis a parte rei habens tale bonum vtile, seu fortunæ, sit eo indignus propter suam nequitiam, sicut patet de vsurarijs, & auaris, adhuc tamen non licet illi inuidere propter hanc causam. Et huius ratio est, quia Deus vult tali dare huiusmodi bonum vtilē, siue, vt eum sic alliciat ad bonum, iuxta illud Ps. Confitebitur tibi, cum benefeceris ei, siue vt in præsentem remuneret de paucis bonis, quæ operatur, sicut factum est diuiti Epuloni, cui post mortem dictū est, cum esset in tormentis. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua. Luc. 16. Inuidia ergo de huiusmodi bono vtili est vitiosa, & a Domino prohibita, secundum quod scriptū est in Ps. Noli emulari in malignantibus, si, supple, prosperantur in temporalibus, neque zelaueris faciētes iniquitatem. Sed hoc relinque diuino iudicio, apud quod non manebunt impuniti. Ideo sequitur. Quoniam tanquam fenum vel civer arefcent, & quemadmodum olera herbarū, &c. Si vero talis inuidia sit de bono delectabili, tunc potest esse virtuosa, vt potē, si tristari, quod aliqua impudica mulier tantum se ornat, & preparat exterius ad capiendas pauperes animas, & huiusmodi.

Quarto aliquis potest tristari de bono alterius ratione diminutionis, in quantum, scilicet, apprehendit, & æstimat bonum alterius, tanquam diminutum sui boni, siue gloriæ, siue honoris, famę, aut excellentiæ, ut potē, si ad aliquā ciuitatem declinare: aliquis peritissimus medicus, chirurgicus, causidicus, prædicator, aut doctor egregius, de cuius

aduentu

aduentu similes habitantes in dicta ciuitate traherentur, et
 inuenies per aduentum predicti eorum famam dimmuendā,
 siue practicā, aut huiusmodi. Et talis tristitia est proprie
 inuidia, & est sepe peccatum mortale secundum Theolo-
 gos, eo quod contrariatur charitati, que gaudet de bono p-
 ximi. Ipsa autem inuidia inde tristatur. Hinc Apo. 1. Corin.
 13. dicit, quod charitas non emulatur, id est, non inuidet, sed
 magis gaudet de bono alterius. Apud autem philosophos
 predicta inuidia vocatur peccatum prauum, ut patet. 2. Re-
 thori. Cuius ratio est, quia dolet de eo, de quo est gaudet si
 secundum rationem rectam, scilicet de bono proximi. Et tamen,
 his non obstantibus, uix de centum inuenitur unus, qui se
 abscondat a calore ipsius inuidie, cum materia se offert Pia-
 etica. si uis, per singulos status. Et talis inuidia communiter
 est inter pares, aut saltem non notabiliter discrepantes. Non
 enim inuidet simplex clericus Pape, nec miles regi, nec no-
 titius Abbati, Sed ut dicit Aristote in sua Rethorica. lib. 2.
 similis inuidet simili, scilicet in hoc, quod similis unus excedit al-
 lium. Vnde vulgus odit vulgum, & figulus figulum. Item
 Grego. in Moral. libro quinto, cap. 23. exponens illud Iob.
 5. Paruum occidit inuidia, dicit, quod inuidere non possu-
 mus, nisi eis, quos in alio quo nobis meliores putamus. Et no-
 ta, quod Grego. dicit meliores, id est, foeliciores, siue in bonis
 naturæ, siue in bonis fortunæ, siue aliis. Nam ut dicebat So-
 crates, & recitatur in libro de Vita, & moribus philo-
 sophorum. Felicitas semper subiecta est inuidiæ. Sola ergo miseria
 inuidia caret. Hæc ibi, & breuiter, ut dicit Isidorus de
 summo bono. lib. 3. cap. uigesimo quinto, Nulla est uirtus,
 que non habeat contrarium inuidiæ malum. Sola miseria
 caret inuidia, quia nemo inuidet misero, qui reuera non li-
 nor obicitur, sed sola misericordia adhibetur. Hæc de Vi-
 de ad propositum legitur de quodam religioso Ord. Fra-
 trum Predicatorum, quod cum diceretur ei, quod habet multos emu-
 los, & oblocutores respondisse se. ui. Laudetur Dominus,
 quia nunquam iudicauit in me aliquid boni esse usque nunc
 Sed ex quo habeo emulos, signum est, quod in me posue-
 rit Dominus Deus aliquam gratiam. Patet ergo diffusè ad quod
 fitum. Patet insuper, qualiter, & quam multipliciter homo
 per inuidiam offendit proximum suum.

Gail. Pep. super Confit.

Q Tertio

Tract. Secund. Pars I.

Tertio homo per inuidiam peccat in seipsum. Et hoc iterum tripliciter, secundum quod contingit hominem inuidum affligi, & torqueti tripliciter, uidelicet,

In anima,

In corde,

In corpore.

Primo quidem in anima, quã propria manu, uidelicet iniquitate spiritualiter occidit. Comune. n. malum cuiuslibet peccati mortalis est, quod occidit animam priuando eã uita gratiæ in præsentia, & gloriæ in futuro, iuxta illud Sapiẽ. 16. Homo per malitiam occidit animam suam. Sed quodam peculiari modo, hoc grãde malum, & spirituale homicidiũ perpetrat crudelis irsus inuidiæ, iuxta illud Iob. 5. paruulos occidit inuidia. Ex quo uerbo patet, quod omnis inuidus est homicida, scilicet, anime suæ, quod grauius est, quã occidere corpus proximi, pro quanto anima propria, est piusquam corpus proximi. Insuper inuidus grauius peccat, quã fornicator, aut adulter. Quod patet ex uerbis Chrysostom. super Iohannem homil. 26. dicens. Inuidiæ malum, fornicatione, & adulterio grauius est. Hoc autem dictum cõsequẽter probat, cum subdit, dicens Inuidia uniuersum orbẽ terrarũ coinquinauit, ipsa cedis materia, ipseus suauis Cain fratrem interemit. Ipsi insidiæ tribuendæ sunt Esau in Iacob, fratrum in Ioseph. Diaboli in humanum genus odiũ. Rursum hoc inuidiæ malum grauius est homicidio. Si neminem interficias, iõge, grauiora patieris cum fratris ignominiam concupiscis. Cũ undique laqueos tendis, & persequeris, ne uirtutibus inuigilet. Itẽ post pauca, licet, inquit misericors sis, licet in uigilijs assiduus, si fratri inuides, omnium malitiam exceleseris. hæc ille. Ex quibus omnibus patet grauitas inuidiæ, & ideo sũmo studio cauenda est.

Secundo homo inuidus torquetur, & affligitur in corpore suo. Hoc enim est commune in omni peccato, quod tandem contristat, & amaricat cor, iuxta illud August. lib. 1. Confessionũ. Iussisti Domine, & sic est, ut pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Nihilominus ipsa inuidia specialius, quod Hierony. 3. parte Episto. suarum. Epistola. 54. ad Afellam scribens, dicit, quod inuidia primum mordax est

su:jp-

sui ipsius. Item Chrysof. super Matth. hom. 61. dicit sic. Ad-
uertere o inuide, quod non ma iore facis iniuriam illi, cui in-
uides, quam tibi ipsi, maxime cum te ipsum proprio mucro-
ne vulneres. Item idem super Matth. in opere imperfecto.
hom. 37. dicit q. inuidia sibi ipsi semper est inimica. Qui r.
inquit, alteri inuidet, sibi ignominiam facit, illi autem, cui
inuidet, gloriam parat. Ergo inuidia sibi soli nocua est. Ce-
terum Aug. ad fratres in heremo. serm. 18. qui intitularur
de canenda inuidia, dicit sic. O inuide, qui nunquam quie-
scere potes, an ignoras, quod omnis malitia habet aliquam
felicitatis umbram. Sed tu ipsa inuidia pestis nequissima,
tormentum sine refrigerio, morbum sine remedio, labor e-
sine respiratione, poenam sine intermissione, famem sine sa-
turitate semper habere uideris. Hec ille. Ecce quo inuidia
affligit cor inuidi.

Hoc idem etiam aliquibus similitudinibus possumus de-
clarare.

Prima igitur similitudo est de Fenice, quam ponit Au-
gust. ubi supra dicens, quod natura Fenicis est, quod dum
senescit, uolat ad partes calidissimas, ligna siccissima con-
gregat, quibus congregatis alis suis illa percutit, sic ignem
accendit, atque in eo se comburi permittit. Ex cuius cineri-
bus uermiculus nascitur, & postmodu fenix alia nascitur.
Sic & inuidus agit cunctis diebus uitae suae, iatus, & ex-
tra seipsum comburens, seipsum primo infestans, seip-
sum primo vulnerans, & uexans, ac spiritualiter occidens.
Hec ille.

Secunda similitudo est de tinea, quae uestes consumit, e-
tiam purpuratas. Vnde Chrysof. homil. 1. super psal. 50.
dicit, quod sicut tinea comedit uestimentum, sic & inuidia
eum, qui inuidet, consumit. Eum autem, qui inuidet, clario-
rem reddit. Hoc autem, inquit, patet in Ioseph, qui ex inui-
dia iniuriam a fratribus passus est. Et illi quidem, qui inui-
diae facibus urebantur, de libertate in seruitutem addu-
cti sunt. Cui autem inuidebant, rex est constitutus. Hec
ille.

Tertia similitudo est de rebus immundissimis, de quib.
loquens Chryf. super Matth. hom. 41. dicit, quod quemad-
modum sues lutosa immunditia delectatur, & daemones

Tract. Secund. Pars I.

nostris damnis lætatur, sic inuidi calamitate proximorum exultant, & alienas iacturas suos quæstus exultimant. Insuper alienam felicitatem in seriam suam arbitrantur. Cæterum quemadmodum Scarabei, gallicè Eicherbos, alieno stercore nutriuntur, ita ipsi inuidi aduersa aliorum fortuna recreantur, cum sint communes humano generi hostes, & inimici. Hæc ille Et breuiter, ut subdit idem Chrys. Inuidia homines, in diaboli conditionem, ac in demonem immanissimum conuertit. Ecce quanta mala operatur inuidia in corde hominis.

Tertio homo inuidus plerumque torquetur, & affligitur in corpore suo, plerumque enim ex vehemēti affectione cordis affligitur, & corpus, & cor per quandam redundāciam. Vnde scriptum est. Prou. 17. Animus gaudens ætatem facit floridam. Spiritus autē tristis deficcatur ossa, & sic abbreviat vitam, eo quod tristitia est passio mortificatiua. Cum igitur inuidia semper habeat annexam tristitiam, consequens est dicere, quod non solum nocet animæ, aut cordi, id est, interius, verum etiam corpori exteriori. Et hinc est, quod communiter videmus homines inuidos melancholicos, tristes, & defiguratos. Nunquam autem, aut raro hilares, aut bene coloratos. Quinimo interdum libenter suscipiunt verbera, ut alij, quibus inuident, patiantur totidem, sicut sequens insinuat exemplum.

Legitur enim, quod fuit quidam rusticus in Alemanæ partibus qui veniens ad Imperatorem Federicum affererat secum fructus, quales nouerat ipsum amare. Sed ingressum ad eum habere non potuit, quousque promissum ianitori medicinam lucri. Imperator ergo multum delectatus cogit rusticum, ut aliquid peteret. Qui tandem perit, ut sibi centum ictus dari præciperet, cuius causam cum Imperator cognouisset, suos ictus leuiter, alterius vero grauiter solui iussit. Sic ergo patet, quod dictus rusticus inuidia motus libenter passus est verberari, ut alius verberaretur. Ad idem propositum facit historia, de illo inuido, qui petijt sibi unum oculum erui, ut a socio anaroduo euerentur. Historia est communis, si tamen vera. Hinc de inuido dicitur in prouerbio, quod contentus est perdere unum oculum, ut socius suus duos perdat. Ecce quomodo inuidus torquetur tribus predictis

predictis modis, & sic patet de secundo principali.

Tertio principaliter uidentum est de comparatione cordis uersus inuidorum. Pro quo notandum, quod homo inuidis comparatur multis rebus uilissimis. Sed de multis tantum de tribus loquemur.

Primo igitur comparatur inuidus Syrene, qui tempore sereno, & quoadiu mare tranquillum manet, dicitur tritari, & dolere. Sed tempore tempestuoso dicitur gaudere. Sic inuidi tristantur de pace, prosperitate aliorum. Gaudent autem de aduersitate, & infortunio eorum. *Practica.*

Secundo inuidus comparatur cani. Canis enim, quauis interdum os sibi proiectum comedere, aut rodere non possit, quia forte saturatus est, uel quia os nimis durum est, nihilominus non libenter permittit dictum os, quod sibi non prodest, ab alio cane deuorari. Ita in proposito inuidus pro eligi res perire, & corrumpi que sibi superflua sunt, quamquam ad aliorum utilitatem deueniant. Econtrario autem uirtuosus, & charitativus homo merito d'cere potest illud Sapient. 7. Sine inuidia communico, supple, bona mea, siue spiritualia, ut sunt scientia, consilium, familia, siue temporalia, ut diuitie, &c.

Tertio inuidus comparatur serpenti, cuius natura est, quod quicquid sumit, quatumcunque dulce, & sanum illud tamen in uenenum conuertit. Cuius causa est, quia cor eius, & similiter uenter sunt quasi uasa ueneni, que, quicquid immisum fuerit, statim intoxicant. Sic inuidi, licet quando que mala bona uideant ab aliis fieri, illa tamen mala intentione facta suspicantur, & mala esse iudicant. Cuius ratio est, quia cor eorum plenum est ueneno inuidie. Modo omne receptum est, in recipiente ad modum recipientis & non ad modum rei recepte. Cui ergo tales interioribus sint & non ad modum rei recepte. Cui ergo tales interioribus sint corrupti, hinc est, quod facilliter omnia conuertunt in malum. Comparantur denique multis aliis rebus uilissimis, quas causa breuitatis pertranseo. Ex predictis ergo patet, quod causa breuitatis pertranseo, Ex predictis ergo patet, quod causa breuitatis pertranseo, quod causa breuitatis pertranseo, seu nocuum sit inuidie peccatum, & quam uilissimum. Et breuiter, ut uerbis utar. *Chrystom. super Iohan. Homil. trigesima sexta.* Inuidio omnis uenia desperanda est, Scorrator enim uoluptatis stimulo: in excusationem affert fur paupertatem

Tract. Secund. Pars I.

tem, homicida furorem, friuolas quidem, nec admittendas qualescunque tamen excusationes. Inuidus autem nullam affert excusationem, nisi animi prauitatem, atque malitiam. Hæc ille. Vnde Poeta quidam inuidos Aeneæ monti comparat, qui quidem mons mōtes alios præter se comburere nequit, sic apud semetipsum inuens, & dicens. Versus.

Nihil, aliud, nisi se ualet ardens Aetna cremare.

Sic se, non alios inuidus igne coquit.

Comparantur postremò inuidi campanæ, & flagello. Nā campana alios concitat, & seipsam consumit, flagellum frumenta flagellando seipsum corrumpit, utinam, inquit quidā philosophus inuidus in omnibus ciuitatibus ambos haberet oculos, ut de omnibus torqueret. Vnde ipse est martyr diaboli. A tali. Igitur corde libera nos domine.

DE CORDE LAPIDEO OBSTINATORVM.

Cap.

I X.

CONFITEOR tibi Domine pater caeli, & terræ, quia, *supple*, peccavi nimis cogitatione.]
Matth. II.

Postquam diffusè dictum est de corde Vrsino inuidorum, hic consequenter dicendū est de corde lapideo obstinatorum. Et ratio ordinis est, quoniam plerunque inuidi incorrigibiliter, & inemendabiliter peccant inclinante eos aliquantulum complexione propria, maxime autem eos detinente in culpa deprauata uoluntate propria. Hoc autem obstinatione pertinet. Ideo cōuenienter post materiam de inuidia subiecti debet materia de obstinatione uoluntatis in culpa. Recte autem cor obstinatorum lapidem dicitur, secundum quod scriptū est Iob. 12. Cor eius, *supple*, hominis obstinati, indurabitur quasi lapis, quia sicut lapis propter sui duritiam nō cedit, nisi difficulter, sic cor hominis obstinati, uix aut nunquam emolliri potest. Et de isto corde lapideo obstinationis tria uidentur, quæ sunt.

Diffinitionis,

Causalitatis,

Remediationis.

Primo

Primò igitur videndum est de diffinitione, siue descriptione huiusmodi cordis lapidei. Quæri ergo potest, quid est cor lapideum obstinationis. Ad hoc respondet Beatus Thom. 2. 2. q. 155. ar. 1. in solu. ad secundum, Vbi dicit, quòd obstinatus est ille, qui persistit in ratione peruersa, abstinens à bonis. Sicut continens propriè est, qui persistit in ratione recta, abstinens à prauis concupiscentijs. Vel dic, quòd obstinatio est animi firmitas, & persistentiã circa aliquod illicitum non obstantibus quibuscunque in oppositum trahentibus, & reuocantibus, seu allicientibus. Vel dic, secundum Beatum Bern. ad Eugenium de periculo occupationis, q̄ cor obstinatum est, quod nec compunctiõne scinditur nec pietate mollietur, nec precibus mouetur, nec minis cedit, sed flagellis inducatur, ingratum ad beneficia, infidum ad consilia, strenuum ad iudicia, nuerecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerariũ in diuina, præteritorum obliuiscens, præsentia negligens, futura nõ prouidens. Et ut in breui, cuncta huius horribilis cordis complectar mala, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reuerentur. Hæc ille. Practica singula.

Circa hoc autem notandum, q̄ summopere debemus uitare obstinationem, eò potissimum, q̄ multa mala operat in homine, & præcipuè tria.

Primo enim impedit fructum prædicationis, & sanctæ exhortationis. In cuius rei signum legitur Lucæ octauo, qd̄ illud semen, quod cecidit supra petram, natum aruit, quia nõ habebat humorem, ubi per semen intelligitur uerbum Dei, iuxta explanationem Christi, ibidem. Per Petram autem intelligitur cor durum, & obstinatum, in quo semè diuini uerbi non proficit, eo quod non habet humorem gratiæ, deuotionis spiritualis, aut mansuetudinis. Euidentißimum igitur signum cordis lapidei, & reprobatißimæ obstinationis est, cum quis non libenter audit uerbum Dei, quia scriptum est. Iohan. octauo. Qui ex Deo est, uerba dei audit, & idem iudicium est, cum quis, nõ uult audire gratiosas aliorum admonitiones, seu exhortationes ad bonum, ut sunt illi, qui dicunt his, qui eos admonent charitatiuè de sua salute. Sicut sollicitus de uobis ipso, & non de alio, Hinc scriptum est. Prouerb. decimo octauo. peccator,

Tract. Secund. Pars I.

cum in profundum peccatorum uenerit, cōtemnit, ^{supple} omnia remedia salutis, ita ut etiam de illis loqui audire non ueit.

Secundo obstinatio auget, & accumulatur culpam, & consequenter pœnam, & damnationem æternam. Vnde Apostolus, ad Rom. 2. cuiuslibet obstinato loquitur dicens, Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius. Et non quod dicit, Theaurizas tibi iram in die iræ, id est, pœnam in die iudicij, quia tunc obstinati plus punientur, quam ceteri, qui nō tandiu in peccatis perseverauerunt, aut qui culpam suam non defenderunt, siue qui remedia salutis non contempserunt, sicut, ^{supple}, faciunt obstinati. Propterea bene scriptum est Ecclesiastici, tertio, quod cor durum malè habebit in nouissimo, id est, in die iudicij, uel ideo dicit Apostolus, de obstinato, quod thesaurizat sibi iram in die iræ, & cetera, quia tunc Christus ostendet se mirabiliter iratum contra quemlibet talè Pl. Loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos, eo. i. q. uoluerunt audire Dominū sepe interius ad eos loquentem. & de sua salute salubriter admonentem, nec similiter prædicatores, aut quoscunque alios exteriores admonitores.

Tertio obstinatio excludit, & forbannizat hominem à cælo. Solis enim obstinatis, & qui impeniētes moriūtur clauditur ianua regni cœlestis. Nam ut habetur 23. q. 2. c. legatur. Item, e damnationis. obstinato in malitia Deus nūquam miserans fuit. Hoc autem eu. detissime patuit in malo angelo, quē primū obstinātū peccatum reddidit, & ideo illi nō est intertus Dominus, sed mox ad profundū inferni ipsum cū sibi adhærentibus confusibiliter, & ppetuo detrusit. Quod si obstinatio angelū de cælo eiecit, quō illic ascendere ualebit, qui obstinato a iō peccat, & in peccato p seuerat? Certe nō uideo. Et ideo supra modū debemus curiosissimi uitare obstinationē. Quod si ex humana fragilitate, aut passione peccemus, statim obstinationem uitemus.

Secundo principaliter uidentum est dæ causa ipsius obstinationis. Pro quo notādum, quod causa illius est triplex uidelicet.

Remota, Propinqua, Coniuncta.

Prima igitur causa cordis lapidei obstinatorum dicitur remota, quæ non est aliud, quam diuina iustitia, quæ sic ulciscitur de nonnullis peccatis, & actoribus eorum, subtrahendo ab eis auxilium speciale, sine quo ad bonum moueri non possunt. Hoc autem maxime contingit, ubi emergunt grauissima, & horribilissima peccata, quæ merentur dejectionem Dei. Hoc autem probatur ex uerbis. Seneca in Prooemio dicens, tunc est consummata infelicitas, id est, iniquitas, ubi turpia non solum delectant, sed etiam placeant, & desinit esse remedio locus, ubi, quæ fuerant uitia, mores fiunt. Hæc ille. Similiter ad idem propositum loquens Isidorus de summo bono. lib. 2. cap. 19. dicit, quod induratio cordis in malum, quandoque procedit ex diuina iustitia in penam præcedentium peccatorum, iuxta id quod scriptum est Esa. 43. Indurasti cor nostrum, ne timeremus te. Neque enim, qui iusti sunt, à Deo impelluntur, ut mali fiant, sed dum malitiam sunt, indurantur, ut deteriores existant. Sicut Apostolus dicit de quibusdam, Rom. 1. Quoniam ueritatem Dei non receperunt, ut salui fierent immisit illis Deus spiritum erroris. Facit ergo Deus quosdam peccare, sed in quibus talia iam peccata præcesserint, ut iusto eius iudicio mereantur in deterius ire in penam, quàm merentur, iam commissa peccata. Interdum autem quædam de ira dei ueniunt peccata, quæ pro merito aliorum compensantur peccatorum. Vnde & propheta ait. Ecce tu iratus es, & nos peccauimus, in ipsis sumus semper. Tanquam si diceret, quia semper in peccatis fuimus, iratus es, ut deterius peccaremus. Hæc Isidorus. Nota tamen iuxta prædictum uerbum sumptum ex Esa. Indurasti cor nostrum, quod huiusmodi uerbum sic debet intelligi secundum glo. interl. indurasti, id est, indurati permisisti suspendendo flagella, uel indurasti cor nostrum gratiam tuam subtrahendo, per quam cor mollicatur, hoc tamen iuste fecisti quia exigentibus uostis delictis. Vnde glo. ord. super illo uerbo Apo. ad Ro. 9. Cuius uult deus miseretur, & quæ uult indurat, dicit, quod deus non dicitur indurare quasi quemquam cogat peccare, sed quia quibusdam peccantibus misericordiam iustificationis suæ non largitur. Et ob hoc eos indurare dicitur, quia eorum non miseretur.

Circa

Tract. Secund. Pars I.

Circa, quod notandum, quod induratio, siue obstinatio in malo potest accipi dupliciter. Vno modo secundum, quod sonat in uitium. Alio modo secundum quod sonat in peccatum. Secundum quod ergo, quod est a libero arbitrio creato, tunc sonat in uitium, & tunc non est a Deo nisi forte multum improprie, uidelicet, permissiue. Secundum uero, quod habet rationem pene, tunc est a Deo. Et hoc ad hunc sensum, quod aliud quod peccatum puniunt a Deo, per subtractionem gratie sue, & auxilij spiritualis, & presertim, ubi tale peccatum fuerit multum enorme. Subtracta autem Dei gratia, & auxilio speciali ipsius ab homine, remanet cor eius induratum, & obstinatum in malo, ita ut non possit penitere, neque dolere de peccato. Da exemplum de Sole sursum eleuante rorem, & humiditatem a terra. Quo fit, ut ipsa terra deinceps maneat dura, & sicca, ita in proposito. Patet ergo, quomodo Deus est causa remota obstinationis cordis lapidei.

Secunda causa cordis lapidei obstinatorum dicitur propinqua. Et huiusmodi causa iterum potest esse triplex.

Prima est sollicitudo nimia circa temporalia. Cum enim cor humanum uersatur circum terrena tunc retrahitur, & impeditur a contemplatione celestium. & a consideratione sue salutis, iuxta illud. Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Potest ergo in tantum uersari cor humanum circa terrena, quod totaliter postponet spiritualia, & eterna, atque per hunc modum de facili efficietur durum, & obstinatum. Hinc est, quod uidemus homines deditos rebus seculi parum deuotos, & parum, aut nullo modo gustantes spiritualia, & diuina, quae ut habet 1. Cor. Aerialis homo non percipit ea, quae sunt spiritus Dei. Propterea deuotus Ber. de consideratione ad Eugenium papam scribebat. dicens. Prudentius te subtrahas a curis huius seculi quod traharis ab illis, ne paulatim ad cor durum ducaris.

Secunda causa propinqua est longa perseverantia in malo. Ut enim scribitur extra de consuetudine. c. cum tanto. Tanto peccata sunt grauiora, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam. Cum enim secundum philosophum ex frequentatis actibus generetur habitus, consequens est dicere, quod homo ex longa, & frequenti repetitione actuum malorum, tandem poterit tamen facilitari ad malum, & tanta libidine ad ipsum ferri, quod erit totaliter fixus, & immobilitatus
circa

circā illud, Hoc autem reddit hominem obstinatum, eo m̄
ximē, quōd consuetudo est quasi altera natura.

Tertia causa propinqua dicti cordis obstinati dicitur ef-
frenatio, & inuerecundia. Nā postquam aliquis per pecca-
tum perdidit Dei timorē, p̄ quē, dec̄inat omnis à malo. is
declinare debet, siue humanā uerecundiā, tunc illo permit-
tente efficitur totus obstinatus in malo suo, ita, ut effrena-
tō, & inuerecūde peccet. Quinimmo habet in derisum cor-
ripiente se. Hoc autem ad oculum uidemus, nec alia proba-
tione indiget præter eā quę ad sensum patet de multis rus-
sianis impudicam uitam agētibus. Item de scortis, & simili-
bus. Hinc Hiere. 3. dicitur. Frons meretricis facta est tibi, no-
luisti erubescere. Vnde, ut in communi prouerbio dici so-
let, citius quis caperet lunam cū dentibus, quā possit ta-
les obstinatas personas, & quę semel perdidērunt Dei t̄-
morem, pariter, & humanam uerecundiam ad penitētiā
reducere. Quę etsi interdū uideantur cōpungi, nihilomi-
nus statim redeunt ad solita.

Tertia causa cordis lapidei obstinatorum uocatur cari-
sa coniuncta. Et iterum est triplex.

Prima, est nimia præsumptio de Dei misericordia. Cum
enim malus audit, aut considerat Deum piissimum, beni-
gnissimum, & ad indulgentiam paratissimum, tunc non
solum liberius, aut audacius currit ad peccatum uerum-
etiam longius persenerat in eodem, atque cōtemnit moni-
ta salutis, dicens, forsam quod Deus non fecit eum ad dam-
nandum. Allegans illud ecclesia. 5. Misericordia Dei magna
est multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Sed uti-
nam miser peccator uerteret folium, & certē immediatē
inueniret terribile uerbum, uidelicet, id quod sequitur cū
subditur. Subitō ueniet ira eius, & in tempore uindictę di-
spendet te. Propterea Aug. li. de fide apertum dicit sic. Ob-
duratus ille uiuit, qui sic misericordiam Dei sperat, ut usq;
in finē uitę huius p̄maneat in suorū criminū peruersitate.

Secunda, causa obstinationis est totaliter cōtraria priori
causę, & hæc uocatur desperatio de Dei misericordia. In-
terdum enim accidit, Deo permitteute, ut quamdiu in pec-
cato mansit, tandem cū ad extrema uenit ex multitudinis
læclerum suorū consideratione, desperet de Dei misericor-
dia

Tract. Secund. Pars I.

dia dicens, forsan cum Caim, illud Ge. 4. Maior est iniquitas mea, quam, ut ueniam merear. Et de hac causa loquens Aug. ubi supra dicit, q. ille obduratus uiuit, qui non conuertitur desperans de indulgentia suorum peccatorum. Deinde subdit de utraq; causa dicens, Proinde metuentes iustitiam Dei diligentesq; misericordiam eius, nec in peccatis remaneamus, scientes, quia illa omnium hominum debita sit extraxura iustissimi iudicis æquitas, que non remiserit misericordia clementissimi redemptoris. Nec similiter de remissione peccatorum desperemus, attendentes, quod piissimus pater ille celestis non uult mortem peccatoris, sed potius, ut conuertatur & uiuat. Sed quemadmodum Dei misericordia absoluti suscipitq; conuersos, ita eius iustitia repellit, punitq; obduratos. Deinde de utrisque subdit terribilem sententiam, dicens. Hi sunt qui peccantes in spiritum sanctum, neq; in hoc seculo neq; in futuro remissionem accipient peccatorum. Hec ille, dicit etiam Aug. ser. 1. ferie quartæ post Dominicam 4. q. ex multitudine peccatorum desperatio nascitur, & ex desperatione obduratio generatur, secundum illud Prouerb. 18. Peccator cum in profundum malorum, &c.

Tertia causa coniuncta obstinationis uocatur necessitas. Sunt. n. nonnulli peccatores atq; peccatrices adeo inuoluti, & implicati peccatis, quod dicunt se non posse ab illis abstinere. Vnde Chys. super Mat. in opere imperfecto hom. 24. Homo, inquit, cum peccando se tradiderit sub regno diaboli, iam non potest de potestate eius exire, sed sic prima uoluntas in necessitatem conuertitur. Modum autem huius necessitatis declarat Aug. li. 8. confessio. ita dicens de seipso, antequam conuerteretur ad fidem. Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea uoluntate, uelle meum tenebat inimicus, & tamen funes mihi fecerat. Ex peruersa enim uoluntate facta est consuetudo. Et dum consuetudini non resistit, facta est necessitas. Hec ille. Tu uero uade, & dum necessitas inducitur obstinatio inuincibiliter subsequitur.

Vnde satis ad propositum rem ueram referam. Me enim semel predicante in quadam ciuitate, per quadragesimam accessit ad me quedam simplex mulier petens confiteri. Circa cuius confessionem plures horas, etiam diuersis diebus occupauit. Sed, prohi dolor, in uanum, quia nunquam

potui ab ea extorquere plenam confessionem. Et quamuis interdum mihi horrenda referret, seu per addebat grauiora perpetrasse, quæ minimè confiteri ualebat. Cuiq; apud me iudicarem, quod forte timor pœnitentiæ imponenda eâ retraheret, ne plenè confiteretur, confidens de Dei maxima misericordia, & quod melius mihi erat eam mittere ad purgatorium, quam relinquare eam in uia perditionis, promisi illi, quod pro omnibus grauissimis sceleribus suis confessis, & confitendis, dummodo non excederent casus episcopales, quibus tunc gaudebam, non imponerem illi, nisi unum Aue Maria, Sed nec sic proferri. Nec quidem mirum quia scriptum est Eccle. 8. q. nemo potest corrigere, quem Deus desipexit, s. per æternam reprobatione. Cum igitur uiderem eam sic obstinatam, reliqui ipsam in manu domini. Quid autem illi postea acciderit, audiamus. Nam diuino eam urgente iudicio, ut arbitror, non multo post, nescio quibusdam mulierculis facinora sua propalauit, de quibus ille more foemineo non tacuerunt, adeo quod tota ciuitas fuit imbibita nequitia illius. Propter quod apprehensa a rectoribus reipublicæ, & interrogata confessa est, & nõ negauit. Tandem autem ignibus tradita fuit, nec pœnitere uisa est. Ecce, quomodo longa consuetudo peccandi inducit quodammodo necessitatem, & necessitas obstinationem.

Queritur, utrum aliquis pro statu isto possit esse simpliciter obstinatus in suo peccato. Ad hoc respondet B. Thomas. senten. di. xi. q. i. ar. 4. in sol. ad sextum. dicens, quod nullus in statu uix est adeo obstinatus, quin possit simpliciter per pœnitentiam conuerti. Hoc idem et patet ex uerbis Senecæ, qui ad Lucillum scribens, epist. i. dicit sic. Induratam prauitatem nõ despero. Nihil. n. est, q. nõ extinguat pertinax opera, & intenta, ac diligens cura. Deinde dat exemplum dicens. Curuatas trabes calor explicat. Quanto ergo facilius animus humanus formam flexibilis accipiet. Et post pauca. Contraria mala non hærent, deo depelli, & exturbari possunt. Virtuti secundum naturam uita inimica, & infesta sunt. Hæc ille. Propterea induratum cor reprehendens Isid. lib. de Synonimis dicit sic. Quotidie peccas, quotidie præceps in deterius uadis. Superbia tua non deponitur, inflamat te ira. Alienis felicitatibus, & uirtutibus

Tract. Secund. Pars I.

bus inuidisti. Omnibus detraxisti. Auarus, & tenax semper fuisti, in sæculi concupiscentiis cecidisti. In libidine perdis, heu quãdiu, quem ad finem, quousq; errabis ò homo. Iam tandem quiesce peruersè agere. Aliquãdo mores tuos in melius commuta. Cur in peccati fordib. permanes. Cur in uoluntate peccandi psistis. Noli diu errare miser. De malo iam mutare in melius. Pone peccatis tuis finè. Habeat iniquitas tua terminum. Culpas tuas uel uerberatus agnosce. Hęc ille. Quod autem nullus possit esse simpliciter in malo obstinatus pro statu huius uicę multa exēpla pariter, & sacre historie hoc affirmant. Sicut patet de nonnullis, q; diu in peccatis perstiterunt, qui tamen, Deo miserante, p̄ ueram pœnitentiam ad rectum tramitem redierunt, sicut sequens exemplum insinuat.

Legitur enim in chronica Normaniz circa principium. ¶ fuit quidã dux in Normania dictus Aubertus, q; primus inter duces dicte prouincię fidem suscepit catholicam, hic ergo, quamuis fidelissimus, filiũ tamẽ habuit moribus corruptissimum, cui nomen Robertus, qui propter scelera sua, & ferocitatẽ cognominatus est diabolus. Nam cum adhuc esset sub disciplina & a p̄ceptote suo castigaret, accepto paruo pugione ipsum occidit. Tentauit etiam interdũ occidere patrem. Insuper ecclesias spoliabat, sacras uirgines uiolabat, homicidia passim perpetrabat, & multa similia i dies committebat. Propter quaz scelera dux inclitus pater eius fecit palam proclamari, quod quicumque eum occideret, ab omni pœna immunis esset. Tandem autem post tot, & tanta scelera, Deo inspirante, adit quendã sanctum Eremitam, qui ipsum induxit ad ueram pœnitentiam, consulens ¶ iret Romam confessurus sua scelera summo Pontifici. Quod cum fecisset, iniunxit ei Papa, ut non loqueretur p̄ septem annos. Insuper ¶ non comederet, nisi reliquias canum, aut saltẽ, quod ab eis auferre posset. Tandem autẽ abiit in terram sanctam, atque post longam pœnitentiam uitam fœliciter cõsummauit. Sed dicta chronica apud multos est paruz auctoritatis, ideo aliam historiam authenticam subiungamus.

Refert. n. Aug. ad fratres in Heremo ser. 33. de quodam ciue hypponenſi diuite, & potẽte, cui nomen Cyrillus erat.

Hic

Hic ergo unicum habuit filium, quem plusquam Deum dē-
 lexit, p̄mittens illi agere, quę uolebat. Vnde & consumpsit
 maximam partem substantiæ paternæ uiuendo prodigē, &
 luxuriosē. Qui tandem propriam matrem p̄gnātem op-
 pressit, sororē uiolare uoluit, patrem occidit, & duas soro-
 res ad mortem vulnerauit. Qui tamen tandem p̄nitentiā
 ductus mores mutauit in melius, ita ut oēs, qui eum prius
 nouerant ducerent in admirationem. Ecce, quomodo nul-
 lus potest esse pro p̄senti statu simpliciter obstinatus.
 Hoc enim solum damnatis conuenit. Et sic patet de secun-
 do principali.

Tertiō principaliter uidendum est de remediatione con-
 tra cor lapideum obstinatorum, quomodo, scilicet, potest
 emolliri. Ad hoc igitur faciendum triplex datur remediū,
 scilicet.

- Corporalis castigatio,
- Suppliciorum æternorum meditatio,
- Diuinę bonitatis consideratio.

Primum igitur remediū uocatur corporalis castigatio,
 psal. Humiliatum est in laboribus cor eorum, scilicet, qui
 plus obstinati erant. Nā sicut dura malleis molliūtur, sicut
 patet in ferro ignito, similiter, in corio, & nonnullis pisci-
 bus salis marinis, ita cor durum plerunq; mollietur, cū cor-
 pus a domino castigatur aliqua egritudine. Propter quod
 ille, qui sic emollitur sub flagellis domini, merito potest di-
 cere illud Iob. 14. Deus emolliuit cor meum, & omnipotēs
 conturbauit me. Sic enim mollicatum fuit cor superbum,
 & elatum regis Nabuchodonosor, quando, scilicet, fenem,
 urbos comedit. Nam in tali tribulatione positus tandē le-
 uauit oculos suos in cælum suam recognoscens culpam.
 Dan. 4. Sic mollicatū fuit cor impiissimi Antiochi. De quo
 dicitur 2. Mach. 9. q̄ cum uidit se percussum a domino pla-
 ga insanabili, ita ut de corpore suo scaturirent uermes, ait.
 Iustum est subditum esse Deo, & mortalem paria Deo non
 sentire. Sic denique mollicatum fuit cor crudele, & seue-
 rum Pauli, quando in terram a Domino prostratus ex p̄se-
 cutore factus est uas electionis, & ex lupo ouis. Act. 9. Ecce
 quantum prodest corporalis disciplina ad mollicandum
 cor induratum. Qui autem sub flagellis Domini nō emol-
 liantur,

fiunt, sed deteriores fiunt, utpotè, ex impatientia nominis Domini blasphemantes aut murmurantes habent in se maximum argumentum futurę suę damnationis.

Secundum remedium ad mollificandum cor obstinatum dicitur suppliciorum æternorum meditatio. Quæ quidem supplicia omnino uitari non possunt, nisi per uitationem peccatorum, & emendationem uitę. Cum ergo quis cõsiderat quàm graua sunt huiusmodi tormenta, quàm horrenda, & quàm longa, quia in inferno nulla est redemptio, sæpe ex tali apprehensione timet illò ire. Propter quod resilit à peccato. Vnde satis ad propositum loquens Chryso. li. 1. de compunctione cordis uersus finem dicit sic. Nò requirit Deus à nobis c. licij pòdus, neque, q̄ cõcludamur inter angustias cellulę, neq; in obscuris antris, & tenebrosis nos sedere iubet, sed hoc solum exposcit à nobis, ut semper recordemur mala nostra, & ea ad animum reuocemus, & conscientiam geitorum nostrorum habeamus ante oculos nostros, ut p̄ his supplicemus Deum. Item exposuit à nobis, ut gehennam ponamus in conspectibus nostris, & Angelos, quia in die iudicij ubique discurrent, congregari ex omni parte terrarum eos, qui tradendi sunt in gehennam ignis, ac supplicijs æternis tradedi. Ponamus etiam ante oculos nostros illud, uideat, quãti doloris sit excludi à regno celorum, quod, ut mihi uideatur, grauius est ipsa gehenna. Hæc ille. Tu uero adde, q̄ debemus ponere coram oculis nostris illud terribile uerbum sapientis Eccl. 3. Cor durum male habebit in nouissimo, idest, in mortis articulo. Tum primo, quia tunc obliuiscetur sui miser peccator, qui prius obstinate uixit. Nã ut dicit Aug. in ser. de Innocentibus. Hac animaduersione percutitur peccator, ut moriens obliuiscatur suum, qui dum uiueret, oblitus est Dei. Tum secundo, quia tunc destituetur omni auxilio, tam Angelico, quàm humano, & derelinquetur inter manus diaboli. Vnde in psal. Constitue super eum, peccatorem obstinatum, cum ad portas mortis uenerit, peccatorem, idest, diabolum, qui antonomastice, idest, per quãdam excellentiam malitię, peccator dicitur, de quo etiã immedie subditur, & diabolus iter à dextris eius. Item ibidem. Non sit illi ad uitor. Ecce quomodo destituetur omni auxilio. Tum tertio, quia tunc seuerè iudicabitur a Christo, & irreuo-

irreuocabiliter, atque irremediabiliter tradetur flammis
 pe petuis. Et hoc est, quod ait Psal. de eodem, ubi supra. Cū
 iudicetur, extet condemnatus. Insuper obstinatus peccator
 male habebit in nouissimo, id est, in generali iudicio, quan-
 do, sicut, uidebit Christum terribiliter apparentem re-
 bis, ita ut dicturi sint illud Sapien. 2. G. aus est nobis, et
 ad uidendū. Item dicent montibus, operite nos, & collibus,
 cadite super nos. Item tunc male habebit obstinatus pecca-
 tor, quando loquidem audiet illum districtum iudicē loquen-
 tem ad reprobos in ira sua, & in furore suo conturban. em
 eos, qui, sicut, non ad impleuerunt opera misericordiæ.
 Item male habebit tunc obstinatus peccator, quādo au-
 diet illam terribilem sententiam, quæ scindere poterit lapi-
 des durissimos, etiā adamātinos. Ite maledicti in ignē eter-
 num. Bene ergo ad propositum loquitur Apost. contra ob-
 stinatum peccatorem Rom. 2 d. cens. Secundum duritiam
 tuam, & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die reue-
 lationis. Domini nostri Iesu Christi. Patet ergo, quod consi-
 deratio prædictorum facit emollire cor.

Tertium remedium ad mollificandum cor lapideū ob-
 stinatorum uocatur diuinæ bonitatis cōsideratio. Cū enim
 quis audit, aut apud se considerat, quā immensa, & quā
 magna sit Dei bonitas, clementia, pietas, & misericordia in
 remittendis culpis, & quā frequenter pepercit grauissi-
 mis peccatoribus, ex hoc procurat ad Deum redire. Nam
 ut habetur 26 quæst. 1. his, qui misericordiæ domini, nec
 mensuras possumus ponere, nec tempora diffinire. Ite He
 ro. 3. parte epistolarum suatum, epistola. 11. scribens ad Ru-
 sticum Narbonensem Episcopum ait. Moderatio Dei solū
 nostrum reditum quærit, ac nos sua bonitate saluare cupit.
 Quod si non conuertimur, si duri corde sumus, si in pecca-
 tis usque ad mortem illicite perduramus, assidue pec-
 catum non miseretur Deus. Hæc ille. Nota, si uis, ad hoc pro-
 positum historiam de Dudone Archiepiscopo Magunienē
 se Ciuitate Alemaniz. Vide eam in discipulo ad longum
 descriptam, quæ certè merito debet terrere malos Præla-
 tus, atque uniuersos obstinatos, siue lubricos quoscunque
 alios.

Pro consummatione autem huius materiæ nota secūdis
 Guil. Pep. super Confit. R Hu-

Tract. Secund. Pars II.

Hugonem de duodecim abusionibus, tres esse obstinatorum species. Prima est eorum, qui ex correctione proficiunt. Secunda eorum, qui emendationem promittunt, sed non faciunt. Tertia eorum, qui ex commonitione deteriores fiunt. Et illi sunt pessimi, qui etiam proprie obstinate dicuntur. De primo dat exemplum de Manasse, qui ex correctione factus est melior. De secundo dat exemplum de Pharaone, qui frequenter emendationem promisit. cum. s. flagella domini super se, & populum suum persensit. Sed hoc fuit totum irritum. De tertio dat exemplum de Nabal, qui ex correctione factus est deterior, de quo etiam dicitur 1. Reg. 25. quod cor eius ad uerba uxoris suæ eum increpatis de eo, quod denegasset panes seruis David, factus est emortuus intrinsecus, & ipse factus est, quasi lapis. O igitur pauperes peccatores, si hodie uocem Domini audieritis nolite obdurare corda uestra, sed rogate Dominum, ut auferat à uobis cor lapideum, & det uobis cor carneum, quod ipsum diligit, ipsum sequatur, ut tandem regnum cælorum, cõse qui mereamur. Præstante Domino nostro Iesu Christo, & cum patre, &c.

TRACTATUS SECVNDI. SECVNDA PARS.

IN QVA AGITVR 'DE PECCATO LOCUTIONIS, sive lingua. Et primo in generali.

Cap.

Primum.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & terre, quia, *supple, peccavi nimis locutionis.* Matth. 11.

Postquam habitum est de malis cogitationibus, & de aliquib. peccatis cordis, de quibus se accusat omnis confitens, cum dicit coram sacerdote. Confiteor Deo, &c. usque ibi, quia peccavi nimis cogitatione. Nunc superest consequenter loqui de malis locutionibus, & de nonnullis peccatis lingue, cõmitemur ad id, quod subdit confitens, cum ait. Quia pecca

ui

ni nimis locutione. Alii autem dicunt, quia peccavi uimis loquendo, quod redit in idem.

Notandum est ergo, quod merito debemus cōfiteri de peccato linguæ, & hoc p̄cipaliter p̄ sex mala, quæ operat̄ cōformiter ad sex litteras huius nōis lingua. Est ergo lingua

Lubrica,

Indiscreta,

Nuntiatua,

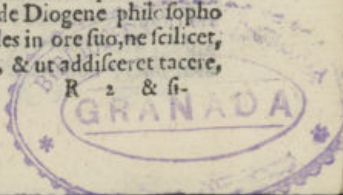
Garrulosa,

Vana,

Acuta.

Primò igitur lingua est lubrica, & per consequens ad uitium, & ruinā prona. Prouer. 126. Os lubricum, id est, facile ad loquendum operatur ruinas, ut potè, mentiendo, detrahendo, turpia proferendo, iurando, periurando, & similia. Videmus enim, quòd cum uia est lubrica, siue per aquę infusionem, siue per cōgelationem, siue per nimiam planationem, tunc de facili homines per eam ambulantes patiunt̄ ruinam casum. Ita in proposito. Nam constant linguam humanā in humido constitutam, propter quod facilius labitur, & cadit per peccatum, adeo, ut dicat Iacobus in sua cano. 3. c. quòd si quis in uerbo non offendit, hic perfectus est uir. Vnde Hug. lib. 2. ac anima. Lingua, inquit, labilis est, & teneri non potest, sed labitur, ut anguilla. Et Cassiod. super illud P̄sal. Dixi custodiam uias meas, &c. dicit, quòd difficilis res est in lubrico loquentium constitutam ueritatis rigida tenere mensuram, cui si incaute frena laxentur, frequenter contra se loquitur. Item Augustin. ad fratres, in heremo serm. 3. qui intitulatur de silentio, dicit, quòd maius est linguam refrenare, quam ciuitatem capere. Quia illud insultat exterius istud autem interius. Hęc ille. Ecce, quam facili ter homines peccant per peccatum linguæ, eo quod lubrica est. Propter quod, ne de facili labamur in tali lubrico, debemus rogare Dominum, & dicere cum P̄s. Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis, ut non declines id est, declinare permittas cor meum in uerba malitiæ. Vnde, & de Diogene philo sopho legitur, quod gerebat paruos lapides in ore suo, ne scilicet, esset nimis facilis ad loquendum, & ut addisceret tacere,

R 2 & si-

Tract. Secund. Pars II.

& silentium tenere. Ita enim refert Dominus Anto. in cronica sua, prima parte, titu. 10 cap. 1. § 27. Valerius tamen libro 8. c. 7. dicit hunc fuisse Demosthenem.

Secundo lingua est indiscreta. Sepe enim multa indiscreta profert, & loquitur. Et ideo ut homo non delinquat in lingua sua, debet attendere, & obseruare conditiones quæ faciunt locutionem aliquam discretam, quas ponit Gregorius super Ezechiel. Homil. 11. dicens, quod antequam loquamur, debemus pensare, quid loquamur, cui loquamur, quando loquamur, qualiter loquamur, quantum loquamur, vbi loquamur.

Primò quid loquamur. An, scilicet sermo noster sit verus, an falsus, vtilis, an nocuus, ædificatiuus, an scandalosus. Vnde Hierony. 4. parte epistolarum suarum epistola vigesima secunda ad Cellantiam scribens dicit sic. Sermo tuus sit moderatus, & parcus, & qui necessitatem loquendi magis indicet, quam voluntatem. Diu autem considera, quid loquendum sit, & adhuc tacens provide, nequid dixisse poeniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguæ officium animi libra dispense. Vnde scriptura dicit Ecclesiast. Verba tuis facito stateram, & attende, ne fortè labaris in lingua. Item Aug. lib. de natura, & gratia. Sicut eligis, quo vescaris, sic elige, quid loquaris.

Secundò debemus pensare, cui loquamur. Non enim cum excommunicatis, & præcis ab ecclesia loqui debemus, nisi in certis casibus expressis a iure, vt notatur 11. quæst. 4. cum excommunicato, & cap. sequenti. Item debemus considerare, si ille, cui loquimur, sis prælatus, socius, vel subditus. Nam cum prælato debemus loqui eum humilitate, & reuerentia. Cum socijs autem benigna, verbi gratia, si deliquerint, debemus ad eos loqui gratiosè, & charitatiuè. Cui subditis vero secundam quod exigit eorum conditio, & culpa qualitas.

Tertiò debemus considerare, quando loquamur. Nam, vt habetur Ecc. 3. est tempus tacendi, & tempus loquendi. Quod si bene obseruarent mulieres prædictum uerbum, non tam frequenter à viris suis perirentur, sicut illis accidit. Item cum quis dicit suum officium, siue priuatas orationes, non debet cum alijs loqui, nisi magna necessitas

fitas

fitas cogat. Vnde Possidonius refert de beato Augusti-
no, quod in ultima ægritudine sua prohibuit, ne quis ad eum
ingrederetur præter medicos, & famulos, & hoc tantum
cum se sic haberet. Cuius prohibitionis causa fuit, ne à quo-
quam impediretur ad orationem suam intentus.

Quartò debemus considerare, qualiter loquamur, ut, sci-
licet, seruemus modum debitum secundum materię exi-
gentiam, & personarum qualitatem. Item, ut non loqua-
mur præcipitanter, & impremeditatè, quia, ut dicit Augu-
stinus ad fratres in heremo, ubi supra. Stultus ille ualde est,
qui non prius ducit uerbum ad linguam rationis, quàm edu-
cat ad linguam oris. Nam qualis est homo in mente, talea
uerbositas depingit in ore. Hæc ille.

Quintò debemus considerare, quantum loquamur, ut,
scilicet, non nimis loquamur, etiã de bonis, quia in mul-
tiloquio non deest peccatum, ut habetur Proverb. 10. Item
ut non loquamur superflua, & uana, quia de omni uerbo
ocioso, quod locuti fuerint homines, reddat rationem in
die iudicij, ut habetur Matth. 12.

Sextò debemus pensare, ubi loquamur. Nam in ecclesia
quæ est locus orationis, non incumbit loqui, non de tempo-
ralibus, & rebus mundanis. Vnde Apostolus 1. Timothe. 2.
dicit. Mulieri in ecclesia loqui permitto, siue, ut doceat,
siue, ut fabuletur. Et Augustinus in regula de commu-
ni uita clericorum. Nemo, inquit in oratorio ali-
quid agat, nisi ad quod factam est, unde, & nomen acce-
pit, scilicet, oratorium ab orando. Si ergo uelimus uitare
indiscretam locutionem, debemus attendere ad præce-
dentes circumstantias, & conditiones. Quod ubi fece-
rimus procul dubio non delinquemus in lingua no-
stra.

Terriò lingua est nunciatiua, scilicet, interiorum, conce-
ptuũ, & desideriorum malorum. Vt enim ait Saluator no-
ster Matth. 12. Ex abundantia cordis os loquitur. Malus ho-
mo de malo thesauro suo profert mala. Similiter ad pro-
positum dicit Aristot. 1. Periher, quòd nocet sunt notæ ca-
tum, quæ sunt in anima passionum. Quemadmodum e-
nim fumus exiens per caminum est indeficiens signum,
quòd inferius, & interius lateat ignis, sic in locutio in

Tract. Secund. Pars II.

qualicumque specie sit, indicat, atque nunciat exterius, interius virus, quod prius latitabat in corde.

Quartò lingua cõmuniter est garrulosa, & multiloqua, vt patet in uerbosis hominibus, qui sũt similes graculis aui- bus, quæ importuna loquacitate semper strepunt, nec vnquam quiescunt. Vnde hoc nomẽ Garrulus a Graculo sum- ptum est. Garrulus ergo vulgo uerbosus nuncupatur, vtpo- tẽ, qui accedent e letitia non valet, nec vult tacere. Hinc de quolibet tali prouerbio dici solet, quod habet tantã loqua- citatem, quantam duodecim pectinarum. Plus autem in hu- iusmodi garrulitate delinquere solent mulieres, quã viri, hic partim operante imperfectione sexus. Habet tñ hanc perfectionem dictus sexus, q̃ ubi plures sunt, simul loqui cõ- tendunt, & tamen mutuo se intelligunt. Quod raro cõtin- git inter viros, nisi forsan sint effeminati. Audiant ergo ta- les garrulosi, q̃ in multiloquio non deerit peccatũ. Prou. 10. Vnde ad ostendendum, q̃ non debemus esse multiloqui, sed potius pauca loqui, Deus, & natura clausurunt linguam no- stram duplici custodia, scilicet, labiorum, & dentium. Insuper apposuerunt illi filium subtus, quasi coarctans eam, & retrahens a multiloquio. Propterea Hier. 13. par. epistolaru suarum Epist. 15. vnũ quẽque garrulosum admonet dicens, linguam tuam a maliloquio, atque multiloquio cohibe, & ori tuo loris frenos impone. Caue, ne qđ in reprehensionẽ veniat, dicas. Lapis emissum ẽ sermo prolatus. Quapropter diu, antequam proferatur, cogitãdus est. Hæc ille. Et Hora- tius in epistolis. Semel emissum volat irreuocabile verbũ. Contra etiam talem uerbosum loquitur Augustinus ad fra- tres in eremo. scr. 3. qui intitulatur de silentio, dicens. O uerbosẽ, tua conditio est occulta manifestare. Nota in con- uentibus aliis prædicare. Quod si nescis, somnias inaudita, fingis te scire, quod nescis, vt libenter audiaris a cunctis. O artifex mendaciorum. O faber fabularũ, lege, quod dicitur in psã. Quia vir linguosus non dirigetur super terram. Nec dirigetur in terra promissionis. Hæc ille.

Quintò lingua est cõmuniter vana, vtpotẽ, citius loquẽs de trãditorijs, quam de æternis, de temporalibus, quã de spi- ritualibus, de rebus vitiosis, & spurcitijs, quã de virtutibus, & rebus salutiferis. Quia iuxta Christi testimoniũ, quo ma-
ius

ius non est, qui de terra est, de terra loquitur. Iohan. 3. De illis ergo, qui solent frequenter loqui ad nuicem de precedētibz materiis, potest intelligi illud psal. Vana locuti sunt unusquisq; ad proximum suum. Et alibi. Quorum os locutum est uanitatē, id est, de rebus uanis, ut potē, de mundi honoribus, de delitiis carnalibus, de delicatis, atque preciosis cibis, & potius de rebus temporalibus, de seculi uanitatibus, de officiis, & beneficiis, atque similibus. Istæ. n. sunt uanitates, de quibus solent mundiales homines loqui. Hæc autem uana locutio permaximè contingit in conuiuiis, & banquetis, in quibus fiunt multæ confabulationes, etiam interdū ualde graues, & ihonestæ. Et ut dicit Aug. ad fratres in hæremo. ser. 3. sermo uanus uanæ cōscientiæ iudex est. Nam qualis es, tales sermones loqueris. Hæc ille. Hinc Petro dictum est Mat. 26. Loquela tua manifestum te facit. Et quæ omnes debeant uitare uanas, & inutiles locutiones, eò maximè, q; ut habetur Matt. 12. de omni uerbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddēt, &c. præ cæteris tñ ad hoc tenentur uiri religiosi, atque vniuersi Ecclesiastici. Ut enim dicit Ber. de consideratione ad Eugenium Papā. Inter seculares nuge, nuge sunt. Sed i ore sacerdotis sūt blasphemie. Consecrasti os tuū Euangelio, talibus aperire illicitū, assuescere sacrilegium est. Hæc ille. Et breuiter, ut dicit Hiero. parte epistolarum suarū Epist. 85. In ore sacerdotis, vel monachi nullum unquam debet esse uerbum, in quo, non sonet Christi nomen. Insuper Isid. lib. 2. de sum. bo. c. 39 dicit, q; uani sermones in ore Christiani esse non debent. Et sic patet de locutione uana.

Sexto lingua est acuta, id est, facilis ad percutiendum, & vulnerandum proximum in fama, honore, & gloria, psalm. Acuerunt linguas suas, sicut serpentes. Serpentes enim dū acutū linguas suas, uenenum dare se disponunt, ita & multi acutæ linguas suas blandiendo, & adulando proximis suis, quos tamen intendunt percutere, & mordere, occultè detrahendo, & distamando, iuxta illud eiusdem psal. Molliti sunt sermones eius, scilicet, linguæ acutæ detractoris super oleum, & ipsi sunt iacula, scilicet, ledendo in fama, aut gloria. Vnde idem psalm. in alio passu. Exacuerunt, supple, detractores, ut gladium linguas suas, intendunt arcum

Tract. Secund. Pars II.

rem amaram, sup. his quibus detrahunt, ut sagittent in oculis immaculatum, id est, innocentem, aut illum, qui in nullo eis nocuit, circa quod notandum, quod gladius de prope ferit, arcus autem de longè. Est ergo sensus, quod homines per linguam acutam detractionis feriunt, nedum extraneos, aut qui de longè ad illos attinent, uerum etiã propinquos, utpotè, parentes, & amicos. Nec quidè possunt diu in se cõtinere uenenum malitiæ suæ, quo non minus ipsum statim diffundant, nunc de isto detrahendo, nunc de illo. Ideo sequitur. Subitò sagittabunt eum, scilicet, innocentem absentem, & non timebunt. Nam tales detractores, nec Deum timeant, nec homines reuerentur. Lucae 18. Verecundiam amiserunt, & timorem Domini, firmauerunt sibi sermonem nequam, i. deliberauerunt apud se, & consulerunt notabiliter infamare proximum suum machinantes contra eum dolos sequitur. Narrauerunt, supple, bona de illo, de quo detrahere uolebant, & hoc ideo, ut absconderent laqueos, scilicet, suæ deceptionis, aut detractionis. Mos nempe detractorum est præmittere aliqua laudabilia de illo, cui detrahere uolunt, ut sic uideantur magis cõpassione duci ad narrandum defectus eius, quam liuore inuidiæ procedere. Solent enim tales, quasi suspirando in cælum præmittere uocem ad cætes. Ego diligo talem sciens, quod habet multas bonas, & pulchras partes. Sed dolè refero, quod diciturus sum, &c. Ecce quomodo lingua acuta detractorum narrat bona de proximo, ut abscondat laqueos suos, id est, in insidias, & finitimam intentionem. Dixerunt, quis uidebit eos, quasi nullus. Et ideo scrutati sunt iniquitates, utpotè, diligenter inuestigantes, & inquirentes, si quid possent inuenire in eo quod possent illi obficere, & sic eum infamem reddere. Sed profectò plerunque defecerunt scrutantes scrutinio. Hoc autem fit, cum tales non inueniunt apparentem materiam detrahendi de bonis, uel dic, quod hoc fit, cum tales post prolatam à se detractionem citantur ad instantiam legiorum & hoc in materia iniuriarum. Et quia non possunt probare iniquitates, quas finxerunt, ideo a recto iudice taxantur ad emendam, & interdum ad reparationem solennem. Ecce quomodo deficiunt scrutantes scrutinio. Et sic patet de lingua acuta, & per consequens de sex malis, quæ operatur

ratur lingua nequam, secundum quod descripsimus sextuplicem linguam conformiter ad sex elementa, seu litteras huius nominis lingua. A quibus quidem malis summopere nobis cauendum est, si cupimus Deo placere, & animas nostras saluas facere.

DE LINGVA ADVLATORIA.

Cap.

II.

CONFITEOR tibi Domine pater celi & terra, quia supple. peccani nimis cogitatione.]Mat. 11.

Postquã habitum est de peccato linguæ in generali cõsormiter ad sex litteras dicti nominis lingua, consequenter descendendum est ad particularia, eò, quòd sermones uniuersales sunt minus utiles, & presertim in materia morali. Vt ergo aliquẽ ordinem teneamus, quo facilius possint peccata linguæ describi, & annotari, decreui huiusmodi peccata transcurrere secundum ordinem alphabeticum usque ad litteram, m, inclusiuẽ.

Prima igitur littera alphabetica est, a, per quã possumus accipere primum peccatum linguæ, quod est adulatio, de qua in presenti tria uidebimus quæ sunt.

Diffinitionis, Offensionis,

Comparisonis.

Primò igitur uidendum est de diffinitione adulationis. Est ergo adulatio secundum Aug. super psal. Fallaci laude aliquem seducere, utpotè, laudando eum, quia pulcher, quia fortis, quia diues, quia sapiens, & prudens, quia doctus, quia deuotus, quia ab omnibus dilectus, aut æstimatus, quia pius ad pauperes, & huiusmodi. Nam oĩa talia uerba pertinent ad adulationem, presertim cum dicuntur animo complacendi illi, cui dicuntur. Et ideo possumus dicere, quòd adulatio est peccatum consistens in Sermone panæ laudis alicui exhibere eum intentione complacendi. Vel secundum beatum Thomam 2. 2. q. 115. art. 1. Adulatio est excessus delectandi aliquem uerbis, uel factis. Verbis quidem, ut dicèdo alicui mulieri, uel puellæ, quòd sit pulchrior totius ciuitatis, & hoc totũ, ut ipsa in huiusmodi laude delectetur.

Factis

Tract. Secund. Pars II.

Factis uerò, ut cum sutores componunt studiosè uestes aliquibus, siue iuris, aut mulieribus, cum quadam nouitate, & curiositate, ut sic illis cõplaceant. Adulatio ergo est per uersa laudatio. Vel secundum magistrum Alex. de Ales in 2. parte summae suae. Adulatio est peccatum proueniens ex sermone uanae laudis alicui factae intentione placendi. Adulator enim solet loqui placentia, ut sic possit ad se trahere amorem, & fauorem hominum, & exinde emolumentum, atq; lucram acquirere. Cum tamen dicat Aug. ad Casolanũ scribẽs, & similiter recitatur 1. 1. q. 3. nemo, q̄ melius est pro ueritate pati supplicium, quàm pro adulatione consequi beneficium. Patet ergo, quid sit adulatio.

Secundo principaliter uideũdum est de offensione huius peccati. Pro quo notandum, quòd quis potest Deum offendere mortaliter per adulationem tribus modis, uidelicet.

Ratione materiae .

Ratione formae ,

Ratione finis .

Primo quidem ratione materiae, ut cum quis laudat aliquem de peccato suo, utpotè, quia bene uerberauit talem, uel talem. Item quia habet pulchram ancillam. Vel quia est optimus potator, uel quia est pulcher ribaldus, & huiusmodi. Da etiam exemplũ, cum quis laudat aliquam mulierem de iniquitate sua. Nam quicumq; aliquem laudat, siue uirum, siue mulierem de eo, de quo non debet laudari, sed potius uituperari, & si hoc faciat, ut ei placeat, & tandẽ lucrum reportet uerus, adulator est psal. Laudator peccator in desideriis animae suae, scilicet, ab adulatoribus, & iniquus benedicitur, cum tamen meritò deberet uituperari, & reprobari. Quantum malum autem sit adulatorie laudare hominem in desideriis animae suae, patet per Augustinum super psalm. Qui exponẽdo prædictum uersum dicit, quod linguae adulantium alligant animas in peccatis. Delectatur, inquit, ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudatur operator. Propterea propheta Ezech. 13. cap. comparat tales adultores duobus generibus hominum.

Primo quidem linientibus parietes. Contingit enim quandoq; parietẽ semel constructum desuper liniri, & deest

bari, ut sic minus appareat turpitu do, & vilitas illius. Sic adultores blādiuntur malis, & peccatoribus, & signanter si diuites, aut nobiles fuerint, dicentes, quod bene ad eos spectat talia, vel talia facere, & quod potestas eorum bene se extendit vsque illuc. Atque per hunc modum fouent eos in peccatis suis.

Secundo dictus Ezechiel, vbi supra, comparat huiusmodi adultores his, qui ponunt puluillū sub cubito, aut ceruicā sub capite dormire volentium, ita dicēs. Veh, qui consument puluillos sub omni cubito manus ponentes ceruicā sub capite ad capiendas animas. Quod exponēs Greg. su per Ezechiel. & recitatur in decr. dist. 46. sunt nonnulli, dicit, quod puluillus sub cubito, & ceruical sub capite ponitur, ut molliter quiescat, per quod significatur, quod quisquis malē agentibus adulatur, hoc agit, ut peccator in culpa sūt quiescat. Veh autem in sacra scriptura importat æternam damnationem. Ecce quanto discrimini subiacent fatui, & miseri adultores.

Notandum autem circa hoc, quod lingua adulatoria per maximē regnat in domibus, ac curijs magnatum, regum atque principum, iuxta illud Christi uerbum Matthæi. 11. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Vestes enim molles de facili se aptant dispositioni corporis, cui adiacent, ita, & adultores toto posse studens applaudere, & complacere regibus, & magnatibus qui eos libenter audiunt, adeo quod habent liberum ingressum ad eos, etiam usque ad cubile eorundem. Vnde psalm. Dedit terra eorum, scilicet, principum, & magnatum, ranas, id est adultores in penetralibus regnum ipsorum, quia tales penetrant aulas, thalamos, & secreta eorum loca. Bene autem adultores apud psalm. rana uocantur, quia sicut ranæ tempore æstiuo in stagnis, & paludibus suo garritu faciunt magnum sonitum, quæ tamen in presentia hominū mox silent, ita, & adultores dicunt mirāda, & effertunt principes, usque ad tertium cælum, cū prættatur eius audiētia. Cū uero audiūt se interpretari à probis uiris, seu cum percipiūt sua adulatoria uerba non bene recipi, tunc silent, præ confusione, & rubore. Sed prohi dolor, ualde pauci sunt, qui tales adultores reprehendant, aut a suis domibus

Tract. Secund. Pars II.

bus repellant. Quinimmo eos ditant officiis, beneficiis, ac muneribus amplissimis, adeo, ut dicat Hiero. ad Damasum Papam scribens, & similiter recitatur in decr. dist. 37. Nonne uobis. Qui adulatur regibus hæreditates captat, alienas & opes congregat. Item Allianus de planctu nature dicit, quod ipis adulationis uento percutiunt laterales principum aures eorum. Et tales uocat adulationis artifices fabros laudis, figulos falsitatis, hi etiam, inquit, sunt, qui magniloque commendationis turba in diuitum auribus citarizant, qui ut emungant munera, caput diuitis oleo adulationis inungunt, prælatorum auribus puluinaria laudum subiiciunt, qui ab eorum pallis, aut ficturium puluerem excutunt, aut uestem ficti uel deplumant implumem. Et post pauca. Quid ergo adulationis unctio, nisi donorum emunctio. Patet ergo, quod illi, qui sciunt bene adulari, sunt beneuenti in curis magnatum, & principum; ibique optime faciunt munus suum.

Notandum insuper, & econtrario, quod illi, qui nesciunt bene adulari, siue, ut uulgo dicitur, bene ludere de plano lingue, non sunt beneuenti dictis curiis. Vnde ad hoc perloquendum solet narrari fabula de duobus uiris ambulatibus simul per quoddam nemus, quos contingit uenire coram rege samiarum & familia sua. Horum igitur primus a dicto rege requisitus, quid illi uidebatur de eo, & familia eius. Respondit times dicere ueritatem, & ait: Tu es bestia pulcherima, & rex ualde decorus in folio suo. Insuper familia tua honestissima est, atque curialis nimis. Quo audito rex eum collocauit ad latus suum, atque ipsum honorauit multis diuitiis, & muneribus. Post hæc rex predictus quaesit eandem quaestionem a socio suo. Ille ergo uidens qualiter socius suus adeo fuerat honoratus, & sublimatus pre mendacio suo, cogitauit, quod dicendo ueritatem plus deberet honorari maxime cum illa sit præstantior mendacio, ait, ergo regi Samiarum. Certe tu es turpissima bestia, & familia tua ualde uilis. Quo dicto mox hinc inde uerberatus est, atque confusibiliter de dicta curia eiectus. Sic in proposito illi, qui loquuntur placencia in curiis principum, & fauent malis, honorantur, & reportant munera, atque donaria plurima. Qui uero dicunt talibus ueritatem, ut potest, quia

quia crudeles sunt aduersus suos subditos, quos excoriant talis, gabellis, & grauaminibus pene infinitis. Itē, q̄ habēt famulos, & officarios, qui de bonis pauperum ditantur in immensum, tales certē statim eiciuntur de curiis eorum, etiam cum prohibitione ulterius redeundi, quousque fuerit pro eis specialiter missum.

Istud autem principaliter tangit prædicatores veros, & fallaces. Veri enim, & zelosi prædicatores parum permanent in magnis curiis. Adulatores uerò, qui loquuntur principibus, & curialibus placentia, ibi regnant, florent, ditantur, & tandem promouentur, propter quod dicebat moralibus ille Senec. utpotē, qui aulicus fuerat Neronis Imperatoris, & per consequens, qui bene expertus fuerat mores curiæ. Si, inquit, in clientelam fœlicis perueneris, uel alicuius potentis, aut ueritas, aut amicitia perdenda est. Hæc ille, libro de uerborum copia. Quia ergo uiri boni, & zelosi nesciunt, nec uolunt adulari, ideo communiter non habitant in palatiis regum, ac principum. Quo fit, ut nullus eis dicat ueritatem. Vnde idem Seneca libro sexto de beneficiis. Monstrabo, inquit, tibi, cuius rei inopia laborent, etiam magna fastigia, & quid possidentibus omnia desit, scilicet, ille, qui uerum dicat. Et post pauca. Vnde una contentio tibi est, qui blandissimè fa lat. Hæc ille.

Secundò, quis potest mortaliter peccare adulando ratione formæ, utpotē, cum quis aliquē laudat de eo, de quo est laudandus, sed tamen nimis excessiue ipsum laudat, & hoc, ut gratiam eius obtineat, & bene illi faciat. Da exemplum de illo, qui plus iusto laudat doctorem de doctrina sua, prædicatorem de prædicatione, consiliarium de consilio, medicum, aut chirurgicum de arte sua, artificem de arte sua, cãtorem de cantu, & huiusmodi. Hinc poeta Cato ait. Lauda parce. Debemus ergo summopere cauere nobis a nimia aliorū laudatione, & præsertim si præsentis fuerint, tum ut uitemus adulationis uitium in nobis, tum ne eos, quos sic eferimus, superbire faciamus. Nam, ut dicit Seneca ad Lucillum scribens, episto 60. Citò nobis placemus, si inuenimus, qui nos uiros bonos dicant, qui prudentes, qui sanctos. Nō sumus modica laudatione cōtenti. Optimos nos esse, & san-

& illimos

Tract. Secund. Pars II.

Rarissimos affirmantibus assentimus, cum tamen sciamus illos sepe metiri. Adeo quoque indulgemus nobis, ut laudari uelimus in id, cui contraria maxime facimus. Et tamen à parte rei non debemus tantum credere adulatoribus nostris, quantum nobis ipsis. Hoc autem probat idem Seneca, ubi supra, allegando historiam de Alexandro, de quo sic refert. Alexander, cum in obsidione cuiusdam urbis circuisset muros, ictu sagitte percussus, cum represso sanguine siccis uulneri dolor crederet, & crus obstupisset, ait. Omnes, inquit, iurant me esse Iouis filium, sed uulnus hoc me esse hominem clamat. Idem & nos faciamus, dum adulatio adest. Vos quidem dicitis me esse prudentem, ego autem uideo quod multa inutilia concupiscam, & nocitura optem. Hæc ille. Propter quod idem episto. 77. dat. salubre consilium contra uerba adulatorum, dicens. Intus te ipsum considera non qualis sis, aliis credas. Item Grego. & recitatur in dect. 11. q. 3. inter uerba, inquit laudantium, siue uituperantium super ad mentem recurrendum est. Et si in ea non inuenitur bonum, quod de nobis dicitur magnam tristitiam generare debet, Et rursus si in ea non inuenitur malum quod de nobis homines loquuntur, in magnum debemus letitiam proficere. Hæc ille.

Tertio, quis potest mortaliter peccare per adulationem ratione finis, ut cum quis alteri adulatur, ut eum decipiat. Maxima enim topica est, quod cuius finis malum est ipsum quoque malum est. Possimus tamen licite aliquem laudare de bonis suis, absque uitio adulationis, & hoc dupliciter.

Primo modo, ut resiliat à pusillanimitate spiritus, & tempestate

Secundo modo, ut auidior fiat ad uirtutum opera: Moderata tamen debet esse talis laudatio, & discreta, ne, scilicet, sit illi occasio superbix, & ruinæ spiritualis. Vnde Seneca libro de quatuor uirtutibus. Lauda parè, uitupera parcius. Similiter reprehensibilis est nimis laudatio, quam immoderata uituperatio. Illa enim adulatione, ista magnitudine suspecta est. Hæc ille. Patet ergo qualiter tribus modis cõtingit mortaliter peccare linguam adulatoriam. Et sic patet de secundo principali.

Textio principaliter uidendum est de cõparatione ad alato.

latorum. Pro quo notandū, q̄ eos possumus cōparare mul-
tis rebus, & signanter his, quę sequuntur.

Primò quidem cōparantur Syrenibus, quę in auribus
nauarum dulcissimè, & suauissimè cantāt, intātum, quòd
faciunt eos obdormire. Quibus dormientibus nauem sub-
mergunt, ipsosq; nautas occidunt, & demorant. Sic, & adu-
latores dulcissimè, & blandè loquuntur in auribus. Princi-
pum, & magnatum, atque prælatorum, tam seculariū, quā
claustralium, ad eò, quòd tales intantum delectantur in ta-
libus, adulationibus, quòd perunque obdormiunt, & per-
mittunt tales Syrenes, idest, ambitiosos adultores intrare
nauem ecclesie, ut potè, Curiam, Abbatiam, Ecclesiā cath-
edralem, & huiusmodi. Cumque illic ingressi fuerint, totum
dissipant iniustè, & prodigè uiuendo. Et hoc est, quod lo-
quitur Dominus, Esa. 3. dicens. Popule meus, qui beatum te
dicunt, uidelicet, tibi adulantes, ut aliquid accipiant, ipsi te
decipiunt. s. suis blandis verbis, & sermonibus, nutriendo te
in peccatis tuis.

Secundò comparantur puellæ, cuius industria capitur
elephas. Venatores enim scientes elephantem habitare in
deserto, ille destinant formosam, & ornatam puellam, quę
astans elephantem, incipit suauiter modulari, & cātare. Illius
ergo melodia allectus elephas, accedit benignè ad eam, in-
cipitque lambere mamillas illius, & tandem in sinu suo ca-
pit requiescens incipit dormire. Quo quiescente puella in-
figit cladium in cor ipsius, & sic eum occidit. Ad propositū
per elephantem intelliguntur magni principes, atque eccle-
siarum pastores, & præsules pariter diuites, & potentes, in
deserto huius mundi commorantes. Ad hos igitur conue-
niunt multæ puellæ, idest, plures adultores, qui more puel-
læ se præbent prædictis elephantibus blandos, atque ami-
cabiles. Qui reuera circa huiusmodi elephantem, nō cessant
cantare blandè, & suauiter, per adulationem, quousque eos
obdormire faciant, idest, in peccatis suis complacere, & de-
lectari. Et breuiter tales elephantem taliter decipiunt, quòd
sanguinem eorum, id est, temporalem substantiam sibi at-
trahunt, & acquirunt. Ecce quomodo adulatoria lingua oc-
cidit magnos, & potentes uiros spiritualiter. prouer. 16. Vir
iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per uiam non
bonam,

381 *Tract. Secund. Pars II.*

bonam Et in Psal. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur, supple, ab adulatoribus.

Tertio adultores comparantur oleo Oleū enim ex natura sua est molle, leue suaue, & tamen penetrat, corrumpit, & inficit. Nam vix est aliquod uas tam forte, quod per oleum non penetretur? Sic etiam est de adulatione. Nā adulatorix lingua, seu locutio auditores lenit, & mollit, blandiendo, commendando, applaudendo, & complacendo. Ipsos tamen inficit, & corrumpit, scilicet, eos in suis uitjs confouendo, atque eorum mala facta iustificando, & excusando. Propterea Hieronym. 3. par. epistolarum suarum epist. 22. ad Cellantiam scribens, dicit, quod nihil tam facile corrumpit mentes hominum, nihilque quod tā dolci, & molli uulnere animum feriat, sicut adulatio. Propterea loquitur Dominus per prophetam. Esa. 3. cap. dicens. Popule meus, qui uos beatificant, ipsi uos seducunt. Hæc ille. Item. Aug. super Psalm. 69. dicit, quod sunt duo genera persecutorum, scilicet, uituperantium, & adulantium. Plus persequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris. Hæc ille est etiam istud oleum adulationis naturæ penetratiuæ, adeo, quod uix sit aliquis tam circumspectus, qui nō penetrent usque ad intima per complacentiam, si adulationis oleo inungatur Bonus ergo, & prudens Rex, aut princeps, prælatus, aut summus Pontifex, diues, aut potens debet habere in curia, aut domo sua uiros timoratos, prudentes, & zelosos, qui inuigilent circa mores, non tantum familiæ, uerum etiam ipsiusmet, maximè cum nemo sine crimine uiuat, què tempore, & loco, & cum debita reuerentia moneant, si quid in eo dignum monitione, & emendatione uiderint. Vnde de Nathan propheta legimus. 2. Reg. 12. quod si correxerit Dauid, postquam perpetravit adulterium cum Besabee, & homicidium, in dolo faciendo mortuum uirum eius Uriam. Potuit ergo tunc dicere rex Dauid, illud, quod postea scripsit, s. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me oleum autem peccatoris, id est, adulatoris, non impinguet caput meum, id est, non me diuertere faciat à uero, & recto iudicio. Tria etiam debet dicere quilibet princeps, aut prælatus, procul pellens à se omnem adulatorem, eo maxime, quod sæper in uigilijs mortuorum, in peccatis suis per suam adulationem

rationem vult cāta: e placebo. Semper enim talis cātat plā
cebo, & nunquam d. rige, quia non optat dirigere illos, q
bus adulator, in uiam salutis, sed potius ad c. miteriū diu
tis epulou, hoc est ad infernum, caueat ergo sibi quisque
tali cantore de Placebo, ne tandē eum perpetuo pēnitent.
Ei sic patet de lingua adulatoria.

DE LINGVA BLASPHEMATORIA.

Cap. 1. §. 1. 1. 1.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli & terre,
ga supple peccati nimis locutione. [Math. 11.]

Postquam dictū est de primo peccato, lin
gua, q. est lingua adulatoria, consequenter
dicēdū est de secundo peccato lingua, quod
incipit p. b. quod est blasphemiam, de qua tria
principaliter uidebuntur, quæ sunt.

Diffinitionis, Gravitatis, Punitiois,

Primo igitur uidentur de diffinitione peccati blasphe
mie. Pōt ergo sic d. hñiri. Blasphemiam est cōtumelia, uel cō
uitium prolatum in iniuriam creatoris. Hoc autē pot. est
fieri dupliciter, secundum beatum Thomam 2. 2. q. 13. ar.
1. Primo quidem, cum quis negat aliqd de Deo, quod ei cō
uenit. Secundo uero, cum quis asserit aliquid Deo cōueni
re, quod ei minimē conuenit. Vtrumque enim derogat di
uino bonitati, & per consequens blasphemiam est. Maxime
cū nomen blasphemiam importet quandam derogationē ex
cellentie diuinæ bonitatis. Exemplum de primo, ut si quis
assereret Deum nō esse omnipotentem, aut non omnia sciē
tem, aut non summē misericordem.

Quantum igitur ad primū, grauiter blasphemabat Deū
ille rex impius Sennacherib. De quo legit quarti Regum
decimonono, quod dicebat Deum nō posse defendere. He
rusalē de manibus suis, q. n. eā capere: uellet, nollet Deus.
Vnde pp suum execrabile blasphemiam turpiter, & misera
biliter cōfusus est ab oīpotēti Deo, occisus una nocte ab an
gelo dñi nō minus 185. mille uiris. Ipse autē, & si tunc eua
serit, nihilominus ad ppria redens in breui a pprijs filijs
aspiratib. ad regnū interfectus est. Similiter blasphemabāt

Guil. Pep. super Conf. S Dei

Tract. Secund. Pars II.

Dei omnipotentiam ferui regis Syriæ, cui nomē Benadab, cū dicebāt ei de Hebræis, cōtra quos præliari uolebat. Dij eorum sunt montium, ideo superauerunt nos, supple, altera uice cum pugnaremus contra eos in montibus. Sed melius est, inquit, ut pugnemus cōtra eos in cāpestribus, & obtinebimus eos. 3. Re. 20. Ecce quō isti blasphemabāt Dei omnipotentiam, cum, s. dicebant eum tantum posse auxilia rē suis in montibus, & non in campestribus, quasi coarctātes, & limitantes Dei potentiam, cū tñ dñetur a mari usq; ad mare, & à flumine usque ad, &c. Vnde psal. Quis loquet̃, i. manifestare sufficienter poterit potentias domini? Ac sic diceret. Nullos. Bene ergo ostendit dñs Syrijs, & regi eorū fatuitatem suā, & q̃ esset Deus campestris, sicut montis. Nam inter præliandū in cāpestribus, siue in cōuallibus occisi sunt de suis centū millia peditum in die una. Die autē altera cecidit murus ciuitatis Asseth super 27. millia, qui remanserant, & qui ad dictam ciuitatem, ut protegerētur, se contulerant. Item Dei omnipotentiam blasphemabat ille impiissimus Nicanor, de quo legit̃ 2. Macha. 15. q̃ cum prælium inire uellet cōtra Iudæos in die sabbati, & illi respondissent rogantes, q̃ nō cogeret eos ad præliū tali die propter reuerentiam sabbati, & illius, qui uniuersa conspiciat, interrogauit, si esset potēs in cælo, qui imperaret agi diē sabbatorum. Quibus respondētibz, q̃ sic, subiunxit dicēs. Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negocia regis impleri. Ecce quomodo iste blasphemabat Dei omnipotentiam. Sed profecto illi malē successit, ut legitur in eodem. c.

Quantum ad secundum, quod tangit omnem scientiam Dei, illi grauiter blasphemabant Deum, qui ut legitur Iob. 22. dicebant. Quid nouit dominus, & quasi per caliginē iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat. Tales ergo negabant Deum habere prouidentiam de istis inferioribus, ut ex eorū uerbis patet, quod ad blasphemiam pertinet. Vnde de talibus blasphemijs loquens psal. ait. Dixerunt, non uidebit dominus mala, quæ facimus. Aut si uiderit, non intelliget, non curabit iudicare, sed dimittet totū impunē trāsire, Deus Iacob.

1. Christianorum, qui uident Deum per fidem. Sed hęc pe-

stiferam

Asferam blasphemiam scientiæ Dei reprobans in generali. Idem psal. subdit dicens. Intelligite insipientes in populo. Intelligite, in quâ, Deum omnia cognoscere, iuxta illud Hebr. 4. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, & Prou. 16. omnes uia hominum patent oculis eius, spirituum ponderator est dominus. Et stulti, i. blasphemii, uel heretici, qui auferunt à Deo, quod sibi conuenit, s. habere omnium scientiã aliquando sapire, idest, cum sapore, & suauitate cognoscite Dei scientiam.

Consequenter psal. reprobatur dictam blasphemiam in particulari, & primò illam, qua dicunt, & credunt Deum esse surdum, cum dicit. Qui platurit aurẽ, nõ audiet, quasi diceret. Quinimmo audiet, maxime cum det aliis, ut possint audire.

Secundò illam, qua dicunt Deum non uidere, uel nõ curare ista, cum subiungit. Aut qui finxit oculum, ad litteram capiẽdo, uel rationem, non considerat, immo considerat, quæcumq; sũt sub cælo. Eccl. 23. Oculi domini multo plus lucidiores super solem circumspectantes omnes uias hominũ. Vult ergo dicere psal. quòd ualde absurdum est, & grandis blasphemia dicere, quòd ille, qui alios facit audire, aut uidere, non audiat, nec uideat.

Tertiò Psalmista reprobatur illam blasphemiam insipientium, & stultorum, qua dicunt Deum non iudicaturũ grauius peccata in finali eius iudicio sic dicẽs. Qui corripit gẽtes, supple, in præsentia pro minoribus peccatis, nõ arguet, scilicet, in iudicio graues peccatores pro magnis eorum excessibus? immo tũc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbauit eos.

Quartò reprobatur psalm. illam blasphemiam, qua prædicti dicunt Deum esse inscium, cum ait. Qui docet hominẽ scientiam, nunquid, supple, erit inscius. Absit. Maxime cum omnis scientia à domino Deo sit. Patet ergo, quam bene reprobatur psal. blasphemiam eorum, qui dicunt Deum, nõ omnia cognoscere. Propter quod concludit dicens. Dominus scit cogitationes hominum. Ergo multò fortius opera. Prædictis autem cogitationibus hominum scit Dominus, quoniam uanæ sunt, idest, de rebus uanis. Vel uanæ, idest, instabile in bono. Vel uanæ, idest, absque bono, quinimmo plenæ malo.

Tract. Secund. Pars II.

Quantum autem ad tertium, quod tangit Dei summi misericordiam illi grauiter blasphemant Deum, qui credunt sua peccata excedere eius misericordiam. Et talis blasphemus fuit Caim, qui occiso fratre suo ait. Maior est iniquitas mea, quam ut ueniam merear. Gen. 4. Super quo dicit glo. ord. allegando Isidorum, quod uerbum Caim fuit blasphemiam in Spiritum sanctum, quae non remittitur in presenti, neque in futuro. Quia autem putauit Deum non posse sibi peccatum suum remittere, aut nolle hoc facere, tanquam non omnia posset, aut humanae salutis inuideret. Virumque, aut blasphemum est. Similiter illi blasphemant Dei misericordiam, & bonitatem, qui non credunt Deum uelle propitiari homini semel lapsa in peccatum. Contra quos currit illa uulgata auctoritas Ezechie. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et Christus ad Petrum Matt. 16. Petre, non dico tibi, ut dimittas fratri tuo usque septies, sed usque septuagies septies, id est, toties, quoties ueniam perierit, ueniam da illi, & dimitte ei, patet ergo, quomodo quis blasphemat Deum auferendo ab eo, quod illi conuenit, quod potest fieri tripliciter, ut dictum est.

Secundo potest quis blasphemare Deum asserendo illi conuenire, quod minime sibi competere potest, ut potest, si quis diceret Deum esse causam peccati, & similiter, quod homines peccent. Quia si Deus uellet homines non peccarent, nec per consequens damnarentur. Alij autem dicunt, quod ex quo Deus praesciuit aliquos damnandos, non debuit eos facere. Alij uero dicunt Deum esse ualde durum, & crudelem aduersus damnatos, quos pro momentanea culpa perpetuo damnat, & cruciat. Haec enim omnia, & similia sonant in iniuriam Dei, & blasphemiam bonitatis ipsius. Similiter Iudei grauissime blasphemabant Christum, uocantes eum blasphemum, daemoniacum, incantatorem, ut potest, quod in Belzebub principe daemoniorum eiciebat demonia.

Item potatorem uini, peccatorem, & amicum, atque fauorem peccatum, & multa his similia illi impropertantes, quae longe erant ab eo. Ecce quomodo contingit blasphemare Deum attribuendo illi, quod minime sibi competit. Et sic patet de primo principali.

Secundo principaliter uidentur est de grauitate peccati blasphemae.

blasphemix. Cuius quidem peccati grauitas maximè apparet, & ostenditur ex parte trinum, uidelicet ex parte.

Ingratitudinis,

Comparisonis,

Participationis.

Primo quidem ex parte ingratiitudinis Nam inter omnes peccatores hō blasphemus est maxime ingratus Deo, eo quod ipsum maxime inhonorat illo membro, quo ipse Deus eum honorat præ ceteris creaturis scilicet lingua. Quamuis enim Deus multi creaturis dederit, linguam soli tamen creature rationali ipsam contulit ad loquendum siue ad ipsum Deum, laudandum siue conceptus proprios alteri exprimendum. Nam etsi aliquæ aues uideantur loqui, ut sunt Graculus, merula, pica, & huiusmodi, non tamen intelligunt, quæ dicunt. Secus autem de homine. Propter quod dicit philosophus primo Perherme. quod voces in homine sunt notæ earum, quæ sunt in animis passionū. Valde ergo indecens est, quod Deus summè inhonoretur, & offendatur, per illud membrum, per quod maximè decorauit, & priuilegiavit hominem, scilicet, per linguam. Multæ enim auiculæ pro modulo suo Deum laudant ore, & lingua iubilantes illi. In cuius rei signum auicula, quæ a lauda vocatur, a laude est sic nuncupata. Heu mi ser homo nomen domini blasphemando ipsum inhonorat, quem maxime laudare debuerat.

Secundo grauitas peccati blasphemix ostenditur ex parte comparisonis. Nam ipsi blasphemici comparantur multis rebus.

Primo quidem comparantur illis, qui crucifixerunt Christum. Vnde Apосто. de talibus loquens Hebr. 6. ait. rursus crucifigentes sibi met ipsos filium Dei propter ea August. super illo verbo Cayphæ de Christo. Blasphemauit Matt. 26. dicit, quod non minus peccant, qui Christum blasphemant regnantem in cœlis, quàm qui eum crucifixerunt ambulantem in terris quinimmo videntur grauius peccare, quam Iudei, aut crucifixores Christi. Hoc enim expressè ponit idem August. de verbis Aposto. sermo. 15. ubi sic ait. Minus est offendere Christum in Cruce pendentem, quam in cœlo sedentem. Hæc ille, Quid dicitis vos miseri blasphemici?

Nonne pro minima culpa habere. si ipsum proprijs manibus crucifixissetis, & occidissetis. Certè credo, quòd sic. Insuper credo, quòd ex tali culpa ualdè timeretis damnari. Quinimò essetis parati ieiunare in pane, & aqua omnibus diebus uitæ uestre ad expiandum huiusmodi scelus. Et ecce non minus peccatis, cum nunc Christum gratiose regnantem in caelis deliberatè blasphematis, ut patet ex dicti Penitemini igitur, aut deleantur peccata uestra. Nec quidem certè non solum, non minus, uerumetiam magis peccatis, quàm Iudæi Christum crucifigentes. Illi enim per ignorantiam peccauerunt, prout eis dicebat Petrus. Act. 3. Et similiter Paulus I. Cor. 2. dicit, quòd si cognouissent dominum gloriam, numquam crucifixissent. Vos autem nõ ignoratis Christum esse Dei patris filium, & in hunc mundum uenisse nostræ salutis causâ quinimmo hoc firma fide creditis. Ideo grauius peccat is quàm illi.

Secundo blasphemi comparantur damnatis. De damnatis enim dicitur Apoc. 16. quod blasphemant Deum celi præ doloribus suis, & uulneribus. Sic & multi in aduersitatibus etiam interdum modica constituti mox blasphemant nomen sanctum Dei, cum tamen illud potius, haberent benedicere, & laudare more ipsius patientissimi Iob dicentis. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen, & c. eiusdè. 1. Quinimmo illi grauius peccat, quàm illi. Tum cõparando statum ad statum, quia isti in statu merendi, & demerendi, & in loco misericordie. Illi uero extra statum merendi, & locum misericordie. Tum comparando pœnam ad pœnam, quia pœna huius mundi non est nisi res respectum. Ius. Qui ergo blasphemant nomen domini in terris affluunt, & discunt tantum damnatorum, quem & ipsi obseruabunt inferis. Propter quod de uno quoque tali potest dici illud, quod dictum est Petro. Lingua tua manifestum te facit, quod scilicet, sis de patria damnatorum, fortè per reprobationem.

Tertiò blasphemi cõparantur canibus rabidis. Illi enim primum sæuiunt in dominos suos, & benefactores, eos mordendo, si possunt. Sic, & blasphemi per inuerosam locutionem inuadunt dominum suum Iesum Christum iurando per passionem, crucem, & mortem eius. Item per corpus, & in
guinea

guinem ipsius. Propter q̄ de talibus merito conqueritur, dicens illud Esa. 3. Dominatores populi mei inique agunt, aut forte, quia sunt primi ad blasphemandum, aut quia defectuosos non puniunt. Ideo sequitur. Et iugiter tota die nomen meum blasphematur. Ecce quomodo canes rabidi, i. homines blasphemum inuadunt dominum suum Christum. Quinimo tales sunt multo deteriores canibus rabidis, sicut satis constat. Quid dicam? Certè deteriores sunt ceteris malis Christianis. Qui enim peccant alijs generibus peccatorum, possunt quidem faciliter per viam penitentiæ consequi remissionem. Non sic autem de blasphemia, quia, ut habetur Matth. 12. Spiritus blasphemie non remittetur, id est, vix remittetur, eò quod grauitas illius peccati valde prouocat iram Dei, ut non misereatur hominis blasphemum, sed remaneat obstinatus, atque iuri de peccato in peccatum, & de inconuenienti, ad inconueniens, secundum illud Eccl. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, id est, multis peccatis. Nam tales sunt cõter mēdaces, detractores, periuri, iutores, & huiusmodi. Sed non impunè, ideo sequitur. Et non discedet de domo eius plaga. Nam tales communiter multam penuriã patiuntur in presenti, tam in rebus secundis, quam in filijs, quam etiam in proprio corpore.

Tertiò grauitas huius peccati ostenditur ex parte participationis. Sunt enim multa peccata, quæ tantum tenent actores suos, ut sunt ira, inuidia, rancor, & huiusmodi. Sed hoc peccatum multos reos coram Deo facit præter actorẽ suũ, ut sunt parentes, & superiores, qui permittunt filios, aut subditos blasphemare. Idem iudicium est de multis hospitibus, qui permittunt in dominibus suis à personis infamibus nomen dñi turpissime blasphemari, & Christi dignissimũ Corpus amore lupino dilaniari, atque sanguinem ipsius spargi. Vt enim scribit 23. q. 3. qui potest. Qui potest resistere peruersis, & non facit, est eis coniecture. Nam pro hoc dolor hac tempestate grauius multo est, quo ad humanam politiam male loqui de principe terreni, quam de rege regnum Iesu Christo. Qui enim male loquitur de rege, aut principi terreno, si talis conuincatur ab officariis illius, mox cepitur incarcerationi & ad grossam emerdam cõdemnat. Qui uerò nomen dñi blasphematur, impunè euadit. Et ideo in hoc rectores cõita-

tum, sunt similes antiquis Romanis, de quibus refert Aug. li. 2. de ciui. Dei c. 9. q. inhibuerunt omnibus poetis, & alijs ioculatoribus sub prena capitis, ut nullo modo comedias, uel carmina infamiae de aliquo ciue Romano componerent, uel recitarent, qui tamen de diis similia fieri permittentur, & publice decantari. Applicatio est facilis.

Quaeritur, utrū ille sit blasphemus, qui iurat per corpus aut sanguinem Christi. Responso. Anteq̃ Deus incarnaretur, blasphemum erat taliter iurare, quia erat Deo attribue re, quod sibi non conueniebat. Sed postquam carnem assumpsit humanam, non est blasphemus, qui sic loquitur, dum modo credat Dei filium esse hominem verum, & perfectū. Ut enim ex dictis patet, dupliciter contingit blasphemare Deum, aut cum sibi attribuitur, quod nullo modo sibi conuenit, aut cum ab eo negatur, quod sibi maxime cōperit. Modo sic est, q. q. hodie iurat per corpus Christi, dum modo credat Christum esse hominem, non attribuit sibi, quod illi non cōuenit, ut manifeste constat, nec similiter ab eo aufert. q. ei est proprium, de se patet. Igitur, &c. Nihilominus, qui se loquitur, quamuis catholicus, non excusatur a peccato. Tum quia sermonem suum, & iuramentum quodammodo cōuertit in iniuriam, & contumeliā creatoris. Tum, quia assumit nomen Dei, & Christi in uanum. Tum, quia generat scādalum. Quādo autem taliter iurans peccat mortaliter, & q̃ non declarat B. Tho. 2. 2. q. 13. art. 2. in solu. ad 3. dicens, q. talis, aut aduertit locutionem suam esse blasphematicam, ut potē, considerando significata uerborum, aut non aduertit forte, quia subito, & passione prorumpit in talem modū loquendi, & in uerba, quorum significationem non considerat. Si primo modo blasphemat, tūc mortaliter peccat. Si autem secundo, tūc solum uenialiter offendit. Solet tamen talis modus loquendi de Christo, siue iurandi per Christi passionem, mortem, aut huiusmodi uocari blasphemiam, quia uis improprie, & hoc forte ad terrorem taliter loquentiū. Qui tamen hodie iuraret per corpus Christi, quasi in detestationem diuinæ bonitatis, aut gratiæ, esset ueraciter censendus blasphemus. Et simile iudicium est de illo, qui diceret. In despectum Dei hoc faciam, uel non faciam. Et sic patet ad quaesitum.

De lingua blasphematoria. 141

Tertio principaliter uidentum est de punitione huius peccati. Pro quo notandum, q̄ blasphemia punitur multipliciter, & secundum multiplicem legem.

Primo quidem per legem scriptam punitur lapidatione. Vnde Leu. 24. dicitur, quod qui blasphemauerit nomē Domini morte moriatur, & lapidibus obruatur, & quia impij Iudaei imponebant beato Stephano blasphemiam, eo, scilicet, q̄ dixisse se uidere Christum ad dexteram Dei Patris stantem, ideo eum lapidibus obruerunt. Actū. 7. Nota etiā ubi supra, uidelicet, Leui. 24. quomodo filius mulieris Israeliticae ex praecepto domini fuit lapidatus in deserto, eo, q̄ nomen Domini blasphemasset. Vnde in horrorem huius uitae Iudas Machabeus iussit amputari linguā Nicanoris, & particulatim a uibus dari, eo, s. q̄ blasphemasset Dominum 2. Machab. vlt.

Secundo blasphemia punitur per legem nouam, sicut patet 1. Cor. 5. ubi legitur, q̄ erat Corinthi quidam fornicator, & blasphemus, quem Paulus tradidit Sathan, ut eius spiritus saluus fieret.

Tertio punitur per legem Paganorum. Vnde Daniel. 3. dicitur, q̄ cum rex Nabuchodonosor uidisset tres pueros illesos ab igne, in quem eos proijci fecerat, praecepit, q̄ qui cuiq̄ de cetero blasphemaret Deum, quem illi colebant, morte moreretur, heu si princeps infidelis morte affici iussit blasphemos. nominis domini, q̄to supplicio digni sunt principes catholici, ac eorum officarij, qui tales negligunt punire. Certe pro tali negligentia sentient penas aeternas, etiam dato, quod in ceteris sint boni.

Quarto punitur per legem ecclesiasticam, ut patet extra de maledicis. c. statuuimus. Ibi. n. statuitur talis pena, quod qui maledixerit, siue blasphemauerit Deum, uel beatā Virginem, siue sanctos, debet septem diebus dominicis stare in foribus ecclesiae, dum dicitur missa. Ita tamen, q̄ in ultima dominica stet sine pallio, & calceamentis, & corrigiam habeat ad collū. Item, q̄ in praecedentibus sextis feriis ieiunet in pane, & aqua, & non ingrediatur ecclesiam. Item, q̄ quo libet dierum praedictorum reficiat tres pauperes, aut duos uel unum, iuxta facultatem suam. Quod si ad hoc non suppetant eius facultates, hoc in aliam poenam commu-

Tract. Secund. Pars II.

etur. Quòd si prædicta renuat sustinere, debet illi inter-
dici ecclesiæ ingressus, & in obitu ecclesiastica carere se-
pultura.

Aduertendum tamen est, quòd iste rigor obseruandus
est in foro ecclesiastico, & exteriori, ubi, scilicet, talis con-
uincitur. Secus autem in foro pœnitentiæ, in quo non
est necesse iniungere talem pœnitentiam, eo quòd omnis
pœnitentia in tali foro est arbitraria, etiam pro quocùq;
peccato.

Quintò blasphemia punitur per legem ciuilem, seu Im-
perialem. Nã. C. de hæreticis. l. Gazaros dicitur, quòd gra-
uius est æternam, quam temporalem ledere maiestatem. Sic
est autem, quòd qui delinquit contra temporalem maie-
statem, punitur grauiter, ut patet. C. ad leg. Iuliam maie-
statis. l. si quis est militibus. Igitur, qui blasphemat Deum, de-
bet acriter puniri, etiam secundum leges ciuiles. Propterea
Chrysostr. homil. i. Si, inquit, regem terræ blasphemantes
puniri oportet, multò magis regem cœli contumelia af-
ficientes.

Sextò blasphemia punitur uarijs modis secundum con-
suetudines patriarum. Vnde de beato Ludouico quondã
Francorum Rege legitur, quòd statuit blasphemantiũ lin-
guas candenti ferro perforari. Similiter legitur in chroni-
cis Regum Franciæ, quòd Rex Philippus, simul & Impera-
tor edidit talem legem, quòd si quis compertus esset bla-
sphemare Domini nomen, dimitteretur in fluuium, aut
paludem, citra tamen mortem. Et hæc lex adhuc obseruat
Meth s, prout uidimus proprijs oculis. Legitur etiã in eis-
dem chronicis, quòd tempore dicti Philippi contigit in
Francia quosdam ludere ad aleas. Accidit autem eum,
qui perdidit nummos suos, grauiter blasphemare no-
men Domini. Nec quidem istud sibi suffecit, uerum
etiam iactauit lapidem in imaginem diuæ Virginis Ma-
riæ in dextra filium gestantis, quo fregit partem brachij
imaginis filij. Quo factò, subito ex illo brachio sic tra-
cto profluxit sanguis. Quo liuiti multi egroti sunt sa-
nati. Satelles autem prædictus iudicium Dei non euasit.
N. m. mox à demonio arreptus, eodem die spiritum misera-
biliter efflauit. Ita autem pœna magis ex Dei iudicio,
quam

quam alias processit Et ideo saltem timore poenæ cauenda est blasphemia.

Exemplum etiam sequens aperte insinuat, quam grauiſſimum sit blasphemare Deum, & signanter eius omnipotentiam. Refert enim Vincentius Belluacens. in Speculo historiæ, de duobus hominibus compatribus in partibus Bononiæ, qui cum sederent ad mensam allatus est capo. Hunc ergo unus eorum arrepto gladio in frustra diuisit. Quo facto, alter ait. Profecto compater sic expediuisti caponem iustum, ut Sanctus Petrus, si uellet, ipsum rote grare non posset. Cui alter grauius blasphemans subintulit, dicens. Certè compater, non solum Beatus Petrus, uerum etiam ipse Christus, si impetraret, ipsum gallum resuscitare non posset. Quo dicto, mox gallus uiuus cooperatus plumis exiliuit, alas percussit, cantare cepit, & plumas excutens totum liquamen super dictos compatres ad mensam sedentes aspersit. Insuper illico dicti blasphemii lepra sunt percussi, & quod mirabile est dictu, plaga lepræ in posteris eorum, quasi hereditaria permansit, usque ad eorum obitum. Ecce, quantum Deo displicet, cum blasphematur eius omnipotentia, ac quicquid in eo est.

Non mirum ergo, si Deus irascatur contra mundum propter blasphemie horrendum uitium. Vnde Commentator pragmatice sanctionis satis ad propositum refert super prologum eiusdem, de Roberto Francorum Rege, atque filio Hugonis Capeti, quod cum semel in ecclesia sancte Crucis Aurelianens. oraret pro pace sui regni, imago sanctissimi Crucifixi respondit sibi, quod non haberet pacem in regno suo, donec blasphemiam, & crimina notoria, quæ erant in regno sua extirparet. Caueamus ergo charissimi, nobis a uitio detestandæ blasphemiz, ne nos contingat tandem puniri in inferno sine fine, quod Deus auertat.

Tract. Secund. Pars II.

DE LINGVA CONTENTIOSA.

Cap. IIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra. quia, *supple, peccavi nimis locutione.* Matth. II.

Postquam dictum est de secundo peccato linguæ, quod est lingua blasphematoria, consequenter loquendum est de tertio peccato eiusdem linguæ, quod incipit per C, quod uocatur lingua contentiosa. Vnde de ipsa contentione tria principaliter uidebuntur, quæ sunt.

Diffinitionis, Grauitatis, Distinctionis.

Primo igitur uidentum est, quid sit contentio. Huius ergo diffinitio potest esse talis, secundum B. Thomam. 2. 2. q. 39. art. 1. ubi allegans Beatum Ambrosium dicit, quod contentio est impugnatio ueritatis, cum confidentia clamoris. Habet autem ipsa contentio magnam affinitatem cum litigatione. Tum, quia utraque opponitur concordie, seu charitati. Tum, quia, utraque cum clamore committitur. Vnde de contentiosis, & litigiosis solet in Prouerbio dici, quod credant lucrari causam suam, per altum clamorem suum. Propter quod apud viros graues reputantur stolidi, ambiciosi, & uiles, seu contempubiles personæ. Alij autem aliter diffiniunt contentionem, dicentes, quod contentio est contrarium contraria assignatio. Nam contendendum talis est conditio, quod uno dicente, pica est alba, alter dicit eam esse nigram, & inde oriuntur lites, clamores, discordiæ, iniuriæ, inuidiæ, iræ, rixæ, odia, homicidia, & si qua sunt similia. Alij uero dicunt, quod contentio est acris, & aspera locutio, cum clamore facta ad infringendum dicta aliena, sive ad confirmandum propria. Nam proprie contentiosus est, qui impugnat dicta aliena, uel qui proteruè confirmat propria, & stat firmus in sensu suo, nolens uincere.

Ex quo patet, quod omnis talis gloriam propriam querit. Propter quod à sacris Doctoribus contentio ponitur filia inanis gloriæ. Et sic patet de triplici descriptione contentionis.

Secunda

Secundo principaliter videndum est de distinctione contentionis. Pro quo notandum, quod triplex est contentio, videlicet,

- 1. Emulationis,
- 2. Disputationis,
- 3. Litigationis.

Prima igitur contentio uocatur emulationis. Et hæc pcedit ex inuidia, siue ex inordinato amore. Exemplum de utroq; simul, sicut uidere est de illis, qui contendunt de magistris suis, dominis, aut praelatis, qui eorum sit maior, sepe enim contingit, qd illi, q afficiuntur alicui doctorum artificum, uel perito uiro, uidetur illis, q nō sit illi similis super terrā. Et ideo cum audiunt aliquem alius super eum ab aliis extolli, mox prorumpunt in uerba cōtumeliosa, iniuriosa, opprobriosa, rixosa, & contumeliosa, & talis cōtentio fuit inter multos tempore primitiue ecclesie plus zelātes quā expediebat super his, a quibus baptizati fuerāt. Unde tales redarguens Apo. 1. Cor. 1. ait. Cōtentiones sunt inter uos. Hōc autem dico, quod unusquisq; dicit. Ego sum Cephæ. i. Petri. Ego Pauli. Ego Appollo. Diuisus est Christus. Quasi diceret non, sed est idē Christus, qui occulte operatur in sacramēto baptismi, & cui attribuenda efficacia, & uirtus ipsius sacramenti, non autem ipsi ministro, nisi forsā, tanq̄ instrumento, & cooperāti. Et ideo non est contendendum, a quo ministro qs baptizatus fuerit, sicut tunc faciebāt non uiter cōuersi, & baptizati, qui æstimabant, q qui a meliori & sanctiori uiro fuisset baptizatus, ille maiorē gratiā cōsequeretur, ac si ipsi hoīes darent gratiam, & baptismū, sicut Christus. sed iste error magnus erat. Non. n. hoīes sunt collatores gratiæ sacramentalis, sicut cuiuscunq; alterius, sed tantum Christus. Tales ergo errabant in inuidia, & non in ueritate ueritatis. Propter quod Paulus salubriter reduxit eos. Talis ē cōtentio emulationis indiscretē fuit in discipulis. Io. Bapt. qui æstimantes magistrum suū maiorē Christo, inceperunt inuidere Christo, cum. l. uiderunt plures incipere currere ad doctrinā ipsius, ita ut dicerēt ipsi Iohāni magistro suo. Rabbi, qui erat tecū trās Iordanē, cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Iohan. 3. Sed ipse Iohannes eos eduxit de tali inuidia.

Tract. Secund. Pars II.

etum misit duos ex illis ad Christum, dicens. Tu es, qui uenturus es, &c. ut, s. uidentes miracula eius agnoscerent, & crederent eum esse uerum Messiam, & Dei filium, atq; illi magis adhererent, ut dicit Chry. super Matth. Sic, & adhuc hodie multi fatui contendunt de doctoribus, de lectoribus, & similiter de sanctis fundatoribus religionum, & quis, s. fuerit maior Petrus, uel Iohannes, Augustinus, uel Thomas, Dominicus, uel Franciscus, & huiusmodi. Vanæ enim, atq; fatuæ sunt tales contentiones, & nil præter litem, discordiâ & partialitatem generant.

Legitur ad propositum historia satis communis, uidelicet, de duob. doctoribus, quorum unus habebat in magna ueneratione beatum Iohannem Baptistam, alter uerò B. Iohannem Euangelistam, quolibet multum commendante suum patronum. Condixerunt ergo sibi in publico facere disputationem solennem super hoc ad probandû, quis illorum sanctorum maior esset. Sed nocte præcedenti diem assignatam disputationis, Iohannes Baptista apparuit doctori sibi deuoto, & similiter Iohannes Euangelista alteri sibi deuoto reuelantes, quòd dimitterent talem disputationem, eò quòd ipsi bene concordabant in cælis in simul, hortantes eos, ut, & ipsi ad inuicem haberent concordiam, pacem, & charitatem in terris, & sic demum in supernis uiderent hanc ueritatem. Patet ergo, quòd non licet contendere de sanctis, quis eorum maior sit, sed sufficit eos debite reuereri, & honorare.

Secunda contentio dicitur disputationis. Sunt enim nonnulli scholastici, qui inter disputandum contendunt, quis uictor euadet, & socium superabit. Ob quam causam prorumpunt frequenter in uerba iniuriosa, & contumeliosa, plus etiam iusto exaltantes uocem suam, ut quos ratione vincere non possunt, saltè suis clamoribus, apud indoctos vincere uideantur. Quod prohibet Apost. 1. Cor. 1. dicens. Si quis uidetur inter eos contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, sed neque ecclesia Dei. Vnde potest esse tâta inordinatio in huiusmodi contentione disputatiua, q. inde natum est sequi notabile scandalum in audientibus, & tunc talis contentio est mortale peccatum, secundum beatum Thom. 2. 2. q. 93. art. 1. Vnde cum Paulus admo-

admonuisset discipulum suum Timotheum, dicens. Noli contendere uerbis, mox subiungit causam dicens. Ad nil enim utile est, nisi ad subuersionem audiētium. Subuersio autem audiētium importat notabile scandalū. Secus autem cum inter disputandum, quis forte plus iusto cōtēdit cum respondente, sed non sic, q̄ natum sit sequi graue scandalum, sicut frequenter fieri solet, etiam in scholis, & gymnasijs Theologorum, Tunc enim talis contentio est solum mala uenialiter secundum docto. ubi supra. Nihilominus contentio, quæ fit ad impugnandum falsitatem, si debito modo fiat, est laudabilis, & uirtuosa. Et catholici doctores contendunt contra hereticos, ad defendendum ueritatem, & impugnandum falsitatem. Talis tamen contentiosa disputatio non debet fieri coram idiotis, aut simplicibus personis, secundum beatum Thom. 2. 2. q. 2. art. 7. Et huius ratio est, quia fides talium tanto in eis est firmior, quanto minus contrarietatis aliquid audierunt. Nā audientes contraria his, quæ tenent, incipiunt vacillare. Et ideo illi prædicatores sunt ualde indiscreti, qui ad propositas per eos quæstiones in ambone arguunt pro, & contra. Argumenta enim debent fieri in scholis coram doctis. Resolutiones uerò dari debent clare, & nudā in ecclesia coram idiotis, & simplicibus. Nā si tales audierint rationem in oppositum ueritatis allegari siue contra fidem, siue contra bonos mores, forsitan tali rationi adeo firmiter adhærebunt, q̄ inde diuertere non poterunt, quantumcūque postea p̄ ueritate arguatur. Nota de illo prædicatore indulgentiarum, qui forte, ut doctus appareret, multipliciter argumentatus est suas indulgentias non ualere. Cumque uellet incipere argumētari pro altera parte, curatus cepit cantare. Per omnia sæcula, &c. Et sic oportuit ei facere finem, Populus autem missa dicta recessit, dicens. Certè credimus his, q̄ dixit prædicator noster, & ideo bene uidemus indulgentias suas non ualere.

Tertia contentio dicitur litigationis. Sunt enim multi, qui inuerecundè, & effrenatè contendunt litigantes in iudicio, tã ciuili, quàm ecclesiastico, quod ualde uitiosum est, & uituperabile. Vnde & Apostol. de hoc reprehēdit Corinthios dicens. Frater cum fratre iudicio contendit. I. Cor. I. Hoc autem non solum tangit partes contendentes in iudi-

Tract. Secund. Pars II.

cio, verum etiam earum procuratores, & aduocatos, qui frequenter absque ratione loquuntur, & eamant, etiam interdum cum iniurijs, & inuectiuis, & signanter per propositiones negatiuas, ne per affirmatiuas capiantur. Cogitant enim apud se, quod propositio negatiua nihil ponit, & ideo audacius, & subtilius alios uituperant per huiusmodi propositiones negatiuas. Cum tamen scribatur. 5. q. 10. in loco. quod quicquid aut confidentium consultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur, sic debet in summa uerborum relatione referri, ut nec contentiosis uerbis, id est, clamoris sensus audientium perturbet, nec iudicij uigorem de tumultu eneruet. Dicitur etiam. 5. q. 2. si primates, quod iudex debet laborare ad concordiam, & litigantes conciliare. Et idem habetur in iure ciuili. §. de offi. pres. illicitas. Licet ergo in iudicio contendere in repetendo suum, quod alias reuocari non potest. Nihilominus hoc fieri debet eum modestia, quantum est possibile.

Sed forsitan dicet aliquis omnino esse illicitum contendere in iudicio, etiam coram quocunque iudice, maxime cum dicat Christus, Matt. 5. Qui uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium. Ad hoc dicitur, quod predictum uerbum non est preceptiuum sed consiliatiuum, id est, bonum, est sic facere. Non ergo obligat, nisi quantum ad preparationem animi, ut se licet, talis sit paratus, non solum ablata non repetere, si oportet, uerum etiam ad patienter ferendum, si clamidem perderet. Sic enim decernit, Aug. in sermo. de puero Ceturionis. Et similiter recitatur in decre. 13. q. 3. paratus, ubi sic legitur. Paratus debet esse homo iustus, & pius, patienter eorum malitia sustinere, quos fieri bonos querit, ut potius numerus crescat bonorum, non ut pari malitia se quis numero addat malorum. Deinde ista precepta magis sunt ad preparationem cordis, quam ad opus, quod in aperto fit, ut teneat in secreto animi patientia cum beneuolentia. Hec ibi Patet, quod licet contendere in iudicio pro tuitione iuris sui, nec istud prohibetur, sed tantum consuluitur. Nec quidem in merito consuluitur non contendere in iudicio, eo permaxime, quod in contentionibus iudicialibus sunt multa peccata ex utraque parte utpote, mendacia, periuria, odia contra melius

melig, fraudes, cauillationes, prodiciones, & similia. Propter
 quæ in toto salubrius esset talia quæ repetunt, omnino di-
 minuere, quàm tot periculus se exponere, uel saltem facere
 gatio:um apunctuamentum, etiam cum diminutione bo-
 ni iuris sui, præsentim attento, quod uariis est euentus bel-
 li causarum, & expensæ multæ. Et sic patet de triplici con-
 tentione, a qua cauendum est.

Tertio principaliter uidentum est de grauitate peccati
 contentionis. Pro quo notandû, q̄ grauitas huius peccati
 in hoc manifeste ostenditur, quia, se licet, ipsa contentio in-
 ficit omnes status, quia

Maiores, Mediocres, Minores.

Primo quidem inficit maiores, i. ecclesiæ Dei prælatos &
 qui primatum obtinet in ecclesiâ. Nam inter eos plerum
 que oritur quæstio, & contentio de primatu, utpote qui de
 beat primum locum tenere, qm̄ contingit eos in unum con-
 uenire. Et sic urauit cõtentio inter Apostolos, qui eo: um
 uideretur esse maior, quos Christus compescuit, dicens. Prin-
 cipes gentium dominatur eorû, & qui, &c. Luc. 22. Ex quo
 patet, quàm graue, & periculoum sit cõtentio uitiû, qd̄
 etiam præsumpsit aggredi sanctum illud collegium Apосто-
 lorum. Bene ergo loquitur Pl. ad propositû dicens. Effusa est
 contentio super principes. i. ecclesiæ prælatos, qui cõtendit
 non quidem pro animab. sed pro dignitatib. Notanter autẽ
 dicit, effusa, & hoc ad denotandum abundantiam contentio-
 nis eorum, quæ profectò tanta est, q̄ omnia alia, quæ ipsi fa-
 cere tenentur, postponunt honorib. & dignitatibus huius se-
 culi. Vnde deuotus Ber. uides omnẽ ecclesiæ feruere z. e. v̄,
 solû pro dignitate tuẽda. Honori totû datur, utilitati nihil.

Secundo contentio inficit mediocres, quales sunt eccle-
 siastici, quauis circa dignitates ecclesiasticas constituti, ut
 potẽ, curati, simplices capellani, ac religiosi. Nam inter hos
 multi multipliciter contendunt siue pp̄ dilatationem termi-
 norum suorum, siue pp̄ granitates, quæ potius fiunt uni, q̄
 alteri, siue propter libertates, priuilegia, aut exẽptiones. Ec-
 de malo huius contentionis loquens Salomoni Prou. 19. di-
 cit, qd̄ uir sapiens, si cum stulto contenderit, eius errores re-
 probando, siue irascet, siue redat, ipse, sup. sapiens non inue-
 nit et requiem, sup. apud stultum, eo q̄ talis omnia in malum

Gail. Pep. sup. Cõsist.

Y uerit.

Tract. Secund. Pars II.

uertit, & cum clamorib. suis pacem soluit. Tales ergo cōtentioni sunt à uiris iustis, & timoratis summopere uitandi. Nā ut dicitur Prou. 10. Honor est homini, cum se separat se a contentione.

Tertio contentio inficit minores, sicut uidere est inter plebanos, & simplices, etiam usque ad sexum mulebricem. Nam multi talium nunc cōtendunt in priuato, nunc in publico, nunc coram iudice, & hoc interdum pro nihilo, aut saltem pro modico, utpote pro nido unius pice, ut vulgò dicitur. Quod fit, ut plerunq; cotendendo consumant totam substantiam suam, & tandem eijciantur de habitacionibus suis. Nam ut dicit Salustius lib. qui intitulatur Catilinarium. Concordia paruæ res crescunt, discordia maxime dilabuntur. Vitandæ ergo sunt contentiones inutiles, quæ utique instigantur opere diaboli, cui sume displicet concordia hominum.

Hoc autem pate. tali exemplo. Legitur enim in Vitis Patrum, quod cum duo germani in eremo habitarent Deo seruiantes, & diu in maxima concordia uixissent, nunquā contentionis uerbum adinuicem habentes, tandem unus eorū à diabolo instigatus quadam die dixit socio suo. Tātum est charissime frater, q; non fecimus contentionē, faciamus uel unam. Cui alter dixit nescire se facere. Quē primus docuit dicens. Ponamus laterem, uel aliam rem in medium & ego dicam quod est mea, tu e contra, q; est tua, & ego iterum dicā, q; est mea, tu uero econtrā respōdebis, & sic faciemus in breui contentionem. Cum ergo ille cepisset dicere illam rem esse suam, & alius ecōtra dixisset suam primus durius loquens ait. Immo mea est. Quem alter estimans iratū subito acquieuit, dicens. Si tua est, ipsam accipe, & sic finita est quæstio, quia secundus contendere noluit, sicq; diabolus confusus abcessit. Nam & primus ueniam à domino pariter, & socio quæsiuit de eo, q; inuentor cōtentionis esse uoluerat. Patet ergo, quā grauē sit contentionis uitio per quod plerunq; solent Deum offendere maiores mediocres pariter & minores. Ab illo ergo uitio summopere cauere debemus, si saluari cupimus.

DE LINGVA DETRATORIA.

Cap.

V.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terre, quia, supple, peccavi nimis locutione.]
Matth. II.

Postquam dictum est de tertio peccato linguæ, quod dicitur lingua contentiosa, hic consequenter tractandum est de alio peccato eiusdem linguæ, quod incipit per D, quod dicitur lingua detractoria. De qua in Ps. lingua eorum, scilicet, detractorum est, sup. gladius acutus. Unde de hac lingua tria principaliter videnda sunt, quæ sunt

Diffinitionis,

Offensionis,

Assimilationis.

Primò igitur videndum est de diffinitione detractoris. Beatus ergo Thom. 2. 2. q. 74. ar. 4. eam diffiniens dicit sic. Detractor est alienæ famæ per occulta uerba denigratio. Hoc enim malum semper, & principaliter intendit omnis detractor, ut, scilicet, famam bonam, & nomen bonum auferat ab eo, de quo detrahit. Sed ne statim perpèdatur dolus & malitia illius, aut ne in faciem reprehendatur, ipse in occulto, seu in absentia illius, de quo detrahit, euomit uenenum detractoris. Et ideo differt detractor à contumelia, eo, scilicet, contumeliosus per aperta uerba intendit derogare honori proximi sui. Detractor uero in absentia proximi, eius famam lædit.

Querit circa hoc, utrū ois loquens de malo regimine proximi sui sit detractor. Pro responsione ponā tres ueritates.

Prima igitur ueritas. Cū peccata oris maxime pōderent ex intētionē loquētis, cōsequens est dicere quod quicumque loquitur de malo regimine proximi sui, ut famā eius denigret, i. obscuram faciat, extinguat, aut maculet, siue falsū illi imponendo, siue malū cōmissum augēdo, siue malū occultū p̄termisso ordine charitatis reuelando, ois talis mortaliter peccat, & ad restitutionē tenetur, non minus, quā ille, qui abstulit substantiam temporalem alterius.

Tract. Secund. Pars II.

Secunda veritas. Qui loquitur de malo regimine proximi sui ex qualiam leuitate, dummodo illud malum, de quo loquitur, non sit graue, talis solum non peccat uenialiter. Nec istud proprie pertinet ad detractionem. Et ad hoc propositum potest dari multiplex exemplum, ut potest esse, si quis dicat de illo, qui habet bibulam de meliori. Vel, qui est satis promptus ad tetaculum matutinum. Ita, qui est multum hilaris, & facetus ita, ut possit prouocare ad risum per uerba sua unum aceruum lapidum, & huiusmodi.

Tertia ueritas. Quicumque loquitur de malo regimine proximi, seu uicini sui, propter aliquod bonum, & cum debitis circumstantiis, nullo modo peccat. Quinimmo talis, per talem locutionem potest mereri uitam eternam, & presentiam in tribus casibus.

Primus, cum loquitur de malo regimine alterius ad illius correctionem, & hoc illis, qui possunt prodesse. & non obesse. Verbi gratia. Tu uides aliquam mulierem, forte iuuenem, quae absente marito suo, hinc inde discurret, etiam uisitans loca, & personas minus honestas, ad quam etiam uisitant uiri lubrici, & impudici, tu hoc uiso zelans salutem, & honorem illius, ipsam mones ad partem, & charitativam. Sed quia forte ad tuum uerbum non uult desistere, hoc dicis uni ex amicis suis animo proficiendi. Dico enim tibi, quod in hoc casu non es censendus detractor, sed salutis alienae uerus, & syncerus zelator, utpote, conformiter agens ad Christi preceptum Matth. 18. ubi ait, Si peccauerit in te frater tuus, aut supplex, soror, uade, & corripere eum inter te, & ipsum solum. Si autem, &c.

Secundus casus est, cum quis loquitur de mala uita alterius ad pietatem. Verbi gratia. Aliquis probus homo, uel mulier uenit ad praedcatorem, uel praelatum, quem credit habere zelum animarum, dicens ei. Pater tale, uel tale uitium regnat in hac ciuitate, siue inter ecclesiasticos, siue laicos, mercatores, officarios, aut huiusmodi. Rogans, ut de tali peccato loquatur in sua praedicatione, ut sic tales desistant, & se corrigant. Certum quicumque sic agit, laudabiliter, & uirtuose agit.

Tertius casus est, cum quis loquitur de facto alterius ad cautelam, ut sic auditores tanquam praemoniti sibi caueant,

Exempli gratia. Tu matrona uides aliquam iuuenem mulierem male famatam pro uita, quam ducit, & de eius filiabus, ut super omnia caueant sibi a familiaritate, & conuersatione illius, ne forsitan exemplo eius tales, & ipse efficiatur, maxime cum dicat Hiero. 3. parte epistolarum suarum epistola 85. quod nihil tam nocet homini, quam mala societas. Deinde subdit magnū uerbum dicens. Plusquam impossibile puto uirū diutius in bonis permanere operibus, qui mala, & afflicta conuersatione utitur, dicente Pl. cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. In praedictis ergo tribus casibus, licet loqui de mala uita alicuius abique nota detractionis. Et sic patet ad quaesitum.

Secundo principaliter uidendū est de offensione linguae detractoriae. Pro quo notandū, quod uitiū detractionis est maxime offensionis dupliciter, uidelicet, intēsiue, & extēsiue.

Primo quidem intēsiue, a deo, ut dicit Apostolus 1. Cor. 6. quod maledicti regnum Dei non possidebunt. Et Ro. 1. detractores sunt Deo odibiles. Est nepe hoc uitiū tanquam offensionis, ut equiparetur homicidio, ut patet in de. 6. q. 1. summa iniquitas. ubi dicitur, quod summa iniquitas est detrahere fratri suo, quia omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est. Item de pe. di. j. homicidiorū dicitur, quod homicidiorū tria sunt genera, scilicet, qui alios occidunt, qui odit, & qui detrahunt. Quinimmo tales grauius peccant, quam homicide corporū. Hoc. n. expresse tenet Aug. qui ad fratres in eremo. ser. 45. qui intitulatur de poenitentia agēda, dicit sic. Maiora sunt vulnera linguae, quam gladij. Gladius enim corpus interficit, non autem animā. Sed forsitan quaeres, quomodo detractio occidit animam, quae immortalis est? Respondeo, & si illam non interficiat, quantum ad substantiam illius, seu naturam, occidit tamen eam, quantum ad uitam gratiae, quam ab ea auferit demeritorie. Nam, & talē aīe mortē inserit quolibet mortale peccatum, dicente scriptura. Sap. 6. Homo per malitiā occidit animā suā. Vel dic, quod detractio occidit animam pro quanto detractor, quantum in se est, auferit a proximo suo gratiā, & uirtutes, per quas anima dicitur spiritualiter uiuere. Et breuiter detractio tam mala est intēsiue. i. secundū suam speciem, & naturā, quod de ea loquens Aug. super ps. exponēdo illud uerbum. Pro eo, ut me diligerēt, detrahebant mihi, dicit, quod plus

711 Tract. Secund. Pars II.

nocens in membris detrahentes Christo, qui animas creditum interficiunt, quam qui eius carnem, mox resurrecturam peremerunt. Hæc ille. Itē ad grauitatem, huius peccati facit, q̄ excedit in malitia peccatū furti. Hoc enī dicit Gre. & recitatur in decretis 6. q. 1. ex merito, ubi sic ait. Deteriores sunt, qui uitam, moresque bonorū corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiciaque diripiunt. Hæc ille.

Secundo vitium detractionis est maximæ offensionis extēsiue. Nam nulli loco parcit nulli tempori, nulli ætati, nulli sexui, nulli quoq; statui, ita ut dicat Hie. 3. parte epistolarū suarum: Epist. 22. ad Cellantiam scribens, q̄ pauci admodū sunt, qui huic uitio renuncient. Raroque inuenies, qui ita uitam suam irreprehensibilem exhibere uelint, ut hi nō libenter reprehendant alienam. Tantaque huius mali libido mentes hominum inuasit, ut etiam, qui procul ab aliis uitus recesserunt, in istud tamen, quasi in extremū diaboli laqueū incidant. Hæc ille. Vnde et graues, & magnæ plonæ, quamuis nō semper bonæ uitæ, tempus terunt in cōuiuuiis, & banquetis suis, ouoloquēdo, & detrahendo de absentibus quasi non habentes aliam materiā, de qua cōferant. Et hoc quidem malum se extendit, etiam usq; ad religiosas personas. Vnde noui quendā, q̄ habito ocio solitus erat dicere, q̄ uis tamen facere. Detrahimus modicum de priore nostro, quemadmodum ergo corruptus aer inficit omnia, & singula loca ciuitatis, etiam penetrando domos ecclesiasticorum atq; religiosorum, ita est de ueneno detractionis. Propter quod dicebat Iacobus in sua cano. 3. cap. qui non offendit uerbo, hic perfectus est.

Aliter autem possumus persuadere offensionē huius peccati etiam extēsiue, secundum q̄ per ipsam detractionem contingit tria hominum genera peccare, & Deum mortaliter offendere, uidelicet,

Detrahentes, Audientes, Patientes.

Primo igitur peccat mortaliter hi, qui de aliis detrahūt eo maxime, q̄ faciunt contra charitatem, quā tenetur hīe ad proximos suos. Item, quia faciunt contra Dei præceptū de quo Leu. 19. Nō maledices surdo. Ille etenim maledicit surdo, qui de absente loquitur in malam partem, qualis, & detractor. Item quia illos scandalizat, de quibus detrahūt

& auferunt bonam eorum famā, quæ non est paruus thesaurus, quia ut habetur Prou. 22. Melius est nomen bonū, quā diuitiæ multe. Quod ubi semel fuerit huiusmodi nomen bonum deperditum, non facile recuperari potest. Nā ut dicit Horat. in epistolis. Semel emissum uolat irreuocabile uerbum. Et notāter dicit poeta, uolat irreuocabile uerbum, Tum quā uerētur detrahere, seu reuocare uerba sua mala, adeo, ut quandoque dicant suis confessoribus hoc imponētibus, ut imponāt eis aliā penitētiā, qualē uoluerint, dummodo hoc non faciant, quia hoc esset seipsum confundere, & scādalizare. Ecce quomodo uolat irreuocabile uerbum ex ore detractoris. Tum quia detractio semel in conspectu, etiam unius, aut paucorum prolata de facili uolat de uno in alium. Quo fit, ut interdum tota ciuitas de hoc imbibatur. Insuper potest transire de ciuitate in ciuitatem de prouincia in prouinciā, & de regno ad regnū. Cum ergo difficillimum sit omnes illos in unū reperiri, qui inde inebriati sunt, patet euidenter, quomodo uolat irreuocabile uerbum detractiois. Tum quia homines sunt testa, quæ cū semel fuerit aliquo liquore imbibita, semper illius odorem retinet, dicente poeta. Quod testa recens capit, inueterata sapit. Ita & in proposito postquam homines ceperūt habere de aliquo sinistram opinionem, fortē hoc operāte uenosa relatione detractorem, uix postea possunt induci ad credendum oppositum, eō quod frequentius credunt malum de proximo, quā bonum ad hoc cooperante naturæ corruptione.

Secundo per detractioem Deum offendunt audientes. sunt enim plerique utrisque sexus homines, qui etsi de alijs non detrahant, libenter tamen præstant aures detractoribus. & malis relatoribus, in hoc credentes, nullū, aut leue habere peccatū. Et ideo ad ostendendum, quādo immunes sunt à delicto, & quādo nō, opus est tali distinctione. Aut enim tales se habent, ut displicentes, aut ut tacentes, aut ut inducentes, aut complacentes.

Primo quidem, ut displicentes, & tunc non solum, non peccant, uerum etiam merentur. Verbi gratia. Aliquis à castris inuenit se in societate eorum, qui portant carnes ad uescendū, id est, qui de alijs detrahunt. Quod ille, audiens in cor

811 *Tract. Secund. Pars II.*

de suo tristatur, & libenter uellet esse extra. Veruntamen non audet eos palam reprehendere, forte quia maiores, aut quia timet maius malum inde nasci. Nilominus ostēdit talem locutionem sibi displicere, siue signo, siue uerbo, ut potē, intermiscendo aliqua uerba, ut sic eos diuertat. Talis ergo taliter audiens detractionem fieri de absentibus, nullam habet inde culpam, ut dictum est. Talis autem erat diuus ille Chrysostr. qui de seipso loquen Homi. 2. dicebat. Si aliquem laudare, & commendare uelis, aures apperio, ut unguenta suscipiam. Si uero de aliquo uis maledicere, uerbis tuis ingressum obturo. Non enim stercus, & cœnum suscipere patior. Quod mihi lucrum si didicero, q̄ ille impus est. Immo maximum nocumentum ex hoc sequitur, & maxima iactura animæ. Hæc ille. Vnde legitur in uitis patrum, q̄ quidam senex pater rogauit dominum, ut donaret ei hanc gratiam, quatenus in somnum corrueret, quoties detraçtio interueniret.

Secundo possunt homines detractionem audientes se habere, ut tacentes, id est, merè passiuè, sic, scilicet, quod nec illis displicet, nec delectat talia audire, ut sunt illi, qui dicunt, quod dimitunt alios loqui, quæcunque uolunt, se referentes ad eos, & quod non est eis curæ, si alij bene, uel male loquantur de absentibus. Tales enim sic tacentes seipso decipiunt, quia saltem debet illis displicere, quod per alios offendatur Deus. Quod si sint superiores, & taceant, cū audiunt detractionem fieri, tunc grauius peccat. Quia ut habetur in decre. distin 83. error. error, cui non refutitur. approbatur, & ueritas, supple. tam doctrine, q̄ uite, cum minime defendatur opprimatur. Negligere, quippe cū possis perturbare peruersos, nihil est aliud, quam fouere. Neque caret serupulo societatis occulte, qui manifeste facinorosi sunt obuiare. Et quamuis ad hoc teneantur omnes, & singuli p̄ loco, & tempore, ut patet. 23. d. 10. ita planè, ubi dicitur, quod tunc, qui sociatur malis, si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus fauet, specialius tamē maiores, & prelati ad hoc tenentur, & hoc ex officio, ut dicit gloss. super dicto decreto. Error sic enim agebat magnus ille prelatus Augu. qui ad fratres in Eremo. Sermon. vigesimo sexto, qui intitulatur de murmure, & detractione dicebat

Hypocrita caue, ne ad mensam meam peruenias. Nam
 ibi antequam aliquid sumas lectio mea primo tibi legetur.
 Quid autem in ea primo seruare precipio, nisi quod sequitur.
 Quisquis amat dictis absentium rodere famam. Hanc mensam
 indignam nouerit esse sibi? De eodem etiam refert Possido-
 nius in libro de uita ipsius, quod omnem conuiuia a superfluis,
 & noxiis fabulis, atque detractionibus se se abstinere debere
 admonebat. Quod si qui non abstinuissent dicebat illos do-
 lendos esse de mensa sua, aut se de media refectione ad suum
 cubiculum surrecturum. Hec Possidonius. Sed hac tempesta-
 te apud multos prelatos, & magnates sunt beneuerti tales
 detractores, ita ut dicat psal. Auditi uituperationem, i. de-
 tractionem multorum commorantium in circuitu, supple,
 nonnullorum prelatorum.

Tertio homines detractionem audientes possunt se ha-
 bere, ut inducentes, & allicientes. Plerumque enim euenit,
 quod ubi detractor ab uno zelante de multitudine reprehendi-
 tum, non loquatur de absentibus, nisi quae bona sunt, e contrario
 ab uno alio, uel forte pluribus supportatur, excusatur indu-
 citur, allicitur forte sub his uerbis. Perficias, quae narrare coe-
 pisti de tali, uel tali. Cupio enim scire ueritatem. Nam, & de
 hoc, quod dicis aliquid audiui, sed non plene factum intellexi,
 ideo dicas nobis totum. Alij autem aliter alliciunt aliquos
 ad detractionem, utpote, dicendo. Talis talia de te dixit, &
 miror, quod taces. Istud autem faciunt, ut eum prouocent ad
 euomendum, si quid sinistri de illo scit, uel audit. Ecce cau-
 telae detractionum audientium. Sed nouerint tales inducto-
 res, quod non minus rei sunt apud Deum, quam illi, qui detra-
 hunt. Nam, ut in communi prouerbio dicitur raptum ma-
 lum operatur, qui tenet caudam, sicut qui ezcoriat.

Quarto homines detractionem audientes possunt se habere, ut
 complacentes, & delectantes. Sunt enim nonnulli, qui abstinere
 se a detractione, sed in hoc deficiunt, & se decipiunt, quod dele-
 ctant eos audire mala de proximis suis. In hoc enim graue peccatum
 habent. Quia, ut dicit Aug. in Epist. 111. ad Iulianum comitem scri-
 bens. Detractor, & libens auditor diabolus portat, alter in ore,
 alter in lingua. Et Isid. li. 3. de summo bono. c. 59. & similiter
 recitatur in decretis 11. q. 3. non solum dicit, quod non solum ille
 reus est, quod falsum de alio praesertim, sed & qui cito aure criminibus
 praebet.

Tract. Secund. Pars II.

præbet. Nam adeo grauius peccat ille, cui placet audire, de tractio, sicut ille qui detrahit. Vnde equiparat idem Ildorus audientes illi qui detrahit. Ait. n. sup. detrahentes non audias, susurrantibus auditum non præbeas, quia pari reatu detrahentes, & auditores tenentur. Et Bern. ad Eugenium. Detrahentem, inquit, audire, aut detrahere, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Nam qui libenter audiunt detractiones ab aliis fieri, ipsos quodammodo fouent in suis peccatis, ita, ut illi sint promptiores ad detrahendum. Quia, ut dicit Hiero. 3. parte epistolarum suarum epistola 7. ad Nepotianum scribens. Nemo inuito auditori libentes refert. Sagitta in lapidem nunquam ingreditur, sed interdum resiliens percutit dirigentem. Discat ergo detractor, cum te uidet non libenter audire, non facile detrahere, Hæc ille. Possumus etiam ad hoc propositum aliam dare si similitudinem, uidelicet, de lapide proiecto sursum, qui solet cadere super caput proicientis, eo quod non inuenit superius locum, qui ipsum detineat. Et hoc est, quod ait Sapiens Ecclesi. 27. dicens. Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput eius, ita, & detractor cum tristem uiderit faciem audientis, illico conticescit, pallet vultus, & heret labia, & totus in seipso confusus permanet, uelletque pro magna re nã quam de alio detraxisse. Insuper libenter reuocaret uerbum suum, si posset saluo honore proprio. Patet ergo, quomodo & quam multipliciter audientes detractionem Deum offendunt, præterquam in primo casu, de quo dictum est, cum, scilicet illis displicet talia audire. Non sumus ergo charissimi faciles ad audiendum mala de aliis, difficilius quoque ad illa credendum, nisi forsitan sufficienti ratione prohibenti. Nam, ut dicit Hiero. 3. parte epistolarum suarum epistola. 22. ad Cellantiam scribens. Nihil tam inquietat animum, nihilque tam mobilem, ac leuem mentem facit, quã facile totum credere, & obrectatorum uerba temerario mentis assensu sequi. Hinc. n. crebræ dissensiones, hinc odia nascuntur. Hoc est malum sepe de amicis inimicos facit. At contra magna quies animi, magnaque morum grauitas est non temere de quoquam sinistrum, quid audire. Hæc Hiero. ubi supra.

Tertio per detractionem Deum offendunt audientes. Nam maior pars hominum, cum sit imperfecta, statim cum audie-

audierint, seu intellexerint aliquos de illis detraxisse, irascuntur, impatientes efficiuntur, uerba pro uerbis, opprobria pro opprobriis, contumelias pro contumeliis, conuitia pro conuitiis reddunt. Ex quibus omnibus offenditur Deus, lite oriuntur, pariter & odia mortalia. Ecce, quomodo sagittæ par uulorū factæ sunt plagæ eorum. scilicet de quibus detrahitur. Sagittæ enim emissæ à paruulis parū lædunt, nihilominus hi, quos tanguant, fingunt se multum lætos fuisse ab eis. Ita, & multi cum audiunt alios de ipsis detraxisse, etiam interdum parum, aut in minimo, mox ultionem exposcunt, & reparationem sui honoris, & famæ, cum tamen patientiam tunc seruare deberent, dicentes conformiter ad Sene. li. de maliloquio. si uiri probi essent, qui de malè loquuntur, inde nihil moueret. Nunc aut malis displicere, laudari est, qui nō de me, sed potius de se loquuntur. Hęc ille. Salubre ergo circa hoc dat consiliū, pariter & remediū B. Grego. prout recitatur in decret. 11. Inter uerba, ubi ait. Inter uerba laudantium, uel uituperantium semper ad mentem re currendum est. Et si non inuenitur in nobis malum quod de nobis homines dicunt, in magnam debemus proficere letitiam. Et rursus si non inuenitur in nobis bonum, quod de nobis homines loquuntur, magna tristitia in nobis generari debet. Hęc ille. Talibus ergo patientibus detractiones, quæ de illis, fiunt benedicit dominus. Matth. 5. dicens. Beati eritis, cum maledixerint uobis homines, &c.

Quæritur circa hoc, utrum liceat alicui tolerare detractiones de se factas, aut dictas, cum ad eius notitiam aliis reuelantibus, perueniunt, similem quæstionem proponit B. Thom. quodlibe. 10. ar. 13. ubi quæritur, utrum aliquis peccet infamiam non repellendo. Ad quam respondet per tres propositiones, prout potest elici ex dictis ipsius ibidem.

Prima igitur propositio. Cōtēptus propriæ famæ, & similiter appetitus illius potest esse laudabilis, & uirtuosus diuersis respectibus. Nam appetere bonam famam pro proximum excitandum ad charitatē pertinet. Sed ipsam pro seipsum, ad inanem gloriam pertinet. Econuerso autē contemptus propriæ famæ rationi sui ipsius ad humilitatem pertinet.

Ratione uero proximi, qui inde scandalizatur, crudelitas. Et istud est contra illos, qui dicunt, quod non curant

Tract. Secund. Pars II.

rant uerba hominum, & quòd sufficit eis conscientia sua.

Secunda propositio. Illi, quibus incumbit ex officio salutem aliorum providere, peccant, nisi propriam infamiam, iuxta posse simul repellant, quia, qui negligit propriam famam, crudelis est. Hinc Gre. super Ezech. hom. 9. dicit sic. Hi quorum uita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt detrahentium sibi uerba compescere, ne eorum predicationem non audiant, qui eam audire poterant, & in prauis moribus remanentes bene uiuere contemnant. Hec ille. Unde propter hanc causam interdum nonnulli sancti pontifices summi congregauerunt generalia concilia, ad se purgandum de infamia, & nota mala per detractores sibi procurata.

Tertia propositio. Alij, quibus magis imminet custodia suae propriae salutis, possunt suae humilitati providentes, & consulentes, famam, uel infamiam contemnere. Unde Greg. ubi supra. Sicut, inquit, linguas detrahentium nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitationes debemus aequanimiter tolerare, & hoc, ut nobis meritum crescat. Hec ille.

Sic enim egit sancta Marina, de qua legitur in Vitis Patrum, quòd cum seruiret Deo sub habitu monachali, falso accusata fuit, quòd impregnasset filiam cuiusdam agricolae domus. Quam infamiam patienter sustinuit, atque quinque annorum spatio ante fores monasterij penitentiam durissimam sustinuit. Consequenter ad monasterium reuocata, mancipata fuit uilissimis seruitijs domus. In quorum labore tandem spiritum domino feliciter reddidit. At uero cum ex more monasterij lauaret corpus eius, mulier apparuit. Sic etiam egit beata Eugenia nobilissima, quae se Eugenum uocans in monachali habitu diu latuit. Successu autem temporis, cum fuisset in Abbatem domus electa, falso accusata fuit à Melentina femina, quòd cum ea stuprum committere uoluisset, tamè iniuriam patientissimè tulit. Cuius res publico iudicio ignis purgari deberet, tunc eoram iudice, & omnibus astantibus mulier apparuit, & sic saluatus est sanguis innoxius in die illa. Ecce quo haec duae sanctae uirgines linguas detrahentium contra se

excitatas æquanimiter tolerauerunt. Et hoc totum, ut sic per patientiæ uirtutem magis, ac magis cresceret earū salus. Et sic patet ad quæsitum, & per consequens de secundo principali.

Tertio principaliter uidendum est de comparatione huius uirij. Notandum ergo, quod detractores sunt similes multis rebus uilissimis.

Primo quidem sepulchro aperto. Vnde de ipsis potest dici illud Psalmi. Sepulchrum patens est guttur eorum. Sepulchrum enim patens, seu foueā, in qua acet cadauer hinc inde fetorem suum diffundit, eo quod ipsum intra se continere, aut celare non potest, & hoc propter defectū operculi: ita & detractor sciens aliquid sinistri de proximo suo, de hoc siere non potest, sed hinc inde huiusmodi uenenū diffundit. Et hoc ideo, quia lingua sua non habet operculum, aut si habeat operculum, ut potest dentes, & labia, utrunque tamen operculum de facili soluit detractor. Talis autē non erat ille, qui dicebat. Dixi custodiam uias meas, ut non de lingua mea posui ori meo custodiam, scilicet, murum, & antemurale Murum quidem osium, id est, duorum ordinem dentium. Antemurale uero de terra, per quod intellige duo labia. Legitur enim in historia tripartita de Abate Paphnucio, quod cum esset absque litteris, uenit ad quendam litteratum uirum, ut sub eo adipisceret litteras. Cum itaque uenisset ad illum Psalmum psalterij; Dixi custodiam uias meas, ut non, &c. Dixit magistro suo, quod iam erat satis magnus clericus, & quod satis sibi erat de illa lectione pro tota uita sua, dummodo posset eam bene practicare. Vade, & tu fac similiter.

Secundo detractores sunt similes serpenti. Serpens. nisi gnater scorpio solet cum pedibus anterioribus applaudere hominibus, & quasi cum eis ludere, sed hoc simulans simul disponit caudam ad pungendum, & ad uenenū mortiferum infundendum. Sic & detractor in primis premitur aliqua laudabilia de illo, cui uult detrudere, ut sic homines non percipiāt malitiam suam, & ut facilius sibi credāt. Item uideatur ex compassione loqui magis, quā uere intudat, & tunc uenenum suū infundit. Et hoc est, quod subdit Psalmi. tibi supra. Linguis suis dolose agebant. Et bene dicit

Tract. Secund. Pars II.

dicit dolosè, quia à parte rei maximus dolus est taliter de trahere. Da exemplum de illis, qui dicunt. Talis est magnus clericus, sed damnum est, quòd non bene uiuit. Alij dicunt. Talis est magnus prædicator, sed non facit, quæ dicit. Alij dicunt. Talis habet multas bonas, & pulchras gratias, si uel let bñ uti illis, Ecce quomodo tales detractores lingua suis dolosè agunt. Quia profectò uenenum aspidum sub labijs eorum, supple, latet. Quorum etiã os maledictione, & amaritudine plenum est. Quia solent post laudabilia subinferre uituperabilia, maledicta, & amara. Hinc deuotus Ber. su per can. serm. 24. dicit sic. Detractores quodam succo simu late uerecundię conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adubrare conantur. Videas à detractore alta præmitti suspiria, sicque, cum quadam grauitate, & tarditate loquendi, vultu mesto, demissis supercilijs, & uoce plāgēti egredi maledictionem, & quidem tanto persuabiliorē, quā to creditur ab his, qui audiunt corde non auido, & magis condolenti affectu, quā malitiosè pferri. Doleo, inquit, uehementer pro eo, quòd diligo eum satis, & nunquā potui eum de hac re corrigere. Et alias mihi quidem bene cōpertum fuerat istud de eo, sed per me nunquā innotuisset. At quoniam per alterum res patefacta est, ueritatē negare non possum. Reuera ita est. Hæc Bernardus de dolositate detrahentium. Et ideo bene de talibus psalm. supra dicit. Veloces pedes eorum, idest, affectus ad effundendum sanguinem, idest, ad perdendum bonam famam proximorum suorum. Et breuiter non est timor Dei ante oculos eorum.

Tertiò detractores sunt similes cani. Sæpe enim accidit, quòd cum unus canis transiens uiam suam percutitur & plangit clamans, & cæteri accurrunt, & eum hinc inde mordent, atque cruentate faciunt, cum tñ potius illi cōpati, & misereri deberent. Sic & detractores audientes de aliquo detrahente, eum pariter lacerāt, & dicunt mala, quæ de seipso nouerunt. Sed utinam non imponerent illi falsa. Beate ergo ad propositum loquitur sapiens Eccles. 18. dicens. Sagitta infixam fêmori canis, sic uerbum in ore stulti, idest, detractoris, Natura enim canis est, quòd si habet sagittam infixam fêmori suo, nunquā quiescit, donec remouerit eā, Sic nec detractor donec malum, quod de pximo audiuit, alijs

aliis retulerit, etiam aliquid apponendo de suo. Sic enim solent facere detractores. Nota, si uis, fabulam illius uiri, qui cum mane de lecto surrexisset posuit unum ouum in illa parte lecti, in qua quicquid fuerat. Quod inueniens uxor eius, & admirans interrogauit eum, unde hoc processisset. Ille uero prius exigens ab ea iuramentum de non reuelando alteri, finxit, & dixit se produxisse tale ouum ex proprio corpore. Illa uero quamprimum potuit, hoc reuelauit proximę uicinae dicens uirum suum fecisse duo oua. Illa autem eodem ordine hoc reuelauit, & semper sub secreto uicinae dicens tale uirum fecisse tria oua, & sic deinceps, adeo quod in fine uicini rumor uolabat eum centum oua fecisse. Applicatio est facilis.

Quarto detractores sunt similes porco. Nam si porcus intrauit hortum floribus plenum, flores non queret, quia nihil ad eum de floribus, nisi forsitan ad subuertendum, & eradicandum. Quæret autem diligenter stercore, si quia ibi sunt & ibi stabit. Sic detractores non solent loqui de uirtutibus eorum, quibus detrahunt, nisi forte ad aggrauandum detractionem suam, & palliandum nequitiam suam, ne, scilicet, uideantur sinistra intentione loqui de absentibus. Quinimmo quod deterius est, si quis aliquem laudauerit coram eis de aliqua uirtute aut gratia, cui illi detrahere uolunt statim conuertent huiusmodi bonum in malum, forsitan dicentes, quod ille facit talia operatur, uel ut uideatur ab hominibus, uel quod non est taliter, qualiter dicit, quia, ut dicit Seneca 2. parte epistoliarum suarum Epist. 111. malus, id est, detractorum. De hoc erat apertum testimonium, de Iudeis, de quorum detractione loquitur Christus Matth. 23. ait. Venit Iohannes neque manducans, neque bibens, & dicunt demonium habet. Venit filius hominis, manducans, & bibens & dicunt. Ecce homo uorax, & potator uini. Sunt ergo detractores, & oblocutores de natura mali stomachi, quod cibos, quantumcunque electos in sui naturam conuertit. Sunt etiam similes serpenti, qui quicquid sumit, in uenenum conuertit.

Quinto detractores sunt similes muribus. Dicit enim Plinius in natura historiarum lib. 8. c. 10. quod elephatus, siue elephas, quamuis corpore, & fortitudine polleat supra cetera animalia

Tract. Secund. Pars II.

malia, valde tamé timet mures, adeo quod si odorem sentierit muriū, aut viderit pabulum in præscipio positum ab eo attingi, mox ipsum fastidit. Sic in proposito, non est tam riuosus, siue laicus, siue religiosus, nec tam magnus, siue comes, siue princeps, siue rex, qui non debent timere huiusmodi detractores. Verum de principibus minus detrahitur à subditis, & hoc fortè magis humano timore, quam Dei amore. Non subditi autem pterunque multa contingunt, etiam vsque ad libellos diffamatorios, & cantiones publicas de alienis principibus, & hoc, vt plurimum a vrbibus personis exercetur. Similiter plerique serui, & ancillæ solènt obloqui de illis, quibus antea seruerunt, etiam narrantes falsa, & inexcogitata ab eis, cum dicti domini bene se habuerint erga tales. Sed talè detractionem operatur eorum sola malitia. Propter quod quilibet sic detractus merito potest dicere, de talibus malis seruis, & ancillis illud psal. Pro eo, vt me diligerent, idest, diligere deberēt, detrahebant mihi, ego autè orabam, siue pro me, ut daret mihi dominus patientiam contra tales oblocutiones. Siue pro illis, vt remitteret eis dominus talem offensam. Insuper tales famuli, & famulæ, ac similes de infima plebe, quibus interdum beneficis fui, posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Sed profectò tales detractores, & signanter, qui reddunt mala pro bonis, non euadent iudicium Dei. Vnde de quolibet tali subditur. Constitue, idest, constitues tu. sup. Deus super eum, scilicet, detractorem, peccator è, idest, alium detractorem, qui reddat ei vicem, & diabolus stet à dextris eius, scilicet, impediens, ne eius opera de genere bonorum illi profint ad salutem eternam. Quinimmo, quod maximè timere debet talis retractor, cum iudicatur, scilicet, in articulo mortis, exeat condemnatus, supple, in ignem eternum, & hoc propter demeritum suæ detractionis, quo factò frustra orabitur pro eo, ideo subditur, & oratio eius fiat in peccatum. Tales ergo mures merito debèt deijci ab honestis personis de habitationibus suis exemplo Aug. de quo supra.

Sextò detractores sunt similes artificibus, & factoribus gladiatorum, & arcuum. Nempe de illis loquens psal. dicit, & exacerant, vt gladium linguas suas. Sicut enim gladius excutans est aptus, & dispositus ad sciendum, & vulnerandum

dum, sic & multi ad nihil aliud cogitant, nisi qualiter exacer-
 cieri possint lingnas suas ad maledicendum de alijs, cum
 se reperiunt in aliqua notabili societate, quæ prestat eis au-
 res. Cum uero reperiunt uiros timoratos qui eos acriter
 reprehendunt super linguositate sua, tunc incipiunt
 tabescere. Nam tunc gladius eorum intrat in corda ipsorum,
 quia torquentur in cordibus suis præ rubore, atque arcus
 eorum confringitur, id est, desiderium, & propositum,
 quod habent de nocendo alijs in fama, & honore frustra-
 tur, & enervatur. Sequitur ubi supra. intenderunt arcum re-
 amarum. Cum. n. aliqui uolunt plane de alijs detrahere, dilatant
 os suum, quod est ex utraq; parte ad modum semicirculi, &
 per consequens, ad instar arcus. Et pro tanto dicit Ps. Tales
 intenderunt arcum rem amaram, quia detractio est amara,
 & nociva illi, de quo detrahitur. Sed quare intenderunt
 huiusmodi arcum. Certè, ut sagittent in oculis immacula-
 tum, id est, innocentem, iustum, & purum. Et benedicit. In
 oculis, quia, ut dictum est in principio huius capituli, de-
 tractio fit in occulto, & in absentia. Fit autem ista sagit-
 tatio festinanter habita opportunitate temporis, & loci, eo
 quod detractores non possunt diu continere uenenum
 suum intra seipsum ideo sequitur. Subito sagittabunt eum
 scilicet, immaculatum, & non timebunt super Deum omnia uide-
 tem, uel non timebunt incurere culpam. Vel non timebunt
 auferre iniuste famam alienam. Vel non timebunt iudicia
 Dei, & futuram damnationem. Quinimmo firmauerunt si-
 bi sermonem nequam, id est, quod se firmiter concluderunt
 dicere tale, uel tale malum de immaculato. Vnde Dan. 13.
 legitur, quod illi duo presbyteri, qui uoluerunt commisce-
 ri cum Susana dixerunt ei. Commiscere nobiscum, aliam
 dicemus, quod fuerit tecum iuuenis, & ob hoc enim seruis
 puellas a te. Ecce quomodo isti firmauerunt sibi sermo-
 nem nequam. Sequitur. Narrauerunt, supple, bona a-
 lijs de illis, quibus detrahere disponebant, & hoc, ut cau-
 tius absconderent laqueos, id est, deceptiones, & dolos
 suos dixerunt, id est, apud se cogitauerunt, quis uidebit
 eos. Credunt enim tales, quod nullus percipit malignita-
 tem, & dolositatem eorum. Cum tamen multi uiri prudentes, &
 zelosi audientes eos loqui bene intelligant, quo pede incedant
 Guil. Pep. super Confit. V Infit.

Tract. Secund. Pars II.

Insuper, quod ad maximam malitiam pertinet, tales detractores scrutati sunt iniquitates, id est, diligenter, & studio, se inquiserunt de uita, & moribus aliorum, qui ad eos nullo modo pertinent, & hoc totum, faciunt, ut habeant materiam de ipsis maledicendi. Et hoc sunt similes scarabæo, qui stercore assidue euertit. Hoc autem quæque frustra faciunt, ideo sequitur defecerunt scrutantes scrutiny. In hoc, scilicet, quod non inuenerunt in sua scrutatione, & examinatione quod interdum faciunt de factis aliorum malum, quod optabant inuenire. Ecce, quam luculenter propheta David de scribit malitiam, & dolositatem detrahentium. Et ideo qui prudentes fuerint uitabunt eorum, quia profecto pedes eorum, id est, affectus, & desideria ad malum currunt & festinant, ut effundant sanguinem. i. ut destruant bonam famam aliorum.

Sed quia teste Gre. in prologo dialogorum exempla plus mouent, quam uerba, ideo ad terrorem detrahentium satis conuenit iubiungere aliqua exempla.

Primum igitur exemplum est de quodam maximo detractore religiosorum, atque ecclesiasticorum. Hic ergo cum fuisset mortuus, post multos annos apertum est sepulchrum eius & inuentum est corpus illius totaliter corruptum atque in terram conuersum, præter linguam eius, quam ranæ, & bufones inter se uolentes rodere non poterant. Et hoc in signum quod illa lingua non erat digna redigi in terram pro eo, quod multos homines læserat.

Secundum exemplum est de duobus sociis clericis, quorum unus erat detractor pessimus, ad eo quod non poterat bene loqui de quocunque, in extremis ergo constitutus rogatur a socio suo, ut digetur sibi manifestare statum suum post mortem. At ille promitto, inquit, tibi, quod si Deus promiserit, apparebo tibi ante 30. dies. Quod, & factum est, eo mortuo post paucos dies apparuit dicto socio totus niger, & totus igneus uidelicet, igne infernali intus, & foris. Ad cuius aspectum alter cepit tremere. Nec certo immerito. Nam tunc uoce rauca cepit, socium suum alloqui, dicens. Heu ego sum ille infelix, quondam socius tuus, pro quo inaniter oras, quia ego sum perpetuo damnatus. Nam cum agonizare ad mortem, fui ductus coram

iudice

judice totus tremens. Et ecce vidi multas animas sole lucidiores manus extendentes ad iudicem contra me, & dicentes. Vindica nunc Domine sanguinem nostrum de isto mendace detractore, qui nos toties, & tam falso diffamauit. Post hæc iudex terribili facie me intuens æternis supplicijs adiudicauit.

Tertium exemplum est de quodã sacerdote, qui adeo detritus erat huic vitio, quod quasi omnibus detrahebat. Hic ergo moriens proprijs dentibus, linguam suam malisquam lanauit, vt sic Dei iudicio palam fieret, quantum malum illa maledicta lingua egillet. Et quidem iuste fit factum est, vt sic in eo impletetur illud Sapient. 11. Per quæ quis peccat, per hæc, & torquetur. Moneo ergo vos charissimi, vt abstineatis vos à lingua detractoria, ne tandem quod Deus auertat, vobis contingat, sicut prædictis.

DE LINGVA EXCUSATORIA.

Cap

VI.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli & terræ, quia supple peccavi nimis locutione. Mat. h. 11.

Postquam diffusè dictū est de quarto peccato linguæ, quod dicitur lingua detractoria. Hic consequenter, dicendum est de alio peccato eiusdē linguæ, quod incipit per E. & dicitur lingua excusatoria, à qua petebat liberari à dño, qui dicebat. Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Et de hac lingua tria principaliter videbuntur, secundum quod homines se excusant vitiosè de tribus, videlicet,

De diuinorum præceptorum adimpletione,

De malorum operum incurSIONE.

De operum consilii exercitatione.

Primo igitur multi se excusant de diuinorum præceptorum adimpletione. Sunt enim, qui cum audiunt dominum præcipientem, & dicentem. Non mechaberis. Exodi. 20. dicunt. Durus est hic sermo, & quis potest illum capere. Idè de illo præcepto. Non periurabis in nomine meo. Idè de illo. Non furtum facies. Itè de illo. Non mentiemini,

V 2

& sic

Tract. Secund. Pars II.

& sic de aliis. Sed horum friuolam excusationem paucis re-
probat Iohannes in sua 1. canonica. c. 5. dicens. Mandata
eius. s. Dei gratia nō sunt. Hoc idem ē attestatur ipse Dns.
Deuter. 30. dicens. Mandatū, quod ego præcipio tibi hodie,
non supra te est, nec procul positum, nec in cælo sitū, vt pos-
sis dicere. Quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt dese-
rat illud ad nos? Nec trans mare positum, vt causetis, & di-
cas. Quis ex nobis poterit mare transfretare, & illud ad nos
vsque deferre? Sed iuxta te est sermo va de in ore tuo, & in
corde tuo, vt facias illud. Hæc ibi. Illa ergo lingua vitiosa
est plurimum, quæ se excusat ab impletione præceptum
Dei, tanquam dicens Deū impossibile nobis præcepisse. Vn-
de vnumquemque taliter se excusantem reprehendit Ps. si
ue potius Spiritus sanctus per os, Ps. dicens. Nunquid adhe-
ret sibi sedes iniquitates, id est, abundantia malitæ, qui sin-
gis laborem in præcepto, supple, diuino? Nullus ergo se ex-
cusat præcepta Dei non seruare, sed potius se accusat, maxi-
mè cum dicat ipse, Deus homo factus. Iugum meum suauè
est, & onus meum leue. Matth. 11. Propterea illi maledicun-
tur a Domino, qui transgrediuntur mandata, tam facilia, &
tam leuia, dicente. Psal. Maledicti, qui declinant a mandatis
tuis. Et Deute. 27. Maledictus qui non permanet in sermo-
ne legis huius, & dicet omnis populus. amen.

Secundo principaliter multi se excusant de malorū ope-
rum incurssione. Dicunt enim aliqui. Non mirum, si multa
mala cōmittimus, quia ad hoc multa incitamentā habemus,
tam ab extrinseco, quam ab intrinseco, ita vt non sit homo
super terram, qui non peccet, vt habetur 3. Reg. 8. Et Psal.
Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui
faciat bonum, &c. Item Prouerb. 20. Quis potest dicere mū-
dum est cor meū, purus sum a peccato. Ecce quomodo pro-
na est ad sui excusationē humana peruersitas, vt dicit Hie-
ronymus super Hierem. Et vt dicit deuotus Bern. de duodecim
gradibus humilitatis, multis modis fiunt excusationes in
peccatis. Qui enim se excusat, aut dicit, non feci; aut si fate-
tur se fecisse, dicit, feci, sed bene feci, aut si malè, non tamen
multum malè, nec mala intentione. Si verò de illo conuin-
citur, sicut Adam, & Eua, tunc aliena suassione se excusant
autur. Hæc ille.

Circa hoc ergo notandum, quod tripliciter solent se excusare homines super peccatis, quæ solent, non nisi ipsi consentientibus, & nolentibus committere.

Primo enim aliqui se excusant super cælesti constellatione, aut influentia, per quam fit, ut uelint, nolint, necesse sit eos esse tales, ut asserunt.

Sed excusatio talium ualde frivola est. Nam ut dicit B. Bonavent. 2. senten. distinct. 14. mores hominum causari a syderibus, possunt dupliciter intelligi. Aut necessario, & sufficienter, aut dispositiue, & contingenter. Si secundo modo intelligatur, tunc hoc habet ueritatem. Influunt enim corpora cælestia in corpora humana directe. Indirecte autem in uoluntatem humanam, pro quanto contingit animam rationalem pro statu isto coniungi corpori multis imperfectionibus subiecto. Et hoc est, quod scribitur Sap. 6. 9. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Propter quod clamabat Diuus ille Paulus. Rom. sept. mo. dicens. Quis me liberabit de corpore mortis huius. Et paulo ante. Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meæ. Nolo tamen dicere omnem motum inordinatum humani corporis causari dispositiue à corporibus cælestibus; cum etiam ex se in statu nature corruptæ habeat suos motus. Si autē primo modo intelligatur mores hominis causari à syderibus, necessario, & sufficienter, tunc dicendum, quod hoc non solum falsum est, uerum etiam & hæreticum. Hoc autē probari potest multipliciter.

Primo quidem, quia est contra uerbum Domini dicitis Caiim & cu libet homini ratione utenti. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius Gen. 4. id est. In te est, ut exhibeas appetitum tuum, si uis, maxime cum nullus peccet, nisi uolens.

Secundo, quia ponere omnia opera humana necessario procedere ab influentia syderum, siue liberum hominis arbitrium ab eiusdem cogi, est auferre rationem meriti, & demeriti, & consequenter premij, nel supplicij futuri.

Tertiò, quia hoc militat contra experientiam. Videmus. n. frequenter duos, aut plures homines in eadem cõte latio-

ne, & loco conceptos, & datos. Etiam Vterinos, siue geminos diuersificari in morib. Et de hoc extat notissima historia de Iacob, & Esau simul conceptis, & natis, quorū tamē unus fuit bonus, & electus, alter uerō pessimus, & reprobatus. Patet ergo, quod sydera mere contingenter, & non necessariò influunt in appetitum ratione hominis, hinc dicit, q̄ uir prudens dominabitur astris. Ex quibus omnib. concluditur, q̄ peccator nou debet sibi assumere excusationem super peccato suo ab influentia syderum.

Secundo aliqui se excusant de peccatis suis super Dei p̄ uidentia, & dispositione, dicentes, q̄ si Deus uellet efficaciter ad hoc cooperari, nullus peccaret, & p̄ consequens nullus damnaretur. Allegant autem pro se illud Prou. 21. Cor regis in manu domini, & quocunq̄ uoluerit inclinabit illud.

Sed hanc excusationem refellens Aug. in lib. de uera, & falsa pœnitentia. c. 16. dicit sic. Sunt, qui defendunt culpam suam, in Dei p̄ uidentiam illam retorquentes Imputâtes Dei ordinationi, quod derelictum est uoluntati, & arbitrij libertati. Non enim ille ordinauit peccatum, qui nullam tale relinquit impunitum. Ordinauit enim penâ amantibus culpam. Hæc ille Insuper clarè patet ex communi doctrina Theologorum, q̄ Dei p̄ uidentia, seu ord. natio, aut p̄ scientia reb. non imponit necessitatē, sed arbitrij relinquit libertatem, ut sic homo merendi habeat occasionem, ut dictum est. Nempè Deus taliter res administrat, quod eas secundum proprios motus ire sinit. Propter quod quædã gl. sup. psal. psal. 70. dicit quod malum est peccare, peius per seuerare, perniciosus culpam suam defendere, perniciosius inuim autem culpam suam in Deum refundere.

Tertio aliqui excusant se de peccatis suis, allegantes naturæ suæ fragilitatem, ut sunt nonnulli carnales, & lubrici homines, qui soliti sunt dicere, q̄ libenter castè uiuerent, si possent, sed Deus non fecit illis talem gratiam.

Sed hanc excusationem tanquam inanem, & omnino frivolum refellit quædam gl. super Eccl. c. 5. ita dicens. Ne dicas te ex infirmitate carnis peccare, tanquam reflectens culpam tuam in auctorem tuum. Hoc est enim declinare cor in uerba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.

Item Aug. de uera. & falsa pœn. c. 16. dicit sic Nullus dicat Non mirum, si deditus sum fornicationi, quia talis creatus sum nature, & fragilitatis, Fragilitas enim non cogit, ut uoluntas committat criminalia. Errat, qui sic loquitur. Nam natura talis est, ut quisque possit resistere malo, cui se subijcit ex arbitrio. Hæc Aug.

Quarto aliqui se excusant de peccatis suis allegâtes dæmonis in tentâdo astutiam, potētiā, & assiduitatem, Valde enim astutus est, seu callidus in tentando In cuius figura legitur Gen. 3. ☿ serpens erat callidior cunctis animâibus terræ, quæ fecerat dominus Deus. Itē est potētissimus. Iob. 9. Si fortitudo queritur, robustissimus est. Ideo quasi ad fiduē tentat hominem, nō solum in uigilia, uerum, quando que in somnis, ut satis patet.

Sed hanc excusationem tanquam friuolam paucis eliminat. Greg. dicens, quod debilis est hostis, qui nō uincit, nisi uolentem. Nam in uoluntate nostra est contentire, uel nō consentire tentationi dæmonis, quātumcunque grauis sit. Insuper ex Dei magna gratia fit, quod ipse dæmon nos nō tentat, nisi quantum sibi à domino permittitur iuxta illud 1. Cor. 10. Fidelis Deus, qui nō permittet uos tentari supra id, quod potestis, sed faciet, &c. Insuper ipse dominus mittit milites suos cœlestes ad nos iuuandum contra tentationes dæmonum, qui ipsos arcent, ne tantum noceant, quantum nocere optāt. In cuius rei testimonium. Psal. cū finisset dicens. Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant, &c. addidit dicens. Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconē. Patet ergo, quod homo non habet materiam se excusandi, si peccet. Quinimmo se excusando super peccato suo nonum addit peccatū, & reatum, quia, ut dicit Greg. lib. 4. Mora. c. 23. Culpa, dū defenditur, geminatur. Vnde ibidem exponens illud uerbum Eccl. 21. Peccasti, non adijcias, Proinde iterum, dicit, quod ille peccatum peccato adijcit, qui male gesta defendit. ergo quilibet nostrum pellat hanc grandem malitiā, ut uelit defendere suam culpam. Sed instanter roget dominum dicens. Non declines cor meum in uerba malitię ad excusandas excusationes in peccatis.

Notandum tamen circa hoc, quod etiam nō debeamus de

fendere propriam culpam, sicut neque alienam, debemus tamen supportare ex charitate imperfectiones fratrum nostrorum, & eos excusare, quantum est nobis possibile. Sic enim nos admonet deuotus Bernard. super Cant. sermo. vii. decimo. dicēs. Noli iudicare proximum, sed magis excusa. Excusa intentionem, si opus non potes, puta ignorantiam, puta surreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus tibi, & dicitō apud te metipsum. Vehemens fuit tentatio. Quid de me illa fecisset, si sic accepisset in me similiter potestatem? Nota quomodo Christus excusauit Magdalē. Luc. 7. eo, scilicet, q̄ Simon leprosus scādalizabatur, de eō quod ungebat ipsius Christi pedes. Et sic patet de secundo principali.

Tertio principaliter multi se excusant de operum consilij exercitatione. Sunt enim ultra præcepta, multa cōsilia, quæ non nisi à uolentibus, & spontaneis adimpletur, quæ aliter uocantur opera supererogationis, ut sunt ieiunia, deuotiones, peregrinationes uoluntariè assumptæ. Dare sua pauperibus, & sequi Christum, frequenter orare, sæpe cōfiteri, & huiusmodi. Sed profectō multi se excusant ab executione talium operum, dicentes illis sufficere, si modo impleant præcepta, & quod non sunt ita perfecti, ut possint omnia facere. Contra quos loquens Greg. libro decimo nono. Moral. cap. vigesimo quinto dicit sic. Omnes huius sæculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus debiles. Nā pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua nec parum quidē in labore subsistant. Pro tēporalibus lucris iniurias quaslibet tolerant, & p̄ cœlesti mercede, uel tenuissimi uerbi ferre contumelias recusant. Terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt. In oratione uerō coram Domino, uel unius horæ momento lassantur, sæpe nuditatem, deiectionem, famē pro acquirendis diuitijs, atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinētia cruciant, atque adipiscenda terrena festinant. Superna autem labore se quærere tantō magis dissimulant, quantō ea retribuī tardius putant. Hæc Gregorius. Exercitemus ergo charissimi nosmetipsos in operibus sanctis, quantum patitur humana fragilitas, quia
 quaa-

quanto plus illis intendemus in presenti fortitudinē nostram Domino custodiētes, & non mundo, tātō plus remunerabitur in futuro.

DE LINGVA FALLACIOSA.

Cap. VII.

CONFITEOR tibi Domine pater celi, & terre, quia supple. peccauit nimis locutiens.] Matt. II.

Postquam dictum est de quinto peccato linguarum, quod dicitur lingua excusatoria, cōsequēter tractādum est de alio peccato linguarum, quod incipit per F, quod dicitur lingua fallaciosa. De quo loquitur sapiens, Prouerb. 26. dic. Lingua fallax non amat veritatem. Hac autem lingua fallaciosa utūtur multi homines, videlicet,

Aduocati, & Iudices,

Iniqui testes,

Dolosi mercatores,

Virginum seductores,

Peruersi detractores,

Vani promissores.

Primō igit̄ multi Aduocati, Procuratores, Iudices, Clientes, Promotores, Gressarii, Notarii, Tabelliones, ac similes vtriusque curiæ secularis, scilicet, & Ecclesiasticæ officarij sæpe vtuntur lingua fallaciosa. Testes sunt, qui habent causas coram talibus, aut qui egēt opera eorum. Nonne illi aduocati utuntur lingua fallaciosa, & deceptoria, quidant intelligere ad eos recurrentibus, quod habent bonū ius, & defensabile, quantumcunque etiam illis constet de opposito? Nam nulla causa est tam iniusta, quæ nō inueniat defensorem. Nota de illo Aduocato, de quo ferebatur, quod erat Aduocatus omnium materiarum ruinosarum, & falsarum. Nonne etiam illi Iudices, siue subalterni, siue superiores habent linguam multum fallacem, qui promittunt uexatis breuē expeditionem causarum suarum, cum tamen interdum differant per menses, & annos plurimos sententiæ, siue arresti pronuntiationem?

Nonne

Tract. Secund. Pars II.

Nonne similiter dicta lingua fallaciola utuntur illi Procuratores, Sollicitatores, Consiliatores, & similes, qui dāt intelligere his, a quibus pensiones, & stipendia habent, quod fideliter, & diligenter insudabunt negotijs eorum, tanquā proprijs, cum tamen plerunque oppositum faciāt quid dicam de illis, qui corrupti muneribus aperiunt parti aduersæ secreta partis, cuius iura tuenda susceperunt? Nōne tales sunt utriusque, perditores, duplices, fallaces, & iniqui. Quicūq; ergo habet causam, siue in curia ecclesiastica, siue seculari, aut ciuili merito debet rogare Dominum, dicendo illud Pl. Domine libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua dolosa.

Secundo utuntur lingua fallaciola testes iniqui, cū falso, & scienter deponunt contra ueritatem, & æquitatē, Plerique enim hominū cum adducuntur in testes, postposito dei timore, sæpe deponunt contra cōscientiam, forsā seducti, & subornati timore humano, uel munere, odio, uel amore, ita ut de talibus merito possit dici illud Iob. 12. uos estis fabricatores mendacijs. Nonne fabricatores mendacijs fuerunt illi duo presbyteri iniqui, qui dixerūt pudicē Susannæ. Si non consenseris nobis, dicemus contra te, & fuerit tecū iuuenis, & ob hanc causam emiseric puellas a te daniel. 13. Sed quia scriptū est Prou. 21. q. testis falsus non erit impunitus, ideo ī eodē capitulo describitur punitiō p̄ dictorum duorum falsorum testiū, Nonne etiā fabricatores mendacijs fuerunt illi duo falsi testes, qui testificati sūt cōtra Christum coram Caypha, dicentes. Audiuimus hūc dicētem, ego dissoluam templum hoc manu factū, & post triduum aliud non manu factum ædificabo. Mar. 15.

Tertiō utuntur lingua fallaciola dolosi mercatores, ut potē, affirmantes etiam plerunque iuramento rem uenale bonam, iustam, aut fidelem, cum tamen constet eis de op̄f̄to. Item asserentes tantum, uel tantum pro ea soluisse. Itē quod nisi intenderent facere gratiam his, quibus uendūt, aut ipsam non uenderent, aut charius uenderēt. In quibus oībus mētita est iniquitas sibi, Sed o fallax mercator audi Psalmistam interrogātem sub his uerbis, & dicentem. Quid datur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguā dolosam. Quasi dicat. Quem fructum habes, aut quā cōmoditatem

rem, in se mentiēdo. Forſan dices. Multam utilitatem temporale inde percipio. Heu fatue, & inſenſate homo neſcis, quod qui congregat diuitias lingua mendacij, uanus, & excors eſt, iſteſt, ſine corde, & impingetur ad laqueos mortis, ſupple, æternæ. Prou. 21. De quibus quidē laqueis ſcribitur in pſal. Laqueum parauerunt pedibus meis, & incurruerunt aīam meam. Et Matt 8. Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Propter ergo fallacias, & abusus, qui committi ſolent inter negociandum, bonum eſt ſibi abſtinere a negociatione. Hinc pſalm. dicebat, Quoniam non cognoui negociationem, ſecūndum quod habent aliqui libri, introibo in potentias domini. Qui autem ſe dedicat, & implicat tali occupationi, exponit ſe periculo multorum peccatorum. Quia ut habetur de conſecr. di. 5. qualitas, difficile eſt inter uendētis, & emētis cōmercium ſape non interuenire peccatum.

Quartō utantur lingua fallacioſa uirginum ſeduciores. Multi enim lubricitatu dediti uidentes aliquā puellam formoſam, & elegantem, quæ forſan eſt de infima plebe, & de paupere regno ſollicitant eam de inhoneſtate, promittētes illi donaria plurima, ut ſic eam alliciāt. Item quod eam ducunt in ſponſam, cum tamen hoc nō intendunt, ſed ſolam adimpletionem uoluptatis ſuz. Et quia multæ talium incautæ ſunt, ideo interdum de ſacili fallaciis talium ſeducorum credunt, & conſentiunt. Propter quod Apo. Ephe. 5. ſalubriter admonet tales uirgines dicens. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis. Et notanter dicit Apoſt. inanibus uerbis. Tum quia plerumque tales non intendunt cum talibus filiabus contrahere, propter quod ſtatur iuramento eorū in foro eccleſiaſtico, & potiffimè, ubi eſt notabilis diſparitas conditionis inter eos. Tum quia, ut communiter tenent promiſſa, ſiue quo ad donaria, ſiue quo ad contractum. Vbi tamen filius regis promitteret contrahere cum filia pauper. culi paſtoris cognofceretque eam affectu maritali, tenet matrimonium inter eos indiſpenſabiliter. Sic enim uult lex diuina. Exo. 22. dicens. Si ſeduxerit quis uirginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eā, & habebit eam uxorem.

Quintō utantur lingua fallacioſa per uerſæ detractores.

In hoc, scilicet, quod frequenter solent praemittere aliqua laudabilia de illo, cui detrudere uolunt, ut sic abscondant prauam intentionem suam, & uenenum interius latens. ps. Linguis suis dolose agebant, uenenum aspidum sub labiis eorum. Item alibi Lingua tua concinnabat dolos. concinnare nempe dolos est aliqua laudabilia praeittere in dolo, de illo, cui quis detrudere satagit, ut dictum est. Quibus promissis audacius diffundit uenenum suum, ideo sequitur. Sedens, sup. ad mensam, siue ad commune colloquium, cum aliis ad uerius fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuae, id est, Ecclesie, uel religionis, siue etiam matris carnalis ponebas scandalum, id est, cum tuis detractionibus scandalizasti. Hæc fecisti, inquit, dominus detractor, & tacui, sup. ad tempus Esa. 13. Tacui, semper filii, patiens sui. Sed profecto non semper tacebo. Quinimmo ueniet tempus, in quo, ut parturiens loquar, & hoc in die iudicii, ideo subdit psal. ubi supra, dicens in persona Domini. Arguam te, & statum contra faciem tuam. Dure, sup. te increpando super detractione tua. intelligite ergo hæc uos, sup. detractores, qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, scilicet, diabolus animas uestras, tum in iudicio particulari, tum in iudicio generali, & non sit, qui eripiat, sup. animas uestras de manu illius. Unde, cum idem psal. in illo psal. Deus laudem meam ne tacueris primo prae. sisset prauam quærimoniam iusti ad dominum de suo detractore dicens, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est, & post pauca subdidisset dicens. Cum iudicatur, exeat condemnatus, demum adiecit, sic inquit. Non sit illi adiutor, sup. detractori in finali Dei iudicio. Quinimmo omnes electi Dei, quibus in presenti detraxit, tunc aduersabuntur ei petentes eius damnationem. Idem psal. Videbunt recti, & lætabuntur, sup. de iusta damnatione detractoris, & omnis iniquitas, i. omnis iniquus detractor opprobriabit os suum præ confusione, q. sup. in present. dilatauit ad detractionem. O igitur miseri, & crudeles detractores non timetis iudicia Dei magna. Quis docebit uos fugere à uetura ira. Non legistis in psal. quod tunc loquetur ad uos ille tremendus iudex Christus in ira sua, & in furore suo conturbauit uos, tunc dicens unicuique ueltrum supradictum uerbum. Arguam te, & statum contra faciem tuam. Si hæc

igitur

igitur vultis vitare, necesse habetis primum vitare linguam fallacem deractionis iniustæ.

Sexto vtuntur lingua fallaciosa vani promissores, solent nepe multi multa multis promittere, sed raro, aut nunquam adimplere. Illi autem principaliter sunt in triplici differentia. Primi sunt votorum emissores. Sunt enim plerique in necessitate constituti faciles ad vouendum, qui postquam periculum euaserunt, obliuiscuntur promissionis Deo factæ, atque benefici orum eius. Et tales figurantur per Præpositum pincernarum domus regis Pharaonis, qui succedentibus pro speris oblitus est interpretis somniorum suorum, videlicet, Ioseph, bene ergo de talibus loquitur ps. dicens. Obliti sunt Deum, qui saluauit, &c. Cum tamen dicat alibi. Vouete, & redite. Secundi sunt testamentorum susceptores. Multi enim de facili assumunt curam testamentorum alienorum, qui tamen sunt valde negligentes in executione eorum. De quibus potest intelligi illud Psalmi. Fideles habiti non sunt in testamento eius, scilicet, testatoris, cui promiserant se facturos omnem diligentiam possibilem. Sed profecto multi in hoc non inueniuntur fideles, ut sunt illi, qui forte nunquam exequuntur iniuncta testamenta, aut si exequuntur, non tamen cito. Aut si plene, non tamen recte, ut sunt illi executores, qui committunt missas dicendas pro defunctis, sacerdotibus forte minus castis, aut abundantibus, & beneficiatis. Tertij sunt peccata sua confitentes. Nam in confessione multi multa promittunt suis confessoribus se facturos, siue quo ad penitentiarum impositarum impletionem, siue quo ad peccatorum vitiationem, siue quo ad inimicorum, & offensorum reconciliationem. Sed nouit dominus, quam vana, & inefficax sit multorum talium promissio, & pollicitatio, ita ut cum sequenti anno redeunt ad confessionem, pariter secum deferant priores penitentias non factas, &c. huiusmodi. Et sic patet de lingua fallaciosa, qua vtuntur sex hominum genera, a qua nobis cauendum est, si optamus saluari.

Tract. Secund. Pars II.

DE LINGVA GLORIOSA.

Cap. VIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra. quia, *supple, peccavi nimis locutione.*]
Math. 11.

Postquam in præcedenti capitulo dictum est de sexto peccato lingue, quod dicitur lingua fallaciosa, consequenter tractandum est de alio peccato lingue, quod incipit per G. quod appellatur lingua gloriosa. De quo loquitur Psal. Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam, i. magna de ipso loquentem. Hac autem lingua gloriosa vtuntur hodie multi homines, & præcipue.

Nobiles, Potentes,
Mundiales, Sapientes.

Primò igitur nobiles vtuntur lingua gloriosa. In hoc, scilicet, quod semetipsos glorificant de generis sui altitudine, & nobilitate. Dicentes illud Iohan. 8. Semen Abraham sumus, i. de magno genere descendimus. Solent enim tales frequenter alijs recitare genealogiam suam, de generatione in generationem, ne per obliuionem sepeliatur. Insuper solent in aulis suis publicis affigere scuta, seu arma prædecessorū suorum, vt venientes agnoscant nobilitatem suam. Alij autem scripturis chronicarum genus suum efferunt, seu efferri faciunt, etiam cum multis mēdacijs. Solent enim moderari chronicarij suos multum extollere, duplicantes, aut triplicantes eorum præclara gesta, si qua gesserunt tacēdo de eorundem facinoribus, & prauis moribus. Econtrario autem de extraneis agunt, aut enim ipsorum egregia facinora pertrāsunt, aut succinēte, & diminute illa trāscurrunt. Si qua verò de illis nouerunt, quæ eorum famā, & gloriam lædant non relinquunt intacta. Quia immo interdum illa suis mendacijs augent. Malum est ergo ad iactantiam seipsum aut suam nobilitatē gloriosam prædicare, maxime cū dicat Apost. 2. Cor. 10. quod non, qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat. Sed audi, qui de talibus dicat Psal. Dixerunt, inquit, *supple, nobiles huius seculi*

saeculi. Linguam nostram magnificabimus, id est, cū lingua, nostra nosmetipsos extollemus, labia nostra à nobis sunt id est, habemus auctoritatem dicendi, quęcunque uoluerimus quis noster dominus est, qui supple, audeat nos increpare, aut silentium imponere, quasi nullus. Ecc. 13. Dives locutus est, & omnes tacuerunt. Hos ergo reprehendit scriptura 1. Cor. 1. dicens. Nolite multiplicare loqui sublimia, uidelicet, de uobismetipsis gloriātes. Sed amodò recedant uetera, id est, ueteres locutiones uanę, & de ore uestro, quia Deus scientiarum dominus est, & ideo optimè nouit superbas, & gloriosas locutiones uestras. Propter quod meritò debent recedere procul à uobis, ut amodò de talibus non loquamini. Ex his omnibus inferuntur correlaria ualde notanda.

Primum est tale. Nullus cuiuscunque cōditionis, aut status existat, debet se gloriosum prædicare propter se. Istud correlarium probatur per illud Prouerb. 23. Laudet te alienus, & non os tuum, extraneus. & non labia tua. Et poeta. Nec te collaudes. nec te culpaueris ipse. Hoc faciunt stulti, quos gloria uexat inanis. Et reuera solent reputari à uiris grauibus stulti, & gloriosi. Vnde vulgo dici solet. Talis est de confratria de Te deum laudamus, uel Te gloriosus. Poest ergo cuilibet tali impropèrari iustè, quòd iniustè impropèrabant Iudei Christo, dicentes. Tu de te ipso testimonium perhibes, & testimonium tuum non est uerū. Hinc Marcus Varro ad Atheniensem auditorem. Multi, inquit, laudè admittunt, quoniam ipsi de ea prædicant.

Secundum correlarium est tale. De per acidens licet aliqui bona de seipso dicere, & alijs enarrare, ut per talè modum eos prouocet ad bonum. Istud patet ex uerbis Gre. supra per Ezech. Hom. 9. exponētis uerbum illud Iob. 16. Ecce in celo testis meus, & dicentis. Iusti, atque perfecti aliquādo uirtutes suas prædicant, & bona, quę diuinitus acceperunt narrant, non, ut ipsi apud hoies sua ostentatione, pūsiāt, sed ut eos, quibus prædicant, suo exēplo ad uitā trahāt. Vnde, & Paul. 1. Cor. 11. narrat, quoties fustibus cęsus fuerit, quoties lapidatus, quoties naufragium pertulit, quanta pro ueritate sustinuit, quòd ad tertium cęsum raptus, quòd in paradysum ductus fuerit, & hoc totum, ut Corinthiorū, quibus

quibus scribit sensum, à falsis prædicatoribus auertat. Hæc ille. Patet ergo, quomodo in casu licet alicui alijs narrare bona de deipso, scilicet, ad eorum utilitatem. Addit etiam ibidē Greg. quòd sic licet facere propter aliud, scilicet, ad spem eleuandam in seipso. Et ad hoc propositum adducit uerba Iob dicētis. Oculus sui cæco, & pes claudo, pater erā pauperum, Eiusdem 29. Sic enim, inquit, Grego. loquebat̄ sanctus ille Iob, ut ad spem animi suum reduceret, ne oppressus uerbis vxoris suæ, & uulneribus Sathanæ in desperationem caderet. Quod ergo bona sua enumerat, non in notescere alijs, quasi ex laude desiderat, sed ad spem animi reformat. Hæc ille.

Tertium correlariū est tale. Nullus debet seipsum iactare, neque gloriosum prædicare propter generis nobilitatē, aut claritatem. Istud patet euidenter ex uerbis Hieron. qui 3. par. epist. suarum episto. 22. ad Cellantiam scribens, dicit sic. Frustra sibi aliquis de generis nobilitate applaudit, cū uniuersi parisi honoris, & eiusdem apud Deum sint precij, qui uno Christi sanguine sunt redempti. Nec interest, quia quis conditione natus sit, cum omnes in Christo æquabiliter renascamur. Nā, & si obliuiscimur, quia ex uno omnes generati sumus, saltē id semper meminisse debemus, quia per unum omnes regeneramur, scilicet, Christū. Hæc ille. Item Aug. ad fratres in eremo ser. 48. qui intitulat̄ de cura animæ, ad idem propositum loquitur, dicens. O homo, cur te iactas de generis nobilitate. Nunquid omnium una est nascendi conditio. Nunquid, & moriendi una conclusio. Quis nobilium unquam natus est sine sanguinis cruentatione. Nunquid nobilis simul cū paupere, dum nascitur per eundem meatum transit. A regula mortis etiā nūquid parcitur nobili, aut diuiti. Hæc ille. Item Hiero. ubi supra. ad Cellantiam nobilem admonebat ad humilitatem, & ad prædictæ nobilitatis contemptum, dicens. Nulli unquā te de generis nobilitate præferas, nec obscuriores quasque, & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes. Nescit enim religio Christiana per sonas accipere, nec cōditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Seruum, & nobilem de moribus pronūciat. Sola apud Deum libertas est non seruire peccatis. Sūma apud Deum in uitis nobilitas
Petro,

Petro, qui tamen piscator, & pauper fuit. Quid in foeminis beata Maria illustrius fuit, quæ tamen sponsa fabri describitur. Sed illi piscatori, & pauperi à Christo clauces regni celestis traduntur. Et sponsa fabri meruit esse mater illius, a quo ipsi clauces datæ sunt. Elegit. n. Deus ignobilia, & contemptibilia huius mundi, ut potentes, ac nobiles ad humilitatem facilius adduceret. Hæc ille. Si ergo uitiosum sit uiuentibus in seculo se efferre ex generis sui nobilitate, multo magis hoc idem uituperabile est militantibus Christo in clauetro, præcipue cum status religionis sit status humilitatis, & abiectiois, in quo non est gloriandum, nisi in Domino, & in his, quæ Dei sunt, ita ut religiosus, quantumcunq; de alto genere descenderit, etiam si filius Regis, aut Imperatoris; merito dicere ualeat illud Psal. elegi ab ectus esse in domo Dei mei. i. in clauetro, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. i. in palatiis, & aulis nobilium huius seculi. Et notanter dicit peccatorum, quia nobiles huius seculi solent plerunq; esse graues peccatores, siue superbi edo, aut inaniter gloriando, siue se iactando, siue de se presumendo, & alios deprimendo, siue alias. Huius autem contrarium agunt illi religiosi, qui prodierunt ex parentibus nobilibus, qui inde gloriantur, uolentes hac occasione supportari, honorari, ac cæteris anteferri. Cum tamen frequenter sint religioni minus utiles. Quod si contingat eos per fas, aut nefas in Priores, aut Abbates assumi, mox ambulat in magnis, & in mirabilibus supra se, ita ut de religione nihil sibi retineant præter aliqualem formam habitus. Quod si supertalibus abusus moneantur, aut redarguantur, dicunt sibi talia licere propter honorem domus, ex qua prodierunt. Et sic per hunc modum rigor regularis disciplinæ, tã in ipsis, quam in subditis eneruatur, infringitur, destruit. Patet ergo, quod nullus debet se gloriosum prædicare propter generis sui nobilitatem. Et sic patet de primo.

Secundò multi potentes, seu diuites huius seculi utitur lingua gloriosa. In hoc, scilicet, quod se efferrunt, & inaniter iactant de abundantia diuitiarum suarum, narrantes aliis, quantas possessiones, redditus, materiã, uasa argentata, nec non pecuniam promptam, & bene numeratam habeant, & sic de similibus. Et in hoc grauius cæteris offendunt nõnul-

Tract. Secund. Pars II.

li prælati, qui de patrimonio crucifixi facientes proprium, inaniter gloriantur dicentes tot, uel tot millia annui sensus habere. Taliter autem gloriatus est de diuitijs suis rex Ezechias, de quo legitur 4. Reg. 24. quod ostendit Ambasiatoribus regis Babylonis, quos ad eum miserat, omnes diuitias domus suæ, utpotè, domum aromatibus plenam. Itè aurū, & argentum, atque pigmenta uaria. Insuper domum uasorum suorum, Et breuiter illis ostendit omnia, quæ habere poterat in thesauris suis. At uero talis gloriatio uersa est ad Regi in grauem ruinam, secundum quod prædixit illi propheta Esaias dicens. Audi sermonem Domini. Ecce dies uenient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & transportabuntur in Babylonem. Non remanebit quicquid ait Dominus. Hoc aut in effectu impletum est per Nabuchodonosor Regem Babylonis, qui spoliavit ciuitatem Hierusalem, templum Domini, atque domum regiam, prout diffusè habetur 4. Reg. 24. Ecce quam malū, & quam periculosum est gloriari de diuitijs suis. Propter quod dicebat Hiere. 9. c. Nō gloriatur diuites in diuitijs suis. Propterea ad uersus contrarium facientem inuehit. Augu. ad fratres in heremo sermo, 28. qui intitulatur de cura animæ, ita dicens. O homo cur diuitijs te iactas. Ipsæ enim tibi potius insidiæ sunt quam amicitie. Nam pauper ferè nunquam occidi querit. Diuiti uerò semper insidiatur. Hæc ille. Nullus ergo debet se iactare de diuitijs.

Tertiò nonnulli sapientes utuntur lingua gloriosa. Et huius generis sunt illi, qui se iactant de sapientia sua, & sensu proprio. Item illi, qui se iactant de scripturis suis, & sciētia. Item illi, qui se iactant de prædicationibus suis, & de sequela populi, atque fama celebri, & huiusmodi. Et tali lingua utebatur Caiphas, cum ait his, qui cōgregati erant ad uersus Dominum, & aduersus Christum eius. Vos nescitis quicquid, nec cogitatis, quia expedit uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Iohan. 11. Si militer tali lingua utebatur quidam dictus El hu, de quo legitur Iob. 22. quod prorumpit in hæc uerba iactatoria, dicens; Audite me. Ego enim ostendam uobis sapientiā meā. Omnia autem prædicta prohibet Hiere. 9. dicens. Non gloriatur sapiens in sapientia sua. Cuius ratio est, quia estis sapiens

sapiens fuerit, non propterea saluus erit, nisi pariter bonam vitam duxerit. Quia ut habetur 1. Cor. 1. non multos sapientes sed quæ stulta sunt, elegit Deus, ut confundat sapientes, sicut patuit de indoctis Apostolis. Et certe ualde vituperabile est Christianos gloriam, & iactare se de sapientia, aut scientia sua, & ob hanc causam in componendis, & dictandis codicibus, aut libris operam dare, ut sic nomen eorum divulgetur per uniuersum orbem. Secus autem cum hoc faciunt ad Dei honorem, & aliorum ædificationem. Nam illud secundum ex charitate procedit, dicente Apo. 1. Cor. 3. Charitas inquit, ædificat. Gloriam ergo suam non querebat diuus ille Plato, de quo refert commentator Aug. super. li. 8. de ciuitate Dei. c. 5. dicens. quod consuetudo sua fuit libros suos intitulare nominibus magistrorum suorum, uel eorum, qui magistros suos docuerant. Longè etiam à iactantia, & gloriatione erat ille philosophus Pythagoras, de quo refert August. lib. 14. de ciui. Dei, c. 1. dicens, quod non fuit usus sapientem se profiteri & esse, sed potius philosophum, id est, amatorem sapientiæ se esse respondit. A quo id nomen exortum, ita deinceps posteris placuit, ut quilibet de rebus ad sapientiam pertinētibus doctrina quisque, uel sibi, uel aliis uideretur excellere, non nisi philosophus uocaretur. Hæc ibi. Vos igitur sapientes caute uobis à lingua gloriosa. Et ut uerbis utar illius Annæ prophetisæ matris, scilicet, Samuelis nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes. 1. Regum.

Quarto multi mundiales homines, & peccatis inuoluti utuntur lingua gloriosa. Cuiusmodi sunt illi, qui adeo deprauati sunt, quod letantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. De quibus loquitur scriptura. Esa. 3. dicens. Peccatum suum, quasi Sodoma prædicauerunt. Unde particularius de talibus scribens Ambro. lib. de Apologia Dauid. c. 9. dicit sic, plerique in suis lapsibus gloriantur, & putant etiã laudis esse, quæ criminis sunt. Ut enim aliquis a lienum coinquinauit thorum, & pudicæ fœminæ expugnauit effectum, si uiduæ aliqua fraude mutauit propositum putat esse uirtutis. Similiter nonnulli circumuenire, ac fallere arbitrantur esse sapientiæ. Alii gloriantur in nece hominis. Alii in latrocinis ex rapto uiuere; Et tales similes,

Tract. Secund. Pars II.

sunt cæci, qui cum ceciderint iactare se consueuerunt, dicentes se non læsos. Sed utiq; multis animalibus deteriores sunt æstimandi, qui se in suis flagitijs iactant, & putant insigne esse uirtutis, ubi lapsus est criminis. Hæc ille. Horū igitur quemlibet reprehendens, Ps. ait. Quid gloriaris in malitia, qui potēs es in iniquitate, tota die iniustitia cogitauit lingua tua, &c. Propterea destruet te Deus, & euellet te de præsentī sæculo, & emigrabit te de tabernaculo tuo, id est, de domo tua, p mortē deputādo te alteri tabernaculo, in quo requiescūt miseri damnati. Ecce finis male gloriantium.

DE LINGVA HORTATORIA.

Cap.

IX.

ONFITEOR tibi Domine pater caeli. *[perre, quia, supple, peccauī nimis locutione.]*
Matth. 11.

Postquam in præcedenti capitulo actū est de septimo peccato linguę, quod dicitur lingua gloriosa, hic consequenter agendum est de alio peccato linguę, quod incipit per H. quod dicitur lingua hortatoria, quia s. quis hortat, & prouocat aliū ad malum. De qua pōt intelligi illud Prou. 10. Lingua prauorum peribit. Præu. n. an proposito dicuntur, quibus non sufficit propria culpa, & dānatio, n. si etiam ad idem hortentur inuicem, & attrahant alios. De hac itaque lingua hortatoria ad malum tria principaliter uidenda sunt,

Veritas, Grauitas, Punibilitas,

Primò igitur uidendū est de uarietate, & multiplicitate dictę linguę hortatorię. Est ergo uaria, secundum, quod cōtingit homines prauos hortari alios uarijs modis ad malū uidelicet,

- Ad ambitionem,
- Ad conspirationem,
- Ad detractionem,
- Ad uoluptatem,
- Ad oppressionem,
- Ad occisionem.

Primò igitur maliuosi, & ambitiosi homines hortantur alios ad ambitionem. Maxima enim in philosophia naturali est, quòd unumquodq; natum est alterum facere tale, quale ipsum est. Qui ergo ambitiosi sunt suo exemplo hortantur, & incitat alios ad ambitionem, superbi ad superbiam, & presumptosi ad presumptionem, dicente scriptura Eccl. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Taliter autè mutuo se hortabantur ad ambitionem homines post diluuium, cū dixerūt. Venite, faciamus nobis ciuitatem & turrim cuius culmen pertingat ad cælum, & celebremus nomen nostrū. Gen. 11. Sunt enim plerique, qui cum uident se eleuatos in curiis principum, & magnatum, & habere gratiā apud eos, non cessant laborare, quousque sui cōsanguinei ibi recipiantur, & sic magni uideantur, reijcietes inde, si possunt eos, qui eorum estimatione possent illis esse nocumento. Et de hoc extat aperta historia de Aman, qui uidens, quòd haberet optimam gratiā in palatio regis Assueri cœpit persequi Mardochæum, etiam eius mortem, & suorum procurando. Vnde in curiis principū unus dicit, regnaui, alter regnabo, alter regno, alter sum sine regno. Ex quo patet, quòd ibi maxime regnat ambitio. Vnde ibidem omnes ambitiosi exponunt se maximis periculis, & laboribus pro honoribus consequendis, intantum, quòd si tertiam partem laborum facerent propter Deum, reportarent inde maximum meritum. Dant enim munera, celebrant egregia conuiuia, dissimulant, adulantur, mentiuntur, & se nequiter humiliant quibuscunque. Hinc Innocentius de uilitate humane conditionis dicit sic. Ambitiosus semper est pavidus, semper atētus, ne dicat, quòd displiceat, humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostēdit, subsequitur, & obsequitur, cunctos honorat, uniuersis inclinatur, frequenter curias, uisitat optimates, assurgit, & amplexatur, applaudit, & adulatur. Hæc ille.

Secundò aliqui hortantur alios ad conspirationem, & cōiurationem. Sic enim hortabātur se mutuo impij Iudæi aduersus iustum Hieremiam, pro eo, scilicet, quòd reprehēderet eos de peccatis suis. Vnde & dicebāt. Venite, cogitemus contra Hieremiam cogitationes, Hierem. 18. Hæc etiam

lingua cōspiratoria aduersus iustum utantur multi princi-
 pes mali, q̄ faciunt inter se multa pacta, proditores, & mo-
 nopoliā, ut noceant uni tertio. De quo dicitur, quod q̄
 nocet uninoceat alteri. Hac etiam lingua utebantur mali-
 tiosi Iudæi aduersus Christum, de quibus dicitur Iohan. 5.
 q̄ conspirauerant aduersus Christum, ut si quis confiteret̄
 eum esse Christum, extra synagogam fieret. Est autem hu-
 iusmodi cōspiratio graue peccatum in laicis, grauius in cle-
 ricis, grauissimum autem in religiosis. Propter quod statui-
 tur pœna contra tales, secundum ius ecclesiasticum, & ci-
 uile. Et quidem de iure ecclesiastico scribitur 11. q. 1. con-
 spiratio, q̄ clerici conspirantes contra episcopum tuum de-
 bent excommunicari. Et idem dicitur ibidē de monachis
 aduersus Abbatem suum. Similiter, quo ad ius civile habe-
 tur. C. de mono. l. unica, quæ incipit. Iubemus, quod si quis
 monopoliū ausus fuerit exercere, propriis bonis expolia-
 tus perpetuitate exilij damnetur. Item ibi statuitur pœna
 pecuniaria 40. librarū auri contra illos, qui inter se pactio-
 nantur, & conueniunt de taxandis precis rerum uenialiū
 ad libitum. Similiter idē statuitur contra illos, qui alios
 iuramento constingunt, quod neminem docebunt talem
 artē, nisi tantum det. Itē ibi reprobatur cōuentio artifi-
 cum inter se statuentium, ne quis opus, quod semel ab alio
 artifice inchoatum est, perficiat. Cuius tamen contrariū
 multi artifices faciunt, ut dicit glo. Hæc autem incidenta-
 liter dicta sunt.

Tertio aliqui hortantur alios ad detractionem. Cuius
 modi sunt uiri curiosi, & exploratores uitæ alienæ, q̄ alios
 sollicitant, ut dicant eis audacter, quæ nouerunt de tali, vel
 tali uiro, aut muliere, dicente illud Hier. 18. Venite per-
 cutiamus eum lingua. Et tales sic sollicitantes alios ad detra-
 ctionem mortaliter peccant. Est fortē grauius, quàm qui ad
 eorum hortationem detrahunt. Dicit enim Paulus Ro. 1.
 q̄ non solum illi digni sunt morte, quæ opera mala faciunt
 uerumetiam, q̄ facientibus consentiunt. Et regula iuris est,
 q̄ agentes, scientes, & consentientes pari pœna puniuntur.
 Commune enim prouerbiū est, quod tantum mali opa-
 ratur, qui tenet pedem, sicut qui excoriat. Sed de hoc factū
 dictum est in præcedentibus, cum de detractione ageretur
 uideli.

videlicet. c. 5. sub littera. F.

Quarto aliqui alios hortantur, & inuitant ad uoluptatē
 Erit in differentia secundum quod duplex est uolu-
 ptas mala. Prima quidem consistit in cibis, & potibus. Secū-
 da uero in ueneris. Ad primam ergo uoluptatem se mu-
 tuō hortant mundani, & prauī homines, dicētes illud psal.
 Venite, fruamur bonis, quæ sunt, uino precioso, & unguētis
 uos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Tale
 autē inuitatorium matutarum diaboli cantāt capellani,
 & clerici eius, silli, qui surgentes de lecto intrant taber-
 nam, & qui die festo audiunt paroā missam, ut citō repleāt
 uentrem, & currāt ad tabernam. Cōtra quos scribit Esā.
 5. Veh, qui consurgitis mane ad ebrietatem sectādā, & po-
 tandum usque ad uesperā, ut uino æstuetis. Tales ēt, qñq;
 aduocant histriones, & mimos ad maius solatium, & simi-
 liter, ut postquā bene epulati fuerint, surgant ludere. Ideo
 sequit in Esā, ubi supra. Cithara, & Lyra, & Tympanum, &
 tibia, & uinum in conuiujs uestris, & opus dñi non respici-
 tis, id est ad ecclesias nō curritis, ut ibi dño seruiatis. Ad
 secundam ēt uoluptatem, quæ consistit in ueneris, se mu-
 tuō hortatur hi, qui cantant inuitationum diaboli, dicen-
 tes illud Sap. 2. Venite coronemus nos rosas, antequā mar-
 cescāt, i. fruamur flore iuuentutis nostræ uacādo uolupta-
 tibus ueneris, antequam senescamus. Nullū sit pratū, qđ
 non pertranseat luxuria nostra. Nemo uestrum exors sit
 i. exclusus luxuriæ nostræ, sed omnibus cōis. Vbi q; reliqua
 mus signa lætitię, qm̄ hæc est pars nostra, & hæc est fors no-
 stra, & certē tales uoluptuosi homines uera prædicūt, qā
 non habebunt lætitiā, nisi in præsentī. In futuro autē ha-
 bebunt æternum luctum, & lamentum Luc. 6. Veh uobis, q;
 ridetis nunc, qui a plorabitis, & flebitis.

Quinto sunt nōnulli, qui alios hortantur, & inuitāt ad
 opphionē, supple, pauperū, ut sunt tyrāni principes & dñi
 terreni circa subditā sibi plebem. De quibus conqueritur
 dñs in psal. dicēs. Deuorant plebem meā, sicut escā panis.
 Tales autē imitant illū crudelissimū uirorū Pharaoni regē
 Aegypti, de quo scriptū est. Ecce populus filiorū Israel mul-
 tus, & fortior nobis est. Venite sapiēter opprimamus eum,
 ne forte multiplicet. Et si ingruerit contra nos bellum, & i.

Tract. Secund. Pars II.

datur inimicis nostris, expugnatique nobis egrediatur de terra. Hæc ibi. Certè charissimi, stirps Pharaonis nõdũ extincta est, quin immo sunt adhuc multi Pharaones sup terram, quales sunt illi reges, & principes Christiani, qui per vias obliquas, & iniquas extorquent pecuniam infinitam à subditis, èt absque euidenti necessitate. Qd̃, ut cõmodius, & diligẽtius fiat, destinant crudeles ministros ad leuadũ dẽtã pecuniam. Quo fit, ut præ inopia pleriq; subditorũ cogant alienam patriã petere, & in amaritudine cordis uitã ducere. Contra ergo tales tyrannos principes loquẽs Au. de uerbis dñi. ser. 9. dicit sic. Rẽpublicã gerere criminofum non est. Sed ideo agere Rẽpublicam, ut rem familiãre potius augeas, uidetur esse damnabile. Hæc ille. Summopere ergo tales cauere, & timere habent, ne Pharaonẽ sequantur in præfenti in culpa, sequantur pariter. & in futuro in pœna. Nam quos vna culpa. claudit, una etiã pœna tenebit.

Sexto sunt quidam, qui alios hortantur, & inuitant ad occisionẽ, & homicidũ perpetrãdum, sortè auaritia ducti, sperantes inde consequi aliq̃ commoditatem tẽporalẽ, dicentes illud Mat. 21. Venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatẽ eius. Vbi autẽ tales tm̃ facinus, nequeunt, aut nõ audent in aperto facere, tũc in occulto ad hoc dant operã efficacem, siue per toxicum. siue per aliam uiam. Nam qui querunt mortem aliorum, nõ est eis cura, quo genere mortis illi moriantur, dummodo moriantur. Tali autẽ inuitatione diaboli utebãtur illi quinque reges gentium, qui insurrexerunt contra populum dñi, uolentes illum totaliter extinguere, hortantes se mutuò ad pugnam, & dicẽtes illud psal. Venite, disperdamus eos de gente, nõ memoret nomẽ Israel ultra. Sed Deo pugnanter pro filijs Israel factũ est totum contrarium. Nam gentes interfectæ sunt, i. gentiles, & filij Israel liberati, iõ sequit. Facilis, sicut Madiã, & Sysare, sicut Iabin in torrente Cyson. Disperierũt, sup. pdi cti in Edon facti sunt, ut sterco terræ, &c. Patent ergo sex genera hominum utentium lingua hortatoria ad malum, quorum inuitatorium summopere uitare debemus, quia perducit ad locum doloris, & tristitiæ perpetuæ.

Secundò principaliter uidendũ est de grauitate peccati linguæ hortatoriæ ad malũ, Nã grauitas huius peccati ostẽditur

aitur manifeste ex parte trium, uidelicet.

Dei, Beatorum, Actorum.

Primo quidē ex parte Dei, qui hoc malum prohibet, ēē cū cōmūnitione pēnæ æternæ dicens Mar. 9. q. scandalizauerit unū de pusillis istis, qui in me credūt, expedit ei, ut supēdatur molla asinaria in collo eius, & demergat in p. fundū maris. Hoc at pro tanto facit ad propositū, quia qui aliū hortatur ad malum, ipsum scandalizat. Itē Deus uult ut operemur bonū ad oēs, & ut procuremus uniuscuiusq; salutem p. posse nostro, iuxta illud Eccl. 27. Vn cuiq; mandauit Deus de proximo suo. Huius at cōtrariū directē operatur, quicūque hortatur pximum suum ad malum. Igit.

Secundo grauitas huius peccati ostenditur ex parte beatorum. Ipsi. n. beati sūmē affectant scđam stolam. i. gloriā corporū suorū. Hoc at nō fiet, nisi primo impleatur numerus saluandorū, iuxta illud Christi uerbū ad electos Apo. 6. Sustinete adhuc tps modicū, donec cōpleat numerus fratū uestrorū, qui at alios hortat ad peccatū, siue uerbo, siue facto, ipedit, & retardat, quatū in se est cōplementū ad cōsumationis dicti numeri. Nā illi possent salui fieri, quos hortat ad malū. Igit talis quodā mō derogat gloriæ beatorū. Quomodo ergo illos in patronos, & intercessores apud Deum poterit habere, quos tanto uult priuare gaudio. Certe non uideo. Quinimmo in fine dierum suorū sancti Dei clamabunt uindictam coram domino contra eum.

Tertiō grauitas dicti peccati ostenditur ex parte ipsorū actorū. Sunt multa peccata, quibus unus solus dānatur, ut sūt potissimē peccata cordis. Sed p. istud peccatū *diabolus*, ut i pluribus, lucrāt ad minus duas animas, uidelicet. illius, qui tali hortationi cōsentit. Et cū qñq; cōtingat simul plures eisdē hortanti consentire, & allici ad malum, patet intētum. Et sic patet de secundo principali.

Tertiō principaliter uiddēdum est de punitione, seu grauitate pēnæ huius peccati. Nā etsi, qui alios alliciūt, & hortant ad malū quocunq; fiat nō sēper puniant in p. presenti, nouerint tū p. certo, q. non euadent iudiciū dñi. Quinimmo i alio sēculo duplici p. na puniēt, Primō qdē directē p. p. priā culpā. Scđo uerū p. culpā aliorū, dicēto p. pheta ad dñm. Duplici cōtritione cōtere eos dñe deus nr. Hier. 17.

Tract. Secund. Pars II.

Vnde de quolibet dānato pp hoc uitium potest dici illud
Esa. 40. Suscepit de manu Domini duplicia, i. duplices pe-
nas pro oībus peccatis suis. Quia, scilicet, peccauit, & alios
peccare fecit. Et Apo. 18. Duplicate duplicia secundum ope-
ra eius. Expone ut prius. De hoc etiam multa extant exem-
pla, & signāter de Arrio. maximo hāresiarca, de quo dicūt
Doctores, quōd pēna eius nōdū terminata est, nec totali-
ter terminabitur ante diem iudicij, cuius ratio est hāresis
sua, quæ dogmatizauit diuersas in Trinitate substantias,
contra illud Io. 10. Ego, & pater, unum sumus. Insup nega-
uit filium in diuinis cōternum patri, ut patet 24. q. 3. q-
dam autem hāretici, talis, inquam, hāresis nondum extin-
cta est, sed adhuc pullulat, usq; ad iudicij diē apud aliquos
qui eā pertinaciter defendunt. Et horum damnatio aggra-
uat damnationem hēresiarchæ eorū, uidelicet ipsius Atrij.
Et idem dicendum est sub modo de ceteris damnatis, qui
alios hortati sunt ad culpam, & istud debet ualde terere
concupinarios, & signanter stupratores uirginum, q̄ post-
modū exposuerunt se omni turpitudini, & omni trāscēti, q̄
si stupratæ primò non fuissent, forsā fuissent castæ, & pa-
dice usque ad mortē. Nolite ergo charissimi, nolite alios
languis uestris hortari ad malum, sed potius ad bonum, ut
sic cooperatores salutis eorum esse possitis.

DE LINGVA IURATORIA

Cap.

X.

CONFITEOR tibi Domine pater celi, & terræ,
quia supple. peccauit nimis locutiens.]

Matt. 11.

Postquam in præcedenti capitulo determi-
natum est de octauo peccato linguæ, quod
dicitur lingua hortatoria, hic consequenter determi-
nandum est de alio peccato eiusdem linguæ, quod incipit per
I, quod appellatur lingua iuratoria, de qua potest intelligi
illud Psal. Lingua mea calamus scribæ, uelociter scribēta.
Sic enim potest dicere ille, qui est assuetus ad iurandū. Nā
cuiuslibet talis lingua uelociter mouetur ad iurandū, se-
cundum calamus ad scribendum.

De

De hac itaque lingua tria principaliter sunt uidentia, quæ sunt,

Diffinitionis, Conditionis,
Offensionis.

Primo igitur uidentium est, quid sit iuramentum. Possimus ergo sic diffinire ipsum iuramentum. Iuramentum est assertio, uel negatio de aliquo licito possibili, & honesto, factæ rei attestacione firmata. In hac autem diffinitione iuramenti tanguntur quatuor. Primum est modus cum dicitur assertio, uel negatio. Qui quidem modus obseruandus est secundum quod materia requirit. Si enim ita sit, aut creditur ita esse, tunc iurandum est sic esse. Si uero non ita sit, aut saltem non creditur, ita esse, tunc iurandum est, non sic esse. Et hoc intellige, ubi expedit iurare, ut postea dicetur: nam ab eo quod res est, uel non est, dicitur oratio uera, uel falsa, ut habetur 1. Perih. Secundum est materia, cum dicitur de aliquo licito possibili, Qui. n. iurat aliquod illicitum se facturum, aut aliquid, quod non credit sibi esse possibile pro tempore, pro quo iurat, talis indiscretè iurat, & per consequens mortaliter peccat, ut postea dicetur. Tertium est qualitas illius, quod iuratur, cum subditur honesto. Non. n. simpliciter nobis prohibetur iurare, sed nobis permittitur in casu iurare, dummodo materia sit honesta, ut potè super ueritate dicenda, aut huiusmodi. Quartum est confirmatio. Nam iuramentum confirmatur, & redditur efficax, siue per inuocationem diuini nominis, siue cuiuscunque rei sacræ, & hoc capiendum sacram, siue specialiter, ut cum iuratur super sacra euangelia, aut crucem, & huiusmodi, siue generaliter, ut cum iuratur per cælum, aut per terram.

Circa quod sciendum est, quod non est nobis simpliciter interdicitum iuramentum, sicut nobis simpliciter prohibetur blasphemia, uel mendacium. Quinimmo potest iuramentum in multis casibus bene fieri, & eo utitur ecclesia circa diuersas materias. Propter quod dicit Apo. Heb. 6. quod omnis controuersia siue finis ad confirmationem est iuramentum. Ac si dicat, quod lites, & controuersia, quæ sunt inter homines debent terminari per iuramentum. Unde Deuter. 2. Dominum Deum tuum timebis, & ipsi seruias, ac per nomen eius iurabis. Ex quo patet, quod licitum est iurare in multis casibus.

Primum

Primus casus est ad purgationem criminis. Verbi gratia. Aliquis est iniuste accusatus, aut infamatus ab aliquibus malitiosis uiris, qui non uolunt ei bonum, nec honorem. Si ergo res uentiletur in iudicio, & sentiat se innocentem, tunc licite potest iurare, & præsertim, ubi inducitur a iudice, aut ubi statuitur iuramento illius. Qui iurant debet sibi credi, nisi forsitan contrarium possit per testes conuincere, ita enim dicitur 2. q. 4. presbyter. Nam quilibet tenetur famam suam defendere, alias negligens famam suam crudelis est, ut notatur. 1. 2. q. 1. nolo. Propterea Sapiens Eccle. 4. t. unumquodque nostrum admonet, dicens. Curam habe de bono nomine.

Secundus casus est ad debitorum confirmationem. Et istud cõiter obseruatur inter mercatores, quando, scilicet, unus prestat fidem alteri, dando sibi manum, quod soluet sibi debitum, statuto tempore inter eos. Nec quidem sciens peccat, dummodo intendat implere iuramentum, & faciat suum posse ad hoc, quod adimpleat iuramentum, etiam dato, quod ipsum non impleat tempore assignato, & hoc quidem propter impossibilitatem. Debet dolere de eo quod non potest ipsum implere cum proposito aquitandi quod totocius. Similiter ille, qui recipit a tali iuramentum, non peccat, dummodo credat eum esse ueracem in promissis. Propterea dicit Aug. de uerbis Aposto. ser. 23. quod ille, qui exigit ab alio iuramentum, si nescit alium falsum iuraturum, & ideo dicit ei. Iura mihi, ut ei fides fiat, non audeo dicere tibi esse peccatum, tamen, inquit, humana tentatio est. Hæc ille. Si uero credit eum peieraturum, tunc malè facit eum inducèdo ad iurandum. Nam teste Ch. y. Hom. 26. Melius est te pecuniam amittere, quam illum peierando perire.

Nihilominus circa hanc materiã opus est tali distinctione. Aut enim ille, qui exigit iuramentum ab eo, qui solitus est peierare, est persona publica, aut priuata. Si publica, ut potè, officialis, uel quicumque prælatus, tunc exigèdo iuramentum, secundum ordinem iuris ab eo, quem credit peieraturum, non peccat. eò quod uiratur officio suo. Si autem sit persona priuata, & tamen dubitat aliquo modo de ueritate loquentis, & hoc propter uarios euentus, propter quod ad maiorem certitudinem exigit ab eo iuramentum, etiam talis non peccat, sicut solet communiter fieri inter mer-

estores. Si autem scit, uel probabiliter credit illum falsum iuraturum, tunc mortaliter peccat, eo q̄ dat illi occasione ruinæ. Propterea dicitur in de cr. 22. q. 5. qui compulsus, q̄ cogens hominem ad periurium, & ille, qui perierat, uterque reus est. Quicumque ergo recipit iuramentum ab eo, quem scit, aut credit falsum iuraturum, si sit persona priuata, tunc damnat animam suam cum animâ illius, ut habetur, ubi supra. c. ille. Item c. qui exigit. Insuper, quicumque uidet alium tum peierare paratum ad iurandum, etiam sua sponte debet eum cohibere à culpa. Quod si sit filius, seruus, aut q̄cū preseruet eum a culpa. Quod si sit filius, seruus, aut quicumque subditus, qui paratus est sic iurare, dēt illi dicere superior. O canis mactine noli iurare, quia scio, q̄ iurando peierabis. Nec iurando propterea tibi credam, etiam ubi iurares mihi super corpus Christi. Et sic patet, & quādo licitum est exigere iuramentum à peierante, & quando non.

Tertius casus, in quo licitum est iurare, est, quando hoc fit ad tollendum omnem dubietatem. Verbi gratia. Sunt duo cōtendentes coram aliquo iudice pro aliqua possessione, utriq; dicētes illam esse suam. Sed, quia iura sunt obsecra, iudex petit ab uno eorū, si uelit stare iuramēto alterius qui si dixerit, q̄ sic, in illo casu pōt exigere iuramentū ab alio, qui ēt licitē pōt iurare, q̄, ut dicit Apo Heb. 6. Omnis contouersie finis ad cōfirmationem est iuramentum. Et huius ratio assignatur. ff. de iureiuran. l. sed, & si possessori, ubi dicitur, q̄ nisi iurandum pro ueritate accipitur. Eadē etiā rō assignat in iure canonico, ut patet 22. q. 7. q. 5. iuramētū.

Quartus casus est, cū quis iurat causa promittendi fidelitatem, ut potē, cum seruus iurat domino suo, q̄n eum recipit famulum. Item cū officarius iurat principi, uel dño suo fidelitatem in officio suo. Tale ergo iuramentum est licitū, dummodo cadat super debitam materiam. Et sic patet de primo principali.

Secundo principaliter uidendum est de cōditionibus boni, & iusti iuramenti. Pro quo notandum, q̄ magister sentent. distinctio. 39. tertij allegans Hieronim assignat tres condiciones, quas debet habere iuramentum, antequam iuste fiat, quas quidem condiciones uocat comites, de quibus etiam habes 22. quest. 1. Et iurabunt. Item eadem causa. 2. q. 1. au ma d'uer-

Tract. Secund. Pars II.

animaduertendum. Et similiter extra de iureiuran. c. & f. Christus. Hi igitur comites sunt.

Veritas, Iustitia,
Iudicium.

Primus igitur comes iuramenti licite dicitur veritate. Oportet enim omnem iurantem, uerum iurare, aut saltem quod credit esse uerum. Nam si homo iurat falsum, cum intentione fallendi, iam efficitur periurus, maxime cum per iurium non sit aliud, quam mendacium iuramento firmatum, secundum magistrum sen. ubi supra. Circa quod notandum, quod contingit iurare contra ueritatem tripliciter. Primo quidem iurando uerum, quod creditur esse falsum. Secundo uero, per oppositum iurando falsum, quod creditur esse uerum. Tertio autem, iurando falsum, cum intentione fallendi. Et, qui sic iurat uere perierat, & est censendus perfecte periurus. Da exemplum de Petro, de quo legitur Matth. 26. q. cepit detestari, & iurare, quia non nouisset hominem Christum, quem tamen optime nouerat, & ideo proprie periurus fuit. Istud ergo est contra multos quibus non sufficit simpliciter, & nude mentiri, nisi etiam suum mendacium iuramento confirmet. Ex predictis ergo patet, quod ille persone turpiter se decipiunt, quibus uideat licitum esse iurare falsum, aut negare uerum pro honore suo tuendo siue pro pace habenda, siue, ut quis se reddat indemnem. Exemplum de primo. Est aliqua mulier de qua est zelotipus uir eius, & forsan, non sine causa. Vehementer enim suspicatur propter certas coniecturas, & probabilitates, siue apparentias, quod non sit sibi fidelis, sed quod interdum iniure agat cum tali, uel tali. Propter quod non potest de hoc diuisilere, sed improperat illi uitam suam. At illa uolens conseruare suo honori, iurat etiam execrando mirabiliter nunquam fidem sibi prestitam in die nuptiarum uiolasse. Exemplum de secundo. Est aliquis uir, quem uxor sua habet respectum de incontinentia, nec forte absque ratione. Propter quod illa alloquitur eum, dicens. Bene uideo, quod non sum satis pulchra pro uobis, & quod adamatis talem, uel talem plusquam me. Ille autem hoc audito timens, ne fatendo ueritatem odias eum uxor sua, & quod nunquam habebit pacem, neque bonum cum ea, iurat firmiter ad modum unius

scoti, ut ungo dici solet, q̄ nihil ē de hac re. Exēplū de ter-
tio, Est aliquis mercator q̄ inter mercandum sepe iurat, si
ue asserendo rem uenalem carius comparasse, quā sit a
parte rei siue affirmando, quōd non dabit eam minori pre-
cio, quā tali, uel tali, cum tamē intendat eum pro minori
dare, priusquam eam non uendat, & de facto, ita postmodū
facit. Sed sic primō iurauerat, ut redderet se indemnē, siue
ratione expensarum suarum, siue aliās. Nouerit ergo om-
nes prædicti, quōd non licet eis in prædictis casibus iurare.
Quinimmo per iur. crimē incurrunt iurantes falsum sciē-
ter, eo quōd non licet pro quacunq; causa, aut occasione iu-
rare falsum. Nam, ut habetur 22. q. 5. iuramenti. Hęc est in-
stitutio iuramēti, ut omnis iurās ad hoc iuret, ut quod est,
loquatur. Et sic patet de primo comite iuramenti.

Secundus comes iuramēti dicitur iustitia. Oportet enim
omnem licite iurare uolentem iustum, & licitum iurare.
Nam, qui iurat aliquid iniustum, iniuste iurat, & per con-
sequens mortaliter peccat. Multo autem grauius operatur
huiusmodi iuramentum obseruando. Verbi gratia. Tu iura-
sti, quōd nunquam parces tali, uel tali, nec nunquam loque-
ris, cum eo, nec similiter te aliquando scienter reperiēs in
eius societate. Itē, quōd ubi poteris illi aduersari, aut nocere,
non te linges, & huiusmodi. Est etiam aliquis concubina-
rius, qui iurauit probe sue, quōd nunquam relinquet eam
ulque ad mortem, & similiter illa itidem iurauit. Similiter
est aliquis, qui iurauit alicui malefactori, & forte complici
in malo, quōd nunquam aliquid dicet de facto suo, etiam
illi, qui potest prodesse, & non obesse, cum tamen uideat eū
perseuerare in malo suo, & etiā forsā uergit in detrimen-
tum notabile re publicæ. Omnes ergo taliter iurātes illicitē
iurant, eo quōd iuramēto suo decit iustitia, nec tenent
talia iuramenta, aut similia seruare, sed statim infringere.
Sic enim uolunt iura ciuilia, & ecclesiastica. Et quidem de
primo scribitur in authent. de iuran. a moriente præstito.
Iste & si possessori, ubi dicitur, quōd iuramentum præstitū
contra bonos mores, nullum est. De secūdo uero dicit Isid.
lib. 2. de synonymis, seu alias soliloquiorū, & similiter reci-
tatur. 22. q. 4. in malis. In malis, inquit, promissis reserua-
tur fides. In turpi uoto muta decretum. Quod incaute us-

uisti, non faciat, impia est promissio, quæ scelere impletur, tale autem fuit iuramentum Hero dis, de quo legitur Mar. 6. q. iussit amputari caput Iohannis Baptiste, ne scilicet, violaret ius iurandum, quod fecerat salatrici puellæ. Super quo dicit Amb. lib. de officijs, q. Herodes salatrici pñum turpiter promissit, crudeliter soluit. Turpe nempe est, quòd regnum pro saltatione promittatur. Crudele autem, quòd p prophete mors pro iuramentum religionis donatur. Tale est iuramentum illorum, qui dicunt, q. non possunt cum tali uel tali loqui, aut bibere, eo q. iurauerunt se non uenturos ad eius societatem ante annum, aut fortè quadiu uixerint. Et sic de alijs, de quibus supra explicatum est. Est ergo regula generalis summe notanda circa hanc materiam, uidelicet, q. quotiescunq. iuramentum aliquod uergit in deteriore exitum, tunc minime obseruandum est, ut notat 22. q. 3. Dauid. Et huius ratio est, quia tunc deest sibi pcedens comes iustitiæ. Item pcedens comes tunc deest iuramento, quado quis iurat sine necessitate, aut utilitate. Nā in his duobus casibus licet iurare. Primo quidem propter necessitatem, ut cum superior exigit à subdito iuramentum de ueritate dicenda sup aliquo casu dubio. Secundo uero propter utilitatem, ut cum prestatur iuramentum p bono pacis, siue pro confirmanda promissione alicui facta. Alias autem non licet iurare, Et istud est cōtra illos, qui p nihilo pluries iurant, uel saltè pro minima occasione. Cōtra illud Domini pceptum Exod. 20. Non assumes nomē Dei tui in uanum.

Tertius comes iusti iuramenti dicitur iudicium, supple, discretionis. Qui enim uult in iurando culpam euadere, non debet precipitanter procedere, sed cum magna, & longa deliberatione conferendo in semetipso de ueritate, p qua iurare debet. Hinc Aug. lib. de mendacio. Non dico non iurare, sed non leuiter iurare. Adhibenda ergo est discretio in iurando. Alias, qui precipitanter se exponit discrimini peccati, siue iurando per propositiones affirmatiuas, siue per negatiuas. Et ideo si ille, qui iuraturus est, peccat in ducias, siue dilationem deliberandi, iustus iudex debet illi sibi assignare. Et ideo si quis precipitanter iuret falsum, cui postmodum forsitan ostēditur falsitas iuramenti sui, si dicat. Crede-

Credebam dicere uerū, sicut illi dici. Debuisti prouidere & precogitare, quid iuraturus eras. Et sic patet de secundo principali.

Tertio principaliter uidendum est de offensione inramēti. In quibus, scilicet, casibus peccat homo iurando. Circa quod sciendum, quod in tribus casibus offendit homo Deū iurando.

Primus casus est, quando iurat falsum cū intentione fallendi, & decipiēdi proximū suum. Sicut cōmuniter faciunt mercatores, qui cum multis iuramentis decipiunt illos, qui habent agere cum eis, da etiam exemplum de falsis testib. & qui scienter peierant, coram iudice falsum deponentes, forsā corrupti odio, uel amore, munere, aut timore. Nam omnes tales faciunt irreuerentiam diuino nomini.

Secundus casus est, quando quis iurat se facturū aliqđ illicitum. Sicut supra patuit de iuramento Herodis. Itē de hoc multa exempla posita sunt supra. Vnde Aug. ad Seuerū episcopum scribens, & similiter recitatur in dec. 22. q. 4. inter cetera dicit, q. uelut homicida in extremo examine à uolto iudice degradabitur, per quem sacrosanctum Euāgelium ad iniustum illicitum testimonium adducitur.

Tertius casus est, quando quis iurat, quod uerum est, & licitū, sed sine causa sufficienti, utpotē, cū quis iurat, dicens. Per Deum uerum fuimus heri in tali loco, & fecimus bonum uultum. Item cum quis iurat, dicens. Per Deum talis habet melius uinum totius ciuitatis. Ego enim bene scio, quia de eo gustauit. Item cum alius iurat, dicens. Per Deū ego fui in tali foro, uel nūdinis, & bene feci factum meū, & sic de alijs. Omnes ergo tales, ac similes iurantes quidem uerum etiā licitū, quia tñ sine causa sufficienti iurant, peccant, saltem uenialiter secundum Ray. in summa sua. Summum ergo remedium est omnino non iurare, nisi in casib. cōcessis, alijs qui assuescit ad iurādum, frequenter peierat. Propterea Eccl. 23. uos monet scriptura di. Iurationi non assuescat os tuum, quia multi casus in ea.

Queritur circa hoc, utrum mercator, qui pmisit sub iuramento illi, a quo habuit mercantiā, quod soluet sibi summam debitam die prefixo, peccet mortaliter, si promissum nō teneat. Pro solutione huius dubij opus est uti tali distin-

Guil. Pep. super Conāt.

Y tione.

201 *Tract Secund. Pars III.*

atione. Aut enim taliter iurans uerisimiliter credebat, & sperabat; quòd posset soluere dictam summam in termino assignato, uel non credebat. Si credebat, & postea fecit debitum suum, ac totum suum posse, tunc non peierat, eo quod fecit, quod potuit. Modò Deus nõ requirit ab homine, nisi quod potest. Manet tamèn talis semper obligatus elapso termino. Propter quod debet proponere, & intendere, quod si occurrerit illi aliquando melior fortuna, ipse omnino satisfacet. Nam ubi postea posset, & non solueret, iam piurus esset, eò quod debitum non est in eo extinctum totaliter, sed tantum sopitum ad tempus, sup. melioris fortunæ. In quo quidè casu ille, cui est debitor, ex quadam decèti pietate, & compassione debet sibi prolongare tēpus solutionis. Quò ubi propter Deum libèter fecerit, etiã piè credendū est, quod Deus prolongabit eidem tempus uitæ ad penitentiã agèdã. Illi ergo sunt ualde crudeles, & imimisericordes ad proximos suos, qui cum sine dispendio possunt ad tempus expectare debitores suos, quos etiam ad soluendū impotentes nouerunt, nihilominus sine dilatione expirato termino faciūt eos intimare, & interdū in carcerem recludi. Præsertim, ubi sunt obligati p corpus, quousq; satis fecerint, etiam usque ad nouissimum quadrãtem. Propter quod oportet pauperes debitores accipere ad usurã, aut possessiones suas modicas uili precio dare, ut se redimant. Sed nouerint, tales tyranni creditores, quod eadem mensura remetietur eis, qua mensi sunt alios, ut habetur Mat. 7. Et Iac. Indiciũ sine misericordia fiet, &c. Nã Angelus crudelis, i. diabolus mittetur cõtra eum, scilicet, in mortis articulo, ut habetur Prou. 17. qui tanquam executor, & tortior diuinæ iustitiæ detrudet eum in carcerem inferni. Si aut ille qui iurauit creditorem suo satisfacere ad certum terminũ, & tempus, non credebat, nec sperabat posse soluere, quando iurauit, tunc peierauit. Maximè cum primũ nõ sit aliud quã iuramentũ mendacio confirmatum. Ille aut cõfirmat suum mēdaciũ iuramento, ideo peierauit. Et ideo etiam tuis est in talibus obligationibus, quæ fiunt de futuro, adde re. Si Deo placuerit, & potero, ergo satisfaciam uobis. Et sic patet ad quæsitum, & per consequens de tertio principali

DE LINGVA CANTIONARIA.

Cap.

XI.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terrę quia, *supple, peccavi nimis locutione.*] Matth. 11.

Postquam in precedenti ea. dictum est de nono peccato linguę, quod dicitur lingua iuratoria, hic consequenter tractandum est de alio peccato eiusdem linguę, quod incipit per C. quod potest appellari lingua cantionaria, qua quis vitur ad cantandum vana, & amatoria ad lasciuam provocãtia, de qua potest intelligi illud psal Rep'etum est gaudio, *supple, mŭdano, & lasciuo, os nostrum, & lingua nostra exultatione.* Ista enim possunt esse verba hominũ mundanorum, ac mulierum cantationes amantium. Et de hac lingua cantionaria tria principaliter videbuntur, quę sunt.

Distinctionis, Offensionis, Punitiois.

Primò igitur videndum est de distinctione cantionum, Pro quo notandum est, quòd sunt multę cantiones, & signanter, tres, videlicet.

Beatorum.

Ecclesiasticorum,

Mundanorum.

Primò igitur beati in cœlo habent suas cantiones, quę nõ sunt aliud, quam laus, & iubilatio, quã incessanter die, ac nocte decantant Dño Deo, dicentes. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dñs Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Apo. 5. Item eiusdem 19 Audiui vocem de cœlo, sicut citharedorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant, quasi canticum nouum ante sedem Dei. Hoc autẽ perfectẽ fiet post generalem omnium resurrectionem, quãdo quidem electi resument corpora sua. Et tunc cantabũt Domino canticum nouum, scilicet, corporeum, qui prius tantum illi cantauerant canticum antiquum, scilicet, spirituale. Vnde de electis post diem iudicij loquens ps. dicit. Exultabunt sancti in gloria, lætabũtur in cubilibus suis. Exultationes Dei in gutture eorum. Vel dic, q. tũc cantabunt ele-

Y e

Si

GRANADA

Tract. Secund. Pars II.

Et canticum nouum, gratias, sup. Deo agentes de eo, quod accederint secundam stulam, id est, corporum suorum vni-
nem, & glorificationem. Merito autem talis cantus beato-
rum, hic vocatur cantio. Est enim cantio, seu cantilena can-
tus dulcis, lenis, & suavis ad letitiam, & exultationem pro-
uocans. Talis autem est cantus beatorum, & signanter post
iudici diem. Nam eorum cantus nihil habebit asperitatis,
sed dulcis erit, & suavis. Nota, si vis scire, quomodo electi ca-
tant vnam cantilenam toti trinitati, dicentes Gloria patri
& filio, & Spiritui sancto. Item aliam beatę virgini, dicen-
tes. Ave regina cęlorum, Ave domina Angelorũ. Salve ra-
dix sancta, ex qua mũdo lux est orta. Gaude gloriosa super
omnes speciosa. Vale valde decora, & huiusmodi. Itē aliam
cantionem cantant ad Apostolos, tanquam illi regrānan-
tes de eo, q̄ plantauerunt, seu potius diuinauerunt fidē Ca-
tholicam per uniuersum mũdum. Item aliam ad Martyres
qui irrigauerũt totam ecclesiam sanguine suo. Item aliam,
ad ecclesię doctores sacros, qui illuminauerunt sanctam ec-
clesiam, & sic de alijs. Et sic patet de cautionibus beatorũ.

Secundò ecclesiastici habent suas cantiones, quę nõ sunt
aliud, quàm deuota diuini officij Decantatio, & solutio. Le-
gitur enim i. Para. 6. q̄ David constituit cantores, qui can-
tarent coram Arca, siue Tabernaculo domini, donec edifi-
caret et Salomon filius eius domum domini in Hierusalē.
Et hi stant iuxta ordinē suum in ministerio suo. Sic & mul-
ti reges, atque principes Catholici construi fecerũt insignes
ecclesias, tam cathedrales, quàm collegiales, ibi deputates
certum numerum clericorum Deo famulantium, illis depu-
tantes stipendia, vt eorum suffragijs, & cantationibus iuue-
tur apud dominum. Idem practica de grossis Abbatijs, prio-
ratibus, & alijs locis. Veruntamen cantiones monacho-
rum, ac quorumcunque religiosorum debēt esse lugubres,
pię, atque lachrymose, vt dicitur 16. q. 1. Monachus. Mona-
chus plangentis habet officium, qui, vel se, vel mundum lu-
get. Math. 5. Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabunt̄.
hinc est, q̄ ipsi monachi statuis tēporibus, & debuis habēt
preces, quas prostrari, ac voce lugubri, & bassa soluet soliti
sunt. Similiter nonnulli solent cantare cantilenas ad Dei
& sanctorum eius honorem, vt potē, de natiuitate Domini.

Item de beata Virgine, similiter de beata Barbara, aut huiusmodi, & hoc laudabile est. Vnde Eccles. 47 legitur, quod admirabantur Turbæ in Cantilenis regis Salomonis.

Tertio homines mundani habent suas cantiones, sed fatuas, vitiosas, & damnabiles. Pro quo notandū, quod huiusmodi Cantilenæ, seu cationes sunt in multiplici differētia. Nā quædam sunt diffamatoriz unius totius status, ut sunt illæ, quas uiri infames cōponunt, & decantāt de uiris ecclesiasticis, aut religiosis ad eorum infamiam, quæ parū differunt à libellis famosis, quos iura reprobant. Aliæ uero sunt in infamiam alicuius priuatæ personæ, uel etiam in officio publico constitutz: Ecce tales Cantilenas, forsitan fecerant impij Iudæi de Christo, ut sic ipsum infamarent cantantes huiusmodi Cantilenas in tabernis, & publicis locis, secundū quod p̄ e conueritur idem Christus in psal. dicens. In me psallebant, qui bibebant uinum. Super quo dicit glo. interlin. quod in eum conuertitur cantus, qui prohibet uanos cantus. Dic t etiam de Lyra super dicto passu, quod factæ fuerunt Cantilenæ derisorie de crucifixione Christi, tanq̄ de re insolita, & notabili, & hoc in fauorem sacerdotum, qui eius mortem procurauerunt, tanquam de falso Propheta uolente regnare, & non potente, quæ quidem Cantilenæ decantabantur per tabernas. Et hoc est, q̄ dicit psal. in persona Domini. In me psallebant, qui bibebant uinum. Aliæ autem Cantilenæ sunt contra bonos mores, ut sunt illæ, quæ sunt plenæ omni spurcitia, & vano amore, quæ, ut plurimum, in publicum decantari solent ab his, qui Chortas ducunt. In quibus etiam hoc malum est, quod illæ audiuntur, & lætius cantantur, quæ turpiorem materiam continent. Et patet de triplici cantione, & per consequens de primo principali.

Secundò principaliter uidendum est de offensione lingue cantionariæ. Pro quo notandum, quod contingit offendere Deum per prædictam linguam cantionariam quadrupliciter, secundum quatuor genera causarum.

Primò quidē ratione causæ efficientis. Nā, qui decantant huiusmodi uanus, & lasciuas cantiones non sunt immunes à peccato. Secus autem de illis, quæ sunt ad honorem Dei, aut sanctorum eius, siue et, quæ ad eutrapeliā pertinet, & quæ

Tract. Secund. Pars II.

nihil, per quod offendatur Deus, aut proximus continent. Quod ergo primi grauius peccent, patet per hoc, quod sunt in causa omnium malorum, & dissolutionum, quae inde fiunt. Est enim regula generalis, quod qui occasionem damni, dat damnum dedisse videtur, ut notatur extra de iniuriis, & dam. da. c. vlt.

Secundo ex parte causae materialis. Nam, ut dictum est materia canticorum mundanarum, quasi uniuersaliter est materia seclis; & piarum aurium offensiuas. Unde Aug. super ps. exponens illud verbum Caeli enarrant gloriam Dei, dicitur quod aues quaedam, ut potest, corui, merulae, picuae, & huiusmodi saepe ab hominibus docentur cantare, quod nesciunt. Scientes autem circa re non aut, sed homini diuina uoluntate concessum est. Et multi, quam mali, & luxuriosi, sic cantant digna auribus suis, & cordibus quod nouimus, & dolemus. Eo enim peiores sunt, quod non possunt ignorare, quod cantant. Sciunt, n. se cantare flagitia, & tamen cantant tanto libentius, quanto immundius, quoniam tanto se putant debere fieri leuius, quanto fuerint latius. Haec ille. Praeterea idem Aug. 1. lib. de ciuitate Dei. c. 3. refert, quod postquam Cathago fuit per Romanos euersa, illi dederunt se omni spurcicia. Propter quod instituerunt theatra, in loca publica in medio ciuitatis Romanae, quae sic erant disposita, ut omnes possent in eis sedere, & ludos ipsos conspiceret. Et dicebantur huiusmodi ludis scenici a scena. Erat autem scena, quaedam domucula in medio atrij sita, siue habitaculum cortinis clausum. In quo cantebantur, & recitabantur carmina poetarum, omni spurcicia plena. Erant insuper ibi mimi, & histriones, latuati, saltantes, & effingentes motibus corporis ea, quae a poetis canebantur. Propterea effingebatur ibi turpia, & inhonestas, tam de diis, quam de hominibus. Haec ubi supra tam in textu, quam in commento. Et cer est non minus dissolute agunt frequenter multi Christiani. Nam pace data, una cum abundantia rerum temporalium solent in plerisque locis, & quod grauius est in festis praecipuis uiri, ac mulieres, iuuenes, & uirgines, ac senes cum iunioribus in unum conuenire. Quam quidem congregationem, atque Sathanae conuenticulum vulgo appellant le carrogne Italicis. Quod quidem nomen, quid significet, fateor me nescire, nisi

nisi forsan sit nomen alicuius Dæmonis, ob cuius reuerentiam prædicti illuc se transferunt. Quibus in vnum convenientibus pœnè, infinite dissolutiones fiunt, & cantilenæ, plurimæ, & variæ decantari ibi solent. Et breuiter illic plerumque reperire est, quicquid olim in prædictis ludis scenicis Romanorum adhuc gentilium, & idololatriæ obseruari solebat. Ex quibus omnibus patet, vnde primum ortum habuerunt cantiones mundanæ, & de quo in eis communiter tractetur, quia de materia vili, & abhominabili coram Deo, & Angelis, ac viris honestis. Ecce ergo, quomodo offenditur Deus per huiusmodi cantiones, ex parte causæ materialis.

Tertiò idem patet ex parte causæ formalis. Nam forma quæ in sepe dictis cantionibus obseruari solita est, vt plurimum dissoluta, effrenata, elata, cum fictione, & mutatione vocis, vt sic magis demulceat aures audientium. Et in hoc ipsi conentes sunt similes syrenæ. De qua fabulosè narratur, quod sit superiori parte, qua supernatat aquis virgo. Pro parte autem inferiori, quæ immergitur aquis, fertur esse piscis. Tempore ergo sereno solet suauiter cantare, & armoniam mirabilem formare. Ad cuius auditum nauigantes supra modum delectari nõ attendunt regimini nauis. Quinimmo tandem obdormiunt. Et tunc modica tempestate suscitata in mari de facili periclitantur. Ita in proposito mulieres suis cantionibus, & cantilenis, interdum adeo demulcent aures uirorum mundanorum, quod faciunt eos obdormire in suis peccatis, & tandem demerguntur per huiusmodi syrenarum cantica, & carmina in profundum maris infernalis.

Quartò idem propositum ostenditur ex parte causæ finalis. Cantilenæ enim mundanæ ad hoc ordinantur, vt ut cor per immoderatam lætitiã dissoluatur risu dissolutos generent, & ad turpia inuident. Et de hoc extat aperta historica, quam ponit Titus Liuius lib. i. decadis primæ, de Romulo conditore vrbs Romæ. Hic enim cum videret dictam ciuitatem non posse diu persistere absque propagatione, nec de facili sui possent ex ciuitatibus circumuicinis vxores habere, eo quod tam ipse, quam sui supra modum exosi essent omnibus circumadiacentibus populis

lis induxit choreas publicas, & ludos. Ad hoc igitur spectaculum venit omnis multitudo Sabinorum, cum liberis, atque coniugibus. Sed mox dato signo à Romulo Romana iuventus illecta cantionibus puellarum sabinarum, discurrat ad eas capiendas, quas stuprauerunt, & tandem sibi lege matrimoniali coniunxerunt. Patet ergo, quomodo offenditur Deus per cautiones quadrupliciter.

Tertio principaliter videndum est de punitione lingue cantionarie. Est ergo notandum, quod huiusmodi peccatum, & signanter cum cantantur baladæ in infamiam alicuius, aut aliquorum, punitur triplici pœna, uidelicet,

Ciuili.

Ecclesiastica.

Aeterna.

Primò igitur pœna ciuili, de quo habes. C. de famosis libellis. l. unica, quæ incipit. Si quis famosum, ubi mandat Imperator Valentinianus, quòd si quis famosum libellum de aliquo composuerit, si conuincatur, & non possit probare, quod scripsit, tali pœna plectendus est, uel uerius, sicut accusandus, puniendus esset, ut dicit glossa. Similiter eadem pœna plectendus est, qui dictum libellum inuentum mox non corruerit, uel igni consumpserit, sed, uidelicet, illum alijs manifestauerit. Grande ergo peccatum, est dictare libellum famosum, siue baladiam in iniuriam alterius, ex quo mors pro illo infligitur.

Secundò tale peccatum punitur pœna ecclesiastica, de qua habes in decretis. 5. q. 1. qui in alterius, ubi mandat papa Adrianus, quòd si quis in alterius famam publice scripturam, aut uerba contumeliosa conscripserit, & repperit scripturam non probauerit, flagelletur. Similiter, qui eam inuenerit, & non corruerit, eadem pœna puniatur, qua, & actor facti, sed quid iuris, si confictor libelli famosi ignoretur. Ad hoc prouidet ius ecclesiasticum, ubi supra. cap. quidam maligni spiritus, ubi ponitur casus de Castore notario Gregorij papæ, contra quem quidam plenus spiritu maligno scripsit libellum famosum, ipsumque posuit noctis tempore in loco publico ciuitatis. De

ergo dicit Gregorius . quod exeat , & publicè confiteatur peccatum suum . Quod si uon uelit exire , id est se ipsam manifestare , tunc debet publicè denunciari , quod quicumque hoc fecit , sit priuatus sacra communione . Quod si adhuc latere præsumpserit , debet anathematizari . i . excommunicari . Si uero exire uoluerit , & probare , q̄ scripsit , tunc est audiendus , neq; in illo casu currunt contra ipsum prædictæ penæ , ut dicitur ibidem . Similiter dominus Ant Florētinus in 3 . parte summæ suæ , titulo 4 . 4 . 6 . 70 . refert Alexandrum dedisse bullam , quæ incipit . Ex alto . Item alia , quæ incipit . Non sine multa , per quas declarat , q̄ quicumque libellos famulos in vulgari sermone , nec non cantilenas , uel rithmos edere , uel detinere , uel publicare præsumunt in infamiam , & detractionem status ordinis fratrum predicatorum , aut aliorum , sunt excommunicati , à qua excommunicatione non possunt absolui , nisi personaliter Sedi Apostolicæ se præsentent . Hæc ibi .

Tertio prædictum peccatum punitur pena æterna . Nam de huiusmodi cantionatoribus potest intelligi illud Iob 21 . Tenent tympanum , & cytharam , & gaudent ad sonitum organi . Ducunt in bonis dies suos , & in puncto ad inferna descendunt . Cumque ibi fuerint , merito dicere poterunt illud Thren . 5 . Defecit gaudium cordis nostri , uersus est in luctum chorus noster . Cecidit corona capitis nostri , uel nobis , quia peccauimus . Tunc etiam illis insultabunt demones , dicentes . Canite nobis unam cantionem , & saltabimus , & hoc est , quod ait psal . in persona talium , dicens . Illic , scilicet , in inferno interrogauerunt nos , supple , demones , qui illic captiuos duxerunt nos , uerba cantionum . Et qui abduxerunt nos , id est , seduxerunt nos , supple , demones , dixerunt deuoriorie , & insultatorie . Hymnum cante nobis de canticis Syon , id est , de illis cantionibus , quas tam suauiter , & lætiter cantatis in mundo , cum illic essetis . Quibus respondere poterunt . Heu , quomodo cantabimus canticum domini . i . canticum Igitur in terra aliena . i . in hac terra miseræ , & tenebrarum , unde umbra mortis , & nullus ordo , sed sempiternus horror inhabitat . Iob 10 . Ecce finis ad quem deducunt , cantiones mundanæ , fatuæ , & dissolutæ , prout sequens insinuat exemplum .

Refert

Tract. Secund. Pars II.

Refert enim beatus Cyrillus episcopus Hierosolymitanus ad Aug. scribens, vt patet epistola ducentesima sexta eiusdem Aug. de quodam nepote suo ætatis 18. annorum, qui multum deditus erat huiusmodi vanitatibus cationū, chorearum, & ludorum mundanorū. Eo igitur mortuo circa illam ætatem, vir Dei Cyrillus, qui nimio amore eum dilexerat, rogauit Dominum, vt dignaretur ei reuelare statū illius. Et ecce subito eo orante, statim fœtor ortus est in camera, in qua orabat, quod ipsum naribus suis tolerare non poterat. Cuius rei causam ignorans sursum eleuatis oculis vidit nepotem suum infœlicissimum, cathenis, igneis circumligatum, ex cuius naribus, & auribus, velut ex ardentissimis fornacibus, & ignibus flamma horribilis, & fetidissima procedebat. Et alloquens auunculum suum ait. Sciat me esse nepotem tuū, qui sum mansionibus tartareis perpetuo deputatus, eò quod cationibus, & huiusmodi fatuitatibus supra modum fui delectatus, & inflammatus, & hæc dicens subito disparuit ab oculis vir Dei. Quo abeunte talis fetor in dicto loco remansit, vt deinceps ibidem nullus auderet introire. Hæc ibi, nec certè soli illi peccant, qui dictas cationes dictant, aut suauiter cantant, verum etiam qui in auditione illarum delectantur, sicut sequens exemplum declarat.

Legitur enim in Speculo exemplorum, quod beatus Damianus habuit sororem valde deuotam, & religiosam, quam contingit mori. Cumque post eius obitum pro ea oraret dictus frater suus Damianus, subito apparuit illi, dicens, quod erat adiudicata terribilibus pœnis purgatorij per quindecim dies. Cuius causam cum ille interrogaret, maxime, cum ipsa tam sanctam vitam in præsentem duxisset respondisse fertur. Verum, inquit, frater charissime, cum vna dierū sederem in camera mea sola, audiui in proxima platea cantus chorizontium cum aliquali delectatione. Et quia de hoc non curauī, nec pœnitentiam egi, credens hoc esse parum, ideo adiudicata sum stare in prædictis pœnis quindecim dierū spatio. Ideo frater charissime adiuua me apud Dominū tuis intercessionibus. Patet ergo, quod periculosum est huiusmodi cantilenas vanas, & mundanas curiose audire, sed multo grauius est tales decantare. Ideo amo

de omnes, & singuli à talibus insolentis sibi caueât, si Deo placere desiderant.

DE LINGVA LASCIVA.

Cap. XII.

CONFITEOR tibi Domine pater cœli, & terre, quia, *supple.* peccasti nimis locutione,]
Math. II.

Postquam in præcedenti capitulo habitum est de decimo peccato linguæ, quod dicitur lingua cantionaria. Hic consequenter agendum est de alio peccato ipsius linguæ, quod incipit p L, quod quidem peccatum potest appellari lingua lasciuia, de qua potest intelligi illud Iob 20. Occidet, scilicet, hominem lingua uiperæ. Solet enim uipera laxare, & soluere linguam suam, ut sic uenenum suum mortiferum extendat ad hominem; ita, & lasciuix dediti extendunt linguas suas ad loquendum turpia, & iniqua, quæ offendunt piæ aures, atque pudicas, & castas mætes. Vnde & lasciuia dicitur a laxo laxas, quod idem est, quod soluo soluis. De hac igitur lingua lasciuia tria principaliter uidebuntur, secundum quod homines malitiosi laxant linguam suam ad hæc tria, u. delicta,

Ad adulandum,

Ad detrahendum,

Ad corrumpendum.

Primo igitur nonnulli laxant linguam suam ad adulandum, & ad blandè loquendum, ut sic decipiant proximos suos. Et de talibus potest intelligi illud ps. Linguis suis dolose agebant, id est, malitiosè. Sed in quo. Certè, quia uenenum aspidum sub labiis eorum. Nam, adulatores habent quidem pulchra uerba in labiis suis. Sed profectò occultat uenenum aspidum prauæ intentionis sub labiis suis, id est, in cordibus suis, eò quod aliud habent in ore, & aliud in corde. Ps. In corde, & corde locuti sunt. Et ideo tales meritò figurantur per Iahel uxorem Aber Cinei. Nè de ea legitur Iud. 4. quod cum ad domum suam declinasset Sysara principes exercitus Iabin Regis Chananzorum, qui quidè Sysara fugiebat a facie Barach, qui erat dux exercitus filiorum

Israel

Tract. Secund. Pars II.

Israel, petiissetque ab ea potum aquæ, eò quod ualde siti-
ret, illa dedit ei utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit il-
lum. Quo dormiente illa infixit clauum in caput eius, & sic
eum interfecit. Sic in proposito, adulatorum dant lac bono-
rum uerborum bibere illis, quibus machinantur malum,
sed simul infingunt clauum prauæ intentionis. Et de hoc ha-
bemus historiam Matth. 22. ubi legitur, q̄ Pharisei mise-
runt ministros ad Christum, qui dixerunt ei Magister, scir-
mus, quia uerax es, & uia Dei, &c. Sequitur. Dic nobis, quid
tibi uidetur. Licet tributum dari, &c. Ecce quomodo illi la-
xabant linguam suam ad adulandum. Veruntamen prauè
intendebant, quia sic Christum interrogabant, ut eum cape-
rent in sermone, ut habetur ibidem. Propterea de quolibet
adulatore potest dici illud psal. Molliti sunt sermones eius
super oleum, & ipsi sunt iacula. Sed quia de hoc multa di-
cta sunt superius, s. Secunda parte huius secundi Tractatus
Cap. II. ideo pertranséo.

Secundò principaliter multi laxant linguam suam ad de-
trahendum, nunc ad ecclesiasticos, nunc ad prelatos, & offi-
ciarios publicos, nunc ad religiosos, nunc ad extraneos, nunc
ad propinquos, etiam affines, & consanguineos, & huius-
modi, ita ut dicat Hierony. 3. par. epist. Iuarum, epist. 22. ad
Cellantiam scribens, quod pauci admodum sunt, qui huius
uitio renunciant. Raroque inuenies, qui ita uitam suam ir-
reprehensibilem exhibere uelint, ut hic non libenter repre-
hendant alienam. Tanta insuper huius mali libido mentes
hominum inuasit, ut etiam qui procal ab aliis uitis neces-
serunt; in istud tamen, quasi in extremum diaboli laqueum,
incident. Hæc ille.

Notandum est autem, q̄ inter sic laxantes habenas suas
ad obloquendum de aliis, ceteris grauius peccant tria ho-
minum genera.

Primi sunt, qui detrahunt de statu ecclesiasticorum, &
religiosorum, quos tamen præ ceteris honorare debent, ita
propter officij, aut status dignitatem, tum propter neces-
sitate, quia tales personæ sunt pernecessariæ huic mundo,
tum propter ordinationem eius, qui talibus loquitur, di-
cens. Qui uos audit, me audit. Qui uos spernit, me sper-
nit. Luc. 10. Propterea Telephorus Papa, prout recitatu

in decretis. 1. q. 5. sacerdotes, dicit sic. Sacerdotes, qui proprio ore corpus domini conficiunt, ab omnibus sunt obediendi, & timendi, non dilacerandi, aut detrahendi, quia à quibus se dñi populus benedici, saluari, & instrui cupit, nullatenus eos debet arguere, nec vulgus i eorū accusationes suscipi. Hæc ibi. Verum inter ecclesiasticos multi dissolutā ducunt uitam, sed non propterea de ipsis detrahendū est, quin potius orandum, ut Deus dignetur eos emendare, & quantum fieri potest, ipsorum scelera occultanda sunt, ex eplō illius serenissimi imperatoris Conitantini. De quo legitur in decretis, dist. 96. scripturis, q̄ solitus erat dicere. Verè si proprijs oculis uidissem sacerdotem Dei, aut aliquē eorū, qui in monachali habitu circumamicti sunt, peccantē, clamidem meam expoliarem, & cooperirem eū, ne ab aliquo uideretur. Vnde de eo legitur in historia ecclesiastica, qđ cum sibi fuissent oblatę accusationes, etiam scripto, & hoc contra episcopos, libellos quidem accusationis accepit, & eisdem episcopos, qui accusati fuerant, conuocās in eorū cōspectu libellos, quos acceperat, incēdit dicens. Ite, & inter uos causas uestras disponite, quia dignū nō est, ut iudicemus Deos. hæc ibi propterea Exod. 17. præcipit dominus dicens. Djs non detrahes, id est, sacerdotibus, ut exponitur. 11. q. 1. sacerdotibus.

Secundi sunt, qui detrahunt de maioribus suis, & prælati. Grane enim est detrahere de ecclesiasticis, ut dictū est, sed multo grauius est detrahere de prælati. In cuius figuram Exodi. 11. præcepit dominus dicens. Omnis, qui tetigerit montē, morte moriatur. Vnde Nume. 12. legitur, qđ cum Maria detraxisset fratri suo Moyse propter uxorem, q̄ duxerat Aethiopiā, iratus est cōtra eam dñs, & percussit eam lepra. Sed profecto hoc cōe, & usitatū malum habent subdit, q̄ de facili laxant linguam suam ad detrahendum de superiorib. suis, forsan dicentes, quod non bene regunt, quod nimis rigidi sunt aliquibus, & nimis benigni alijs, non tamen etiam interdum eos de his, quæ non licet homini loqui. Et ideo à talibus, etiam quamuis sint de minoribus monasterijs, sibi habent cauere prælati. Dicit enim Plin. in natur. histo. lib. 8. ca. 10. de elephante, q̄ quamuis corpore, & fortitudine polleat sup̄ a cætera animalia, tamē ualde ti-

Tract. Secund. Pars II.

met mures, ne, scilicet, sibi appropinquantes, corrodant plā tam pedum suorum, & sic inhabilis redatur ad ambulandum, ita in proposito nullus est tam magnus, nec tam sanctus, aut perfectus, qui non debeat timere oblocutiones, & uituperationes subditorum, aut infimarum personarum, Propter quod de prælatis potest dici illud ps. Sagittæ parturitorum, id est, & subditorum, & cōtempibiliū personarū de tractiones factæ sunt plagæ eorum. s. prælatorum, & maiorum, qui quandoque grauitur uulnerantur in fama & honore à uilibus personis

Tertii, qui inter cæteros grauitur peccant laxando habenas ad detrahendum, de aliis sunt illi qui detrahunt de suis consanguineis, parentibus, & amicis, forsan, quia non condescenderunt desiderijs, & petitionibus suis, etiam malis, & iniustis. Propter quod latrant contra eos conquerentes, & dicentes quòd nunquam bene fecerunt alicui de sanguine suo. Item quòd sunt auari, usurarii, & cupidi, & quòd non satis haberēt de toto mundo, atque his similia euomere non uerentur contra natales suos. Propter quod quicūque sic à talibus detrahitur, meritò potest dicere illud Ps. Pro eo, ut me diligenter detrahebāt mihi, ergo autem orabam, supple, pro eorum salute, & emendatione. Insuper pōsuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Patet ergo, quomodo nonnulli laxant linguam suam ad detrahendum, & signanter de tribus generibus personarum.

Tertiò principaliter aliqui laxant linguam suam ad corrumpeudum, ut sunt illi qui dant aliis scienter consilium male agendi. Item quales sunt illi qui alios inuitant ad malum, utpote, ad ludos prohibitos, ad ebrietates seclādas ad monopolia, & similia. Item quales sunt illi, qui cū multis promissionibus, & blandis sermonibus laborant seducere pudicas, & castas puellas aut muliere nuptas. Corumpunt inquit, Apo. 1. Cor 15. bonos mores colloquia praua. Da exemplum de leproso, qui si de prope alloquatur aliquē paruulum, de facili ipsum inficiet, & corrumpet, per hoc, si licet, quòd inficit aerem inter medium. Si etiam illi, qui latrant linguam suam ad turpia, quodammodo inficiunt aerem, & personas. Propter quòd Apo. Ephe. 5. prohibet huiusmo-

iulmodi turpia, & lasciuia uerba, dicens. Fornicatio, aut omnis immunditia, idest, quæcunque species luxuriæ, aut turpitudine, idest, turpia uerba, aut stultiloquium, ut sunt blanda amore carnali plena, & ad lasciuiam prouocantia, scurrilitas, ut sunt uerba carnalia ad immoderatum risum prouocantia non nominet in uobis, deinde idem Apost. ubi supra admonet bonas, & castas mulieres, ut sibi à talibus uerbis pariter, & personis lubricis caueant, dicens. Nemo uos seducat inanibus uerbis, ut sunt stultiloquia, siue blande locutiones, siue multe promissiones, siue similia, & notanter Apo. uocat prædicta inania uerba. Tum quia sunt de re, & materia inani, & uana, atque inutili. Tum quia frequenter sic loquentes, & promittentes aliud habent in ore, & aliud in corde, Psal. In corde, & corde locuti sunt. Hoc autem euidenter uidemus in illis, qui ut abutantur, & fruuntur concubitu alicuius puellæ, promittunt, quod illam ducet in spousam. Cumq; eam corruerint, dimittunt eam, & cum alia contrahunt. Qui si super ad instantiam puellæ citentur, iurant, quod nunquam eam cognouerunt affectu maritali. Ecce quomodo seducunt uiri lubrici honestas uirgines inanibus uerbis. Ex quibus omnibus infero, quod lingua lasciuia est ualde periculosa, & ideo uitanda.

DE LINGVA MENDOSA.

Cap.

XIII.

CONFITEOR tibi Domine pater cæli, & terra, quia, supple, peccavi nimis locutione.]
Matth. II.

Postquam in præcedenti capitulo tractatum est de undecimo peccato linguæ, quod dicitur lingua lasciuia. Hic consequenter de terminandum est de alio peccato eiusdem linguæ, quod incipit per M, quod appellatur lingua Mendosa, de qua potest intelligi illud psal. Dillexerunt eum, scilicet, Deum nomines uani in ore suo, id est, in exterioribus uerbis prætenderunt signa diuinæ dilectionis, & lingua sua mentiti sunt ei, eo quod tales non sic habeant in mente, prout prætendunt ore.

De

271 *Tract. Secund. Pars III.*

De hac itaque lingua mēdosa tria principaliter sunt nō-
denda, quæ sunt,

Diffinitionis, Conditionis,
Offensionis.

Primò igitur uidendum est de diffinitione mēdacij. Dif-
finit, ergo ipsum mendacium Augu. lib. de mendacio, ita di-
cens. Mendacium est falsa uocis significatio cum intentio-
ne fallendi. Vnde mendacium à mente deriuatur, eo quod
mentitur, loquitur contra, id, quod in mente, seu corde te-
net. Ex prædicta ergo diffinitione mendacij, quæ etiam re-
fert Magist. sentent. distinct. 38. tertij, patet, quòd duo sunt,
quæ constituunt mendacium formaliter, & propriè sum-
ptū, uidelicet, falsitatis expressio, & intentio fallendi, quæ est
loqui cōtra id, quæ est in mente. Et in illo consistit formalis
ratio mendacij. Propter quod semper ibi est peccatū, etiā
dato, quòd qui loquitur, dicat uerum. Verbi gratia, aliquis
interrogatus dicit Petrum esse in domo, quæ tamē ibi non
credit esse. Sed à parte rei ibi est talis, sic respondens uti-
que peccat, quia contra mentem loquitur. Vnde glo. ord. su-
per illo uerbo psal. Labia dolosa in corde, & corde locuti
sunt, dicit, quod ubi est duplex cor, sic, scilicet, quòd aliud dici-
tur, & aliud intenditur, ibi est mendaciū. Nā ut dicit Aug.
de uerbis Apost. sermo. 27. Interest, quemadmodum uerbū
procedat ex animo. Ream enim linguam non facit, nisi mē-
rea. Et ibi dat exemplum de illo, qui crederet, quod non pluit,
& tamen à parte rei pluit, si talis dicat pluit, in illo casu mē-
dax est. Hæc ille. Et per oppositum, si quis dicat aliquid ef-
se falsum, credens tamen illud esse uerum, non propriè mē-
ditur, nisi materialiter, nec est reus mendacij, nisi propter ne-
gligentiam inquirendi ueritatem in considerādo, si uerum
sit, quod dicit, & præcipuè in rebus alicuius importantiæ,
uel ubi damnum, aut scandalum sequi potest, mendacium
ergo quantum ad materiale importat falsitatis expressio-
nem, quæ quidem expressio non solum fit uerbis, uerū etiā ope-
ribus, & signis. Vnde dicit Ambro. in sermo. De dominica,
de Abraham, & similiter recitatur in decre. 22. q. 5. caute,
quòd non solum mendacium consistit in uerbis, sed etiā
in simulatis operibus, mendacium namque est se Christia-
num dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est se
profiteri

profiteri episcopū, sacerdotē, uel clericum, & cōtraria hic ordini operari. Hæc ibi. Et sic patet de primo principali.

Secundo principaliter uidentū est de distinctiōe, & pluralitate mendacii. Pro quo notandum cōformiter ad sacros doctores, prout diffuse habetur tertio sent. dist. 38. Item in decre. 22. q. 2. primi, quod triplex est mendacium in genere, uidelicet,

Perniciosum.

Iocosum,

Ociosum.

Primum igitur mendacium uocat perniciosum. Et istud semper est mortale peccatum, ideo perniciosum dicitur.

Huiusmodi autem mendacium tribus modis committitur, prout etiam declarat B. Thom. 22. q. 110. art. 2.

Primò quidem committit̄ in doctrina Christiana, ut potē si quis diceret Christum non esse natum de Maria Virgine. Item si quis scienter impugnaret sacrā scripturā. Item si quis diceret aliquid contra bonos mores, ut potē, q. fornicatio nō esset mortale peccatum, aut simile de usura. Item si quis dogmatizaret omnes Christianos in die iudicij fore saluandos. Item de paruulis Christianorum non baptizatis, & huiusmodi. Hæc. n. omnia mendacia sunt directe contra sacrā scripturā, & per cōsequens mortalia sunt, & perniciosa.

Secundò mendacium perniciosum committitur, cū quis in iudicio mentitur, damnificando proximū, & istud mendacium principaliter inuoluit falsos, & fabricatoris testes. Sic enim mentiti sūt illi duo presbyteri inueterati diei ū maiorum, qui falso, accusauerunt pudicam, & castam Susanā Dan. 13. Idem de illis duobus falsis testibus, qui deposuerūt falsum testimonium contra Christum corā Caypha. Mat. 26. Insuper istud mendacium inuoluit illos pessimos uiros qui in iudicio, siue alibi denegāt aliis debita sua. Nota ad hoc propositum historiam in legenda beati Nicolai de illo Christiano, qui denegauit corā iudice pecuniam, quā tu tuo acceperat à quodam iudæo.

Tertiò mendacium perniciosum committitur, cum quis mentitur contra famam alterius. Et hoc modo mentita est uxor Putipharis, qui infamauit false castissimum illum Ioseph dicēs, q. uoluerat eā opprimere, quod omnino falsum erat. Gen. 39. hoc modo etiam mentiti sunt impii Iudæi, ad Guil. Pep. super Confit. Z uersus

Tract. Secundus. Pars II.

uerfus Christum summā ueritatem, & signanter Scribæ, & Pharisei, utpotè, dicentes eum peccatorē mendacem uocant, publicanorum, & peccatorum amatorem, seductorem populi, demoniacum, blasphemum prohibentem tributum dari Cæsari, gentis subuerforem, & multa similia, ut patet in multis locis sacrorū Euangeliorum. Similiter hoc modò mentiti sunt quidam Athenienses, qui de Paulo dixerunt. Nouorum demoniorum annunciator uidetur esse homo iste. Act. 16. Vnde tales tenetur sub pœna æternæ damnationis ad restitutionem fame alterius, quòd tamè raro, aut nunquam facere uolunt Patet ergo, quomodo mendacium perniciosum, seu mortale committitur tribus modis.

Secundum mendacium dicitur iocosum, quod, s. deletat, & fit socialiter, aut solatii modo, nō respectu cuiuscūq; rei malę sed solum respectu rei iocose Nec tamen tale mendacium est absque peccato, sed tamen de per se, non est nisi ueniale peccatum. Possset autem esse mortale peccatum de per accidens, uidelicet, ratione scandali, uel cuiuscunq; damni inde sequentis. Da exemplum de taliter mentiente cui forsitan dicit aliquis. Tace, quia scandalizas tales, & tale hic præsens. Ipse uerò non solum non tacet uerum etiam per amplius laxat habenas ad taliter mentendum. Tales ergo de per accidens mortaliter peccant. Committitur autē tale mendacium duobus modis.

Primò, quidem cum quis mentitur sola libidine mentendi, seu et alium taliter fallendi. Et taliter sepe mentiunt illi, qui quadam priuata familiaritate sibi inuicem iunguntur ut si quis alteri, qui fortè alias eum in simili fefellit, diceret uadatis ad talem locum, ubi queritur pro uobis; hoc autem dicit, ut eum priuet bono prandio, uel huiusmodi.

Secundo committitur cū quis mentitur cupiditate placendi aliis & eos delectandi. Sicut accidit in illis, qui cum mendaciis suis prouocarent ad risum unum acruum lapidum, ut uulgò dici solēt. Da etiā exemplum de illo, qui uidens alium tristem, melancholicum, dicit aliquam facetiam quæ tamen non caret mendacio. Hoc autem facit, ut sic eum recreet, & reuelet à nimia tristitia.

Tertium mendacium dicitur officiosum, quòd prodest alicui. Committitur autem huiusmodi mendacium ex quadā pietate

pietate ad utilitatem proximi. Hoc autem potest fieri tripliciter, secundum quod aliquis potest prodesse proximo suo per suum mendacium ad conseruandum tria bona in eo.

Primò quidem ad conseruandum uitam eius. Verbi gratia. Aliquis habens gladium euaginatam, & totus furiosus querit alium interficere, currens post eum per unam uiam. Tu autem uidens, & uolens obuiare tanto discrimini, dicis illi, quod ille quem querit, per aliam uiam declinauit. At ille tibi credens dimittit uiam incaptam, & se diuertit ad aliam. Sicque saluat uita proximi per mendaciū tuum officiosum quod non licet. Et de hoc historiam habes in legenda B. Barbara de quodam pastore ouium, qui mentitus Dioscoro patri eius querenti eam occidere. Talis. n. bene egit in hoc, quod uoluit saluare uitam innocentis puellæ. Sed tamen sibi non licuit propea mentiri. Quinimmo potius debuisset permitte te illam millesies occidi, si fieri potuisset, quam semel mentiri. Est enim maxima apud Theologos, & iuristas, quod non sunt facienda mala, ut inde eueniant bona. Tale etiam fuit mendacium obstetricum Ægypti. Exod. 1. Et tamen tale mendaciū culpæ leuioris, quod tamen uiri perfecti summo perē fugiunt, ne animæ suæ noceant, dum nituntur præstare uitam carni alienæ, quanquam hoc ipsum peccati genus facillimè credatur relaxari, ut dicit Grego. lib. 8. Moralium. cap. 2.

Secundo quis mentiēdo potest prodesse proximo suo ad conseruandū honestatem illius. Verbi gratia. Aliquis malus ribaldus obuiat alicui pulchræ mulieri, quæ est in comitatu alicuius honesti uiri. Dicitus ergo ribaldus uult eam opprimere. Quod alter uidens dicit eam esse suam uxorem, & hoc dicit, ut conseruet honestatem illius. Quo audito alter uadit uiam suam. Hoc enim mendacium etiam leue est, maxime cum nulli noceat, & alicui proffit, & taliter mentiri cõsultuit Abraham uxori suæ Saræ, cum dixit ei. Dic quæso, quod soror mea es, ut bene mihi sit ob gratiam tuam. Nam si dixeris, quod uxor mea es, me interficient Ægyptij, & te reseruant. Gene. 12.

Tertio quis mentiēdo potest prodesse proximo suo ad conseruandum substantiam eius temporalem. Verbi gratia. Transit aliquis scholaris tendens Parisius studij gratia.

Tract. Secund. Pars II.

tia habens super se pecuniam bonam. Superueniunt autē aliqui latrunculi, uolens eum spoliare, aut forsan occidere, quod attendentes uiri probi concomitantes eum dicunt prioribus. Vos laboratis in uanum, nam iste scholaris adeo pauper est, quod demus sibi expensas gratis, quamuis ergo tales bonum intendant, medium tamen nō est debitiū, quia ut dicit Aug. super psal. Psalmus 5. exponendo illud uerbū. Perdes omnes, qui loquūtur mendacium. Vir perfectus, & spiritualis non debet mentiri pro ista temporali uita, aut substantia siue sua sit, siue alterius. Sed forsan dices tibi licere mentiri saltem in illis casibus, in quibus mendacium tuum nemini obest, & alicui prodest. Certē hoc tibi negat Aug. qui in Enchirid. c. 21. dat talē instāciam. Possumus inquit iurando aliquando alicui prodesse, præsertim si pauper cui damus non sentit incommodū, & diues cui clā tollimus non sentit commodum, nec tamen ideo tale furtum quisquam dixit non esse peccatum. Dat etiam consequenter, ibidem aliam instāciam, dicens, Possumus adulterādo alicui prodesse, utpotē, si aliqua nisi ei consentiatur appareat amando moritura, et si uixerit pœnitendo purgabitur nec tamen ideo tale peccatum negabitur adulterium. Hæc August. ubi. supra. Patet ergo in nullo casu licere mentiri, quamuis in multis casibus occultanda sit ueritas. Et ideo grauiter illi se decipiunt, qui ob conseruandam uitam propriam, aut a ienam, siue famam, aut secretum, siue quodcumque simile credunt sibi licere mentiri, sicut ille de quo loquitur sequens historia.

Refert enim Dom. Ant. in chronica sua. part. i. tit. 10. c. 5. §. 11. de quodam puero Romano, qui dicebatur Papyrus, quem pater solebat manu ducere ad Conciſtorum Senatorū. Quadam igitur die ualde importunē sollicitatur à matre, ut illi diceret, quid tandiu in concistorio tractaretur. Cui cum prudenter respondisset, q̄ non licebat reuelare secretum tantorum uiroꝝ, ac sapientem, tandem dicta mater cœpit minari sibi uirgam. At ille, uelut totus tenelius hoc timens dixit, quod ibi tractabitur, quid magis expediret, uel uirum unum duas habere uxores, uel ē conuerso. Illa autem quam primum hoc audiuit non filuit, sed cucurrit ad sodales suas Romanas dominas, illis narrans proprium,

fitum. Propter quæ noua illa in crastinum simul adierunt
 concistorium instantèr postulantès, ut pot. us diffiniretur,
 quæ una mulier possit duos uiros simul habere, quæ conuerso.
 Ad quæ uerba totus obstupet Senatus, atque unde proces-
 sissent, interrogat. Mater igitur Papyrij causam apetit. Tã-
 dem dictis dominabus Romanis auditis, sed non exauditis,
 statuerunt Senatores de cetero nõ introducere paruulos,
 cum patribus in concistorio, Papyrio tñ dempto quæ lau-
 dauerunt ex fictione sua. Hæc ubi supra. Talis ergo paru-
 lus laudatur, non quidem de mendacio, sed de affectu pio,
 quia, si noluit secretum Senatorũ reuelare. Hoc etiam mo-
 do laudantur obstetrices regis Pharaonis, quæ usæ sunt
 mendacio, ut saluarent uitam paruulorum mulierum He-
 brearum. Exod. 1.

Infertur ergo ex omnibus dictis, quod omne mendacium ui-
 tiosum est, tanquam habens in se inuolutam malitiã etiã
 inseparabiliter. Nihilominus non oĩa mendacia sunt eius-
 dem grauitatis, sed aliqua mortalia, & aliqua uenialia, ut
 ostensum est. Insuper inter ea, quæ sunt uenialia, aliquod
 mendacium est grauius, aliud leuius. Vnde Aug. in Enchir.
 c. 17. postquam posuit istam quæstionem, utrum. ad offi-
 cium hominis iusti pertineat aliquando mentiri, tandem
 resoluit, dicens. Mihi uidetur peccatum esse, quidem omne
 mendacium, sed multum interesse quo animo, & quibus de
 rebus quisque mentiatur. Non enim ille sic peccat, qui con-
 sulendi, quomodo ille, qui nocendi uoluntate mentitur.
 Nec tantum nocet, qui uiatorem mentiendo in aduersum
 iter mittit, quantum is, qui uiam uitæ mendacio fallente
 deprauat. Hæc ille. Et similiter recitatur in decretis 22.
 q. 2. mihi autem. Patet ergo intentum, & per consequens
 de secundo principali.

Tertio principaliter uidendum est de offensione, seu gra-
 uitate mendacij, & signanter, quod dicitur perniciosum.
 Huius ergo mendacij grauitas ostenditur propter multa,
 uidelicet, quia

- Deo contrariatur,
- Proximo iniuriatur,
- Proprio actori aduersatur,
- Diabolum imitatur,

Tract. Secund. Pars II.

A celo excluditur,
Ad infernum demergitur.

Primò igitur dico, quòd mendacium Deo contrariatur. Deus enim est ipsamet ueritas per essentiam Iohan. 9. Ego sum uia, ueritas, & uita. Quemadmodum ipse ueritas, & sum me diligit, dicente. psal. Ecce ueritatem dilexisti. Ita summè mendacium odit cum auctore suo. Propterea Iac. 3. nos admonet ipse Iacobus, dicès. Nolite mendaces fieri aduersus ueritatem. Meritò ergo homo mendax potest clamare ad dominum, & dicere illud Iob. 7. Peccaui, scilicet, mētendo, & contra ueritatem loquēdo. Quid igitur faciam tibi ò cūstos hominum. Quare posuisti me, id est, poni permisiisti cōtrarium tibi, & factus sum mihi met ipsi grauis. Cur nō tollis peccatum meum, sup. per gratiam, & misericordiā tuā illud mihi remittendo, & quare nō aufers iniquitatē meā, id est, mendacium meum quod est iniquum. Ratio autē quare hoc postulo, est, quia scio in breui me moriturū. Ideo sequitur. Ecce nunc in puluere dormiā, supple, per mortē, & si mane, id est, i die resurrectionis generalis, quē fiet mane, iuxta illud psal. in matutino interficiebam oēs peccatores terræ, me quē fieris per resurrectionem corporalem, nō subsistam, s. per uitam gratiæ, aut glorię, & sic patet quomodo mendacium contrariatur Deo. Vnde Prouer. 6. ubi enumerantur illa septem, quæ summè odit Deus, computatur lingua mendax. Et eiusdem 12. dicitur. abominatio est Domino mendacium.

Secundò mendacium proximo iniuriatur. Nam per mendacium homo homini fidem non seruat, quinimmo ipsam decipit defraudat, & fallit. Cū tamen dicat Apo. Col. 3. Nolite mentiri inuicem, i. uno consensu, ut solent multi mercatores facere, qui fabricant ad inuicem mendacium, dicentes. Dicamus hanc rem uenalem tantum nobis constitisse, uel tanto precio eam comparasse, & hoc, ut eam charius uendant, etiam notabiliter excedendo latitudinem iusti precij. Propter quod talibus meritò potest dici, & impropere illud Iob. 13. Vos estis fabricatores mendacij, sed dicunt mercatores. Certè pater, si non parum mentiretur uendendo mercatias, moreremur fame. Quinimmo necesse est nos frequenter iurare, & periurare, sicut & cæteri faciunt. Sed talibus

bus respondetur, quod hoc totum facit praua eorum consuetudo. Nam si homines essent assueti de plano dicere ueritatem, & in uno uerbo taxare ualorem, seu precium rei uenalis, ita bene, & forsitan melius illis crederent homines, sicut cum suis infinitis mendacijs iuramentis, & periurijs.

Vnde legitur in dialogo Cæsarij, quod fuerunt Coloniae duo mercatores ditissimi, qui ad uerbum cuiusdam predicatoris uoluerunt omnino abstinere ab huiusmodi mendacijs, & iuramentis in uendendo, & emendo, atque per annum sic abstinerunt. Hi ergo anno reuoluto redierunt ad dictum predicatorem plangentes se, quod nihil amplius lucrabatur, ex quo, scilicet, ceperant simplici uerbo uedere, quos ille hortatus est ad perseverantiam: Mira res, nam non multo post ceperunt homines eos frequentare, etiam plus ceteris sua artis. Factique sunt in breui duplo ditiores, quam prius, ita ut & ipsi de hoc mirarentur. Reuersique sunt ad dictum bonum predicatorem gratias illi referentes, de tam bono, & salubri consilio, per quod liberati essent ab illa praua consuetudine, & à multis peccatis, insuper in rebus secundis multum ditati, Vade, & tu fac similiter. Sed, proh dolor, pauci admodum mercatores uolunt predictus imitari. Quin immo, ut dicit Chryso. super Matth. in opere imperfecto, Homi. 35. & recitatur in decre. dist. 38. eiciens, mendacium precipue regnat in mercatoribus, mercator enim sine mendacio, & periurio nullus esse potest, Hæc ibi.

Tertio mendacium proprio auctori aduersat in hoc, scilicet, quod homo mentiendo loquitur contra conscientiam. Vnde mentiri est contra mentem ire, similiter aduersat auctori suo, quo ad temporalia bona. Facit enim, ut homini mendaci de facili non credatur. Propter quod, si cupit aliquid sibi mutuari usque ad præfixum tempus, quodcumque sit illud, raro inuenit mutuantem, eò quod commune est cum mentiri sibi mutuantibus, nec uerax inuenit in promissis. Et hoc est, quod ait Ihd. de summo bono lib. 2. ca. 30. Mendaces, inquit, faciunt, ut nec eis uera dicentibus credant. Reddit enim sæpe hominem multa falsitas, & mendositas etiam in ueritate suspectum. Hæc ille.

Quarto mendacium diabolum imitatur. De ipso enim diabolo scribitur Iohan. 8. quod mendax est, & pater eius,

id est, primus inuentor mendacij. Nam primum mendaciū fuit pronunciatum a demone in specie serpentis apparente primis parentibus in Paradiso terrestri, quando, scilicet, uenit eos tentare, ut de ligno uetito comederent. Cūque Eua respondisset, absit, quod comedamus de huiusmodi ligno, ne forte moriamur, ait demon. Nequaquā moriemini, sed quamprimum de illo comederitis, eritis sicut dii, scientes bonum, & malum Gen. 3. Ecce quomodo diabolus primò adinuenit mendacium. Vnde etiam ex tunc non cessauit inducere homines ad mendacium.

In cuius rei signū refert beatus Amb. super psal. Beati maculati Serm. 12. quod cum Propheta Elias in carcere custodiret, & dure tractaretur, apparuit ei diabolus dicens. Dic, quod non à Domino locutus es, quæ dixisti, & omnium mentes in te mutabo, ut qui tibi indignanter absolutionē conferant. At uerò ille gratius iudicauit pro ueritate pati supplicium, quā p adulatione beneficiū. Hæc ille.

Quintò mendacium à cœlo excluditur. Regnat enim ibi summa ueritas, quæ non secum paritur mendaciū, nec similiter illic finit intrare mendaces, quia, ut habetur Apo. Non intrabit in illam, scilicet, cœlestem Hierusalē aliquid coquinatum, aut mendacium. In cuius rei signum Dominus mendaces filios alienos appellat, dicens in psal. Filij alieni, sup. à regno cœlesti mentiti sunt mihi. Dicunt ergo homines mendaces filij alieni, eo quod à Deo repudiant tanquā spurij, & per consequens, tanquam nullum ius habentes in hereditate patris cœlestis. Sequitur in psal. filij alieni, idē qui prius inueterati sunt, id est, in peccato suo inueterantur. & habituantur, quia mendaciū, si assuecat, mox uenit in contumaciam, adeo quod de cetero, non nisi cū graui difficultate potest homo ab illo resilire. Nā, ut habetur Prou. 10. Suauis est homini, patris mendacij, sequitur & claudicauerunt, sup. homines mendaces à semitis. Quærun enim tales, semper uias obliquas falsitatis, & palliationis, nec incedere uolūt per uiam rectam, & regiam ueritatis. psal. Filij hominū usquequo graui corde, supple, existis, ut quod diligitis uanitatē, & quiritis mendaciū, non dicit quæritis ueritatem, sed mendacium, & ideo ueritatem illam summā, quæ Deus est, nō inueniēt, sed ab ea tandē perpetuò excludent.

Sexto mendacium tandem ad infernum demergitur cū auctoribus suis, psal. Perdes tu, sup. Deus omnes, qui loquuntur mendacium, sup. perniciosum, & mortale. Alias si generaliter deberet intelligi, de quolibet mendacio nullus saluaretur, sed omnes perderentur, quia teste eodem psal. in alio passu Omnis homo mendax. Simile enim attrahit sibi simile. Et quia mendaces sunt similes demonibus, quod summe sunt mendaces, ideo finaliter debent ad eos trahi, & cū eis in inferno perpetuo cruciari. Propterea de talibus loquens Iohan. Apo. 2. i. dicit, quod omnibus mendacibus pars illorum erit in stagnum ignis, & sulphuris. Hoc autem intellige, ut prius, videlicet, de mendacio pernicioso, & non iocoso, aut ueniali, quod solum obligat ad poenam temporalem, siue in presenti, siue in futuro. Donet autem nobis ille, qui est ipsa summa ueritas taliter uitare mendacium, & loqui ueritatem ad proximos nostros, ut sic puenire mereamur ad caelestem gloriam, Ad quam nos perducatur, qui in trinitate perfecta uiuit, & regnat. Amen.

TRACTATUS SECVNDI TERTIA PARS.

IN QVA CONFIRMER AD MATERIAM,
qua tãgitur in Confiteor, agitur de peccato operis.

Cap.

Primum.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terre
quia, supple. peccavi nimis opere.] Matth. II.

Postquam in precedenti parte, quae est secunda huius secundi tractatus determinatum est de peccato locutionis, tam in generali, quam in particulari consequenter in hac tertia parte eiusdem tractatus agendum est de peccato operis. Et hoc dupliciter. Primo quidem in generali. Secundo uero in speciali in sequenti cap. In generali ergo tractando de peccato operis, possunt moueri aliqua dubia. Primum est, utrum sit aliud quod peccatum operis.

Secun-

181 *Tract. Secund. Pars III.*

Secundum est. Quare specialiter prohibetur peccatum operis.

Tertium est. Vtrum peccatum operis addat super peccatum cordis.

Primum igitur dubium est. Vtrum sit aliquod peccatū operis. Pro solutione huius dubij ponam tres ueritates.

Prima igitur ueritas. Capiendo opus generaliter, prout se extendit ad omnem actum positium, omne peccatū cōmissionis potest uocari peccatum operis, siue consistat in actu interiori tantū siue in actu exteriori coniuncto actui interiori malo. Cōstat enim, q̄ oīs p̄petratio mali est aliq̄d opus, siue hmōi mali p̄petratio cōsistat interius tantū, siue et̄ prodat exteriorus. Vnde solet à Theologis distingui opus, uidelicet, in opus operans, & in opus operatū. Vbi p̄ opus operans intelligitur omnis actus interior uoluntatis, siue sit electus siue imperatus. Opus autem operatū designat ipsū actū exteriorē imperatū ab interiori. Verbi gratia Olim in circūcisione opus operans erat actus interior, quo adultus uolebat se submittere legi antiquæ, q̄ hoc p̄cipiebat, uel erat bonus actus, siue fides in parētibus, & hoc quo ad paruulos. Actus aut̄ exterior, erat actualis applicatio ipsius circūcisionis. Similiter in nouo testamento, quo ad sacramentum baptismi possumus idem dicere, & reperire suo modo.

Secunda ueritas. Capiendo opus specialiter, & secundū usitatum loquendi modum, peccatum operis, dicit̄ actus malus, prout differt à peccato cordis, & oris, ut est furtū, homicidium, adulterium, & similia.

Ad cuius euidentiā notandum, q̄ peccatum cōmissionis diuiditur in peccatum cogitationis, locutionis, & operationis, quæ quidē diuisione tripliciter patet, uidelicet, auctoritate, ratione, similitudine. Primò quidē auctoritate Hieron. super Ezechie. dicentis. Tria sunt peccatorū genera, quibus humanum genus subiacet. Aut enim cogitatione, aut sermone, aut operatione peccauimus. Similiter Augustinus dicit, quod peccatum est dictum, ecce peccatum oris, uel factum, ecce peccatum operis, uel concupitum, ecce peccatum cordis contra legem Dei. Ecce formalis ratio peccati. Secundò ratione. Nam ista diuisione al-

signa-

De peccato operis in generali. 182

signatur secundum gradus, quibus fit processus ad complementum peccati. Qui quidem gradus attenduntur secundum quod secundus actus includit primum, & tertius secundum. Verbi gratia. Primus gradus super quem addunt alij est uoluntas interior, scilicet, peccatum cordis. Secundus huic additus, & qui etiam ipsum primum exprimit est peccatum locutionis. Nam uoces sunt notæ earum, quæ sunt in anima passionum, ut habetur 1. Periher. Tertius gradus est peccatum operis, tanquam complementum, & consummatio omnium prædictorum. Tertio idem probatur triplici similitudine, uidelicet, artificiali, naturali, morali. Primò quod similitudine artificialis, uidelicet, domus, in qua sunt tria, uidelicet, fundamentum, tanquam principium, erectio parietum, tanquam medium: rectum, ut complementum domus. Secundò uerò similitudine naturali, scilicet, generationis animalis, in qua sunt tria. Nam primò cor generatur. Secundò sequitur membrorum productio, & distensio. Tertio tanquam complementum totius corporis bruti, uel hominis subsequitur formatio. Tertio autem similitudine morali, uidelicet, hominis iracundi, quod primò turbatur in corde, ex eo, scilicet, appetit uindictam. Secundò in uerba contumeliosa prorumpit. Tertio in opera, & facta iniuriosa procedit, ut pote percutiendo, uel huiusmodi.

Tertia ueritas. Necesse est ponere peccatum operis. Cui enim peccatum non sit aliud, quam præuicatio legis æternæ, & cælestium iuobedientia mandatorum, ut uult Ambrosius. de Paradiso. c. 3. inter mandata autem cælestia, seu diuina, aliqua sunt, quæ prohibent actum exteriorem, siue opus exterius malum, consequens est ponere peccatum operis. Et sic patet de primo dubio, & per consequens de primo principali.

Secundum dubium est. Cur specialiter prohibetur peccatum operis. Nunquid non sufficiebat prohibere peccatum cordis, seu malam concupiscentiam à qua, & sine qua actus exterior non dicitur malus? Cur ergo, postquam dictum est à domino, non concupisces uxorem proximi tui, & similiter, non concupisces rem proximi tui, ab eodem, additum est. Non mechaberis, & similiter, non furtum facies, ut habetur Exo. 20. Cur ergo ita factum est, ut distinctis præceptis prohiberetur actus interior, & exterior malus.

Respon-

Tract. Secund. Pars III.

Respondeo ad hoc: potest dici, quod ita oportuit fieri propter conditionem populi, cui dabantur præcepta decalogi. Erat enim pro maiori parte populus durus, grossus, & iustitialis, qui parvam æstimationem faciebat de peccato cordis, siue de concupiscentia uxoris alienæ, siue de desiderio substantiæ alienæ. Et quamuis lex hoc prohiberet, quia tamen transgressores non puniebat, sed punitionem remittebat ad dominum, ideo opus fuit ponere duo præcepta prohibentia actum exteriorem malum. Hæc, scilicet. Non mechaberis. Non furtum facies, etiam statuendo penam contra transgressores huiusmodi præceptorum. Per hoc enim differt lex diuina ab humana, quia lex humana solū iudicat de exterioribus, uidelicet, de peccatis oris, & operis, non autem de peccatis cordis. Lex autem diuina iudicat de peccatis occultis, idest, de peccatis cordis, & ostendit illa esse punienda. Quia, ut dicit Chrysostomus, & recitatur. 22. quæst. iuramenti. Deus non ex operibus tantum iudicat, sed ex cogitationibus, & ex corde. Cuius ratio assignatur 1. Reg. 16. tum dicitur. Homines uident, quæ foris apparent: Deus autem intuetur cor. Hinc est, quod communiter solet dici in schola Theologiæ, quod lex uetus cohibebat manum, non animum, non quidem ad hunc sensum, quod non prohiberet peccata cordis, ut patet specialiter in prædictis duobus præceptis de non concupiscendo uxorem, ut rem proximi sui, sed ad hunc sensum, quia non puniebat pœna temporali, aut corporali peccata cordis, aut malas concupiscentias, quemadmodum puniebat peccata operis prohibita per alia præcepta. Secus autem de lege gratiæ, quæ omnia peccata punit, etiam quantum cumque occulta, saltem in sacramentali confessione. Et ideo, ut dicit Aug. bona est lex, scilicet, gratiæ, quæ dum concupiscentiam prohibet, omne malum prohibet. Sed forsitan contra prædicta obiicies, & dices, quod in aliis præceptis negatiuis non alio præcepto prohibetur actus interior, & alio actus exterior. Cur ergo potius istud obseruatur, circa duo prædicta præcepta, quam circa illud. Non occides, cui non additur. Non concupisces mortem innocentis. Ad hoc respondetur, quod ratio huius est, eo quod concupiscentia magis trahit ad duo prædicta, scilicet, ad concupiscendum uxorem

De peccato operis in generali. 183

rem proximi sui, aut substantiam eius, quam ad alia. Vnde
Psalms. Concupierunt concupiscentia in deserto, id est, dua-
rum rerum, scilicet, gulae, & luxuriae, vt patuit de Moabitis.
Et sic patet ad secundum dubium.

Tertium dubium est tale. Vtrum peccatum operis addat
aliquam specialem rationem vitij, & culpabili. at s, siue ma-
litiæ ultra peccatū cordis. Hoc est querere sub alijs, & vfi-
tatis terminis, & verbis. Vtrum actus exterior addat aliquā
malitiam supra actum interiorem malum. Ad hoc dubium
respondet beatus Thom. 1. 2. q. 12. ar. 4. Item 4. sent. dist. 40.
ar. 3. dist. quod in actu exteriori bono, vel malo pōt esse du-
plex bonitas, vel malitia, una quidem principalis, & essen-
tialis, quæ attenditur ex fine principaliter intento ad actu
interiori. Et quātum ad hoc actus exterior, nihil addit bo-
nitatis, vel malitiæ super actum interiorem, nisi forsā con-
tingat actum interiorem per exteriorē intēd. Sunt enim
aliqui actus exteriores, qui propter uehementē delectatio-
nem nati sunt intendere actum interiorem, sicut patet de
actualiter fornicante, cuius voluntas magis inflammatur,
& intenditur, quam prius. Alia autem bonitas, vel malitia
pōt reperiri in actu exteriori ex parte materiæ, circa quam
versatur, & ex parte circumstantiarum debitarum. Et tunc
addit aliquam bonitatem, vel malitiam accidentalem, ta-
men, supra actum interiorem illi correspondentem. Exem-
plum de actu exteriori bono, sicut actualis perpeffio mor-
tis propter Christum, cui correspondet Aureola tanquam
præmium accidentale, quæ non debetur soli actui interio-
ri etiam quantumcunque intēso, Exemplum de actu exte-
riori malo, sicut de actualiter fornicante, qui per hoc amit-
tit irreparabiliter aureolam virginitatis, quam tamen non
sic amittit per solam volitionem fornicandi. Patet ergo ad
queritum, & per consequens de peccato operis in genera-
li dicta iussicant.

CONSITROR tibi Domine Pater egi, & terre, quia, *supple*, peccavi nimis opere.]
Matth. II.

Postquam dictum est in generali de peccato operis, consequenter de eodem dicendum est in particulari. Unde tractabimus de aliquibus speciebus illius, & signanter per quas sæpius contingit homines peccare. Huiusmodi autem species describemus sub nomine manuum. In primo igitur loco loquendum est de manu furatoria, de qua potest intelligi illud uerbum Apostoli, Ephe. 4. Qui furabatur, iam non furetur, sed magis operetur manibus suis. Fur autem uidetur operari manibus alienis, inquam accipit lucrum operis aliorum. Hæc autem manus habet quinque digitos, secundum quod sunt quinque genera hominum communiter furtum committentium, capiendo tamen furtum generaliter, ut se extendit ad rapinam, & quamcunque iniustam possessionem rei alienæ. Hi ergo digiti uocantur his nominibus. scilicet,

- 1. Iniustæ præscriptionis,
- 2. Inuentorum retentionis,
- 3. Domesticæ habitationis.
- 4. Depositorum abusionis,
- 5. Beneficiorum perceptionis.

Primus igitur digitus manus furatoris uocatur iniustæ præscriptionis. Et cum hoc digito committunt furtum quicumque illegitimè præscribunt aliquam possessionem, domum, agrum, vineam, vel simile. Voco autem illegitimam præscriptionem, quæ fit mala fide, & conscientia reclamante. Nam ut habetur de reg. i. li. 6. Possessor malæ fidei villo tempore non præscribit.

Pro quo notandum secundum Ray. in summa sua, quod præscriptio est acquisitio dominij, per continuationem possessionis per spacium temporis à lege diffiniti. Sic enim notatur. C. de long. tempo. præscrip. l. i. quæ incipit. Mala fide. Tempus autem à lege diffinitum ad præscribendum est xx. anno.

annorum, vt habetur, vbi supra, lege sequenti, quæ incipit, præstat. Quod quidem tēpus currit tam inter absentes, q̄ presentes, vt dicit glo. ibidem. Nihilominus idem Ray. & similiter Host. dicunt, quòd ad præscribendum inter præsentis sufficit tempus decem annorum. Inter autem absentes requiritur tempus viginti annorum. Et hoc loquendo de præscriptione longi temporis. Sed quo ad præscriptionē longissimi temporis requiritur spacium triginta annorum, vel quadraginta, vt notatur in decre. 16. q. 3. per plura capitula. Et similiter extra de præscriptionibus ca. sanctorum. Hoc tamen intelligitur de præscriptione currente contra laicos, & priuatas personas. Nam contra ecclesiam non potest præscribi, nec à laico, nec ab alia ecclesia, nisi spacio quadraginta annorum. Contra verò ecclesiam Romanam requiritur spacium centum annorum, vt notatur 16. quæstione 3. nemo.

Ad maiorem autem euidentiam huius materiæ notandum confor miter ad Dominum Anto. florentinum in summa sua. 2. par. ti. 1. c. 15. §. 7. quòd ad legitimam præscriptionem quatuor requiruntur.

Primum est continuatio temporis per tempus diffinitum à lege, vt dictum est, quod si fuerit interruptum, tunc præscriptionem inualidat.

Secundum est bona fides, id est, quòd recipiens rē, quam præscribit credat tradentem esse verum Dominum illius, vel saltem habere ius alienandi. Hæc autem bona fides requiritur per totum tempus præscriptionis, vt patet extra de præscriptionibus cap. vigilantis. Item 34. q. 2. si virgo. Sed quid iuris, si possidēs vsque ad tempus præscriptionis semper fuerit possessor bonæ fidei, quo expirato incipiat habere malam fidem, fortè quia videt verum heredem possessionis, quam occupat redijsse. Nunquid in hoc casu tenetur ipsam rem restituere vero Domino illius? Videtur, quòd sic. Peccatum enim nō dimittitur, nisi ablatum restituatur, vt notatur 24. q. 6. si res. Talis autem per casum benè videt, quod res non est sua, sed huius, qui est verus heres. Igitur. Respondeo, hæc difficultas mouetur in glo. super illo c. vigilantis, extra de præscri. vbi pro resolutione dicitur, & bene, quòd cōditor canonis, vel legis ciuiliis potuit licitè inducere hand præscri.

præscriptionem in odium negligentium, nec ille, de quo di-
 ctum est, tenetur reddere re possessam domino illius, quia
 non est amplius dominus illius: Amisit enim dominium, &
 proprietatem suam per negligentiam suam, eo qd nō recla-
 mauit infra tempus præscriptionis. Et ideo, ne res maneat
 absque possessore, & per consequens reddantur infructuo-
 sæ possunt alijs assignari, ubi non apparet, quis sit earū do-
 minus. Nihilominus in certis casibus præscriptio est inuali-
 da etiam expirato tempore 20. aut 30. seu 40. annorum, ut
 potè, si dominus rei toto illo tempore pēdente fuisset occu-
 patus in bello pro principe suo, aut fortè in carcere deten-
 tus, aut quia fortè hostes occupabant patriam. Nam ut ha-
 betur 16. q. 3. prima actione. Et similiter extra de præscri-
 ptio. c. ex transmissa, tēpore hostilitatis præscriptio nō cur-
 rit. Tertium quod requiritur ad iustam præscriptionē est
 iustus titulus. Iustus autem titulus, dicitur omnis, per quē
 solet acquiri uerum dominium in aliqua re. Quartū est, qd
 res non sit uitiosa, dicitur autem tunc res uitiosa, quando est
 furtiua, uel ui possessa. Nam talem rem non solum fur, aut
 raptor, sed nec ullus alius, quamuis ab eis emerit, uel aliās
 bona fide acceperit præscribere potest, uel usucapere. Con-
 currentibus ergo quatuor prædictis cōditionibus firmiter
 credendum est præscriptionem ualere, & uerum ius præscri-
 benti attribueri, tam in foro exteriori, quàm interiori, ita
 ut amodò possit talis cum bona conscientia possidere rem
 præscriptam secundum Hostien. & Iohan. Andr. & ferme
 secundum omnes, qui de hoc aliquid scripserunt. Constat
 enim, qd iure humano distinctę sunt possessiones, & res ap-
 propriatę, ut habetur in decre. dist. 8. quo iure. Ius autē hu-
 manū sic disponit, qd illud, quod prius erat unius efficiatur
 alterius iure præscriptionis. Si quis uerò habet super hoc
 cōscientiā scrupulosam debet eam deponere ad consiliū
 uiri sapientis. Quod si dicat, se non posse illam deponere,
 restituat rem præscriptam, & nullo modo eam teneat con-
 tra conscientiam, quia omne, quod fit contra conscientiam
 edificat ad gehennam, ut notatur 23. q. 1. omnes. Patet ergo,
 ex his omnibus, qd quicumque iniuste præscribit, iniuste
 deinet alienum, & per consequens furtū committit, largè
 loquendo de furto, atque tenetur ad restitutionem.

Secundus digitus manus furatorie uocatur inuentorum retentionis. Verum apud Hier. retentio inuentorum uocatur rapina, ut patet 14. q. 5. multi, ubi introducuntur eius uerba, dicentis. Sciant hoc uitium simile esse rapine, si quis inuenta non reddiderit. Idem uult Aug. ut patet, ubi supra. c. Si quid inuenisti. Si quid, inquit, Aug. inuenisti, & non reddidisti, rapuisti, quantum potuisti, fecisti, quia plus non inuenisti. Apud autem legistas dicta rerum inuentio uocatur furtum, ut §. de furtis. l. falsus. Melius autem uocatur furtum, quam rapina, ut satis patet. Sed placuit Hier. atque August. eam uacare rapinam extenso nomine rapinæ ad furtum, si ue capiendo rapinam pro omni illicita usurpatione rei alienæ.

Ad maiorem autem euidētiam huius materiæ notandū. conformiter ad dominum Ant. 2. parte summæ suæ tit. 1. c. 15. §. 2. q. res inuentæ aut fuerūt de propinquo in bonis alicuius, nec habentur pro derelictis. Aut ab antiquo, ut thesauri. Aut nūquam, ut gemæ in littore maris inuētæ. Si primò modo, tūc, qui tales res inuenit, & sibi eas retinet, atque appropriat, iniuste agit, atque mortaliter peccat. Præsertim si sint res alicuius notabilis ualoris, nec habentur pro derelictis, & ideo tenetur huiusmodi bona restituere illi cuius sunt. Quod si ignoretur cuius sint determinatè tunc faciat publicè denunciare in ecclesia, ut in loco publico. talium rerum inuentionem. Et quòd quicūque dederit fidele signum, siue qui sufficienter probauerit ea sibi pertinere, sibi restituentur. Quod post talem sufficientem denunciationem publicam non reperiatur, cuius sint, tunc debent pauperibus erogari, nisi ipse inuentor esse multum pauper. Nam in illo casu talis inuentor posset tales sibi retinere, & hoc cum licentia Episcopi, aut confessoris sui idonei. Cuius idoneus in hoc comprobabitur si non petat partem ditorum bonorum. Sunt enim nonnulli confessores, adeo auari, & indiscreti, quòd in tali casu de facili dispensant cum confitente, ut sibi retineat huiusmodi bona pro necessitatibus suis, quauis forsan non sit notabiliter egens, dū modo det illis partem, fortè intuitu missarū dicendarū, aut hmōi. Quo fit, ut cadant in ipsum laqueum, à quo se liberare dicunt talium rerum inuentores. Si autem hmōi res in

Guil. Pep. super Confit. A 2 uentæ

Tract. Secund. Pars III.

uentæ, nunquam fuerunt in bonis alicuius, uel si sic, hoc tamen ab antiquo, ita ut de hoc nullâ extet memoria, sicut patet de thesauris ab antiquo sub terra occultatis, quorû nullus est possessor, tunc huiusmodi res conceduntur primò occupanti secundum beatum Thom. 2. 2. q. 66. ar. 5. ad secundum. Et idem, inquit, iudicium est de lapillis, & gemmis, quæ inueniuntur in litore maris. Dicit etiam Anton. ubi supra idem esse iudicium de piscibus maris, & similiter de auibus non domesticis. Nihilominus secundum leges ciuiles inuentor talium rerum tenetur dare medietatem domino agri, si eas in alieno agro inuenerit. In cuius rei confirmationem legitur Matth. 13. in parabola de inuentore thesauri absconditi in agro, qui emit agrum illum, quia si ut haberet plenum ius possidendi totum thesaurum. Petrus autem de Pal. in 4. senten. distin. 15. dicit, quòd secundum leges ciuiles, qui inuenit thesaurum in agro suo, totum est suum. Si autem in agro alieno, medietas est domini, & medietas inuentoris. De consuetudine autem thesaurus ubicunque inuentus est principis. Hoc autem intelligitur de thesauro antiquo, cuius nõ extat memoria. Hæc ille. Patet ergo, quid sit dicendum circa rerum inuentionem. Item quando ibi committitur furtum, & quando non.

Tertius digitus manus furatorie, dicitur domesticæ habitationis. Nam frequenter domestici furtum committunt, cuiusmodi sunt.

Fratres,

Vxores,

Filij familias,

Serui, & ancillæ.

Primò igitur fratres uterini interdum mutuo se defraudant & furtum committunt. Hoc autem præcipue accidit, ubi contingit duos, aut plures fratres carnales in unum habitare, & unam communem bursam facere, quemadmodum solitum erat fieri adhuc uiuente patre, & domum regente. In dicto enim casu interdum contingit, quòd unus frater non tenet bonâ fidelitatem alteri, sed trahit ad se occultè, quicquid potest, non intendens facere fratrem suum in talibus bonis participem. Quemadmodum ergo ille mercator, qui associauit alium in lucro, & damno, furtum committit,

si quid

si quid notabile retineat, in quo non uelit alium participē fieri, ita in proposito. Et ideo talis tenetur ad restitutionē suam fratri suo de omni damno. Et idem iudicium est de uxoribus dictorum fratrum. Vnde propter hanc causā & fraudē sæpe oriuntur rixæ, iræ, discordiæ, & partialitates inter fratres, ita ut tandem oporteat eos ab inuicem separari, Cum tamen, dicat psal. Ecce quā bonum, & quā iocū dum habitare fratres in unum.

Secundò uxores frequenter furtum committunt, quādo scilicet, occultè, & contra uoluntatem suorum uiroꝝ dant de pecunia, uel aliis rebus eorum in notabili quantitate, siue suis consanguineis, siue aliis. Notabili dico, siue secundum se, siue secundum proportionem substantiæ uiroꝝ suorum. Quod enim diuiti est modicum, pauperi est multum. Et idem iudicium est, quando ipsæ mulieres inuitis maritis multa expendunt in ludis, fufis, ac uamitatibus ceteris, item quando thesaurizat nescientibus uiris suis, licet tamen uxori aliquid reseruare per modum prouidentiz, tam pro se, quā pro familia sua, quando scilicet, uidet uirum suum prodigum, & dissipatorem bonorum domus sue.

Sed pro ampliori elucidatione præsentis materiæ mouentur aliqua dubia.

Primum igitur dubium est. Vtrū uxor possit facere eleemosynam inuito marito absq; nota furti. Pro solutione huius dubii notandum est, quòd uxor potest habere triplia bona, uidelicet, dotalia, parafernalia, ex arte propria. Nec est pro nunc questio de bonis uiri sui, quia satis cõstat, quòd illa non sunt eius. Nec similiter est questio de bonis cõmunibus .i. quæ acquisita sunt ex quo sunt simul matrimonialiter iuncta, quia talium bonorū dispensatio principaliter pertinet ad maritū. Primò igitur loquēdo de bonis dotalibus: id est, quæ data sunt uxori in dotē, quādo primò fuit coniuncta uiro, & hoc ad supplendum onera matrimonii, ipsa non potest liberè, & inuito uiro de illis disponere, siue de illis eleemosynam faciendo, siue alias. Similiter nec uir eius potest talia bona ea innita dare, uendere, permutare, seu quouis modò distrahere, aut alienare. Vnde multi uiri exofas habent suas uxores, eò quòd illis uolunt in præ-

Tract. Secund. Pars III.

dicitis consentire. In ipsis tamen uxoribus est consentire uel non consentire. Caueant tamen, ne de facili consentiant, & presertim, ubi uident uiros suos dilapidare subtilitiam suam. Nam multę consenserunt, quę postea grauiterprenituerunt.

Secundò loquendo de bonis parafernalibus, quę, scilicet, accidunt, & adueniunt uxori iam maritatae, & præter dotem, ut sunt successiones hæreditarię legata, uel quęcunque dona illi facta de huiusmodi bonis possunt ipsę uxores ad nutum disponere, nisi obstet consuetudo patrię in oppositum, ut dicit Dominus Antoninus.

Tertiò loquendo de bonis, quę acquirit uxor per artem suam, siue suendo, siue filando, siue lanificando, siue contra aliquas ægritudines medelam præbendo, & sic de alijs operibus lucrosis, quę potest uxor commodè exercere ultra gubernationem domus, de talibus possunt uxores eleemosynam facere inconsultis uiris. Possunt etiam talia notabiliter dare proprijs causis, iuxta suam discretionem dummodo familia domus conuenienter aliud sustentetur.

Præter hæc autem addit Dominus Anton. secunda parte sum. suę, titul. Primo capitulo decimo quinto. §. primò de pane, & de uino, & de huiusmodi minutis eleemosynis super quas communiter uiri solent dare potestatem suis uxoribus, aut saltem tolerare, & approbare tacendo, possunt tali licitè erogare pauperibus, nedum uxores uerum etiam filij familias serui, & ancillæ. Nam eo ipso, quod talia à uiris non prohibentur, nec uxoris nec famulis concedi uidentur, dummodo moderatè fiant, quinimmo, si aliquando uiri prohibuissent, utpotè, dicendo. Non placet mihi, quod ultra detis eleemosynam, quia sumus satis pauperes, talis prohibitio piè interpretanda est, ut scilicet, intendant prohibere eleemosynas à tanto, sed nò à toto. Vbi uerò prohiberent à toto, & simpliciter, & pro causa rationabili, quę potest esse rerum inopia, & familiarum multitudo, cui primò est prouidendum, tunc non debent uxores eleemosynam facere inuitis maritis, etiam de bonis utriusque communibus, utpotè, quę acquisierunt,

ex quo sunt simul, eò quòd dispositio talium bonorum principaliter residet apud uirum. ubi autem sola auaritia inluceret uirum ad faciendum prædictam prohibitionem, cum sit diues satis, tunc uxor posset, occultè tamen ad euitandum litigium uiri, facere moderatas elemosinas de huiusmodi bonis, sibi, & uiro communibus.

Et de hoc extat notabilis historia, primò Regum uigesimo quinto, de Abigail uxore Nabal, quæ uidens domui suæ imminere grande periculum, propter responsum uiri sui, negantis panes seruis Dauid ipsa secretè copiam uictualium misit per seruos suos ad dictum regem Dauid, & bene illi fuit. Cum his antem omnibus stat, quòd uxor in extrema necessitate potest, & debet subuenire necessitati patienti, etiam contra uoluntatem mariti sui, dummodo tamen ipse, ex hoc non incurrat notabile detrimentum sui status, ut enim dicit Ambro. libr. de offic. & recitatur in decre. distinct. 86. non satis. Grandis culpa est, si te scienie fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, & famè tolerare erumnam perpeti, qui præsertim egere erubescit. Hæc ille, Et sic patet ad primum dubium.

Secundum dubium est qualiter uxor, quæ furtum commisit, se debeat liberare, & acquitare responsio. Aut enim talis mulier commisit tale furtum ante contractum matrimonium. Aut post contractum. Si ante adhuc distinguenda est, quia, uel attulit rem furatam, secum cum intrauit matrimonium, uel iam consumpta erat. Si primum, tunc tenetur eam statim reddere. Si iam consumpta est, debet satisfacere de bonis suis parafernalibus, si qua habet, uel de lucro suo. Nullo modo autem de bonis sui uiri, nisi forsan ipse consentiat, potest etiam probabiliter dici, quòd potest satisfacere de bonis, quæ simul acquisiuit cum uiro suo à tempore, quò est cum eo, dummodo non sequatur notabile detrimentum in domo familias, dummodo etiam non habeat paraferalia, nec sit lucrosa. Si uero fuerit res furata ante matrimonium, post contractum matrimoniū consumpta, participante marito, & sciente, atque consentiente, tunc tenetur satisfacere de bonis cõmunibus, secūdu, uetam estimatione et contradicente uiro, nec ualet, q̄ aliqui

Tract. Secund. Pars III.

dicunt, quòd mulier nò habet ad administrationem huiusmodi bonorum communium, sed uir. Hoc enim uerum est regulariter, & de communi lege. Fallit tamen in aliquibus casibus, & signanter, ubi uir non uult, nec curat talia bona in se administrare, secundum quòd tenetur, & obligatur pro loco, & tempore. Et sic patet, quid sit dicendum ad dubiũ.

Tertium dubium est de muliere adultera supponente falsum hæredem suo uiro, & quæ nutrit ad expensas uiri sui, nunquid furtum committit. Responsio. Dicendum ad hunc casum, qui fortè sæpe contingit, quòd quicquid dicta mulier expendit de bonis uiri sui, in sustentationem dicti spurij furtum committit. A fortiori autem iniuste agit, si permittat, quòd succedat in bonis mobilibus, seu immobilibus patris putatiui in damnum ueri hæredis. Et ideo dicta mulier tenetur ad restitutionem possibilem omnis interesse, quòd patitur uerus hæres in dicto casu. Pro maxima ergo tenendum est, quòd talis mulier debet laborare omni uia possibili, & licita, ut hæres non fraudetur hæreditate paterna. Cautè tamen in hoc facto procedere debet. Nã simpliciter reuelare ipsum factum uiro suo, uel spurio non expedit propter mala, & inconuenientia multa, quæ inde sequi possent. Sed de hoc fortè latius tractabitur in quarto tractatu.

Quartũ dubium est de matre habentes plures filios, utrũ scilicet, committat furtum plus dotando unum, quam reliquos, siue in uita, siue in mortis articulo constituta. Ad hoc dubium respondetur, quòd sic, præsertim, si hoc notabiliter fiat. Et idem dicendum de patre. Hoc autem probatur ex uerbis Amb. in Hexameron. lib. 5. c. 13. Quis docuit, nisi homo filios abdicare, quis reperit tantã in amicitiam patrũ in iuriã? Quis inter natura fraternæ, cõsortia fratres impares fecit, unius diuitis filij diuisa sorte ceduntur. Alius totius paternæ fortis adscriptionib. dotatur. Alius opulentæ hæreditatis deplorat exhaustam, atque inopem portionem. Nã quid natura diuisit merita filiorũ: ex pari omnibus tribuit, quòd ad nascendi, atque uiuendi possint habere substantiã. Quibus ergo communiter dedistis esse, quòd nati sunt, non debetis his inuidere, ut unus solus abundet, alij autem esuriant. Hæc ille. Patet ergo, quòd illi parentes grauiter peccant, qui pro solo beneplacito suo plus notabiliter dant unum

unum, aut plures de filiis suis, quam reliquos, & præsertim ubi dicti filij non sunt in culpa. Secus autem, ubi interueniunt eorum culpa, aut, quia fortè aliqui plus laborauerunt in re domestica, quam ceteri, qui forsitan semper hinc inde uagati sunt, inhonestè uiuentes, & à parentibus, tanquam à thurcis, quicquid potuerunt rapientes. Paret ergo, quomodo contingit uxores furtu committere, quamuis hoc non credant. Sed error talis ipsas non excusat.

Tertio filij familias frequenter furtum committunt. Hoc autè fit, quoties auferunt de bonis parentu notabiliter contra ipsorum uoluntatem. Quod si coheredes habent, tunc post mortem parentum obligantur illis pro illa portione, quæ continebat illis, de bonis taliter ablati, nisi forsitan prius obtinuerint remissionem super his ab eisdem parentibus, dum adhuc uiuerent. Hoc igitur malè attendunt illi filij, qui uidentes patrem, aut matrem morti propinquo eos derelinquunt, & ad arcas, & buffeta currunt, inde rapientes aurum, & argentum monetatum, & non monetatum. Item litteras obligatorias, iocalia, & similia. Sciunt ergo filij, & filia, quod nullum ius habent de præsentibus bonis parentum, adhuc uiuentium, nisi, quod debeat ali. Et in hoc sunt similes seruo, & hoc est, quod loquitur Ap. Gal. 4. dicens, quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, supple, futurus, ut exponit glo. interli.

Quarto serui, & ancillæ plerumque furtum committunt & hoc multipliciter. Primo quidem occultè deferendo uisualia ad parentes suos, cū tamen non notabiliter egeant, quibus etiam egentibus non propterea debent eis succurrere de substantia aliena, inuitis dominis suis, nisi forsitan in extrema necessitate. Secundo dicendo necessaria domus, ut potè, cibaria, & similia tanti confutisse, sibi retinentes, quæ plus est. Tertio res dominorum suorum proprijs usibus appropriando, siue inter manus alienas, deponendo. Quarto precium rerum uenalem sibi retinendo, siue in toto, siue in parte. His itaque modis, atque pluribus alijs sibi notis furtum committunt multi serui, & ancillæ. Ita, ut pauci inter eos fideles inueniantur. Sed dicunt multi serui, & ancillæ, dominus meus est satis diues ad habendum necessa-

itates suas, vel filiorum suorum, & ideo bene possum hoc habere. Et tales in hoc sunt similes illi, qui surabatur capitegium, quo tegebatur imago beate Virginis dicens, quod filius suus erat satis diues ad dandum sibi unum nouum. Patet ergo, quod non excusantur. Et generaliter quicunque utitur re deposita inuito deponent, furtum committit ut patet. C. de positi. uel contracti. l. si depositi. Patet ergo de furto domesticè habitantium.

Quartus digitus manus furaroriz dicitur depositorum abusionis. Qui enim ad proprios usus, uel utilitates conuertit, & applicat rem apud se per alium depositam, furtum committit, & presertim, si usus talis rei sit consumptio illius, sicut patet de ueste: excusatur tamen talis a furto, in duobus casibus.

Primus est, quando utitur tali re, cum uoluntate deponentis. Secundus est, quando hoc ad utilitatem eiusdem deponentis constat enim, quod uestes diu seruatae in arca de facili a uermibus consumuntur. Quae si interdum deferatur, & aeri exponantur à dictis uermibus preseruantur. Sed quicquid agunt homines, intentio iudicat omnes. Idem autem iudicium est de pignore, cum, scilicet, quis usus est pignore accepto ad propriam uoluntatem, & contra pignoranti uoluntatem, nisi forsitan esset talis res, cuius usus, sine precio solet concedi inter amicos, sicut commodatio libri. Item simile iudicium est de commodato. Nam si alicui commodatum fuerit aliquid ad certum usum, & ipse ad aliud est usus furtum committit. Verbi gratia. Alicui equus est commodatus, ut uadat ad sex leucas gratia uisitandi parentes, & ipse ducit eum ad 30. uel 40. leucas, sicut solet frequenter fieri, possit tamen talis excusari à furto, quando ratione amicitiae poneret spem in rati habitatione apud dominum equi. Et nota, quod in omnibus praedictis casibus cadit satisfactio de damno illato domino rei, cuius alter abusus est.

Addendum est autem ad praedicta, quod in locatione alicuius rei potest contingere non quidem proprie furtum, sed iniustitia, & grauis culpa, & hoc multipliciter secundum uarietatem rei locatae.

Primo quidem cum sciēter locatur res uitiosa & bona &

& maxime ignorantem uicium rei. Puta domus ruinosa. uel equus claudicans, seu alijs defectuosus. Nam, qui hoc scienter facit, iniuste facit, & mortaliter peccat. Et si inde secutum est notabile damnum conductori, locator tenetur ad satisfactionem de omni damno subsecuto, & praesertim ubi tale uicium ignorabatur a conductore, & merito debuit ignorari. Secus ubi non debuit ignorari, sicut patet de equo caeco, uel monoculo, cuius defectus, & uicium est patens. Circa quod sciendum, quod circa hmoi equos contingunt duplices defectus, primi sunt, qui mox ad oculum apparent, sicut caecitas, claudicatio, debilitas, & huiusmodi. Et tales non est necesse locatorem, aut uenditorem manifestare. Alij sunt quasi occulti, & qui non apparent, nisi tempore & loco, sicut patet de equis politis, & rotundis ad modum stophi, siue pomi, qui prima fronte uidentur habiles ad usus, pro quibus locantur, siue ad trahendum currum, siue ad portandum uecturam, siue ad equitandum, & huiusmodi. Sed cum exponitur labori, & usui, pro quo conducuntur in breui apparet eorum uicium, quia, aut succumbunt oneri, aut ceipitant in periculum fessoris, aut ad umbrandum, siue ad motum foliorum arborum notabiliter mouentur in periculum fessoris, aut sunt a deo arrestati, & nec freno, nec flagellis, nec calcaribus copelli possunt ad ambulandum, & sic de alijs. Et tunc quicumque scienter locat huiusmodi equos prauam iniustitiam committit. Insuper tenetur ad omne interesse conductoris, quod patitur ex tali uicio & occasione, & hoc ad arbitrium iudicis, aut boni uiri. Si uero locans ignorabat talem defectum non tenetur ad interesse, nisi forte fidem fecerit, quod talis equus esset utilis & propitius ad usus pro quibus locabatur.

Secundo contingit iniustitiam fieri in locatione rei, quando repetitur ante terminum, pro quo fuerat locata. Da exemplum de equo, qui fuerat locatus pro decem diebus, & repetitur per locatorem die sexto. Item da exemplum de domo, quae fuerat locata ad triennium, & repetitur a conductore per locatorem post primum annum. Idem dic de agro, prato, uinea, & huiusmodi, Circa tamen locationem domus notandum secundum Dominum Antonium a parte summae suae tituli. 1. c. 1 §. 6. ubi allegat Gof quod locator

81 *Tract. Secund. Pars III.*

locator licite potest expellere conductorem, de domo sua in quatuor casibus. Primus est, si talis domus locata post modum sit sibi necessaria, utpote, quia post locationem, domus, quam inhabitabat, casu destructa est, aut si postea duxit uxorem, propter quod oportet eum habere ampliore loco cum ad inhabitandum. Secundus casus est, si domus habet necessitatem reparationis, quod intelligendum est de necessitate orta post locationem. In his duobus casibus remittenda est pensio pro rata temporis. Tertius casus est si conductor peruerse, & inhoneste conuerteretur in domo, ut puta si prostibulum, aut impudicas foeminas ibi teneat. Sic enim statuitur in aut. de leno. §. sancimus. In hoc tamen casu, sicut, & in duobus praecedentibus dominus tenetur remittere de pensione pro rata temporis. Quartus casus est, quando inquilinus, i. conductor non soluit per biennium, uel etiam quando male tractat rem sibi locatam, in quo quidem casu tenetur ad satisfactionem.

Tertio contingit iniustitiam fieri, quando pro re locata plus exigitur, quam debebatur, sicut facere solent cauti, & malitiosi uiri. Sunt enim nonnulli locatores equorum, currum, & huiusmodi rerum, qui in fraudem dicunt conductibus, accipite equum meum, aut currum, aut simile, & postquam feceritis negotia uestra, bene conueniemus de precio locationis. Cumque ibi deuentum fuerit, volunt, quod sit uerbo eorum, quo ad pretium locationis. Cum tamen sint iniusti moderatores precij, & salarij. Ob quam causam sepe suscitantur iurgia, opprobria, lites, contentiones, iniuriae, iracundiae, processus coram iudice, & similia. Quae omnia poterant uitari, si ante factum fuisset facta conuentio de precio inter locatorem, & conductorem. Sunt, & alij, qui postquam locauerunt operas suas aliquibus sub certo precio, uolunt, quod augeatur eis precium, aut totum relinquunt. Da exemplum de uectoribus mercium de ciuitate in ciuitatem, uel de una regione in aliam, siue hoc fiat nauigio, siue per terram. Sunt etiam alij ceteris peiores, ut puta, qui conueniunt de uectura aliquarum rerum, cum aliquibus hominibus sub certo precio, qui ratione securitatis, ut dicunt, uolunt, quod illis anticipetur media pars precij. Quae recepta, aut nihil omnino faciunt, aut tarde, aut diminute de omnibus

quæ promiserant. Bene ergo loquitur Ps. cum ait. Diminuta sunt ueritates a filijs hominum. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Patet ergo, quàm multipliciter committitur iniustitia in locatione rerum. Et sic patet de quarto principali.

Quintus digitus manus furatoris dicitur beneficiorum perceptionis. Nam illi ecclesiastici beneficiati, qui patrimonium crucifixi expendunt in illicitos usus, ut puta, in mulieribus, & fructibus uentris, similiter in pompis, & uanitatibus seculi, omnes tales possunt fures appellari. Auferunt enim quodammodo rem alienam, pro quanto ea, quæ deberent distribuere in usus pios, distribuunt, & expèdunt in usus impios. Absit tamen hoc malum a me, ut de omnibus loqui uelim. Contra ergo tales fures inuehit Bernardus epistola 13. ad Henricum Senonensem archiepiscopum, scribens in hunc modum: Clamant nudi, clamant famelici, conuertuntur, & dicunt. Dicite pontifices in freno, quid facit aurum. Nunquid aurum a freno repellit frigus, siue esuriam? Nobis frigore, & fame laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, uel in perticis extensa, uel in manticis plicata? Nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter extrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos sanguine Christi redempti sumus. Nos ergo fratres uestri uidete, quale sit de fraterna portione pascere oculos uestros, uita nostra cedit uobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus subtrahitur, quicquid accedit uanitatibus uestris. Duo enim mala de uere radice prodeunt cupiditatis, dum, & uos uanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis, annuli, catenulae, tintinabula, & clauatae quaedam corrigiae, multaque talia tam speciosa coloribus, quàm preciosa ponderibus mulorum dependent ceruicibus, fratrum autem lateribus, nec semicincta miserantes apponitis. Huc accedit, quòd hæc omnia, nec negotiationis studio, nec proprio manuum exercitio uobis elaborastis, sed nec iure hæreditario possidetis, nisi fortè, & uos in corde uestro dixeritis. Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. Hæc ille. Insuper idem Bernardus scribens ad

Tract. Secund. Pars III.

quēdam canonicum Lugdunensem epistola. 2. dicit sic, conceditur tibi clerice, ut si bene de seruias ecclesiæ, de altario uiuas, non autem, ut de altario luxurieris, aut, ut de altario superbias, siue, ut inde tibi compares frena aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, uaria griseaque pellicea collo, & manibus ornatu purpureo diuersificata. Denique quicquid præter necessarium uictum, ac simplicem uellitum de altario retines tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Hæc ille.

Patet ergo, quod multi clerici beneficiati furtum committunt, & hoc tripliciter. Primò quidem intrando ad ecclesiastica beneficia, quos ad hoc non incitat amor Dei, sed cupiditas nummi. Io. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, id est, propter Christum ad curam animarum ille fur est, & latro. Secundò uerò illicitè retinendo, sup. fructus beneficiorum suorum. Nam secundum antiqua iura huiusmodi fructus debent trisariè diuidi, ita scilicet, q̄ una pars cedat ad utilitatem ecclesiæ, altera distribuatur in pios usus, tertia autem cedat in sortem ministri, ad suam sustentationem. Hodie tamen hæc partitiō committitur conscientijs clericorū beneficiatorum, Et de hoc fortè alias amplior sermo fiet cum agetur de restitutionibus. Tertiò autem beneficio non deseruendo, & nihilominus fructus uoluptuosè consumendo, siue etiam secundum aliquos necessarijs usibus applicādo. Hoc autem persuaderi potest tali exemplo si enim alicui agricolæ paretur pecunia, ut in agro laboraret, & ipse acciperet talem pecuniam, negligeret tamen laborare cæcus est qui non diceret talem furem, & latronem. Sic autem est in proposito. Nam ecclesiasticis dantur pingues prouentus decimæ, & oblationes, ut laborent in ecclesia cuius titulo percipiunt huiusmodi fructus. Vbi ergo percipiunt tales fructus, nec tamen deseruire uolunt saltem omni legitimo impedimento cessante reputandi sunt fures, & latrones. Ex quo possumus inferre, quod sunt hodie multi fures in ecclesia Christi, quia multi clerici absentant se a suis beneficijs, absque causa rationabili, contentes in baculo arundineo permissionis, & tollerationis superiorum prælatorum, qui hoc permittunt propter emendandam, quā recipiunt ratione huiusmodi absentie. Sed ualde timē

dum

dum est, ne tam permittentes, quam permisi arguantur se uere à summo illo pastore Iesu Christo.

DE MANU MERCATORIA.

Cap. III.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terre quia, *supple*, peccavi nimis opere.] Math. II.

Postquam in precedenti ca. dictum est de manu furatoria, hic cōsequenter tractandū est de manu mercatoria, quæ merito sequitur ad manum furatoriam, eò quòd mercatores frequenter multas fraudes committunt, quæ equipolent furtis. De qua quidem manu potest intelligi illud Esa. I. Manus uisæ sanguine plenæ sunt, id est, peccatis, & hoc propter abusus, qui inter mercatores contingere, & adinueniri solent. Manus ista habet quinque digitos, qui significant quinque malas circumstantias, propter quas ars mercaturæ, quæ secundum se est licita, redditur, & efficitur uitiosa, & illicita. Prædicti itaque quinque digiti possunt appellari his quinque que nominibus, uidelicet.

Cupiditatis.

Deceptionis.

Iurationis.

Interdictionis.

Inuolutionis.

Primus igitur digitus manus mercatorix dicitur cupiditatis. Pro quo notandum, quòd mercantia potest exerceri tribus de causis.

Primò quidem propter communem utilitatem, ut, scilicet, prouideatur reipublicæ de necessariis. Nulla enim regio, nulla ciuitas, nulla domus, tam diues est, quæ aliquo non egeat. Et ideo dicit Aristotel. 6. Politicorum. quòd necesse est in omni ciuitate aliquid uendi, & aliquid emi. Quod ideo fecit Deus tum ad hominum humiliationem, tum ad humanam occupationem, tum ad contrahendam inter homines mutuam amicitiam, quæ maximè procuratur per hoc, quòd homines discursant hinc inde, si-

101 *Tract. Secund. Pars III.*

ne nauigio, siue alias ad comparandum, quæ sibi defunt, & necessaria sunt. Cum ergo quis exercet artem mercatiz, ut subueniat reipublicæ, siue afferendo uina, & blada de foris, siue lanam, ferrum, stannum, cuprum, siue quodcumque aliud, talis laudabiliter agit. Sed quis est, qui, scilicet, hoc principaliter intendat, & non potius commoditatem propriam, & laudabimus eum. Nam ferme omnes mercatores quærunt quæ sua sunt, & non quæ communitalis, nisi forsitan secundario. Dicit tamen beatus Tho. 2. 2. q. 77. ar. 4. quod ille, qui negotiatur propter publicam utilitatem, ne, scilicet, res necessariz ad vitam defint patriæ, potest lucrum expetere, non quasi finem, sed quasi stipendium laboris sui.

Secundo mercatura potest exerceri propter propriam necessitatem subleuandam, ut, scilicet, negotiator cum labore suo pariter, & industria possit sibi, & familiæ suæ puidere. Nam ut dicit beatus Tho. ubi supra. Tunc negotiatio est licita, si sit ad finem honestum, uel necessarium, sicut cum aliquis lucrum moderatum, quod negotiando querit, ordinat ad domus suæ sustentationem, uel etiam ad indigentium, & piorum locorum subuentionem. Finis enim honestus, est indigentium subuentio. Finis uero necessarius, est sui, & suorum sustentatio.

Tertio mercatura potest exerceri propter cupiditatem, sic, scilicet, quod, nec communitas, nec propria necessitas, sed tantum ardens auaritia, & habendi cupiditas inducat hominem ad negotiandum, & hoc ualde uitiosum est. Maxima enim topica est, quod cuius finis malus, ipsum quoque malum est. Si ergo finis negotiatoris sit principaliter cupiditas, & auaritia, quæ est radix omnium malorum, ut habetur 1. Thi. 6. consequens est dicere, quod ipsa negotiatio mala erit in casu illo. Videant ergo, & considerent apud se illi mercatores, qui ultimum, & principale finem suum ponunt in lucro temporali solum intendentes augere diuitias suas in infinitum, & sibi ad superfluitatem reseruare, in quanto periculo animarum suarum uiuunt, tales autem sunt in triplici differentia.

Primi enim sunt, qui præueniunt alios in emendo, ut ceteri capiant ab eis, etiam ad nutum ipsorum, alias citius promitterent mercantias corrumpi, quam pro iusto precio eas distri-

distribuerēt cæteris. Sic enim agere solent grossi, & potentes mercatores in nundinis publicis, similiter in portibus maris, ubi solent applicari naues onustæ mercantijs. Et de talibus debet intelligi illud uerbum Chryso. super Matth. Homil. 35. ubi exponens illud Matth. 21 Eiecit Christus uidentes, & ementes de templo, & similiter recitatur in deocr. dist. 86. eiciens, dicit sic. Qui comparat rem aliquam, ut ipsam limitatam, & integram uendendo lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei eiicitur. Hæc ille. Nam ipso facto talis auarus mercator est extra templum ecclesiæ militantis merito, & tandem ponetur extra templum ecclesiæ triumphantis numero. Secus autē, ubi res meliorata est inter manus emptoris, uel ubi fecit aliquos sumptus ratione illius, aut ibi repente precium rerum immutatum est. Hoc tamē non preuidebat, quando ipsam rem primò emit. Nec suæ primæ intentionis erat talem rem statim reuendere, sed potius ad tempus conseruare. Talis enim uidetur excusari a peccato, si in talibus casibus plus uédat rem, quàm emerit.

Secundi sunt, qui emunt triticū, uinum, & cætera uictualia, etiam in maxima copia, ut oporteat eos aliena horrea, & cellaria occupare, ut si inducant rerum inopiam in re publica, seu communitate, & tandem vendant merces suæ charissimo precio, quas uili precio prius emerant. Vnde contra unumquemque talem inuenit Amb. lib. 3. de offi. ita d. Cur ad fraudem conuertis naturæ industriam, & indulgentiam, cur inuides uisibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam, ambis frumentorum indigentiam, alimentorū penuriam? Partus uberis soli ingemiscis. Fles publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras. Exploras, quando sterilior sit proventus, quando exilior partus. Votis tuis gaudes maledictū arfisse, ut cuique nihil nasceretur. Tunc messem tuam uenisse letaris. Tunc tibi de omnium miseria congeris opes, hæc tu industriam uocas. Hanc diligentiam nominas, quæ tamē calliditatis uersutia, & quæ fraudis astutia est, latrocinium hoc, an senus appellem? Hæc ille. Hi itaque auari mercatores deteriores sunt illo diuite auaro, qui ut legitur Luc. 16 dicebat. Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi. Sed multi auari mer-

201 *Tract Secund. Pars III.*

atores non solum congregant, quæ nata sunt in proprio agro, uerum etiam, quæ nata sunt in pluribus agris alienis, ut sic inducant sterilitatem, & rerum inopiam super terrâ, ut sic euacuantes granaria sua impleant sua marsupia. Sed nouerint tales, quod sic congregando res secundas congregant pariter iniquitatem sibi. Propter quod dicit psalm. melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Et ideo uos mercatores diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, scilicet, per immoderatum amorem.

Tertij mercatores exercentes mercaturam, propter cupiditatem, & lucrum sunt illi, qui inter se cõueniunt, quod non dabunt merces suas, nisi pro tali precio, nec similiter ement merces aliorum, nisi pro tali precio. Casus est talis, Applicuit Rothomagi aliqua nauis de partibus longinquis onusta; & plena certis mercibus ualde necessariis Rothomagensibus, & uicinis eorum. Quo audito grossi mercatores dictæ ciuitatis in unum conueniunt, & de hoc conferunt, tandem concludunt, quod unus præcedat ad tentandû, & qui tantum, & non plus offerat. Deinde alter uenit, quasi nihil sciens de primò, qui minus offert, & consequenter ceteri. Quo fit, ut pauperes forenses cogantur uili precio, & cum damno notabil dare merces suas. Sed hunc abusum, & calliditatem reprobant iura ciuilia, ut patet. C. de monopolis Lunica, quæ incipit. Iubemus, ubi summarie, dicitur, quod conuentiones mercatorum, & similiter artificum in unam cõcludentium, ne quis eorum minori precio ab eis taxatores suas vendat, uel ne unum edificium, per unû inchoatû, per aliû perfici possit, sunt à iure reprobata, & certis penis subiecte, uidelicet. 40. librarum auri. Similiter in glo. super eodem passu reprobatur ritus illorum artificum, qui nolunt docere artem suam alios, nisi dent tantum. Sed profectò, tam prædicta lex, quàm glo. male practicantur, ut satis cõstat. Et ideo rectores reipublicæ deberent tales, in xta exigentiam calparum suarum egregie punire maximè cum sint nociui reipublicæ. Insuper sunt sepe in causa, q. mercatores forenses petunt, alibi alias urbes, apud quas melius faciunt factum suum. Et hoc in dies ad oculum euenire uidemus.

Secundus digitus manus mercatorie dicitur deceptionis. Solent enim ferme omnes mercatores uti multis, & variis cautelis,

antelis, & deceptionibus. Sed de multis, tantum loquamur de paucis, quæ sūt apud eos magis usitate. Solent ergo multi mercatores alios decipere quatuor modis, uidelicet.

In substantia, Quantitate, Qualitate,
Tempore.

Primò quidem in substantia, ut cum uenditur una res minoris ualoris pro alia, & hoc propter aliquam similitudinē, quam habent inter se, quamuis tamen à parte rei multū distent. Da exemplum de uedente anulum cupreum deauratum pro annulo aureo, uel stagnum deargentatū pro argenteo, idē dic de cuppa, de calice, & huiusmodi. Et idem iudicium est de monetis, quando sciuntur esse tales, quæ tamen dantur ignorantibus fraudem, pro bonis. Vnde talem abusum reprobant leges imperiales, ut patet. ff. de pignor. actio. l. eleganter. §. qui reprobos, ubi dicitur, quod reprobata pecunia nō liberat soluentem. Nec ualet cōmunis excusatio talium dicentium, quòd receperunt talem periam auri, uel argenti pro bona. Propter quod uidetur eis, quòd similiter possunt eam alteri dare, & sic ille alteri. Quamuis enim habeam plenam actionem in eum, qui me fefellit, nō tamen propterea sequitur, quòd propter absentiam eius debeam retorquere iniuriam mihi per eum illatam in alium omnino innocentem, & qui nunquam mihi nocuit. Aliàs vnus puniretur pro peccato alterius. Quantum etiam ad substantiam rei illi mercatores proximos suos decipiūt, & uendunt unum lapidem non preciosum pro precioso, aut preciosum pro precio alterius, cuius tamen uirtus naturalis est multo maioris ualoris. Idem dic de illis, qui uendūt uinum limphatum pro puro, iuxta illud Esa. i. Vinum tuū mixtum est aqua, ubi alia translatio habet, caupones tui uinum aquæ miscent, alij autem miscent siceram de piris cōfectam cum uino albo. Alij uero permiscent uinum debile, & parui ualoris cum uino forti, & tunc ipsum sic mixtum uendunt pro precio puri uini, fortis, & preciosi, psal. Inclinauit ex hoc in hoc. Alij autem permiscent certas res sibi notissimas, quibus redditur uinum acutius, aut fumosius, siue fortius in estimatione bibentium, & sic de alijs adinventionibus tabernariorum. Et quod deterius est, cum bibitorum res conqueruntur de fraude, illi solent iurare sub maximis

Tract. Secund. Pars III.

sacramentis uinum esse purum, & merum. Propter quod dicit sapiens, Ecclesiast. 26. Non iustificabitur caupo à peccatis labiorum. Item quantum ad substantiam rei, fraudem committunt multi apothecarij, dantes unum pro alio, vel species antiquas, in quibus nihil, aut parum est substantiæ, & virtutis pro bonis. Adeo, quòd postquam medici ordinauerunt aliquam receptam alicui patienti, quæ illi in nullo profuit, cum hoc audiunt, admirantur dicentes, quòd non est homo tã robustus in ciuitate, qui cum sumptione talis potus, aut medicinæ nõ debuisset ire ad cellam, & purgare vèrem. Sed profectò tota culpa est in apothecario, q̄ reus uideretur esse homicidij, si contingat patiètem ob defectum receptæ non bonæ, & quæ pro bona datur, mori.

Secundò solèt mercatores filios decipere, quantũ ad quãtitatem rei uenalis, & hoc tripliciter, secundũ quod continet uenales res aliquando uendi in numero, aliquando in pondere, aliquando in mensura.

Primò igitur mercatores possũt alios decipere in numero, ut pura, dãdo minorem numerum, quam deceat, & hoc quo ad res, quæ solèt uendi ad numerum, ut nuces, oua, pira, poma, & similia. Emptores etiam, qui in talibus numeris circumueniũt uendentes, aut qui euidenter uident, q̄ uenditores seipos per inaduertentiam decipiunt, sunt ueraciter deceptores, & ad restitutionem de eo, quòd plus est, tenentur, præsertim si excessus sit notabilis, & alicuius importantiæ. Secus de modico, nisi per tale modicũ intenderent, damnũ inferre proximo, aut se inde ditiores facere. Idem dic de fraude, quæ cõmittitur in comparatione pecuniæ.

Secundò in pondere, & hoc quãtum ad res uenales, quæ solent uendi ad pondus, in quibus, qui uendit cum minori pondere, quàm debeat, ut potè dando undecim uncias, pro duodecim, siue butyri, siue casei, lanæ, filii, specierum, aut huiusmodi, fraudem committit. Et in hoc specialiter delinquant illi, qui habent diuersa pondera, scilicet, graue, & leue, cũ graui euentes, & cum leui uendentes. Contra quos elamat scriptura Deu. 25. dicēs. Nõ habebitis in sacco diuersa pòdera maius, & minus, quia abominabatur dñs eũ, qui facit hæc. Item Prou. 20. Abominatio apud Deũ pòdus, & pondus, & statera dolosa non est bona, i. mala, & iniusta.

Tertiò

Tertiò in mensura, & hoc quo ad res, quæ solent vendi cù certa mensura, sicut communiter fit de panno, tela, & similibus. In quibus qui dat minorem mensuram, quàm debeat, utpotè vñdecim ulnas pro duodecim, uel aliquid simile fraudem committit. Idem dic de illis, qui habent diuersas vlnas, scilicet, maiorem, & minorem, & cum maiore ementes, & cum minori vendentes. Idem dic de cauponibus, seu tabernarijs, qui habent falsas mensuras, uel si iustas, nõ tamè eas implent. Idem dic de molendinarijs, qui cum falsa & iniusta mensura accipiunt tributum super tritico, aut grano, quod molitur in eorum molendinis. Idem dic de lanificibus, qui faciunt trahere pãnos ultra debitum artis, qui postmodum notabiliter restringuntur. Idem dic de illis, qui quadã subtilitate manuum, & digitorum trahunt pannos, cum eos vendunt, qui cum deferuntur futuri, inueniuntur multò minorem mensuram habentes. Quicũque ergo faciunt prædictas fraudes, aut similes, grauius delinquunt, maximè cum faciunt contra Dei ordinationem, qui, ut habetur Sap. 11. omnia in numero, pondere, & mensura disposuit. Vnde & tales tenentur satisfacere damnum passis, præsertim si sit aliquid notabile, ut dictum est, quòd si parum, detur pauperibus, saltem in æquiualentia. Hinc est, quòd mercatores solent esse satis dediti operibus pietatis.

Tertiò solent mercatores alios, quibus vendunt, decipere in qualitate, & hoc multipliciter, siue varijs modis, secundu quòd contingit eos vendere res varias.

Primò igitur apothecarij solent uti deceptione in hoc, scilicet, quòd dant species corruptas, & antiquas, pro bonis, & recentibus.

Secundò boucherij, seu carniñces in hoc, quòd dant carnes pro carnibus infectas pro sanis, sicut patet de porcis corruptis, & similiter antiquas pro recentibus, & nouellis. Item apud eos omnis vacca est bos, omnis ouis aries, & omnis sus porcus.

Tertiò sartores in hoc, scilicet, quòd dant corium debile pro bono, & durabili. Vnde apud eos omnis bos est vacca. Scindunt etiam corium suum, non omnino secundum veram diuisionem eius, sed magis de biez gallicè, ut appareat magis spissum. Item arte, & industria faciunt ipsum intume

Tract. Secund. Pars III.

scere, vt appareat fortius, sed postquam fuerit modico tempore applicatum humanis visibus, mox dissipatur, destruit, & in frustra cadit. Quarto, pistores in hoc, quod faciunt panem intumescere, ut maior appareat, cum tamen saepe cadat à suo debito pondere. Item quandoque vendunt panem de frumento corrupto pro bono pane. Quinto, vendentes carnes assatas, aut bullitas pastillos, aut similia, quandoque referuata de vno die in alterum. Quae vt reddantur magis venalia, exponuntur iterum igni, non sine nocumento sanitatis comedentium, vt in pluribus, & praesertim eorum, qui sunt tenerae, & delicatae complexionis. Sexto, ponentes panes, aut birreta sub forti pressura, vt magis polita, & preciosa videantur. His itaque modis, nec non penè infinitis alijs scilicet asturi mercatores proximos suos decipere non sine graui aetura propriae salutis secundum magis, & minus, prout nocumentum in qualitate rei uenalis, est maius, aut minus.

Quarto solent mercatores alios decipere quantum ad tempus. In hoc, scilicet, quod non soluunt creditoribus suis tempore, & die debito, aut per eisdem prefixo, & assignato, cum tamen possint, sed sola eorum auaritia est in causa tarditatis praedictae. In quo quidem facto directe agunt contra illud domini praecipuum. Leuit. 19. non morabitur opus, id est merces mercenarij tui apud te usque mane. Item Proverb. 3. Non dicas amico tuo, vade, reuertere cras, cum statim possis dare. Et quanto illi, quibus, sunt mercatores debitores, sunt pauperiores, & magis indigentes, tanto grauius peccant in differendo solutionem. Vnde Math. 20. Legitur, quod dominus vineae cum sero factum esset, dixit procuratori suo. Voca operarios, & redde illis mercedem, scilicet, secundum conuentionem factam. Illi ergo grauius peccant, qui, faciunt pauperes languere post mercedem suam, & qui remittunt eos ad diem festum dicentes. Reuertamini ad me dominica die, vel tali die festo, & ego satisfaciam vobis. Nam per hoc omittunt frequenter diuina, nec possunt pauperes statuto tempore facere provisionem victualium. Propter quam causam coguntur emere in die festo, & charius, quam alio die, quo victualia publice, & copiose exponuntur venditioni.

Quaeritur, si mercator, qui promisit soluere debita statuto tempore, mortaliter peccet in non soluendo. Responso est

est, talis, aut quando fecit talem promissionem intendebat, & sperabat posse facere talem solutionem, aut nō. Si primū supposito, q̄ fecerit debitū suū, & q̄ per eum non steterit, q̄ solutionem statuto tempore non compleuerit, tunc non peccat. Debet tamen venire ad alium, & petere inducias, quas ille non debet denegare, præcipue si non urgeatur necessitate. Nec tamē propter impossibilitatem solutionis ad diem statutum est extincta obligatio, sed magis sopita, uide licet, ad alium terminū assignandum. Et si arguatur, quod talis peccet mortaliter in non soluendo, in termino præfixo, quia, scilicet, transgreditur promissionem factam, etiam forte iuramento confirmatam, ad hoc respōdetur, q̄ in tali obligatione erat ista conditio implicitē contenta, si potero aut si dilatio mihi data non fuerit. Vbi ergo est, pro tunc impotens ad soluendum, s̄uel etiam ubi alter prolongat sibi tempus, talis non peccat, si non soluat tempore statuto. Si autem sic non intendebat, q̄ fecit promissionem, ex tūc mortaliter peccauit, tanquam unus abusor, & deceptor, & ideo non mirum si talis trahatur ad iudicium, & compellatur ad condignam satisfactionem, unā cum emenda ad pœnam suæ negligentiz. Quia, ut habetur de reg. iu. lib. 6. Morta sua cuiuslibet est nociua, & sic patet ad quæsitum. Et per consequens de secundo principali.

Tertius digitus manus mercatoriz dicitur iurationis. Solent enim sermē omnes mercatores implicari multis iuramentis, ita, ut dicat Leo Papa, & recitatur in decr. de pœ. distinct. 5. Qualitas, quod difficile est, inter euentis, & uentis commercium non interuenire peccatum, supple, iuramenti incauti, & periurij, uno dicente. Per Deū ego non dabo pro minori precio, altero uerō dicente. Per Deū ego non dabo tm̄, & tamen sæpe oppositum faciunt. Vnde, & tales mercatores sic assueti iurare in mercando, in rerum ditantur, frequenter tamen iusto iudicio ad pauperiem tantum deducuntur, quia, ut dicit Chrysost. super Mat. in opere imperfecto. hom. 35. talium substantia, aut ipsis uiuentibus peritura est, aut a malis hæredibus dissipanda, aut ad extraneos, & inimicos hæreditas uentura est. Non. n. potest ad bonū proficere, quod congregatū est male. Deinde dat talem similitudinē, dicens. Quemadmodum, si triticū cer-

Tract. Secund. Pars III.

mas in cribro dum huc, & illuc iactas grana, paulatim cadunt deorsum, & in cribro nihil remanet nisi stercus solum, sic, & substantia negotiatorum, dum toties uadunt, & ueniunt, inter emptionem, & uenditionem minuitur, & tandem ipsis nihil remanet, nisi peccatum solum. Hæc illæ. Econtrario autem, qui mercantur iuste, & absque iuramentis, ditantur temporaliter, spiritualiter, & æternaliter. Ad quod facit exemplum prius recitatum, uidelicet, secunda parte huius secundi tractatus c. 13.

Quartus digitus manus mercatorie dicitur interdictio nis. Pro quo notandum, quod & si prædicta ars sit licita, & multum necessaria reipublice, potest tamen reddi uitiosa, & mala, quoties est interdicta. Interdicitur autem multis de causis, uidelicet, ratione.

Temporis, Loci, Personæ.

Primò igitur ratione temporis. Triplici enim lege prohibetur mercatura in die festo, eo. s. q. in tali die solum uacandum est diuinis. Primò igitur lege diuina, de qua Exod. 20. Non facias omnes opus, supple, seruile in die sabbati. Constat autem, q. mercari ad opus seruile pertinet. Licet tamè in die festo emere uictualia, & præsertim, quæ nõ possunt conseruari, usq; in alterum diem. Secundò lege ecclesiastica, ut patet extra de feriis. c. 1. quod incipit omnes dies, ubi sic dicitur. Omnes dies dominicos à uespera in uesperam cum omni ueneratione decernimus obseruari, & ab oĩ illi cito opere abstinere, ut mercatũ in eis minimè fiat. Et simile iudicium est de festis, quæ præcipiuntur ab ecclesia obseruari, siue generaliter, siue specialiter, sicut patet de illis, q. statuuntur ab episcopis in suis dioccesibus, ut patet in eadè rub. c. conquestus. Tertio. l. ciuili, ut patet. C. de feriis. l. dies dominicus, ubi sic dicitur. Dies dominicus sit à contractib. alienus. Et idem habetur in eadem rub. l. omnes iudi. Hoc etiam factò ostendit Christus, qui bis legitur eiecisse uendentes, & ementes de templo, potissimè in die festo, ut patet Io. 2. & Matth. 21.

Queritur circa hoc, utrius, illi mercatores, mortaliter peccent, qui in die festo frequentant nundinas. Nam satis constat multas nundinas celebrari in die festo, utpotè, in die B. Iohan. Baptist. Mariz Magdalenz, Sanctæ Crucis, Sancti Mi-

Michaelis, Nicolai, Martini, & huiusmodi, Ad hoc dubium sufficienter respondit dominus Petrus de Pa in 4 sen. dist. 16. q. 2. ubi primò dicit, q̄ diebus dominicis, & festis nullibi est mercandum. Deinde subdit ex priuilegio, & dispensatione papę possunt nū̄dine teneri dominicis diebus. Nam quāuis secundum eum sanctificare sabbatum sit morale, quantum ad hoc, q̄ Deo uacetur, & quantum ad hoc est indispenabile, sicut, &c. precepta moralia tñ, q̄ tali tempore, & taliter uacetur Deo est de iure humano, & per consequens dispensabile. Ex quo concluditur, q̄ ubi sunt nundinæ in die dominico, aut alio die festo Papa sciēte, & dissimulante, nec reclamante. Non est peccatum tunc ibi mercari, dummodo illic uadens non perdat missam. Qui autem toto die festo sedent in foro, sicut in die feriali non audientes missam, nō excusantur peccato. Nota tñ, q̄ predictus doctor specificat dictum suū̄ ibidē de illis, qui per totam hebdomadā ad forum cōmodē ire non possunt. Itē loquitur tātum de illis qui pro necessarij emēdis, uel uendendis uadunt ad forum in die festo, tales ergo excusat à peccato. Dicit tñ dñs Ant. in sum. sua. parte 2. ti. 1. c. 16. §. 2. allegādo dictum de Pa. in 4. q̄ ex quo prelati ecclesię sicut, & tolerant nundinas, quę fiunt dieb. festiuis auditis diuinis, non quidem causa auaritia. i. congregādi ad superfluitatem, sed aliquo fine honesto scilicet prouidēdum ex lucro suę necessitati, & familię, uel ad dandū pau peribus, possunt tales excusari, ex quo eis permittitur. Secus autem, si huiusmodi nundinæ essent prohibite sub p̄na excommunicationis, ut huiusmodi. Et sic patet ad dubium.

Secundò ars mercatoria interdicitur ratione loci. Non est licet negociari in ecclesia, aut cimiterio, quia sic agendo fit magna irreuerentia loco sacro, & per consequens Deo, ad cuius honorem consecrantur, & dedicantur dicta loca. Et ideo in signum huius dicit uēdentes, & ementes de templo, dicent. Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Io. 2. Propterea extra de immunitate ecclesiarum c. decet domum Dei, dicitur, q̄ mercatura in ecclesijs, aut cimiterijs fieri nō debet. Et huius ratio assignatur. C. de his qui ad ecclesiā confugiunt. l. denunciamus ubi dicitur, q̄ ecclesia non est locus conuenticulorum, se co ad ratiō-

Tract. Secund. Pars III.

num hominū, siue tumultus, cōclationis atq; seditio-
nis modò mercatores faciunt magnum tumultum, & clamorē
ualidum, ideo in ecclesia mercari non debent. Insuper si hoc
eis liceret, possent suis clamoribus impedire diuinū officiū
deuotiones, & orationes Christi fidelitū. Sed quid de mu-
lieribus ibi uendentibus cādelas. Respondet Dominus An-
to. ubi supra, q. clerici, uel religiosi, qui hoc permittūt, prin-
cipaliter, ut sic satisfaciunt deuotioni fidelitū, qui solent hu-
iusmodi candelas accendere ad Dei, & sanctorum eius ho-
norem, possunt à peccato excusari. Si autem principaliter
hoc permittunt propter cupiditatem, aut lucrum, non pos-
sunt à peccato excusari.

Tertiò ars mercatoria interdicitur ratione personę. Sūt
enim aliquę personę inhabiles ad negotiandū, ut sunt cle-
rici, strictius aut religiosi, ut patet extra, ne clerici, uel mo-
cht per totum, ubi non solum negotiatio, sed plura negocia
ibi ponantur illis omnibus interdicta. Dicit enim Au. & re-
citur in decretis dist. 88. fornicarij, quòd negociari alia
quando licet, aliquando non licet. Antequam sis clericus,
licet. Postquam uerò effectus es clericus, nō licet. Cuius ra-
tionem assignat beatus Tho. 2. 2. q. 63. c. 4. dicens, quòd cle-
rici nō solum debent abstinere à malis, uerum etiam ab his
quę habent speciem mali. Negotiatio autem quamuis secū-
dum se non sit mala, habet tamē speciem mali. Tum primò
quia negotiatio est ordinata ad lucrū temporale, cuius cle-
rici, & præcipuē religiosi debent esse cōtempores. Propter
quod dicit Hiero. & recitur in decre. nbi supra. c. negocia-
torem. Negociatorem clericum, quasi quandam pestem fu-
ge. Tum secundo propter frequentia negotiatorum uitia.
Nam difficulter negotiator exiit à peccatis labiorum,
ut habetur Eccl. 27. Clericus autem sum opere debet uita-
re uitia, & occasiones peccandi. Tum tertiò, q̄a negotiatio
nimis implicat mentē curis sæcularibus, & per consequēs
retrahit à spiritualibus. Propter quod Apostolus 1. Thi. 2.
loquitur dicēs. Nemo militans Deo implicat se, supple, de
iure negociis sæcularibus, ut ei placeat. & cætera. Licet ta-
mē eis uti mercatura i emēdo uitę necessaria. Itē licet illis
uēdere fructus proprię possessionis, aut beneficiorum suo-
rū. Item, secūdum Dominum Antoninum, ubi supra licet
eis

eis emere certa instrumenta, & materias, & inde artificialia facere, honesta tamen ei, congrua suo statui. Et postmodum illa uendere, dummodo exercendo tales artes non dimittant diuina. Sed profecto sunt nonnulli clerici, qui sunt mercatores publici, & notorij, sicut patet de illis, qui habent domos extra urbes, quæ gallicè uocantur *merceries*, in quibus faciunt nutrire multitudinem bouum, & pecudum. Alij autem emunt lanas pauperum agricolarum uili precio, quæ postmodum charè uendunt. Idem etiam faciunt de uino, & frumento, quando talia uili precio comparantur. Alij uerò tenent publicas tabernas, sed ne de hoc conueniantur in iudicio aduocant ad se fratrem, uel nepotem, ut cooperiât iniquitatem suam, & cupiditatè uelamine & præsentia fratris, & nepotis, cum tamen emant uinum, & quicquid necesse est communi tabernæ, aut saltem dant pecuniam, atq; illis redditur ratio de missijs, & receptis. Modò, qui per alterum facit, perinde est, ac si faciat per seipsum, ut habetur de reg. iur. lib. 6.

Alij denique cæteris grauius delinquant, qui, scilicet, assumuntur in publicos procuratores nobilium, & dominorum temporalium contra omnem dispositionem iuris diuini, ecclesiastici, ac ciuils. Et de iure quidem diuino id patuit ex uerbis Apost. dicentis. Nemo militans, &c. Dicit etiam Saluator contra tales loquens. Non potestis Deo seruire, & Mammonæ. Matth. 6. De iure autem Ecclesiastico liquet pater in multis passibus, utpotè, distin. 75. peruenit, ubi sic legitur. Peruenit ad sanctam Synodum, quia de his, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam aliorum possessionum conductiones, & causas secularium suscipiunt, & a sacris officijs se per desidiã separant, ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiæ causa suscipiunt. Deinde reprobatur talis abusus sub pœna suspensionis. Eximuntur tamen in dicto capitulo nonnulli casus pij, in quibus conceditur ecclesiasticis, ut possint esse secularium personarum procuratores. Item 2 l. q. 3. peruenit. repetuntur, quasi eadem uerba, & eadem sententia, sicut prius. Idem etiam prohibetur extra, ne clerici, uel monachi secularibus negocijs se immisceant capitulo primo, quod incipit. multa
Item

Tract Secund. Pars III.

Item e. sacerdotibus. Super quo dicit gl. quòd postquam tã les fuerint ter moniti, nec destiterint, sunt tanquam excommunicati vitandi. De iure verò ciuili patet. C. de epi. & cler. l. placet. vbi imperator mandat ne clerici sint aduocati, aut procuratores in causis secularibus, nisi in causis proprijs, aut pro collegio suo. Et ista lex est canonizata, extra de postulandò. c. i. quod incipit clerici. Patet ergo, quòd non licet clericis, aut religiosis mercari. Et sic patet de quarto principali.

Quintus digitus prædictæ manus mercatorix dicitur inuolutionis: habet. n. quandoq; ars mercaturæ inuoluta malitiam, ut potè, cum quis mercatur cū pecunia furata, & que restitutioni est obnoxia. Item cum quis vult negociari, & quasi vèdere spiritualia, aut emere. Et talis negociator fuit Simon Magus, de quo legitur Act. 8. quòd cum vidisset, & per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eisdem Apostolis pecuniam, dicens: Date, & mihi hanc potestatem, ut cuiusque imposuero manus, accipiant Spiritum sanctum. Sperabat enim, quòd bene se recompensaret. Ad quem Petrus. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Ecce pessimus mercator, quem multi simoniaci imitantur. Practica.

Pro quo notandum, quod triplex est genus negociorum primum est, quòd est de se, & propria natura malū, ut potè, inuolutam habens malitiam, sicut est negociari in materia simoniæ, aut vsuræ. Vnde de simoniacis specialiter loquens Ambro. & recitatur in decre. l. q. i. reperiuntur, dicit sic. Reperiuntur quamplurimi negociatione muneris velle mercari gratiam Spiritus sancti. Talis ergo mercatura est simpliciter interdicta, tanquam de se mala. Secundum genus negociorum est illud, quòd non est de se malum, tamen, ut in pluribus, homines vtuntur ipso ad malum, ut facere taxillos, chartas, fucos, & huiusmodi. Similiter, & superfluum ornatum vestium. Et a taliū emptione, uenditione, & factione debet quilibet abstinere, & generaliter abstinendum est ab omnibus illis, quorum vsus communiter est ad mortale peccatum, ut dicit Dominus Anto. 2. parte summæ suæ, titu. l. c. 16. §. 2. Et sic, inquit, intelligendum est, quod dicit Inno.

cen. in c. fratres, de pœn. dist. 5. Falsa pœnitentia est, cum pœnitens ab officio negotiali actu non recedit, quod sine peccatis agi non potest. Item ad eundem sensum intelligendū est illud, quod dicit Grego. lib. homiliarium. homi. 24. & similiter recitatur de pœnit. dist. 5. negotium. ubi ait. Sunt pleraq; negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut uix, aut nulatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conuersionem, animus non recurrat. Tertium genus negotiorum est illud, quod est de se honestum, licitum, & utile humanis uibus, ut facere pannos, telas, calceos, birreta, & huiusmodi. Et tunc loquendo de tali negotiatione, dicimus, quod est licita personis laicis pro loco, & tempore. Patet ergo, quando ars mercaturæ habent inuolutam malitiam, & quando non. Studeant ergo uiri ad hoc dediti, debitè eam exercere, si regnum cœlorum uelint tandem mercari.

DE MANU VSURARIA.

Cap.

IIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cœli, & terre, quia, ^{supple,} peccavi nimis opere.]
Matth. II.

Postquam in præcedenti ca. dictum est de manu mercatoria, consequenter tractandū est de manu vsuraria, quæ meritò sequitur ad præcedentem, eò, scilicet, quod inter omnes homines mudi, frequentius mercatores vsuram committunt, nunc aper tam, nunc palliatam. Et de prædicta manu vsuraria rectè potest intelligi illud Thren. I. Manum suam misit hostis, id est homo usuras exercens ad omnia desiderabilia eius, scilicet illius, cui mutuatur ad usuram. Hoc autem maximè fit, quando uidet, quod ille, cui mutuauit, habet bonā hæreditatem, quā optat facere suam. Propter quod non petit usuras, sed scienter permittit plures annos transire. Et tunc cum uiderit pauperem multis debitis inuolutum, facit transire hæreditatem eius per decretum. Ecce quomodo suis cautelis vsurarius mittit manum ad omnia desiderabilia illius,

cui

288 *Tract. Secund. Pars III.*

eui mutuauit ad usuram. Habet autem hæc manus vsuraria quinque digitos, qui sunt quinque modi vsitati, quibus solet usura committi, uidelicet.

- Impignorando,
- Deponendo,
- Vendendo,
- Cambiando,
- Pactionando.

Primus igitur digitus manus vsurariæ uocatur impignorationis. Verbi gratia. Venit Sortes in necessitate constitutus ad Platonem diuitem, solitum tamen dare ad usuram. Exposita ergo necessitate ex parte Sortis, & imp'orato auxilio, quia sortè Plato est compater eius, respondet sibi sub paucis, q̄ libenter iuuabit eū intuitu compaternitatis. Nihilominus, quia nescitur, quis sit uicturus, aut quis moriturus, petit pro assecuratione sua, quòd Sortes tradat illi aliquod pignus, siue rei mobilis, ut uestimentum, equum, uacas, oues, & huiusmodi, res quæ ù capiet interim usum, aut fructum, aut etiam rei immobilis, ut vineam, prætum, hortum, campum, & similia, ex quibus interim, sicut de aliis capiet fructum, siue lucrum non computando in sortè. Quin immo tempore solutionis pecuniæ mutuatæ totum repetet, usque ad ultimum quadrantem. Constat autem, q̄ talis mutuans, & recipiens rem mobilem, aut immobilem, cum fructu illius in pignus est uerus usurarius. Ab hac tamè generalitate excipitur casus, in quo gener accipit a socero suo aliquam possessionem in pignus, quousque receperit ab eo dotem promissam uxori suæ. Qui quidem casus cõceditur, tanquam licitus propter onera matrimonij sustinenda, ut habetur extra de usu. c. salubriter. Ad idem est ius ciuile, ut patet: C. de iu. do. l. pro oneribus. Extra autem hunc casum, qui percipit fructus pignoris, nec eos deducit in sortè. in diminutionem pecuniæ datæ veram vsuram committit, ut expressè patet extra de usu. c. i. quod incipit, plures clerico- rum, ubi sic dicitur. Si quis alicuius possessionem data pecunia sub hac specie, uel conditione in pignus acceperit, si sortem suam deductis expensis de fructibus iam perceperit, absolute possessionem restituat debitori. Hæc ibi. Eadè sententiã habetur c. seq. quod incipit, qm̄. Sed profectò mul-
ti fa-

ei faciunt contrarium, & signanter nobiles, ac viduæ mulieres potentes, nec non, & quidam ecclesiastici beneficiati, siue a ias, vnde cunque locupletati, & pecuniosi. Tales nēpe personæ videntes, q̄ non possunt publicè mercari, vidētes parte ex altera, q̄ pecunia in arca reposita, nihil vtilitatis illis affert, eam libenter mutant oībus venientibus, dūmodo sint potentes soluere, atq; per modum securitatis, vt dicūt q̄ accipiunt in pignus aliquam possessionem, ēt maioris valoris, quā sit pecunia mutuata; quo fit, vt semper percipiāt fructus dictæ possessionis, quousque receperint pecuniam datam, nihil defalcantes ratione fructuum perceptorum de dicta possessione. Quod omnino iniquum est, & vsurarium, vt patet ex præcedentibus.

Secundus digitus manus vsurariæ dicitur depositionis. Hæc autem fit, cum quis deponit pecuniam apud mercatorem, vel campforem, vt vtatur ea, saluo tñ capitali suo, & cum intentione principaliter aliquid percipiendi ultra sortem, quamuis illa pactio fiat super hoc inter eos, mutuo tamen se intelligunt. Talis ergo depositio simpliciter est vsuraria, maximè cum sola intentio, aut spes lucri faciat hominem vsurarium, ut patet 14. q. 4. si fœneraueris, ubi dicitur, q̄ si mutuo dederis pecuniā tuam alicui homini, a quo expectes, plusquam dedisti, siue pecuniam, siue triticum, siue vinū, aut oleum, siue quodlibet aliud, fœnerator es, & in hoc imitrandus, non laudandus, hæc ibi. Et sunt uerba Aug. super Psalteriū, Ps. 35. Vnde qui mutuat cum intētionē, & spe aliquid lucrandi, & recipiendi, ultra sortem, dato ēt, qd̄ nihil recipiat, tenetur tñ de hoc penitere, & confiteri, tanq̄ de mortali, q̄ si quis aliquid receperit, tenet illud restituere dñi, nisi forsā sibi postea remittat merè gratis, & liberè. Vbi uerò qs mutuat alteri principaliter pp̄ Deū, aut amicitia, quā habet ad eū, & non pp̄ t̄palem cōmoditatem, & ille, cui mutuat ex sua mera liberalitate, ut gratus, & nō principaliter pp̄ mutuū aliquid sibi donat, declarās ei, quod liberè illud donat, usura nō est, eò q̄ mutuās nullo modo intendebat tale lucrū. Nō. n. ut dicūt doctores, talis est factus deterioris cōditionis ex tali mutuo grato, q̄ si nō mutuasset, sed si nō mutuasset, utiq; recipere potuisset ab illo, cui mutuat, aliquod donum gratuitum, ergo etiam post.

Tract. Secund. Pars III.

Est autem notandum circa hoc secundum dominum Anto. quod sola principalis intentio in mutuando facit usuram, & non secundaria. Dicitur autem in proposito principalis, & primaria intentio, cum quis magis mouetur ad mutuandum propter lucrum, quod sperat, quam propter aliud. Dicitur uera intentio secundaria, cum quis sperat sibi aliquid dari ab eo, cui mutuauit ex sua mera liberalitate, ita, scilicet quod datum non mouet eum ad mutuandum, sed magis beneuolentia, in tantum, quod etiam si non crederet sibi dari ultra sortem, adhuc tamen mutuaret. Da exemplum de simonia in ordine ad temporale. Nam principalis spes, & intentio ad temporale inducit simoniam in collatione spiritualium, non autem intentio secundaria uerbi gratia. Licet collatori beneficij conferre beneficium alicui, quia idoneus est, secundaria autem, quia consanguineus, aut quia obsequiosus, ita etiam in proposito in materia usuræ.

Addit etiam Dominus Anto. 2. par. suæ summæ, tit. 1. c. 7. §. 1. quod non solum principalis intentio ad lucrum in principio mutuacionis habita induci, uerum etiam postea habita. Verbi gratia. Aliquis hodie mutuat proximo suo merè gratuito, & ex charitate. Post mensem uerò mutat intentionem, & incipit habere propositum, quod nisi speraret aliquam commoditatem ex tali lucro, statim repeteret rem mutuatam, talis est usurarius mentalis, uel etiam pone, quod talis post mensem, uel annum repetat suum, alter autem rogat eum, ut dignetur adhuc expectare usque ad tale, uel tale tempus, & quod non erit ingratus apud eum. In hoc casu si talis det inducias principaliter propter spem lucri, aut doni promissi in generali est censendus usurarius. Et breuiter ex quo sperat aliquid ultra sortem, etiã dato, quod alter nihil promittat, quicquid ultra huiusmodi sortem recepit, tenetur restituere, quãtuncunque sponte detur. Possent tamen huiusmodi datum retinere, quando alter diceret sibi in hunc modum. Ego do uobis hoc, uel hoc merè gratis, & per modum doni, & uolo, quod sit uestrum. Nam in tali casu possent tale donum sibi retinere. Haberet tamen poenitere, & confiteri de priore intentione sinistra, quæ erit usuraria. Quod si mutuans scit, uel probabiliter credit, quod alter non dederit tale donum merè liberè, nec merè uoluntariè, sed forsan, ne reputetur ingratus, uel

uel q̄ alias ipse mutuas nō esse paratus sibi succurrere in necessitate sua, si non aliquid det ultra sortem, tunc peccat recipiendo huiusmodi oblatum, & ad restitutionē tenetur secundum eundem Anton. ubi supra. Et sic patet de secundo digito.

Tertius digitus manus usurariae, dicitur uenditionis, & emptionis. Nam, cum quis uendit merces suas ultra iustum precium solum ratione dilationis temporis in soluēdo precium, tunc usura est manifesta. Hoc tamen intelligitur, nisi talis intenderet dictas merces seruare in futurum, quando scilicet, communiter plus ualent, & maximē si sperat uerisimiliter eas plus ualituras. Quilibet enim rationabiliter potest se reddere indemnem. Tutius tamen esset tali in prae dicto casu uendere merces suas pro illo precio, pro quo similes dabitur in tempore, pro quo intēdebat eas seruare. Da exemplum de illo, qui uendit vinum, aut bladū in festo B. Martini pro precio, quod curret in festo B. Iohan. Bap. ita q̄ si plus ualeat tunc, quā tempore uenditionis plus dabit. Si minus, etiam minus dabit. Talis enim contractus est iustus, & licitus, ut patet extra de usuris c. in ciuitate. Itē c. nauiganti. Si uerō sic apponeretur in contractu, si plus ualebit, plus dabit. Si minus, nihilominus tantum dabit, quā tum tunc ualeat, tunc usura est, eō q̄ taliter uendens ponit se in tuto, & aliū in periculo. Modo regula generalis i hac materia est, quōd quotiescūq; quis ponit se in tuto, & aliū, cum quo contrahit, in periculo, tunc usura est.

Et quia fermē omnes mercatores plus soliti sunt uendere merces suas, quando uendunt ad credentiam, quā ubi habent pecuniam promptam, ideo pro pace, & securitate conscientiarum huiusmodi mercatorum est notandū conformiter ad doctores, de hoc loquentes, quōd ualor rerum uenaliū non consistit in diuisibili, sed in quadam altitudine, iuxta estimationem hominum prudentium, & peritorum in tali arte. Vnde dominus Anto. in 3. parte summæ suæ, titu. 1. cap. 8. §. assignat tres gradus contentos in latitudine iusti precij rerum uenaliū. Primus dicitur pius. Secundus discretus. Tertius rigidus. Primus gradus est precij minoris. Secundus medioeris. Tertius maioris. Verbi gratia. Sint tres petiē pāni eiusdem bonitatis, coloris, laboris, arti-

Tract. Secund. Pars III.

scij, atque expensa, circa quas iusti estimatores uario modo se habent, uno dicente, quod quaelibet ualet decem libras, alio dicente, quod decem cum media, alio autem dicente, quod quaelibet bene ualet undecim libras. Sed hoc est ad maius, & iste gradus potest dici gradus rigidus, qua estimatione facta, ueniunt tres mercatores gratia emendi, praedictas tres petias panni, quorum unus habet pecuniam promptam, aliter non, sed petit dilationem, usque ad medium annum. Tertius similiter non habet pecuniam promptam, petens dilationem, & terminum ad soluendum, usque ad annum. In isto igitur casu, qui communiter currunt inter mercatores, uenditor licite poterit uendere primam petiam panni sui primo precio decem librarum, Secundo precio maiori, scilicet, decem librarum, & Sol. 10. Tertio autem precio adhuc maiori, uidelicet, undecim librarum, quod uocatur premium rigidum. Et quamuis faciat gratiam primo, gratiam quidem in hoc, quod uendit sibi pannum, conformiter ad gradum primum, non propterea sequitur, quod debeat facere conformilem gratiam secundo, aut tertio. Sufficit enim, quod nemini faciat iniustitiam. Et si arguatur in oppositum, quod iste plus uendit secundo, & tertio ratione temporis, & per consequens est usurarius.

Respondetur, quod tempus potest esse occasio, quod plus uendit secundo, quam primo, similiter tertio, quam secundo, excusatur tamen a peccato propter duo. Primo quidem, quia non excedit latitudinem iusti precij. Secundo uero, quia forte considerat apud se, quod si haberet pecuniam promptam, illa plus posset illi prodesse, quam ille ascensus pecuniae, qui petit sibi dandam ad terminum praefixum, qui quidem ascensus semper est infra latitudinem iusti precij, ut suppositum est. Patet ergo, quod licet uendere rem suam ubi minus, & alteri plus, absque usura, dummodo stetur semper infra latitudinem iusti precij. Quod si contingat aliquem uenditorem excedere huiusmodi latitudinem iusti precij, tunc pro usurario habendus est.

Similiter ex parte emptoris potest esse usura, quandoque rem emit uenalem minus iusto precio, eo quod anticipat tempus solutionis precij, antequam recipiat mercem. Da exemplum de illo, qui emit tritium in Ianuario recipiendum

dum post messem, uidelicet, in Augusto. Et idē casus potest
 poni de uino. Item de lana, & huiusmodi. Quicumque ergo
 vult diminuere de iusto precio rei uenalis, eo quod anticipat
 solutionem, priusquam rem recipiat, usuram committit
 ex contractu. Posset tamen talis excusari omnino à culpa,
 si ex tali anticipationem reportaret damnum. Verbi gratia
 Est aliquis mercator pannorum, qui in toto habet centum
 libras in bursa, cum quibus mercatur, & mercari intendit.
 Verisimiliter autem æstimat, quod industriose exponendo
 dictam pecuniam in pannis emendis lucrabitur decimam
 partem, prout frequenter fecit. Si ergo isto casu posito ali
 quis agricola uenit ad eum rogans, ut emat ab eo bladum
 pro centum francis, recipiendum tamen post messem, pōt
 emens, cum eo pactionari de minori precio bladi, quam ua
 leat, siue tempore quo dat pecuniam. siue tempore quo est
 recepturus bladum, & hoc totum, ut se reddat indēnem. Ca
 ueat tamen sibi a larga conscientia, & ne sub palliatione dā
 ni committat usuram, ut plerique facere solent, allegantes
 excusationes, in peccatis, quas non recipit, nec approbat do
 minus, qui intuetur corda singulorum. Resolutorie ergo
 tenendum est in materia ista, quod ille, qui emit aliquam
 mercem recipiendam in futurum, pro qua anticipat pre
 cium solutionis, debet regulariter illam emere pro precio
 quod currit tempore emptionis, aut, quod currit tpe solu
 tionis, uel quod æstimatur communiter eas tunc ualituras,
 quamuis cum quadam latitudine, utpote, uno dicente, quod
 æstimat bucellum bladi ualiturum tres solidos post Augu
 stum, altero, quod bene poterit ascendere ad tres solidos,
 cum medio. In hoc casu emptor, qui anticipat pecuniam,
 potest emere bucellum bladi tribus solidis. Quod si mi
 nus emat, tunc peccat, & est usurarius censendus, quia
 discedit ultra medium iusti precij, quod taxatur secun
 dum æstimationem uirorum peritorum. Quod si ille em
 ptor dicat, quod æstimat bladum minus ualiturum post
 messem, utpote, duos solidos, proter quod non vult plus
 dare, nam mentita est iniquitas sibi, quia quicquid dicat o
 re, aliter tamen æstimat in corde. Sed ideo sic loquitur,
 ut emat futurum bladum iuxta suam uoluntatem, & non
 secundum æquitatem. Nec debet esse æstimator hmoi rei,

Tract. Secund. Pars III.

sed potius debet se referre iudicio peritorum in arte illa. Patet ergo de tertio digito.

Quartus digitus manus usurariæ, uocatur campfionis, quo utuntur campfores. Pro quo notandum, quod cambia possunt fieri tripliciter.

Primò quidem sic. Campfor cambiando scutum recipit pro campfione tres denarios. Quæritur, utrum ibi committatur usura. Pro solutione opus est tali distinctione uti. Aut enim talis campfor est publicus campfor, aut priuatus. Si publicus, utpote, qui currit de nundinis ad nundinas, & qui totum tempus, uel maximam partem expendit in talibus discursibus. siue in propria persona, siue per famulos suos, tunc usuram non committit, si aliquid expendit, aut recipit ratione cambij facti, dummodo moderatum salariū petat. Nec talis quærit fructum de pecunia sua, quæ de se est sterilis, & non fructificans, quia sic esset usurarius, si haberet respectum ad pecuniam in se. Quærit ergo fructum de labore suo, & interesse. Habet enim talis opus assumere multos labores, & multas sollicitudines pro congregandis monetis. Item habet facere hac de causa multas expensas, locare domos, tenere famulos. Interdum etiam exponere se periculis latronum. Non est autem decens, ut hæc omnia cadant super humeros suos, nullam recompensam recepturus. Quinimmo expensarum, laboris, & itineris ratio est habenda, ut habetur extra de uoto, & uoti, redemptione. c. magnæ. Patet ergo, quod talis publicus campfor potest moderatum salariū expetere pro laboribus suis. Nihilominus potest in huiusmodi cambiis committi peccatum multipliciter, non solum, cum hoc fit ex avaritia, sed etiam cum datur monete falsæ, uel incisæ, uel diminutæ, uel etiam cum campfor nimis capit. Quantum autem debeat capere, non est a iure determinatum, sed standum est consuetudini patriarum. Si autem campfor sit persona priuata, uoco in proposito personam priuatam, quæ non exercet ordinariæ, neque ratione uocationis suæ prædictam artem, sed alteram, & quæ nullas misas facit pro congregandis monetis, tunc ut mihi, quod talis persona peccat mortaliter, si aliquid exigat, etiam iuronum pro huiusmodi cambio. Ex quo infero, quod tabernarij, & publici mercatores peccant mortaliter, quau

do pro cambio vnus scuti, aut plurius aliquid exigunt, maximam cum preeligit, aurum, quam monetam albam, eo quod facilius portant aurum, cum vadunt extra, gratia comparandi uina, uel similia, quam monetam. Tales ergo sunt censendi usurarii, & ad restitutionem tenentur.

Secundo cambia sic fiunt. Aliquis clericus mittit Romam, uel uadit in propria persona, causa impetrandi aliquam dispensationem. Sed propter pericula uiarum ponit pecuniam suam ad banchum in hunc modum. Tradit enim centum ducatos banchario Parisien. ut recipiat Romae nonaginta uirtute schedule, quam ille scribit alteri capsori Romae existenti. Queritur, si iste contractus sit usurarius, nec ne. Respondetur, quod est licitus. Non enim in hoc casu uenditur pecunia, quae est inuendibilis, sed illud, quod plus datur, quam recipitur, datur ratione periculi, quod assumit super se bancharius. Nam si pecunia deperdatur in uia, ipse tenetur proprijs expensis addere summam, de qua respondet, integram. & bene numeratum Romae. Item illud plus cedit in sustentationem ministrorum, & salariorum illis debiturum, quos quidem ministros necesse est omnem talem campforem habere. Insuper oportet cum locare domum, & multas expensas facere. Et ideo, quantum ad hoc uidetur esse simile iudicium de eo, sicut de campfore publico alicuius ciuitatis, de quo supra immediate dictum est, quod potest rationabiliter aliquid recipere ratione cambij facti. Constat enim quod nullus tenetur frustra, seu gratis operas suas, aut proprium sudorem ponere in aliorum utilitatem. Quinimmo ratione talium post mercedem expetere, moderatam tamen. Sicut ergo mercator transferens merces de patria in patriam potest eas plus uendere, quam emerit, quamuis in nullo sint melioratae, sed tantum ratione expensarum factarum, & periculorum, quibus se subiecit, ut dicit beatus Th. 2. 2. q. 67. ar. 4. ita in proposito. Insuper forte moneta, quam dat talis clericus banchario, plus ualeat Parisius, quam Romae, sicut patet de scutis, aut moneta alba. Et ideo ratione illius plus iuste facit bancharius illos decem aureos suos.

Tertio cambia sic fiunt. Aliquis habens multam pecuniam audita magistris monetarum, quod indubie monetarum declama-

Tract. Secund. Pars III.

buntur, uel ad minus precium ponentur, & hoc in breui, & præsertim monetæ extraneæ. Quo audito uenit ad bâcharium ista ignorantem, dicens ei. Ego habeo mille florenos, quorum quilibet ualeat uiginti solidos Parisienses. Parum illis indigeo pro præsentibus, & ideo si uultis eos recipere pro tali precio, & mihi respondere de tanto precio, quoties illo repetiero, ecce gratis illos uobis mutuo, siue præsto. Campsor autem inscius futuri euentus illos cum gratiarum actione recipit. Post quindecim autem dies dicta moneta declamatur, ponitur ad decimum octauum solidorum Parisiensium. Quæritur, utrum iste contractus sit licitus. Respondetur, quod ibi est usura mentalis. Constat enim, quod ille diues fecit talem mutuacionem in fraudem usurarum, ut, scilicet, nihil perderet in moneta sua, & quod totum damnum conuerteretur super dorsum campforis. Sed quia, iudex in foro exteriori non iudicat de intentione, quæ in eo latet, ideo cogit campforum ad reddendum mutuanti 20. solidos Parisienses, pro quo libet floreno. Secus autem, si fuisset appositum in contractu, siue mutuo, ut redderetur moneta pro moneta, florenus pro floreno, scutum pro scuto. Tunc. n. sufficeret reddere mille florenos pro mille. Si uero probatur, quod mutuans non facit talem mutuacionem in fraudem usurarum, sed potius bona fide, & quasi credens facere gratiam campfori, adhuc non uidetur, quod campfor teneatur post declamationem monetarum reddere 20. solidos Parisienses pro floreno. Tum quia ipsos non recipit nisi quasi per modum depositi. Tum, quia æquè bene fuisset diminutum pretium dictorum florenorum inter manus mutuantis, sicut campforis, maxime cum non intenderet eos exponere mercanti, aut aliis uisibus licitis. Quod si sic, tunc esset habendus respectus circa hoc. Insuper si florenus ascendisset ad 22. solidos Parisienses, campfor non satisfaceret mutuanti, uolendo illi restituere florenos pro precio, quod currebat tempore mutui, seu depositi, sed teneretur aurum pro auro reddere, aut 22. solidos Parisienses. Maximè cum scribatur de regulis iuris li. 6. quod nemo debet locupletari cum alterius iactura. Igitur à simili, si ualor diminuat, hoc debet redundare in caput mutuantis, & non campforis. Secus autem esset dicendum, si mutuans diceret

diceret campfori. Ecce mutuo uobis mille libras quandiu mihi placuerit, non exprimendo perias. Nam in tali casu campfor teneatur restituere mille libras. Hæc sint probabiliter dicta.

Quincus digitus manus usurariæ uocatur pactionis. Nã quotiescunq; init pactum inter duos super re de se sterili, & quæ nõ fructificat, si ratione mutux communicationis illius aliquod lucrum inde exigitur, aut speratur, usura est manifesta, sicut clarè patet de his, quæ u u distrahuntur, ut pecunia numerata, uel quæ usu consumuntur, sicut sunt uiuitalia. Propter quod dicunt doctores, q̄ usura est lucrum principaliter ex mutuo intentum. Vnde si mutuo tibi centum scuta hoc pacto, ut a iquid recipiam a te ultra dictam summam, siue in pecunia, siue in quocunq; alio, q̄ mihi cõmoditatem affert, ipso facto sum usurarius sic pactionã o. Similiter si mutuo tibi centum bucellos b'adi, uel decem modia uini, aut ciceris, & sic de alijs, quæ ipso facto usu cõsumuntur, & plus à te exquiro, quàm ualeat ipsum capitale usuram committo, siue illud sit esca, siue birretum, siue bõbix de ueluto, siue aliud. Propterea Amb. li. de Thobia. cap. 14. & similiter recitatur in decre. 14. q. 3. plerique. dicit sic. Plerique resurgentes præcepta legis, cum dederint pecuniã negotiatoribus, non in pecunia usuras exigunt, sed de mercibus eorum, tanquam usurarum emolumenta percipiunt. Sed talis audiant, quid lex dicat Deuter. 23. Non exiges, inquit dominus, a fratre tuo usuram pecuniæ, & usuram escarum, & usuram omnium rerũ, quas feneraueris fratri tuo. Esca igitur usura est, & uestis usura est, & quodcunq; sorte accesserit, usura est. Quod uelis nomen imponas, usura est. Hæc ille. Hæc igitur attendant illi, qui reddunt se difficiles ad mutuandum, quousq; semel, aut plures fuerint ægregiè epulari ad expensas eorum, quibus mutant, & qui dicunt aperte. Si uelitis, q̄ ego mutuam uobis summam, quàm petitis, uos soluetis hoc scotum, uel dabitis mihi unũ bonum prandium, aut huiusmodi. In mutuo ergo debet cessare omnis pactio t'palis remunerationis. Licet tñ bene mutuãti ex charitate sperare remunerationẽ æternam, sicut, & cui libet bene operãti, dicente ps. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. Cum hom. ne

Tract. Secund. Pars III.

ergo non est fenerandum, id est, lucrum expectandum ex mutuo, sed bene cum Deo. Et hoc modo cum Deo cōgenerantur viri misericordes, & p̄j ad pauperes. Quia, ut dicit Leo Papa, & recitatur in de. dist. 46. 45. quod incipit. Sicut non cōnus, hoc solum asp̄cere, & exercere debemus, ut quod hoc misericorditer tribuimus, à Domino, qui multipliciter, & ī perpetuum māsura tribuit recipere valeamus. Hęc ibi. Patet ergo de quocunq; digito manus usuraria.

Pro ampliori autē elucidatione huius materię, & per q̄ infiniti homines descendunt in abyssum inferni, mouentur quinque dubia, tanquam quinque digiti in manu usuraria.

Primum igitur dubium est, si liceat diuiti dare criticum alicui agricolę ad seminandum in agro suo ad medietatem, sicut communiter fieri solet. Respondetur, quod sic, dummodo agricola non plus ceteris pa. ibus grauetur ex parte sua in cultiuando terram, habito etiam cum hoc respectu, qđ ager est suus, quam grauetur ille, qui tribuit semen. Si tamē dāns semen vellet suum capitale semper esse saluū, quacunque fortuna superueniente, & hoc participare in lucro, tūc esset vsura manifesta. Et idem iudiciū est de diuite, qui cōmittit pecuniam suam, quantū ad damnum, & lucrum gala perte. & a gaine tali, alicui mercatori eūti super mare, siue aliās. Ex quo eū talis ex natura, & uirtute cōtractus se subijcit fortunę, siue bonę, siue malę, nō est censendus vilo pacto vsurarius. Sed pōt licitē percipere partem lucri, si quod fuerit, deductis tamen expensis factis, siue in nauigando, siue in mercando, & huiusmodi. Si uerō vellet esse socius in lucro, & non in damno, tūc esset verus vsurarius. Sic enim sentiunt leges imperiales, ut patet. ff. pro socio. l. si non fuerint, vbi dicitur, quod illa societas est illicita, tanquam usuraria, in qua quis vult esse socius in lucro, & non in dāno. Nec valet friuola excusatio talium dicentium, qđ exponunt pecuniam suam periculo. Frequenter enim, inquit, contempum est, quod mercatores quibus in simili casu fuerant gratis mutuatae pecunię defecerunt solvere, siue quia totū perdididerant super mare, siue aliās. In quibus casibus illi, qđ mutuauerant illis pecunias, totum perdididerunt. Constat. n. qđ si tales dubitarent de periculo non deponerent pecuniā suam apud tales. Tenentur ergo tales talia lucra restituere

non

non obstante, quod illi depositum cum huiusmodi pecunia sint multum lucrati. Nam lucrum debet attribui non pecuniae, alias pecuniam aere recedita lucraretur, & fructus faceret, sed industriæ mercatori, cuius etiam periculo substat huiusmodi pecunia.

Secundum dubium est. Vtrum sit usura mutua antiquum frumentum pro nouo. Et idem quæri potest de uino, oleo, & cæteris, quæ uetustate minus ualere solent. Responsio, hæc mutua triplici respectu fieri potest. Primo quidem ut fiat gratis illi, cui mutuatur triticum, uel simile. Et tunc est opus maxime charitatis præsertim cum triticum ante messem soleat plus ualere, quam potest messem. Secundo uero ut mutuans se conferuet indemnem sine tamen iactura proximi. Verbi gratia. Videt talis, quod blada antiqua incipiunt putrescere, propter quod exponit suam adhuc sanam, uel saltem non notabiliter deterioratam omni poscenti cum conditione recipiendi nouum post messem. Et hoc licet, dummodo tale triticum uetus tantum æstimetur secundum rectam æstimationem quantum, & nouum, quod tamen adhuc futurum est. Tertio autem, ut melius recipiat. Et tunc si hoc principaliter intendunt mutuans male intendit & usuram committit secundum dominum Ant. in summa sua, & Host. in summa sua. Et reuera sic principaliter intendunt, ut in pluribus, qui se de tali mutuacione intromittunt. Sunt etiam inter eos qui pauperibus mutant triticum uetus chariori precio quam uel datur in foro publico, tali pacto, quod illis satisfaciat in tritico recedenti, quod uili precio appreciari uolunt, ut sic plus habeant. Verbi gratia. Vendunt suum uetus quinque soldis, & appreciantur nouum, quo illis satisfaciat, tribus soldis, aut sex albis, cum tamen ueri simile sit ualiturum quatuor solidis, aut plus. Non ergo satis est talibus dare triticum uetus pro recenti meliori, nisi etiam apprecientur ipsum uili precio, ad quod non est uerisimile, quod debeat descendere. Quo fit, ut pro duabus bucellis tritici, recipiant tres, uel plus. In quo quidem contractu committitur grauissima usura, etiam dupliciter. Primo quidem dando uile, & recipiendo preciosum, scilicet, triticum nouum. Secundo uero in falsa, & diminuta estimatione tritici recentis. Alij autem non parum a prioribus dissimiles tradunt triticum uiticolis no-

202 *Tract. Secund. Pars III.*

lenes solui in uino post uindemias. Et tales duplici fraude, seu usura utuntur.

Prima est, quia, aut tradunt triticum parum, & debile pro precio boni, aut si dant bonum uendunt, & aestimant ipsum charius, quam simile, quod uenditur in foro.

Secunda fraus est, quia ratione anticipationis temporis uolunt uili precio aestimare uinum, ita ut uelint habere modicum pro tribus libris, qui tamen mille contra unum ualebit quinque libras, aut plus. Cæcus est autem, qui non uidet, in predictis casibus grauissimam, & apertissimam usuram, committi. Et idem iudicium de uendentibus pannum, lardum, & similia uiticulis, aut agricolis, qui uendunt, quantum uolunt, & similiter appreciantur bladum, ut uinum, quod forte est, quantum uolunt. Et sic patet ad dubium.

Tertium dubium est. Vtrum sit usura tradere oves, aut boues, capras, iumenta, uel similia ad societatem. Pro responsione ad dubium notandum, quod animalia possunt tradi multipliciter. Primum quidem per modum custodiæ, puta, cum dantur centum oves, uel 20. boues, cum certa mercede, ut ducat eas ad pascua. Et tunc si dominus animalium retinet sibi periculum dummodo non appareat, quod pastor fuerit occasio periculi per suam negligentiam, talis contractus est iustus. Sed si in omni euentu imputet periculum dictorum animalium pastori, siue custodi, huiusmodi contractus est iniustus. Poterant enim talia animalia pati multiplex periculum inter manus Domini illorum sicut & inter manus custodis. Et ideo non omne periculum potest sibi iuste imputari. Secundo modo possunt animalia tradi per modum mutui, puta, cum quis tradit alicui rustico 22. uel 40. capita animalium cum pacto quod capitale suum semper sit saluum tam in numero quam in ualore. Nihilominus uult habere partem lucri, tam uitalis, quam de lacte, & huiusmodi, & tunc est uera usura, eo quod ponit se in tuto, & alium in periculo. Tertio modo possunt tradi animalia per modum societatis, ut potest, aliquis diues dat alicui rustico centum oves tali pacto, quod rusticus nihil habebit de ouibus, uel de uelleribus earum, quosque trades receperit totum suum capitale, siue in se, siue in ualore. Verbi gratia. Quando faciunt talem contractum, sit estimatio de precio ouium que tunc traduntur

tradunt, & diues reperit totum illud precium, antequam, rusticus aliquid percipiat. Et tunc dicendum secundum multos, quod ille contractus est usurarius, uel saltem multum iniquus, est ergo regula generalis in materia ista, quod quotiescunque lucrum est, commune, etiam damnus debet esse commune, & e converso. Vbi autem unus ex natura contractus est melioris conditionis, quam alter, tunc ibi habet usura locum. Licet ergo diuiti tradere animalia sua pauperi, siue rustico, in hunc modum. Ecce charissime trado tibi 22. uacas, uel centum oues ad medietatem usque ad tres annos. Quibus expiratis retraham ad me primo capitale meum. Deinde diuidemus inter nos in equales portiones lucrum. Et quia mors potest currere super animalia, sicut super homines, non si sine culpa tua, sed casu fortuito mortua fuerit aliqua de uaccis meis, uel ouibus uolo portare partem damni, sicut & tu. Si uero tua culpa perierint, super te solus erit & mihi satisfacies de tali damno. Tutius tamen est ad cuiusdam si omnem notam usurae, ut diues in praedicto casu, quamdo, scilicet, animalia sua moriantur fortuito inter manus rustici portet totum damnum, maxime cum sint adhuc sae, & quae etiam aequè bene poterant mori in domo sua, sicut in domo rustici. Tunc enim nullum periculum erit de usura. Nam ex quo uult reuadere suum capitale, debet etiam in se subire periculum, & damnum totum, quod potest huiusmodi animalibus fortuito accidere.

Quartum dubium est, utrum ille contractus sit usurarius, eum, scilicet, quis uendit agrum suum, aut praedium alicui sub certo precio, hac tamen conditione adiecta, quod refundendo pecuniam infra decem, uel uiginti annos reuadabit agrum suum. Quod si infra praefixum tempus dictam pecuniam non refundiderit, tunc transibit in titulum perpetuae uenditionis. Et idem quaeri potest de illo, qui cum certa summa pecuniae emit ab aliquo certum censum annum tali tamen pacto, quod infra praefixum, & inter eos limitatum tempus poterit recipiens se liberum reddere refundendo praedictam summam, sin alias expirato termino transibit in titulum perpetui census. Pro solutione horum dubiorum, atque similibus opus est uti tali distinctione. Aut enim taliter mutuans dat iustum precium, aut minus iustum.

200 *Tract. Secund. Pars III.*

Si primum, nunc talis contractus est licitus. Quinimmo fit in magnam libertatem pecuniam recipientis, qui potest se absolvere a tali tributo, infra prætaxatum tempus. In hoc enim casu vendens redditus super se, aut hæreditatem suam est melioris conditionis ex natura contractus, quam emens, eò quod potest se absolvere, quoties poterit, & voluerit infra præfixum tempus, alter autem, quacunque etiam necessitate superueniente non potest compellere priorem ad refundendum pecuniam datam, eo, scilicet, quod transtulit à se dominium illius, sed tantum potest eum compellere ad annuum censum. Quod ergo talis venditio ex natura contractus non sit usuraria, patet. Nam in veteri testamento ista conditio facultatis reemendi redditus obseruabatur, ut patet. *Leui. 25.* Non enim tunc temporis poterant possessiones uendi ultra annum Iubileum præter domos, quæ poterant perpetuo uendi, ut habetur ibidem. Insuper, ut dicit Gerson in tractatu de contractibus, contractus non est propterea illegitimus, dum propter libertatem redemptionis rei venditæ ipsa res minori precio uenditur, vel emitur. Hoc autem sic probat. Quia dum quis vendit censum super domum, uel fundum cum pacto reemptionis non uendit totum ius, quod habet in re sua si cut facit ille, qui uendit rem suam perpetuo. Huiusmodi autem ius quod retinet, ut, scilicet, possit rem suam reemere & ad se ex toto retrahere infra tale, uel tale tempus refundendo pecuniam receptam potest precio æstimari, quod patet sic. Quia si emptor uendat huiusmodi rem uni tertio cum tali obligatione, ut potest, dicendo. Ego habui hanc rem à tali, uel tali, tamen pacto, quod teneor eam illi integram restituere, si modo refundat mihi pecuniam datam infra talem terminum, ille, qui tertio emit, minus precium offerret, ut docet consuetudo practica. Ex quo patet, quod talis obligatio reuenditionis potest precio æstimari. Sequitur ergo intentum principale, scilicet, quod talis contractus sic factus est licitus. Necessitate ibi est mutuuum, sed uera emptio, & venditio. Propter quod emptor facit ueraciter, & in se fructus suos. Hæc enim omnia sunt de mente domini Cancellaris Gersonis in passu præallegato. Hoc idem etiam tenet dominus Anto. in summa sua parte secunda, tit. 1. c. 8. §. 8. ubi ad idem allegat tres famosos Doctores iuris Canonici, uidelicet, Ray. & Hoff. Ber

Hoc

Hoc idem similiter tenet Gabriel in 4. sen. Nihilominus, ut dicit idem Ant. prædictus contractus potest reddi illicitus, quando, scilicet, fit in fraudem usurarum. Tunc autem præsumitur fieri in fraudem usurarum, quando precium datū est modicū respectu ualoris rei, quæ emitur. Item si ponat in pacto, quod aliquid plus restituatur, quam fuerit precium datum. Item & tertio si emptor consueuit exercere usuras. Sed si emptor intendit realiter emere talem censum, & dat iustum precium, dat tamen uenditori facultatem, & libertatem reuocandi huiusmodi censum, siue prædium, aut domū, uel aliquid simile, quod tamen potius uellet sibi remanere, tunc non est usura. Si autem dat precium minus iustum, saltem notabiliter, tunc præsumitur de usura. Notanter autē addo minus iustum notabiliter, quia, ut dictum est, potest diminui aliquid de cōmuni precio pp libertatem reemptionis. Videant ergo multæ Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiales, Abbatiales, & Priores, uideant nobiles, diuites, ac similes, qui emunt tales redditus Hipoteticos, quasi uili precio, aut saltem ad medietatem precij soliti dari pro reddito perpetuo, utpotè, recipientes decem annui census, ubi tamen non perciperent, nisi quinque, si census esset perpetuus ex natura contractus, uideant, inquam, tales, si non notabiliter diminuunt de iusto precio in reddito hypothetico, idest, conditionato, in quo, scilicet, additur conditio de reuocando, & se liberando, atq; absolueno ab huiusmodi cōtractu, & censu siue ad tēpus, siue quoties opportunitas occurrerit. Possunt tamen tales a peccato excusari propter communem cōsuetudinem patriæ. Vnde in Francia dici solet, q; taxatio Regis est dare centum pro decem annui census in reddito corrente. Et dicitur redditus currens, qui non est immobilitatus, seu perpetuus, sed ad tēpus, scilicet quousq; refundatur de narij accepti, & dati. Et sic patet diffusè ad quartū dubiū.

Quintum dubium est. Vtrum liceat emere census ad tempus, utpotè, ad uitam unius, aut duorum, siue pluriū. Verbi gratia. Est aliquis habens multam pecuniam, sed nullas possessiones. Et quia pecunia potest de facili perdi. Ideo uenit ad quandam Abbatiam, seu ad aliquam priuatam personam, sciscitans, si uelit recipere talem, uel talem summam denariorū cum obligatione faciendi sibi, quandiu uixerit, talera

talem redditum. Quo moriente est simul redditus morietur. Potest et in contractu adiungere filium suum, pariter, & filium filij sui. Ad hoc dubium respondetur conformiter ad D. Antonium, ubi supra. §. 5. & similiter ad Gabrielem in 53. sen. quod talis contractus non est usurarius ex natura sua. Quia, si data pecuniam, transferre a se dominium illius, & proprietatem, & emit ab alio ius percipiendum, tamen, uel terminum, quamdiu uixerit, uel filius eius post eum, siue illud quod recipi debet, sit pecunia, siue bladum, siue uinum, uel simile. Ille tamen, qui emit redditus ad uitam suam certo precio, debet rationabiliter plus dare, si uelit tales redditus currere uita comite filij sui, & sic descendendo de generatione in generationem. Et nota, quod talis census uocatur census ad tempus incertum. Incertum est, nam quamdiu sit uicturus ille, qui emit, & idem iudicium est de filio eius, similiter de filio filij, quod autem liceat emere tales redditus, potest multipliciter probari. Primo quidem sic. Licet emere census perpetuos, uel ab omnibus conceditur, & in dies practicitur. Ergo est idem licet de censibus ad tempus, interueniente consensu mutuo partium. Secundo sic. Aliquis potest emere fundum alienum, uel domum ad uitam suam tantum, uel suam, & filij sui, & sic descendendo. Ergo est potest emere censum in dicto fundo constitutum, siue ad uitam suam tantum, siue filiorum suorum. Tertio sic. Habens hortum uel uineam potest eam alteri uellere, quamdiu ille alter uiuet. Ergo est in proposito. Et si dicatur, quod in tali contractu plus recipitur, quam datur, & per consequens non seruatur ibi ratio iusticie commutative. Respondetur, quod consequentia non ualet. Tunc primo, quia non est semper uerum, quod plus recipiatur, quam datur. Nam qui hodie dedit centum pro decem ad uitam, potest cras mori, & ita nihil percipiet de redditu assignato. Nec tamen recipiens predicta centum, tenetur illa restituere heredibus, seu dare pauperibus, sed potest licite illa sibi retinere. Tum secundo, quia si ista ratio aliquid ualeret, ita bene militaret contra illos, qui emunt redditus perpetuos, sicut contra illos, de quibus est questio. Tum tertio, quia non est uerum, quod plus recipiat, quam decem quantum ad illud, quod per talem pecuniam emitur. Non enim emuntur per illa centum decem percipienda per annos singulos, sed emitur ius percipiendi illa decem. Huiusmodi autem ius est appreciabile, cum non sit infiniti ualoris. Appreciatur

autem

autem secundum humanam æstimationem. Tunc ergo æstimatur census æqualis pecuniæ datæ, uel mercedi, quàm uendens censum secundum communem cursum potest consequi tantam utilitatem ex precio dato, quantum alter ex re recepta, siue talis res sit pecunia, siue bladum, siue uinum, uel simile. Verbi gratia. Ego à te decem libras annui census, siue ad tempus, siue perpetuum pro tali precio. In hoc casu tu æstimas quod illud, quod à me recipis, tantum tibi proderit, quantum mihi proderit, id quod à te sum recepturus per annos singulos, quia forte ex tali pecunia, quam à me recipis, emes alium fundum tibi utiliorem, quam forte sit mihi perceptio illorum decem per annos singulos. Vel forte intendis pecuniã à me receptã expendere in mercantijs, prædijs, ædificijs, & huiusmodi, quæ æstimas tantum tibi utilia, quantum tu æstimas damnosum mihi dare decem per annos singulos, uel ad uitam. Patet ergo ex dictis, quod licet emere censum, siue perpetuum, siue ad uitam, uel uitas, seu tempus, & ne quis de hoc amodò dubitet, super hoc prouidit sedes Apostolica, ut patet in duabus extrauagantibus, quarum una est Martini V. quæ incipit Hodie siquidẽ literas nostras concessimus, altera autem est Calixti Tertij, quæ incipit. Hodie litteras concessimus. In quibus decretalibus expressè declaratur, quod tales contractus sunt liciti, & iuri communi conformes. Nec conditio, siue facultas reemendi redditus pro uoto, & beneplacito ementis apposita uitiat contractum, dummodo obseruentur cetera ad iustitiam requisita, ut patuit in solutione præcedentis dubij. Et sic patet de quinque dubijs circa usuram.

Sed quia nonnulli hominum inueniuntur habere sex digitos in manu, sicut legitur, 2. Reg. 21. de quodam uiro excellento, qui senos in manibus, & pedibus habebat digitos, i. 24. in toto, ideo sextum dubium, tanquam sextum digitum addam in prædicta manu usuraria, quod est tale.

Vtrum Plato emens à Sorte schedulam pecuniariam eius infra annum, uel decennium soluendum, quã tamen emit pro minori precio, quam contineat, eo quod dat pecuniam in promptu, sit censendus usurarius. Pro responsione opus est uti tali distinctione. Aut enim debitum est certum, & bene assignatum, aut incertum, & dubium. Si primum iterum

Tract. Secund. Pars III.

iterum distinguendum est ex parte emētis. Aut enim ex tali præuentione solutionis patitur ipse emens damnum, uel non patitur. Si ergo debitum est benè assignatum, nihilominus emens ipsum inde patitur damnum, ut potè, quia priuat se pecunia sua, quam positurus erat in mercantijs, in quibus sperabat lucrum, tunc licitè potest emere dictam schedulam pro minori precio, quam contineat, & hoc, ut se reddat indemnem. Potest ergo eam emere tantum minus, quantum nunc est suum interesse, aut quantum verè æstimatur; item quantum est futurus labor rehabendi. Si autem dictus emens nullum patiatur damnum ex tali præuentione, tunc committit manifestam usuram, si uult diminuire precium, solum propter hoc, quòd anticipat tempus solutionis. Et idem iudicium est de illo, qui tenetur alteri ad certam summam soluendam infra annum, ita, quòd totus annus currit ad soluendum. Hic ergo, sicut & præcedens cõmittit usuram, si ratione anticipationis solutionis, quam potest facere sine sui detrimento, uelit aliquid diminuire de debito, ut dictum est in præcedentibus. Si uerò debitum non est benè assignatum, ut potè, quia debitor est pauper, uel manus processiuus, à quo nihil potest haberi, nisi per rigorem iuris, aut, quia mutauit patriam, tunc potest Plato iuste minus emere dictam schedulam, quam sit summa in ea contenta, tum propter solutionis incertitudinem tum propter labores assumendos in prosecutione repetitionis debiti. Circa hoc tamen increpandi sunt multi.

Primi sunt illi, qui tales schedulas emunt, quasi in uindictam, ut scilicet, noceant debitoribus iactantes se, & dicentes, quòd facient eos benè uenire ad iube.

Secundi sunt illi, qui de tali negotio faciunt plenum opus, qui interdum emunt huiusmodi schedulas, quasi pro una petia panni, & postmodum absque misericordia uexant pauperes debitores, quousque soluerint ultimum quadrantem.

Tertij sunt illi, qui utuntur falsis litteris, siue instrumentis. Quandoque enim contingit debitores soluere, & satis facere creditoribus suis, & per negligentiam suam derelinquere proprias schedulas obligatorias in manibus eorum. Quo fit, ut interdum multū uexentur, siue ab ipsis, siue hæredibus

redibus, aut aliis, quibus tales schedulas tradunt, aut uendunt intantum, ut idem debitum bis soluere cogantur. Quod si scienter, & malitiosè fiat, est maxima iniquitas. Secus autem si per puram ignorantiam, & cum bona conscientia. Et sic patet diffusè ad dubium sextum, & per consequens de usura ex parte actoris.

Sed circa materiam istam quærent nonnulli. Vtrum ille, qui recipit ad usuram, & qui inducit usurarium ad præstandum sibi ad usuram, peccet mortaliter. Videtur prima fronte, quòd sic, quia inducit eum ad peccandum. Modò qui occasionem damni dat, damnum dedisse uidetur, ut habetur extra de iniuriis, & damno dato. cap. si culpa. Insuper Paulus Rom. 1. dicit, quòd digni sunt morte, nò solum qui faciunt peccata, sed etiam qui consentiunt facientibus. Ille autem, qui mutuò accipit pecuniam sub usuris, consentit usurario in suo peccato, igitur. Pro responsione ponam talem distinctionem. Ille qui accipit ad usuram, aut indiget, aut non indiget. Si primò, tunc non peccat ullo modo, sed utitur peccato alterius ad utilitatem, & bonum suum, quòd licitum est. ut dicit B. Tho. 2. 2. q. 83. art. 4. Quod probat per hoc, quòd Deus utitur omnibus peccatis ad aliquod bonum. Ipse enim ex quolibet malo elicit aliquod bonum, ut dicit Augustinus in Enchi. c. 10. Quamuis ergo secundum eundem B. Thomam ubi supra, non licet aliquem inducere ad mutuandum sub usura, licet tamen ab eo, qui paratus est facere, & qui exercet usuras mutuò accipere propter aliquod bonum, ut est subuèctio sue necessitatis, uel alterius. Hoc autem intelligitur non tantum de necessitate absoluta, uerum etiam de necessitate utilitatis, quam quis consequitur agendo negocia sua, ut potè mercando, aut artem suam exercendo. Ex quo patet, quòd mercator motus iusta necessitate, & qui nò habet, unde decenter uiuat, nisi ex mercatione, si perat mutuù ab usurario, quem optinè nouit, aliàs nò præstat: uel pecuniã nisi cum usura, nò peccat, si ad eum recurrat, maxime, si nò possit alium inuenire, qui gratis ei mutuet. Si ergo ille, qui accipit ad usuram non indiget, sed ideo accipit, ut diuitias in immensam congreget, aut ut ludis, & uanitatibus seculi per amplius uacet, talis mortaliter peccat. Ex quo patet, quòd illi mercatores, qui absque mercatione habet, unde deceu-

Tract. Secund. Pars III.

ter uiuant, mortaliter peccant, si ad usurarios recurrant, ut cum pecunia ab eis recepta sub usura superflua congregēt, sperātes magis lucrari ex pecunia accepta sub usuris, quam sit damnū, quōd patientur de usura soluta, & idem iudicium est de illis nobilibus, qui uidētes aliquem feudum venalem ipsum emunt. Et quia non semper habent pecuniā promptam, recurrunt ad bancharios, a quibus recipiūt mutuum sub usura. Tales enim mortaliter peccāt, maximē cū possint decenter uiuere absque tali feudo. Secus tamen esset dicendum si haberent plures filios, & unicum feudum, & ideo volunt secundum emere, ut illis melius provideāt pro futuro. Vel etiam si dictum feudum in manu aliena sit talibus nobilibus multum nociuum, in manu uerō propria magnam commoditatem illis afferret. Idem etiam dicendum de rustico, accipiente mutuum sub usura, ut emat aliam quam possessionem. Resolutoriē ergo tenendum est in hac materia, quōd ille, qui accipit mutuum sub usura propter necessitatem absolutā, uel iustam, excusatur à peccato. Nō autem qui hoc facit, ut superfluē congreget, & addat domū ad domum, agrum ad agrum, pratum ad pratum, uineam ad uineam, & feudum ad feudum. Quinimmo omnis talis peccat mortaliter, ut bene probant auctoritates superius allegatæ. Et sic patet ad dubium, & per consequens de tota manu usuraria cum suis digitis.

DE MANU SIMONIACA.

Cap.

V.

ONSITEOR tibi Domine Pater celi, & terrę quia, *supple, peccavi nimis opere.*]
Match. II.

Postquam in præcedenti ca. dictum est de manu usuraria, hic consequenter tractandū est de manu simoniaca, de qua potest intelligi illud 3. Reg. 13. Quicumque uolebat, implebat manum suam, *supple, pecunia,* & fiebat sacerdos. Congruē autem hæc manus sequitur ad manum usurariam, eō quōd utraq; iniustam recipit. In hoc tamen differunt, quia quōd recipit manus usuraria, debet restituere illi, a quo accepit. Nā usurarius

rarius nõ uerè penitet, nisi uſuras reſtituat, ut habetur 13. q. 4. quid dicam. Item c. cã. q. 6. ſi res. Quod uerò recipit manus ſimoniaca, nec ſibi retinere debet, nec illi reſtituere, a quo accepit, eò q̄ habetur. 1. q. 1. placuit, pecunia ſimoniace data anathema eſt danti, & anathema recipienti.

Habet autem hæc manus ſimoniaca quatuor digitoſ qui ſunt,

Diffinitionis,
Commiſſionis,
Gratuitatis,
Ingreſſionis,
Punitionis.

Primus igitur digitus dictæ manus ſimoniacæ uocatur diffinitionis. Queritur ergo, quid ſit ſimonia. Ad hoc reſpondet beatus Tho. 2. 2. q. c. art. 1. dicens, q̄ ſimonia eſt ſtudioſa uoluntas emendi, uel uedendi aliquid ſpirituale, uel ſpirituale annexum. Quam quidem diffinitionem declarans Dominus Ant. Floren. in ſecunda parte ſummæ ſux, ti. 1. c. 5. §. 1. dicit, q̄ cum dicitur ſimonia eſt ſtudioſa uoluntas ibi ponitur uoluntas non pro potentia, ſed pro actu eius. Conſtat enim, q̄ omne peccatum committitur per actum uoluntatis, & in eo completè conſiſtit. Item dicitur ſtudioſa, i. deliberata. Ex quo patet, q̄ quis per ſolam uoluntatem de liberatam efficitur ſimoniacus quo ad Deum. Talis tamen ſimonia mentalis non punitur in foro eccleſiæ, quæ nõ iudicat de occultis, niſi procedant ad extra. Reſtat ergo q̄ a ſolo Deo puniatur, qui iudicat æquæ perfectè de occultis, ſicut de apertis, & manifeſtis. Item noſte emptionis, & uenditionis in propoſito intelligit omnis contractus circa ſpiritualia, qui non ſit gratis. Excipitur tamen contractus per mutationis, qui eſt licitus ſeu uatis debitis circumſtantijs. Deinde iuxta illud aliquid ſpirituale notandum ſecundum doctores theologos, q̄ aliquid dicitur ſpirituale triplaciter. Primò quidem eſſentialiter, & intrinſecè, ut gratia, & uirtutes. Secundò uerò cauſaliter, ut ſacramenta nouæ legis, quæ cauſant gratiam. Tertio autem actualiter, ut orare, prædicare, inſtruere, & ſic de alijs actibus ſpiritualibus. Similiter, iuxta illud, uel ſpuali annexum, notandum, q̄ aliquid dicitur ſpirituale annexum dupliciter. Vno modo, ſicut ex ſpiritu-

Tract. Secund. Pars III.

tualibus dependens, vt habere ecclesiastica beneficia. Hoc enim dicitur spirituali annexum, eo quod non cōpetit, nisi habenti beneficium clericale. Alio modo dicitur spirituali annexum, quia ad spiritualia ordinatur ad præsentiandum clericos ad beneficia ecclesiastica. Hoc modo etiam vasa sacra, quæ ordinantur ad vsum sacramentorum possunt dici spiritualibus annexa. Patet ergo explanatio prædictæ diffinitionis manus symoniacæ.

Secundus digitus manus symoniacæ dicitur commissio- nis. Committitur enim simonia tribus modis, secundum quod potest alicui offerri triplex munus ad obtinendum ecclesiasticum beneficium, siue quocumque spūale, videlicet, munus.

Ab obsequio,

A manu,

A lingua.

Primò igitur committitur simonia ratione mun- ris ab obsequio. Est autem munus ab obsequio secundum Grego. Homil. 4. subiectio indebitè impensa. Sed pro maiori declaratione huius muneris ponam talem distinctionem conformiter ad dominum Anto. Floren. in sum. sua, par. 2. tit. 1. c. 5. §. 5. Aut enim obsequium impensum est corporale, & illicitum, aut corporale de se licitum: Aut spirituale. Si obsequium, est corporale & illicitum, vt quia seruius episcopo, vel alicui alteri prælato in faciendis vsuris, mercantijs, lenocinijs, & huiusmodi, tunc seruiens in talibus pro beneficio habendo, vel quocumque alio spirituali simoniam committit, & similiter ille, qui propter talem obsequium confert beneficium ecclesiasticum. Et simile iudicium est, quando quis hac intentione seruit alicui prælato ad utilitatem consanguineorum suorum, vel patrimonij sui, patet 1. q. 3. Hoc idem etiam dicit beatus Tho. 2. q. c. art. 5. in sol. ad primum. Si autem obsequium sit de se honestum, vel ad spiritualia ordinatum, vtpotè, quia laborat pro utilitate ecclesiæ eundo Romam, vel quia seruit prælato in officio aduocandi, seu procurandi, & huiusmodi, tunc si prælatus talis cōferat aliquod beneficium ecclesiasticum, non peccat, dummodo tria concurrant. Primum est idoneitas ex parte suscipientis beneficium. Secundum est, quod non interuenierit pactio. Tertium est, quod non habeatur principaliter receptus ad obsequium impensum, quia vbi interuenit pactio,

&

& similiter, ubi principaliter habetur respectus ad seruitiū receptum, tunc committitur simonia. Non autem, ubi habetur respectus ad idoneitatem. Insuper, ut dicit Gregorius in registro, ecclesiasticis dignitatibus deseruientes ecclesiasticum est dignum est remuneratione gaudere. Similiter si obsequiū quod est merè spirituale, sit annexum, siue impositum beneficio, tunc indubitanter secundum iuristas potest conferri beneficium cum pacto, ita, scilicet, quod suscipiens beneficium promittat obsequium illi annexum. sicut patet de capellania, quæ confertur alicui cum tali pacto, quod celebrabit in ea, uel celebrari faciet certum numerum missarum. Idem etiam patet de præbenda doctorali, cui est annexum officium lecturæ.

Queritur, si clericus seruiens in licitis, & honestis alicui episcopo in spe futuræ retributionis sit simoniacus, & an licite possit tenere beneficium, quod sic recipit. Responsio, distinguendum est de tali clerico, quia, aut seruit principaliter ad hunc finem, & fortè cum pacto, & promissione tali episcopo, aut minus principaliter, & cessante omni pacto. Si primum, tunc est uerus simoniacus, & tenetur ad resignationem beneficii ratione pacti. Vbi autem pactum non interuenit, quamuis principalis eius intentio seratur ad beneficium obtinendum, peccat quidem mortaliter, & est simoniacus mentalis, non tamè tenetur ad resignationem beneficii sic adepti secundū Richar. Si uerò talis clericus seruiat episcopo minus principaliter propter spem beneficii obtinendi, simoniam non committit recipiendo beneficium, nec in hoc peccat, nisi plus ponatur. Idem dicit suo modo de episcopo conferente illi beneficium. Idem similiter est dicendum de clerico seruiente alicui domino temporali habenti plura beneficia in sua præsentatione. Iniuste tamen agunt plerique prælati, & temporales Domini, qui capellani suis nulla stipendia conferunt præter uictum, pollicentes, quia tempore, & loco erunt memores eorū, & quod non ponent ipsos extra domos eorum absq; prouisione ecclesiastici beneficii. Sed talis modus agendi non caret labe simoniæ. Insuper tales capellani frequenter fraudantur à desiderijs suis, & spe uana. Tum quia quandoque domini eorum cito, & insperatè moriuntur. Tum quia modica occasione

Tract Secund. Pars III.

habita, rursus expellantur. Tum quia etsi diu famulentur dominis suis, tandem remanent in puris, & nudis, eò, quòd filij nobilium, & potentum illis præferuntur in præsentatione, aut collatione beneficiorum. Propter quod quidam pauper capellanus, quia talia fuerat expertus metri cè scripsit, dicens. Mos est prælatis dare præbendas bene natis, aut bene nummatis, uel eorum sanguine natis, ergo præbendæ non dicuntur, sed emendæ.

Secundò committitur simonia ratione muneris a manu. Munus autem a manu est pecunia secundum Greg. ubi supra, largè tamen sumendo pecuniam, scilicet, pro rebus mobilibus, quæ temporaliter possidentur, ut notatur l. q. 3. p. totum. Vbi notandum secundum Durandum in quarto, quod munus a manu, uel est tale, & tantum, quòd præsumitur inclinare affectum ad collationem rei spiritualis, propter ipsum, & tunc præsumitur simonia, uel hoc tam paruum est, quòd non præsumitur inclinare affectum ad collationem rei spiritualis, & tunc non est simonia. Hoc tamen uerum est, quòd ad iudicium ecclesiæ, quòd hoc præsumit ex exterioribus. Quòd autem ad Deum, & conscientiam semper est simonia, quoties, scilicet, propter quodcumque temporale, etiam quantumcumque paruum, datur spirituale. Quòd si hoc faciat cum pacto, tunc est simonia realis. Si uero sine pacto, tunc est simonia mentalis, quæ per pœnitentiam aboletur. Secus autem, ubi temporale datur merè gratis, & nõ habito respectu ad spirituale. Tunc autem præsumitur temporale non dari gratis, quando datur instante necessitate, uel cum uacat beneficium, & præsertim, quando minus est notabile, uel et quando offertur ab eo, qui antea nusquam uisus fuerat aliud offerre. Ista enim exteriora sunt iudicia corrupta, & simoniacæ intentionis.

Aduertendum tamen secundum dominum Anto. 2. parte summæ suæ, tit. l. c. 4. §. 2. quòd pecunia potest licitè da modis, uidelicet, ratione

Præmiationis,	Sustentationis,
Prouocationis,	
Punitionis,	
Vitandæ vexationis.	

Primò

Primò igitur ratione præmiationis, quod sic patet. Qui enim uult consequi remissionem peccatorum, debet, si potest dare eleemosynas pauperibus, iuxta consilium datum regi Nabuchodonosor Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Et similiter de pœn. d. 1. medicina dicit Ambro. Peccatis tuis venundatus est, sci icet, d. abolo, redime te pecunia tua. Insuper diuites debent dare tēporaria, si cupiunt habere cęlestia, iuxta illud Christi uerbum Luc. 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant, &c.

Secundò pecunia potest dari pro re ipsiuali ratione sustentationis. Et hoc modo sacerdos pro missa, quam dicit licite potest recipere sex albos monte curientis in Francia. Non quidem sic, quod illam pecuniam accipiat pro consecratione, seu cōsecratione Eucharistię, uel pro orationibus, quas dicit, quasi precium talis unctorem ipsi ual um, sed tanquā stipendium suę sustentationis, iuxta illud uerbum Aug. Accipiant sacerdotes sustentationem suę necessitatis à populo mercedem uero suę ministracionis à Deo.

Tertiò ratione prouocationis. Et hoc modo dantur eleemosynę pauperibus, ut inducantur ad orandum pro benefactoribus suis. Non autem ad emendum orationes, uigilias, psalteria, & huiusmodi. Unde Sapiens Eccl. 39. ait. Abscondes eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te, id est, inducet pauperem ad orandum pro te.

Quartò ratione punitionis. Et hoc modo in absolutione ab excommunicatione exigitur pecunia, non quidem ex ipsa absolutione in se, quia hoc esset simoniacum, sed in pœnam excommunicati. Similiter in sacramentali confessione, & absolutione solet quandoque confitenti imponi aliquam eleemosyna pecuniaria danda in pios usus in pœnam delictorum confessorum. Debent tamen Domini confessores circa hoc cautè, & prudenter se habere, sic, scilicet, quod constet confitentibus, quod non imponunt eis talem pœnitentiam pecuniariam, ut cędat ad eorum utilitatem, siue sint missę, siue eleemosynę, siue restitutiones, aut similia.

Quintò ratione redimendę vexationis. Et hoc modo licet illi, qui habet ius ad aliquod beneficiū, pecunia redime

Tract. Secund. Pars III.

re vexationem sibi iniuste. Non tamen hoc sibi licet, antequam acquiratur sibi ius ad huiusmodi beneficium, seu dignitatem ecclesiasticam. Aliàs esset verus simoniacus.

Tertio committitur simonia ratione muneris a lingua ut cum alicui conferitur beneficium, nō habito respectu ad idoneitatem, neque ad uitæ meritum, sed ad præces, quas magnæ p̄sonæ, aut dictæ, aut quibus collator se cognoscit obnoxium, pro eo faciunt. Pro quo notandum, quod præces quas quis facit apud aliam pro beneficio obtinendo, aut fiunt pro se, aut pro alio. Si pro se, iterum distinguendū est ex parte beneficij, quia, aut fiunt pro beneficio, cui est anexa cura animarum, aut pro simplici. Si primum tūc est simonia, secundum beatum Thom. 2.2. q. 1. art. 5. in solu. ad tertium, etiam quantumcunque aliàs esset dignus, quia eo ipso, quod se ingerit, præsumptuosus, & ambitiosus uidetur, & per consequens indignus, ut dicit idem doctor, vbi supra. Multo magis autem talis est simoniacus, si aliàs est indignus, puta, quia illiteratus, vel fornicator notorius, aut huiusmodi. Si autem, quis porrigat preces pro seipso, pro beneficio simplici, & indigeat, nec est eo indignus propter aliquod impedimentum, non est simoniacus, nec peccat secundum beatū Tho. ubi supra, quod sic non indigeat, peccat, eo quod aufert sustentationem, & provisionem alicuius pauperis, & indigentis clerici. Multo magis autem peccat, si sit indignus. Sed nunquid potest aliquis porrigere preces pro seipso, ut ordinetur in presbyterum Respondetur, quod sic, dūmodo sit dignus, & non sit religiosus. Nam cum religiosus non habeat proprium uelle, non debet de seipso disponere, sed suam promotionem ad sacros ordines debet relinquere in manu, & dispositione sui prelati, ut patet extra de tem. ordi. c. ad aures. Si uero preces porrigantur pro alio, ut porriguntur, pro digno, aut pro indigno Si primum, tunc non committitur simonia. Quinimmo tales preces sunt laudabiles, nisi aliud ponatur, dicit tamen beatus Tho. ubi supra, q̄ dato, q̄ preces fiat pro digno, potest tamē esse simonia, si non attendat ad meritū personæ, sed ad fauorem humanum, & rogantium. Si secundum, tunc committitur simonia, secundum omnes doctores. Ad quod et facit. c. ordi. 1. q. 1. Ex quo patet, q̄ episcopus ad nullius

nullius instantiam, etiam cuiuscumq; dignitatis, aut auctoritatis extet, debet dare beneficium indigno, & quē scit esse talem, etiam dato, q̄ sint preces armatæ, q̄ si secus fecerit, simoniam incurrit, & dupliciter peccat. Primò quidē p̄uidendo beneficio de insufficienti. Secundò uerò hoc agendo ex humano favore, quod simoniaeum est. In tali ergo casu debet magis Deo obedire, quàm hominibus. Patet ergo quò committitur simonia tripliciter, secundum q̄ collator beneficij potest principaliter induci ad conferendum alicui aliquod beneficium propter munus ab obsequio, aut a manu, aut à lingua.

Tertius digitus manus simoniacæ dicitur grauitatis. Nā grauitas huius peccati per hoc manifestè ostenditur, quia est contra legem triplicem, scilicet, naturalem, diuinam, & ecclesiasticam.

Primò igitur est contra legem naturalem, de qua Th. 4. Quod ab alio oderis tibi fieri, uide, ne tu aliquando alteri facias. Sic est autem, q̄ praelatus dans beneficium simoniacè alteri, si esset in loco eius, uellet sibi gratis conferri. Igitur & ipse gratis beneficium, & quæcunque spiritualia conferre debet.

Secundò est cōtra legem diuinam, de qua Matt. 10. Gratis accepistis, gratis date. Super quo dicit gl. ord. q̄ Christus per illa uerba condemnat perfidiam simoniacæ hereseos. de iure ergo diuino est, quod pro spiritualibus actibus, & pro administratione sacramentorum, & prædicatione, atque consimilibus nihil accipiatur, quasi precium. Vnde Petrus Simoni mago, à quo simonia dicta est, dixit. Actū. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donū Dei scilicet, gratiam, ueritatem, & miraculorum, existimasti pecunia possideri. Et quia papa est subditus legi naturali, & diuinae, ut ceteri homines, ideo illa opinio est erronea, quæ dicit, q̄ in summum pontificem nō cadit simonia, ut dicit B. Th. in 4. sent. dist. 25. Si ergo Papa pro aliquo spirituali munus accipit, simoniā committit, sicut & ceteri homines. Et quamuis res ecclesiæ sint aliquo modo Papæ, non tamē sunt eius omnibus modis habendi, sicut illud, quod habet ad manum. Vnde si recipiat pecuniam pro aliqua re spirituali, siue talis pecunia sit de redditibus ecclesiæ, siue offe-

Tract. Secund. Pars III.

ratur ab aliquo laico de bonis suis, non caret uitio simoniae. In Papa ergo potest cadere peccati simoniae, quo ad Deum. Hoc tamen uerum est, quod non incurrit penas iuris positui, cui non subest. Da exemplum de excommunicatione, qua non incurrit percutiendo clericum, quamuis peccet mortaliter, si malitiose ipsum percuciat.

Tertio simonia est contra legem ecclesiasticam, & humanam, sicut patet in decretis. 1. quæst. 1. quasi per totum. Item in 5. libro decretalium ponitur unus specialis titulus de simonia, ubi multa dicuntur in reprobationem uitij simoniae. Insuper lex civilis reprobatur eandem simonia. Vnde. ff. de re iudicata. l. sacra loca. dicitur, quod spiritualia non cadunt sub æstimatione. Idem etiam habetur. ff. de contrahenda emptione. l. hanc legem. Patet ergo grauitas huius peccati.

Quartus digitus prædictæ manus simoniae dicitur ingressionis. Simonia enim hodie non dormit, sed uigilat, quærens, quem deuoret, ingrediens domos muratas, & non muratas, ciuitates, castra, ecclesias, & quæcunque loca sacra. Specialiter, autem hæc pestifera simonia ingreditur domos tripliciter, uidelicet,

Episcoporum, Claustralium,
Clericorum.

Primo igitur ingreditur domos, & cubilia episcoporum & supra: hoc autem fit dupliciter, uidelicet, occulte, & aperte. Primo quidem occulte, & quasi sub specie urbanitatis, & amicitia, sicut patet de illis, qui laborant habere gratiam, & amicitiam prælatorum, ut sic possint ab eis consequi aliquod beneficium, siue pro se, siue pro suis, propter quod frequenter eos uisitant, sed non propter Iesum tantum. Aliquando etiam mittunt ad eos encenia, & diuersa munera, uel mutuunt pecuniam, & tunc tenent eos, quasi ligatos, ita, ut ipsi prælati non audeant illis denegare beneficium quando ipsum, siue pro se, siue pro suis petunt, quia ergo tales non audent offerre pecuniam sub titulo doni, eò quod hoc esset turpe, ideo eam offerunt sub modo mutui, quæ tamen in rei ueritate datur ab illis, qui promoueri cupiunt, quasi precium. Sed nouerint tales, quod si sic adepti fuerint beneficium simplex, uel compositum, nunquam intrabunt

caeleſte regnum, niſi ipſum purè, & ſimpliciter reſignauerint, & de ſimonia ſua penitentiam egerint. Secundo ſimonia quandoq; aperte ingreditur domos epiſcoporum, quod fit, quando iuſticiam, quam gratis faceret tenentur, charè uendunt. Hoc autem patet, quando à prædicatoribus indulgentiarum, aut portitoribus reliquiarum, ſeu denuncia- toribus certarum confraternitatum magnam pecuniam re- ciipiunt, priuſquàm litteras, & mādāta uagandi per ſuas die- ceſes concedant. In hoc partem magnam recipientes de omnibus mēdaciis, quæ tales dicturi ſunt. Quorum abuſus ſimoniacus, ſic oſtendi poteſt, & probari. Si enim iuſtam ſit & licitum, q̄ ſic uadant, gratis uadant. Si uero illicitum pp̄ infinita mendacia, deceptiones, & falſitates, quas loquun- tur, & ſeminant, niſi modo ſic permittantur. Turpe ergo eſt, & grandis ſimonia, q̄ domini epiſcopi, qui ſunt in tanta dignitate conſtituti, & qui per Dei grām habent, unde abū- de, & laute uiuant, ſint participes lucri talium biſtrinariorū, & infamiſi perſonarum. Hoc tñ malè aduertit quidam ma- gnus prælatus in Francia, qui adhuc uitam agit in humanis de quo fertur, q̄ nūquam dat mandatū talibus quæſtorib. pro quo ad minus non habeat præ manibus 20. ſcata aurea boni ponderis. Quem ad hoc non compelli egeſtas, maxi- me cum præſit eccleſiæ, & diœceſi ualde abundant ſibi, & præter hoc occupat quinque eccleſias abbaticiales. Ecce, quo modo ſimonia ingreditur domos epiſcoporum.

Secundo ipſa ſimonia ingreditur domos clauſtraliū, & præfertim monachorum, ac monialium facientum pactum ſuper recipiendo, cum tamen ſimoniacum ſit aliquid exige- re, uel accipere, quaſi precium, pro ingreſſu religioni. Spon- te tamen poſſunt obſata, quantacunque ſint, recipere, dum modo non interueniat aliqua corrupta intentio. Et in hoc concordant omnes doctores, tam Theologi, quam alij. Et hoc idem expreſſè continetur 1. queſt. 2. ſicut epiſcopū. Item ibidem. c. quām pio. Licet tamen aliquem facilius in monaſterio recipere, propter deuotionem, quām oſtendit ſe habere ad ipſum monaſterium largas elecmoſynas illi fa- ciendo. Sicut econuerſo licitum eſt aliquem pronocare ad deuotionē monaſterij propter temporalia beneficia, ut ex hoc inclinetur ad ingreſſum monaſterij, quamuis non ſit

licitum

Tract. Secund. Pars III.

licitum aliquid dare, uel accipere pro ingressu monasterij, quasi precium, ut dicit B. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 3. in solu. ad quartum.

Circa quod notandum, quòd illud temporale, quod datur, non debet esse principale motiuum, propter quod concedatur, uel queratur religionis ingressus, quia tunc esset simonia. Potest tamen esse minus principale motiuum, & iuductiuum.

Queritur autem circa hoc, utrum liceat facere pactum de temporalibus ad uolentes ingredi religionem in monasterio tenui, & quod uix potest sustentate iuos. Responso. Circa hoc diuersi diuersa sentiunt, ut refert Dom. Anton. in 2. par. summæ suæ. ti. 1. cap. 5. §. 17. Resolutorie tamen tenendum est, quòd prætextu paupertatis, aut cuiuscunq; alterius causæ, non licet facere pactum pro ingressu cuiuscunq; religionis. Sic enim cauetur 1. q. 2. quam pio. ubi dicitur. Cesset omnis pactio, cesset omnis conuentio, accedat gratis, &c. Et ideo ad euitandum omnem notam simoniæ, iure cautum est, ne in monasteriis monialium reddituatarum aliquæ recipiantur ultra facultatem locorum, prout habet de statu regularium. c. periculoso. lib. 6. ubi sic dicitur. Distinctius inhibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium mulierum de cetero aliquæ recipiantur in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis, uel prouentibus absque penuria sustentari. Quòd si secus factum fuerit, irritum decernimus. Hæc ibi. Quid ergo iuris, cum aliqua puella uult ingredi aliquod monasterium reddituatum, quod habet suum numerum monialium, quæ quædam numerum sustentare præcisè potest, & non ultra. Ad hoc optimum consilium dant periti iuriste, quales sunt Rayn. Hostien. & Io. And. dicentes, quòd dictæ moniales reddituataræ, & similiter religiosi reddituati possunt hæc uerba, uel similia dicere uolenti monasterium eorum intrare. Nos libenter, & gratis recipimus te ad consortium nostrum spirituale. Veruntamen cum bona nostra exigua sint, nec sufficiant nobis, & tibi; asser tecum, unde possis uiuere, uel sic, prouideas tibi, unde uiuas, ne cogamur mendicare propter te. Et tunc secundum prædictos Doctores, si ingrediens tale monasterium bona sua secum afferat, siue in toto, siue in parte
quia

quæ fortè magna sunt, & multa, nõ committitur simonia dummodo hoc non dicatur in fraudem, sicut plerique faciunt, dummodo etiam hoc sine pacto fiat. Alij autè dicunt sic esse respondendum uolenti ingredi tale monasterium. Non possumus te recipere, quia sumus ita pauperes, quod siue penuria non possemus uiuere, si aueremus numerũ nostrum. Sed si haberes, unde uiueres, & tecum apportares libenter te reciperemus. Tunc secundum istos, si tales non plus dicant, non committunt simoniam. Esset autem simonia, si dicerent. Oporteret, quòd afferas tecum tantũ, uel tantum, aliàs non recipiemus te, quia esset iam facere pactũ, & forum. Hoc tamen intelligitur, quando propter temporalia, principaliter mouerentur ad talem receptionẽ. Nec sufficit dicere. Nõ possumus commodè uiuere augẽdo numerum nostrum ad euitandum notam simoniz, sed oportet ueraciter dicere. Non possemus sic augendo numerum nostrum, etiam de unica persona, absque penuria uiuere, i. absque indigentia, & necessitate rei familiaris.

Ex his ergo omnibus possumus inferre duo correlaria cõformiter ad Dõm. Anto, ubi supra.

Primum est, quòd nulla pactio de temporalibus debet interuenire pro ingressu religionis, etiam dato, quod monasterium sit tenue. Et hæc est communior, & tutior opinio.

Secundum correlarium est, quòd si monasteriũ sit abundantius, nullus simpliciter debet esse tractatus de temporalibus in receptione. Istud autem est contra communem abutum, quia quantò monasterium est abundantius, tantò monachẽ uolunt habere maiores dotes, & plura sunt exponẽda, ita ut dicant parentes frequenter, quòd habuissent meliorũ forum, si tradidissent filiam suam nuptui, quàm eã ponẽ deo in tali monasterio. Scio enim monasterium monialiũ habens fermè octo mille libras annui cẽsus, apud quod nulla recipitur, etiam si clareret miraculis, nisi secum afferat ad minus duodecim libras Parisien. annui cẽsus, quãdiu uixerit, præter grauissimos sũptus fieri solitos in receptione, & professione, tum in uictu, & prandijs regijs, tũ in uestitu, & suppellectili pomposa, atque iocalibus argenteis, & huiusmodi. Et præter hæc post decessum cuiuslibet ibi receptæ de censu suo remanent quadraginta solidi Parisie ad

ALIS Tract. Secund. Pars III.

perpetuā commoditatem dicti monasterij, nisi forsan redimantur precio 40. librarum Parisien. Noui etiam famosum monasterium monachorum in Normandia cuius reditus ascenderunt ultra 20. millia de quo didici a viro timorato dicti cenobij, quod uix aliquis ibi recipit in habitū, p quo non fiant expensę grauisimę, ut pote, ascendentibus ad centum libras, aut ultra. Interdum etiam solēt in talibus offerri munuscula ossi, iar js monasterijs, siue par gladiorū cū precij, siue birreta, aut similia, tanquam iura eorum, & sic de multis alijs corruptionibus, quę non earent labe simonię, ita ut uix repetiatur domus claustralis, & pferriam reddituata, & non reformata, quę se abscondat a calore eius, scilicet, pestiferę simonię.

Notandum tamen circa materiam istam cōformiter ad Hostien. quod si aliqua puella est gratis recepta ad religionem, cuius parentes post receptionem, tanquam ingrati, nihil volunt dare monasterio, cū tamē sit tenue, possunt moniales agere cōtra patrem pro alimētis filię. Quod si mortuus est pater, possunt agere ad partē suę hereditatis. Nō enim potest priuari portione sua legitima propter ingressum religionis, nisi ipsa ipōte iuri suo renunciaisse, ut patet 19. q. 3. c. si qua mulier. Si autem nullum fiat pactū, sed taxatum est, quātum ingrediens dare debeat pro ingressu ad religionem, & cum secū dum hoc datur simonia est, & talis taxatio reprobatur secundum eundem Hostien. Et idem iudicium est, si fiat pactum de seruanda consuetudine. Idē ē si gratis recipiatur, & postmodum compellatur ad seruandam cōsuetudinem. Patet ergo, quomodo simonia ingreditur domos claustralium.

Tertiō simonia ingreditur domos clericorū, id est, ecclesiasticorum. Pro quo notandum, quod tales solent committere simoniā tripliciter, uidelicet.

- In susceptione ordinum,
- In administratione sacramentorum,
- In exequiis mortuorum.

Primō igitur solent quandoque clerici simoniā cōmittere in susceptione suorum ordinum, tam maiorum, quā minorum. Et hoc iterum tripliciter. Primō quidem faciēdo se ordinari nō modō propter Iesum tantum, sed p bene

ficium

ficiū cōsequendū, si tamen sy propter dicat causam principalem. Secus autem, sic dicat causam minus principalem. Sicut enim simonia realis est, cum quis principaliter facit se ordinari, ppter beneficiū promissum, ita etiam simonia mentalis est, cum quis hoc facit hac principali intentione, ut assequatur beneficium. Maxime cum Dei honor, & animæ suæ salus vnumquemque ad sacros ordines allicere debeat, & attrahere. Secundo ordinandi incurrunt simoniam in hoc, scilicet, quod faciunt per gregia cōiuvia, & interdū offerunt munera, aut saltem patres eorum, qui illis scientibus, & non contradicentibus, decanis ruralibus, aut alijs, ad hoc deputatis, qui faciūt inquestam de uita, & moribus eorū, ut tales fileāt, si quid sinistri de illis audiūt, nec sic impediānt à promotione sua. Et hæc simia similiter inuoluit dictos decanos cū eis. Tertio p̄dicti incurrunt simoniā quo ad titulum suum. Sunt enim quandoque ordinandi de pauvere regno, & sine titulo. Et quia nullus est ordinandus absq; titulo, aut beneficio, ideo tales quādoq; solēt rogare auunculos suos, aut quoscūq; alios, ut velint eos titulare simul promittentes, quod nunquam aliquid ab eis exigent ratione huiusmodi tituli. Quinimo faciunt interdum illis, qui etiam sub aliquo colore, & palliatione de tali titulo. Hoc enim simoniacum est, ut potest trahi ex capi, per tuas extra de simonia.

Secundo solent clerici committere simoniam in administratione sacramentorum. Hoc. n. generale est in quolibet sacramento, quod gratis administrari debet. Quæ tamen sponte offeruntur, licite possunt recipi. Ex quo patet, quod pro benedictione nuptiarū nihil debet exigi, ut notatur extra de simonia. c. cum in ecclesiæ. Similiter pro baptismo, ut patet 1. q. baptizandis. Similiter, neque pro confirmatione, aut extrema unctione licet aliquid exigere, sed sponte oblata licite recipi possunt, ut dictū est. Est enim generaliter notandum circa materiam istam cōformiter ad B. Thom. secunda secundæ. q. c. arc. 2. in sol. ad quartum, quod si pro administratione sacramentorum recipiantur quædam stipēdia per consuetudinem approbatam, non est simonia, & præcipue, qñ quis voluntarie soluit. In his tñ solite est cauedū ab eo, qđ habet speciē simoniæ, vel cupiditatis, dicēte

Tract. Secund. Pars III.

Apo. 1. Thessa. 5. ab omni specie mala abstinete vos, similiter pro collatione, seu administratione sacramenti altaris non licet aliquid exigere, vel ex pacto, seu quasi precium aliquid dare, ut notatur 1. q. 1. Dicitur. ubi etiam concluditur, quod gratis dona Christi gratuita dispensatione donari debent.

Queritur autem circa hoc. Vtrum liceat aliquid exigere pro celebratione Missæ. Responso, ab omnibus conceditur, quod nihil licet exigere ante celebrationem, seu de hoc pactum facere. Nam circa diuina omnis pactio interdicitur sub pena simoniæ, ut patet 1. q. 2. quam pios similiter neque post celebrationem Missæ, licet aliquid exigere tãquã precium illius, sicut neque dare, aliàs incurritur simonia. Sed per modum sumptus, hoc licet, considerata tamen qualitate personæ. Et ideo circa hoc distinguendum est. Quia aut sacerdos tenetur celebrare ratione beneficij, sicut patet de Curato, qui tenetur ad Missam parochialem dominicis, & festis. Aut non tenetur, sicut patet de simplici sacerdote, qui nemini obligatur ratione beneficij. Qui quamuis interdum teneatur celebrare ratione suscepti ordinis, potest tamen applicare suffragium Missæ, cuiusque uoluerit, siue uiuo, siue defuncto. Si ergo sacerdos tenetur celebrare Missam ratione suscepti beneficij, tunc si aliquid exigat, simoniã committit, ut patet 1. q. 3. uedentes. Si uerò non tenetur, & deficit ei sumptus, potest licite accipere pecuniã, ut notatur 1. q. 1. indices. Quod si sumptus sufficentes habeat, nec tenetur celebrare Missam die illo, aut debet gratis celebrare, aut cessare, aliàs uidetur celebrari ex auaritia, & turpis questus est, uel saltem habet speciem mali, quamuis forte non incurrat simoniã, eò quod non debet suis stipendijs militare. Istud autem tangit multos curatos, habitantes in magnis ciuitatibus, tradentes beneficia sua ad formam. Et tales sunt in triplici differentia.

Primi sunt, qui deseruiunt beneficijs alienis. Et tales uiuunt in maximo periculo animarum suarum, quasi plus curantes oues alienas, quàm proprias. Sed profectò, ut uerius loquar, non est illis curæ de proprijs, aut alienis ouibus, sed tantum de lana.

Secundi sunt, qui efficiuntur Capellani ordinarij nobiliu

lium

siom diuitem, ac potentum, ita vt non vacet dies in hebdomada, in qua non habeant Missam assignatam, hodie pro Sorte, cras pro Platone, & huiusmodi. Et vt competentijs manu teneant tales personas, reddunt se, quasi seruos illarum, vocantes eos magistros, & magistras.

Alij autem turpius agenter, quasi mendicant Missas, & currunt post funera, qui frequenter bibunt cum Curatis, aut Vicarijs, vt vocentur de primis, cum lucrum occurrerit. Quia si hoc vituperabile, & simoniacū iudicatur in simplici sacerdote, nullam prouisionem habente, quanto magis in sacerdote beneficiato, & habente, vnde sufficienter ueret? Vnde frequenter post decessum talium inueniuntur thesauri multi in buffetis, & arcis eorum, quos rapiunt heredes, aut alij, qui parum curant de animabus eorum.

Quæritur consequenter circa hoc. Vtrum liceat facere pactum de pecunia danda pro anniuersario celebrando. Ad hoc respondet Rich. in 4. sen. distin. 25. dicit, quod non. Si tamen ex deuotione detur alicui ecclesie certa pecunia, ecclesia tenetur pro illis celebrare, pro quibus datur, secundum q̄ pro beneficio recepto uidet se magis obligatā. Hæc ille. Addit autem Dom. Ant. 2. par. tit. 1. c. 5. §. 16. dicens, q̄ seculares, qui dant, vel dimittunt per testamentum certam quantitatem pecuniæ pro missis, seu anniuersarijs fiendis, inuitentes consuetudini patrie, quasi volentes emere dicta anniuersaria, uidetur, quod piè sit interpretandum factum eorum. propter eorum simplicitatem, scilicet, q̄ dant talem pecuniam per modum elemosynæ. Sunt tamen admonendi de hoc, vt ne dent tanquam precium Missæ. Dicit etiam Pet. de Palu. in 4. dist. 25. quod de huiusmodi anniuersarijs dicendum est, sicut de præbendis, q̄ scilicet, sunt in sustentationem vitæ clericorum, vt recipiētes ipsa obligentur ad faciendum illud, pro qua instituta sunt, sicut canonicus ad horas canonicas.

Quæritur & tertio, vtrum liceat aliquid exigere pro audientia confessionis. Respondetur breuiter, q̄ non, vt patet 1. q. 1. quicquid voluntariè, tamen oblata possunt licitè recipi, vt habetur in eodem cap. Circa hoc autē notandæ sunt quatuor veritates.

Prima est sacerdotes, q̄ audiunt cōfessiones principalitè
inten-

Tract. Secund. Pars III.

intendentes lucrum temporale, magis quā spirituale, etiā si nihil petant, nihilominus committunt simoniam mentalem. Ex quo inferitur, quōd illi sacerdotes, qui curiūt ad ecclesias, in quibus audiunt esse generale induitum, siue propè, siue longe distent, non sunt immunes à prædicta simonia mentali. Nam conscientiz eorum testimonium illis reddunt, quōd non propter . Iesum principaliter illic se conferunt . Unde, & illic applicantes interdum contendunt de locis. Secunda ueritas, sacerdotes exigentes pecuniam pro audientia confessionum, aliās nō audituri incidunt in simoniam realem etiam ab ecclesia puniēda, sicut probari potest per c. quā pio. 1. q. 2. Tertia ueritas, sacerdotes preferentes diuites pauperibus, in administrationes sacramenti confessionis, si hoc principaliter faciāt propter spem maioris lucri, committunt simoniam mentalem. Quarta ueritas, sacerdotes parochiales nolentes subditis dare licentiā adeundi alium cōfessorem, nisi primum illis tantum dederint, quantum si illis fuissent cōfessi, committunt apertam simoniam, ut sunt illi, qui talibus solent dicere. Soluatis mihi primò uestram confessionem, & postmodum abite, quò uultis

Tertiò solent clerici committere simoniam in exequiis defunctorum, & hoc tripliciter.

Primò quidem in suscipiēdo onus certi numeri missarū dicendarum ad intentionem defuncti. Sed, quia sentiunt se aliunde obligatos, aut quia fortè uolunt omni die celebrare dicentes, q̄ non sunt gallis uillani, qui cantant omni hora, ideo, uel non soluunt ex integro dictum numerum missarū in fraudem pauperum animarum, aut si soluunt hoc tamen est per alios simplices, & pauperes sacerdotes, quibus uix dant tres albos pro missa, cum tamen recipiat sex, secundum consuetudinem Franciæ. In quo quidem factō manifestè comittunt simoniam, uel mihi dicant, quò iure retinet mediam partem pecuniæ.

Secundò solent clerici, & signanter curati committere simoniam, circa exequias defunctorum uolentes artare hæredes, aut executores ipsorum defunctorum ad certum numerum cereorum, & tanti ponderis, & hoc totum ad suam utilitatem plangentes diminutionem, huiusmodi

lum narium. Insuper multi eorum, quo ad eos, qui elegerunt sepeliri apud p̄dicatores, aut minores, uolunt, q̄ primū cadauer deferatur ad ecclesiam parochialem, & fiat ibi representatio, & tunc accipiunt omnia luminaria. Insuper uoluit hodie introducere hanc cōsuetudinem, ut fiat tale seruitium in ecclesijs eorum pro defuncto, qui elegit alibi sepeliri, ac si fuisset in ecclesia parochiali inhumatus, cū tamen iuxta tenorem clementinę de sepulturis, c. dudū. debeant esse contenti quarta portione oblationum, quę in loco sepulturę fiunt. Multi etiam Capellani, & simplices clerici tonsurati petunt iura sua. In quo quidem factō aperte uidemus prophetiā impletam, quę dicit, quod a minore, usque ad maiorem omnes auaritię student. Hier. 6.

Tertiō prædicti solēt committere simoniam pactionantes cum illis, qui eligunt sepeliri infra ecclesiam, cum tamē sepultura uendi non possit, accipiendo tamen sepulturam ipsam terram benedictā, in qua defunctus sepelitur, siue sit ecclesia, siue cimiteriū. Resolutorie ergo tenendum est in materia ista, quod pro exequijs mortuorum nō debet fieri pactum, nec aliquid debet exigi. Sed hoc uerum est, quod pię consuetudines debent obseruari, ut notatur extra de simonia, cap. ad nostram. Item in glo. super cap. suam nobis edit. dicitur, quod licitum est sacerdoti aliquid recipere pro exequijs, si illi sumptus defuant. Nec, ut ibi dicitur, est inconueniens, quod clericus locet operas suas, cum non habeat, unde uiuat. Sed sacerdos, qui ex officio suo ad hoc tenetur, & qui habet uictum suum, suis sumptibus tenetur spiritalia ministrare suis subditis, ut habetur de consec. distin. 1. sufficiat. Si tamen consuetudo est, quod aliquid detur in exequijs defunctorum, & consimilibus, licet sacerdoti non detur actio ad hoc petendum, potest tamen populus cogi ad obseruandam honestam consuetudinem, ut notatur extra de simonia, cap. ad apostolicam, ubi Innocent. III. prohibet prauas exactiones fieri circa exequias defunctorum, & simul præcipit pię consuetudines obseruari, ad quas, inquit, compescantur per Episcopum loci, quia nituntur eas immutare. Patet ergo diffusē de quarto digito manus simoniacę, qui dicitur ingressionis. In quo, prout posuimus, ostēdimus qualiter domina simonia ingreditur domos Episcoporum.

Guil. Pep. super Contit. Ec scoporū

Tract. Secund. Pars III.

scoporum religiosorum, atque clericorum. Qui si cauti fuerint, claudent illi ingressum, ne eisdem claudatur celum, & aperiatur infernus.

Quintus digitus manus simoniace dicitur punitiois. Circa quod sciendum, quod hæc uitia simoniæ multipliciter puniuntur, uidelicet,

Spiritualiter.

Temporaliter.

Corporaliter.

Æternaliter.

Primò quidem spiritualiter, & hæc pœna iterum est triplex. Prima est excommunicationis, quæ ut dicit Ant. inducitur per extrauagantes, quoad quasdam simonias. Verum tamen nullam extrauagantem allegat in particulari. Nihilominus de hoc est expressus textus. 1. q. 1. qui studet, ubi mandat Grego. Nazanzenus simoniacum omnibus modis à communione abscindi. Secunda pœna spiritualis dicitur suspensionis. Nam omnis simoniacus, est suspensus ab executione suorum ordinum, prout diffusè tracta. Dom Anto. 3. parte summe sue. tit. 27. c. 2. uide ibi. Tertia pœna spiritualis dicitur depositionis, & infamiae. Nã si constiterit in iudicio de aliquo, quod sit simoniacus, tunc debet deponi, & infamis reputari, ut patet 1. q. 1. si quis episcopus, & in pluribus aliis capitulis ibi sequentibus. Item 1. q. 3. sanæ. quo fit ut talis amodò non possit adduci in testem, in iudicio, ut patet extra de si. c. si dominus.

Secundò istud uitijum punitur corporaliter. Et de hoc historiã habemus 3. Reg. 5. de Giezi, de quo ibi legitur, quod cum exegisset pecuniam à Naamã Syro, propter sanitatem receptam a lepra sua per Elisæum prophetã magistrum ipsius, Giezi ad imprecationem ipsius Elisæi percussus est lepra cum omni posteritate sua. Et nota, quod ab isto Giezi incepit simonia, quo ad uetus testamentum sicut & à Simone mago, quo ad nouum testamentum. Itẽ hæc pœna corporalis inuoluit illos patronos, uel collatores beneficiorum, qui hoc simoniace agunt, aut qui huiusmodi beneficia indignis conferunt, in cuius figurã legitur 1. Paral. 13. quod Oza mortuus est, quod imposuisset arcam domini portandam bobus lasciuientibus. Applicatio est facilis.

Tertio hoc vitium quandoq; punitur temporaliter, sicut sequens declarat historia. Refert enim beatus Cyrillus Hieroso. episcopus, prout continetur in fine epistolarum beati Aug. q. in quodam monasterio monialium talis erat consuetudo, ut nulla ibi reciperetur, nisi secum afferret certam pecunie summam. Erat aut in monasterio quædam sanctimolis annosa, & uirtutibus plena, quæ hmoi uitiū plurimū abhorrebat. Cūq; hæc quadā die orationi uacaret, illi affuit beatus Hiero. præcipiens eidem, ut ad abbatissam iret, & eā admoneret, ut a dicta simonia abstineret cū ceteris monialibus suis. Sin aliās grauis ira Dei super monasterium citò descenderet. His itaq; dictis, disparuit uisio. Mane igitur facta dicta sanctimonialis, hæc nota facit abbatissæ, & toti monasterio, & hoc semel, bis, ter, sed semper deridetur, & facta tua reputatur, post dies igitur decem iterū ea orante affuit beatus Hiero. præcipiens, ut iterum rediret ad sorores suas, & illis nūtiaret ex parte domini, ut abstineant à dicta labæ. Illa facit, quæ iubet uir sanctus, qui pauloante diem clauserat extremū. Sed neq; sic sepe admonitę pænitere uoluerūt. Quinimmo eam minis, & cachinnis repulerūt. Post hæc igitur, illa admonita diuinitus limites monasterij egreditur, & ecce mox totū monasterium corrui, atq; omnes moniales opprimuntur. Ecce, quomodo simonia punit temporaliter.

Quarto istud uitiū punitur æternaliter, sicut, & quodlibet peccatum mortale, sicut sequens declarat exemplum. Legitur enim in chronica Imperatorū Romanorum, & recitatur in summa prædicatium tit. de simonia, de Conrado Imperatore, q. cum esset puer, & luderet cum quodam clerico, qui habebat fistulā argenteā, promisit ei episcopatū, qñ esset Imperator p illa fistula. Quod quidē promissum post modū impleuit, cum. liam factus esset imperator. Sed non multo post iusto Dei iudicio cōtingit ipsum imperatorē in quadam infirmitate labi, & iacere per triduum ad instar mortui. Quo facto post triduum, dicto epō, & clericis multis presentibus circa feretrum, dictus imperator reuixit, & cepit loqui. Inter quæ uerba primò epm prædictum epatu de facto priuauit, afferēs se ferē fuisse damnatum propter illā mercationem, dicens, per totum illud triduum dæmones super se ignem per ipsam fistulam sufflāsse. De quo igne

Tract. Secund. Pars III.

dicitur Iob 17. Ignis deuorabit tabernacula eorū, qui libenter munera accipiunt. Ecce, quomodo simoniaci puniuntur æternaliter. In cuius etiam signū Christus dixerit uēdentes & ementes de templo Salomonis. Mat. 21. & Iohan. 2. Dans per hoc intelligere simoniacos eijcendos de templo cęlesti. Vnde de quolibet simoniaco potest intelligi illud Esaię. 26. In terra sanctorum iniqua gessit, non uidebit gloriam Dei. Ne ergo priuemur tanta Dei gloria, debemus summopere abstinere à manu simoniaca.

DE MANU LUSORIA.

Cap.

I.

CONFITEOR tibi Domine Pater cęli, & terre quia, *supple*, peccaui nimis opere.]
Matth. 11.

Postquam in præcedenti cap. dictum est de manu simoniaca, quę multos deiecit in abyssum. Hic consequenter agendū est de manu lusoria, quę merito sequit̃ ad præcedentem manum simoniacorum, quia cõmuniter uiri simoniaci, & abundantes beneficijs, siue per fas, aut nefas uacat ludis. De hic igitur manu potest intelligi illud Mich. 2. Contra dominum est manus eorum. Et bene dicitur de manu ludentiū, quod est cõtra dominum, quia inter ludendum ad decios, & chartas sepe offenditur dñs, utpotè, per iuramenta, & periuria, & blasphemias, & execrabilia uerba, per mēdacia, & similia. In hac igitur manu lusoria sunt quinque digiti, qui possunt his nominibus designari, uidelicet,

Permissionis.

Prohibitionis.

Offensionis.

Restitutionis.

Panitionis.

Primus igitur digitus manus lusorię dicitur permissionis hoc est dicere, quod sunt aliqui ludi permitti ad humanā creationem. Interdum enim fatigantur, & debilitantur uires humani corporis, etiā in bono opere. Propter, quod, ut aliqua consolatione exteriori recreentur, & per consequēs roborentur, & fortificentur in bono opere, permitti sunt ali-

qui

qui ludi liciti, qui sunt inuenti ad leuamen laboris, ad sola
 men honestatis, & ad recreationem uitæ humanæ. Nã, ut di-
 cit Aug. 2. musicæ, decet sapiẽtem interdũ remittere aciem
 à rebus agendis intèram. Hæc autẽ remissio animi à rebus
 agendis, h̄t per ludicra uerba sic facta. Ex quo concluditur,
 q̄ ad sapientem, & uirtuosum pertinet interdum talibus lu-
 dis uti. Propter quod etiam philosophus ponit ueritatẽ eu-
 trapeliæ, quæ consistit circa ludos honestos, quam nos pos-
 sumus appellare iocositatem. Nam, & talibus ludis interdũ
 uacasse: eferuntur uiri sancti, graues, & sapiẽtes. Et ad hoc
 ponit exemplum Cassianus lib. 7. collationum patrum, de
 beato Iohanne Euangeliãta, qui cũ aui in manu lusisse le-
 gitur. Similiter in *Vitis Patrum*, q̄ beatus Anto. cuidam ru-
 stico obloquenti, de quodam eremita, eò quod uacaret in-
 terdum ludo honeste, ait. Trahas arcũ tuum semper extẽ-
 rum. Cui ille. Nõ faciam, quia sic citò destrueretur, nisi la-
 xaretur. Sic, inquit pater Anto. caro infirma humana non
 potest semper in eodem seruore permanere neque durare.
 Vnde etiam ad hoc ponit exemplum Senec. libro de tran-
 quillitate animi, de agris fertilibus; quos, inquit, citò exhau-
 rirẽt nunquam intermissã fecunditas. Sic etiam hominũ
 labor assiduus citò exhaurirẽt, & nimis fatigaret spiritum
 humanum, nisi aliquando interuenirẽt aliqua consolatio
 corporalis. Propter quod ait poeta Cato. Interpone tuis in-
 terdum gaudia curis, & quia labor animæ siue spiritus, qui
 consistit in contemplatione est magis fatigatiuus, & debili-
 tatiuus, pro quanto tunc homo magis à sensibilibus eleua-
 tur, quàm labor corporis, in quo non est talis eleuatio à sen-
 sibilibus, hinc est, q̄ uiri contemplatiui, & literis dediti, ma-
 xime indigent talibus ludis honestis, & recreatiuis, ut sic a-
 nima aliquam quietem capiat in tali delectatione, & hoc
 est, quod philosophus 4. Ethicorum dicit, q̄ in huius uitæ
 conuersationẽ, quædam requies cum ludo habetur. Ex qui-
 bus omnibus concluditur, quod oportet interdũ aliquibus
 talibus ludis uti.

Notandum tamen conformiter ad beatum Thom. 2. 2. q.
 168. art. 2. quod circa huiusmodi ludos tria sunt præcipue
 cauenda.

Primũ est, q̄ p̄dicta delectatio nõ querat in aliq̄bus opera-
 tionibus

Tract. Secund. Pars III.

tionibus, vel verbis turpibus, aut nociuis. Nam vt dicit Tullius lib. 1. de officijs, vnum genus iocandi est illiberale, petulantius, flagitiosum, obscenū. Qui ergo vult veram eutrapeliā exercere, debet prouidere, quod ludus suus non sit contra Dei honorem. Item, quod nullus inde merito scandalizari possit, aut fama alicuius lædi. Ex quo patet, quod illi leues homines, qui in ludis suis, ex dictis, nihil aliud intendunt, nec ponderant, nisi, vt alios ridere faciant, non curantes, si aliquem per dicta sua contristent, vel lædāt, non sunt dicendi eutrapeli, sed dissoluti, & vitiosi. Sic enim eos nominat Philosophus 4. Ethico. Et de vnoquoq; talium loquitur Salua. Prou. 26. dicens. Fraudulenter nocet amico suo, & cum comprehensus fuerit, dicit, ludens feci.

Secundum cauendum in huiusmodi ludis est superfluitas, ne, scilicet, nimis frequententur, aut continuentur, sed tantum tempore, & loco. Taliter ergo exercentur, ne totaliter animæ grauitas resoluatur. Vnde Ambr. 1. de officijs. Caueamus, ne dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam soluamus, quasi cōcentum quendam bonorū operum. Et vt Tullius dicit, vbi supra, sicut pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestis actionibus non fit aliena, sic in ipso ioco aliquid probi ingenij eluceat. Istud autem est contra illos, qui toto die ludunt ad pilam, & tota nocte ad scaccos, vel huiusmodi.

Tertium cauendum in talibus ludis est personæ indecētia. Non enim omnes omnia decent, sed aliqua aliquibus, & alia alijs. Nam ludi honesti sunt inuenti secundum decētiam status vniuscuiusque. Vt potē, paruulis ludus troci. Iuuenibus ludus pilæ, iactus pali, vel lapidis. Item cursatio. Viris ludus scaccorum, qui quidem ludus etiam clericis nō est interdictus, dummodo secrete ludant pro vitando scandalo. Lætas facerem puellas, si dicerē illis licere choreas ducere. Sed de hoc forte aliquid dicemus in præsentia c. Alius ergo ludus conuenit clericis, alius laicis, alius religiosis, & claustralibus, alius secularibus, alius nobilibus, alius rusticis, & simplicibus, alius prælatis, alius subditis, alius militibus, & armigeris, alius agricolis, alius senibus, alius iuuenibus, alius viris, alius mulieribus. Fingit Esopus fabulam de asino, & catulo, quod asinus considerans catalogum officiorum

nam mirabiliter gratum, & acceptum domino suo, eò quod quoties dominus domum redibat catulus ei occurrebat, pedibus, cauda, uoce, ore, lingua, & omnibus modis, quibus poterat illi applaudens. Visum est ergo bonum asino effigiare catulum, & sic domini sui gratiam promereri. Domino ergo de rure redeunti occurrit asinus, & cum impetu pedes suos anteriores humeris illius allisit, & clamore ualido rudere cepit. Dominus autem turbatus, & territus auxiliū famulorum conuocat, qui asinum ualidissime fustigatum confusibiliter à domino abegerunt. Ad propositum, multi sunt, qui putant, quod eos deceat omnis ludus, & tamen in rei ueritate displicent, ubi se putant placituros. Debet ergo ludens considerare personam suam conditionem, statum, & honestatem, ut nihil attendat, quod eum, uel statum suum non deceat. Ex quo patet, quod nullo modo decet clericos prouocationes, uel meretricia, gestu, habitu, uel loquela effigiare, ne scilicet, homines suspicentur eos in talibus delectari. Similiter dissolutę saltationes eos non decent, sicut neque chorizationes. Et quod clericis dicitur, suo modo ab honestis puellis, & mulieribus cauendum est. Vnde talē honestatem bene seruauerat illa uirgo castissima dicta Sarra filia Raguelis, quę dicebat. Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his, qui in leuitate ambulant, participem me feci. Patet ergo, quod ludi debent congruere statui, personę, similiter temporis, & loco, & sic de alijs debitis circumstantijs. Quod si sic fiat, licite exerceri poterunt. Propter quod concludit B. Th. ubi supra, quod circa ludos potest esse aliqua uirtus moralis, quā philosophus eutrapeliam nominat. Et dicitur quis eutrapelus à bona conuersatione, quia, scilicet, scit bene conuertere aliqua dicta, uel facta in solatium, sicut patet de homine faceto.

Secundus digitus manus lusorię dicitur prohibitionis. Sicut enim sunt aliqui ludi permessi, ut dictum est, ita etiam sunt aliqui prohibiti, quia mali, ut sunt illi ludi, qui inuenti sunt & uisitantur ad cupiditatem, uoluptatem, aut ad alterius partis damnum, sicut torneamentorum, hastiludiorum, alearum, ita tamen, quod sub nomine alearum comprehendatur omnis ludus, quę innititur fortunę. Nam omnis talis ludus prohibetur propter cupiditatem, fraudem, mēdacia

Tract. Secund. Pars III.

aramenta, & temporis amissionem. De illius autem generali prohibitione habetur in decretis. distinct. 25. episcopus, ubi huiusmodi ludus interdicitur, tam clericis, quā laicis. Clericus quidē sub pena depositionis à beneficijs suis. Laicis uerò sub pena excommunicationis. Loquitur tamē illud decretum de assuetis, & qui de hoc faciūt plenū opus, quod notatur per hoc, quòd dicit deseruiens. Specialius autem prohibetur clericis, sicut patet extra de uita, & honestate clericorum c. clerici officia, ubi non solum illis prohibetur talis ludus, uerumetiam illis interdicitur interesse ludētib. Similiter in authenticis de sanctis episcopis. §. interdiciamus, sic dicit Clericis, nec participes erunt ludētib. nec inspectores ludi. Similiter de tali prohibitione habet, ff. de aleatoribus per totum. Nec certē mirum, si ludus aleę prohibeatur Christianis, cum etiam legatur prohibitus Sarracenis. Nam Auicēna, qui fuit gentilis. lib. 10. philosophię suę. c. 3. dicit, quòd ad faciendum rempublicam bonam, & bene ordinatam debent ociositates in ciuitatibus prohiberi, sic, scilicet, quòd nullus sit in ciuitate inutilis, sed quòd quilibet habeat aliquem statum, aut exercitium laudabile, ut ab unoquoque pueniat aliqua utilitas ciuitati. Et ideo, inquit, prohiberi debent aleatores, & luctatores. Si autem talia statuta ordinauerunt Sarraceni in suis ciuitatibus, quāto magis Christiani principes, & communitatū rectores illa obseruare debēt. Sed, pro dolor, hodie quilibet impunē uacat aleis, & ludis prohibitis, & hoc ideo, quia maiores, & populi rectores communiter sunt in hoc magis defectuosi. Modò turpe est doctōri, cum culpa redarguit ipsum ut Cato dicit. Sed dicunt huiusmodi lusores suam culpam defendētes. Ex quo pecunia nostra est, & placet partibus sic ludere, & sic perdere, quare peccamus, maximē cū nulli iniuriam faciamus? Quibus respondet, quòd in his, q̄ prohibita sunt non sufficit partiū concordia, & consensus, sicut apertē patet de luxuriantibus. Insuper ipsi iniuriantur hæ redibus suis, inaniter, & prodigē cōsumentes bona, quę ad eos peruenire deberent. Et ideo friuola est eorum excusatio, & allegatio in peccatis.

Tertius digitus manus lusorię dicitur offensiois. Rarò enim, aut nunquam reperies actum malum, in quo tā multiplici

tripliciter offendatur Deus, aut proximus, sicut per ludum alex, sub quo quidem ludo comprehenditur, & intelligitur ludus chartarum, & deciorum, qui innituntur fortunæ. Secus autem de ludo scaccorum, qui innititur industriæ. Dominus autem Anton. in secunda parte summæ suæ, titulo primo, capitulo trigesimo tertio. §. quinto. dicit, quod sicut in vno decio sunt viginti vnum puncta nigra, sic etiam contingit committere 21. peccata in dicto ludo, utpotè, ex illo procedentia. Veruntamen breuitatis gratia tantum de sex dicemus, cum aliqua ampliacione, & practica.

Primum igitur peccatum ex ludo aleatum procedens est temporis amissio. Non enim parua culpa est tempus inaniter contumere, & signanter, quando hoc ducitur in consuetudinem, quamuis pauci de hoc faciant sibi conscientiam. Vnde Sen. ad Lucillum epistola 1. Quem, inquit, mihi dabis, qui aliquod precium tempori ponat, qui diem estimer, qui intelligat se continuè mori. Similiter Bernar. lib. de perfecta conuersione regularium. capitu. 45. dicit sic. Nihil preciosius tempore, sed heu nihil hodie vilius estimatur. Transeunt dies salutis, & nemo recogitat, nemo sibi non redditus momenta periisse causatur. Dicit etiam idem Bernar. quod sicut capillus de capite nostro non peribit, sic nec momentum temporis peribit, de quo non oporteat redere rationem. Propter quod Apost. Gal. 6. nos admonet dicens. Dum tempus habemus operemur bonum. Aut verò miser lusor tempus, quod deberet expendere in Dei seruitio, & penitentiam agendo, expendit in diaboli obsequio, vacando per diem, & interdum per totam noctem etiam die festo, & non festo maledicto ludo alex. Ex hoc est, quod illi impropert Ioan. Apocalyp. 2. dicens. Dedit illi Deus tempus, ut penitentiam ageret, & non vult penitere.

Secundum peccatum ex alea procedens est temporalis substantiæ dissipatio. Frequenter enim tales aleatores deueniunt ad ægestatem. In hoc designati per filium prodigum, de quo legitur Lucæ 15. quod dissipauit substantiam suam. Quos sunt hodie adolescentes illi similes, qui in prædictis fatuitatibus consumunt substantiam suam, & interdum alie-

Tract. Secund. Pars III.

nam, utpotè parentum, uel magistrorum, quibus seruiunt, quibus furantur, ut vacent ludo. Sunt etiam nonnulli fatueli iuuenes, filij potentum, & diuitem, qui uidentes, quod non possunt habere pecuniam à parentibus ad nutum suum, ut vacent ludis, accedunt interdum ad usurarios accipientes ab eis multam pecuniam ad usuram, quam dimittunt currere usque ad obitum patris, & tunc tam propter principale, quam propter censum non solutum, Gallicè les erritages, hereditas paterna quantumcunque magna in toto, uel in parte transit ad manus extraneorum. Alij autem uili precio, dummodo habeant pecuniam promptam: vendunt vitacomite parentum, prata, vineas, siluas, & similia, quæ post sunt illis contingere post mortem ipsorum parentum. Quo fit, ut tales, quandoque post obitum eorundem parentum ad maximam inopiam deueniãt. Propter quod quidam de numero talium scripsit in carmine, dicens.

Diues eram dudum,

Sed tria me fecerunt nudum,

Alea, uina, uenus,

Tribus his factus sum egenus.

Notanter autem prædictus addidit alea, uina, & uenus, quia communiter tales aleatores post ludum, & quandoque inter ludendum ingurgitant se uino, ac si gratis daretur à tabernarijs. Similiter plerumque sectantur luxuriam. Hæc autem uicia maxime exequuntur, cum uident se lucratos esse, quia sicut male acquirerunt pecuniam, ita eam male expendunt.

Tertium peccatum procedens ex alea, est lucrãdi ardẽs uoluitio, quilibet enim colludentium cupit, & affectat lucrari. Propter quod frequenter mutuo decipiunt, utpotè, falsos taxillos, aut chartas submitteudo. Et tunc reputãdi sunt, tanquam fures, & latrones, & restituere tenentur, quod sic acquirunt illi, quam si fraudulenter deceperint. Sed dicunt tales, quod hæc est practica, & subtilitas Iudi, & quod illi, qui sic perducunt, debent sibi ipsi imputare damnum suum, eo quod non bene aduertunt ad ludum. Quibus dicendũ est, quod hæc est subtilitas diaboli, qui procurat tales fraudes in æggrauationem damnationis animarum illorũ, qui fraudibus, & subtilitatibus utuntur, tales etiam quandoque,

Deo iuste permittente, & diabolo procurante, inueniunt alios lufores, qui simili fraude utuntur ad eos, dicente scriptura. *Esa. 33. Veh, qui prædatis, nonne, & ipse prædaberis?*

Quartum peccatum est inuidiæ cõcomitatio. Qui enim in tali ludo perdit, & videt burfam suam euacuari, burfam autem aliorum repleri auro, & argento, incipit ludentibus inuidere, desiderans in corde suo, quod ipsi perdant. Cumque tota eius pecunia exhausta fuerit, adhuc afflittus ludentibus non sine inuidia torquente cor eius. Et in hoc efficitur quodammodo similis lupo, qui cum uidet prædam tuam ab eo auferri per diligentem succursum pastoris, aut canum: tunc respicit retro plangens talem ablationem.

Sic in proposito, &c.

Quintum peccatum est multorum malorum incurfio. Nam cum aleatores uident se perdere pecuniam suã, simul perdunt patientiam prorumpentes in uerba iniuriosa contra uincentes. Quandoq; etiam post uerba sequuntur uerbera, & homicidia. Et de hoc nõ est opus alio testimonio, q̃ facti euidentia. Solent. n. tales frequenter mēiri, & quod deterrius est, suum mendacium iuro confirmare, utpote dicentes per Deum, per corpus Christi, & per sanctam Mariam, & similia; ego habeo tot puncta. Alius aut iurat cõtrariũ, & sic insurgunt inter eos contentiones, rixæ, contumeliæ, opprobria blasphemiarum, & multa uerba inordinata. Ita ut uix enumerari possint malo, quæ sequuntur ex tali ludo. Nec est silendum, q̃ in nullo alio exercitio tam frequenter blasphematur pijsimus Iesus Christus, simul cum tota curia cœlesti, sicut in exercitio ludi alearum. Et de hoc multa extat exempla notissima, utpote, q̃ aliquando à uiris, & fœminis timoratis fuerit uisus Christus forma paruuli infantuli inter tales ludetes, qui uidebatur per quaslibet ludetium blasphemias vulnerari, & cruorem emittere.

Sextum malum est festorum, & sacrorum dierum uiolatio. Nam tales lufores solent plus Dominicis diebus, & festis etiam præcipuis operam dare tali exercitio, quàm alijs diebus, in quibus fortè oportet eos operari, non attedentes illud Domini præceptum. *Exo. 20. Memento, ut diem sabbati sanctifices. Certè multò grauius est talibus ludis intendere die festo, cum infinitis blasphemijs, periurjs, iuramentis,*

Tract. Secund. Pars III.

mēdacijs, fraudibus, & huiusmodi, quā ob necessitatē colligere modica ligna in die Sabbati. Et tamē colligens ligna in die Sabbati propter necessitatem mādatur à Domino lapidari, ut patet Num. 15. Quid igitur fiet de talibus lusoribus, de quibus meritò poteit conqueri dominus, & dicere illud Esa. 52. Iugiter tota die nomen meum blasphemaf. Præmittit autem quædā uerba propheta, ante prædicta dicēs, dominatores eius, scilicet, populi Christiani iniquē agūt, tū quia non puniunt tales insolentes, & blasphemos auctores, qui tamē ægre, & durē puniūt male dicentes de principe terreno, tum quia ipsi frequenter sunt primi, qui dant operam talibus ludis. Et cum quæritur pro eis, respondent eorum famuli ad hoc instructi, q̄ dormiunt. Vnde accidit, q̄ me semel prædicante per Quadragesimam in quodā oppido maiores dicti oppidi non interfuerūt sermone postmeridiano dominicæ quartæ. Super quo admiratus, statim finito sermone declinaui ad quandā domum, mihi satis familiarē nāsciscitaturus de causa, & si aliquid sinistra cōtingisset Domino domus, qui alijs diebus satis benē frequēta uerat sermones nostros. Et ecce me ingrediente domū inueni dominos meos ad mensam sedentes, & libros regum reuoluentes. Super quo excessu ualde obstupui. Similiter, & illi non minus obstupuerunt præ confusione sua, rogātes, ut non scandalizarem eos in sermone. Ecce ergo quō dominatores populi Christiani iniquē agūt, tam in ordine ad alios lusores, q̄ in ordine ad seipos. Et breuiter huiusmodi lusores, ut habeant maius tempus ad ludendum, in die festo negligūt diuina, utpote missas, uesperas, p̄dicationes, & orationes, nisi fortē orent, ut Deus faciat eos uincere. Sed, ut dicit Chrysosto. in quadam homi. nescit diuina iustitia patrocinium dare facinori, seu criminibus. Patet ergo, quā multipliciter offendatur Deus, pariter, & proximus per ludum alearum. Et sic patet de tertio digito.

Quartus digitus manus lusoriæ uocatur restitutionis. Circa quod quæritur, utrum acquisitum in alea sit necessario restituendum, circa hoc sunt duæ opinionēs contrariæ. primam tenet Bonauentu. 4. senten. distinctio. 19. dicens. quod sic acquisitum est de necessitate salutis restituendū, aut in pios usus conuertendum. Et ratio eius est, quia talis ludus

Iudus est reprobatus iure ecclesiastico, ut patet in decre. distinct. 25. episcopus, ubi etiam additur poena depositionis, quò ad ecclesiasticos, & clericos, & excommunicationis quò ad laicos. Ex quo patet, q̄ talis ludus est peccatum mortale maxime cum nullus debeat excommunicari, nisi p̄ mortali peccato. Hoc tamen modificat Dom. Anto. 2. par. summæ sug. ti. 1. c. 13. §. 3. dicens, hoc esse uerum, quando quis ludit ex cupiditate, tanquam ex principali motiuo, & ad acquirendum aliquid notabile, si possit. Nā ludere quid modicum, ut pueri faciunt, vel ob recreationem, & moderate, nō uidetur mortale. Ad cuius cōfirmationem facit, q̄ lex ciuilis dicit, scilicet, quòd id, quòd in conuiuio uescendi causa ponitur, in eam rem familiam ludere permittitur. ff. de aleatorib. l. quòd in conuiuio. Item talis ludus est reprobatus iure ciuili, ut patet, ubi supra. l. solent, ubi expresse dicitur, q̄ leges vetant in pecunia ludere, nisi forsan in ludo, qui fit ad exercitium corporis, & ibi exemplificatur de ludo pilæ, & hastiludij. Et sic patet de prima opinione.

Secunda opinio est Beati Thom. 2. 2. q. 32. artic. ultimo. in solutio. ad secundum; qui dicit, q̄ refert loqui de illis, q̄ subduntur legibus imperialibus, & de aliis. Nam qui talibus legibus subduntur illi qui lucrantur, huiusmodi ludo, tenentur ad restitutionem, nisi forte, inquit, contraria consuetudo preualeat, aut nisi q̄s lucratus sit ab eo, qui traxit eum ad ludum. In quo casu non tenetur restituere, eò quòd ille, qui amisit non est dignus recipere, nec potest tale lucrū licite retinere, tali iure positiuo durante. Et ideo dēt in hoc casu de hoc elemosynam facere. De cæteris autem, qui nō subduntur legibus imperialibus, constat, quòd prædictum ius ciuile non obligat eos, hæc Beatus Thomas, qui uidetur ex uerbis innuere, quòd illi, qui non subduntur legibus imperialibus, ut Galli si lucrantur in ludo alex, non tenentur lucrum restituere illi, à quo lucrati sunt, dummodo fraudem nō commiserint, nec inuoluntarium ad ludum traxerint, nec similiter ab eo, qui rem suam alienare non potuit lucrati fuerint, ut est pupillus, religiosus, mentecaptus, prodigus, & similes. Nā in istis trib. casib. debet fieri restitutio, siue illi, qui perdidit, siue aliis. Sed præter hoc casus lucrās, nō tenetur restituere, nec similiter in pios vsus distribuere, quòd

Tarct. Secund. Pars III.

quod lucratus est, quinimmo potest tale, quid licitè sibi retinere, quamuis peccauerit acquirendo. Et ita uidetur esse simile iudicium in proposito, sicut de acquisito per lenocinium, & meretricium. Nam etsi meretrix turpiter acquirat non tamen turpiter accipit, secundum Aug. Sed potest lucrum sibi licitè retinere, aut inde eleemosynam facere, ut dicit beatus Tho. ubi supra. in corpore articuli. potest etiam dari exemplum de negociante die festo, vel in loco sacro, qui etsi peccet negotiando, non tamen peccat precium negotiationis recipiendo. Huius etiam opinionis est Magister Alexander de Ales 4. parte. 1. q. 86. artic. ubi dicit, quod ex quo pactum interuenit inter partes, quod quidem pactum placet utrique parti, similiter, & obligatio conditi, tunc, quod lucratur sine fraude, & aliis prius positis, non tenetur restituere. Nec tali est absolutionis beneficium denegandum, ubi non uellet restituere. Dicit tamen Magister Gabriel in suo quarto senten. quod pro securiori, talis est admonendus, ut restituat, uel in pios usus distribuatur.

Circa autem materiam istam possunt moueri aliqua dubia.

Primum igitur tale est. Vtrum ludus scaccorū sit clericis licitus. Respondetur, quod sic, aliquibus conditionibus suppositis. Prima est, quod tales ludant causa recreationis, & non ex cupiditate, neque pro pecunia, quia tunc notarent se suspectos de cupiditate. Secunda est, quod non palam ludant propter uitandum scandalum. Tercia, quod non sint assidui in tali ludo, neque ordinarij, sed tantum pro leco, & tpe, circa huiusmodi ludum uacent. Quarta, quod non omitant tpe debito interesse diuinis, ut liberius uacent tali exercitio. Quinta, quod non ludant cum personis inhonestis, aut si spectis, neque etiam cum mulieribus, quantumcumque honestis, eò quod non decet eos habere tam priuatam, & familiarē conuersationē cum eis, ut patet extra de cohabitatione clericorum, ac mulierum in pluribus capitulis. Sexta, quod abstineant inter ludendum ab ira, iuramento, mendacio, fraude, & huiusmodi. Legitur tamen in Vincentio historia li lib. 6. cap. 52. quod Petrus Damianus Episcop. Floren. quod solum interfuerat ludo scaccorum, imposuit durā poenitentiam, uidelicet, tria psalteria. Item lotionem pedum 12. partium perum, cum certa elemosyna, cuiuslibet porrigenda. *Quam*
qui-

quidem penitentiam dictus episcopus libèter acceptauit.

Secundum dubium est. Vtrum inspectores ludi prohibiti, utpotè, alearum, peccent mortaliter. Ad hoc respondendum est per distinctionem, aut enim tales præstant causam ludo, siue inducendo, siue pecunias mutuando, siue aliis modis, & tunc dicitur, quod peccant mortaliter. Aut non præstant causam, & tunc tantum videntur peccare uenialiter. Est tamen ualde periculosum assistere tali ludo, quia de facili inducit, & allicit in consensum. Item propter mala, quæ ibi committi solent. Specialiter autem prohibetur, & interdicitur clericis, ne talibus ludis prohibitis interfint, tum propter nimiam distractionem, tum propter scandalum, tum propter curiositatem. Vnde extra de uita, & honest. cleri. c. clericus officia. sic dicitur. Clerici ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis interfint. Similiter in auth. de sanctis episcopis. §. interdicimus, phibetur clericis, ne sint inspectores talium ludorum, qui innituntur fortunæ.

Tertium dubium est. Vtrum hospites, & similes, qui præstant talibus lusoribus domum, cameram, candelam, chartas, taxillos, &c. sine quibus non luderent, peccent mortaliter. Respondetur breuiter, quòd sic, eò quòd omnes tales consentiunt peccato ludentium. Modò Apostolus dicit Roman. I. quòd non solum digni sunt morte, qui talia agunt, uerumetiam, qui facientibus consentiunt. Vnde de talibus potest dici illud Psal. Nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum, idest, in præsentia hospitem uidentium, & non contradicentium perpetrant huiusmodi lusores nequitias, & peccata sua multa.

Quartum dubium est. Vtrum illi, qui faciunt, & uendunt decios, chartas, & similia instrumenta, peccent mortaliter. Pro solutione huius dubij notandum, quòd sunt duo genera instrumentorum. Quædam enim sunt, quibus homines communiter utuntur ad bonum, sicut sunt gladij. Et qui talia faciunt, aut uendant, non peccant ex natura operis, nisi plus ponatur, maximè cù talia possint ordinari ad debitum finem, utpotè, ad defensionem rei publicæ. Alia uero sunt, quibus homines, ut in pluribus, abutuntur, cuiusmodi sunt uenena mortifera, aleæ, taxilli, chartæ, & de talibus dicit dominus Ant. ubi supra allegatū est. §. 13. quòd tales factores

Tract. Secund. Pars III.

aut uenditores non videntur posse excusari a mortali peccato. Quinimò omnia peccata, quæ occasione illorum instrumentorum ab aliis perpetrantur, videtur posse merito illis imputari, & rei videntur esse omnium animarum, quæ propter hoc pereunt. Pro quo facit capitulum præcipue. q. 3. Item cum tales sint cooperatores omnium scelerum in de commissorum debet pœnam pro omnibus sustinere. Est enim regula generalis, quæ ponitur in iure civili, uidelicet. §. de cōtrahenda emptione, & venditione. l. quòd sepe, quæ dicit, quòd flagitiosæ rei, id est, quæ nullo modo per additionem alterius rei potest esse utilis usui humano emptio valere non pòt. Quinimò omnia mala, quæ ex tali re sequuntur, possunt uenditori imputari. Vnde nec fabricator talium instrumentorum, seu venditor absoluti potest, nisi talia in effectu dimittat, pro quo facit capitulum falsas. de p. dist. 5. Item cap. fratres. Item cap. negotium. Non est ergo securum de talibus viuere, quorum usus est, ut frequenter ad peccatum mortale, & est turpe lucrum. Dicit tamè Magister Gabriel super quarto sententiarum, quòd si tales operarij nõ uenderet huiusmodi taxillos, & chartas, nisi personis honestis, de quibus presumerent, quòd nõ uellent talibus instrumentis uti in casibus non concessis, sed tantum pro recreatione, aut pro his, quæ in conuiuio apponuntur, ut dicit lex superius allegata, & non indifferenter omnibus ribaldis, & infamibus personis, quòd excusari possent. Cuius ratio est, quia ubi aliquis ludus potest exerceri sine peccato, etiã instrumenta ludi possunt fieri, & uedi sine peccato. Modò non sic faciunt talium fabricatores, aut mercatores, quinimò in magnis ciuitatibus reperire est anteriores partes domorum multorum mercatorum, quas bouides Gallicè vocat plenas usq; ad os talibus mercantiis, & libris Regum, absq; eo, quòd intrinsecus latet, quas passim, & indifferenter omni poscenti vendunt etiam tortori ciuitatis, aut iudeo, si ad esset, nihil interrogantes propter conscientiam. Quo fit, ut tales in immensum, quandoque ditentur ex tali mercantia.

Quintum dubium est. Vtrum illi peccent mortaliter, assistendo ludo alearum mutuo se obligant. Verbi gratia. Sunt Sortes, & Plato assistentes ludo, & lusoribus. Sortes dicit Platonem. Ego dico, quòd iste lucrabitur, Plato autem idem dicit.

dicit de alio. Quo fit, ut sic altercando mutuò se obligent ad certam pecuniam, quàm aliter eorù debet lucrari. Quæritur ergo in isto casu, utrum ille, qui sic lucratur faciat, illã pecuniam uerè suam. Respondetur ad hoc, q. simili ter dicèdũ est ad hoc dubium, sicut dicendum est de ludo, in quo interuenit fors. Et ideo sicut ille, q. lucratur in ludo, in quo interuenit fors, peccat mortaliter, ita etiam, qui se mutuò obligant modo prædicto. Qui tamen sic lucratur, non tenetur ad restitutionem, nisi al. ud ponatur. Nulla enim lex, siue diuina, aut naturalis, ecclesiastica, aut ciuili mandât restitutionem fieri in prædicto casu. Et tamen consuetudo, ut talia erogentur pauperibus, sicut etiam de ludo h. s. rionatus consuetur, & similiter de acquisito per meretricium.

Sextum dubium est de pœna illorum, qui permittunt ludores ludere in domibus suis scienter, & quasi ordinariè. Respondetur ad hoc, quòd debent tales multipliciter puniri, prout decernunt iura, imperialia, & signanter tribus modis, ut patet. ff. de aleatoribus. l. i. quæ incipit, prætor ait. Primò quidem in hoc, quòd domus eorum debent publicari, siue confiscari ad utilitatem principis. Secundò uerò, quia si cõtingat magistris talium domorum uerberari ab ipsis ludentibus, non habent actionem contra eos ex tali iniuria, nec lex ciuili punit tales uerberates, nisi aliud ponatur. Tertio autem, quia si fuerit à talibus hospitibus aliquid substractũ. tempore, quo in eorum domibus luditur, siue ab ipsis lusoribus, siue ab aliis, non possunt repetere, neque agere cõtra eos, nec etiam tales accipientes puniuntur pœna furti. Patet ergo, quàm graui ter peccent illi, qui scienter recipiunt tales in suis domibus permittentes eos ibidè ludere. Et idè iudicium est de illis, siue sint laici, siue ecclesiastici, siue nobiles, aut ignobiles, qui scienter locant suas domos talibus lusoribus, aut receptoribus eorundem. Patet ergo de quarto digito, & cetera.

Quintus digitus manus lusorie dicitur punitiois, nam præter pœnas taxatas contra aleatores, tam per sacros canones, quàm per leges ciuiles, de quibus iam dictum est, puniuntur acrius in foro Dei huiusmodi lusores. Et hoc quidem dupliciter, uidelicet, in præsentem, & in futuro.

Primò igitur aleatores puniuntur à Deo in præsentem, siue

Tart. Secund. Pars III.

per grauem corporis ægritudinem, siue per insperatā, & subitam mortem, siue alijs modis. Vnde refert beatus Cyrilus Hierosolimitanus episcopus ad Augustinum scribens, ut patet in fine epistolarum eiusdem Aug. in epist. 206. q̄ fuit quidam adolescens, qui cum consumpsisset omnia, quæ habebat in ludo, tandem cepit blasphemare nomen gloriosi Hieronymi. Et ecce repente uidentibus, & stupentibus multis, qui aderant, fulmen de cœlo descendens ipsum interemit, narrat etiam idem Cyrillus in eadem epistola de tribus alijs gallandis, qui cum se disponerent ad ludendum, dicere ceperunt. Quamcunque potes exerce uim Hieronime, quia te inuito ludum nostrū pficiemus. Quo dicto suū ludum ceperunt, sed non perfecerunt. Nam terra ilico se aperuit & illos absorcuit, ita ut deinceps nihil de eis uisum fuerit. Refert idem, ubi supra, de quodam iuene ætatis 20. annorum, qui exemplo patris sui iam inhibitus erat ludis, sed una dierum cum sederet ad mensam, ut ludum inciperet, subito adest demō in terribili, & horribili effigie, qui omnes assistentes perterruit, & dictum infelicem iuuenem ipsis uidentibus rapuit. Sed quo eum detulerit, nulli hominum hætenus compertum est. Verum, ut puto eum detulit in infernum. Hæc Cyrillus ad Augustinum scribens de obitu beati Hieronymi.

Secundò aleatores puniuntur à Deo in futuro per eternā damnationem, sicut sequens exemplum insinuat. Refert. n. idem Cyrillus, ubi supra, de quodam nepote suo ætatis 18. annorum, qui ualde deditus erat huiusmodi ludo alearum. hic ergo in illa ætate mortem obiit. Quo mortuo uir Dei Cyrillus, qui nimio amore eum dilexerat, rogauit dominū, ut dignaretur illi reuelare statum suum. Et ecce eo orante tantus fetor ortus est in camera, in qua orabat, quod naribus suis tolerare non poterat. Cuius rei causam ignorās sursum eleuatis oculis uidit nepotem suum infelicissimum cætheris igneis circumligatum ex cuius naribus, & auribus, uelut ex ardentissimis fornacibus flamma horribilis, & fetidissima procedebat. Dixitque dicto patri cum ululatu, & suspirijs, scias me esse nepotem tuum, qui utinā nunquam fuisset natus. Si enim Tartareis māsionibus perpetuo deputatus, eò quòd ludis nimium fui inflammatus, & delectatus,

us, & hoc dicens disparuit ab oculis uiri Dei. Quo abeunte talis ac tātus fētor remansit in dicto loco, ut ipsum hæc e-
 nus nullus intrare auderet. Hæc ibi. Sunt pēnē infinita alia
 exempla de hoc conscripta, quæ à uarijs auctoribus narran-
 tur, sed dicta, quæ autentica sunt, sufficere debēt ad insinua-
 dum, quanto periculo, & discrimini se subiiciunt omnes a-
 leatores, & signanter assueti, & qui ex cupiditate ludunt.
 Caueant ergo sibi, tam clerici, quàm laici à talibus ludis, &
 ponant mercatores charitas suas, & decios ad ignem, pari-
 ter & cæteri talia instrumenta offensæ Dei apud se haben-
 tes, ne tandem ipsi projiciantur in ignem æternum.

DE ALTA MANU IUSTITIÆ.

Cap.

VII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi & terre,
 quia, *supple. peccavi nimis opere.*] Math. II.

Postquam in præcedenti capit. habitum est
 de manu lusoria, quæ multorū est causa per-
 ditionis, hic consequenter tractādum est de
 alta manu iustitiæ, quæ rationabiliter sequitur post manū
 lusoriam. Tum quia ad ministros iustitiæ spectat coercere
 insolentias ludentium, quod tamen raro, aut nunquam fa-
 ciunt. Tum quia tales plerunque se occupant ocio circa ta-
 les ludos, de hac itaque manu potest intelligi illud Psalm.
 Emitte manum tuam de alto. Et bene dicitur manus iusti-
 tiæ mitti de alto, id est, de cælo, siue ex Dei ordinatione, ma-
 ximè cum ipse Deus dicat Prou. 8. per me reges regnant, &
 legum conditores iusta decernunt. In hac ergo alta manu
 iustitiæ sunt quinque digiti qui significant quinque genera
 personarum requisitarum in iudicio humano, tam ecclesiā-
 stico, quàm civili, & hæ personæ sunt.

Iudex,

Actor,

Defensor

Testis,

Aduocatus.

Primus igitur digitus altæ manus iustitiæ, dicitur iudex.
 Et in isto digito sunt tres iuncturæ, secū dū quod sunt tria
 requisita in bono iudice. Primum respicit principium, secū-
 dum medium, tertium finem. Ip his enī tribus pūctis, seu

Ff 2

iuncturis

Tract Secund. Pars III.

iuncturis clauditur, & comprehenditur perfectus status, & conditio boni, & recti iudicis.

Primum igitur requisitum in iudice respicit principiu, ut, scilicet, assumatur ad tale officium homo, qui habeat conditiones illas, quæ ponuntur Exo. 8. & quas dictauit ipse Ietro cognatus Moysi, dicens ad eum. Proinde de omni plebe uiros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiã, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Hæc ibi. In quibus uerbis cõprehenduntur, & tanguntur quatuor pulchre conditiones requisitæ in eo, qui assumitur ad officium iudicaturæ.

Prima igitur conditio est sapientia. Ita ut de tali possit dici illud, quod canit ecclesia de uiro iusto, & trahitur ex prouerbijs Salomo. 14. cap. Sapientia requiescit in corde eius, & prudentia in sermone oris illius.

Secunda cõditio est timor Domini. Debet. n. bonus iudex magis timere Deum, quàm homines, nec propter homines debet deniare à iustitia. Cuius tamen contrarium multi faciunt, ne scilicet, perdãt gratiam maiorũ, aut ne incurrant indignationem eorum.

Tertia conditio est ueritas, quæ triplex est, scilicet, uitæ, doctrinæ, iustitiæ. Sed prohdolor hodie iuxta naticiniũ psalmistæ, diminutæ sunt ueritates, supple, triplices prædictæ à filijs hominum. i. a iudicibus malis, qui non merentur dici filij Dei, sed tantum filij hominum. Cum. n. Deus sit ipsa ueritas infallibilis, & per essentiam dicta, consequens est, quod homines mēdaces non sint filij eius, saltem per imitationẽ sed potius filij diaboli, iuxta illud uerbum Ambro. & recitatur 22. q. 5. caueate. Caueate, inquit, fratres mēdaciũ, quia oēs, qui amant mēdaciũ, filij sunt diaboli. Sed quõ diminutæ sunt ueritates à filiis hominum, i. a dominis iudicibus terrenis. Certè tripliciter. Primò, quidem faciendo, de festuca trahem. i. aggrauando causas, & casus leues, ut sic maius lucrũ habeãt. Secundò uerò è diuerso, diminuendo causas graues, fortè propter munera. Tertio aut breuem causarum expeditionem promittendo, sed illud breue frequenter in longum currit, etiam per annos plurimos. Ecce quomodo diminutæ sunt ueritates à talibus.

Quarta cōditio est studium auaritiæ, nam homines cupidi, & auari, de facili declinant à uera iustitia, propter munera, dicente scriptura. Deut. 21. Munera excecant oculos sapientum, id est, iudicium, qui debent esse sapientes, & Esa. 1. Omnes, supple, iudices, diligunt munera, sequuntur retributiones, fauent. n. libenter saltē uerbo his, qui illis tribuunt munera. Sed sequuntur eos qui retribuunt, iterū tribuūt, uidelicet, bis, ter, quater, & huiusmodi. Patet ergo de principio boni iudicis, scilicet, qualis esse debeat.

Secundum requisitum in bono iudice, respicit medium. Et hæc est secunda iūctura primæ digiti altere manus iustitiæ. Nam postquam aliquis assumptus est ad officium iudicaturæ, tam in curia ecclesiastica, quàm civili, summopere debet cauere, ne corrumpatur, aut declinet à uera iustitia, altero illorum modorum quos ponit Isido. de summo bono. lib. 7. cap. 58. & recitatur in decre. 11. quæstio. 3. quatuor modis, ubi dicit, quòd quatuor modis humanum iudicium peruertitur, uidelicet,

Timore,

Odio,

Cupiditate,

Amore,

Primò quidem timore, cū, inquit, Greg. metu potestatis alicuius ueritatē loqui pertimescimus. Propter quod salubriter consulit sapiens. Eccl. 7. dicens. Noli querere fieri iudex, nisi ualeas ueritate irrupere iniquitates, ne forte extimescas faciē potentis, & pp hoc, supple, deues à recto tramite iudicij. Debet ergo bonus iudex non hoīes timere, sed Deū, cuius minister est magis quàm principis terreni. Exēplū illius præsidis supremæ curiæ parlamenti Parisien. ad quem cum mandasset rex, quòd sub pœna priuationis ab officio suo sententiam proferret ad uoluntatem eius, circa aliquam materiam, cui inordinatè afficiebāt, respondisse fertur. Malo officij perdere, quàm scienter Deum offendere. Sicq; officio, & regno priuatus fuit, sed postmodum reuocatus, & honoratus.

Secundò peruertitur humanum iudicium cupiditate, dū inquit Isid. premio, seu munere animus iudicis corrumpit. Quod ubi potest probari, sententia est inuidia, ut dicit lex Imperialis in Auēten. colla. 5. Et hæc lex est canonizata 2. q. 6. c. ei, qui appellat. §. uenales, ubi expressè dicit, quòd uenales

Tract. Secund. Pars III.

les sententiæ, quæ in mercedem à corruptis iudicibus proferuntur, infirmæ sunt, & inualidæ. Insuper tales iudices grauius puniendi sunt.

Vnde legitur in chronicis Regum Franciæ, quod anno domini MCCXXXVI. Rex Philipus Valesius fecit suspendi ad patibulum Hugonem Cruciatum Præsidentem curiæ parisiensi. eo quod pecunia corruptus iniquum protulisset iudicium.

Refert etiam Valerius Maximus lib. 6. ca. 10. de Cambise Rege, qui cuiusdam iudicis modo prædicto corrupti pellem ex eius corpore detractam iussit extendi sellæ, siue sedis, ubi cæteri iudices sederent, ut eius exemplo discerent rectè iudicare, & non pro muneribus. Insuper uoluit filium iudicis in locum eius statim substitui, ut ipse primus tam horrendi iudicij sedem occuparet. Præterea lex diuina talibus maledicit, dicēs. Esa. 5. Veli, qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo, scilicet, dando iniquam sententiā pro eo contra pauperem. Item Deut. 12. Hæc alia maledictio, ubi dicitur. Maledictus, qui peruertit in iudicium aduergens pupilli, & uiduę. Itē ibidē Maledictus, qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis & dicet omnis populus amen. Item eiusdem Esaie. 10. Veli qui iniustitiam scripserunt, ut opprimerēt in iudicio pauperem, & uim facerent causæ humilium populi mei, ut essent præda uiduarum, & pupillorū, quid facientis in die ultionis. Ecce, quomodo lex diuina maledicit iudicibus, qui pro muneribus iustificant impium. Quibus non obstantibus adhuc multi eorum charē uēdunt diuitibus iustitiam. Ita, ut dicat Isid. de summo bono lib. 3. capitulo 58. & similiter recitatur 11. quæst. 3. pauper. Diues citò corruptus iudicem muneribus. Pauper autem, dum non habet, quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra ueritatem opprimitur. Citò uolat auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. Hæc ille. Dicit etiam idem Isido. ubi supra capit. 55. quod grauius lacerantur pauperes à prauis iudicibus, quàm feruentissimis hostibus. Nullus enim prædo tam cupidus est in alienis, quàm iudex iniquus est suis Latrones in latrocinio faucibus insidias latentes. ponunt isti palam rapacitatis

tatis auaritia sœuiunt. Hostes in alienorum sanguinem tantum intendunt. Iudices autem, quasi crudelissimi carnifices, ciuium, oppressione sua, subiectorū vitam extinguunt. Item post pauca ibidem subdit, dicens. Sæpe iudices prauis cupiditatis causa, aut differunt, aut peruertunt iudicia. Nec faciunt cepta negotia, quousque marsupia eorum, qui causantur, exhauriant. Hæc ille.

Pro quo notandum, quod ad vitandum omnem occasionem auaritiæ, & cupiditatis iura vetant, ne iudex munera accipiat, eò quod munerum acceptio veritatis est præuicatio, ut habetur 1. 1. q. 3. qui recte. Dicitur etiam ibidem. c. non licet iudici videri iustum iudicium, quamuis liceat aduocato vendere iustum patrocinium & iurisconsulto rectum consilium. Et ideo, ut non sint faciles ad recipiendum munera, & venalis sit apud eos iustitia, dantur eis de publico erario stipendia, quibus debent esse contenti, alias dimittant officium iudicaturæ. Hoc enim libere facere possunt toties, quoties. Sed ut communiter dici solet si stipendia parua sint, practicæ tamen magnæ sunt. Hoc autem ad oculum videmus in magno fastu, & statu, quem ducunt. In sumptuosis ædificijs, quæ construere faciunt. In pinguissimis redditibus, & latissimis possessionibus, quas acquirunt, in filiabus maritandis, pro quibus dant pecuniam non computandam per centena, sed per millia. Item in graui pondere auri, & argenti, quod communiter cõserunt pro emendo officio. Postremo practicarum immensitatem moderiorū iudicū, attestantur diuitiæ plurimæ, quas post obitum relinquunt. Non quidem tantum de successione parentū, quantum de practica sua. Heu tales non fuerunt illi consules, & iudices, quamuis infideles, qui olim apud Romanos regebant remp. Vnde refert Valerius lib. 3. cap. 3. de quodam consule Romano dicto Menenio Agrippa, quod tam inops decessit, quod sepultura caruisset, nisi populus pecuniam ad hoc necessariam vltro tradidisset.

Refert etiam Aug. lib. 5. de ciuit. Dei. cap. 18. post Eutropium libro 1. cap. 5. similiter de quodam Consule Romano dicto Lucio Valerio, qui cum defunctus fuisset in suo cõsulatu, adeo pauper inueatus est, ut nummis à populo collatis funus eius curaretur. Narrat et idem Aug. vbi supra. post

Tract. Secund. Pars III.

Titum Livium, de urbis origine lib. 3. de Quintio Cincin-
to, qui cum adeo pauper esset, ut non ultra quatuor iugera
terre possideret, que suis manibus colebat, eadem voce om-
nium dictator Romanus factus est. Qui postmodum mira-
biliter de hostibus triumphans semper tamen in eadem pau-
peritate remansit, & officio expleto ad agriculturam ultro re-
dijt. Vbi notandum, quod olim apud Romanos dictator erat,
velut imperator cuius officium non ultra sex menses exten-
debat. Cōsul simul erat, quasi imperator, & eligebatur à po-
pulo, cuius cōsulatus terminabatur in fine anni, nisi de no-
uo reeligeretur. Et dicebatur cōsul, eò quod omnia cū cōsilio
agebat. Causa autem quare, tam dictatores, quàm consules apud
iplos Romanos, tam exiguo tempore tolerabatur in offi-
cijs suis, erat, ne si multo tēpore in dictis officijs steterent,
populum exactioib. grauassent. Vnde refert idem Aug. ubi
supra. de quodam, qui cum bis consul factus fuisset, ad hoc
assumptus ex senatu pauperū hominū, postmodum repul-
sus fuit à consulatu, eò quod emerat vasa argentea decem pon-
derum argenti, quasi in hoc malum exemplum futuris con-
sulibus præbuisset, ut dicit commentator ubi supra. Vtinā
ergo moderni iudices, & præsidēs ista diligenter notarent,
& à suscipiendis tot, & tantis muneribus, ex quibus ditan-
tur à progenie in progenies abstinerent.

Tertio peruertitur humanum iudicium odio. Sunt enim
aliqui iudices, vtriusque curiæ, qui ex quo habent dentem
contra aliquem, nūquam desistunt, quousq; vindictam sū-
pserint de eo. Quo fit, ut si cōtingat tales habere processū,
aut litem coram eis, tunc laborant subvertere iudicium, &
iustitiam contra eos. Quod valde iniquū est, & impium, vñ
de, & ad restitutionē tenentur. Nota ad propositū historiā
de Iezabel, quæ odio commota aduersus Naboth, eo quod noluit
set tradere vineā suam viro suo regi Achab, procuravit, ut
falsum iudicium daretur contra eum, videlicet, lapidationis
3. Re. 21. Et breuiter odium sæpe facit peruetere iudicium,
vnde ista est vna de causis, propter quas licet subterfugere
sententiam iudicis per interpositam appellationem.

Quarto peruertitur iudiciū humanum amore, dum, scī
licet, amico, vel p̄pinquo fauere cōtendimus. Vnde de ista
duobus modis peruertendi iudicium simul loquens Iſid. de
sum.

sum. bono. li. 2. c. 57. dicit sic. Qui cōsanguinitatis, vel amicitie fauore, siue inimicitiarū odio iudiciū peruertunt, siue dubio in Christum, q̄ est veritas, & iustitia, peccare noscuntur. Hęc ille. Bene ergo, & salubriter dominos iudices admonet regius propheta, cum ait. Rectē iudicate filij hoīum. Rectum. n. dicitur, q̄ non plus pendet ad vnā partem, quā aliā. Sic etiam iudices dicendi sunt rectē iudicare, q̄ non mouentur ad iudicandum odio, aut amore, sed æquitate. Nō etiam debent declinare ad dexteram, neq; ad sinistrā, sed via regia debent incedere. Pro quo notandum, quōd illi declināt ad dexteram, qui iudicant ex amore, aut humano fauore. Illi autem ad sinistram, qui iudicant ex odio, & rancore. Illi verō via regia incedūt, qui æquitate attendunt, & tales rectē iudicant. Sed certē paucos hodie habet mūdus, qui taliter iudicent.

Tertium requisitū in bono iudice respicit finem. Et hæc est tertia iunctura dicti primi digiti altæ manus iustitiæ. A fine enim denominatur actio humana bona, vel mala, laudabilis, vel vituperabilis: virtuosa, vel vitiosa. Et ideo iudex debet in iudicando præstiturere sibi bonū, vt, scilicet intendat punire delicta, & reddere vnicuique, quōd suum est. Debet etiam attendere, quōd habet iudicē supra se, scilicet, Deum, apud quem redditurus est rationem, non solum de iniustitia, si quam perpetraverit, verū etiam de iustitia scilicet, si bono fine eā fecerit. Vnde Psal. in persona Domini. Cum accepero tempus, scilicet, in die iudicij, quia tunc vltra non erit tempus, ego iustitias iudicabo. Vnde. C. de iudicij. l. rem non nouam. dicitur, quōd iudices post præstitū iuramentum, debent omnib; decidere secūdum veritatem, & legū obseruationem. Item debent coram se tenere euangelia, vt considerent, q̄ illis contemptis, non magis iudicabunt, quā iudicabuntur. Hinc est, q̄ interdum super sedē iudicis solet depingi Ch̄s in forma iudicis, ut iudex mortalis consideret, q̄ habet superiorem iudicem regnātem in cælis, qui uenturus est iudicare uiuos, & mortuos, & sæculum p̄ ignem. Propterea legitur 2. Paral. 10. quōd Iosaphat rex Iuda constituit iudices in cunctis ciuitatib; Iuda, & dixit illis, uideate, quid facitis. Non enim hominis exercetis iudicium, sed Dei. Et quodcunq; iudicaueritis in uos redun

Tract. Secund. Pars III.

redundabit. Sit timor Domini uobiscum, & cum diligentia cuncta facite.

Ad hoc autem propositum multum facit sequens exemplum. Legitur enim, quod cum in Francia quidam agricola foderet in agro suo, inuenit humanam linguam uiuam, & loquentem. Super qua uouitate ille admiratus, interrogauit, quis esset. Tunc respondit se fuisse linguam hominis pagani, qui iudex fuerat proxime ciuitatis. Et quamuis mortuus fuisset sine vera fide, quia tamen nunquam dederat iniquam sententiam, ideo Deus seruauerat animam eius. linguam eius, quousque baptismum reciperet. Propter quod rogauit dictum agricolam, ut hoc significaret Episcopo ciuitatis, rogans, ut veniret ad baptizandum eum. Et hoc, inquit, erit signum, quia uera dico, si percepto sacro baptisate, lingua mea in puluerem conuertatur. Factum est ergo, ut petiuit, & mox predicta lingua cunctis uidentibus, qui aderant, in puluerem redacta est. Caueant ergo Domini iudices, ne fiat de numero illorum, quos reprehendit Ps. dicens. Usquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis, sed magis iudicent egeno, & pupillo, iustificantes humilem, & pauperem, supple, in causa iusta. Et sic patet de primo digito.

Secundus digitus alte manus iustitie dicitur actor, seu peccator, siue accusator. Non enim debet iudex aliquem condemnare absque parte, ut notatur 2. q. 1. de manifesta. ubi dicit Stephanus Papa, iudicis non est sine accusatore damnare. In cuius rei signum Dominus Iudam, cum fuisset fur, quia non est accusatus, minime eiecit a consortio suo. Idem habetur 23. q. 4. si quis potestatem. Hoc idem etiam uolunt iura ciuilia, ut patet. ff. de mune. & hono. l. rescripto. §. si quis accusatorem. Ista tamen iura intelligenda sunt, ubi crimen est occultum. Nam ubi casus est notorius, & euidentis, tunc publica fama accusat reum.

Notandum est autem, q. in hoc digito, sunt tres articuli, seu iuncturae, secundum quod actor in iudicio potest tripliciter peccare.

Primo quidem de uero crimine alium accusando, sed tamen liuore inuidie, aut uindictae procedendo. Constat enim, quod quicquid liuore malo fit, inordinate fit. Hinc Ambr.
de

de offic. lib. i. cap. 30. Affectus, iquit, tutius operi tuo nomē imponit. Hoc igitur attendere debent illi, qui in cholera multa dicunt aduersus proximos suos afferentes se ad probationem. Et quamuis uera dicant, tamen in hoc peccatum habent, quòd in uindictam sic loquuntur.

Secundò uerò falsum crimen imponendo. Et hoc modo peccauerunt illi duo presbyteri, qui Susannam falso accusauerunt. Danie. 13. Similiter, & impii Iudæi falso accusantes Christum coram Pilato.

Tertio autem repetendo aliqua bona, tanquā sibi debita, quæ tamen coram Deo sic sibi non deberi. Et talis accusans tenetur reo de omni damno. Hoc autem tãgit nonnullos malitiosos, & fallaces uiros, qui se faciunt, quandoq; bis soluere de eodem debito. Contingit enim quandoque simplices illi debitores se aquitare de debito in priuato, etiam non recipiendo instrumentum, se quitantiam. Et quia debitum fuerat contractum per publicum instrumentum aut in presentia testium, seu aliàs publicè factum, ideo iterum petunt debitum, siue ab ipsis, siue ab eorum filiis, & heredibus post mortem, negantes se aliquid recepisse. Ecce quomodo multi auari, & malitiosi uiri iniuste uexant pauperes, & simplices coram iudice. Quia ex quo probatur debitum, & non probatur illius solutio, iudex qui ex officio habet iudicare secūdum allegata, & probata, ut notatur. ff. de offi. p̄sidi. l. illicitas, quæ quidem lex est canonizata. 3. q. 7. iudicet: & similiter, extra de offic. ordin. c. si sacerdos statim condemnabit pauperem ad solutionem, qui tamen a parte rei est quitatus, & liber à tali debito.

Tertius digitus altę manus iustitię dicitur defensor. Cui libet enim reo datur in iudicio locus, & opportunitas se defendendi, nisi forsan facti euidencia contra eum laboreat. Pro quo notandum, quòd in hoc digito sunt tres iuncturę secundum quod accusator potest conuenire defensorem, seu reum in iudicio tripliciter. Vno modo in materia debiti. Alio modo in materia iniuriarum. Tertio in materia criminali. Exemplum de primo. Sortes mutauit Platoni centum aureos restituēdos infra annum, uel fortè tenetur sibi ad certam summam ratione contractus facti inter eos.

Quo non soluente, Sortes facit eum citari coram iudice ecclesia stico,

022 *Tract. Secund. Pars III.*

clericali, uel adornari coram iudice laico. Et tunc interrogatus Plato, de ueritate, secundum formam iuris, iurat satis fecisse Sorti, aut nihil illi deberet. Si ergo iurando peccat mortaliter, tum quia peierat, tum quia proximum mitem damnicat. Et hoc maxime habet uerum ubi Plato habet conscientiam de opposito. Quod si credat, uel opinetur illi satis fecisse, adhuc peccat absolute iurando, eo quod exponit se periculo periurij. Sed debet dicere se credere illi satisfacisse. Nihilominus illa credulitas non liberabit eum a solutione debiti in foro exteriori. Quod si huiusmodi debitum, quia forte erat paruum, omnino subterfugiat mentem eius, & fecerit debitam indaginem de ueritate cognoscenda, adhuc non potest licite iurare, se nihil deberet Sorti. Potest tamen licite debitum negare, & dicere, quod non credit quicquam illi deberet. submittendo se probationi, si quia possit adduci contra eum. Exemplum de secundo Sortes in cholera, & passione multas iniurias, & opprobria, conuicia, contumelias & similia protulit in Platonem. Post hoc ipse Plato conuenit Sortem, coram legitimo iudice, qui eum interrogat per iuramentum de ueritate dicenda. Ito casu posito, quid debet respondere Sortes, qui forte non recordatur iniuriarum dictarum, Responsio, siue recordetur iniuriarum dictarum per eum, siue non: non potest absolute licite negare factum, quamuis communis practica sit in oppositum. Si enim remordente conscientia negat factum mentitur. Non tamen propterea tenetur fateri ueritatem, sed potest tacere. Si uero non recordatur, adhuc non debet absolute negare factum, sed debet dicere eo modo, quo in mente tenet scilicet, quod non recordatur, & quod alter probet, si uelit. Exemplum de tertio. Sortes occidit Platonem, occulte tamen, & nemine sciente. Super quo facto iudex eum interrogat secundum formam iuris. Quid ergo illi respondere habet Sortes? Certè non habet necesse illi fateri, ueritatem, sed potest respondere, & dicere. Vbi sunt, qui me accusant. Quod si per pœnas, ut puta, per torturam, aut incarcerationem uellet iudex eum compellere ad dicendum ueritatem, in tali casu posset per appellationem, uel per aliam uiam subterfugere iudicium eius. Quia ex quo factum est omnino occultum, ille non est iudex eius, sed solus Deus,
Nec

Nec tamen debet dicere se non fecisse tale homicidium, quia per casum mentiretur. In duobus tamen casibus tenetur sub pena peccati mortalis fateri iudici suo veritatem.

Primus est, si peccavit ad instantiam ex parte eius, ut puta, quia alias fuit conuictus iuridice de aliquo graui casu. Nam secundum Theologos conuictus de uno maleficio potest interrogari de alio, & tunc tenetur veritatem dicere, quamuis secundum maleficio sit occultum. Secundus casus est, quando habetur semiprobatio, ut potest depositio, seu denuntiatio unius, vel cum aliqua indicia apparent. Et quod hic dicitur de casu criminali, intelligendum est etiam, & extendendum ad casum civilem. Et sic patet de tertio digito predictae manus.

Quartus digitus alterae manus iustitiae dicitur iustis. Nam propter defectum euidentiae facti, aut quia reus renuit fateri veritatem, adducunt testes. Vide in hoc digito sunt tres iuncturae, seu articuli, secundum quod contingit testes tribus modis mortaliter peccare.

Primum quidem deponendo, scienter falsum. Et hoc graue peccatum est, ut potest dicitur contra illud Domini preceptum. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Exo. 20. Nec certe tales sunt praecise mendaces, uerum et per iuri. Nam priusquam admittantur ad testificandum, prius exigitur ab eis iuramentum de ueritate dicenda, prout se fit, & nouerunt. Et tales testes falsi tenentur ad restitutionem omnium, quae alter iniuriam passus amisit propter eorum testimonium.

Secundo uero peccant huiusmodi testes, cum id, quod est illis dubium, asserunt sibi certum. Ex quo patet, quod exponunt se periculo peccati, & damnificationis alterius, maxime cum peccat esse totaliter contrarium illius, quod deponunt, & dicit. Et ideo ut dicit B. Tho. 2. 2. q. 70. art. 4. in sol. ad primum, testis debet in ferendo testimonium pro certo asserere, id, de quo est certus, & similiter sub dubio id, de quo est dubius, debet proferre. Deinde subdit dicens. Sed quia contingit ex labilitate humanae memoriae, quod quis reputat se quandoque certum de eo, quod falsum est, ideo si quis cum debita sollicitudine recognoscit astitimat se esse certum de eo, quod falsum est, non peccat mortaliter hoc asserens, quia non dicit falsum testimonium pro se, & ex intentione, sed pro accidens contra id, quod intendit.

Hec

Tract. Secund. Pars III.

Hæc ille. Addit autem dominus Anto. 2. parte, tit. l. c. 19. §. 7. quòd talis non excusaretur à peccato, si ex impræmeditatione, & negligentia, quauis nò ex malitia diceret falsum, nec etiam teneretur ad restitutionem, si inde proximus dānum incurreret. Pro quo facit. c. si culpa extra de iniurijs, & damno dato.

Tertiò peccant tales testes, cum accipiunt pecuniam pro testimonio etiam uero ferendo, eò quòd in hoc faciunt contra iura, quæ hoc prohibent, & hoc ad uitandum corruptionem ueritatis propter pecuniam. Et hoc est, quod ait Aug. Epist. 54. ad Macedonium scribens, & similiter recitatur 11. q. 3. non licet. Non licet, inquit, testi uerum testimoniū uendere. Multo magis ergo peccat testis, cum accipit pecuniam ad falsum testimonium dicendum, siue ad tacendum, ne dicat ueritatem. Potest tamen huiusmodi testis deponēs ueritatem petere expensas ab eo, qui ipsum producit, & præsertim, si pro testimonio ferendo facit dictas, uel etiam, ubi dimittit propter hoc operam suam, & lucrum. Si ergo testis recipit pecuniam pro ueritate dicenda, habet illam restituere ei, à quo accepit. Si uero pro falso testimonio ferendo, tunc debet illam dare illi, in cuius iniuriam illam accepit, aut in usus pauperum distribuere. Hæc enim sunt de mēte domini Anto. ubi supra. Patet ergo quomodo testes peccāt tribus modis inferendo testimonium, siue pro, siue contra. Est, & alius modus, per quem huiusmodi testes corrumpi possunt. scilicet, timor. Sunt enim, qui rogant, ut non adducantur in testes contra talem, uel talem, timentes, ne illis noceat, siue in corpore, cum sit periculosus de manu, siue in rebus suis, quia fortè diues est, & potens. Sed profectò tales debent timere Deum, & non homines. Et ut habetur. C. de testibus. l. eos testes. Testes debent esse tales, qui præferant ueritatem gratiæ, & potentatui. Debent etiam attendere, quod depositio magnæ auctoritatis est, & efficacis, siue pro siue contra deponunt. Nam, ut habetur in eodem. C. de fide instrumentorum, libro in exercendis licibus. Testes, & instrumenta eandem uim obtinent. Propterea dicit Isid. de sum. bon. lib. 3. cap. 59. §. qui metu potestatis ueritatē occultat, eiusdē ueritatis iracundiam sibi cælitus prouocat, quia plus pertimescit hominem, quàm diuinam trepidet indignationem.

Hæc

Hæc ille. Et sic patet de quarto digito.

Quintus digitus prædictæ altæ manus iustitiæ dicitur aduocatus. Quia enim plerique contententes in iudicio sunt absque literis, alij autem etsi sint literati, non tamen bene cognoscunt subtilitates iuris, alijs uerò prohibet in propria persona aduocare, mulieribus, & pluribus alijs, ideo expedit, ut in iudicio, tam ecclesiastico, quàm ciuili sint aliqui aduocati, qui patrocinentur pro alijs. Propterea. C. de aduocatis dicitur uersorum iudicium. Laudabile dicitur, quòd aduocatorum officium necessarium est, & laudabile. Item ibidem. l. aduocati, dicitur, quòd aduocati, qui dirinaut facta ambigua causarum, non minus prouideor humano generi, quam si præliis, atque vulneribus patriam, parentesque saluarent. Et id, ut ibi dicitur, sicut pro conseruatione reip. milites sunt necessarii, ita etiam pro defensione iurium aduocati sunt necessarii in politia humana. Et quamuis de aduocatis multa scripserimus in magno rosario, sermone de rosa aduocatio nis, nihilominus adhuc superest locus in præsentia, in quo aliquid ad increpationem malorum aduocatorum dicendum est.

Notandum est ergo, quod in hoc digito cõtra morè aliorum digitorum sunt plures articuli, siue iuncturæ, cum tamen deberent tantum esse duo, tanquam in pollice. Tot ergo iuncturas habet iste digitus, quot literas habet iste terminus aduocatus, quarum quælibet significat speciali peccatum, quod incipit per huiusmodi. litteras, & quod reperitur sermè in omnibus aduocatis, quod sic patet. Nam ipsi sunt

- Alienæ substantiæ raptores,
- Dilationum multarum procuratores,
- Vani, & fallaces promissores,
- Odiorum, & litium amatores,
- Causarum iniquarum susceptores,
- Auidi salarij receptores,
- Traditionum pessimarum fabricatores,
- Veritatis agnitæ subuersores,
- Salutis propriæ neg lectores.

Primò igitur dico, quòd aduocati saltem plurimi etiam utriusque curiæ sunt alienæ substantiæ raptores. Sugunt enim mel de petra, & oleum de saxo durissimo, ubi per pe-

Tract. Secund. Par. III.

tra intelligi possunt pauperes agricola, qui conculcantur à potentibus, & diuitibus multipliciter. Cunque recurrunt ad aduocatos, & consiliarios pro consilio habendo, statim consulant, ut se defendant per iustitiam. Sed huiusmodi consilium non dant, tam pro ipsorum oppressorum subleuamine, quam propria commoditate, intédant enim, quod tales assumant eos in patronos, & aduocatos in defensione cause suæ. Quod cum factum fuerit, sugunt mel de petra, idest attrahunt ad se modicum fructum, & paucos denarios acquisitos magno labore, & sudore corporis dictorum agricolarum. Ita ut tales soliti sint dicere quilibet pro se. Habeo unum processum in assilijis, vel in suprema curia, qui me totaliter comedit. Nam quicquid possum lucrari, uadit illi. Ecce quomodo domini aduocati, consiliarij, procuratores, & similes sugunt mel de petra. Insuper sugunt oleum de saxo durissimo. Saxum enim durissimum significat multos nobiles, & diuites auaros, uel etiam ecclesiasticos beneficiatos. Tales enim frequenter sunt durissimi ad modum saxi ad pauperes, & ad opera pietatis. Nihilominus si contingat eos habere aliquem processum, siue in curia ecclesiastica, siue seculari, tunc domini aduocati bene sciunt sugere oleum de saxo durissimo, idest, bona scuta, & ducatos boni ponderis de marsupijs eorum. Tali ergo oleo solent prædicti ungere manus aduocatorum, & iustitiæ ministrorum, non audeo dicere, & iudicum.

Nota facetiam de quodam rustico habente processum in quadam curia. Hic ergo cum uidisset multos expeditos in paucis temporibus, & se quasi obliuioni traditum, interrogauit unum ex illis, quid nam fecisset dominis officarijs, unde tam bonam expeditionem habere meruisset. Certe, inquit, ille, ego vixi optime manus eorum. Fac ergo similiter, & si militem expeditionem obtinebis. Ille ergo in simplicitate sua ambulans domum reuersus accepta sagina, die sequenti uenit ad aduocatum suum. Quem cum salutasset, & manus eius ad tergum uergas conspexisset, cepit optime eas ungere dicta sagina. Quæ aduocatus sentiens interrogat, quid circa eum operatur. Ille autem fatetur ueritatem dicens, sic tibi esse consultum pro meliori expeditione suæ causæ. Sed profecto talem unctionem non quærebat ille aduocatus, si

cut, neque cæteri. Et breuiter tot officiariorum, habet pau-
peres in iudicio causas habentes, inungere manus, q. tandē
n hi eis remanet, nisi forsā pœna, & labor. Et ideo in hoc
similes sunt pauperibus ouibus, quæ sentientes uentum,
& pluuiam illis aduersari, refugiunt, quasi pro remedio, ad
umbram ruborum, & spinarum, atque sepium credentes ibi
habere suum refugium. Sed profecto nunq̄ inde euadunt,
nisi relinquendo aliquid de lana sua, quia quilibet rubus,
per quem transeunt, rapit gal. sum roquet de laine, sicque
pauperes ouiculæ denudantur propria ueste. Ita in propo-
sito pauperes agitati uento tribulationis, quam patiuntur
ab opprimentibus eos, interdum recurrunt ad aduocatos
pro consilio, & ad officarios regios pro remedio, quibus o-
pus est aliquid semper offerre pro captanda eorum ben. uo-
lentiā. Quo fit, ut sic propria substantia interdum denude-
dentur, & tandem mendicare compelluntur. Iste est finis
pauperum in iudicio litigantium.

Secundo aduocati sunt dilationum multarum procura-
tores. Cum enim uident, quod causā, quā defendunt, non
bene uadit, tunc solent querere dilationes in grauamē par-
tis aduersæ, quā fortē sic uexare, & attediare uolunt, ut to-
tum relinquat, & suus clientulus uictor euadat. Quamuis
enim ipsi causam sui clientuli diligenter fouere habeant, &
debeant de contingentibus eam nihil omitendo, ut cauetur
in iure canonico 3. q. 7. infamis, & similiter in iure ciuili. C.
de iudiciis. l. properandum. Non tamen eis indulget, ut par-
tem aduersam iniuste grauēt. Quinimmo de omni damno
sic scienter, & malitiosē illato parti aduersæ tenentur ad in-
tegram, & plenā restitutionem, prout potest trahi ex dictis
B. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3. Tandem autem cum uident sniam
contra suum clientulum dari, sepe prouocāt eum ad ap-
pellandum. Qui si de eorum consilio appellauerit, & per sui e-
riorē appellatio iniusta declarata fuerit, tenentur ad iteresse
tā clientuli sui, q̄ partis aduersæ, q̄a qui occasionē dāni dat,
dammū dedisse v̄, extra de iniuriis, & dāno dato c. si culpa.
Debet ergo bonus iudex præscindere tales dilationes cau-
telosorū aduocatorū, prout pulchrē, & aptē insinuat Ber-
ad Eugenium de consideratione, ita dicens. Nil itaque
absque labore manifestā facit ueritatem, ut breuis, & pura
Guil. Pep. super Confit. G g narra-

Tract. Secund. Pars III.

narratio. Ergo illas, quas ad te necesse erit intare causas, diligenter, & breuiter decidere assuescas, frustratoriasque & uenatorias præfende dilaciones. Hæc ille. Ex quibus uerbis patet, quod aduocati, & procuratores quærentes uanas dilaciones possunt uocari uenatores, quia sicut uenatores uenatur bestiam de rubo in rubum, sic & cautelosi aduocati trahunt causas de una sede in aliam, & hoc totum, ut uexent partem aduersam, & impediant causæ consummationem, scientes suos clientulos ius in causa non habere.

Tertiò aduocati procuratores, iudices, & similes iustitiæ ministri sunt uani, fallaces, promissores. Sæpe enim promittunt litigantibus breuem causæ expeditionem. Sed illud breue sæpe in longum protenditur in hoc totaliter contrariò agentes ad dominum Deum. ipse enim dixit Ezech. 4. Diem pro anno dedit tibi. Ipsi uerò econtrario dant annum pro die. Et interdum annos multos pro diebus paucis, in quibus commodè poterat causa decidi, quæ per annos plures trahitur, hoc totum ad suam utilitatem. Si enim causæ de plano terminarentur sine paucis diebus, ut frequenter fieri posset, talis officarij, & causidici multum perderent de predicta sua. Sed tales allegantes excusationes in peccatis dicunt, quod oportet obseruare sollennitates iuris, & laudabiles consuetudines curiæ, quæ concedunt multas dilaciones reis, siue defensoribus, quibus semper fauendum est, plusquam actori, siue petitori. Et ita, nescio tamen, ubi adinuenerunt moderni aduocati tot exceptiones, & dilaciones, quia neque in rubrica, extra de dilationibus neque in quocunque alio passu iuris, aut saltem ostendant. Quinimmo tales dilaciones tam prolixæ reprobantur per iura ciuilia, ut patet. C. de iudicijs. l. properandum, ubi præcipitur lites citò terminari, & ne fiant penè immortales, & uitâ hominum excedant. Vnde ibi præfigitur tempus, in quo nonnullæ causæ terminari habent, hoc post litem contestatam. Sic enim ibi legitur. Censemur omnes lites super pecuniarij causis, quantæcumq; quantitatis existentes non ultra triennij metas post litem contestatam esse protrahendas. Ibi tamen excipiètur causæ quæ pertinent ad ius fiscale, utpotè, quando

est

est quæstio de fundo fisci, uel de tributis. Causæ autem criminales in minori tempore debent terminari, scilicet, infra biennium, ut dicit prædicta lex properandum. Insuper ibi §. fin autem, utraque taxatur pœna pecuniaria aduersus iudices cõtrarium facientes, quæ est decem librarum auri, quoad maiores. Minores autem deponuntur ab officio, & cõ hoc taxantur ad tres libras auri. Si uerò factõ, uel negligentia aduocati, causa infra triennium non terminetur, ijdem aduocati puniuntur in duabus libris auri, ut patet eadem l. §. illo procul dubio.

Quartõ aduocati, & iniqui iustitiæ ministri, sunt odiorum, & litium amatores. Quemadmodum enim chirurgici, & medici, iuxta vulgatum sermonem, non quærunt, nisi apostemata, & plagas, sic causidici, & practici non quærunt, nisi odia, & lites, quibus suscitantur processus inter partes, quia alienum malum reputant suam utilitatem, & profectum. de quorum quolibet potest rectè intelligi illud Prouerbiorum 17. Semper iurgia quærunt malus, supple, aduocatus cupidus, uel astutus cliens. Si enim contingat aliquos contendere uerbis in audientia clientum, rarõ, aut nunquam laborabunt ad eorum pacificationem, sed permittitur eos de uerbis uenire ad uerba, & tunc ponunt manus in eos ex parte regis, inde reportaturi mercedem laboris sui. Non enim uellent aliter euenisse. Ecce, quomodo iurgia quærunt malus. Similiter aduocatus cupidus quærunt, quod hæreditas sit litigiosa, siue beneficium, aut officium, episcopatus, aut abbatia, prioratus, aut cura canonica, aut capella, ut sic materia trahatur ad iudicium, & litigantes faciant lucrari practicos, & iustitiæ ministros. Bene ergo dictum est, quod iurgia quærunt malus, supple, aduocatur, procurator, aut causidicus. Sed nouerit, quilibet talis, quod nõ impunè euadet. Nã, ut tubatur, ubi supra, angelus crudelis, id est, diabolus, ut exponit glo. interlinea. mittitur contra eum, scilicet, in mortis articulo, ut trahat ipsius animam ad inferos. Vel mittetur contra eum in præsentem temporaliter, aut corporaliter flagellando, sicut olim misit dominus demones executores, & ministros iustitiæ suæ contra Aegyptios, iuxta illud Psa. misit in eos iram indignationis suæ, iram, & indignationem immisionem per angelos malos. Ecce finis, ad quem

Tract. Secund. Pars III.

uenturi sunt iniqui iustitiæ ministri litium, & processuum amatores.

Vbi notandum, quòd tales frequenter tãdem puniuntur in lingua, in qua specialiter deliquerunt male, & false allegando. Ita ut non possint confiteri, sicut docent sequentia exempla. Primum est de quodã aduocato infirmato ad mortem, qui cum citò loquelam amisisset, cum tamen adhuc non multum debilis esset, inde admirati assistentes eo mortuo os eius aperientes nullam linguam in ore eius inuenerunt. Secundum exemplum est de quodam alio aduocato, qui propter excellentiam facundiæ, & sermonis in aduocando dicebatur habere linguam auream. Propter quòd eo mortuo quidam fatuus sepulchrum eius aperuit, ut linguam eius auream furaretur. Et ecce non linguam eius sed buffonem in ore eius inuenit. Et hoc quidem iuste, quia propter quòd quis peccat, per hæc & torquetur, ut habetur. Sap. 11. Tertium exemplum est de quodam alio aduocato, qui cum infirmaretur ad mortem, & moneretur ad confessionem, & pariter ad aliorum sacramentorum solitorum susceptionem, appellauit à manifesta iniuria, quasi diceret, quòd fiebat sibi iniuria, si confiteretur. Sic etiam semper dicere cõsueuerat, quoties aliquã causam perdebat. Hic enim prius interrogauerat assistentes, si iudicarent, quòd deberet confiteri & sancta sacramenta suscipere. Quibus respondentibus, & sic: mox subintulit. Et ego appello a falso uestro iudicio. Quartum exemplum est de quodam alio aduocato, ad cuius finem cum ego ipse fuisset uocatus, ut consulerem suę salutem, & pro mea paruitate ad hoc laborarem: aliud responsum ab eo non habui, præter hoc vulgare uerbum, *fa, fa, fa*, sic frequentissimè repetitum, quòd idem ualet sicut dare latine. Credo enim, quòd prædictum uerbũ prius habuerat in usu dum uiueret loquens clientulis suis. Fuit enim magnus practicus: ita, ut post eius obitum reperta fuerint in thesauris suis milia auri, & argenti. Præter has autem penas mali aduocati sic morientes puniuntur æternaliter, sicut sequens declarat exemplum. Fertur enim, quòd quidã uidit Neronem in penis Inferni aurum, & argentum liquefactum bibentem, quæ nimis in uita sua dilexerat. Vnde, & quibusdam demonibus deferentibus animas aduocatorum ad

ad penas illas æternas exclamauit, dicens. Sinite hoc uenale genus hominum uenire ad me, ut & ipsi mecum bibant, quæ nimis dilexerunt. Congruè ergo describitur uita, & mors talium his uersibus. O uos iuridici, qui linguam uenditis illi. Vos uocat Infernus, uos respuit ordo supernus. Et sic patet de quarto.

Quintò aduocati sunt causarum iniquarum susceptores, prosecutores, & cõpositores. Vbi tria dicuntur in dedecus, & infamiam malorum aduocatorum. Verum per Dei gratiam non omnes sunt tales. Et ideo nõ ægrè ferant, qui boni sunt, si deteguntur uitia malorum. Hoc enim fit, ut tales à malis declinent, & ut boni à talibus sibi caueant.

Primò igitur aduocati mali sunt iniquarum causarum susceptores. Multi enim morbi inueniuntur: adeò incurabiles, quòd nullus inuenitur medicus, aut chirurgicus, qui se iacet de remedio dando, aut qui illorum curam uelit subire. Et similiter in operabilibus, & artificialibus aliqua sunt adeò difficilia, quòd nullus uult se de talibus intromittere. Sed uix nulla causa inuenitur, adeò desperata, falsa, & iniqua, quæ nõ inueniat defensorem, dummodo actor largus sit in donis, & non interdicatur à superiori pro ea aduocare. Vnde noui quendam aduocatum in curia ecclesiastica, qui uulgo appellabatur aduocatus omnium materialium ruinofarum, qui etiam sæpissimè cadebat in causis, quas suscipiebat defendendas. Propter quod uix sibi committebatur aliqua bona materia. De eo ergo, & quolibet sibi simili posset dici illud Psal. Dilexisti omnia uerba præcipationis lingua dolosa. Nec quidem impunè, ideo sequitur. Propterea Deus destruet te id finem, scilicet, in die mortis, & iudicij generalis, deputando te ad æterna supplicia. Nec talis solum punitur in futuro, uerum etiam in præsentia frequenter, & hoc dupliciter. Primò quidem per amissionem bonorum temporalium. Ideo sequitur. Euellet te Deus, supple, & emigrabit te, idest, emigrare faciet de tabernaculo tuo, idest, de habitatione, & possessione tua iuxta illud propheticum uerbum. Esaia 33. Veh, qui prædaris, nõne, & tu ipse prædaberis?

Secundo uero per subtractionem filiorum suorum. Vnde subditur, & radicem tuam, idest, filios tuos euellet,

Tract. Secund. Pars III.

sup. per mortem de terra uiuētium. Et nota q̄ dictus psal. Quid gloriaris in malitia, vsque ad præcedentia uerba potest congruissimè exponi ad propositum, ut patet diligēter intuenti. Omnes ergo aduocati, scientes suscipientes, & defendentes iniustas causas mortaliter peccāt secundum beatum Tho. 2. 2. q. 81. art. 3. Cuius rationem assignat, dicens. Illicitum est cooperari alicui ad malum faciendum, consulendo, adiuuando, uel aliter consentiendo, quia ut dicit Apostolus ad Romanos 1. Digni sunt morte, non solum, qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientib. Sed sic est de aduocato, qui sciēter curā iniustæ causæ suscipit, igitur peccat mortaliter. Insuper tenetur secundum eundem doctorem ad restitutionem.

Secundò mali aduocati sunt iniustarum causarum persecutores. Pro quo notandum secundum eundem beatum Tho. ubi supra, in sol. ad secundum, quòd contingit quòd aduocatum in principio credere causam iustam, quam tamen in prosecutione cognoscit esse iniustam. Et in hoc casu debet eam deserere, uel clientulum cuius causam agit, ad cedendum inducere, dicens ei aperte, q̄ non habet ius, siue ad componendum cum aduersario, siue tamen eius damno. Non debet tamen eam eidem aduersario proderè, ut ei inuenet. Nec similiter debet secreta suæ causæ alteri parti reuelare. Hæc beatus Thom. Sed profectò multi aduocati totum contrarium faciunt. In primis enim raro, aut nunquā causam semel inceptam deserere volunt, quantumcunque illis appareat iniusta, & hoc faciunt, ne uideantur imperiti. Alij autem inducunt quidem clientulum suum ad componendum cum aduersario, sed semper cum damno illius, utpotè, quòd det certam summam pecuniæ, siue aliam recompensam, utpotè, capellam contra curam, uel curam contra præbendam, uel præbendam contra archidiaconatum, uel archidiaconatum contra episcopatum in materia beneficiorum. Hæc tamen compositio licitè fieri potest inter contentētes, quandiu iura partiū sunt obscura. Non autem, ubi aperte apparet ueritas, & ius pro una parte. Sunt, & alij, qui iuxta uulgare prouerbiū accipiunt de eodē sacco duas moucturas, ut sunt illi, qui iure patrocinijs partem capiunt à suo clientulo, & partem à suo aduersario, siue ut reuelēt secre-

ta puncta suæ causæ, siue, ut remissè se habeant in prosecutione illius, siue, ut inducant eum ad componendum, cum sentitur optimum ius habere, Sūt, & alij abusus, deceptiones, & fallaciæ, quas domini aduocati non ignorāt. Propter quod de omnibus talibus potest uerificari illud Esa. 1. Principes tui, id est, aduocati, procuratores, & causidici, quasi principes uidentur in populo infideles, supple. sunt agentes modo dictis prædictis, socij furum, si aperte diceret, quod tales recipientes aliquid in casibus prædictis sunt socij furum per culpam. Vnde, & vulgus communiter eos uocat latrones. Et huius ratio assignatur, cū subditur in Esa. quod omnes tales diligunt munera, sequuntur retributiones. Resolutorie ergo tenendum est, quod si aduocatus ignoranter ab initio iniustā cām susceperit, q̄ in processu iniustā esse cognouerit, tenet eā oīno deserere, ut patet ex dictis B. Th. q̄ si dicta eius nō conuincāt proteruū, fortè dicentē non uelle esse Thomistā, in hac parte solum eū conuincere debent iura ciuilia, ita diffiniētia, ut patet. C. de iudicijs. l. rem non nouam.

Tertiò mali aduocati sunt iniustarum causarum cōpositofores. Postquam enim multum uexauerunt partē aduersam iniustē, & scienter, & vident, quod nō possunt ulterius procedere, siue retrocedere, quærunt apunctuamentū cum parte aduersa, siue cum aduocato, aut procuratore illius, dicentes, quod non oportet destruere clientulum suū, fortè promittētes unum bonum potum uini dicto aduocato, aut procuratori, dummodo efficaciter inducat aduersarium ad gratiosè componendum. Quod si res sortiatur suum effectum, tunc uterque peccat, & tenentur ambo satisfacere læso de omni interesse. Hoc igitur attendant illi, qui prædicto casu retento, procurant, quod reus, tantum condemnetur, quantum ad principale, & quod expensè uadant uias suas, sit, scilicet, quod, qui plus posuit, plus perdidit. Certe cōsultores talium corruptorum aduocatorum, atque procuratorum debent multum ista ponderare, & uiros doctos consulerē, maxime ubi sunt indocti. Et tamen tales modicos consultores quærunt communiter huiusmodi aduocati, ut non faciant eis magnam conscientiam super talibus abusus, sed audiant utrique Christum Matth. 15. dicentem, quod

Tract. Secund. Pars III.

si cecus ceco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

Sexto aduocati sunt auidi salarij receptores. Vix enim unquã dicunt, sufficit, & inde sunt similes usurarijs. Propter quod de istis duobus peccatis, uidelicet, aduocatorum, & usurariorum potest intelligi illud Prouer. 20. Sanguisugæ duæ sunt, filiæ, dicentes, affer, affer, quamuis enim aduocatus possit licite petere salarium, tanquam mercedem sui laboris dicente August. Epist. 54. ad Macedonium, & simili: errecitur in decre. 11. q. 3. non licet Item. 14. q. 5. non sane, quod licet aduocato uendere iustum patrocinium, & iurisperito uerum consilium, non tamen debent petere immoderatũ salarium. Sed dicunt, quod nihil exigunt, sed tantũ accipiunt, quod illis ultro offertur. Sed talem excusationem in peccatis confutat August. ad fratres in eremo ser. 3. 5. qui intitulatur ad iudices, ubi sic ait. Ego dico uobis, quod tantum fecistis, quantum facere potuistis. Non plus datum fuit uobis, ideo nõ plus recepistis, quãtum potuistis, fecistis, leues causas magnas fecistis, ut plus reciperetis. Nam etsi ui non rapuistis, & proximum in uia non depredati fuistis, latrones tamen esse potestis. Deus enim cor interrogat, & nõ malũ. Lupus enim frequenter uenit ad ouile quærens oues rapere, lacerare, & deuorare. Interdũ tñ uigilant pastores, canes latrant, & sic lupus timore percussus fugit. Nunquid tamẽ lupum non esse dicimus? Absit. Sic, & nos aduocati facitis, quãtum potestis. Et si plura possetis plura utique feceretis. Hæc ille.

Sed quæri potest, quãtum salarium dandũ sit aduocato, & similiter procuratori. Rõderetur ad hoc, quod nõ põt super hoc dari certa regula, sed ut dicit B. Thom. 2. 2. q. 71. art. 3. super hoc debet habere respectus ad quatuor.

Primò quidem ad quantitatem cause, si leuis, uel grauis.

Secundo uerò ad laborem aduocationis, siue aduocati, ut puta, quia necesse habet laborare die, ac nocte in reuoluendo libros, studendo, & fortè disputando cum alijs peritis. Aliàs si sine labore posset respondere consilium petentibus, dicunt aliqui, quod nihil debet recipere, sed gratis consilium dare. Sed Hostien. modificat hanc opinionem. dicit hoc esse intelligendum, quando petēs consilium est pauper. Si uerò diues est, non solum aduocatus potest aliquid ab eo

recipere, uerum etiam exigere. Sed dicunt multi rustici, quod aduocatus non laborat in causa eorum. Quibus respondetur, quod sufficit, quod tunc laboret modis prædictis, aut quod prius laborauerit studendo, & discendo.

Tertiò debet habere respectum ad scientiam, & facundiam aduocantis, puta, quia grauis persona.

Quartò ad consuetudinem regionis, siue patriæ. Deinde subdit idem beatus Thomas, ubi supra, dicens, quod si aduocati per improbitatem aliquid immoderatè extorqueant, peccant contra iustitiam. Concluditur ergo, quod pœnes considerationem quatuor prædictorum, potest maius, & minus salarium taxari aduocato.

Septimò aduocati sunt traditionum, siue prodigionum iniquarum fabricatores. Tum primò, quia dant intelligere clientulis suis, quod causa eorum est bona, iusta, & defensibilis, cum tamè apertè illis constet frequenter de opposito. Et tunc si clientuli succumbant de causa, prout iustitia est, illi tenentur ad omne interesse ipsorum. Secus autem, si ipsi clientuli cognoscerent de causa, quod esset iniusta, quàm tamen malitiose uoluerunt defendere, sicut patet de proter uicibus, & obstinatis, si autem ipsi aduocati credebant per ignorantiam notabilè de causa iniusta, quod esset iusta, tunc peccant mortaliter. Quod si obtinent uictoriam causæ, tenentur ad satisfaciendum parti læsæ. Tum secundò, quia quandoque manifestant secreta causæ clientuli sui parti aduersæ, ut sic eam inuent, & præmuniant, quia fortè hac occasione munera susceperunt. Quod quidem factum ad maximam pertinet prodigionem. Tum tertio, quia quâdoque scièter inuadunt se falsis instrumentis, sæpe falsas leges, uel alias iuris, aut facti probationes inducunt. Item interdum falsos, & corruptos testes producant. Propter quæ mala potest de talibus malis aduocatis uerificari illud Iob. 13, Vos estis fabricatores mendacij, & cultores peruerforum dogmarum.

Octauò aduocati sunt ueritatis agnitæ subuersores. Non enim timent iniuriam Dei, & damnum proximi contra propriam conscientiam agentes impugnare, & quantum in eis est subuertere ueritatem agnitam modis prius immediatè didicis. Non etiam timent in plena audientia multa iniqua,

Tract. Secund. Par. III.

& falsa, allegare in scandalum partis aduersæ, nunc apertè, nunc sub quadam palliatione, nunc per antisphrasim, id est, per contrarium sensum loquentes, ne fortè arguantur de iniuria. Et breuiter deficiet mihi tempus omne, si omnes defectus, dolos, fallacias, fraudes, calliditates, & astutias, quibus illud hominum genus implicari solet, enumerare uolero.

Nonò aduocati, sunt propriè salutis neglectores. Nam adeò sunt immerfi curis terrenis, & commoditatibus temporalibus, quòd non uacat eis cogitare de his, quæ Dei sunt. Quibus etiam uidetur loqui Saluator, Matth. 6. dicens. Non potestis Deo seruire, & mammonæ, id est, diuitijs congregãdis. Occupantur enim in suis aduocationibus diebus feriatis, & non feriatis. Feriatis quidem in requisitandis sibi commissis processibus, siue in dandis consilijs superuenientibus. Vnde talibus diebus maximè solent fieri consultationes super arduis causis. Et ideò non mirũ, si tales personæ malè frequentant diuina, & sermones. Nò feriatis autè diebus communiter mane surgunt ante lucem, & uadunt ad sedes, & curias, in quibus aduocare solent, sicut maximè apparet in supremis curijs parlamentorum. Item de illis, qui currunt ad sedes subalternas, quæ celebrare solent in uillagijs, & campestribus locis, ita ut non sit dies, in qua hoc, uel illo modo non occupent, circa sibi creditos processus, adeò quòd uix dant quartulum horæ, in his, quæ Dei sunt. Cũ tamè dicat Saluator. Matth. 6. Quærite primum regnum Dei & iustitiã eius. Ecce quomodo tales aduocati sunt propriè salutis neglectores, & hoc etiã persuadere possumus discurrendo status, & ætates eorum. Primus enim eorum status est iuuentus, & tunc communiter sunt pauperes. Propter quot interdum protrahunt noctes in scribendis sibi commissis codicibus, & processibus, ut sic possint inopem defendere uitam. Quandoque etiam famulantur aliquibus officarijs, ut possint exercitari in stilo, & subtilitatibus curiæ, sub quibus etiam officarijs, & magistris multam patiuntur penuriam. Quòd si sint potentes interdum pergunt ad studia, in quibus leguntur leges, & tunc si sint dediti literis, in sudore uultus sui uestitur pane suo. Post hæc forsã creantur aduocati, & tunc oportet eos esse diligentes, & laboriosos.

in causis, atque officijs sibi commissis, tum, ut nomen grãde sibi acquirant, tum ut uiuant. Postmodum ducunt sponsã, & tunc oportet eos tenere statum, & domum, quod non fit absque graui sollicitudine. Quod si proles multiplicentur, multiplicantur pariter, & sollicitudines. Quod si uacet officium iudicaturæ, vel præposituræ, aut huiusmodi, exponunt se, suos, & sua, ut illud adipisci ualeant, & sic gradatim quantum possunt ascendere, ut magni fiant. Cumque uiderint se in altum positos, efficiuntur lupi rapaces per auaritiam, & cupiditatem, ut possint altum tenere statum, & prolem in immensum ditare. Difficillimum ergo est, ut tales possint suæ salutis, quantum expedit, cõsulere; inter tamen multos, nonnulli sunt, quamuis pauci, unam partem temporis dantes Deo, alteram mûdo, ita ut eorum religiosa uita confundat uitam multorum ecclesiasticorum, atque religiosorum. Et hi de numero electorum esse nõ dubitantur. Patet ergo diffusè de uitis malorum aduocatorum, iuxta numerum, & ordinem literarum huius nominis aduocatus.

DE MANU LEPROSA LVXVRIÆ.

Cap.

VIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terre, quia, *supple*, peccauimus nimis opera.]
Math. II.

Postquam in præcedenti capit. tractatum est diffusè de alta manu iustitiæ: hic consequenter tractandum est de manu leprosa luxuriæ, quæ congruè sequitur, non solum post præcedentem manum, uerum etiam post ceteras præcedentes, eo quòd fermè inficit omnem statum propter sui generalitatem, iuxta illud Psal. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. *glo. inter. idest, affectionibus, nõ est, qui faciat bonum, supple, castitatis, non est usque ad unum, i. nec unus.* Hoc autem dicit propter paucitatem, quia ualde pauci sunt casti, saltem mente, ita ut meritò hodie dicere possimus illud Gene. 6. Corrupta est terra coram Domino, & repleta est iniquitate, *supple, luxuriæ.* De hac autem manu leprosa luxuriæ potest intelligi figuraliter id, quod ad literam dicitur

tur

822 *Tract. Secund. Pars III.*

tur de Moyse. Exo. 4. scilicet, q̄ cum misisset manum suam
in sinum suum, postea protulit eam leprosam instar niuis.
In hac igitur manu leprosa luxurię sunt quinque digiti, i.
quinque species, omissō peccato contra naturam, de quo
propter sui horrorem uix audeo loqui. Vnde neque de ipso
loqui intendo, ne offendam pijs aures. Tum ęt, quia apud
alios per Dei gratiā, quasi incognitum est hoc uitium. Prę
dicti igitur digiti manus leprose sunt,

Fornicatio, Adulterium,
Stuprum, Incestus,
Sacrilgium.

Primus igitur digitus dictę manus leprose luxurię, dici
tur fornicatio simplex, quę est habitatio carnalis soluti cū
soluta. In hoc autem digito sunt tres iuncturę, seu articuli,
qui possunt his nominibus appellari, videlicet,

Generationis,
Abominationis,
Punitionis.

Primus igitur articulus digiti fornicationis dicitur gene
rationis. Circa quod notandum, quod ipsa pessima fornicatio,
tanquam filia fętidissima, & impudicissima generatur
ex vilissimis parentibus.

Nam pater eius vocatur venter. Tunc si iste pater eam
generat, postquam fuerit abundanter satiatus cibis delica
tis, & potibus preciosis. Quia vt dicit Hier. 1. parte epistolę
rum suarum, epistola 6. cap. 37. esus carniũ, & potus vini,
carnisq̄ue saturitas seminarium est libidinis. Et per contra
rium, vt dicit Terentius.

Sine Cerere, & Baccho friget Venus.

Dicit etiam ibidem Hieronym. & recitatur in decret. di
stinct. 35. venter, quod venter mero estuans, citō spumat in
libidinem. Vnde quidam poeta dicit, quod caro uideatur lo
qui, & dicere in hunc modum. Si benę fuero pasta, non ero
casta. Propter quod Apost. Ephę. 5. nos admonet, dicens. No
lite inebriari uino, in quo est luxuria. Patet ergo, quis sit
pater luxurię.

Mater verō eius dicitur quies. Cum. n. q̄s superflue quie
scit in lecto, siue cum nimis diligenter quęrit, & procurat
quietem corporis sui, statim sentit carnis stimulos insur
ger e,

gere, ut de facili perueniat ad opus nefandum. In cuius rei testimonium legitur de Dauid. 2. Reg. 11. quòd cū quadam die surgeret de strato suo, post meridiem, & dembularet in solario domus regia, uidit mulier: e se lauātem ex aduerso, cum qua tandem dormiuit. Et ideo benè nos admonet Apost. Ro. 13. dicens. Non in cubilibus, & impudicijs, supple, ambulauerimus. Et notat, q̄ premitit cubi ia impudicijs, quia nimis quiescendo in lecto homo incidit in lasciuias, & impudicitias luxuria, iuxta illud poetæ Catonis.

Nam diuturna quies uitijs alimenta ministrat.

Auus autem fornicationis appellatur ocium. Vnde inter causas iniquitatis Sodomæ ocium reputatur vna. Ezech. 16. Et in Psal. In labore hominum nō sunt, supple. carnales uirj, ecce ocium. ideo sequitur. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. Ecce luxuria.

Idco subditur. Trāserunt in affectum cordis, quasi diceret, quòd homines ociosi, primò trāserunt in affectū cordis, i. praua desideria, deinde trāserunt in affectum operis, quia prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. Benè ergo loquitur poeta Quid. libro de remedio Amoris, cum inquit. Ocia si tollas, periere libidinis artes, idest, arma.

Auia uerò ipsius fornicationis appellatur familiaritas. Cum enim quis incipit habere nimiam familiaritatem cū muliere, & signanter iuvene, tunc de facili ruit in oscula in amplexus illius, & tandem in opus nefarium. Prou. 6. Nunquid potest homo abscondere ignē in sinu suo, ut uestimenta sua non ardeāt, & ambulare super prunas, ut non conturbentur plantæ eius. Sic qui ingrediūt ad uxorē proximi sui, scilicet, per nimiam familiaritatem, non erit mundus, supple, ab opere malo, cum tetigerit eā. Quia ex tactu impudico, quod est inuitatoriuū ad luxuriam, facile opportunitate peruenitur ad cōsummationem operis. Et sic exponit de Lyra illud uerbum Eccl. 42. Melior est iniquitas uiri, quā mulier benefaciens, idest, conuersatio cum malo uino est minus periculosa, quā conuersatio familiaris cum muliere, quantumcunq, bona, pudica, & casta. Summopere ergo debent uiri uitare familiaritates alienarum mulierū, quia q̄ periculosa sit talis familiaris conuersatio, bñ ostendit Hieronym. 3. par. epist. suarum, epistola 8. ubi scribit ad Oceanum

Tract. Secund. Pars III.

num de uita clericorum, in hunc modum dicens. Cum proximat stipula, incendit ignem, flammigero igne percutit femina conscientiam uiri pariter habitantis, exuritque montis fundamenta, id est, deicit viros magnos, & sanctos. Ego, inquit, dico tibi. Si cum uiris feminae cohabitent, non deerit uiscarium, diarium diaboli. Ferreas mentes libido domat. Mihi crede, non potest toto corde cum Domino habitare, qui foeminarum accessibus copulatur. Deinde subdit, quod bonus honor est in ecclesia, si a consortio uirorum foeminae sint longè. Hæc ille. Patet ergo de parentibus propinquis, & remotis ipsius filia fornicationis.

Secundus articulus digiti fornicationis dicitur abominatio, inter. n. uicia illa, quæ carnalia sunt, maximè abominabilis, prædicatur, & adhuc præcipuè fornicatio. Cuius abominatio magna est coram tribus, uidelicet, coram

Deo, Angelis,
Hominibus.

Primò quidem coram Deo. Constat enim, quod omnes res abhominantur suum contrarium. Cum igitur Deus sit mundissimus, & ex mundissima matre natus, cõsequens est dicere, quod omnem immunditiam carnis uispendat, atque omnes homines fornicarios, & immundos contemnat. Nam intantum uidetur Deus abhominari hoc uicium, & nõ dignatur corrigere delinquentes in præsentì, sed dimittit eos secundum desideria cordis sui, ut uadant in adinventionibus suis. Et huius rō est talis, quæ reseruat puniendos in futuro, scilicet in inferno. Vnde Osee 4. loquitur dominus dicens. Non uisitato super filias uestras, cum fuerint fornicatæ, non uisitato, inquam, in præsentì, sed bene in futuro. Quia, ut habetur Heb. 12. Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus, scilicet, eos deputando ad æterna supplicia. Et ideo salubriter consulit Apost. Ephe. 5. cum ait. Fornicatio, & omnis immunditia non nominetur in uobis.

Secundò abominatio fornicationis magna est coram Angelis sanctis. Cum enim ipsi sunt omnino spirituales, & munda, ualde abhominantur foetidissimam fornicationem in hominibus, quorum curam gerunt ex Dei ordinatione. Da exemplum de leproso, quem sani abhorrent. Da etiã exemplum de seruo, qui facit immunditiam suam coram domi-

no suo. Quod quidem nefandum factum non immeritò abominatur dominus eius. Sic est autem, quòd Angeli Dei sunt domini nostri, ratione benignitatis, qui tamen uoluntati diuine obtemperantes non dedignantur nostrarum animarum esse custodes. Hi ergo ualde offenduntur ab his, qui in eorum conspectu fornicari non uerentur. Cum tamen dicat deuotus Ber. ser. 22. super ps. qui habitat, exponendo illum uersum Angelis suis, &c. In quouis angulo reuerentiam adhibe Angelo tuo. Tu, ne audeas illo præsente, quòd me uidente non anderes. Vnde ad propositum legitur, quòd Angelus domini in forma humana cuidam apparens, & cū eo pariter incedens, nares obturauit ad præsentiam fornicatoris, qui illi obuius fuit non autem ad præsentiam cadaueris. Ecce, quomodo sèda luxuria sètet coram angelis boni.

Tertiò abhominatio fornicationis magna est coram uiris castitatis, & pudicis, & mundis. Tales enim nò solum horrent factum, uerumetiam uerba, quæ interdù de tali peccato ab immundus, & nefandis personis dicuntur. Propter quod Apost. Ephes. 5. nos admonet, de hoc non loqui, cum ait. Fornicatio, aut immunditia, id est, quæcunque alia species luxuriæ non nominetur in uobis. Nam nullum peccatū est, quòd tantum abominetur personæ honestæ sicut peccatum carnis, adeoque, quòd non solum uitant fornicatorum societatem, uerumetiam de talibus uix possunt audire loqui, & signanter quando tales sunt inueterati in immunditia sua, sicut patet de apertis concubinarijs. Nec quidem immerito, quia tales sunt, tantquam porci, uel iumenta putrescentia in sècibus suis. Vnde Greg. in lib. 24. mora. c. 8. exponens illud Iohelis 1. Còputruerunt iumenta in stercore suo computrescere est carnalis homines, in fœtore luxuriæ suam uitam finire. Ecce, quomodo abhominatio fornicatorum magna est coram Deo, Angelis, & hominibus iustis.

Tertius articulus prædicti digiti fornicationis, dicitur punitionis. Pro quo notandum, quòd istud peccatum punitur tripliciter, uidelicet.

Spiritualiter
Corporaliter.
Aeternaliter.

Tract. Secund. Pars III.

Primò quidem spiritualiter, & hoc per subtractionem gratiæ, & gratuitorum Dei donorum. Et de primo quidem dicit dominus. Gen. 6. Nò permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. In cuius figura legitur ubi supra. c. 8. quòd columba emissa de arca noluit requiescere super cadauera mortuorum, sicut cornus, propter quod ad arcam reuersa est. Applicatio est facilis.

De secundo legitur in dialogo Gregorij lib. 3. quòd cum Vandali fidem catholicam impugnarent in Africa, illis uiriliter restituerunt quidam uenerabiles senes episcopi. Propter quod tandè illis in manibus eorum uenientibus, linguas ab eis pœnitus absciderunt. Mira res, inquit Greg. Nā post talem abscissionem, ita disertè loquebantur pro defensione fidei catholice sine lingua, sicut prius cum lingua. Verum cum unus ex ipsis in luxuriam lapsus fuisset, mox priuatus est dono miraculi. Hæc Greg.

Secundò fornicatio punitur corporaliter, quia, ut dicit Apost. 1. Cor. 6. Qui fornicatur, in corpus suum peccat. Super quo dicit gl. ord. quòd nullum aliud peccatum, tantum dehonestat, aut coinquinat corpus, sicut istud. Hoc enim uidere est in multis ægitudinibus, quandoque etiam incurabilibus. Et quæ etiam patent ad oculum, quæ incurruntur per hoc uitium. Propter quod dicit Apo. Gal. 5. quòd manifesta sunt opera carnis. Manifesta, inquam, in effectu, quem derelinquunt, sicut sequens declarat exemplum.

Refert enim Petrus Damianus in quodam sermone, de quodam sacerdote Beneuentanæ ciuitatis, qui capellanus erat principis eiusdem ciuitatis. Hic ergo tantæ sanctitatis erat, ut quoties missam celebraret, Angelus Domini ex còsuetudine ueniebat, & uidente ipso principe, sacramentum dominici corporis ex manibus offerētis assuuebat. Sed tandè miser sacerdos in actum carnis lapsus est. Cum ergo tēpus peragendi sacri misterij aduenisset ad altare accessit, totus tamen tremebundus. Ad quem more solito Angelus accessit, & inspectante principe spongiam infectam aqua super caput illius expressit. Quo uiso princeps admiratus obstupuit, presbyterum secrete conuenit. Qui recognouit se illa nocte in luxuriam cecidisse.

Tertiò fornicatio punitur æternaliter, sicut, & quodlibet mortale

mortale peccatū. Vnde dicitur Apoc. 21. q̄ pars fornicatorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda. Dicit etiam Apo. Heb. 13. q̄ fornicatores, & adulteros iudicabit Deus. Item Ephe. 9. dicit, q̄ fornicatores, & immundi non habent partem in regno Christi, & Dei.

Vnde satis ad propositum refert terrificum exemplum beatus Cyrillus episcopus Hierosolymitanus, in episto. ad Augustinum, de obitu beati Hiero. dicens, quod in ciuitate Candia contigit corpus cuiusdam sacerdotis fornicarij intra ecclesiam honorificè sepeliri. Sed nocte sequenti tātus strepitus auditus est intra dictam ecclesiā, quod omnes inhabitantes ipsam ciuitatem nimio terrore excitati ad ecclesiam concurrerent. Stabant igitur omnes circa ecclesiam audientes strepitus uehementes, atque campanarum sonitus. Facto autem diluculo, cuncta, quæ fuerant in ecclesia reperiuntur reuoluta, & reuersa, & quasi undique flammis ignium violata. Quo uiso pontifex loci illius ieiunium, & orationē indicit populo, ut dignaret dominus indicare huius prodigij causam, nocte tamen sequenti maior, quæ prius strepitus ibi auditus est. Sed mane factō oībus in ecclesia cōgregatis orandi gratia, gloriosus Hiero. septies splendidior sole, subito in ecclesia ueniens ad altare gradiens cunctis uidentibus, & mirantibus per horam fortè sub silentio manens obstupenti populo intimauit prædictum strepitum contigisse propter prædicti sacerdotis miserabilis cadauer putridum, indignè sacris locis conditum ad terrorem concubinariorum, & luxuriosorum, mandans ep̄o, ut dictum cadauer miserū post generalem oīum resurrectionem tartareis mansionibus deputandum, de sepulchro extrahi faceret, & continuo flāmis concremandum traderet. Alioquin pestilentia, q̄ iam ciuitatem inuadere cōperat, nō cessaret. Factū est ergo, ut gloriosus Hiero. iusserat, & sic pestis cessauit. Hęc ubi supra. Et certè hoc exēplum, tam auteticum deberet merito terrere miseros fornicarios, & concubinarios clericos, quibus reseruat dominus inaudita, & importabilia, atque inexcogitabilia tormenta in alio seculo, nisi citō pœnitentiam egerint, & a fornicatione sua cessauerint. Et sic patet de primo digito.

Secūdus digitus manus leprose luxuriæ dī adulteriū, est
Guil. Pep. super Confit. H h autem

Tract. Secund. Pars III.

autē adulterum secundum beatū Tho. 2. q. 154. ar. 8. accessus ad alienū thorum, sicut ipsū nomen sonat, uel adulteriū s̄m dominos canonistas est, ubi cebrati coniugij iura temerantur, siue uiolantur, patet 32. q. 4. nemo, Gelafius autē papa, prout recitatur 36. q. 1. lex dicit q̄ adulteriū est alieni thori uiolatio, Vnde inquit, adulterium, dicitur, quasi ad alterius thori accessio, in hoc igitur digito sunt tres iuncturæ, siue articuli, & hi sunt.

Culpabilitatis.

Fugibilitatis.

Punibilitatis.

Primus igitur articulus huius digiti uocatur culpabilitatis. Est enim hoc peccatum ualde graue, & maxime culpæ, seu offensæ. Hoc autem probant tria, scilicet,

Scriptura,

Bruta,

Scandala.

Primo igitur grauitas adulterij probatur, & ostenditur ex parte scripturæ. Omnis enim scriptura, & omnis lex ipsum reprobatur, & condemnat.

Primò quidem scriptura sacra, tam ueteris, quam noui testamenti. Et quidem quantum ad uetus testamentū scribitur. Exo. 20. Non desiderabis uxorem proximi tui, similiter Deut. 27. Loquitur dominus, dicēs Maledictus, qui dormit cum uxore proximi sui. Et dicet omnis populus, amen, id est, sit ille maledictus. Similiter dominus per os prophete Dauid increpat illū, qui adulteros factus, & opere imitat, dicens. Tu odisti disciplinam. i. bonā uitam, seu castitatē. Insuper tu odisti increpationē, quia proiecisti sermones meos retrorsum, quasi increpationes meas contēnendo. Insuper si uidebas furē, currebas cū eo, & cū adulteris portionē tuā ponebas, eos imitando. Præmittit autē non absq; causā suā participationē, dicēs. Si uidebas furē, currebas cū eo, quia plerunq; adulteri, & fornicarij potissimè, q̄ sunt de paupere regno, sunt fures, & hoc, ut habeāt se, & fornicarias suas. Deinde sequitur Dei cōminatio, cū subdit. Arguā te, sup. in iudicio, tamquā transgressor ē precepti mei. Non mechaberis Exo. 20. Insuper statuā contra faciem tuā Angelos, electos, demones, & ceteras creaturas suo mōte accusantes, & dignum eterna damnatione conclamantes

Et

Et hoc est, q̄ scribitur Sap. 5. Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorū, i. adulterorum. Itē Iob 20. Reuelabunt celi iniquitatem eius. i. adulteri, & terra aduersus eum conuget. Ecce quomodo scriptura ueteris testamēti reprobatur adulterium. Item ipsum reprobatur scriptura noui testamēti, ut patet Matth. 19. ubi legitur, q̄ Christus reprehendens illos Iudæos, qui dabāt libellum repudiij uxoribus suis, quando non placebant eis, quibus dimissis contrahebant cum alijs, dixit hoc non liceret, quia quod Deus coniunxit, homo non debet separare. Sic est autem, quod adulter separat, quos Deus coniūxit in frangens eius ordinationem, igitur contrauenit Dei ordinationi.

Secundò scriptura canonica reprobatur adulteriū. Vnde 32. q. 7. quid in omnibus, dicitur sic. Quid in omnibus peccatis adulterio grauius est? Sc̄ tñ loquitur istum decretū ad detestationem criminis, quia multa crimina contra precepta secundæ tabulæ, sunt grauiora adulterio, ut homicidium, incestus, sacrilegium, fractio uoti, continentia. Secundum namq; in penis tenet locum, ubi glo. in penis. i. in prohibitionibus secundæ tabulæ Moysi. Nam prima prohibitio secundæ tabulæ est illud. Non occides. Secunda autē illud, quod immediate sequitur, i. Non mechaberis, ex quo concluditur, quod adulterium est grauius furto, scilicet, ex genere. Potest tamen aliquid furtum esse grauius aliquo adulterio ex circumstantia, ut pote, de illo, qui multum furat & cum magna libidine, respectu illius, qui parum delectatur in adulterio. Vnde semel prædicabant Rothomagi duo prædicatores famosi, quorum nomina fortē non licet exprimere. Vnus enim erat Brito natione, uir certē probus, & ualde famatus ordinis minorū. Alter autem Normannus, & secularis. Primus ualde latrabat contra adulteros. Secundus autem cōtra fures. Accidit autem, ut primus diceret, quod si rarum montem aureum non est tam graue peccatum ex genere, sicut adulterari, quod utiq; uerum est. Alter autē hoc audito in suo sermone crastino, dixit hoc esse bene dictum pro uno Britone, eò, inquit, q̄ Britones paruā estimationem faciunt de furto, & magnā de adulterio. Sed nō, inquit, Normanni, diceremus minus peccatū esse forni-

Tract. Secund. Pars III.

ari, aut adulterari, quā furari montem aureum Possent
& multa alia decreta adduci adulterium reprobantia, quæ
pertransio breuitatis causa.

Tertio scriptura ciuili, siue imperialis reprobatur adu-
lerium. Vnde pp hoc iurium uxor probat tal s perdit dotem
suam, ut patet in Authenticis ti. ut liceat marito §. qui ue
rò collatio. 8. Item Liubemus. idem dicitur. De hoc etiam
ponitur unus specialis titulus. C. ad legem Iul. de adulte. &
stupris. i. 9. ti. 9. Et similiter. ff. ad legem Iul. de adul. In qui
bus quidem titulis, seu rubricis multa dicuntur in detesta-
tionem adulterij. Ecce, quò triplex scriptura declamat, &
detestatur, atque abhorret uitium adulterij. Hoc autem
non fieret, nisi ipsam uitium esset maximè culpabil. tatis,
& grauitatis.

Secundo bruta animalia probant uitium adulterij esse
maximè culpabilitatis, eo maximè, quòd inter ea sunt ali-
quæ species, quæ nūquam immiscet se alienis, sicut patet
de elephantis. Nam, ut dicit Plin. in naturali historia. lib. 8.
ca. 5. quamuis huiusmodi animalia sint maxima, & fortissi-
ma, nūquam tamen coeunt, nisi in abdito, nec inter ea sunt
adulteria. Nec similiter ulla sunt inter ipsa prælia propter
fœminas. Refert etiam idem Plin. ubi sup. c. 16. quòd inu-
latur de leonibus, quæ leena est magni coitus, & libidinis, ita,
ut etiam quandoq; coeat cum Pardo. Quod sentiens leo
tota ui consurgit aduersus eam. Et ideo hoc præcaués leena
post coitum cum Pardo solet in flumine se abluere, & sic
tuta accedit ad leonem. Ecce, quomodo bruta animalia, quo-
dammodo abhorrent adulterium, seu copulam carnalem
cum alio. Hoc idem, etiam obseruant quædam aues. Vnde
refert de ciconia, quòd si adulteretur, tunc compar illius
adducit multitudinē aliarum ciconiarum, quæ omnes uno
consensu, & impetu adulteriam deplumant. Hoc idem simi-
liter obseruant turtures, de quo dicit Isid. lib. 12. Ethymo-
cap. 7. quòd sunt magnæ pudicitie. Maxima ergo confusio
debet esse ratione utētibus, si in pudicitia superentur à bru-
tis, & auibus.

Tertio scandala, quæ oriuntur ex adulterio, probant, &
ostēdunt, quantæ sit culpabilitatis. Nullum enim ferme in-
uenies peccatū, ex quo nata sint tot, & tam grandia scanda-
la

In nasci, sicut ex adulterio. Propter hoc. n. uitium nonnullæ
 mulieres teipsas interimunt, sicut patet de Lucretia. De qua
 plenè narrat Augu. de ciui. Dei lib. 1. Et similiter Titus Li-
 uianus lib. 7. primæ decadis in fi. Alij autem alios interimunt
 nunc toxico, nunc gladio, nunc proditorie, sicut patet de
 Dauid, qui fecit Vriam hac de causa occidi 2. Reg. 10. &
 præter hæc, tales adulteri sunt in opprobrium cunctis gen-
 tibus honeste uiuentibus, ut patet in decre. dist. n. 56. figens.
 Item propter hoc peccatū communiter suscitant lites iur-
 gia, uerba, & uerbera, inter uirū, & uxorem, ita, ut frequen-
 ter pp hoc petat diuortium. Iulius uxor audiens uirū suū
 adulterari, forsan dicit. Per Deum ego tantundem faciam
 marito meo, sicut ipse mihi, & sic ipsa adulteratur. Sæpe
 etiam optant mortem uiri sui, pariter, & illius, cum qua a-
 adulteratur. Item anxietur suspicionibus, adeo quòd si uir
 suus ueniret de ecclesia, suspicaretur eum uenire de domo
 adulteræ suæ. Frequenter etiam hac de causa uxor efficitur
 zelotypa de uiro suo, adeo quòd quamprimum ipse egre-
 ditur domum, illa estimat, quòd uadit ad talem mulierem.
 Sed aliquando uiri se excusant, si adulterant propter egrit-
 udinē, aut deformitatem, seu absentiam uxorū suarū. Sed
 profectò hæc est excusatio in peccatis. Quod prudēter ar-
 tendens B. Ludouicus Francorum Rex, infirmatus ad mor-
 tem, cui dicebant medici, quòd posset sanari, si cognosce-
 ret aliquam mulierem, eò quòd suam præsentem nō habe-
 ret, respondisse fert, quòd potius uellet mori, quàm fidē se
 mei sibi datā suæ uxori uiolare, & subditis præsentibus scā-
 dalum dare. Sed profectò pauci sunt hodie tales Reges,
 Principes, & nobiles. Nam plerique eorum non urgente
 ægitudine, sed cooperatē libidine, postposito Dei timore,
 & populi scandalo, non erubescunt palam habere an-
 cillas, quibus faciunt magna donaria in grauamen subdi-
 torum, & in iniuriam propriæ uxoris. Et de hoc extat
 perpetua memoria apud Gallos pulchræ Agnetis, quam
 quidam Rex Franciæ, cuius subitico nomen, palam, habe-
 bat, etiam spreta propria uxore, quamuis formosa, & bo-
 na. Patet ergo ex his tribus, quantæ culpabilitatis sit ui-
 rum adulteriij.

Secundus articulus digiti adulteriij dicitur fugibilitatis,

Tract. Secund. Pars III.

Est enim hoc vitium summè fugiendum, & hoc signanter propter tres rationes, quæ sunt.

Inuolutionis,
Consumptionis,
Oppositionis.

Præma igitur ratio dicitur inuolutionis. Nam istud vitium inuoluit in multos, & periculosos errores, quibus valde difficile est obuiare. Sed de multis tantum tangemus tres, quorum primus se tenet ex parte viri, secundus ex parte mulieris, tertius ex parte prolis.

Primus igitur error, & qui se tenet ex parte viri adultæritatis est, quia credit sibi magis licere adulterari, quam suæ uxori. Nam si illi semel cõpertum fuerit uxorem suam adulterium perpetrasse, tanto odio eam habebit, quod vix tota parètela utriusque partis poterit inter eos ponere pacem. Quod si fiat pax inter eos, parùm forsan durabit, sed ad minimam offensam, aut forsan, siue offensa, ille improperebit uxori, quæcunque fecit, & quæ non fecit. Sed si contingat ipsam adulterari, habet quasi pro risu, si uxor sciat. Cui tamen scribatur in decretis 32. q. 5. Christiana, quod Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione cõdemnat. Quinimmo quantum ad aliquid, grauius peccat vir adulterans, quam mulier, in quantum, scilicet maior naturalis ratio in eo uigere debet, ut notatur 32. q. 6. indignatur. Propterea dicit Aug. de verbis Domini. sermo. 46 & similiter recitatur, ubi sup. c. si dicturi. Si. inquit, uos uiri dicturi estis, uxores seruate uos, quales uultis eas inuenire, tales, & ipse inueniant uos. Quis uiuens est, qui non castam uellit ducere uxorem. Et si accepturus est uirginem, quis non intactam desideret? Intactam queris, intactus esto. Puram queris, noli esse impurus. Non enim illa potest esse casta, aut pura, & tu non potes. Si fieri non possis castus, nec illa potest, quia ut rō illa potest, docet te, quia fieri potes. Hæc ille. Item idem Aug. lib. de decem chordis, ad propositum loquitur, dicens. O homo dicitur tibi. Non mechaberis, id est non ibis ad aliquam aliam, præter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, & non uis reddere hoc uxori. Et cum debeas in uirtute præcedere uxorem, tu subito impetu libidinis cadis, & uix uxorem tuam uicticem esse libidinis, tu uictus iacens. Et cum

in capite sis vxori tuę. præcedit te ad Deū illa, cuius caput es. Vis domum tuam capite deorsum pendere. Caput enim mulieris est uir. Vbi ergo mulier melius uiuit, quam uir, capite deorsum pendet domus. Debet uir tanquam caput in omnibus bonis factis præcedere uxorem suam, ut illa imitetur ipsum, tanquam caput suum. Hęc ille. Patet ergo reprobatio primi erroris, qui est uirorum adulterorū creditū, hoc sibi magis licere, quam uxoribus suis, cum tamē oppositum sit uerum, ut patet ex dictis.

Secundus error, & qui se tenet ex parte uxorū adulterarum est, q̄a si adultera casu suscipiat filium ex adulterio, ipsum nutrit de bonis uiri sui, & tandem t̄quā legitimus suscipiet hereditatem patris putat ui in toto, uel in parte. Et cū ipsa adultera sit causa, quod hereditas uiri sui uadat ad alienos, & similiter, quod filij legitimi, aut heredes uiri sui priuentur dicta hereditate, & sine culpa sua, restat, q̄ ipsa tenetur ad restitutionem, quam facere est illi plurimū difficile. Ecce labyrinthus, & Dedalus, quam ex culpa sua incidunt mulieres adulterę. Et de hoc superius dictū est in hoc. 2. Tract. par. 3. ca. 2. ubi agitur de manu furatoria. De hoc etiam forte dicetur in 4. Tracta huius operis, cum agitur de restitutionibus.

Tertius error, in quem inuoluit, & implicat peccatū adulterij est ille, qui se tenet ex parte prolis. Nā multi filij adulterini reputantur legitimi, & succedunt patri putatiuo. Alij autem efficiuntur clerici, & promouentur ad sacros ordines sine dispensatione, qui tamen sunt ex adulterio occulto nati, & per consequens inhabiles ad prædicta. Et quod grauius est, potest per ignorantiam accidere, ubi inrant matrimonium, quod contrahant cum consanguinea, seu sorore propria ex parte ueri, & naturalis patris, quem nō cognoscūt. Nec audet mater declarare impedimentum, ne seipsā scandalizet, aut quia fortē mortua est, pariter, & uerus pater filij cōtrahentis cum filia eius. Potest etiam accidere, q̄ filius ex adulterio natus, occidat ignoranter patrem suū naturalem siue in bello, siue aliās.

Et de hoc extat historia de Alexandro Magno de quo refert Dom. Anto. in chronica sua, prima parte. tit. 4. c. 2. q̄ cum crederet se esse filium Philippi Regis Macedonū, erat

Tract. Secund. Pars III.

tamen filius cuiusdam superstitiosi viri, qui dicebatur Ne-
ctanabus, qui concubuerat, absente Reg^o, cum Regina, que
dicebatur Olympias. Modus autem, & causa, cur occidit d^{ct}
ctum Nectanabum quem ignorabat patrem suū esse, talis
fuit. Semel enim ipse Alexander interrogauit d^{ct}um Necti-
nabum, qua morte ille esset moriturus. Et quia superstitio-
sus, atque maleficus erat, respondit dicens. Filius meus de-
bet me occidere. Tunc Alexander uolens eū ostendere mē-
dacem, dum semel ambularent, simul causa recreationis, su-
per solata ciuitatis, in qua morabatur ipse Alexander, ad-
huc tamen paruulus proiecit dictum Nectanabū in aquā
stantem in fundo. Qui sentiens se inde moriturum fracto
ceruice, ait. Nulla mortalibus contra fatum fuga est. Olim
enim noui me à proprio nato interficiendum. Ad quē Ale-
xander, Nunquid ego sum filius tuus. Tunc ille omnia cō-
fessus est, & quomodo Olympiadem matrem suam arte sua
deceperat, de qua ipsū genuerat. Ecce quomodo adulterii
inuoluit hincinde in uarios errores, & ideo summē fugien-
dum est, tanquam periculosissimum.

Secunda ratio cur adulterium est fugiendum, dicitur cō-
sumptionis. Nam qui adulterinam uolunt ducere uirā, cō-
sumunt multam substantiam, tum ut foueāt amicitia adul-
teræ suæ, tum ut pronideāt bastardis, siue magis spurijs in-
de nascentibus, tum in donis, quæ interdū faciunt maque-
relis, seu focarijs ad hoc mediantibus. Vnde audiui de quo-
dam magno principe, qui nunc est coram Domino, quod
cum esset semel Parisius, dedit cuidam puellæ pro uno cō-
cubitu decem mille aureos. Talis ergo sic uerum sit, quodā
modo, similis erat filio pdigo, qui dissipauit, & cōsumpsit
substantiam suam cum meretricibus, uiuendo luxuriosē.
Lu. 15. Benē ergo scriptū est. Pro. 28. quod qui nutrit scor-
tum, perdet substantiā suam. Et huius rō est, quia tales ma-
ledictæ mulieres trahunt ad se, quicquid possunt de bonis
adulterorum suorum. Nam si contingat eas intrare domos
eorum in absentia uxorū suarū, reuisitant omnia secre-
ta domus, & quicquid alicuius ualoris inueniunt; dummo-
do sit portabile, accipiunt, & secum differunt. Nec miseri,
& pauperes fatui adulteri audent illis contradicere, ne eas
contritēt, & perdant gratiā, & amicitiam earū, quā multo
magis

magis appreciantur, quam gratiam, & amicitiam propria-
rum uxorū, quantumcunque honestarum, bonarū, & pul-
chrarum. Benè ergo consulit sapiens. Pro. 5. cum ait. Ne in-
tenderis fallaciæ mulieris, supple, adulteræ, quæ multipli-
citer laborat decipere miserum adulterum suum.

Tertia ratio, quare adulterium sit fugiendum dicitur op-
positionis. Opponitur enim hoc uitium tribus bonis, quæ
sunt in matrimonio, de quibus loquitur Aug. in li. de bono
coniugali, & similiter recitatur in decre. 27. q. 2. omne illa
sunt tria bona sunt proles, fides, sacm, quæ fuerunt in parè
tibus Christi. Proles quidem fuit ipse Christus. Fides autē,
ibi fuit, quia nullum adulterium. Sacramentū, quia nullum
diuortium. Sic est autem, q̄ adulterium opponit ur tribus
bonis prædictis matrimonij.

Primò quidem bono fidei, quia per illud frangitur fides
mutua, quæ debet esse inter coniuges, quæ attendit penes
hoc, quod nec uir cum alia, nec mulier cum alio commisce-
ri debet. Et quantum ad hoc sunt pares, ut patet 32 quæ 5.
Christiana religio.

Secundò verò contrariat, & opponitur bono prolis. Est
naturalis sollicitudo patri, ut habeat certitudinem de
prole sua. Talis autem certitudo tollitur per adulterium.
Propter quod reliquitur proles, sic nata sine direttore, disci-
plina, & castigatione; & per cōsequens efficitur inhonesta,
& ad malum effrenata, quod si dicatur, quod saltem manet
sub disciplina matris. Respondet hoc non semper esse uerū.
Quinimmo, frequenter mulier, quæ concepit ex adulterio,
aut fornicatione, prole natam statim mittit ad patrē, ut illi
prouideat. Ille autem solet eam extra domum suā educan-
dā tradere aliquibus, qui cōmuniter parū de hoc sunt sol-
liciti. Insuper dato, q̄ à propria matre educatur, illa tñ nō
habet illā industriā castigandi filium, q̄ habet uir, nec tm re-
ueret, aut timet à ple, sicut pater. Et ideo cōmuniter vide-
mus illegitime natos, insolentes, dissolutos, & quasi in disci-
plinabiles, nihilominus quamuis difficulter, tñ possunt esse
benè conditionati, & virtuosi ita. n. dicit Aug. lib. de bono
coniugali, & similiter recitatur in decre. dist. 56. unde cūque.
Vnde cūq; hoīes nascantur, si parentū uicia non sectantur,
bonelli, & salui erunt. Super quo glo. ponit similitudinem
de

Tract. Secund. Pars III.

de vestibus, dicēs. Vestes, quas geritis, sordida lana fuit. Idē etiam decretū repetitur. 32. q. 4. sicut sanctius. Merito adulterium opponitur bono sacramento matrimonij. Constat enim, quod sacramentum matrimonij significat cō. unctio- nem Christi cum ecclesiā, quam nūquam dimisit. Propter quod dicit Apo. Ephe. 5. Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiā, id est, nolite eas derelinquere, alijs carnaliter uos commiscendo. Cōstat autem, q. adulter facit totum contrarium. Et ideo uidetur irritare prædictā Christi coniunctionem cum sponsā sua ecclesiā. Et ideo quantū ad hoc adulter uidet̄ esse similis heretico, q. dimisso Christo uero sponso ecclesiæ, adhæret diabolo. Patet ergo, qd adulterium est summe fugiendum, tanquam oppositum, & contrarium tribus bonis prædictis venerabilis sacramenti matrimonij. Et sic patet de secundo principali.

Tertius articulus digiti adulterij dicitur punibilitatis. Pro quo notandum, quod istud uitium punitur triplici pe- na, uidelicet.

Diuina, Ecclesiastica, Humana.

Primo igitur pēna diuina, id est, à Deo taxata, quia enim secundum legem diuinam nullum malum remanet impu- nitum, sicut neque aliquod bonum irremuneratū, dicitur Boetio de consō. lib. 4. prosa. 1. Nec sine pēna vnquam esse vitia, nec sine præmio virtutes, bonis felicitia, malis semper infortunia contingere. Ideo diuina iustitia multipliciter punit adulterium, uidelicet.

Temporaliter,

Corporaliter,

Aeternaliter.

Primo quidem temporaliter. Nam in ultionē huius re- sandi vitij Deus index iustus, & fortis immittit frequenter contra homines bella cuncta deuastantia, in quibus etiam plerumque succumbunt pēnē infinita hominum milia. Et de hoc multa extant testimonia in sacra scriptura.

Primum est de Gabaonitis, quorū multa milia occubue- runt gladio propter adulteriū perpetratum, cum uxore cu- iusdam Leuite, id est, de genere Leui Iudic. 20.

Secundum exemplum est de Dauid, cui postquam adul- teratus est, dictum est per Nathā prophetam ex parte Da- uid.

mini. Non recedet gladius da domo tua, usque in sempiternum. Similiter narratur in historijs Romanorū, quòd propter adulterium commissum ab Antonio, qui dimissa uxore sua sorore Octauiani Aug. adhæserat Cleopatre, Reginae Egypti libidiniosissimæ mulieri, ipse Octavianus indignatus mouit cõtra eū bellum Nauale. & Terrestre, & in utroque dictus Antonius fuit turpiter deuictus. Qui demū fugiens à facie Octauiani cum dicta Cleopatra seipsos occiderunt.

Secundò diuina iustitia punit adulteriū corporaliter, secundum quòd habetur Nume. 5. ubi mandat Dominus dicens. Vir cuius uxor errauerit, maritumque cõtēmens, cū altero uiro dormierit, & hoc maritus deprehẽdere neque rit, sed latet adulterium, testibusque argui non potest, quia non est inuēta in stupro, adducet eam ad sacerdotem. Cūque steterit in conspectu Domini discooperiet sacerdos caput eius. Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus maledicta cum execratione coegessit, adiurabitque eam, & dicet. Si non dormierit uir alienus tecum, & si non es polluta deserto marito thoro, non tibi nocebunt aquæ istæ amarissimæ. Si autem declinasti à uiro tuo, & polluta es, & concubuisti cum altero, his maledictionibus subiacebis. Det te dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo. Putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus dirumpatur. Et respondebit mulier amen, amen. Scribetque sacerdos in libello istam maledictionem, & dabit eam aquis amarissimis, in quas maledicta cõgessit, & dabit ei bibere, quas cum biberit, si polluta est, pertransibunt eæ aquæ maledictionis, & inflato uentre cõputrescet femur. Si uerò polluta nõ est, erit innoxia, & faciet liberos. Hæc ibi. Ecce quomodo diuina lex antiquitus puniebat adulteriū. Verum, quia illud iudiciale erat, nõ obligat in lege gratiæ. Item de pœna taliū habes Leui. 20. Item Deut. 22. Vbi mandat lex adulterum, & adulteram lapidibus obruendos. Et propter hoc scribe, & Pharisei adduxerunt ad Christum mulierem in adulterio deprehensam, dicentes, quòd Moyses iusserat huiusmodi mulieres lapidari Iohannis octauo. Sed si hodie omnes tales lapidarentur, tela, & camisæ uirorum curo precio uenduntur propter pauertatem.

Tract. Secund. Pars III.

Tertio diuina iustitia punit adulteriū eternaliter Heb. 13. Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus, scilicet, ad æternum supplicium, quia, ut habetur Apo. 21. pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure. Item Gal. 5. Qui talia agunt, scilicet, opera carnis, regnum Dei non possidebunt. Item. 1. Cor. 6. Adulteri regnum Dei non possidebunt. Multa autem possent ad hoc adduci exēpla, quæ in uarijs historijs leguntur, quæ pertransco.

Secundo adulterium punitur pœna ecclesiastica, & hoc iterum multipliciter. Primo quidē ad instar homicidij spōte confessi, ut habetur 2 r. q. 2. prædicandum. Et hoc intelligitur secundum glo. quantum ad numerū annorum, & nō quantum ad asperitatem pœnitentiæ. Numerus autem annorum, qui debet imponi pro quolibet mortali peccato est septuaginta pœnitentiæ, nisi dignitas delinquentis, uel qualitas delicti aliud suadeat, ut dicit eadem glo. Et hoc idē ponitur 33. q. 2. hoc ipsum. Hodie tamen talis pœnitentiæ, est arbitraria, iuxta discretionem boni confessoris. Secundo adulterium punitur per censuras ecclesiasticas. Vnde in alijs quibus diocēsis est sententia excommunicationis lata p̄ statuta synodalia contra omnes adulteros, & adu-teras. Et quamuis de iure communi tales non sint excommunicati ipso facto, nihilominus deberent excommunicari, præsertim quando ipsum adulterium est manifestum, & persequens, ut dicit Dominus Anto. in 2. par. tit. 5. c. 3. §. 2. Quo autem ad Deum omnes adulteri etiam occulti sunt excommunicati. Tertio punitur per priuationem iuris petendi debitum. Nam si uxor sit certa, uirum suum adulterasse, nō tenetur postea illi reddere debitu, nisi in casu, ubi ipsa similiter fuerit adulterata. Et q̄ dicitur de uxore, suo modo intelligendum est de marito. hęc Anto. ubi supra. Quarto punitur p̄ diuortium, nam illa pars, quæ est innocens ab adulterio potest petere diuortium contra partem adulteram, & nō amplius cohabitare cum tali, & intrare religionem, & hoc potissimum, quando adulterium est notorium, ut expresse notatur 27. q. 2. Agatosa, ubi ponitur casus de quodam uiro, q̄ d̄ missa uxore adultera nomine Agatosa intrat in religionē, quæ dicta uxor repetebat. Et respondet Papa Greg. q̄ hanc informatio de uita dicte Agatose. Quæ si probat adu-

tera, non tenetur ad eā redire uir suus. Nota tamen, q̄ ubi uerq; adulteratur, neuter p̄t petere diuortium, nec adulterum accusare, & hoc in p̄nam sui criminis. Quia, ut habetur. 3. 2. q. 6. c. 1. quod incipit: Ecce non uidetur, quod pari crimine infectus alium de eodem punire possit. In cuius rei signum, dixit Christus Iudeis adulteram accusantibus. Qui, inquit, uestrum sine peccato est, primus lapidem in eā mittat. Iohā. 8. Hinc etiam ipse Luc. 6. dicit. Hypocrita primum eijce trabem de oculo tuo, & postea educes festucam de oculo fratris tui. Itē c. seq. quod incipit. Nihil iniquius dicitur, quod nihil iniquius est, quam causa fornicationis dimittere uxorem, si & ipse conuincitur fornicari. Occurrit enim illud Rom. 2. In quo alterum iudicas, te ipsum condemnas. Eadem enim agis, quæ tu iudicas. Eadem sententia habetur extra de diuortijs. c. significasti, ubi dicitur expressè, quod uir adulterans uxorem adulteram dimittere non potest.

Sed queritur circa hoc quamuis incidentaliter, si adulter possit cōtrahere cum adultera sua post mortē uiri sui. Ad hoc respondet Decretalis, extra de eo, qui duxit in matrimonium quam polliuit per adulterium. c. ueniens. Item c. si quis, ubi dicitur, quod, sic, duabus tamen conditionibus seruatis. Prima est, quod non dederit illi fidem prius de cōtrahendo cum ea. Quia ex tali promissione posset procurari mors mariti, ut citius celebretur secundum matrimonium. Secunda conditio est, quod non fuerit machinatus in mortem prioris mariti. Dicitur tamen in prædicto capitulo ueniens, quod si quis uiuente marito promiserit fidem alicui de cōtrahendo cum ea post mortē dicti mariti, si plus non ponatur, propterea, non impeditur matrimonium inter eos. Ex quo concluditur, quod illæ mulieres, quæ respondent uiris sollicitantibus eas de cōtrahendo cum eis post mortem uiri sui, dicentes in hunc modum. Det Dominus bonam uitam, & longam marito meo, si tamen ita euenerit, quod moriatur prior, ego promitto uobis, quod nunquam habebō alium à uobis, uel aliquid simile, non male agunt, nec per talem promissionem impeditur matrimonium inter eos. Et sic patet ad quæsitum.

Tertiò adulterium punitur p̄na humana, i. secundum le

Tract. Secund. Pars. III.

ges humanas, & ciuiles. Et hoc iterum multipliciter.

Primo quidem temporaliter, scilicet, per priuatione do-
tis. Mulier enim adultera probata, talis in iudicio perdit
dotem suã, vt notat in Authenticis. Item. C. Item ff. in passi-
bus præallegatis in hoc cap. sub litera L. Secundò punitur
corporaliter, utpote mutilatione alicuius membri corporis.
Vnde refert Valerius, lib. 6. c. 7. de Zaleuco Locrésium prin-
cipe, quòd statuerat legem, ut quicūque adulterareẽ, utro-
que oculo priuaretur. Accidit autem unicum filium suum
adulterari. Propter quod ipse iubet legem in eum impleri,
Sed resistit multitudo populi. Quo uilo dixit. Ex quo tantũ
instatis pro filio meo, sic fiet. Nam mihi alter oculus, & illi
alter eruerunt, ut saltẽ sic lex mea impleatur. Quod & fa-
ctum est. Hęc autẽ iustitia, & uindicta adulterij magna fuit
præsertim in re pagano.

Tertio punitur capitaliter, hoc est per capitis truncatio-
nem, ut patet. ff. ad legẽ Iuliam de adul. l. lex Iulia. Item,
C. de adulterio l. castitati. Itẽ autem leges ciuiles sunt cõ-
formes legi diuine, ut patet Leuit. 20. Item Deut. 22. Item
Dan. 13. In cuius etiam rei signum legitur Io. 8. quòd Scri-
bẽ, & Pharisei adduxerũt ad Christum mulierem in adul-
terio deprehensã, dicentes: Magister, mulier hæc modo
deprehensa est in adulterio. Moyses autem iussit nobis hu-
iუსmodi mulieres lapidare. Hęc autẽ pro tanto, ita dissi-
deduximus, ut sciat unusquisque, quãtum Dominus Deus
in lege sua, & sapientes, atque iusti in legibus suis põdera-
uerũt adulterium, quòd est matrimonij fractio, fidei falsifi-
catio, & filiorum hæredum opprobrij magna occasio. Insu-
per, ut nouerit unusquisque, quãm durẽ iudicabit Domi-
nus in iudicio suo adulteros. Quod quidem iudicium est
multo iustius, & districtius, quã quodcunq; iudicium hu-
manum. Et ideo caueat sibi unusquisq; ab adulterio. Et sic
patet de secundo digito manus leprose luxuriã.

Tertius digitus põditẽ manus leprose dicitur incestus.
Est autem incestus abusus consanguineorum, uel affinium.
Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis uel affinibus
abutiuntur, ut patet 36. q. 1. lex illa. Insuper incestus commit-
titur spiritali parentela, ut infra dicitur. Incestus ergo di-
citur, quasi non castus, quia incestuosus, adeò libidinosus
est,

est, quòd non attendit gradum consanguinitatis, aut affinitatis, siue etiã parentelæ spiritualis. Et in hoc quodãmodo brutis similis efficitur, quæ non considerant, quib. coniunguntur, seu copulantur, sed insequuntur concupiscentias suas, eò quod rationem nõ habent, qua possint huiusmodi concupiscentias moderari, uel retinere. vnde cum equus uideret cibum quem appetit, subito ponit se ad illum comedendum, n si impediatur, uel verberetur. Homo autẽ cũ mouet passione, uel naturali desiderio cibi, uel alterius rei, potest etiam data omni opportunitate se abstinere, & non uti ila re, & hoc ideo, quia habet rationẽ, qua potest moderari, & cohibere passiones, siue concupiscentias natura'es, si militer & membra corporis. Quod si non utatur ratione, sed sequat passiones suas illicitas, tunc efficitur similis bestijs. Cum tamẽ dicat. Psal. contra tales loquens. Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus, &c. Et hoc est, quòd loquitur Boetius de conso. lib. 4. dicens. Euenit, ut quẽ transformatum uitijs uideas, hominem æstimare non possis. Vnde ibi pulchrẽ comparat diuersa hominum peccantium genera diuersis bestia; u differentijs. Deinde de luxuria subdit, dicens. Fædis, immundisq; libidinibus immergitur sordidẽ suis uoluptate detinetur, itaque fit, ut si probitate deserta homo esset desierit, cum in diuinam conditionem transire non possit, uertatur in belluam. Et permaximẽ in sequẽdo delectationes uenerẽas illicitas, in quibus tota ratio absorbetur assimilat homo equo, & mulo. Et hinc est, quòd dicitur per Angelum Raphaelẽ. Tho. 6 Qui coniugio utuntur, ut à mente sua Deũ excludant, & libidini suę uacent, si, ut equus, & mulus, quibus nõ est intellectus, supple, tales sunt. Multo magis autem, cum tales sequuntur suas uoluptates extra cõiugium, ut sunt incestuosi, & similes. Sed ne uiterius uagemur: notandum, quod in hoc digito incestus sunt tres iuncturæ, seu articuli, qui sunt

Commissionis,

Offensionis,

Punitonis.

Primus igitur articulus prædicti digiti dicitur commissionis. Circa quod notandum, quod tribus modis committitur incestus, secundum quod contingit aliquẽ uirum cõgnoscere

Tract. Secund. Pars III.

gnoscere carnaliter suam consanguineam, affinem, uel cognatione spirituali coniunctam.

Primò igitur committitur incestus, cum quis cognoscit suam consanguineam in quocunque gradu prohibito. Pro quo iterum notandum conformiter ad dominum Anto. 2. par. summæ suæ, tit. 5. c. 5. §. 1. quòd postquã Deus creauit primos parentes, & instituit uenerabile sacramentum matrimonij in paradiso terrestri, tũc primò exclusit unum gradum consanguinitatis, dicendo per Adam illud Gen. 2. Re linquet homo patrem, & matrem, & adhe rebit uxori suæ. Quasi apertè diceret, quòd nullo tẽpore liceret patri accipere propriam filiam in vxorem, uel matri sumere filium in maritum, & multò minus extra cõiugium carnaliter cognoscere. Quia talis actus esset grauissimum scelus, i. incestus, nihilominus filijs Adæ propter necessitatẽ, & ad multiplicandum genus humanum fuit concessum, ut contraherent cũ sororibus suis carnalibus, eò quod nõ erant aliæ, & iste gradus tunc concessus uocatur primus gradus consanguinitatis in linea collateralali. Sublata autem hac necessitate semper fuit prohibitum matrimoniũ inter fratres, & sorores germanos. Aliàs esset maximus incestus, & multò magis si talis commixtio carnalis fieret extra matrimonium. In lege autem antiqua fuerunt aliqui gradus consanguinitatis expressi, in quibus non poterat cõtrahi matrimoniũ, in noua autem lege sunt declarati per determinationẽ ecclesiæ esse quatuor gradus consanguinitatis, & totidem af finitatis, in quibus non potest contrahi matrimonium, ut patet extra de consang. & affin. c. non debet.

Est autem primus gradus in linea collateralium frater, & soror germani.

Secundus gradus est filius, & filia duorum germanorum, qui dicuntur cufinus, & cufina.

Tertius gradus est filius, & filia duorum cufinorum.

Quartus gradus est filius, & filia descendentes à p̄dictis.

In nullo ergo horum graduum potest cõtrahi matrimonium. Quòd si factis factum fuerit, nec disp̄satio Pape iurauerit, matrimonium nullum est, sed continuus incestus. Quinimò scienter contrahentes infra p̄dictos gradus absque diipensatione, ipso facto sunt excommunicati.

Insuper. 2

Insuper, & filij eorum illegitimi. Præterea, si quis cognoscere carnaliter suam consanguineam, in quocūque prædictorum gradum committit incestum, etiam tanto grauius, quanto contumacior est gradus. In linea autem ascendentium, & descendentium est perpetua prohibitio contrahendi matrimonij, utpotè, inter auū, & nepotem proauum, & pronepotè. At iās esset incestus grauissimus. Et sic patet de incestu, qui committitur inter consanguineos.

Secundo committitur incestus, cum quis cognoscit suū affinem. Pro quo notandum, quod, sicut sunt quatuor gradus consanguinitatis, ita suo modo sunt quatuor affinitatis qui fundantur in prædictis quatuor. Nam ex matrimonio inter Petrum, & Bertam celebrato, contrahitur ista consuetudo, quæ dicitur affinitas, sic, scilicet, quod omnes consanguinei Petri sunt affines Bertæ uxoris suæ, & hoc in eodè gradu affinitatis, quantus est gradus consanguinitatis, qui attinent eidem Petro, & similiter contra de consanguineis ipsius Bertæ, qui efficiuntur in consimilibus gradibus affines ipsi Petro. Verbi gratia. Frater Petri per consanguinitatē efficitur frater uxoris suæ per affinitatem. Et e conuerso de fratre uxor per consanguinitatem, qui efficitur frater uiri sui per affinitatem, & sic de alijs tribus gradibus prohibitis dicendum est. Si quis ergo contraheret matrimonij, in his quatuor gradibus affinitatis nullum esset matrimonij, sed continuus incestus: Insuper scienter contrahentes in prædictis gradibus ipso facto sunt excommunicati, ut patet per Cæmentinam. titu. de consanguinate, & affinitate per totum. Ibi etiam præcipitur ecclesiæ prælatis, ut tales postquam ad eorum notitiam deueniant publice denunciarent excommunicatos, siue per suos subditos denunciari faciāt, donec ab inuicem separentur, & humiliter recognoscendo suum errorem abolitionis beneficium obtinere mereantur. Hæc ibi.

Notandum est autem circa hanc materiam, quod secundum doctores tam Theologos, quam Canonistas, affinitas æqualiter contrahitur per copulam illicitā, siue illa sit simplex fornicatio, siue adulterij, sicut per licitā, quæ fit matrimonio utraq; enī impedit matrimonij contrahendū, quod dicitur contra. Nō quod cū illa, quæ carnaliter cognouit, sed cū consanguineis.

Tract. Secund. Pars. IIII.

guineis eius, ita, vt, qui cognouit aliquam mulierem licite, uel illicite non possit contrahere, cum quacunque constan guinea dictę mulieris, infra quartum gradum, impediēte gradu affinitatis. Nec est aliud remedium preter dispensationem, quam solus Papa potest dare. Ex quo possumus inferre duo correlaria. Primū est, quod si quis cognouit carnaliter aliquam mulierem, & postea cōtrahat per uerba de presenti, cū matre, aut sorore, uel cognata illius, infra quartum gradum consanguinitatis matrimonium nullum est, sed omnino dirim. debet, propter precedens impedimentū affinitatis. Secundum correlarium est, q. si quis cognouit carnaliter aliquam de prædictis, postquam contraxit de presenti cum illa, quam habet, matrimonium quidem tenet, sed tamen in penam perdit ius petendi debitum ab vxore. Reddere tamen tenet debitū vxori petenti, sed nō potest exigere absque peccato mortali, nisi cum eo dispensetur. De hoc uide, si uis frater, rubricas 4. libri decretalium, in quibus diffusę hęc materia tractat. Prima est de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulteriū. Secunda est de eo qui cognouit consanguineam vxoris sue sponse. Tertia est de consanguinitate, & affinitate. Itē uide decre. 27. q. 2. qui dormierit. Super quo etiā, uide bene omnino. Item de hoc habes 22. q. 3. c. qui dormierit, cum pluribus alijs capitulis. Vtrum autem episcopus possit dispensare super aliquibus gradibus affinitatis, credo, quod non. Vnde in tali casu solet semper haberi recursus ad summum pontificem.

Tertio committitur incestus, cum quis cognoscit mulierem spiritali cognitione, sibi coniunctam, utpotē, commatrem, uel filiam spiritualem. Cognatio autē spiritalis contrahitur in collatione quorundam sacramentorū, utpotē, baptismi, & confirmationis. Si ergo quis contrahat matrimonium cū aliqua taliter sibi coniuncta. s. spiritali cognitione, matrimonium nullū est. Quinimmo si tales carnaliter commisceant committūt incestum spiritalē. Circa quod notandum sūm dñm Anto. ubi supra, q. in dicta spūali cognitione sunt tres gradus. Primus dicitur compaternitas, que contrahitur inter patrē, & matrē eius, que tenet ad baptismum, uel confirmationem, & eum, qui tenet ad ipsa duo sacramenta, ac etiam vxorem eius, uel etiam, qui baptizat,

uel confirmat. Secundus gradus, dicitur paternitas, quæ contrahitur inter eum, tenet ad baptismum, uel confirmationem, aut etiam, qui illa sacramenta confert, qui dicitur pater spiritualis, & eum, uel eam, qui tenetur, qui dicitur filius eius, uel filia spiritualis. Tertius gradus dicitur fraternitas, quæ contrahitur inter illum, uel illam, qui tenetur ad baptismum, uel confirmationem, & filios eius, qui tenet. Si quis ergo in aliquo horum gradum, qui ultra non extenduntur contraxerit: matrimonium nullum est, sed est dirimendum. Et omnis talis concubitus, est incestus spiritualis, ac etiam sacrilegium. A fortiori ergo, si quis commisit opus carnale cum aliquo, uel aliqua, in aliquo gradu huius cognationis spiritualis incestum committit, ut patet 30. quæst. 3. cap. 1. quod incipit ita diligere. Item cap. pitacium. hoc autem multum facit ad detestationem huius uitij, quod incestuosi, dum in ipso detestando, atque nephando icelere manent, non debent computari inter Christianos, sed inter Gentiles, ut notatur 35. quæst. 8. incestuosi. Ex his ergo omnibus possumus concludere, quod multi uiuunt in continuo incestu, & damnabiliter, qui credunt se legitimo matrimonio coniunctos, & signanter illi, qui contraxerunt cum aliqua, cuius consanguineâ, prius carnaliter cognouerant, ut dictum est.

Notandum est autem circa hoc, quod multi, tales hæc audientes in maximum stuporem conuertuntur, ut frequenter expertus sum. Dicunt enim, quasi in desperationem ducti, & in perplexitate constituti. Quid faciam. Si enim dimiserò illam, quem hucusque reputaui uxorem legitimam, nunc autem bene uideo, non esse uxorem, eò quod priusquam cum ipsa contraherem cognoueram, carnaliter eius matrem, uel sororem, aut cognatam, ex tali dimissione sequetur grauissimum scandalum mihi, & illi, atque filijs, quos ex illa genui, & fortè toti parentelæ utriusque. Insuper proles reputabitur illegitima, cæterum dicta proles fortè maximam penuriam patietur in temporalibus, quæ non nisi opere manuum mearum, & sudore corporis mei sustentatur, & sic de multis alijs inconuenientibus. Quale igitur remedium, aut consilium? certè talis debet potius tolerare patienter omnia inconuenientia præ-

Tract. Secund. Pars III.

dicta, aut quęcunque alia, quam ulterius cōmiseri carnaliter cum prędicta. Triplex ergo datur remedium, seu consilium contra talem casum. Primum est, ut totaliter relinquat patriam, prius tamen notificando ipsū casum illi, quam loco uxoris habuit, hortando ad patientiam, petendo ueniam de eo, quod abusus est ea. Illi etiam notificando, quod ipsa in hoc nullum habuit peccatum; Insuper, quod licite poterit contrahere cum alio, tanquam nō uxorata. Hoc tamen debet notificare curato, siue episcopo, ut illi constet, quod ipsa potest licite contrahere cum alio, tanquam non habens uirum. Secundum remedium est, ut cohabitaret cum prędicta, quantum ad domesticam cohabitationem, sed non quoad lectum propter periculum incestus. Quia tamen hoc difficillimum est, & præsertim cum uterque adhuc inuenis est, ideo talis cohabitatione non est tuta. Tertium remedium, & omni alio salubrius est, ut talis procuret dispensationem à summo pontifice, ut possit de nouo contrahere cū dicta muliere non tamen publice propter uitandum scandalum. De facili autem, & cum parua pecunia, saltem cum pauere dispensabit ipse summus pontifex, sicut recēter de quodam audiui. Qua dispensatione habita, cum serenitate conscientię talis habitabit cum illa, cum qua prius incestū perpetrauerat. Necessē tamen habet de priori incestu confiteri, & pēnitere: Patet ergo de tribus modis, quibus committitur incestus.

Secundus articulus digiti incestus dicitur offensionis. Circa quod notandum, quod offensio, siue culpa, aut grauitas huius peccati potest ostendi multipliciter.

Primo quidem ex parte horrois. Nam hoc uitium abhorret uiri sancti. Paganus Equi, De primo habemus exemplū in beato Io Bap qui intantam exhorruit hoc facinus, quod cū percepit Herodem regē hoc egisse cō Herodiade cognata sua egressus est desertum quod neque pēnitentię auitritatē deseruerat, neque p increpationē cuiuscunque alterius peccauit, quamuis tunc ipis multa grauissima essent in terra illa, sed ut argueret ipsū Herodē de tali nephādo peccato, et publice, quis multi alijs uitis implicatus esset, dices. *en. Nō liceet, tibi hęc uxorē fratris tui Philippi. Mat. 6.*

Propter quam increpatione fuit incarceratus, & decapitatus. De secundo habemus historiam in Vaerio lib. 2. tit. de infirmitatibus ubi refert, quod olim apud Romanos non erat fictum, filium simul cum patre baineari, ne sic seipsum nudos conspicerent. De tertio historiam habemus in philosopho lib. 8. de animalibus, ubi refert, quod quidam equus, quia pulcherrimus erat cum fuisset deceptus, quia fuit positus pannus ante eius oculos, ut non uideret equam matrem suam, sed cum ea commiseretur que etiam pulchra erat, ut sic de utroque suscitaretur proles, siue pullus, quod commixto, amoto panno cum eam perpendit, adeo factum exhorruit, quod seipsum de monte precipitavit, narrat et philosophus. tit. 11. de animalibus. quod quidam suo pallio texit oculos camelis, & postmodum illi matrem suam submisit. Quod cum camellus post concubitum cognouisset, statim illum calcibus peremit, atque pedibus mirabiliter concucavit. Valde ergo indecens est, quod homines incestuosi, & figurate insigniti nomine Christiano saperentur a Paganis, & brutis.

Secundo dicta offensio incestus potest ostendi ex parte bestialitatis. Nam incestuosi, quæ non distinguunt inter consanguineam, siue affinem, & extraneam, sed ferunt quocumque illos ducit carnis affectus, si miles sunt brutis, utpotest canibus, asinis, iumentis, auibus, & similibus ratione carentibus non ponentibus differentiam, inter propinquam, & extraneam, sed quod in brutis naturale est, in hominibus uitiosum est, eo quod debent operari secundum intellectum, & uoluntatem. Propterea dicit psalmista. Nolite fieri sicut equus, &c.

Tertio dicta offensio, siue culpabilitas horridi incestus potest ostendi ex parte displicentie diuinalis. Quam enim mirabiliter displiceat hoc uitium Deo, licet aperte ex diuinatione, etiam in hac uita facta. Nam propter incestum Paulus excommunicauit quendam Corinthum suum, qui abuteretur uerba sua, i. uxore secunda patris sui. Insuper ipsum tradidit potestati Sathane, ut legitur. 1. Cor. 5. ut uexaretur in corpore crudeliter a diabolo, sicut ab eodem uexabatur intus in anima. Et sic patet de secundo articulo.

Tertius articulus, siue iustitia digiti incestus dicitur peccati nonis pro quo notandum, quod illud uitium punitur triplicem legem, uidelicet, per

Tract. Secund. Pars III.

Diuinam, Ecclesiasticam, Ciuilem;

Primò igitur punitur incestus per legem diuinã, q̄ olim iubebat tales occidi ut patet Leuiti. 20. ubi sic dicit Domi- nus. Qui dormierit cū nouerca sua, & reuelauerit ignomi- niam patris sui morte moriantur ambo. Sanguis eorum sit super eos. Item ibidem sic legitur. Si quis dormierit cū nu- tu sua, uterque moriatur, quia scelus, id est, grande peccatū operati sunt. Sanguis eorum sit super eos. Item ibidē. Qui supra uxorem filiam suam duxerit matrem eius scelus ope- ratus est. Viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantū ne- phas in medio uestri.

Secundò punitur incestus per legem ecclesiasticam, quę inhabitat tales psonas ad cōtrahēdum coniugia, quę alias essent licita. Vnde Gre. & recitatur. 35. q. 2. nec eā dicit sic nec eam, quam aliquis ex propria consanguinitate coniugem habuit, uel aliqua illicita pollutione maculauit in cō- iugium ducere ulli Christianorum licebit, quia incestuo- sus est talis coitus, & abhominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus. Deinde subditur pœna, cū dicitur incestuosos uero nullo coniugij nomine deputādos à sanctis patribus statutum esse legimus. Item. 32. q. 7. si quis uiduam, dicitur, q̄ si incestuosi cōtraxerint sunt separandi, & ulterius nū- quā in coniugio copulari possunt. Similiter ad idē proposi- tū scribitur 23. q. 2. si quis cū matre, & filia fornicatus fue- rit ignorāte matre de filia, & filia de matre. ille nunquā vxo- rem accipiat. Prædictæ uero mulieres, si noluerint accipiāt maritos. si autē ille hoc sciuerint absque maritis ppetuo- maneant. Hęc ibi. De hoc etiā multa alia capitula scripta sunt in prædictis locis, sicut patet inuenti textum.

Tertiò incestus punitur per legē ciuilem, ut patet in au- thēticiis de incestis, & nepharijs nuptijs. §. co. 3. ubi dicitur, q̄ pœna incestus est confiscatio bonorum. Item ibi dicitur, q̄ incestuosi debent mitti in exiliū. Insuper, si fuerint uiles personæ debent uerberari. De qua pœna etiam talis inco- stitutorum multa habes. C. de incestis, & inutilibus nuptijs p totum. Insuper qualiter hoc horrendum uitium puniatur in alio seculo apertē sequens declarat exemplum.

Legitur enim in dialogo Greg. lib. 4. c. 20. terribile exem- plum, de quodam nobili uiro, qui in Sabbato Sācto Paschæ

cenauit

uenit super sacros fontes, quandam iuenculam filiam. Tūc enim temporis, scilicet, primitiue ecclesie, nulli baptizabant, nisi iam aduerti effecti, & hoc tantum in uigilia Pasche, & Penthecostes. Dicitur ergo nobilis ipso sero predictæ die cū toto die ieiunasset more multorum, egregie epulatus est uino etiam inebriatus. Post cœnam igitur fecit se-cum dormire dictam filiulam suam, cū qua turpissimè peccauit. Cum igitur mane factō de lecto surrexisset, cepit cogitare, ut ad balneū pergeret, ac si aqua balnei lauaret maculas peccati. Perrexit ergo ad balneum, ibique se lauit. Post quod factum cepit trepidare ecclesiam ingredi. Nam ex una parte remordebat eum conscientia, timens iudiciū Dei, si ecclesiam taliter pollutus ingrederetur. Parte autem ex altera, erubescibat homines, si non intraret ecclesiam. Sed uicit humana uerecūdia Dei timorē, & iudicium eius. Perrexit ergo ad ecclesiam, sed tamen uerecundus, ac mouens stare cepit, atque per singula momēta suspectus, quā hora immundo spiritu traderetur, & coram omni populo ueraretur, nihil tamen, Deo miserante, tunc aduersū ei accidit. Qui letus exiit, & die altero ecclesiam iterum, quasi securus intiauit. Factumque est, ut per sex dies continuos letus, atque securus procederet æstans, q̄ Dominus, aut non uidisset eius scelus, aut uisum misericorditer dimississet. Sed heu die septimo inopinatē mortuus est. Cum ergo iam sepulture traditus fuisset per longum tempus cuius uidētibus flamma mirabilis, de sepulchro eius exiit, & tandiu ossa eius concremauit, quousque omne sepulchrum cōsumeret, a deo, quod terra, quæ in tumulum collecta fuerat de fossa uideretur, & per hoc, inquit, Grego. Dominus ostendit, quid anima illius miserrimi in ceituosis, in occulto ptulit, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma consumpsit. Hæc Grego. patet ergo diffusè de tertio digito manus leprose luxurie, qui dicitur digitus incestus.

Quartus digitus prædictæ manus leprose, dicitur digitus stupri. Est autem stuprum uirginis sub cura parētū existentis defloratio per actum uenereum extra matrimonium, prout dicit B. Thom. 2. 2. q. 154. art. 6. uel dic breuius, quod stuprum est illicita uirginum defloratio, ut habetur in decretis 36. q. 1. lex illa. In hoc autem digito sunt tres iuncturæ

Tract. Secund. Pars III.

re, siue articuli, qui sunt.

Ostensionis,
Deceptionis,
Satisfactionis.

Primus igitur articulus dicti digiti stupri dicitur ostensionis. Stuprans enim uirginem præsertim inuitam offendit tria genera personarum, uidelicet, Deum, uirginem, & patrem illius. Primò quidem offendit Deum mortaliter peccando, & legem eius transgrediendo, quæ prohibet, & interdicit omni homini quemlibet actum uenereum, extra limitum matrimonij, ut satis constat. Secundò offendit uirginem, quæ stuprat, siue deflorat, eo quòd ipsam impedit à legitimo matrimonio cõsequendo. Nam quãdo scitur de aliqua filia, quòd fuerit stuprata cõmuniter recusatur à matrimonio, tanquam inhonesta meretrix. Insuper per talem modò ponitur in uia meretricandi. Vnde, & multæ tales post stuprationem factæ sunt publicæ meretrices, tum propter experientiam ueneræ uoluptatis, tum propter carentiam legitimi matrimonij, à quo, ut dicunt tales sepe retarantur. quando cognoscuntur esse tales, tum quia à parentibus, tãquam infames, & meretrices vocantur, etiã quãdoque eas de domibus suis turpiter eiiciendo. Tertio stuprator offendit patrem uirginis, quam deflorat. Solet enim pater curæ & sollicitudinẽ gerere de filia sua. Ad quã et faciendũ ipsum admonet scriptura Eccl. 44. dicẽs. Super filiam luxuriosam, confirma custodiam, ne quando faciat te uenire in opprobium inimicis tuis. Nec solum, certè talis stuprator offendit patrem uirginis, quã deflorat, uerum etiam fratres, & totam genealogiam illius, qui inde ualde scandalizantur, & ultionem expectũt de tali stupratore, & de hoc historia legitur Gen. 34. de Sychen filio Emor, qui stuprauit Dinam filiam Iacob. Propter quòd secuta sunt multa mala. Nam Symeon, & Leui fratres ipsius Dinæ intrauerunt ciuitatem Sychen, & patrem cum filio, unã cum ceteris habitatoribus dicte ciuitatis percusserunt in ore gladij, eos inuuantibus omnibus fratribus suis in uindictam dicti stupri.

Secundus articulus digiti stupri dicitur deceptionis. Multum enim filij diuitum nobilium, ac potentum desiderant concubitũ alicuius formosæ puellæ, quæ tamen est de pau-

per e

pere regno, cum uident, quod illa reuinit tanto malo, nisi forsitan illi coniungantur affectu maritali illi, statim promittunt matrimonium. Super qua promissione confidens assentit uoluntati eorum. Sed postquam illuserunt ei, siue semel, siue pluries tandem eam ex toto relinquunt, & uxorem suscipiunt secundum decentiam sui status. Quo audito illa consilio amicorum suorum facit forsitan illum citari, qui eam deflorauit cum tali promissione. Cumque materia ducta fuerit ad iudicium unum è duobus fiet. Auenim gallandus negabit factum, peierando aut iurabit nunquam eam cognouisse, affectu maritali, sed magis fornicatio. Cui iudex ecclesiasticus attenda notabili & sparsitate partium in genere, diuitijs, & huiusmodi, de facili illi credet, declarans illum non esse uirum, siue maritum dictæ filie stupratæ. Quia tamen ille deflorauit eam taxabitur ad emendam duplicem, cuius una pars cedat ad utilitatem curiæ, alia uerò ad utilitatem dictæ filie, in foro aut iudiciali ecclesiæ talis tenetur diuisim ad alterum horum duorum, uidelicet, aut eam ducere in sponsam, aut ipsum maritare, idest, dotem illi dare, ut patet, extra de aduite. & supro capitu. i. Veruntamen secundum glos. ibidem. Hæc fuit pœna antiqua, idest, legis antiquæ. Hodie autem sic punitur talis stuprator, quia, aut ducat à se stupratam, aut uerberatus, & à sacramentis exclusus retrudatur in monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam, ut noxatur, ubi supra, capitu. peruenit. Dicit tamen Dominus Ant. a. parte summæ suæ, titu. 5. capitu. 6. §. 3. quod hoc intelligitur de deceptore paupere, qui seduxit uirginem, idest, à domo parentum seorsum per uiolentiam adduxit. Quod si seductor diues, aut nobilis fuerit, punitur pecunialiter. Sed quia iam intramus materiam tertij articuli, ideo hæc finis huius secundi articuli.

Tertius articulus digiti stupri, dicitur, satisfactionis, quia enim stuprator offendit Deum, & uirginem, quâ corripit, & partem illius, ut dictum est supra, ideo tenetur uariisque satisfacere, Deo quidem per sacramentalem confessionem, sicut & de cæteris peccatis mortalibus. Patri uero puellæ sub cuius cura degebat ipsa puella, tenetur satisfacere ad arbitrium iudicis, aut boni uiri, aut iudicis

Tract. Secund. Pars III.

cum placare. Puellę autem aliquando tenetur satisfacere aliquando non Pro quo notādum, quod ille, qui corrumpit, siue stuprauit uirginem, aut eam corrumpit interueniente, & concurrente eius consensu, aut cum promissionibus, aut uim inferendo. Si primo modo tunc in foro conscientię, in nullo uidetur ei teneri, quia consentienti non fit iniuria. Tenetur tamen patri puellę, cui fecit iniuriam filiam suam corrumpendo sub eius cura. Si secundo modo eam seduxit, scilicet, multa promittendo, & multis mendacijs utendo, sicut tale hominum genus facere solet in tali casu non uidetur puella absolute uoluntarię consensisse in stuprum. Et ideo iniungendum est stupratori, quod illi satisfaciat ad arbitrium boni uiri, uel cum ea gratiosę componat. Et si promississet eam ducere in uxorem, ut copulam carnalem ab ea extorqueret, seruet promissum, & multo magis, si tale promissum fuerit iuramento firmatum. Et hoc, inquit dominus Antonius, nisi conditio eorum nimis distans esset, utpotę, puella est filia rustici, uir autem nobilis, & potens. Nam in tali casu mulier non pręsumitur fraudem ignorasse. Vbi tamen stuprator non uult eam ducere in uxorem, debet petere dispensationem super suo promisso, & hoc saltem ad cautelam. Et tunc satisfaciat stupratę ab eo, secundum suam facultatem, & ipsius stupratę indigentiam. Si autem tertio modo eam stuprauit, uidelicet, uim inferendo, tunc grauissimę peccauit, atque puniri debet, ut constuprator, & raptor. Unde tales solent plecti morte. De hoc uide, si uis decisionem iuris ciuilib. C. ad legem Iuliam. de adulterio, & stupro. ubi multa habes ad propositum.

Ipsa autem uirgo stuprata in tali casu, nulla pena digna est. Quinimmo honore, & gloria est coronanda, etiam coram Deo, & hominibus. Non ergo peccat, nec uirginitatem perdit, quāuis signaculum uirginitatis amittat. Propter quod dicebat beata Lucia tyranno Paschasio. Si me in uitam uiolare feceris, castitas duplicabitur mihi ad coronam. Dicit etiam dominus Anto. ubi supra, qđ si mulier innupta, uel nupta, se defendendo, ne uioletur, casu occidat hominem eam impetentem, dummodo ipsum nō occidat animo nocendi, sed pudicitiam suā cōseruandi ipse cre

dit, q̄ talis mulier non peccat. Maxime cum sit de iure natura uim ui repellere, ut patet in decr. dist. 1. ius naturale. Itē. ff. de ui, & ui armata. l. 1. Et similiter. C. unde ui. l. 2. idē h̄r. Si enim licet non solum se, sed & bona sua defendere, ne capiant à latronibus, quare nō licebit mulieri se defendere ne pudicitiam amittat? Quòd si uolētia conditionalis iniuratur, puta, quia fit mulieri comminatio de morte, uel infamia, uel quia fortē ipsa uerecundia ducta nō audet clamare, uel timet magnū scandalū oriri, nisi permittat se corrūpti tunc nō excusat à peccato, neq; à stupro. Nota ad hoc propositum de Lucretia, quā Tarquinius oppressit, de qua supra aliquid dictum est.

Circa hoc autem ualde increpandi sunt illi parentes, qui efficiuntur lenones filiarum suarum, quas tradūt interdū magnis personis stuprandas, ut cōsequenter illi tradāt eas nuptui prout tales infames personæ promittere solent. Itē frequenter hoc faciunt, ut ex pecunia tradita ob turpitudinem uiuant. Tales ergo sunt digni morte, non solum temporalē uerumēt eterna. Quòd nephas abhorrēs beatus Nicolaus adhuc adolescens, prouidit cuidam nobili pauperi uolenti pp̄ causam prædictam prostituere tres filias suas, projiciens per fenestram domus, massam auri tribus uicibus pro dotibus trium filiarum prædictarum, ne prostituerent. Sed profectō paucos tales Nicolaos habet mundus iste, & nota q̄ qui sic stuprat uirginē, & ea abutitur tenēt illi prouidere, tum propter uirginitatem eius, quā uiolauit, tum ne postmodum præinopia efficiatur publica meretrix. Caueat tamen stuprator, ne illi prouideat more aliquorū, qui postquam multo tempore abusi sunt aliquibus filiabus, tandem tradunt eas nuptui alicui seruorum suorum, aut uicinorum, ut sic honestius exerceat suam turpitudinē, quoties illis placuerit.

Notandum est autem, quòd raptus, quamuis sit species luxuriæ distincta à stupro, quandoque tamen concurrat cū stupro. Et ideo incidentaliter aliquid de ipso rapto, sub hoc digito dicemus, ne oporteat ponere sextum digitum in manu leprosa luxuriæ. Dicit ergo beatus Tho. 2. 2. quæst. 154. articulo septimo, quòd raptus, quandoque concurrat cum stupro, ut dictum est, Quandoque inuenitur raptus sine

Tract. Secund. Pars III.

sine stupro Et tertio per oppositū. quandoq; inuenitur stuprum sine raptu.

Primò igitur quisque cōcurrit raptus cū stupro, ut cū quis infert uiolentiam ad hoc, p̄ licite defloret uirginem. Quę quidem uiolentia quęque infertur tã uirgini, q̄ patri eius. Quęque uerò solum infertur patri, & nō uirgini, utpote cū ipsa consentit, quod de domo patris abducatur, quia forte amat iuuenē querentem eā habere in sponsam. Iē quęque puella uiolenter abducitur à domo parentum, & uiolēter corrumpitur. Quęque autē uiolenter abducitur, non tamē uiolenter corrumpitur, sed de uoluntate ipsius, siue per actum fornicarium, siue per actū matrimonialē, sed siue sic, siue sic, semper raptus censetur. Ecce quō raptus quandoque concurrat cum stupro.

Secundò conuenit raptus sine stupro, ut cum quis rapit uiduam vel puellam corruptam.

Tertio oppositò modo inuenitur stuprum sine raptu, ut cū quis illicitè deflorat uirginem absq; illatione uiolentię, ut quia ipsa consentit, nec reclamat pater, quinimmo eā fortè ad hoc inducit, ut dictum est de diuite, aut nobili multa p̄mittente tã puellę, quàm patri, si modo cōsentire uelit, ut cum ea habeat copulam carnalem absq; tñ matrimonio.

Querit̄ circa hoc, utrum raptor possit habere in sponsam illam quam rapuit, vñ, quòd non; nam 36. q. 2. placuit, sic legitur Placuit, ut hi, qui rapiunt scēminas, uel turantur, uel seducunt eas, nullatenus eas habeāt uxores, quamuis ipsas postmodum nuptialiter cū consensu parentū susceperint. Hęc qō mouetur in glo. super principio quōnis predictę, q̄ incipit, nunc queritur, ubi sic resoluitur questio. Pōt utiq; raptor raptam habere uxorem per acta p̄tentia Et expressè ponitur extra de rapt. c. accedens Et hoc intelligitur nisi sit sponsa alterius de presenti. Tunc. n. est illi reddēda. Sed si est sponsa eius de futuro, non cogitur illam recipere ut patet. 36. q. 1. lex illa resolutorie ergo tenendū est, quòd si puella rapta cōsēnerit uoluntarie in habendo raptorem suum in uirum, tenet matrimonium. E. huius ratio est quia et si raptus impediatur matrimonium contrahendum, nō tamen diuinit contractum. Sed quid dicendum erit ad predictum decretum, quòd fuit in ciuitate Meldensi prop̄ Paris

ius celebratum. Ad hoc primo dicit B. Tho. ubi supra, in solu. ad tertium, quod illud dicitur est in detestationem illius criminis, & est nunc abrogatum.

Secundo dicit, quod prædictum decretum potest intelligi de illis puellis raptis, quæ sunt ab his desponsatæ per uerba de presenti. Ve., ut inquit, Do. Ant. illud decretum est intelligendum, quando rapta non consensit in matrimoniū cum raptore, sed potius in stuprum. Cum enim tunc in peccato continuè maneant, sunt separandi, & sic patet ad quesitū.

De pœna autem raptoris mulierum secundum leges ciuiles est pœna capitis. Insuper uolunt dicit leges, ut substantia raptoris applicet raptæ, & præsertim si rapta fuerit nobilis. Quod si fuerit ignobilis raptor punitur capitis truncatione, sed tamen substantiam non perdit, ut patet 36. q. 1. de raptoribus. De decapitatione autem expresse habet. C. de rapto. uirg. l. 1. quæ incipit raptores. Vide textū, quia lex puera est, & prostra, in qua etiam multa dicuntur ad propositum facientia secundum autem sacros Canones, huiusmodi debet raptor excommunicari cum suis fautoribus, ut patet 36. q. 2. cap. eos, qui rapiunt. Item cap. de puellis. Patet ergo, quid sit raptus, & quæ pœna eius. Et sic patet de quarto digito, &c.

Quintus digitus manus leprose luxuriæ dicitur sacrilegium. In isto autem digito, tanquam in pollice sunt tantum duæ uacture, siue articuli, qui dicuntur.

Diffinitionis,
Offensionis.

Primus igitur articulus prædicti digiti dicitur diffinitionis. Pro quo notandum, quod sacrilegium, secundum quod est species luxuriæ sic solet diffiniri.

Sacrilegium est coitus exercitus per personam sacram, uel cum persona sacra, id est, quæ habet ordinem sacram, uel subdiaconus, & supra, uel, quæ est uoto continentiæ ligata, ut persona religiosa. Talis autem coitus conuenienter dicitur sacrilegium.

Sacrilegium enim prout est species furti, committitur cum quis aufert clandestine rem sacram, etiam de loco non sacro, ut calicem, uel simile, uel cum aufert rem non sacram de loco sacro, ut aurum, uel argentum de thesauris ecclesiæ. Sic etiam

Tract. Secund. Pars III.

facrilegium, prout est species luxuriæ, duobus modis committitur.

Primò quidè cum quis solutus cognoscit personã Deo consecratam, ut monialem.

Secundò uerò cum persona sacra, ut presbyter, aut religiosus cognoscit mulierem non consecratam Deo. Et isti duo modi sacrilegij carnalis sunt magis usitati, Vnde pro dolor est, & alius modus minus usitatus, sed tamè grauior, eum, scilicet, persona sacra cognoscit personam sacram, ut sacerdos, aut religiosus monialem. Et istud est sacrilegium duplex. Duo autem præcedentia simplicia sunt, id est, tantù ratione unius personæ coeuntis. Solutus tamè, nec ordinatus in sacris, seu uinculo continentie obligatus cognoscens monialem, non tantum committit simplicem fornicationem, sed sacrilegium, eò quòd uiolat templum Domini, nam ut dicit B. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 10. Actus unius uirtutis, uel uirij, qui ordinatur ad finem alterius uirtij, assumit speciem illius. Sicut furtum, quòd committitur propter adulterium, transit in speciem adulterij, quòd est grauius furto. Manifestum est autem, quòd obseruatio castitatis, secundù quòd ordinatur ad cultum Dei, trãsit in actum religionis, ut patet in his, qui uouent uirginitatem. Ex quibus omnibus sequitur, quòd luxuria, secundum quòd uiolat, aliquid pertinet ad cultum diuinum, pertinet ad speciem sacrilegij. Patet ergo, quid sit sacrilegium in proposito.

Secundus articulus dicti digiti sacrilegij dicitur offensiuus. Circa quòd notandum, quòd committentes sacrilegium carnale, tripliciter offendunt Deum, uidelicet.

Sponsam eius uiolando,

Templum ipsius polluendo.

Sacrum ordinem confundendo.

Primò quidem, quia uiolant eius sponsam. Magnus enim honor est esse sponsam alicuius regis terreni, sed maior, esse sponsam Imperatoris, maximus uerò esse sponsam Iesu Christi, qui est rex regum, & dominus dominantium. Et quamuis omnes caste uiuèntes, possint uocari sponsæ Christi Hoc tamen specialiter modo cõpetit his, qui seruant castitatem uoto firmatam, huiusmodi sunt ecclesiastici occidentales, & uari religiosi, atque religiosæ. Vnde cum consecrat, sine

bene-

benedicatur aliqua virgo, ipsa cantat illud, quod dicebat B. Agatha. Ipsi sum desponsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur. Ecce in quanto honore constituitur persona religiosa. Et ideo si labatur postmodum in actum carnis, dicitur sacrilegium committere, eò, scilicet, quod, aufert à Deo rem sacram, & sibi dicatam. O quantum graue est hoc sacrilegium spirituale. Nam tanto est grauius sacrilegium materiali, quãtò anima, siue rationalis creatura est prestantior rebus temporalibus, quã ut legitur Eccl. 26. Non est digna ponderatio anime continentis. Et ut dicit Apo. 2. Corin. 4. Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus, id est, corporibus. Et ideo diligenter, & cauere seruandus est huiusmodi thesaurus castitatis. Nam si vas fictile, id est, corpus frangatur per incontinentiam, mox effunditur, & irreparabiliter deperditur talis thesaurus castitatis, quia ut dicit Hieronimus super illud Amos 5. virgo Israel proieccta est, & non est, qui suscitet eam. Cũ cetera possit Deus, Virginem non potest suscitare post ruinam, potest quidem eam suscitare a culpa, & pœna debita, sed non potest coronare corruptam, scilicet, aureola virginitatis, ut legitur 3. 2. q. 5. Paulus. Ecce qualis, & quantus est thesaurus castitatis, & ideo diligenter custodiendus. Quod considerans quedã virgo Deo dicata, quæ mirabiliter tentata in actum carnis, lapsa fuerat, in tantam tristitiam deuenit eò, scilicet, quod tantum thesaurum per actum tam vilissimum amisisset, quod præ dolore mortua est, ut legitur in libro Apoc. O quantum agitur offenditur, & ad iracundiam prouocatur Deus cum uidet sponsam suam, id est, personam religiosam, sibi dedicatam, & consecratam cõiungi per actum nepharium alicui personæ miserrimæ. Et ad hoc declarandum dat Cyprianus doctor Græcus in libro de virginitate, talè similitudinem. Si, inquit, superueniens maritus sponsam suam iacere cum altero viro uiderit, nonne indignatur, & fremit, & per dolorem zeli gladium portat in manu sua? Quam mirabiliter ergo Christus indignatur cum Virginem suam, sibi dedicatam cum altero viro iacere cernit? Quam mirabilem ergo ultionem de tali sponsa sacrilega sumet in die iudicij? O quanta ergo insipientia ista est, & quanta temeritas personam per uiam castitatis Deo dedicatam recedere à sponso suo per-

ohes-

Tract. Secund. Pars III.

herissimo, ditissimo, nobilissimo, potētissimo, sapētissimo, optimo, & adhærere uilissimo, pauperrimo, & deformoſissimo peccatori. O igitur quanta insania, & rabies. O quanta bestialitas. O quanta abhominatio, & uilitas, derelinquere, s. illum, qui est ipe osus forma præ filijs hominum, & adhærere horribili leproso peccatori. Ecce quomodo sacrilegium carnale exercentes, Deum offendunt sponsam eius uiolantes.

Secundo prædicti Deum grauissimè offendunt, templum eius polluentes. Constat enim secundum sacros Canones, quòd si quis cõmitteret opus carnale in ecclesia, etiam cuiuscunque cõditionis esset, magnum sacrilegium perpetraret, adeo, quòd si ecclesia prius erat consecrata, indigeret reconciliatione ad hoc, scilicet, quòd possint postmodum in ea diuina celebrari, ut expressè habetur de con. distin. 1. ecclesijs. Quòd intelligitur secundam gloss. de emissionem seminis per adulterium, aut fornicationem, & non per fornicium, aut per coitum cū propria uxore. Dicit etiam Host. Hoc debet intelligi, quādo casus est manifestus. Si ergo ita sit, ut præmissum est, non mirum si ille dicatur committere sacrilegium carnale, qui cognoscit mulierem Deo cõsecratam, quæ est templum Dei. Et idem dicendum de muliere soluta, quæ carnaliter commiscetur sacerdoti, uel religioso. nam talibus uidetur loqui Apost. 1. Cor. 3. dicens. Nescitis, quia templum Dei estis Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. Et ideo ad eundem modum huiusmodi templi pollutionem, siue sacrilegium, ordinauit ecclesia, quòd clerici nō habitent cum mulieribus, nec mulieres in domibus clericorum, nisi forsā stricto gradu consanguinitatis, de qua nulla possit oriri suspicio, ut recitatur in decret. distin. 86. in omnibus. Item. c. in omnibus. Item de hoc habes extra de cohabitatione cle. & mulierū, per totū. De religiosis autem scribitur. 18. q. 2. in decima, quòd hec cautela circa monachos seruetur, ut ipsi remoti à familiaritate carū, usq; ad uestibulū familiariter accedere nō p̄sumant. Sed neque Abbates, neq; eum quem præfecerit extra eā, quæ præest loqui uirginibus Christi, aliquid quòd ad eam institutionē pertinet, accipit. Neq; etiā cum ea que præest frequenter loqui eos oportet, seu sub testimonio duarum.

uel trium earum, ita, ut rara sit accessio, & breuis omnino locutio. Hæc ibi. Et ne clerici, aut religiosi, siue etiam laici sint faciles ad ingrediendum monasteria monialium, dicit dominus Ant. secunda parte summę suę titu. 5. cap. 9. §. 3. quod ista omnibus penè Diocesisibus est sententia excommunicationis lata contra laicos, clericos, & religiosos ingredienti monasteria monialium sine causa necessitatis, quã etiã incurrunt ipsę moniales, si extra casum concessum permittant predictos intrare ad eas. Dicit enim idem uenerabilis pater, & doctor tertia parte eiusdem summę titu. 24. cap. 70. quod intrantes monasteria monialium ordinis Preparatorum, siue sint seculares, siue ecclesiastici, & hoc in casibus non concessis per constitutiones earum, uel sine licentia magistri ordinis, aut alterius ab ipso magistro potestatis habentis sunt ipso facto excommunicati à qua quidem excommunicatione non possunt absolui, præterquam in mortis articulo, nisi à Papa, uel à magistro ordinis, uel ab alio habente super hoc specialem auctoritatem ab aliquo predictorum. Et dicit idem uenerabilis doctor uidisse bullã super hoc concessam. Idem etiam dicit de intrantibus monasteria sororum sanctę Clare ordinis minorũ. Patet ergo quãto discrimini se exponunt intrantes monasteria monialium ob turpem causam, & ut polluant templũ domini, id est, moniales domino consecratas.

Tertio predicti sacrilegi grauissime Deum offendunt. sacrum ordinẽ confundentes. Nil enim honorabilius, nihil honestius, nihil melius in ecclesia Christi ordine sacerdotali Ita ut de uiris ecclesiasticis dicat Apostolorũ princeps Petrus. Vos estis genus electum, regale. i. sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, i. acquisiti domino, & qui alios eidem acquiritis uerbo doctrinæ, & exemplo sanctitatis. 1. Petr. 2. Hi etiam habent potestatem super Corpus Christi uerum, ut patet in sacramento Altaris. Item super Corpus eius mysticũ, ut patet in sacramento penitentię, & in absolutione sacramentali, adeo, quod linguæ eorum clauis Cœli factę sunt, cum scilicet, pronunciant absolutionem sacramentalem super penitentes, sibi cõsistentes. Hęc autem angelis sanctis minime concessa sunt. Sed pro dolor tantum ordinata, & tantam potestatem sibi concessam cõ

Guil. Pev. super Conu. K r fac-

Tract. Secund. Pars III.

fundunt ecclesiastici impudicam uitam ducētes, & corpus suum, quod Deo deuouerunt per uotum continentie implicite emissum in susceptione sacri ordinis meretrici dantes, q̄ sacrilegium est, & immanissimum scelus. Qui, inquit Pau. 1. Cor. 6. adheret meretrici, unum corpus efficitur cū ea, Ecce qualiter talis iniuriatur Deo. Sacerdos ergo sacri legis, i. corpus suum turpitudini exponens, male attendit illud Esa. 5 2. Mundamini, qui fertis uasa Domini, fert. n. sacerdos uasa domini, qui quotidie tractat uasa Domino cōsecrata, & similiter, qui proprijs manibus portat sacramenta Christi, quæ sunt uasa gratiæ. O quantum scelus peperaret, & quantum sacrilegium, qui sacra uasa, uel ipsa sacramenta manibus lutosis cōtingeret, uel in ea lutū proiceret. Quid igitur dicendum de sacerdote luxurioso, & ordinario concubinario, qui sacra omni die pertractat. Heu nō intelligit talis miser sacrilegus, q̄ propter hoc Christū, ut Iudas prodidit. Vnde Hiero. 3. par. Epi. suarū. Epistola. 85. facit tale admirationem, dicens. Heu Domine mi. quid dicā. Qd̄ hodie sacerdotes te comedunt in altari, ut carnes pecudū, & uolucrum, immo peius. Nam nocte fruuntur mulierum actu turpissimo, & te mane masticando comedunt. Vbi Domine latitas. Dormis ne, an uigilas. Exaudi preces illorum de cælo, i. non exaudies. Verē si tale uelles sacrificiū, & mē dux fieres, & socius peccatorum. Hæc ille. Item idē Hiero. Dic mihi sacerdos, quō cum his labijs, quibus osculatus es filium hominis, id est, Christum in sacramento altaris, oscularis labia meretricis. O Iuda, filium hominis tradis, id est, bān̄lis ei es.

Propter immanitatem ergo huius sacrilegij sacri Canones duram taxarunt penitentiam sacerdotibus fornicarijs. Nam ut, legitur dist. 71. presbyter. Sacerdos pro fornicatione debet agere penitentiam decem annis. Duobus quidē primis annis in pane, & aqua. Alijs autem quinque sequētibz ter in hebdomada in pane, & aqua. In residuis autem diebus debet aliquam penitentiam facere secundū formā sibi traditam. Hoc tamē decretum intelligitur de fornicatione publica. Hostiensis autem dicit, quod talis penitentia hodie est arbitraria. Si uero sacerdos cognouerit filiā suā spiritualem, siue quā baptizauit, siue cuius confessionē

audiuit, debet pœnitentiam agere 13. annis. Quòd si fuerit episcopus, adduntur duo anni pœnitentię. Fina autem religioni est tradenda, ut notatur 31. q. 1. si quis sacerdos. Item e, non debet. Hoc tamẽ sicut, & precedens intelligit, quando peccatum est notorium siue de facto, siue de iure. Nihilominus hodie talis pœnitentia est arbitraria. Si aut episcopus, presbiter diaconus, subdiaconus, lector, aut officarius mechatius fuerit cum muliere Deo sanctificata, debet deponi ab officio, & beneficio. Si autem laicus est, excommunicatur, eo quod spõsam Christi corrupuit, ut notatur 27. q. 1. si quis episcopus. Secundum autem leges ciuiles talis debet occidi, & bona eius cõfiscari, ut patet in Auten. tit. de sanctis finis episcopis, in fine, quę quidem lex est canonizata, 27. q. 1. si quis rapuerit. Nec certe mirum, si tales sacrilegi puniuntur apud fideles, cum etiã apud infideles mores uirginis sacris Deę Vestę luxuriantibus infligatur. Vnde refert Vale. Maxim. lib. 1. de quadam pagana dedicata Deę Vestę ad seruandam uirginitatem, cum alijs multis uirginibus, quę reperta i stupro morte punita est. Ex his ergo omnibus perpendere possumus, quantum Sancti Patres in cõdendis sacris Canonibus, & Imperatores in condendis legibus, abhorruerunt uitium sacrilegi carnis, qui tã mirabiles pœnas statuerunt contra actores talis criminis. Et sic patet de quinto digito manus leprose luxurię per conueniens de speciebus luxurię, quę sunt fornicatio, adulterium, incestus, sacrilegiũ, stuprum cum quo simul dictum est de raptu. De septima autem specie luxurię quę dicitur peccatum contra naturam, scribere non curau propter duplicem causam assignatam in principio huius capituli.

Tract. Secund. Pars I III.

TRACTATUS SECVNDI
QVARTA PARS.

In qua conformiter ad materiam, quæ tangitur in
Confiteor, agitur de peccato omissionis.

DE OMISSIONE IN GENERALI
Cap. Primum.

CONFITEOR tibi Domine Pater ca-
li, & terra, quia peccavi nimis omissione.]
Matth. II.

Postquam in præcedenti parte quæ est Ter-
tia huius secundi Tractatus determinatum
est de peccatis operis, non quidem de omni-
bus, sed tantum de his quæ prohibitor sunt magis apud mi-
seros peccatores; hic consequenter iuxta formam contentam
in usitato Confiteor tractandum est de peccato omissionis,
tam in generali quam in particulari, de quo se accusat con-
fitens, dicens confessori suo, peccavi nimis omissione.

Primo igitur agendum est de peccato omissionis in gene-
rali, de quo tria principaliter uidebuntur, quæ sunt.
Diffinitionis. Reprehensionis.
Punitionis.

Primo igitur uidentium est, quid sit omissio. Possumus
enim sic eam diffinire. Omissio est carentia, siue priuatio
boni debiti inesse. Non enim carentia cuiuslibet boni est
omissio, secundum quod sonat in uitium. Alias quicumque
non facit uniuersa opera supererogationis peccaret, ut-
potè, qui non uendit omnia, quæ habet, & sequitur Chri-
stum in paupertate. Et similiter, qui non intrat religionem
aut qui non subit mortem propter Christum, uel qui non
uadit super Saracenos ad defendendum fidem Catholicam
aut qui non permanet in perpetua uirginitate, uel qui non
abstinet perpetuo a carnibus, & sic de multis alijs operibus
su per-

supererogationis. Omissio ergo culpabilis, & uitiosa est priuatio boni debiti inesse pro tempore, pro quo debet poni, & non ponitur. Nec etiam qualibet talis omissio est mortalis, sed aliqua sic, & aliqua non. Sola enim illa omissio est mortalis, per quam negligitur opus, siue actus, qui precipitur fieri, siue à Deo, siue ab homine Potestaté habente sub pœna peccati mortalis. Illa uerò omissio solū uenialis est, cum nō sit actus, qui precipitur fieri sub pœna peccati uenialis, & hoc nisi interueniat cōtemptus, quia tunc huiusmodi omissio est mortalis. Interdum etiam omissio nō est mortalis, neque uenialis de se, sed tantum obligans ad pœnā temporalem. Sicut patet de statutis aliquarum religionum, & signāter ordinis Fratrum Predicatorum, quorum transgressio siue omissio sola obligat ad pœnam, nisi interueniat præceptum, aut contemptus. Et sic patet de primo.

Secundò uidendū est de reprehensione omissionis, ideo n. omissio boni debiti inesse reprehenditur, tanquam uitiosa, quia potest, & debet tale bonum omissum fieri, & nō fit. Quia ut dicit August. lib. de Vita Christiana, non solum hoc à christiano queritur, ut malo careat, sed ut bonum exerceat, iuxta illud Psal. Declina à malo, & fac bonum. Et Iacob. 4. scienti bonum, & non facienti, quando, supple, faciendum est, peccatum est illi. Præcepta enim affirmatiua, quæ sunt de bono faciendo, non obligant ad semper, sed tantum ad tempus determinatū. Peccatum autem omissionis opponitur huiusmodi præceptis affirmatiuis. Et ideo pro illo tempore omissio aliqua, redditur culpabilis, & reprehensibilis, quando non adimpletur talia præcepta affirmatiua. Da exemplum de religioso, qui tenetur interesse matutinis, qui si non interfit, fortè quia in ebrietate de sero, aut quia ludendo ad chartas, nimis uigilauit, peccat per omissionem, tunc primò, quando non comparet. Et si dicatur, quod fortè tunc est impossibilitatus ad hoc, quod interfit matutinis. Hoc admissio, non tamen propterea excusatur à peccato omissionis, quia ipse fuit sibi ipsi causa per culpam suam, ut non posset interesse, & ideo non excusatur.

Sed contra prædicta potest sic argui. Omne peccatum est uoluntarium, sed omissio quandoque nō est uoluntaria, sed necessaria, quod patet multipliciter.

Tract. Secund. Pars III.

Primò de muliere corrupta, quæ uouerat, uirgo non est quamuis hoc sibi displiceat.

Secundò idem patet de fure, qui amisit rem furatâ, quâ tamen restituere tenet. Nec ualet, si dicatur, quod sufficit illi, in illo casu, ut restituat æquiualens, quia potest esse ita pauper, quod non habet, unde satisfacere.

Tertio idè patet de sacerdote parochiali, qui die Domini tenetur celebrare. Aliàs parochiani sui non audirẽ missam, maximè cū non sint alijs presbiter, qui suppleat, tamen talis potest habere legitimum impedimentũ, ut nõ celebret. Ergo talis omittendo celebrare nõ peccat. Ex quibus omnibus, uidetur, quod omissio nõ semper est peccatũ.

Respõsio, ad omnia prædicta, & similia mille argumeta, iam sufficienter dictum est. Tunc enim solum omissio est reprehensibilis, & uitiosa, quando est de aliquo bono debito inesse, & quod potest inesse, siue fieri. Cū enim nullus tenetur ad impossibile, constat, quod similiter nullus peccat p̄ omissionem, si non facit illud, quod facere non potest. Nihilominus ad quodlibet prædictorum triam argumentorũ sigillatim respondet Beatus Thomas. 2. 2. q. 79. art. 3. in sol. ad tertium.

Ad primũ ergo dicit, quod mulier corrupta, quæ uouerat uirginitatem, non omittit deinceps, quia uirginitatem non habet, sed quia de peccato præterito non panitet, uel quia non obseruat continentiam. Et ideo illæ grauissimè peccant, quæ postquam fuerunt semel corruptæ, non curant ulterius seruare castitatem, faciendo, quod in se est ad uotum implendum, sed dicunt, quod dici solet de caseo pro parte à Cato comesto. Dæte ei residuum, quia etiam nõ proficeret, nec ullus ex eo comedere uellet, Et sic per hunc dånatissimum modum perseverant tales semel corruptæ in iniquitatibus suis, ira ut plerũque efficiantur publicæ meretrices.

Ad secundum argumentum respondet idem doctor, ubi supra, dicens, quod fur non tenetur ad restitutionem actualem, nisi supposita facultate, quâ si non habet, nec habere potest, nõ omittit culpabiliter, dummodo taciatur, quod potest. Sed de hoc fortè dicemus per amplius in sequentibus, dum ageretur de restitutionibus.

Ad tertium argumentum similiter respondet idem doctor

Et or

Etor d. q. sacerdos non tenetur dicere missam, nisi supposita opportunitate debita, quæ si desit, non omittit culpabiliter. Et sic patet ad objecta adducta solu.

Notandum est autem, quod istud peccatū omissionis est valde amplum, latum, & diffusum super terrā, adeo, ut dicat psal. Non est, qui faciat bonum, Sunt enim multi, qui cogitant bonum, utpote, quod ieiunandum est, quod orandum, quod pauperibus subueniendum, quod inimicis, & sibi nocentibus ex corde parcendum, & huiusmodi, tamen pro maiori parte tales omittunt ex quadam negligentia plerūque culpabili, & vitiosa executionem illius bonæ cogitationis, aut propositi. Cum tamen dicat Amb. lib. de officijs, & recitatur in decre. dist. 86. non satis, quod non satis est bene uelle, sed etiam oportet benefacere. Quod autem non sit, qui faciat bonum, quod dictū est propter paucitatem bene operantium, possumus sic persuadere inductiue de multis generibus bonorum.

Primo enim non est, qui faciat bonum pœnitentiæ, ut debet. Quot die enim pœnæ infinita mala fieri super terram, ta ut uideatur mundus rediisse ad illa infelicissima tempora, quæ præcesserunt diluuium, de quibus dicitur Gen. 6 quod multa malitia hominum erat in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta ad malum omni tempore. Itē ibidē. Corrupta est terra corā dño est, & repleta est iniquitate. Paucissimos autē uidemus pœnitens de malis actis pro eos. Propter q. dominus cōqueritur de huiusmodi omissione per Hieremiam. 8. c. dicentem. Nemo est, qui agat pœnitentiā de peccato suo, dicens. Quid feci. Omnes conuersi sunt ad cursum, quasi equus, impetu uadens in prælium. gl. interl. erecto collo contra Deum. Hoc autem dicit propheta propter eos, qui effrenatè peccant. Hanc igitur paucitatem bene operantium considerans Regius Propheta Dauid clamabat ad dominum, dicēs. Saluum me fac domine, quoniam defecit sanctus.

Secundò non est, qui faciat bonum pietatis, & misericordie dicitur Osæ. 4 non est misericordia in terra. Si enim quis cōstituitur in necessitate aliqua, uix, inueniet, qui uelit eū iuare gratis propter Deū, sed bene propter hereditatē, aut possessionem suam si uelit eā uendere. Et huius crudelita

Tract. Secund. Pars IIII.

eis, atque inhumanitatis ratio assignatur. Hier. 6. cum discitur, à maiore, usque ad minorem omnes auaritiæ student.

Tertiò non est, qui faciat bonum iustitiæ, supple, pauperibus iniuste afflictis. Nam talibus ministri iustitiæ plerumque negant audiètiã. Cuius ratio assignatur. Esa. 1. cū dicit. Omnes, supple, iustitiæ ministri diligunt munera, sequuntur retributiones. i. pro illis iudicant, qui dant eis pecuniã, reprobantes pauperes, ideo subditur. Pupillo non indicant & causa uiduæ nõ ingreditur ad eos. Vnde Isid. de summo bono, & recitatur 11. q. 3. Pauper, inquit, dum non habet, quod offerat, in iudicio non solum audiri contemnit, sed etiã contra ueritatem opprimitur. Citò uiolatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpã, quã redimere numis extimulat. Hęc ibi. Ex quo patet, quod iustitia hodie est uenalis.

Quarto non est, qui faciat bonum ueritatis, quia, ut habetur Osee. 4. Non est, ueritas in terra, sed, supple, falsitas, dolus, mēdacium, & similia. Si enim ueritas hostiatim queratur in terra, uix inuenietur.

Primò enim si queratur in loco iudicij, Gal. 1. a quo huc, ibi rarò inuenitur, sed potius meretrix illa falsitas. Hoc patet in illis aduocatis, qui dāt intelligere clientulis, quod habet optimam causam, cum tamen frequenter eis, constat de opposito. Cumque causa fuerit pro aduersario adiudicata, solēt dicere clientulis suis, quod non dederunt eis totum intelligere. Et in hoc mentita est iniquitas sibi. Item iudices saepe promittunt audientiam, & causarum breuem expeditionem, quas tamen per menses, & annos prolongant corã se. Scđò si querat ueritas in foro, siue in domibus mercatorum, uix ibi inueniet. Quinimmo ibi cūcti faciunt dolum, et iurãdo, & periurãdo, quia ut scribitur de pe. di. 5. qualitas. difficile est inter euentis, uendentisque cōmercium non interuenire peccatum, sup. mendacij, ut puta, asserendo rē tñ cōstitisse, aut tantum refutasse, siue pro minori non dare, & hmoi. Tertiò si queratur ueritas in domibus claustralium, difficulter ibi inueniet, sed potius mendaciũ, & falsitas per trasferentiam uotorum, & ceremonialium. Quartò si querat ueritas in domib. artificum, uix ibi inuenietur. Cōiter enim promittunt fideliter operari, & breuiter expedire negociũ susceptũ, quã tñ sepe debent in pmissis, & presertim, quã datur

mar eis salariū ante tempus. Et sic de quolibet statu practi-
cando patet, q̄ non est ueritas in terra. Sed ut dicit ps. Di-
minutę sunt ueritates à filijs hominum, sed uana locuti sūt
unusquisque ad proximum suum.

Quinto non est, qui faciat bonū fidelitatis. Multi enim
multa promittunt, & sæpe in adimplēdo promissa deficiūt,
Cuiusmodi sunt, qui promittunt soluere debita p̄fixo tē-
pore, & die, qui sæpe terminum transgrediūtur. Similiter,
qui confitent̄, solent promittere morum, & uitę emēdatio-
nem. Item ablatorum restitutionem, similiter cū inimicis
reconciliationem, & hmōi, & de omnibus nihil faciunt. P̄-
terea ducentes uxorem, promittūt illi fidelitatē, & uice uer-
sa, & tamen nouit dñs, quā infideles circa talē promissionē
multi existāt, tam uiri, quā mulieres, ita ut dicatur Osee
4. quod adulterium inundauit super terram. Et breuiter
nō est, qui faciat bonum, & non peccet saltē in aliquo. Et
sic patet de secundo principali.

Tertio principaliter uidēdum est de punitione omisso-
nis, de qua loquens Saluator. Luc. 12. Seruus sciēs uolūta-
tem domini sui, & non faciens, plagis uapulabit multis, sup-
ple, in futuro. Nam talibus, & signanter, qui omiserint ope-
ra pietatis in presenti adimplere, improperebit in futuro
Christus loquens ad eos in ira sua, & in furore suo contra
bans eos, & dicēs illud Matt. 25. Esuriui, & nō dedistis mihi
manducare. Sitiui, & non dedistis mihi bibere, & sic de al-
ijs. Quibus quidem omissionibus improperebitis subiua-
get terribilem sententiam contra eos, dicēs. Ite maledicti
in ignem æternum, & c. In cuius etiam figuram legitur
Matth. 25. quod ficus, in qua Christus tantum reperit folia,
quæ uerba significat sine fructu bonorum operum, maledi-
ctā ab ipso Christo statim aruit. Per quod significat, quod
illi qui mittunt facere fructum bonorum operum maledi-
cētur à Christo in extremo iudicio, & priuabuntur cęlesti
regno. Quod etiam innuit ipse Christus Matth. 7. dicēs. Nō
em̄is, qui dicit mihi domine, domine, intrabit in regnum
cęlorū. Vbi per primum dñe intelligit bona cogitatio, quæ
honoratur Deus. Per s̄m, dñe, intelligit bona locutio, quæ
similiter honorat Deus, nult ergo dicere. Christus, q̄ nō suf-
ficiat ad salutē honoras Deū p̄ bonā cōceptionē aut locu-
tionem

Tract. Secund. Pars. IIII.

tionem, nisi sequitur tertium Domine, per quod intelligitur sancta operatio, qua honoratur Deus complete, & perfecte. Ideo subdit Christus, sed quicumque fecerit uoluntate patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum. Et hoc est contra illos, qui habent bona, & pulchra uerba sine operibus. Dicunt, n. sic, & sic faciendum est, sed hoc est nihil totum. Contra quos loquitur Saluator, Matth. 23. dicentes. Dicunt, & non faciunt. Alligant enim onera grauias, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, supple. sibi subditorum, digito autem suo ea mouere nolunt, id est, minimum eorum, quae alijs imponunt, per seipsos facere nolunt. Dicit enim Aristot. 6. Ethic, quod sunt tres partes potentiales prudentiae, quae sunt.

Eubolia, quae est bene consiliatiua,
Synesis, quae est bene iudicatiua, &
Gnomis, quae est bene executiua.

Multi ergo habent primam partem prudentiae, qui non habent alias duas, & adhuc multo plures habent duas primas, qui non habent tertiam. Et tales non intrabunt regnum caelorum. Et huiusmodi sunt illi, qui omittunt operari bene, tempore, & loco. Dum tempus ergo habemus, opere mur bonum, ut nos admonet Apost. ad Gal. 6.

DE OMISSIONE RESPECTVORIS.

Cap.

II.

CONFITEOR tibi Domine Pater caeli, & terrae, quia peccavi nimis omissione.] Matth. 11.

Postquam in praecedenti capitulo habitum est de omissione in generali. Hic consequenter tractandum est de ea in particulari. Pro quo notandum, quod de omittentibus uideatur posse intelligi illud Psalm. 13. Os habent, & non loquuntur. Oculos habent, & non uidebunt. Aures habent, & non audient, &c.

Prima igitur omissio culpabilis se tenet ex parte oris, quod non occupatur, neque exercitatur in illis operationibus ad quas debet, & ad quas nobis, os, & linguam dedit Deus. Vnde de omittentibus circa os loquitur Psa. dicens,

Os ha-

De omissione respectu oris. 262

O's, habent, & non loquentur. Ad cuius euidenciam notandum, quòd contingit culpabiliter omittere per o's, & linguam tripliciter, uidelicet.

Deum non laudando.

Errantem non corripiendo.

Peccata non confitendo.

Primò igitur quis omitterit culpabiliter Deum non laudando, & hoc iterum tripliciter, uidelicet.

Quo ad tempus.

Quo ad numerum.

Quo ad modum.

Primò quidem, quo ad tempus, nõ enim tenemur omni tempore cantare, aut dicere Deo laudẽ. Alias, qui dormit, peccaret, & similiter, qui bibit, & comedit, aut qui studet, uel quicũque uacans alicui exercitio laudabili, & honesto sed tantum ad hoc tenemur tempore debito. Laici quidem die festo, ut puta. dicentes orationem Dominicã symbolũ fidei, & similia. Qui autem sciũt horas Beatæ Virginis, vigiliis mortuorum, septem Psalmos penitenciales, Letanias sãctorum, & si qua sunt similia, uidentẽ esse ingrati, & culpabiliter omittere, si talia quãdoque non persoluant. Nec tñ est uerum, quòd habentes tonsuram, siue coronã obligentur sub pœna peccati mortalis, dicere omni de Matutinas Beatæ Mariæ Virginis, siue septem Psalmos penitenciales, ut aliqui dicunt. Constat enim, quòd nullus tenetur ad ali quod officium ordinariẽ dicendum, nisi ratione suscepti ordinis, aut beneficij, siue professionis regularis, quod addit propter religiosos professos, qui tenentur ad officium diuinũ, quãuis non sint in sacris. Hoc enim tenet dominus Petrus de Pal. 4. sen. dif. 15. q. 5. Illi ergo, qui habent simplicẽ tonsuram non tenentur ad officium ordinarium, nisi plus ponatur. Et quod solet recipientibus tonsuram dici, quòd amodo, dicant Matutinas Beatæ Mariæ Virginis, siue septẽ Ps. penitenciales est potius exhortatio, quàm p̄ceptum. Bonum est ergo, si ita fiat. Ad minus autẽ omni die adulti laici uidentur teneri ad dicendum singulis diebus orationẽ Dominicam, & Symbolum fidei. Vnde Aug. Homil. 42. dicit sic quotidie Symbolũ dicite, quando collocatis uos ad somnũ, & similiter, quando surgitis uos ipsos domino commendantes,

Traçt. Secund. Pars IIII.

dantes, ne pigeat repetere, bona enim est repetitio, si subrepat obliuio, nec dicatis. dixi heri, dixi hodie, quotidie dico illud bene teneo. Commemora fidem tuam. Hæc ille. De oratione autem Dominica, dicit idem August. in Enchiridio c. 70. quod delet minima, & quotidiana peccata. Prædicte itaque orationes sunt, adeo unicuique aduultò necessarie, ut ipse Aug. 1. ser. Dominice. 10. post Trinitatem, dicat. Nescio, qua fronte Christianum se dicit, qui paucos uersus in symbolo, uel oratione Dominica orare dissimulat. Patet ergo, quando laici orare tenentur, & quando non De Clericis autem, qui tenentur ad horas canonicas, satis constat, quod tenentur omni die, & cæteris horis diei laudem dicere domino. Sed quibus horis. Certè stādum est cōsuetudini patrie ut dicit dominus Anto. tertia parte summæ suæ, tit. 13. c. 4. §. 4. Religiosi non ad hoc tenentur secundum formam regule suæ, seu statutorum. Vnde quidam religiosi solent dicere Matutinas hora medietatis noctis innitentes dicto Psalmistæ, ubi ait. Media nocte surgebā ad confitendam, tibi, supple, confessione laudis. Alij autem surgūt hora tertia, alij quarta, alij quinta, ut Canonici. Alij autem circa hoc magnum abusum committunt, ut sunt nonnulli monachi habitantes in prioratibus conuentalibus, in quibus est paucitas religiosorū, qui tarda hora cātant Matutinas, consequēter sine mora reliquum officij, usque ad Vesperas exclusiue. Idem etiam abusus committitur in aliquibus ecclesijs collegiatis. Et sic patet de primo principali.

Secundò quis omittit culpabiliter Deum non laudādo, quo ad numerum. Et ista omisso principaliter tãgit uiros ecclesiasticos, & religiosos, qui certis horis tenentur Deum laudare decantando, siue legendo septem horas canonicas. Vnde Psal. in persona cuiuslibet talis debitum suū faciens, dicit. Septies in die laudem dixi tibi. Nam septē horæ canonicæ sunt ab ecclesia institutæ, ut dicantur ad Deum laudādam pro uniuersis beneficijs suis. Inter quæ, duo sūt maxima.

Primum est beneficium creationis, quod fuit septē diebus expietum Gene. 3.

Secundum est beneficium redemptionis, similiter septē horis, quodammodo peractum, uel delicti Matutina, prima
tertia,

ertia, &c. De quibus etiam horis fit mentio in horis illis, quæ intitulantur de cruce, de quibus refert dominus Ant. 2. par. summæ suæ, tit. 13. c. 4. quòd Iohan. 22. dedit. 40. dies indulgentiæ pro qualibet die dictas horas dicentibus. Cauenda est ergo omissio, & negligètia, in huiusmodi horis canonicis, p. soluendis, aliàs iucurritur maledictio æterna. Iuxta illud He. 48. Maledictus omnis, qui facit opus Dei negligenter. Opus autem Dei, ut dicit beatus Benedictus in regula, est officium, siue opus, quod exercet in laudando Deum in horis canonicis, huiusmodi autem officium fit negligenter ab illis ecclesiasticis, qui ipsum, non dicunt. Aut si totum, non tamen reuerenter, deuotè, aut attentè. Contra quos dicitur de consecratio, distin. 1. clericus, quòd clerici ab officio declinantes, uel negligentius agentes debent, ab huiusmodi officio remoueri.

Tertio quis omittit culpabiliter Deum non laudando, quo ad modum, hoc autem potest fieri multipliciter.

Primò quidem, cū quis dicit officium suum cursum, & syncopando, uidelicet, dimittendo aliquos uersus in toto, uel in parte. Item dictiones, aut syllabas. Nam integrè, & completè dicendum est huiusmodi officium canonicum, nihil scienter, aut per negligentiam omittendo. Seruitutem à seruitute, dicitur. In seruitio autem alicui quilibet debet esse fidelis, ita ut nihil omittat de agendis per eum. Sicut ergo ille seruus, qui deberet alicui magno Domino septem aureos, si aliquid quotidie inde subtrahere, non plenè satisfaceret Domino suo, ita in proposito de soluendis septem horas canonicas Domino suo, cum multis syncopationibus. Et ideo talis syncopatio ualde reprehenditur, extra de celebratione Missarum. capitu. do lentes. Exemplum autem de hoc legitur, de quodam sancto Patre, qui uidit diabolum per chorum cuiusdam monasterij inter fratres psalmodiantes currentem, & in sacco, quem secum attulerat, sæpe aliqua mittentem. Quem cum dictus Pater interrogasset, quid intra saccum tam frequenter mitteret. Respondit, quòd uerbà, syllabas, quas illi dimittebant de officio suo, dicens se talia in futuro iudicio presentaturum ad punitionem

Tract. Secund. Pars IIII.

rem omissionis eorum. Vbi notandum secundū dominum Anto. 2. summæ suæ. tit. 9. c. 12. §. 3. q. si quis ecclesiasticus ex causa rationabili, vt quia oportet eum respondere alicui, vel querere librum, vel aliud simile, insuper, si etiam ex negligentia omittat aliquem versum psalmi, vel totum psalmum, non debet propterea subtrahere suam vocem de choro psallentium, præcipue ubi sunt pauci, & repetere, siue redire ad omisum, & sic perturbare alios, ex reuolutione librorum, sed debet pœnitere in corde suo de negligentia sua & proseguere officium chori cum alijs, & post officium id, quod omisit, vel aliquid loco eius supplere. Et idem dicendum si dormit in aliqua parte ipsius officij.

Secundò quis omittit in officio diuino, quo ad modum, quando immiscet suo officio aliqua verba uana, & omnino impertinentia. Secus autem necessaria, ut interrogando de libro, siue de eo, quod per interrogantiam cantandum est. Et sicut verba, ita nec opera interponenda sunt dicto officio non pertinentia ad illud, vt si quis faceret coquinam, vel colligeret herbas, vel indueret se, dum surgit à dormitione, dicendo interim officium diuinum, quod est valde reprehensibile, quia dat talis occasionem uagandi. Insuper facit irreuerentiam Deo, cui orando loquitur, quis enim dominus temporalis patitur sibi fieri seculosa colloquia, cum huiusmodi operibus? Quod si talis per totam horam hoc faciat, siue pro maiori parte, vix satisfacit præcepto de officio dicendo, secundum Petrum de Pal. in 4. sententiarum.

Tertiò quis omittit in officio diuino, quò ad modum quòdo illud soluit post debitum tempus. Vt enim dicit Hugo de sancto Victore, et circa diuinum officium præuenire pertinet ad prudentiam, tardare uerò ad negligentiam. Qui ergo est legitime occupatus sic, quòd non potest singulas horas, singulis horis suis dicere, potest de mane totum dicere, usque uesperas, & de sero uesperas, cum completorio simul. Similiter quis propter legitimum impedimentum sequens, potest de sero dicere matutinas sequentis diei. Si uero hoc faciat, ut diuinus dormiat, & magis uacet delicijs suis, non excusatur à peccato pigritiæ suæ, & negligentia, vt dicit beatus Thom. in quodam quolibeto. Patet ergo, quomodo quia omittit culpabitur. Deum nõ laudando, tribus modis, &

de qu
Sec
non c
gus. V
de p
re. Lu
de, &
Q
rectio
nim
ad ter
amite

Pr
ritate
bus ca
porta
homi
peccā
gis ca
dus c
priatu
quod
qui ad
Aug. d
ob ur
temp
hoc es
impe
non u
tis. Ha
Sec
cande
ditas
mine
tamen
let in

De omissione respectu oris. 264

de qualibet tali omissione debet confiteri.

Secundo principaliter quis omittit per linguam errantem non corripiendo uerbo, uel corrigendo facto, si sit superior. Ut enim dicitur Ecclesi. 17. Unicuique mandauit Deus de proximo suo, sup. corripiendo fraternaliter, & charitate. Iuxta illud Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum, &c.

Quæritur autem circa hoc. Vtrum omissio fraternæ correctionis semper sit mortalis. Respondetur, quod non, quoniam nimmo secundum beatum Thom. 2. 2. q. 33. arti. 2. in 10. u. ad tertium huiusmodi fraternæ correctio potest tripliciter amitti, uidelicet.

Meritoriè.

Venialiter.

Mortaliter.

Primò quidem meritoriè, quando, scilicet, quis ex charitate omittit delinquentem corripere, & hoc signatè in tribus casibus. Primus est, quando expectat tempus magis opportunum. Non enim expedit reprehendere, seu corripere hominem in furore, aut cholera existentem, sed magis expectadum est, quòd passio sit in eo sedata. Tunc enim est magis capax rationis, & per consequens correctionis. Secundus casus est, quando uersimiliter estimatur, quòd si corripitur, deterior efficietur. Tertius casus est, quando timet, quod ipse fortan subuertet à fide, uel bonis operibus bonos, qui adhuc infirmi sunt, & imperfecti, & de istis tribus loquitur Aug. de ciuita. Dei. lib. 1. c. 9. dicit sic. Si præterea quis oburgandis, & corripiendis malis parcit, quia opportunius tempus requirit, uel eidem ipsis meruit, ne deteriores ex hoc efficiantur, uel ad bonam uitam, & piam eruditionem impediunt, alios infirmos, & premant, atque à fide auertant non uidentur esse occasio cupiditatis, sed consilium charitatis. Hæc ille.

Secundò potest omitti fraternæ correctio uenialiter peccando, quando, scilicet, timor displicendi personis, aut cupiditas bonorum temporalium, ne amittantur, faciunt hominem tardioiorem ad corripiendum delicta fratris. Non tamen, ita, quod si posset fratrem à peccato retrahere, quòd uellet incorrectum eum dimittere, sic propter timorem, uel cupiditatem

Tract. Secund. Pars IIIII!

ditatem, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam. Et hoc modo viri sancti, quandoque negligunt corrigere delinquentem, vt idem Augu. ponit ubi supra. Ex quo concluditur, quòd circa omissionem correctionis fraternæ multi peccant, saltem venialiter, quia reuera multi inde retrahuntur timore displicendi his, qui corripendi sunt. Alij autem propter cupiditatem temporalium, quæ timent nõ consequi, si defectuosos corripiant. Vnde August. vbi supra videl. cet. de ciuitate Dei lib. 1. c. 9. Plerũque, inquit, a malis obiurgandis, & corripendis malè dissimulatur, uel cum laboris piget, uel cum os eorum, coram quibus sumus, uerecundamur offendere, uel eorum inimicitias deuitemus, ne impediant, & noceat in istis rebus temporalibus, siue quas adipisci adhuc appetit nostra cupiditas, siue quas amittere formidat humana infirmitas, ita, vt quamuis displiceat malorum vita, quia tamen peccatis eorum damnabilibus parcunt, dum eos metuunt, iure temporaliter cum eis flagellatur, quamuis in æternum minimè puniantur. Hec ille. Et ex isto ultimo verbo concluditur, quòd propter prædictas causas, & rationes, omittere delinquentem corripere, solum veniale est.

Tertiò potest omitti fraterna correctio mortaliter peccando, cum, scilicet, formidatur iudicium vulgi, siue carnis cruciatio, seu peremptio, vt dicit August. vbi supra, dum tamen ista taliter dominantur in animo, vt præponantur fraternæ charitati. Hoc autem maximè videtur cõtingere, cõ quis probabiliter præsupponit de aliquo delinquente, quòd posset eum a peccato corrigere, si faceret debitum suũ, sed tamen propter timorẽ illi displicendi, uel gratiam eius perdendi, & per consequens nunquam aliquod emolumẽtum temporale ab eo percipiendi, quòd tamẽ tacẽdo expectat, prætermittit eum corrigere. Vnde contra unumquemque talem loquitur August. de verbis domini, ser. 16. ita dicens. Si neglexeris corripere fratrem tuum, peior eris illo. Tu uides eum peire, & negligis, peior es tacendo, quàm ille committendo. Hæc ille. Et sic patet de secundo principali.

Tertiò principaliter quisquis omittit per linguã peccata sua tẽpore, & loco integrè non confitendo. Cõstat enim quòd, inter sacramenta, quæ sunt necessitatis, pœnitẽtia est

num, & præsertim quo ad eos, qui mortaliter peccauerunt quibus comminatur Christus. Luc. 13. dicens. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Vna autem de partibus pœnitentię est uocalis confessio, quę et necessaria est in habente mortale peccatum, & qui confiteri potest. Hoc tamẽ intelligitur tempore, & loco. Circa quam contingit tripliciter omitti, videlicet.

Ipsam prætermittendo,

Indebite peragendo,

Pœnitentiam non implendo.

Primò igitur quis potest culpabiliter omittere circa confessionem, ipsam prætermittendo. Prou 28. Qui abscondit secretum suum, scilicet, ea non confitendo, nõ dirigitur, supple, in uitam æternam. Qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, inueniet gratiam. Et nota, quòd non dicit solum, qui confessus fuerit peccata, inueniet gratiã, verum etiam addidit, & reliquerit ea. Opus ergo est ea relinquere ad habendam gratiam. Dicit etiam Ambrosius lib. de paradiso, cap. 14. Et similiter recitatur de pœnitentia. distinct. 1. non potest, quòd non potest quisquam iustificari à peccato, nisi fuerit peccatum ante confessus. In cuius rei testimonium dicit dominus Esaię 43. Dic iniquitates tuas, ut iustificeris. Nã hodie iniquitates habenti non patet uia iustificationis, nisi eas dicat in confessione, saltem in re, uel in uoto. Ex his omnibus patet, quòd de iure diuino necesse est confiteri de mortali peccato, uerum, quòd ius diuinum non limitat tempus confessionis, ipsum tamen limitat ecclesia uniuersalis, & sacrorum consiliorũ determinatio, ut patet extra de pœ. & re. c. omnis utriusque sexus; ubi præcipitur quilibet annos discretionis habenti semel in anno confiteri. Subdit etiam ibi quòd hoc statutum debet frequenter in ecclesia publicari, ne quis ignorantiã cecitate, excusationis uel amẽ assumat. Vbi nota secundum glo. prædictę decretalis quòd annus discretionis est illud tempus, in quo quis est doli capax. Tunc autem sentitur, & iudicatur aliquis doli capax, quãdo per tinenter respondet ad interrogata. Qui ergo attingit annos discretionis, mortaliter peccat, si omitat confiteri. Secus autem si ex impotentia, utputa, quia non habet copiam confessoris, uel simile.

Guil. Pep. super Confit.

Li

Secus.

Tract. Secund. Pars IIII.

Secundò quis potest culpabiliter omitttere circa confessionem eam indebite peragendo. Hoc autem potest contingere multipliciter.

Primò quidem confessionem malitiosè diuidèdo, utpotè, scilicet dimittendo aliquod peccatum, quod ipse cõntens scit, uel credit, uel probabiliter dubitat esse mortale, quod non audet confiteri ex quadam damnabili uerecundia, & qui sic omittit confiteri addit nouum peccatũ mortale super præcedentia, & hoc propter irreuerentiam, quã facit sacramento sic fictè confitendo. Propterea Aug. lib. de uera, & falsa penitencia, c. 15. & similiter recitatur de pen. di. 5. cap. consideret, dicit sic. Cautus sit peccator ne uerecundia ductus diuidat apud se confessionem, ut diuersa diuersis sacerdotibus uelit manifestare. Hoc enim est ad hypocrisis tendere, & semper uenia carere.

Secundò quis potest confessionem indebite peragere, impremeditate ad illam accedendo, cum tamen fortè citra annum nõ fuerit confessus, sicut communiter faciunt laici. Nam tales grauer omittunt, si non præmeditatur, etiam per plures dies, quid mali egerint in tanto temporis discursu. Qui ergo uult rectè, & benè cõfiteri, debet dicere, & facere illud, quod dicebat. Ezech. ad dominum Esa. 38. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine animæ meæ, & singula opera mea malefacta in toto tempore uitæ meæ.

Tertio quis potest confessionem indebite peragere confessioni non legitimo cõsistendo, utpotè, heretico, scismatico, excommunicato, suspensio, irregulari, uel nullam iurisdictionem habenti, siue quem scit notabiliter ignorãtem, cõfiteri, & ipse cõsistens sit ignorans, uel fortè habens difficiles, & intricatos casus quos etiã confessor dictus difficulter elucidare posset. Nã in hoc casu cecus ceco ducatum præstat, & ideo ambo in foueam cadunt. Matth. 15. Et ideo Aug. lib. de uera, & falsa penitencia, cap. 10. & similiter recitatur de pen. dist. 6. qui uult confiteri, dat salubre consiliũ dicens: Qui uult cõfiteri peccata sua, ut inueniat gratiam, querat sacerdotem scientem ligare, & soluere. Item in fine dicti capituli sic dicitur. Qui confitetur, meliori sacerdoti, quam potest, confiteatur.

Sed nunquid in arbitrio confitentis est sibi eligere confessorum

confessione ad nutum? Videtur, quod sic, ex forma uerborum precedentium. Sed si hoc liceat, tunc non erit necesse confiteri proprio sacerdoti. Hoc autem est contra decretale omnis utriusque sexus.

Responsio glo. super illo uerbo quærat sacerdotē. soluit hoc dubium dicens, quod hoc intelligitur, quādo in aliqua ecclesia sunt plures curati, siue ticarij, aut quicumque alij iurisdictionem habentes. In quo quidem casu, qui uult confiteri debet ad meliorem accedere. Vel intelligitur, ubi proprius sacerdos est notabiliter ignorās. In quo quidem casu petenda est ab eo licentia alteri confitendi, nō determinando se ad hunc, uel illum. Qua quidem licentia obtenta eū gat sibi meliorem de multis. Quod si ordinarius sic ignorās non uelit licentiare subditum suum, ut alteri confiteatur, tunc dicunt communiter doctores, quod ipso facto est licentiatu, quia fecit, quod debuit. Potest etiā, & tertio intelligi prædictum decretum de illis, qui uadunt ad ecclesias in quibus sunt generales Indulgentiæ, & multi cōfessores deputati, tunc ergo, qui uult confiteri meliori sacerdoti, quā potest, confiteatur. Et sic patet triplex expositio prædicti decreti, quod est August.

Tertio, quis potest culpabiliter omittere circa confessionem penitentiam sibi impositam nō implendo, uel qui eā non implet, taliter qualiter implere debet. Ecce enim Saluator Math. 3. Clamat dicens: Facite fructum dignū penitentię. Cum ergo quis non facit penitentiam, sibi iniūctam pro mortalibus confessis illam ex mera negligētia dimittēs mortaliter peccat, quia ex quo illam acceptauit obligatur sub pœna peccati mortalis eam implere, si potest. De alia autē, quæ fortē restat in foro Dei ipsius penitentię est eam facere in præsentī, uel differre, usque ad Purgatorium. Maximē cum non obliget eum Deus satisfacere in præsentī. Si autem talis non potest penitentiam sibi iniūctam, & acceptam perficere, tunc debet illam in aliud opus facere sibi commutari ab eo, qui illam imposuit, uel etiā ab alio, ubi non potest habere copiam illius. Quod si ab alio fiat huiusmodi commutatio, tunc oportet reiterare confessionem. Et idem iudicium est, si ipse ex negligētia, aut ex obliuione dimisit penitentiam ab alio sibi impositam.

Tract. S ecund. Pars IIII.

Ecce, quomodo quis omittit mortaliter pœnitentiam sibi in confessione impositam, non implendo.

Quartum autem ad illum, qui non implet pœnitentiã sibi impositã taliter, qualiter debuit, quia nõ in gratia, sed in mortali peccato, de quo est certus, potest esse dubiũ, si talis omissio sit mortalis. Rñdetur, q̄ non, cuius ratio est, q̄a non fuit sibi impositum à confessore, ut illam pœficeret in statu gratiæ sub pœna noui peccati, quia talis impositio esset omnino indiscreta, & periculosa, ponens etiam timoratas conscientias in continuo scrupulo, eò quòd nullus regulariter scit se habere gratiã. Qui ergo implet pœnitentiã sibi iniunctã à confessore cum peccato mortali, talis nõ omittit in ordine ad ecclesiam, quia sufficit in ordine ad ecclesiam, q̄ talis faciat, quòd sibi impositum est siue sit in gratia, siue in peccato mortali. Omittit tamen in ordine ad Deum, apud quẽ nullo modo se aquitat de pœna, siue in pœsenti, siue in futuro debita, ut puta, in purgatorio nisi sit in gratia, nihilominus talis omissio ex magna Dei misericordia, & bonitate non imputatur sibi ad nouũ reatum, siue culpam. Et sic patet ad dubium. Nota insuper circa hanc materiam, quòd ille culpabiliter omittit circa confessionem, qui non facit ea, ad quæ confessor eum ligauit, ut puta, ad restitutionem rei alienæ, siue famæ bonæ, quam ab alio inuito abstulit, siue ad reconciliationem, cũ illiũ grauius offendit, & sic de alijs. Et sic patet de omissione respectu oris.

DE OMISSIONE RESPECTU OCULORVM.

Cap.

III.

ONFITEOR tibi Domine Pater Cœli, & terra, quia peccauit nimis omissione. I. Matth. II.

Postquã in pœcedenti capitulo habitũ est de omissione respectu oris, cõsequẽter tractandũ est de omissione respectu oculorũ, de qua in ps. Oculos habet, sup. p. peccatores, & nõ uidebũt, q̄ s. uidere tenent. Ecce omissio respectu oculorum. Circa q̄ notãdũ, q̄ cõtingit omittere p. oculos tripliciter, uidelicet

Paul.

De omissione respectu oculorum. 267

Pauperes pie non recipiendo,
Oculos contra uana non claudendo.

Sacram Eucharistiam debite non reuerendo.

Primò igitur contingit omittere per oculos pauperes pie non respiciendo, & illorum necessitatibus pro posse, non subueniendo. Constat enim, quòd dominus dedit nobis oculos, nò solum ad dirigendum nos in exterioribus actionibus, uerum etiam, ut uideamus necessitates proximorum nostrorum, & illis subueniamus, iuxta nostram facultatem, & eorum necessitatem. Vnde de uiro iusto potest intelligi illud Psalm. Oculi eius in pauperem respiciat, per compassionem, palpebræ eius interrogant filios hominù, hoc respicit illos pios, nobiles, & diuites, qui inquirunt à sibi familiaribus, si quos cognoscant notabiliter indigere, ut illis ministrent de facultatibus suis, propter Deum. Et talis erat beatus Syluester Papa, de quo legitur, quòd non erat in tota Vrbe Romana ulla inops uidua, aut indigens orphanus, siue quicumque aliùs pauper, quem nò haberet in scriptis, quibus ministrabat uitæ necessarias. Legitur etiam Thob. i. de ipsomet Thobia, quòd in captiuitate Babylonica posset omnia, quæ habere poterat, quòd tidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impartiebatur. Sed proh dolor, hodie paucos tales habet mundus. Nam multi diuites, & potentes non solum denegans pietatis opera pauperibus egenis, & infirmis, uerum etiam abhorrent eos. Adeo quòd quandoque auertunt oculos suos, aut claudunt, ne tales miseræ personas uideant. Psalm. Oculos suos statuerunt declinare in terram, cum, scilicet, transeunt per loca publica, in quibus frequentius degunt tales pauperes subsidium temporale à transeuntibus petentes. Aliquando autem tales uiri immisericordes diuertunt se à recta uia, & ambulant per semitas, ne uideant huiusmodi pauperes, quos frīgunt uelut pestem. Ecce, quomodo contingit homines auaros omittere per oculos.

Secundò contingit homines omittere per oculos ipsos contra uanitates sæculi non claudendo. Per incautum enim aspectum fatuitatum huius sæculi, pœnè insuetis modis contingit homines peccare, ita, ut dicat

Tract. Secund. Pars IIII.

Hiere. 9. c. mors ascendit per fenestras nostras. i. oculos, qui sunt quasi fenestras, per quas occasionabiliter mors peccati ingreditur in animas nostras. Ideo subditur. Ingressa est domos nostras, idest, conscientias nostras. Item Eccl. 26. Fornicato mulieris extollentia oculorum. Quasi dicat sapiens, quod extollentia oculorum in muliere, idest, incautus aspectus illius est occasio, quod ipsa fornicatur. Et idem iudicius est de multis uiris. Propter quod sanctissimos ille Iob timens, ne per incautum aspectum laberetur in peccatum carnis, dicebat pepigi, sedus cum oculis meis, ne cogitaré quod de virgine. Dicat ergo ad dominum quicumque cupit saluari, ad Iud. psal. Averte oculos meos, ne videant uanitaté, idest, ne per incautum aspectum hauriam materiam peccati, iuxta illud Thre. 3. Oculus meus, depredatus est animam meam. Quod diligenter attendens. Democritus maximus philosophus oculos sibi eruit, eo quod feminas sine concupiscentia uidere non poterat, prout de illo refert dominus Anto. in 1. parte chronice suæ, tit. 3. c. 1. §. 10.

Quanta autem mala proueniant per incautum aspectum possumus per parte sic persuadere. Primò enim incautus aspectus trahit hominem ad superbiam, & de hoc habemus uistoriam Dan. 4. de rege Nabu. chodonosor, qui deambulans in aula palatij, & supple, contemplans magnitudiné, & fortitudinem ciuitatis Babylonice, ac inde superbiens ait. Nónne hæc est Babylon ciuitas magna, quã ego edificauit in domum regni in robore fortitudinis meæ, & gloria decoris mei? Hæc ibi. Sic etiam usque hodie sũt aliqui, qui superbiunt dum aspiciunt domos curiosè à se constructas, & ualde gloriantur, quando notabiles personæ illic se transferunt gratia uidendi curiositates, siue potius fatuitates ibi fabricatas. Secundò incautus aspectus oculorum trahit omnem sæpe ad auaritiã. Quòd bene sciens diabolus, duxit Christum in montem excessum ualde, & ostendit illi omnia regna mundi cum omnibus diuitijs suis, ut potè, dicendo ex tali parte, est tale regnum, & in eo sunt tales diuitiæ, & ex parte tali, talè, &c. Et hoc totum faciebat, ut ipsum Christum induceret ad auaritiã. Vnde, & dixit ei. hæc omnia tibi dabo, sic cadens adoraueris me. Matth. 4. Tertio incautus aspectus inducit hominem ad gulã, sicut patuit de Eua,

De omissione respectu oculorum. 268

de qua legitur in Gen. Vidit mulier lignum, & esset bonum ad uescendum, & pulchrum usu, &c. Quare incautus aspectus frequētissime trahit homines, & mulieres ad luxuriā, quia, ut dicit Aug. in regulā de communi uita clericorum. Nō solo tacto affectu, sed affectu, quoque, & aspectu appetitur, & appetit concupiscētia foeminarum. Nec dicatis uos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius.

Quod autem incautus aspectus trahat de facili ad luxuriam, possumus probare per multas historias sacrae scripturae. Prima est illa notissima, quae habetur Gen. 6. ubi dicit, & uidentes filij Dei, filias hominum, & essent pulchrae admauerunt eas, &c. Secunda est de Dina filia Iacob, de qua legitur Gen. 34. quod cum ex quadā curiositate uoluisset uidere mulieres reg. onis Sychen, & hac de causa ad eas perrexisset, statim oppressa est, & corrupta ab Emor filio Regis Sychen. Tertia est de iuda filio Iacob, qui uidens Thamar quondam uxorem filij sui, cum ea peccauit. Gen. 38. Quarta est de Holoferne, de quo legitur Iudith. 14. & cū intrasset Iudith ante conspectū eius, statim captus est in oculis suis. Quinta est de Dauid, de quo legit. 2. Reg. 11. & cū de solario domus suae uidisset Bersabeę se lauante misit per ea, ipse secū dormire fecit. Sexta est de illis duobus ienibus presbyteris, de quibus legit. Dan. 13. quod cōpluries uisissent. Susannam se lauante in orto uiri sui, qui adhaerebat domui illius exarserunt in concupiscētiā eius. Non desunt multae aliae historiae, tam sacrae scripturae, quā aliorum librorum continentes, quā uiter multi uiri, ac mulieres per incautum aspectū turpissimē ceciderunt, quia, ut dicit Ili. li. 2. soliloquio. Oculi sunt, prima tela libidinis. Vitius incautus est prima concupiscētia mulieris. Mens. n. per oculos capitur. Aspectus namque concupiscētiā cōmouet, incitat, & nutrit, atque cor uulnerat. Substrahē igitur uisū, & reprime oculos a perulantia. Non eos desigas in specię carnis. Tolle occasionem peccandi, si uis esse a fornicatione tutus. Deinde ponit similitudinem dicens. Circa serpentem positus non eris diu ileesus. Ante ignem cōstans, & si ferreus sis aliquando tamen dissolueris, proximus periculo diu tutus nō eris. Hęc ille. Itē Chr. super Mat. Homil. 17.

Tract. Secund. Pars IIII.

ad propositum, dicit sic. Post aspectū mulieris incautū mol-
to tam difficilius, & acrius certamen efficitur, & fortio-
rem contra nos facimus hostem nostrum, ampliorē locum dia-
bolo præparantes, ita ut nequaquam illū ulterius propul-
sare ualeamus, quem ad intima cordis admisimus. Idcirco
precipit nobis Christus, ne fornicemur oculis, uidelicet Mat.
5. ne consequēter animo fornicentur. Et post pauca. Homo
per curiosum mulieris aspectum capitur, uinculatur, in cor-
de affligitur, & cruciatur. Et illa, quæ letalē hanc eiecit sa-
gittam, subito auolans te relinquit. Tu uerò morti feram ti-
bi plagam dedisti, scilicet, concupiscentiæ consentiendo, ef-
frenato semel uisus aspectu. Hæc ille. Ex his ergo omnibus
liquet apertē, quā periculose agunt illi, qui omittunt clau-
dere oculos suos, aut diuertere, cum uiderint sibi occurre-
re materiam illecebræ, & præsertim, ubi sentiunt se fragi-
les, & ad incautos aspectus, atque interiores concupiscentias
procliuēs, & faciles.

Tertiò, contingit homines omittere per oculos sacratis-
simum Christi corpus in altari non debito honore reuerē-
do. Cum tamen scriptum sit Deut. 8. Item Mat. 4. Dominū
Deum tuum adorabis, sup. sub speciebus sacramentalibus
occultē existentem. Nam qui assistunt missæ uidentes dignis-
simum Chrii corpus inter manus sacerdotis, debent ipsū re-
uerenter adorare tripliciter. Primò quidem corde per rectā
fidem de ipso sine uacillatione. Ore per deuotā orationem
cū mentis eleuatione, ut puta, dicendo. Aue salus, qui sciūt.
Vel credo, quo ad simplices, & iusticos. Beatus autem Th.
de Aquino solitus erat dicere, in eleuatione corporis san-
guinis Christi, unā cum tempore intermedio illud. Tu rex
gloriæ Christe. Tu patris, & c. usque in finem illius himni.
Te Deum laudamus. Ad cuius etiam imitationē multi sic
orant, cum eleuatur ipsum sacramentum. Opere per genu-
flexionem cum decētī, & humili totius corporis cōpositio-
ne. Et de istis tribus uidetur loqui simul psal. di. Credidi.
Ecce fides recta, propter quod locutus sum. Ecce oratio de-
uota. Ego autem humiliatus sūm nimis, id est, ualde. Ecce ge-
nuflexio congrua. Sed, proh dolor, multi circa hoc dāna-
biliter omittunt. Tum primo, quia non toto corde credunt
ibi adesse uerum sacramentum. Aut si credunt, non tamē

De omissione respectu oculorum. 269

De firmata propter defectum charitatis ad Deum, & proximum. Tum secundo, quia tunc deuote, & attentè non orant: Propter quod de multis potest dicere Christus Iudæis, quod olim dixit Iudæis Matth. 15. Conformiter ad prophetiam Esa. 29. Populus hic, idest, iste induotus, uel hæc, non nisi labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Tum tertio, quia multi uiri uix, tunc ponunt unum genu ad terram. Cumque sacerdos reclinauerit Calicè super altare, tales solèt festinanter surgere, & brachijs se mutuo sustentantes uagantur per ecclesiam potissimè, ubi locus spaciosus est, confabulantes, & corridentes, formosas mulieres discernentes, & oculos libidinosos cum nutibus in eas conuertentes. Et hæc insolentiæ plurimum solent committi in ecclesijs cathedralibus, & collegiatis, ad quas die festo se conferunt tales uiri dissoluti & infames, non propter Iesum tantum, sed ut pascant oculos suos prædictis uanitatibus, & illecebrosis aspectibus. Quibus esset melius Missam non audire, sed potius in lectis suis febris esuare quartanis. Nam tales sub diuinis taliter per ecclesiam uagantes alios illic causa deuotionis accedentes impediunt à sua contemplatione, & deuotione. Insuper sunt multi infesti ecclesiasticis diuina celebrantibus, pariter, & prædicantibus, atque diuinum uerbum audire cupientibus. Propter quod in ecclesia Cathedrali Rothomagensi ab antiquo, est in scriptis lata sententia excommunicationis, in publico affixa, & quæ frequenter renouatur contra tales girouagos, per dictam ecclesiam uagantes, & contra ambulantes, quoties fit ibi sermo ad populum. Quo nõ obstante multi talium non desistunt à talibus uagationibus, & confabulationibus in maximum discrimen animarum suarum, tanquam immemores suæ salutis. Quos Dominus dignetur uisitare, & illuminare, unà cum cæteris omissentibus diuinum honorem impendere ueneratissimo sacramento altaris, cum diuina celebrantur.

Tract. Secund. Pars IIII.

DE OMISSIONE RESPECTU AURIVM.
Cap. IIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra,
quia peccavi nimis omissione.] Matth. 11.

Postquam in præcedenti capitulo habitum
est de omissione respectu oculorū, hic conse-
quenter tractandum est de omissione respe-
ctu aurium, de qua subditur in Pl ubi supra

Aures habent, scilicet, peccatores, & non audient, quæ, sup-
ple, audire tenentur. Circa quod notādū, quò d cōtingit mul-
tos omittere per aures, tripliciter, videlicet.

Missam non audiendo,

Prædicationem negligendo.

Correctionem non suscipiendo.

Primò igitur contingit omittere culpabiliter per aures
Missam non audiendo, scilicet, diebus Dominicis, & festis,
Maximè cū ecclesia hoc districtè præcipiat, ut patet de cō-
sec. dist. 1. c. missas, ubi sic dicitur. Missas die Dominico secu-
laribus totas audire, speciali ordine præcipimus ita, ut ante
benedictionem sacerdotis, populus egredi non præsumat.
Quod si fecerint ab episcopo publicè confundantur. Er ut
dicit Dom. Pet. de Palu. in 4. sent. itinerantes non excusan-
tur ab hoc præcepto, dummodo possint commodè Missam
audire. Aliàs secus est. Verbi gratia Aliquis viator est in so-
cietate aliquorum, qui die Dominico nolūt expectare Mis-
sam, ipse autem nō potest commodè dimittere dictā socie-
tatem, uel quia viam nescit, quia difficilis est, & periculosa,
uel quia est rumor latrones in ea latitare, & huiusmodi. In
his enim casibus, aut similibus, talis nō peccat. Missam non
audiendo in die festo Debet tamen dolere, quò d nō habet
opportunitatem Missam non audiendi.

Circa autem prædictum decretū possunt moveri aliqua
dubia, pro maiori illius declaratione.

Primum igitur dubium est tale. Vtrū clerici, & religiosi
teneantur die Dominico audire Missam. Videt, quò d non,
quia decretum non facit mentionem de talibus, sed de secu-
laribus, ut patet intuētū textum. Igitur. Respōsio, Aut clerici
ei, &

De omiffione respectu aurium. 270

¶ & religiosi die Dominico celebrant, aut ex rōnabili causa non celebrant. Si non celebrant quantumcunque habeant causam rōnabilem nō celebrandi, tenent tñ sub pena peccati mortalis audire Missam ex integro, si possunt. Tū primò quia, ut dicit maxima Thopica, si id, quod minus vñ inesse, inest, & id quod magis. Sed minus videt, q̄ seculares tenentur audire Missam die Dominico, quàm clerici nō celebrantes, maxime cum clerici, & religiosi sint, præ ceteris dedicati cultu diuino. ut patet 12. q. 1. duo sunt. Igitur. Tū secundò, quia clerici, & religiosi debent præcedere populū reliquum uerbo doctrinæ, & exemplo bonæ uitæ. Quod nō facerent, si die Dominico non audirent Missam, præsertim, ubi non celebrat. Igitur. Tum tertio, quia in toto corpore iuris canonici nullum inuenitur præceptū gñale ad laicos se extendens, quòd et non se extendat ad clericos, & religiosos. Igitur. Si uerò prædicti celebrant die Dominico, prout ipsos admonet Au. & c. recitatur de consecr. di. 2. quotidie, tunc non sunt iudicandi mortaliter omittere, si nō assistant Missæ parochiali, siue collegiali, aut conuentuali, quo ad religiosos. Aliàs episcopi, & curati, atque religionum prælati non permetterent, paulim, & indifferenter sacerdotes in ecclesijs suis celebrare sub diuinis, etiam durante principali Missa. Cuius tamen contrarium uidemus, quasi ubique. Bonum tamen est, ut tali hora celebrent, si commodè fieri possit, quòd possunt interesse summæ Missæ die Dominico, & eam ad longum audire. Et uidi diligenter obseruari à uiris religiosi.

Secundum dubium est tale. Vtrum omittens audire Missam in die festo, q̄ est de præcepto ecclesiæ, & quod occurrat extra diem Dominicam, peccet mortaliter. Videt, q̄ nō quia in loco præallegato, seu decreto, non fit mētio, nisi de die Dominico. Igitur Respondetur ad hoc dubiū, q̄ talis sic omittens, peccat mortaliter, nisi aliunde excuset. Hoc autē sic probat dominus Anto. in 3. par. sum. suæ. titu. 9. c. 10. §. 1. Vbicunque est eadem rō ibidē ius esse debet eò quòd de similibus simile est iudiciū dicente Imperatore. ff. ad legem Aquiliam. l. illud quòd similis equitatis rō similia in ra suadere debet. Sed sic est, q̄ rō quare fuit factū prædictū statum de audienda Missa die Dominico, vñ fuisse, ut saluò

Tract. Secund. Pars IIII.

in hoc modico tpe vacetur diuinis. Cum ergo non alia de causa fuerint superaddita alia festa, ultra dies Dñicos sub præcepto feriationis, nisi ut uacetur diuinis, uidetur, quod ille modus determinatus per ecclesiam in uacando diuinis die Dominico, per auditum Missæ, debeat extendi ad alia festa. Probat hoc idem per hoc, quod habetur extra de parochijs, capitulo, ut Dominicis, ubi cum agitur de auditu Missæ, adduntur ad dies Dominicos, & alia festa, sic enim, ibi dicitur. Vt Dominicis, uel festiuis diebus, presbyteri, antequam celebrent Missam, interrogent Plebem, si alterius, Parochianus sit in ecclesia, qui proprio contempto presbytero ibi uelit missam audire. Quem si inuenerint, statim ab ecclesia abijciant. Hæc ibi. Ex quibus uerbis aperte innuitur, quod dicta decretalis præsupponit populū equiualeat debere cōuenire ad ecclesiam in die festo Missam auditurus, sicut in die Dominico. Confirmantur prædicta per communē modum dicendi Doctorum dicentium, quod in aliquibus bassis festis, licet ex charitate arare agrum pauperis, uel si milia opera seruilia facere ex quadam gratuitate, dummodo tales non omittant diuina, i. Missam. Indulgenter est diocesani, ut sui subditi in nonnullis bassis festis, quæ uocat vulgus festa brachiorū, post Missam possunt licite ire ad opera sua seruilia, seu manualia.

Confirmantur iterum prædicta per illud decretū, quod habetur de consec. dist. 1. qui in die. Vbi dicitur, quod ille, quia uult ad spectacula in die solemnī, intermisso ecclesie cōuentu, debet excommunicari. Quod exponēs Pet. de Pal. 4. senten. dist. 15. q. 5. dicit, quod conuentus ecclesie est cōgregatio populi ad ecclesiam hora Missæ, uel Vesperarum conueniens, aut etiam diuini uerbi, quando in ecclesia proponitur. Et ideo concludit prædictus Doctor, quod illi mortaliter peccant, qui sine iusta causa non audiunt diuina in die festo. Nec, inquit, ab hoc excipiuntur serui, plusquam domini, nec similiter ancillæ, plusquam domine. Maximè cū serui, & ancillæ, ita debeant, & teneantur die festo quiescere, & Deo uacare, sicut domini, & domine eorum. Et ideo tales solent in die festo mitti ad Missam matutinam, seu paruam. Ceteri autem expectant maiorem Missam. Quod si typica Missa celebretur in ecclesia parochiali, sicut frequen-

De omissione respectu aurium. 271

ter accidit in paruis parochijs, & signanter in bassis festis, tunc excusantur serui, & ancille ab audiētia Missæ pro illa die, præsertim si sint necessarij ad custodiã domus, uel paruulorum, aut etiam animalium, quæ commodè nõ possunt custodiri in stabulo, quo usque Missa sit dicta. Quod maxime accidit in feruenti estate, in qua tãtum solēt pecora duci ad pascua hora matutina, quousque incaluerit Sol. Et sic patet ad dubium.

Tertium dubium est. Vtrum omitteus audire Vesperas in die festo, & præsertim in locis, in quibus solent decãrari, peccet mortaliter, uidetur, quod non, quia prædictũ decretum non facit mentionem de Vesperis, sed tm̄ de Missa. Respondet ad hoc dubiũ, qd nõ vř esse tãta obligatio ad audiendum Vesperas in die festo, sicut Missam. Tum quia longè differt mysterium Missæ à mysterio uesperarum, & signanter propter consecrationem, & ostentationem sacramenti altaris. Tum quia in Missa, & signãter parochijs solent pronuntiarì festa occurrentia per hebdomadã, pariter & ieiunia. Item interdum excommunicationes fulminari; deperdita, aut ablata repeti, & similia, ut circa talia nullus pretendat ignorantiam. Tum quia nonnulli multũ distãt à suis ecclesijs parochialibus, quibus ualde onerosũ, & molestũ esset redire ad Vesperas. Et ideo uidetur, quod tales sic distantes non peccent mortaliter, si non redeant omni die Dominico, & festo ad Vesperas. Non uelẽ tm̄ excusare à mortali, capita domorum, atq; potentes, & excusationẽ legitimam non habẽtes, si nõ intersint al. qm̄ dicto officio, & signanter in præcipuis solemnitatibus. Qui aut propè ecclesiam morantur, sicut in ciuitatibus, & burgis contingit, non uidentur excusari à mortali peccato, nisi aliud ponãt, si non audiunt Vesperas in die festo. Et quãuis de hoc nullum sit præceptũ expressum scriptum, tm̄ laudabilis cõsuetudo vř hic habere uim præcepti. Et hãc partem tenet D. Pet. de Pal. ubi sup. Secus autẽ de primis Vesperis, quæ solent dici in uigilijs Sanctorum, & similiter diebus Sabbatis, qui n. talibus intersunt, benè agunt, qui uerò nõ, dũ modo nõ faciãt hoc ex contemptu, nec habeant in derisum illos, qui intersũt, aut qui uadũt, nõ peccãt mortaliter. Maxime cã hoc sit opus superogationis, seu cõsiliij, qd opãt, q

vult,

Tract. Secund. Pars. IIII.

mult, & potest: ex prædictis ergo possumus inferre, q̄ illi
nō excusantur ab omissionē ualde graui, qui cum propē ec-
clesiam sint constituti, minime tamen intersunt uesperis,
quinimmo durantibus diuinis, nonnulli eorum ludit ad
pilam, alij ducunt ad choreas, alij iniurgitant se uino in
taberna, alij reuiscitant libros regum, ut qui ludunt ad char-
tas, & decios, alij uadunt ad loca inhonestissima ibi ope-
rantes, quæ non licet homini loqui, alij discursit per pla-
teas, aut prata, alij stant ociosi ad portas suas sorte confa-
bulantes, aut de absentibus detrahentes, alij uagantur per
campos, aut syluas uenando, uel uolando cum aibus, alij
reuiscitant sua ratiocinia, & sic de multis alijs insolentis, &
occupationibus malis, & damnatissimis, quas exercere so-
lent mundani in die festo, etiam illis temporibus & hor-
is, quibus conuenire deberent ad ecclesiam diuina audi-
turi. Propter quæ mala, merito conqueritur dominus de
populo Christiano, dicens Esa. 1. Iniqui sunt cetus uestri.
Calendas uestras, & solēnitates uestras odiuit anima mea.
Facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens.

Quartum dubium est tale. Vtrum ille mulieres genero-
sæ, quæ post mortem recentem maritorum suorum, stant
in domibus suis quasi reclusæ usque ad præfixum tempus
excusentur à peccato, si diuina non audiunt. Respondetur,
quod non, & præcipue, si per notabile tempus sic maneant:
secus autē si ad paucos dies, Maria enim Magdalena simili-
ter, & soror sua Martha multū erant nobiles, atque gene-
rosæ, & tamen quarto die post obitum Lazari fratris carū,
audito, quod Iesus aduenisset, mox relicto cōmitatu uiro-
rum, ac mulierum, qui uenerant, ut consolarentur eas sup
morte dicti fratris exigerunt domum suā, ut occurrerent
ei. lo. 11. Si ergo dictæ sorores, post tam recentem obitum
fratris sui, uenerunt ad Christum, adhuc mortalem, multo
fortius hodie accedendum est ad eum iam gloriosum, extra
sacramentaliter ostenditur in missa. Sed dicūt tales mulie-
res hanc esse cōsuetudinem mulierum nobilium, ut usque
ad tempus, domum non exeant mortuis maritis, in signū
iuctus, & tristitiæ. Quibus respondendum est, q̄ talis cō-
suetudo, non deobligat eas à communi præcepto ecclesiæ,
ut audienda missa die dominico, & festo, de quo de consue-

De omissione respectu aurium. 272

*era. di. i. missas. saltem, si taliter omittant per aliquos men-
ses. Quinimmo talibus potest dici illud, quod olim impro-
peravit Christus, Scribis, & Phariseis Iudeorum. Matth. 15.
dicens. Inritum fecistis mandatum Dei, propter traditione
nestram. Insuper consuetudo sine ueritate uetustas est erro-
ris, ut dicit Cyprianus, & recitatur in decret. dist. 4. consuetu-
do. Item extra de iudicijs. c. clerici. dicitur, quod consuetudo
iuri scripto, non preiudicat, similiter extra de consuetudi-
ne. c. ad nostram audientiam, dicitur, quod consuetudo iuri
contraria non ualet. Modò talis consuetudo nobilium mu-
lierum, non uenientiu ad ecclesiam post mortem mariti, post
mensum, uel menses est contraria iuri scripto, ut expresse ca-
uetur in predicto. c. missas. Igitur. Præterea prædicta consue-
tudo non est generalis, quia eam non obseruant pauperes
mulieres uiduæ, & orbatæ uiro, ut ad sensum patet. Quæ
etiam sunt multo plures, quam generosæ, & nobiles. Et ita
non uidetur, quòd nobiles possint sibi facere specialem cõ-
suetudinem iuri communi contrariam. Tolerantæ ergo
sunt in sua consuetudine pro modico tempore, sed caueant
sibi à nimio, ne per omissionem aurium. i. audiendi diuina,
tempore, & loco, mortaliter peccent.*

Quintum dubiũ est tale. Vtrum illi, qui nõ sunt in prin-
cipio missæ, quã sunt audituri die dominico, aut festo, mor-
taliter peccent. Et eadem questio potest fieri de illis, qui an-
te finem missæ recedunt. Videtur, quòd peccet, quia forma
decreti sepe allegati est talis, quòd seculares die dominico
missas totas audire debent, ita ut ante benedictionem sacer-
dotis, quam, supple, dat in fine missæ, dicens. Ite, supple, ad
propria. quia missa est dicta, uel missa est sacra hostia, ad
Deum patrem, ut sit propitiatio pro peccatis uestris, ante,
in quã, benedictionem talem populus egredi nõ præsumat,
Respondetur, quòd si tales hoc ducerent in consuetudinem
& cessaret legitimum impedimentum nullo modo possent
excusari à mortali. Secus autẽ, ubi hoc rarò accidit, etiam
cũ aliqua occasione honesta. Dominus autẽ Ant. In summa
sua. par. 2. ti. 9. c. 10. §. 1. dicit, quòd contingit aliquem non
audire missam totam dupliciter. Vno modo omittendo ali-
quid modicum, ut puta introitum missæ. Alio modo omittẽ-
do aliquam partem notabilem, ut puta median partem, uel

Tract. Secund. Pars IIII

tertiam. Qui ergo primo modo omittit, non uidetur peccare mortaliter, nec etiam uenialiter. Tum, quia de modico non est multū curandum, quinimmo modicum pro nihilo reputatur. Tum, quia præceptū ecclesiæ non est ita strictè interpretandum, ut dicit idem Anto. Qui uerò secūdo modo omittit, nō potest à mortali excusari. Dicit etiam idem Doctor, quod ministri Missæ, qui aliquando hincinde discurrunt pro his, quæ expediunt in Missis solemnibus, sicut pro thure, uino, & huiusmodi, intelligendi sunt adesse Missæ, etiā pro illa parte temporis, quam in talibus expendūt. Et breuiter, quamuis regulariter multitudo Christianorū, & præsertim adultorum debeat audire Missam in die festo à principio, usque in finem, ab hac tamen generalitate uidentur multi posse excusari, ut sunt infirmi, nutrices, debiles, serui, & ancillæ, qui non possunt per notabile tēpus domum relinquere. Item peregrini, seu uiatotes, quorū socij nolunt diu in ecclesia stare. Item custodes infirmorum, qui non possunt esse diu absentes ab ipsis infirmis. Itē matres, quæ habent paruulos, quos non possunt diu dimittere, absque periculo. Item illi, qui habent legitima impedimenta, uel ardua negotia, quæ non possunt dimittere sine magno detrimento, scandalo, uel periculo. Item paruuli, quousque habuerint usum rationis, excusantur, si non audiunt Missam. Sed ex quo incipiunt habere usum rationis, ad hoc tenentur, ut dicit de Palu. in 4. dist. 15.

Notandum ergo, quod quamuis nullum esset præceptum aut statutum factum de audienda Missa integrè in die Dominico, & festo, adhuc tamen ualdè expedit ita facere, tum ratione principij Missæ, tum ratione medij, tum rōne finis.

Primò quidem ratione principij; nā in missa solet præmitti. Confiteor cum absolutione, quam facit sacerdos, dicendo, absolutionem, & remissionem, &c. Et per hanc confessionem, unā cum absolutione, quamuis hoc totum non sit sacramentum, est tamē aliquid sacramentale, remittuntur uenialia peccata in habere gratiam. Valde ergo salubre est festinanter accedere ad Missam, ut sic accedentes possint facere talem confessionem. Ad quod nos admonet ps. dicēs. Introite portas eius, scilicet ecclesiæ in confessione. Et idem iudicium est de illa confessione, quæ fit in fine primarij, & principij

incipio completorij secundum usum fratrum prædicatorum. Sic enim dicit B. Thom. 4. sen. dist. 21. q. 2. ar. 1. Præter hoc in principio Missæ Dominicalis solet benedici aqua. Quæ benedicta, solet cum ea populos aspergi. Per quæ etiã aspergionem delentur uenialia in habente gratiam, ut notat idẽ doctor in 4. senten. distin. 2. Et. similiter. 3. par. q. 65. ar. 1. in sol ad 8. Ad idem est decretum de consecra. dist. 3. aquam. Et præter hũc effectum ualeat etiã talis aspergio aquæ benedictæ in principio Missæ ad præseruandum hominem peccatorem, ne totaliter tradatur in manus inimici. Et de hoc aliqua extant exempla, quæ pertranseo.

Secundò multum ualeat audire Missam integrè ratione medij, qui enim totaliter ipsam audiunt, in primis sũt participes omnium suffragiorum Missæ. Itẽ audiunt Christũ loquentem cum audiũt Euangelium. Propter cuius reuerẽtiam debent surgere, & stantes dictum Euangelium audire, notatur de consec. dist. 2. apostolica. Similiter, quando sacerdos, dicit. Sursum corda, debet populus surgere, ut dum respondet plebs. Habemus ad dominũ, admoneatur nihil se aliud, q̃ dominum cogitare debere, ut dicit Cyprianus, similiter recitatur de consec. dist. 1. quando consequenter cum sacerdos uenit ad consecrationem corporis, & sanguinis dñi debent ipsum oẽs assistentes deuotè adorare, & sint in oratione humiliter, quousq; sacerdos sumpserit ipsũ sacramentũ. Quod si rex, aut princeps solitus sit parcere p̃stratis alias esset durior, & crudelior Leone, quanto magis credendũ est bñdictum Iesum in Altari sacramentaliter existentem, ueniam impartiri oĩbus Christianis deuotè p̃stratis, seu genua flectentibus à tpe cõsecrationis usque ad sũptionem eiusdem sacramenti per sacerdotem. Et sicut ipse sacerdos sumit Christi corpus, & sanguinẽ sacramentaliter, sic, & populus ipsum deuotè adorans, & cũ fide synce ra, sumit spiritualiter, i. per gratiam. Iuxta illud uerbũ Au. super Iohan. tract. 25. similiter recitatur de cõsec. dist. 2. ut quid. Crede, & manducaisti. Similiter datur pax populo in signum pacis cum Deo, & proximo Ecce quãtũ prodest audire Missam, quantum ad medium illius.

Tertiò hoc idem multum ualeat ratione finis. Nam in fine Missæ, & signatè in die Dñico solet dari panis bñdictus.

Guil. Pep. super Confu.

M m à sa.

Tract. Secund. Pars IIII.

In sacerdote. Cuius deuota sumptio delet uenialia secundum Petrum de Pal. in 4. dist. 16. q. 1. hoc autem non operatur alius panis quamuis cum benedictione sumatur, ut dicit deus doctor. Et ideo non inconuenit sumere dictum panem benedictum intra ecclesiam, dummodo ex deuotione, & cum reuerentia fiat. Nonnulli autem ipsum custodiunt per totam hebdomadam taliter, quod quolibet die priusquam alium sumant cibum, de ipso aliquid deuote gustant, quod est ualde laudabile. Et nota, quod datur populo talis panis benedictus potius in die Dominico, quam alijs diebus festis occurrentibus per hebdomadam, & hoc ad memorandum, quod in primitiua ecclesia omni die Dominico suscipiebant Christiani panem benedictum, id est Christi corpus. Post modum frigescente deuotione fidelium deuentum est ad ter in anno, ut patet de consecra. distin. 2. & si non frequentius, uide licet, in festo Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis Domini. Postremò ordinatum est, ut saltem ad minus semel in anno scilicet, in Pascha à quolibet Christiano, quod ad annos dilectionis iam peruenit, ut patet extra de pæn. & remis. omnis utriusque sexus. Præterea, qui sic assistunt in longum Missæ, & aliter, per amplius sunt participes suffragiorum ipsius Missæ, quam illi, qui tantum assistunt uni parti. Ex quibus omnibus liquet aperte, quantum profit audire Missam integram in die Dominico. Quod etiam patet per sequens exemplum.

Refert enim Dominus Ant. ubi supra, de duobus iuuenibus socijs, qui quadam die exierunt ad capiendas aues. Vnus enim audierat Missam die illo, alter autem non. Cum itaque quæ essent pariter in campis, mox facta sunt tonitrua, & fulgura maxima. Factaque est uox de cælo, dicens. Percute, percute eum. Et sic, qui Missam non audierat, percussus interijt.

Sextum dubium est tale. Vtrum quilibet adultus parochianus teneatur die Dominico, & festo audire Missam parochialem, uidetur, quod sic. Nam extra de parochijs, & alijs parochianis. c. Ut Dominicis. dicit. Quod presbyteri diebus Dominicis, aut festis celebraturi debent primum interrogare, si ibi sit alienus parochianus uolens ibi audire Missam. Quod si aliquis talis ibi inteniatur, debet ab ecclesia

De omissione respectu aurium. 274

ab ijs. Ex quo uidetur innui, quòd quilibet tenetur audire
missam sui curati. Respondetur ad hoc dubium per talem
distinctionem. Aut ille, qui in die Dominico, & festo uadit
extra ecclesiam suam parochialem auditorus Missam, hoc
facit ex contemptu sui curati, aut sine cōtemptu, sed ex cau-
sa rationabili. Si primum, tunc talis peccat mortaliter, ma-
ximè cum omnis contemptus sui prælati, aut superioris sit
de se mortalis. Et istud tangit nonnullos, qui postquam ha-
buerunt lites contra curatum suum sine ratione, decima-
rum, aut aliorum iurium ecclesie, siue ex alia causa, iurando
se non audituros Missam eius de toto anno. Item tan gunt il-
los, qui dicunt de curato suo, quòd non est, nisi una bestia,
& quòd xquè bene cātarent Missam, si essent in sacris, sicut
iple, & sic de alijs. Si secundum, id est, sine contemptu ali-
quis se transferat ad alienam ecclesiam, quia fortè ibi inue-
nit maiorem occasionem deuotionis, & recollectionis, uel
quia ubi deuotius cantatur diuinum officium, uel quia nō est
ibi tātus tumultus, sicut in ecclesia parochiali, uel quia ibi
est sermo, siue quia est festum illius ecclesie, aut quia sunt
ibi certę indulgentiæ, & sic de alijs, tunc talis non peccat,
immo bene, & prudenter agit. Nectalis facit contra præ-
legatam decretalem, ut Dominicis, quia illa loquitur de pa-
rochiano, qui contempto proprio curato uadit alibi audi-
turus diuina, ut patet intuitu textu. Et ideo illi nō sunt in-
crepandi, sed potius laudandi, quia die festo se conferunt ad
ecclesias mendicantium ibi auditori diuina. Si tamen hoc
uellent ducere ad consuetudinem, consulerem eis, tum pro-
pter meritum obedientiæ, tum propter pacem habendam,
cum suis curatis, tum propter uitandum scandalum, siue
murmur aliquorum, ut dicerent suis curatis non egrè fer-
re, si alibi se transferant in die festo. Item consulerem tali-
bus, quòd interdum se conferrent, ad Missam parochiale,
& quòd nihil omitterent de oblationibus solitis offerri. Si-
militer illi, qui se transferunt ad matricem, seu cathedra-
lem ecclesiam auditori diuina uidentur pro illa uice abso-
luti à Missa parochiali, cum illa sit principalis parochia om-
nium existentium in tota diocesi. Et est in hoc simile, sicut
de illo, qui constitetur episcopo, aut eius penitentiario, qui
pro illa uice non tenetur confiteri curato suo.

Tract. Secund. Pars I III.

Septimum dubium est tale. Vtrum præceptum de audienda Missa, omni die Dominico, & festo respiciat auctoritatem parochialem. Responsio decretum hoc non exprimit, ut patet in uenti formam præallegati. capitulum Missas. de cõsec. dist. nãt. i. Neque etiam, glossa super hoc a iquid. dicit. Nihilominus capitulum. ut Dominicus extra de parochijs, uideatur satis innuere, quòd intelligatur de Missa parochiali, maxime cum ibi dicatur, quòd presbyteri celebraturi Dominicis diebus, & festis debent interrogare, sibi adsit alterius parochianus, qui contempto proprio presbytero uelit ibi Missam audire. Quo comperto ipsum inde abiciat, ut supple, uadat audire Missam sui ordinarij Sed quia nõ omnes, qui tenentur audire Missam in die festo, possunt cõmodè interesse. Missæ parochiali, sed opus est a iquos rei manere domi uarijs de causis, ideo dicta decretalis est pie interpretanda. Et quod solet communiter à uulgo dici, quòd de tribus Dominicis oportet saltem in una earum audire Missam parochialem, nullibi est scriptum, nec in decreto magno, neque in decretalibus, siue antiquis, siue nouellis. Potuit tamen sic fuisse ordinatum per statuta synodalia, quò ad aliquas dioceses. Non quidem sic, quòd sufficiat subditis de tribus Dominicis tantum teneri ad unam inde terminatè. Tale enim statutum esset directè contra ordinationem generalem sacrorum conciliorum, & totius ecclesie. Sed ad hunc sensum, quòd qui in tribus Dominicis continuis Missam non audierit, uenit puniendus, & ad iudicium uocandus. Circa hoc ergo ualde increpandè sunt delicatè mulieres, & præcipuè nobiles, quæ solet tardè, surgere, ita ut uix semel in mense intersint Missæ parochiali, & adhuc tantum in parte. Sed ne priuentur Missa, habent Capellanos suos, quos faciunt frequenter diu expectare. Nouit autem Deus, cum qua patientia. Illi autem de lecto uadunt ad Missam, & de Missa ad mensam. Quo autem ad uiros nobiles mulierum in die festo mane aud. un. Missam priuatam, & postmodum currunt ad uenationem. Alij autem, quanto placet eis, imperant curatis, seu eorum uicarijs, ut cito se expediant de Missis suis. Alij uolunt Missam parochialem uno die notabiliter ante pari. Alio uerò die notabiliter differri, iuxta eorum beneplacitum, in

ut n
chia
sam
guit
non
ad ec
sed c
libitu
depu
ad ec
O
se, ter
non p
num
tulo. N
missa
quòd
multis
dote, c
patet
qui ha
furdia
mosas
Missæ,
omnia
to ergo
tè, aut
bus. E
uidetur
dicere,
tollitur
rum m
diuinis,
parum
cum lib
tam in
niz noc
confuet
pzalator

ut non sit ordo, sed hinc. Propter quod simplices parochiani frequenter murmurant, & frequenter perdunt Missam propter horæ uariationem. Et de talibus loquens August. sermo. 1. Dominicæ. 26. post Trinitatem, dicit sic. Sunt nonnulli, & maximè potentes huius sæculi, qui cū ueniunt ad ecclesiam, non sunt deuoti ad laudes Dei celebrandas, sed cogunt presbyterum, ut abbreviet Missam, & ad eorū libitum celebret, quatenus unus punctus diei ad Dei officium deputetur, & reliquum diurnum spacium, cū nocte multum ad eorum deputetur uoluptates. Hæc ille.

Octauum dubium est tale. Vtrum illi, qui assistunt Missæ, teneantur distinctè audire uerba sacerdotis, sic quod non possunt tunc suas orationes deuotionales ad Dominum fundere. Videtur, quod sic, quia in sæpe allegato capitulo. Missas præcipitur secularibus die Dominico audire missas totas speciali ordine. Respondetur ad hoc dubium, quod ualde lucrum est, ita dicere. Tum quia interdum præ multitudine assistantium in Missa, multi adeo distant a sacerdote, quod uix possunt unum alte cantantem audire, sicut patet in magnis ecclesijs, & præcipuè de illis sacerdotibus, qui habent graciles, & tenues uoces. Tum quia aliqui sunt surdi. Alij uero sunt duri auditus, qui uix percipiunt clamorosas uoces. Tum quia sacerdos multa dicit submissè in Missa, & signanter. A te igitur, usque ad secundum per omnia, adeo, quod non intelligitur à ministris altaris. Dato ergo, quod populus teneretur eum audire alte cantantem, aut legentem, sicut patet de introitu missæ, de orationibus Epistola, Euangelio, & huiusmodi, nulla tamen ratio uidetur, quin ipse populus possit submissè orare, & aliquid dicere, aut legere, quandiu sacerdos silenter orat. Nā alias tollitur, aut ualde diminuitur deuotio Christi fidelium, quorum multi raro erant, nisi, quando cōtingit ipsos assistere diuinis, & qui etiam tunc feruentius orant. It em multi sunt parum contemplatiui, qui si non orant tenus corde, aut cum libro, de facili meditantur inania, & occupant sensus, tam interiores, quàm exteriores circa multa uana, & animæ nociuæ, ut satis constat. Item per hoc reprobatur consuetudo magnorum uirorum, utpotè. principum, prelatorum, iudicum, consiliariorum in magnis curijs,

Tract. Secund. Pars IIII.

atpotè, parlamentorum, ac procuratorum, quibus nõ necat toto mane orare, aut aliqua suffragia dicere, nisi cū audiunt Missam. Et ipsi rei sint testes.

Sed dicet forsā aliquis sc̄cus esse de missis, quæ audiuntur ex deuotione, quales sunt illæ, quas aliqui audiunt diebus non feriatis, & de illis, ad quas populus obligatur, sicut Dominicis diebus, & festis. Quamuis ergo in Missis deuotioribus possit populus silenter orare, non tamen in Missis, quæ sunt de præcepto, sed tenetur quilibet ibi assistens audire, quid dicat sacerdos. Sed contra hunc modum dicti est communis præctica uirorum, ac mulierum equaliter orantium in utrisque Missis. Quinimmo attentius, & feruentius orare solent, quanto dies celebrior fuerit Dicere, autem, quòd tunc peccent, eò quòd non possunt duobus intendere, scilicet, his, quæ dicuntur à sacerdote, & priuatis orationibus, est unū temerariè dictum, maximè cum prælati de hoc nihil dicant, nec famosus doctor reperiatur, qui hoc dicat, amodò ergo, de hoc sileant nonnulli simplices, & illiterati prædicatores, qui uolètes sapere, plusquàm oporteat sapere, & fortè, ut aliquid non dicere uideantur, nõ uerentur dogmatizare oppositum. Solet tamen communis deuotio Christi fidelium silentium imponere priuatis orationibus, cum legitur Euangelium in Missa, & ipsum deuotè audire. Propter quod nonnulli, & præsertim linguam latinam intelligentes solent tunc propius accedere. Quo lecto redeunt ad proprias sedes. Non loquor de illis, qui ita faciunt, ut uideantur latini, quamuis etiam non latini hoc possint facere ex speciali deuotione, & reuerètia ad sanctum Euangelium, maximè cum scriptū sit Lucæ. 11. Beati, qui audiuit uerbum, &c.

Non est tamen improbabile dicere, quòd ecclesiasticus pro illo die, pro quo tenetur celebrare, & non celebrat aliqua occasione occurrente, quòd teneatur silenter audire Missam, saltem quantum ad illam, quæ publicè, & intelligibiliter leguntur à sacerdote, ita quod si talis ecclesiasticus tunc diceret Matutinas, uel primas nõ uideret se quietare. Secus autè de alijs diebus, in quibus nõ tenet celebrare. Intètio ergo ecclesie in sepe allegato decreto est, q̄ qui tenet audire Missam, sit præsens in Missa, & uacet Deo, etiam

priuatis.

privatas orationes dicēdo. In omnia tñ voce, ne sacerdotē,
aut populum circumstantem perturbaret. Quod si talis sit
vir intelligens, utrum est, & rationale, ut intēdāt, & co-
netur intelligere, quæ dicuntur à sacerdote, non tamē ad
hoc obligatur. Et sic patet ad dubium.

Nonum dubiū est tale. Vtrum obligatus audire Missam
in die festo, teneatur audire Missam de die, seu festo curren-
te. Et similis quæstio est de Missa dominicali. Rñdetur abso-
lute, q̄ non. Tum primò, quia interdum accidit, q̄ curatus
ob causam rationabi. ē omittat Missam dominicalem, siue de
festo occurrēte, & faciat de alio officio, & signāter, qm̄ est
nō est præcipuum. Tum secundò, quia cū populus cōiter
sit idoctus nō interrogat, de quo celebrat suus curatus, sed
sufficit illi assistere. Missæ, quæ per eum cantat dicit amē
D. Anto. 2. par. sum. suæ. ti. 9. ca. 2. §. 1. q̄ ex congruitate, il-
le, qui pōt distinguere, de quo fiat Missa, debet propriā au-
dire. Et nota, q̄ dicit ex congruitate. q. d. non esse necessa-
riū ita fieri. Regulariter tamē debet sacerdos celebrare de
die, utpotē, in dominica, de dominica, in festo Apostoli, de
Apostolo. in festo beatæ virginis de eadē. Quod si aliquis
simplex, uel talis inuitet sacerdotem aliquē ad celebrandū
pro eo de alio sancto, siue de defunctis, non debet satis-
facere, indiscretē deuotioni illius, sed debet celebrare de
die, tamen ad intentionem inuitantis. Propterea extra de
celebra. miss. c. qdā la. corū reprobāt talis deuotio. Vnde dī
sic ibi dī. Qui de laicorū habent in consuetudine, ut p̄ sin-
gulas dies audiant. Euāgelium In principio erat, & missas pe-
cuniarias, id est, speciales, hoc est, de sancta Trinitate, & de sã-
cto Michaelē. Et ideo sancitū est in Concilio Triburiensi,
ut uiterius hoc non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis ue-
lit propter reuerentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia de-
uotione audire. Sed si uoluerit, ut sibi missæ canentur, de
eadem die Missas audiant pro salute uiuorum, & etiam de-
functorum. Hæc est in forma, super quo dicit glo. qd̄ hæc
prohibitio fit, non quia malum sit audire tales Missas,
sed quia malum est propter talem specialem deuotionē di-
mittere Missas de die canonicè statutas. Reprehensibile er-
go multum uidetur, etsi nō damnabile, inquit, idem Ant.
dimittere proprias Missas occurrentes, propter Missas de-

Tract. Secund. Pars I-III.

sanctorum, uel alias, ad instantiam laicorum, sine causa multum urgente. Docendus est enim populus, non sequendus, ut habetur in decr. dist. 62. docendus.

Decimum dubium est tale. Vtrum seculares teneantur audire plures missas die dominico, aut festo, & precipue in illis ecclesijs, in quibus plures solent talibus diebus celebrari. Videtur, quod sic, quia predictum decretum loquitur in plurali dicens. Missas die Dominico, &c. Respondetur, quod aliquid est debitum dupliciter, uno modo per modum precepti, alio modo per modum congrui. Si igitur capiatur debitum primo modo, tunc seculares non tenentur audire plures Missas in die festo. Sed sicut felix est sacerdos, qui potest unam Missam digne in die celebrare, ut notat de consol. di. i. sufficit, ita felix est laicus, qui potest digne unam missam in die festo audire. Et ad instantiam, que facta est ex forma decreti, quod loquitur in plurali, dicens. Missas, &c. Respondetur, quod illud plurale respicit pluralitatem secularium, ita ut sit sensus, quod iste secularis tenetur audire Missam suam, & alius suam, & sic de alijs pro uarietate parochiarum parochianorum. Si uero capiatur debitum in secundo modo scilicet per modum congrui, tunc seculares debent audire plures Missas. id est ualde congruum est, & decens, ut ubi plures celebrant in die festo, plures etiam illos audiunt. Et hoc est contra illos triffatores, & diuinorum mysteriorum irrisores, qui dicunt, quod tamen habet de una Missa, sicut de mille. Quinimmo derident illos, qui plures audiunt, diu stantes in ecclesia, uocantes eos bigotos, & masticatores imaginum. Quantum autem proficit, nedum spiritualiter, uerum et temporaliter plures audire Missas, & uacare diuinis, patet per exemplum de duobus tutoribus, quorum unus die, ac nocte laborabat, nec tamen solam uxorem sustentare, nisi exigue ualebat. Alter autem toto mane uacabat diuinis, & signanter audientiam Missarum, qui tamen ab undabat, quamuis arte sua sustentaret uxorem cum multitudine prolium. Super quo admiratus primus interrogauit eum, quomodo posset ita sibi, & familie providere. Cui ille: Certe, inquit, ego inueni unum magnam thesaurum. Quod si uolueris me sequi, spero, quod inuenies tantum. Ille autem libenter annuit. Cumque alter dux esset eius omni die ad ecclesiam secum, & docuisset eum deuote audire Missas

quot-

quotquot ibi dicebatur, tandem diues factus est. Et hoc est, quod promissit Christus Matth. 6, dicēs. Quærite primū regnum, & Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia &c Patet ergo diffuse, quomodo contingit culpabiliter per aures, aut res, Missam non audiendo.

Secundō contingit omittere per aures prædicationem negligendo. Hoc autem potest fieri tribus modis, uidelicet.

Prædicationem non audiendo.

Prædicationem non attendendo,

Prædicationem non retinendo.

Primò igitur, quia potest omittere culpabiliter per aures prædicationem non audiendo, & hoc cum contemptu. Pro quo notandum est, quod aliquis potest non audire prædicationem ex triplici causa. Primus est legitimus impedimentum, siue legitimi excusatio. Exemplum de primo, sicut artifices, agricolæ, manu operarij, & similes non peccant, si in quadragesima non audiunt cunctos sermones, qui fiunt per hebdomadam. Exemplum secundo, sicut infirmi, & debiles. Secunda causa potest esse pigritia, siue mera negligētia, quæ communiter est peccatum ueniale. Da exemplum de multis, qui bene possunt frequentare prædicationem, qui tamen hoc negligunt. Quamuis enim tales malè agant, ualde durum esset dicere, quod semper peccarent mortaliter. Tertia causa potest esse contemptus, siue diuini uerbi, siue prædicatoris. Da exemplum de illis, qui audita fama alicuius boni prædicatoris dicunt. Per Deum ego non dignarer audire prædicationem eius. Et qui ex tali contemptu negligunt audire uerbum Dei, peccant mortaliter. Nam sicut non posse sumere cibum corporalem est signum mortis corporalis, ita etiam non posse, siue non uelle audire uerbum Dei, quod est cibus, animæ, est infallibile signum mortis spiritualis. Propter quod de talibus potest intelligi illud dictum Psalmistæ. Omnem escam, deest omnem prædicationem, & omnem prædicationem abominata est anima eorum. Ecce contemptus audiendi uerbum Dei. Et appropinquauerunt usque ad portas mortis. Ecce grauitas culpæ, & reatus. Vnde de grauitate peccati talium loquens August. super psalterium. psal. dicit quod

Tract. Secund. Pars. IIII.

quòd illi amaricant Deum, qui peccando in eà ægritudine deueniunt, ut cibum ueritatis, tâquam fellem sustinere nõ possunt. Et ideo tales cõtemptores diuini uerbi mandantẽ excommunicari, de conse. dist. 1. Sacerdote, ubi sic dicit. Sacerdote in ecclesia uerbum faciente, i. prædicante, qui egressus de auditorio fuerit, excomunicet. Super quo dicit glo. q. hoc intelligitur, quando hoc facit, contemnens prædicatorem, ut minus literatum, quod ad superbiam ptinet. Et ce quomodo aliquis potest omittere culpabiliter per aures, prædicationem non audiendo.

Secundo potest aliquis omittere culpabiliter per aures, prædicationis nõ attendendo. Multi. n. solẽt ad prædicationẽ uenire, sed pauci solent diligenter ad ea, quæ dicunt, attere. Quinimmo multi, tũc faciunt castella in Hispaniã, ut vulgo dicitur, ut sunt illi, qui uagãtur mente, hinc inde. Alij dormitant, alij respiciũt formosas feminas, & puellas. Qui ergo taliter omittunt, grauiter peccãt, ita ut Aug. eos comparet in culpa his, qui per negligentiam dimitunt cadere sanctissimum altaris sacramentum in terram, ut patet Homel. 26. & recitatur in decre. 1. q. 1. interrogo, ubi sic cõcluditur ex uerbis eiusdẽ Aug. Non minus reus erit, qui negligenter uerbum Dei aud. erit, quã ille, qui corpus Christi tua negligẽtia in terram cadere permiserit. Quamuis. n. dignissimum Christi sacramẽtum, seu corpus sit essentialiter multo dignius uerbo Dei, nihilominus quo ad effectũ secus est. Per sacramẽtum. n. altaris delentur uenialia, ut patet de conse. dist. 2. iterat ur. Item c. quotidie. per prædicationẽ uerò omnia tolluntur. Insuper prædicatione plures conuertit, & plus facit compungi, quã Christi corpus. Hæc est glo. super dicto cap. interrogo.

Tertiõ potest aliquis omittere culpabiliter per aures, prædicationem non retinendo. Sunt. n. plerique, qui cũ magna suauitate gustant, & audiunt uerbum Dei, ita ut quandoq; resoluãtur in lachrymas, sed quamprimum inde recedunt, recedit pariter ab eis ois compunctio, & deuotio, & propositum uitæ melioris. Et de talibus loquit Christus Luc. 8. dicens, quòd ad tempus credunt, & in tempore tẽtatõis recedunt. Tales ergo longẽ differunt à B. N. colao, de quo legitur, quòd cum adhuc esset puerulus, ad ecclesiã accedens

facta pectori cōdebat mandata, quæ, s. audiebat. Et ad hūc
sentium intelligendum est beatissimam uirginē Cęci liam,
semper euangelium Christi in suo pectore portasse, ut di-
citur in ipsius legenda, eō, scilicet, quēd iugiter meclitaba-
tur uerba Dei, quę in prædicatione aliquando audierat.
Similiter de Christi matre Maria, de qua legitur Luc. 2. q.
conseruabat omnia uerba hæc, quę, scilicet, de Christo
filio suo dicebantur, conserens in corde suo. Non ergo
sufficit ad salutem uerbum Dei audire, nisi etiã memoriter
retineatur, & efficaciter tempore, & loco impleatur, in eu-
ius figurã legitur, quōd animal, quod non ruminat in uete-
ri testamento pro immundo habebatur, nō ruminare autē
est nō rememorare, seu nō meditari uerba salutis, audita,
uel lecta. Nouerint ergo uniuersi, q̄ parum prodest uerbū
Dei audire, corporis auditu, nisi intuet aurem cordis, at-
que in uentre memoriæ diligēter incorporetur. Et ad hoc
facit similitudo de cibo corporali, quam ponit Seneca epi-
stola prima dicens, quōd nō prodest cibus, nec corpori ac-
cidit, qui sumptus statim emittitur, & rejicitur. Cum ergo
aliquis non mente retinet uerbum Dei, eō, scilicet, quod
nūquam cogitat de auditis, in prædicatione, talis, omisso
sibi ad graue peccatū imputatur. Iuxta illud Christi uerbū
Luc. 12. Seruus sciens uoluntatem domini sui, & nō faciēs,
plagis, &c. Econtrario autem Luc. 11. dicitur, Beati, qui au-
diunt uerbum Dei, & custodiunt illud.

Tertiō contingit per aures omittere correctionem, non
suscipiendo. Christus enim Math. 18. unicuique nostrū, lo-
quens, ait. Si peccauerit in te frater tuus, uade, corripe eū,
&c. Item sapiens. Ecclesiast. 18. dicit, q̄ unicuique mandauit
Deus de proximo suo. Sed quamuis aliqui faciant debitū
suum de corripiendis, seu corrigendis proximis suis, multi
tamen malē se habent talem correctionem suscipiendo,
Pro quo notandum, q̄ contingit illos, qui corrigendi sunt,
omittere circa ipsam correctionem tripliciter, uidelicet.

Malē, de correctione non curando,

Peius, correctionem irridendo.

Pessimē, correctionem inculpando.

Primō igitur aliquis potest omittere per aures, malē de
correctione non curando. Correctio. n. fraterna est maxima

87 *Tract. Secund. Pars IIII.*

eleemofyna spiritualis, quæ datur errati. Et ideo sicut ille est ualde ingratus, qui non curat de eleemofyna corporali, quæ sibi ab alio charitatiue exhibetur, ita etiã in proposito. Et de talibus benè loquitur Psal. ubi supra. Cum ait, aures habent, & non audient, sup. charitatiuam correctionem, i. ad modum non audient, si se habebunt, de ea nullo modo curando, Communiter. n. dicitur, quod non est deterior surdus, quàm ille, qui non uult audire. Qui ergo ab alio charitatiue, & fraterno amore corripitur, debet. illi regratiari patienter, & humiliter recipiendo uerba monitionis, dicēs, regratior uobis de gratiosa monitione uestra. Bene. n. uideo, quod desideratis honorem meum, & salutem. Ego intēdo eū Dei adiutorio me emendare. Sic. n. dicunt boni, his, qui ex charitate eos corrigunt, iuxta illud Prouer. 9. Argue sapientem, & diliget te.

Secundo aliquis potest omittere per aures peius, scilicet, correctionem irridendo, unde Salomō ubi supra. Qui erudit derisorem, ipse sibi iniuriam facit. gl. interli. quia sanctum dat canibus. Vel sibi iniuriã facit, quia prouocat derisorem ad injuriãdū sibi. Propter quod ait saluator Mat. 8. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & canes conuersi dirumpant uos. Et ideo quando cognoscimus aliquem esse talem, tunc absoluihur à præcepto de correctione fraterna.

Tertio aliquis potest omittere per aures pessimè, scilicet, correctorem, inculpando. Sum. n. aliqui adeo perue si, quod reddunt malum pro bono, oprobrium, & maledictionem pro charitatiua correctione, & benedictione. Vnde Salomō, ubi supra. Qui arguit impium, sibi maculam generat, eò quod talis plerumque quantum in se est, infamat arguentem se, siue se cretã peccata eius olim commissa detegendo, & renouãdo, siue falsa crimina imponendo. Propter quod idē Salomon subdit, dicēs. Noli arguere derisorem, ne odiat te. Certè hodie nulli peccatores sunt similes equo infimo in dorso, qui recalcitrat, & dentibus mordet, quando locus ille tãgitur. Sic multi, quantumcunque benigne, atque charitatiue reprehenduntur, mox reprehensorem detractionibus, & improperijs suis maculant, Tales. et sunt similes frenetico, qui odit

odit ligantem se, cumq; dentibus mordet. Sunt denique similes mulieri adulterę, quę odit maritum suū increpātem eam de turpitudine sua. Tales insuper comparat Chriſost. animalibus syluestribus, Homel. 37. super Matth. in opere imperfecto, dicens. Hęc est proprietates bonorum, & malorum hominum. Bonus enim comprehensus in peccato ingemiscit, quia peccatum. Malus autem ingemiscit, quia comprehensus est in peccato suo, ut puta, domesticum animal, si aliquanto tempore extrema domum fuerit, errando uagatur. Sed cum uenerit inter manus Domini, quasi in recordatione lux nature redactum, cito iterum mansuescit, animal autem syluestre cum fuerit comprehensum, aut moribus appetit, aut calcibus repugnat. Sic, & malus homo correctus, non solum penitentiam non agit, sed adhuc aduersus corripientem magis irascitur. Hęc Chriſosto. ubi supra. Ecce quomodo hoc arguit impium, & sibi maculam generat. Et de hoc extat apertum testimonium de beato Hier. de quo refert Beatus Aug. ad fratres in eremo ser. 24. qui intitulatur de Exhortatione solitudinum. Legimus, inquit, sanctum Patrem Hieronimū Cardinalem fuisse in Ecclesia sancti Laurentij martyris. Sed quia Romanos forte reprehendebat de auaritia, & secula luxuria, ideo illi per uestem muliebrem eum diffamare in populo uoluerunt. Sed Deo auxiliante sanctitatis eius fama minime diminuta est. Quod ille uideus Roma tandem egressus est, & asperrimam uitam duxit, in tantum, ut neminem dicere audeam fidelium modernorum austeriorem fuisse. Hęc ille. Patet ergo, quod graue peccatum est, cum peccator correctionem irridet, grauius autē, cum correctorem falso, aut iniuste inculpat. Ecce quomodo quis potest corporaliter obtemperare per aures, circa correctionem, quę sibi ab alto charitatiue datur. Et sic patet diffuse de peccato omissionis respectu aurium. A qua quidem omissione conuenit unumquemque abstinere, qui uult Deo placere, & ad celeste regnum tandem feliciter peruenire.

Tract. Secund. Pars IIII.

DE OMISSIONE RESPECTU
narium. Cap. V.

CONNITEOR tibi Domine Pater ce-
li & terra quia peccavi nimis omissione.]

Matt. II.

Postquam in precedenti cap. habitum est.
de omissione respectu aurium, hic consequē-
ter tractandum est de peccato omissionis re-
spectu narium, de qua loquitur Psal. ubi prius dicit. Nares
habet, supple, homines peccatores, & non odorabūt, quę,
scilicet, odorare debent. Pro quo notādum, quod contingit
homines omittēre circa nares, hoc est circa sēsū olfactus
tripliciter, uidelicet.

Non sentiendo superiora,

Non sentiendo exteriora,

Non sentiendo interiora.

Primò igitur non sentiendo superiora, hoc est cęlestia,
ęterna. Hoc tamen pertinet ad olfactum spirituale animę.
Fertur enim, quod vultus, & Aquila odorāt cadauera trās
marina, & ad talem escam congregantur diu uolādo. Quā,
to magis nos homines debemus odorare pro posse nostro
cęlestia, & ęterna gaudia, & uolatu mentis illuc festinare,
quia oculos non uidit, nec auris, audiuit, nec in cor, &c. Fer-
tur enim, quod mōs Libani, qui est in Arabia sit totus odo-
riferus, & hoc ratione multitudinis arborum aromaticorū
ibi crescentium, sic, & in monte Paradisi sunt Angeli, &
Sancti, qui uelut arbores aromaticę odore uirtutū, merito-
rum, & glorię fragrant. Et ideo necesse est, quod redolēat
odore suauitatis in deuotis cordibus, & quod corda deuo-
ta sursum attrahant. Propterea animę deuotę dicūt spōso
suo Christo, illud Can. I. In odorem unguentorum tuorū
curreris, &c. Et merito, quia ut habetur Prou. 27. Unguen-
tis, & uarijs odoribus delectatur cor. Sed profectō miseri
peccatores negligunt, atque omittunt quærere tantū odo-
rem cęlestem, quia ut dicitur I. Cor. 3. animalis homo nō
percipit ea, quę sūt spiritus Dei, id est, inuisibilia, & ęterna
bona. Da exemplum de porco ingrediente hortū floribus
odo.

De omissione respectu narium. 280

redolentissimis refertum, circa quos nullo modo mouetur, quia non congruunt suæ naturæ. Sic in proposito.

Secundò contingit homines omittere circa nares nõ sentiendo exteriorã. i. necessitates, & egritudines corporales proximorum suorum, etiam parentum, & amicorum. Nam si contingat patrem, aut matrem egrotare, aut vulnus habere in corpore, ex quo exalat fœtor, aut putredo quantulacunque, uix audet filius appropinquare, aut certè à longè aspicerè. Quod si contingat eum propius accedere, obturèt nares, ne subintret exhalatio, siue fœtor. Et non recogitat miser filius, q. in infantilitate uentrè in cõspectu patris & matris euacuauerit. Item, quòd diligèter pia mater suas infantiles fragilitates mandauerit, propter quod uterq; pater in egritudine fortente constitutus, & a filijs destitutus, merito potest die cõquerendo dicere domino illud ps. Longè fecisti. i. fieri permisisti notes meos à me. Posuerunt me abominationem sibi, scilicet, propter infirmitatem, quam patior, & quam abhorrent. Martha etiam dixit Christo, quando iussit tolli lapidem à monumento fratris sui Lazari, Domine iam fœtet, quatruiduanus est. Iohan. 11. In hoc uidebatur crudelis, & inhumana fratri suo resuscitãdo, ne proprijs naribus sentiret illius fœtorem. O quot igitur sunt hodie super terram, qui abhominantur pauperes propter eorum sudores, plagas, & fœtores, propter quam causam infirmos non uisitant, nec opera pietatis circa eos exercent. Et in hoc sunt quodammodo similes diuiti Epuloni, qui abhominabatur medicum Lazarum iacètem ad ianuam eius, ulceribus plenum. Quid autem illi tandem acciderit, planè est ex serie Euangel. Luc. 22. dicentis, quòd mortuus est, & sepultus in inferno. Caueant ergo prædicti, ne quem imitantur in culpa, tandem imitentur in pœna. Heu talis non fuit sanctissimus ille Ludouicus quondam Francorum Rex, de quo legitur, quòd quotidie in sua mensa tres pauperes, habebat, quorum etiã interdum reliquias ciborum sumebat. Item omnibus sextis ferijs quorundam pauperum solebat abluere pedes. Et quod maius est interdum leprosis ministrabat cibum ori eorũ humanissimè apponendo. Sicut patet de quodam monacho Cistertien. ordinis, apud môtèua regalem prope Parisius. Et patet sic, quomodo contingit multos

88 *Tract. Secund. Pars. II II.*

multos omittere circa nares non sentiendo exteriora.

Tertio contingit homines omittere circa nares, non sentiendo interiora. Hoc tamen sicut, & primum pertinet ad spiritualem animæ olfactum. Sunt ergo multi, qui quantumcunque exterius formosi uideantur, interius tamen sunt corrupti, & abhominabiles coram Deo, & tota curia cælesti. Et precipue huius generis sūt uiri, ac mulieres uoluptates carnales sectantes. De quibus loquitur scriptura Iohel. 1. d. cæs. Cōputerūt iumēta in stercore suo. Quod exponit Gre. super Ezech. de luxuriosis. Tales nempe fuerent coram Deo, ita ut merito possint dicere de demone eos ad peccatū trahente illud Exo. 5. Putrescere fecistis odorem nostrū coram Pharaone. & rege eterno. Item fuerent coram tota curia cælesti, In cuius figuram legitur. 2. Mach. 11. de impio Anthio eo quod odore, & fetor illius grauabatur totus exercitus. Vbi per exercitum intelligitur multitudo Angelorū, & hominū beatorū, qui abhorret fetorem, & immunditię miserrimi peccatoris. Ipse uerò hanc abominationem intus lateam non sentit, quia non aduertit, nec de hoc cogitat. Si enim horrēdus peccator aperte cognosceret, & uideret, quā si abominatio intra conscientiam suam lateat, nihil est in hoc mundo quantumcunque horriendū, & fetidum, quod tantum abhominaretur. Nam huiusmodi conscientia est cloaca immundissima, in qua congregantur horrēda peccata. De qua merito potest dici illud Naum. 1. Omnis enim qui uiderit, resillet à te. Ac uerò miser peccator est uelut homo habens nasum, siue foetidum halitum, qui quantumcunque sit illi proximus, seu coniunctus, ipsum tamen fetorem suum non percipit, eò quod effectus ei quodammodo connaturalis. Sic neque peccator in malis habituatus percipit abominationem peccatorum suorum. Et in hoc cōsistit damnatissima omissio, à qua nos liberet Dominus. Bene ergo de talibus loquitur. psalm. dicens. Nares habent & non odorabunt.

De omissione respectu manuum. 281
DE OMISSIONE RESPECTU MANUUM.

Cap.

VI.

CONFITEOR tibi Domine Pater cęli, & terra,
quia peccaui nimis omissione.] Math. 11.

Postquam in præcedenti capitulo habitum
est de omissione respectu narium, hic conse-
quenter agendum est de eadem respectu ma-
nuum, secundū q̄ loquitur psal. ubi supra,
d. Manus habēt, sup. peccatores, id est, facultatem bene ope-
randi, & nō palpabunt. Ecce omissio respectu manū. Pro
quo notādum, quōd contingit homines circa manus omi-
tere tribus modis, uidelicet.

Opera pietatis non perficiendo,

Testamenta defunctorum non exequendo.

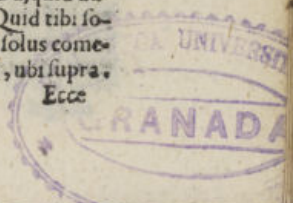
Exercitio honesto non uacando.

Primō igitur cōtingit hoīes omittere circa manus opa
pietatis nō pficiendo Aliquibus. n. cōtulit pijsimus Deus
copiam bonorum temporalium, ut post eorum sustentationē,
& sufficientem prouisionē reliqua distribuant in pios usus,
ut sic sint participes bonorū spūalium illorum, quibus cōi-
cāt sua tpalia, ut. n. dicit Au. de uerbis dñi. ser. 25. ubi loq-
tur de Diuite Epulone, & Lazaro. diues, & pauper duo sūt
sibi necessaria. Nullus indigeret, si se supportaret hoīes. Et
nemo laboraret, si se ambo iuuarent. Diues pp pauperē a-
ctus est, & pauper pp diuitē. Pauperis est orare, & diuitis
erogare. Hęc ille. Da exemplum de cęco, & claudo mutuo
seiuuantibus, sic. f. q̄ cęcus portat in humeris suis claudū.
Caudus autem suo uisu dirigit cęcum. Item idem Au. Ho-
mil. 42. dicit, quōd dominus alloquit̄ diuitem dicens. Ego
plus dedi tibi, ut haberes unde pauperi dares. Pauperi nō
dedi ob hoc, ut te probarem. Nō quia ambobus nō habui,
unde darem, sed quia uolui te probare per pauperem. Ego
sum, qui diuitē, & pauperē feci, prærogatiorem te cōsti-
tui in bonis meis. Fac igitur pauperi misericordiam, quia
nihil pedes, & me, qui tibi dedi, non offendes. Da, quid du-
bitas. Nam si dederis, ego plura tibi dabo. Quid tibi so-
li uendicas, quod ambobus dedi? Quare tu solus come-
dis, quod ambobus creauis? Hęc Augustinus, ubi supra.

Guil. Pep. super Conft.

N n

Ecce

Tract. Secund Pars. IIII.

Ecce quare Deus aliquos fecit diuites, scilicet, sint pij ad pauperes. Sed profecto hanc causam male attendunt pauperes, ita ut uix illis dent micam panis, nisi forsitan postquam bona eorum corporalia sunt deteriorata. Sicut patet de illis, qui exponunt uili precio triticum iam corruptum, aut qui dant pauperibus uinum immutatam, & iam agreite factum, uel qui dant talibus carnes coctas, panem, fructus, pisces, & similia, quae ex longa custodia a deo deteriorata sunt, quod neque famuli, neque forsitan canes uolunt ex illis edere. Qui ergo taliter omittunt opera pietatis seuerè arguentur in die iudicij, cum illis dicit Christus illud Matth. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis bibere, hospes eram, & non collegistis me, nudus eram, & non cooperuistis me. Tandem subiungit terribile, & irreuocabile sententiam, dicens. Ite maledicti, &c. Et breuiter, ut dicit Augustinus ad fratres in heremo. ser. 6. qui intitulatur de misericordia. Si clauderis viscera misericordiae indigenti, omnino tibi claudetur ianua Christi. Haec enim est porta Domini, & iusti intrabunt in eam. Haec ille.

Vnde per sequens exemplum patet, qualiter Dominus uoluerit aperte ostendere, quod diuites, & abundantes in seculo, qui obtinent diuitias, nec tamen uolunt opera misericordiae exhibere pauperibus, priuatur caelesti gaudio, & deputantur cruciatui perpetuo. Refert enim Petrus Damianus in quadam epistola, quae incipit. Porro, dicens, quod in partibus Neapolitanis est quidam mons Igneus, & fumigans. Et quoties in illis partibus reprobis diuites moritur, ignis manifestè uidetur erumpere de praedicto monte. Insuper tanta congeries resinae sulphureae ex ipso hiatu protinus fluit, ut torremtem faciat, atque currente impetu, in mare descendat. Et hoc, inquit ipse Petrus, uidei corporaliter impletum per illud, quod in Apocalypsi reprobis dicitur, quia pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors seculi. Apoca. 21. Ut autem, quod narratum est, non reputetur, fictitium, narrat idem Petrus ibidem aliqua exempla ad idem propositum confirmandum. In eis quae refert de quodam presbytero, qui uolens scire ueritatem rei, quadam die ad eum montem post Missae celebrationem conuenit, &

tanquam

De omissione respectu manuum. 282

tanquam temerarius scrutator ad locum accessit. Sed in
de non descendit, nec postea visus est. Hæc Petrus Da-
mianus.

Secundò contingit homines omittere circa manuum:te-
stamenta defunctorum fideliter non exequendo. Hæc au-
tem, ommissio potest contingere tribus modis, videlicet, te-
stamenta.

Non exequendo,
Imperfectè non soluendo,
Tardè perficiendo.

Primò igitur cõtingit omittere circa testamenta defun-
ctorũ, ipsa non exequèdo. Et taliter omittunt illi, qui mul-
ta morientibus promittunt, sed de toto nihil faciunt. De
quibus potest intelligi illud Psalm. Dilexerunt eum, scilicet,
hominè mortuum in ore suo, i. in uerbo, & lingua supple-
mentiti sunt ei, quia nõ tenuerunt promissum. Cor autem
eorum non erat rectum cum eo, scilicet, defuncto, quia eo
egrotante aliud dicebant, & aliud intendebant. Nec fide-
les habiti sunt in testamento eius, quinimmo magni prodi-
tores inueniuntur in dicto testamento, si bona informatio
fiat, & hoc, quo ad multos. Sed infidelitas talium excuto-
rum punitur tripliciter, videlicet.

Spiritualiter,
Temporaliter,
Æternaliter.

Primò quidem spiritualiter, & hoc in foro ecclesiastico,
scilicet, per excommunicationè. Nam vt habetur 13. q. 2.
clerici, vel sæculares, qui oblationes parentum te-
stamento relictas retinere persliterint, sicut sancta Syno-
dus cõstituit velut necatores pauperũ, quousque reddant,
ab ecclesijs excludantur, idest, excommunicentur, vt dicit
gloss. Item ibidem. capitu. qui oblationes, sic dicitur. Qui
oblationes defunctorum, aut ecclesijs negant, aut difficul-
ter reddunt, tanquam egentium necatores excommunic-
tur. Ex quibus verbis patet, quòd tales non exequentes te-
stamenta defunctorum, sed sibi ipsis bona eorum, quæ pijs
locis, aut in pios vsus legauerant, retinentes, sunt homici-
dæ. Insuper sunt sacrilegi saltem retinendo sibi, quod sa-
cris locis a testatoribus legatum fuerat. Vnde 17. q. 4. sacri-

Tract. Secund. Pars IIII.

legium sic dicitur, sacrilegium contra legē est, si quis, quod uenerabilibus locis relinquitur, prauæ uolūtatis studijs tētauerit suis compendijs retinere, similiter extra de test. ca. tua nobis. Item ca. Iohannes dicitur, q̄ executores testamentorum compellēdi sunt per episcopos exequi uoluntatem testatoris. Quod si neglexerint, tunc episcopus exequatur, ut ibidem subditur. Hoc etiam dicit gl. super illo c. tua nobis. Et sic patet de pena spirituali, quæ est excommunicatio, non quidem latæ sententiæ, sed ferendæ contra neglectores executionis testamentorum defunctorum.

Secundo infidelitas talium executorum punitur tēporaliter, & hoc quoad leges ciuiles Vnde C. de episc. licet testator. dicitur, quod si executores testamentorū fuerint negligentes, & hoc signāter post monitionem episcopi, tūc ad ipsum episcopū deuoluitur executio. Insuper ipsi executores in pœnam suæ negligentia debent priuari taxa, quā illis defunctus reliquerat, intuitu talis executionis, quinimmo secundum nonnullos doctores, utriusque iuris bona relicta hæredi à testatore possunt per episcopū ab eo auferri in pœnam, quādo admonitus negligit testamentum implere. Nō tamen ea, quæ à tali hærede per episcopum auferuntur, dum non implet uoluntatem defuncti, applicantur episcopo, ut illa sibi imburset, sed ut dispēset, & distribuatur taliter, quod uoluntas defuncti impleatur. Iura autem ciuilia assignant unum annum, infra quem heredes debent à die admonitionis adimplere uoluntatem defuncti, ut patet in Autē. de heredibus. §. si quis. Vbi et dicit gl. quod sufficit vna monitio.

Tertio prædicta infidelitas punitur æternaliter, & hoc quo ad legem diuinam, quæ æternaliter punit omne peccatum mortale, cum quo quis decedit. Cum ergo infidelitas circa executionem testamentorum defunctorum sit mortale peccatū, consequens est, quod puniatur a Deo æternaliter. Et de hoc extat exemplū in Speculo exemplorū dist. 10. de quodam magno usurario, qui ueniens ad extrema, persuasus salubri consilio cuiusdam uenerabilis prædicatoris resignauit, quicquid habebat inter manus quatuor uirorū, de quibus multum confidebat, ut sic restituerent cum esset ætu, quicquid per usuras acquisierat. Quo factō fecit se deferri ad hospitale, & ibi in forma pauperis fœliciter mor-

De omissione respectu manuum. 283

uus est. Sed in mala hora prædicti quatuor executores di-
uiserunt inter se omnem substantiam eius, quo factum est,
ut dæmones quatuor animas rapuerint pro una, quã per-
diderant.

Exemplum aliud legitur in eodem lib. dist. 5. satis cõmu-
ne, & ideo magis autentico. Ibi enim narratur de quodã
militæ Caroli magni, qui ad extrema ueniens, fecit ad se uo-
cari consobrinum suum, qui pariter cum eo militabat sub
dicto Imperatore, & dixit ei. Ecce charissime, & bone ami-
ce in comitatu Imperatoris iã perstiti xl. annis nihil possi-
dens præter ea, quæ ad militiam pertinent. Ex quibus om-
nib. solum equum optimum habeo, ex eo statuo testamen-
tũ. Me ergo mortuo uendes equum, & pecuniã, quã inde re-
cipies totaliter erogabis pro remedio animæ meæ. Aliter
autẽ pollicitus est fideliter se facturum, quod auunculus
postulabat, Quo mortuo nepos uidens equum ualidum, &
audacẽ, nec eum uendidit, nec precium pro eo soluit, sed ip-
sum retinuit. Et ecce post medium ferme annum anima de-
functi militis apparuit nepoti dicens. O nequissime prodi-
tor, nõ curasti facere, p remedio animæ meæ, quod statue-
ram, & te facturum pollicitus fueras. Nam propter dilatio-
nẽ tuã, usque hodie grauissimas sustinui in purgatorio pẽ-
nas. Nũc autem Deo miserante uado ad cælũ. Tu uerò pro
tanta negligentia, & infidelitate condignas sustinebis pœ-
nas, nec euades iustum Dei iudicium. His dictis anima di-
cti militis repẽtẽ disparuit, quo factõ, prædictus nepos, gra-
uissimã infirmitatẽ incurrit, & sic mortuus, quas pẽnas me-
ruerat, soluit. Nam eadẽ die, & hora, qua prædixerat defun-
ctus, corui nigri rapiẽtes dictum consobrinum ipsũ per æ-
ra leuantes tandem eum super rupem cadere permiserũt.
Sicque fractis ceruicibus miserabiliter expirauit. Ecce quã-
tum peccatum, & periculum incurrunt illi, qui negligunt
fideliter exequi defunctorum ultimas uoluntates, & testa-
menta.

Secundò contingit omittere circa testamenta defuncto-
rum ipsa imperfecta soluendo. Hoc autem fit tripliciter, ui-
delicet, quantum.

Ad substantiam,

Qualitatem.

Quantitatẽ, &

Nũ 3

Primò

Tract. Secund. Pars IIII.

Primò igitur quàm ad substantiam. Verbi gratia. Aſſi-
quis legat alicui ecclesiæ, uel monasterio domũ, uel uineã,
aut agrum, hæredes, aut considerantes inde pati iacturam
offerunt pecuniam, ut sic talis possessio illis remaneat. Quã
si illi quibus facta est legatio oblationem renuũt addũtur
minẽ, & terrores, & potissimũ, ubi tales hæredes sunt nobi-
les, aut potẽtes: pone etiam easum de illis, qui per testamẽ-
tum reliquerunt lectum unum cũ omnibus pertinentijs
dandũ alicui hospitali in usus pãuperum, super quo hære-
des aliquando uolunt con. ponere pro certo precio, sed sẽ-
per ad utilitatem suam. Contra tales ergo hæredes, aut ex-
ecutores testamentorum militat illud decretum 13. q. 2. 45.
ubi dicitur, q̄ ultima uoluntas defuncti omnibus modis
seruari, quãdo debet. Nõ aut omnibus modis seruat, quã-
do in substantia rei testatẽ fraus cõmittitur. Item 16. q. 1.
admonere, sic dicit. Admonere uolumus, ne piẽ defuncto-
rũ uolũtates, tua (quod absit) remissione cassentur. Ad idẽ
etiam est capitulum sequens, quod incipit Consideratio.

Secundò contingit omittere circa imp̄tionem testamẽ-
torum, quam ad quantitatem, ut puta, quando nõ datur
tantum, quantum testator ordinauit esse dandum. Quod
et̄ intelligitur, uli rationabiliter ordinauit. Nam secun-
dum conditiones, & usus partiarum conceditur condenti
testamentum, ut possit legare de bonis suis, usque ad centã
portionẽ, sic tamen quod non faciat filios suos bastardos
hæreditatis suæ. Vnde August. lib. 1. de uita, & moribus cle-
ricorum. Si quis, inquit, irascitur filio suo, & moriens ex-
redat eum, hoc nõ approbo, nec hæreditatem suscipio. Sed
si unum filium habet putet Christum alterum. Si duos fi-
lios habet putet Christum tertium. Decem habet, Chri-
stum undecimum faciãt, & suscipio. Et post pauca. Filij, in-
quit. Iuliani hæreditatem suscepi. Quare? Quia sine fi-
lijs defunctus est. Item idem ibidem ad idem. Quicumque
uult ex hæredato filio hæredem facere ecclesiã querat al-
terum, qui suscipiat nõ Augustinum. Immo Deo propicio
neminem inueniat. Vnde consequenter ponit ibidem ca-
sum de quodam, qui filios non habebat, nec se habiturum
sperabat. Propter quod omnes res suas retento usufructu
donauit ecclesiẽ. Post modũ autẽ nati sunt ei filijs, & red-
didit

De omissione respectu manuum. 284

didit illi episcopus, quæcūque donauerat, quamuis ille nō speraret. In potestate quidem habebat episcopus non redere, sed iure fori, non iure poriti. Hæc Auguit. ubi supra. Posito ergo quod testator rationale cōdat testamentū, tunc hæres, aut executor, qui ipsum nō exequitur integrè, sed tantum in parte, grauius omittit. Nec salutem cōsequi poterit, n si totum, quod fuit ligatū, distribuerit, aut solueat suppositis tamen supponendis.

Tertio contingit omittere circa impletionem testamentorum, quantum ad qualitatem. Inter enim executores huiusmodi testamentorum aliqui sunt, qui obseruant substantiam rei legatæ pariter, & quantitatem, sed deficiunt in tertio signo cum magis regis Pharaonis. Hoc est dicere, quod non obseruant debitam qualitatem. Verbi gratia. Aliquis diues ordinat per testamentū suum, quod datur certæ mensuræ bladi pauperibus. Item. legat cuilibet conuentui mendicamentum unum modium uini. Similiter quod refectiatur duodecim pauperes, uel huiusmodi. Circa enim talia solet communiter fieri fraus, quantum ad qualitatem, ut puta, dando blandum tendens ad corruptionem. Item unū semiacetosum. Similiter conficiendo tunicas ad usus pauperum de uilissimo panno. Nā multis talium satis est, quod pōnus sit niger, & bene coloratus. Bene ergo de talibus executoribus, aut heredibus defuncti, qui super se assumpserunt onus exequendi testamentum, ipsis loquitur Psalm. dicens. Nec fideles habiti sunt in testamento eius. Et ideo, qui uult esse securus, faciat pro anima sua, quantum potest, dum uiuit, quia illud, quod dat in uita sua, sibi plus prodest. Si enim uiuit prudens prouidet si ijs suis, quos diligit pro posse suo dum uiuit, & similiter filiabus, à fortiori debes prouidere anime sue, si ipsam diligit. Et sic patet de secundo.

Tertio contingit omittere circa testamenta defunctorum ipsa tarde perficiendo, seu adimplendo. Sunt enim multi, qui huiusmodi testamenta non perficiunt, nisi usque ad finem termini præfixi per testatorem, & qui libenter ulterius recedat, ut possent iterum forte. uidentes se denarijs defuncti, quod ad maximam impietatem pertinet. Da exemplum de tutore paruulorum, qui comedit eorum substantiam, & permittit ipsos cruciari fame. Da etiam exemplum

Tract. Secund. Pars. IIII.

de incarcerationo propter debita, cui non uellet subuenire ille, apud quem reposuit partem substantiæ suæ, siue etiã totam substantiam, Da insuper exemplum de illo, qui patit̃ morbum regium, siue ignem sancti Antonij in aliqua parte sui corporis, qui posset cum modica pecunia curari, sed tamẽ filius suus, aut hæres tenuit pro eo dare dictã modicã pecuniam. Applicationes sunt faciles.

Sed pro ampliori reprobatione illorũ, qui tardant exequi testamenta defunctorum, mouebuntur aliqua dubia cum solutionibus suis,

Primum igitur dubium est tale. Vtrum defectus patitur detrimentum ex eo, quod tardantur eleemosynę, quas uita comite legauerat Ad hoc dubium reipondet beatus Thom. quolibeto. 6. artic. 13. dicens, quod quantũ ad meritum eleemosynę nullum detrimentum patitur ex tali tarditate, maximẽ si quantum in eo, fuit curam adhibuit, ut eius eleemosynę citò darentur. Et huius ratio est quia meritum principaliter dependet ex intentione, & uoluntate, Sed quantum ad effectum eleemosynę talis patitur detrimentum. Non quidem sic, ut per huiusmodi tarditatem puniatur, sed quia remedium expiationis pœnæ ei nõ adhibetur, cum non fiat pro eo suffragium, unde subleuetur. Similiter talis non patitur detrimentum, si differatur restitutio, quam ipse mandauit fieri, quamuis fortẽ tardẽ mandauerit eam fieri, uidelicet, in morte, tamen tunc fecit, quod potuit. Hæc beatus Thomas, ubi supra. Et simile iudicium est de illo, qui rogauit filium suum in extremis, ut pro eo faceret certam peregrinationem, quam alias uouerat se facturum. Vbi ergo filius promittit patri se facturum talem peregrinationem, nec eam facit, non tamen obest ipsi patri mortẽ, si filius non impleat promissum.

Secundum dubium est tale. Vtrum executor testamenti possit licitẽ tã dare distributionem eleemosynarum, & legatorum ad hoc, ut res defuncti melius uendantur. Verbi gratia. Testator moritur tempore messium, uel uindemiarũ, & per testamentum legat summam pecuniæ pauperibus erogandam, tradendã ex fructibus recollectis ipsius testatoris, quæ tunc temporis parum ualent. Sed tamen.

Spera-

operatur, quod post pauca multo plus ualebunt. Respondet beatus Thomas, ubi supra, quod in mora modici temporis non uidetur, magnum periculum. Et ideo si executor per modicum tempus differat dare huiusmodi elemosynas, ut rebus defuncti uenditis ampliores elemosynas faciat, non uidetur in hoc peccare. Hoc tamen relinquatur examini prudentis executoris, ut consideratis dilatione temporis, & conditione personæ, quæ citius, uel tardius liberanda est, & etiam quantitate augmenti elemosynarum, faciat, quod magis uiderit expedire defuncto.

Tertium dubium est tale. Vtrum executor testamenti sit liber à culpa, si non exequatur testamentum sibi commissum per hoc, quod hæres recusat dare ad hoc pecuniam. Respondetur, quod non, sed postquam uiderit eum notabiliter circa hoc negligentem, debet hoc denunciare episcopo. Episcopus autem debet talem hæredem monere unica monitione pro terna, præfigendo sibi terminum solutionis. infra quem si aliud non fecerit, debet procedere contra eum per fulminationem sententiæ excommunicationis, ut patet ex dictis. Quod si in dicta excommunicatione per annum steterat, nec de remedio opportuno sibi prouiderit, tunc agendum est contra eum, tanquam contra suspectum de hæresi. Ita ut non uideatur credere ecclesiam posse ligare, aut soluere, Quod est hæreticum, & expressè contra illud Christi uerbum. Matt. 18 Quæcunque ligaueris super terram, &c.

Tertiò principaliter contingit homines culpabiliter omittere, quo ad manus, exercitio honesto, tempore, & loco non uacando, sunt enim plerique scientes bonam, & honestam artem, quã exercendo diligenter, & fideliter, prout decet, possent inopem defendere uitam. Sed profectò nonnulli talium sunt pigri accidiosi, & remissi nolentes operari, Et ideo non mirum, si tales frequenter patiuntur penuriam multam. Propter quod interdum efficiuntur fures, & latrones. In tali ergo casu; ubi quis non potest comode sustentare, nisi operando manibus, si fit fortis, & ualidus temetur tempore, & loco operari, aliàs culpabiliter omittit. A tali tamè omissione excluduntur ecclesiastici, & religiosi, quibus magis incùbit uacare contèplationi, quã operi manuali.

Et

Tract. Secundum Pars IIII.

Et ideo reprobatur error Guilelmi de sancto amore, dicentis religiosos mendicantes debere operari manibus ad uitę sustentationem, & non debere ostiatim medicare, maxime si sint ualidi, & fortes, Sed contra hunc hostem mendicantium religiosorum ualde egregie disputat beatus Tho. in opusculo sub tribus libris. Et nota, quod nisi omisio manualis exercitij honeste pro loco, & tempore esset culpabilis, nequaquam ocium reputaretur uitium, saltem loquendo de otio, per quod excluditur labor corporalis.

Sed forsitan dicet aliquis. Per Dei gratiam habeo bene unde uiuere absque opere manuali, aut corporali. Nō habeo ergo peccatum, neque culpabilitate omitto, si non operor. Certe consequentia non ualet. Nam multę sunt alie cause, propter quas quis debet operari, pręter procuracione necessariorum ad uitam. Sed de multis tantum tres annotabimus.

Prima est generalis.

Secunda specialis.

Tertia singularis.

Prima igitur ratio est generalis, & illa est Dei ordinatio qui non uult nos esse in pręsenti otiosos. In cuius rei signum legitur Gen. 2. quod tulit Dominus Deus hominē, scilicet de campo Damasceno, ubi eum formauerat, & posuit eum in paradiso uoluptatis, ut operaretur. Non quidem opere laborioso, sed magis delectabili ad experientiam, & exercitium suę uirtutis, ut dicit de Lyra. Non enim decebat, nec fieri poterat, ut in illo stato innocentie laboraret, aut fatigaretur operando, maxime cum tunc esset immortalis, nō quidem ex conditione nature, qualiter erunt immortales electi post generalem resurrectionem, sed beneficio creatoris. Quod quidem beneficium tantum, & nō plus durauit, quantum perseuerauit obedientia, & subiectio plena hominis ad Deum, nūdus ergo iste est locus, in quo operandum est Cęcium autē locus in quo quiescendum. Unde & Iohā. Apoc. 14. dicit se audiuisse uocem de cęlo, dicentem. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodō iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis.

Secunda ratio est specialis, & illa est uitatio mali. Nam per legitimam, & honestam operationem
nitam.

De omissione respectu manuum. 286

uitantur multa mala, & præcipue tria, quæ sunt superbia, luxuria, accidia, quæ communiter oriuntur ex omissione bonæ operationis. Quæ tria tangit psal. psal. 72. dicens. in labore hominum non sunt, scilicet, homines omittentes bene facere, ideo tenuit eos superbia. Ecce primû. prodijt quæ ex adipe iniquitas eorum. Ecce secundum, quia luxuria frequenter regnat in hominibus pinguibus, & delicatè nutritis. Transferunt in affectum cordis. Ecce tertium. Nam postquam aliquis non se exercitat circa opus bonû, & diuinum, statim diabolus occupat eum circa uanas, & uagas, atque inutiles cogitationes, & desideria praua. Ecce affectus cordis, in quem de facili transit ois, qui omittit bene agere.

Prima igitur omisso bonæ operationis, frequenter generat superbiam. Et de hoc habemus historiã Dan. 4. de rege Nabuchodonosor, qui cum totus ociosus una dierum maneret in aula palatii sui, fortè per eam ambulans, statim in superbiam elatus est, & ait. Nonne hæc est Babylon, quam edificauit in fortitudine mea, et in gloria decoris mei. Similes huic regi sunt nobiles, & potentes, qui solent plerumque vagari inaniter per domos suas contèplantes curiositates & sumptuositates ibi per eos constructas. Ex qua quidem contemplatione, de facili ruant in superbiam, & inanem gloriam, & potissimum, quãdo audiuit ad eos superuenientes laudare, & magnificare prædictas uanitates.

Secunda omisso bonæ operationis, plerumque generat, & parit luxuriam. In cuius rei signum quamdiu Salomon fuit occupatus circa ædificationem templi Domini, & domus regie, non legitur exarsisse in concupiscentiam mulierum, sicut postea, cum dedit se quieti. Similiter omisso bonæ operationis fuit occasio adulterij David patris ipsius Salomonis. De eo enim legitur 2. Reg. 11. q. cum una dierum post meridiem deambularet in folio domus sue, uidit ex aduerso mulierem se lauantem, scilicet, Bersabee. Et statim exarsit in concupiscentiam eius, dormiuitque cum ea. Hinc Ric. in 4 parte epistolarum suarum, epistola 14. c. 12. Teneatis, inquit, firmissimè, quòd omnis concupiscentiæ, & immunditiæ, atque peccati mater est otiositas. Sumopere ergo debemus uitare otiositatem, & uacare alicui exercitio laudabili, quia ut dicit Qui. 1. de remedio.

Qua

Tract. Secund. Pars IIII.

Ocia si tollas ponere cupidinis artes.

Tertia omiffio bonę operationis, ut in pluribus generat accidiam, torporem, negligentiam, atque bene operandi difficultatem. Da exemplum de gladio, qui de facili cōtrahit rubiginem, quando non exponuntur exercitio. Hoc autē considerās diuus barbarus ille Hieronym. sēper aliquid boni operabatur. Vnde de eo scribens August. ad Cyrillum Hierosolymitanam episcopum, & inseritur in fine epistolarum suarum, dicit, quōd sibi otii nullum erat, sed semper, aut sacris lectionibus, aut scribendo, aut docendo se exercitabat, & hoc rationabiliter, quia vt dicit ipse Hieronym. 3. parte epistolarum suarum, epistola. 39. ad Rusticum monachum scribens in desiderijs est omnis ociosus. Bene ergo de talibus pręmisit psalmus. dicens, transferunt in affectum cordis. Patet ergo triplex malū, quod procedit ex omiffione bonę operationis. Et ideo, quantum possumus, uacare debemus alicui honestę operationi.

Tertia ratio, quare debemus manualiter operari, id est, alicui honesto exercitio tempore, & loco uacare, est singularis. Vt, scilicet, possumus facilius uitare tentationes diaboli. Ecce enim egregius ille doctor Paulus Ephesi. 4. uos omnes admonet, dicens. Fratres nolite locum dare diabolo. Ille autem locum dat diabolo, qui nullo bono exercitio se occupat. Propter quod dicit Hieronym. ad Rusticum monachum scribens, & recitatur de consecrat. distinctio. 5. Nunquam. Semper aliquid boni operis facito, ut semper diabolus te inueniat occupatum. Deinde dat exemplum de Apostolis, ita dicens. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio uiuere, laborabant manibus suis, ne quemquam grauarent, & alijs tribuebant refrigerium, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia, ut in usus tuos successura non prępares. Vel fisco lam texe iunco, uel canistrum lentis plecte uiminibus, seratur humus, areolę æquo limite diuidantur, in quibus cum olerum iactata fuerint semina, uel plantę per ordinem positę, aquę ducantur irriguę, Hęc, & multa alia describit ipse Hieronym. in quibus se occupare debet homo pro loco, & tempore, ut sic euitare possit tentationes diaboli. Quia quem inuenit ociosum, statim

sim occupat in seruitio suo, & opere malo. Quæcunque ergo potest manus tua, instanter operare, vt sic uitare possit omissionem respectu manuum.

DE OMISSIONE RESPECTU

pedum.

Cap. VI.

CONFITEOR tibi Domine Pater Cæli, & terra, quia peccavi nimis omissione.]
Matth. II.

Postquam in præcedenti capitulo determinatum est, de omissione respectu manuum, hic consequenter determinandum est de omissione respectu pedum, de qua subdit Psalmus, vbi supra, ita dicens. Pedes habent, supple, homines peccatores & non ambulabunt, scilicet, se transferentes ad loca, ad quæ se transferre debent. Ecce ommissio respectu pedum, pro quo notandum, quod contingit homines omittere circa pedes tripliciter, videlicet.

Ecclesiam in die festo non frequentando.

Votiuas peregrinationes negligendo.

Oues sibi commissas non uisitando.

Primò igitur contingit omittere circa pedes, ecclesiam in die festo non frequentando. Ad hoc enim sunt festa instituta, vt populus melius solito frequenter ecclesiam. Vnde festa dicuntur feria, eo, scilicet, quod præstant uacationem ab his, quæ in foro iudiciali agi consueuerunt, & hoc, ut melius, & competentiùs Christi fideles possint ecclesiam frequentare, & Domino seruire. Sed profectò multi circa hoc inueniuntur defectuosi. Pro quo notandum, quod contingit homines omittere circa cultum festorum tripliciter, videlicet.

Diuina non audiendo.

Seruilia opera exercendo.

Tempus non obseruando.

Primò igitur contingit omittere circa cultum festorum, diuina non audiendo, siue diuinis nõ insistendo. Finis nempe de obseruatione sabhati, seu festi est, vt homo nacet diuinis.

Ex.

Et hoc signatur in hoc, quod dicitur Memento, vt diem sabbati sanctifices. Exo. 20. Illa enim sanctificari in lege dicitur, quæ diuino cultui mancipantur. Vnde de cont. dist. 3. sic unia sic dicitur. Die Dominica nihil aliud agendum est nisi Deo vacandū. Nulla operatio in illa die agatur, nisi tantum in Hymnis, Psalmis, & Canticis spiritualibus dies illa transigatur. Et quod dicitur de Dominica, intelligitur etiā de alijs festis, quæ sunt de precepto, vt superius dictum est. Nam vbi eadem ratio est, ibi idem ius esse debet. Non sufficit ergo in die festo ab opere manuali cessare, nisi etiā quis vacet diuinis. Et ideo contra illos, qui in die festo abstinere ab opere seruili, diuinis non uacantes, sed potius multis leuitatibus, & insolentis, loquens Aug. in lib. de decem cordis dicit sic. Dicitur tibi o Christiane quomodo spiritualiter obserues sabbatum, non quomodo Iudæi obseruant sabbatum carnali ocio. Vacare enim uolunt ad nugas, atq; luxurias suas. Melius enim faceret Iudæus in agro suo aliquid utile, quam in teatro seditiosus existeret. Et melius fornicæ eorum die sabbati lanā facerent, quam tota die in neomenijs suis impudicè saltarent. Hæc ille. Idem etiam dicit super Iohan. tract. 3. Item idem Aug. ad propositum loquens Dominica 10. post Trinitatem serm. 1. dicit sic. Fratres omni die Dominico ad ecclesiam conuenite. Si enim infelices Iudæi tanta deuotione celebrant sabbatū, ut in eo nulla opera exerceant, quanto magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, & pro animæ suæ salute debent ad ecclesiā conuenire? Hæc ibi. Debent ergo homines in die festo insistere spūalibus operibus, vt potē, orationi, recollectiōni, sanctis meditationibus, compunctioni, elemosinis, auditioni diuinorum, & huiusmodi. Præcipuè autē debet tunc uacare contritioni peccatorum suorum recogitantes quid egerint alijs diebus, quibus fuerunt occupati in negotijs exterioribus. In cuius rei testimoniū Leuiti. 16. Dominus mandat dicens, Sabbatū requietionis est, affligetis animas vestras, scilicet, per contritionem. Item in die festo debent parentes vacare admonitioni, & correctioni familie suæ, exemplū sumentes in Iob, de quo dicitur eiusdem primo capitulo, quod cū in orbem transissent dies, id est, in fine hebdomadæ, quando est dominica, mittebat pro filijs

De omissione respectu pedum. 288

fuis, idest, uocabat eos ad se, & sanctificabat eos, idest, die illa admonerat eos, & corripiebat de defectibus, si quos infra hebdomadam fecissent. Sic, n. exponit predictus beatus Tho. super Iob. Da exemplum de rectore, & instructore inueni, qui in fine hebdomadę punit sepe de defectibus commissis per hebdomadam. Item in die festo debet homines plus solito uacare operibus pietatis, & duplicare elemosinas suas, in cuius figura legitur Nū. 29. quod iudei olim in lege iubebantur in die sabbati offerre duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas simile oleo coniperse in sacrificio. Legitur etiam Tho. 2. de Thobia seniore, quod in die festo, parato prandio misit filium suum ad uocandum pauperes, ut comederent cum eo, prius tamen sepeliuit mortuum, quem audiuit iacere.

Sed quis est hic, qui taliter celebret festa uacando diuinis, & laudabimus eum, cum talem inuenerimus. Nonne tota occupatio hominum in festis est circa corpus? Nonne mulieres multum temporis tunc exponunt in se ornando ad capiendas animas? Item famuli, & famule ad preparandum cibos accuratius solito. Item mercatores ad reuiscendum sua ratiocinia. Nonne etiam tali die filij, serui, & ancille dimittuntur liberi ad faciendum mala? Denique nonne tali die artifices, operarij, & similes exponunt in ludis, luxurijs, comestationibus, & ebrietatibus ea modica, que per totam hebdomadam, cum multo labore, & sudore corporis sui sunt lucrati? O peruersa abusus hominum, & iactura temporis irrecuperabilis, & negotium gratissimum demonijs. Propter quod Hier. Thren. 1. ait. Viderunt eam, scilicet, demones, Christianorum maximam multitudinem, & deriserunt sabbata eius, idest, festa, eo, scilicet, quod non Deo, sed mundo, carni, & demoni uacant talibus diebus, etiam multo abundantius, quam diebus operabilibus. Ecce, quomodo contingit homines omittere in die festo diuinis non insistendo.

Tertio contingit homines omittere circa cultum festorum seruilia opera exercendo. Quod tamen prohibet dominus Exo. 20. dicens. Opus non facietis in eo, scilicet, in die sabbati. Et hoc intelligitur de opere seruili, quia alia opera, & sancta, & ad Dei honorem ordinata, debent maxime fieri in die sabbati.

Tract. Secund. Pars IIII.

Sabbati, id est, in die festo. Per opus autem seruire intelligit non solum opus peccati, uerum etiam opus corporale, quod unus alteri seruit secundum corpus. Et tale opus non est exercendum in die festo, nisi forsitan ob necessitatem. Et ideo Machabei sabbatum minime uiolauerunt, pugnantes ipsa die pro sui defensione. 1. Mach. 2. Similiter propter hoc Christus excusauit discipulos suos, qui colligebant in die sabbati spicas, & eas manibus fricabant propter necessitatem, quam patiebantur Matt. 12. Item Luc. 6. Similiter opus corporale, quod ordinatur ad saltem corporalem alterius, non uiolat sabbatum, sicut patet de arte medicine. Propter quod Christus increpat iudeos Iohan. 7. dicens, Mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato. Similiter opus corporale, quod ordinatur ad obuiandum imminenti periculo, sed damno rei exterioris, non uiolat sabbatum. In cuius rei testimonium, dicit Christus Mat. 12. quis ex uobis habens unam ouem, & si eeciderit in foueam die sabbati, nonne leuabit eam. Hæc omnia trahuntur ex dictis B. Tho. 2. 2. q. 122. arti. 4. Necessè est ergo Christi fideles abstinere ab operibus manualibus in die festo, exceptis tamen prædictis. Et qui secus faciunt, mortaliter peccant. Vnde ad ostendendum grauitatem huius peccati, Moyses de mandato Domini iussit, & fecit lapidari quendam hominem iudeum, eò quòd repertus fuerat, colligens ligna in deserto, in die sabbati, ut habetur Nume. 15. Qui autem hodie faceret simile, non propterea lapidaretur, sed tamen fortè grauius peccaret, pro quâto lex gratiæ est præstâtior lege ueteri. Circa autem presentem materiam possunt moueri aliqua dubia.

Primum igitur dubium est. Vtrum agricolæ, qui die Dominico, aut festo faciunt collectas bladi cum quadrigis, aut equis pro nomine religiosorum mendicantium, petentium eleemosynas Christi fidelium, peccent mortaliter, & similiter ipsi religiosi, qui eos inducunt. Respondetur, quòd non dummodo ista concurrant. Primum est cõsensus interpretum, & iuuus episcopi hoc scientis, nec prohibentis. Secundum est, quòd hoc fiat ex charitate per modum eleemosynæ. Nam qui talem collectam faceret cum pacto, seu sub spe lucri temporalis mortaliter peccaret, eò quòd reputaretur facere

opus seruale. Tertium est, quod propter tale opus pietatis non omittantur diuina, & specialiter Missa. Quartum est, quod tales non laborent usque ad ultimam fatigationem. Quintum est, quod hoc fiat quasi ductum in consuetudine ex multis annis, quia si aliter, quia tunc posset de facili generari scandalum. Sextum est, quod tales collectę non possunt sine notabili detrimento differri ad aliam diem non feriatam. De illis autem, qui in bassis scitis post diuina, ex charitate terras, & agros pauperum colunt, uidentur excusari a peccato. Idem dic, de illis, qui pro ecclesijs construendis, aut reparandis, siue etiam pro aliquis pjs locis conducunt curribus, quadrigis lapides, cementum, calcem, ligna, & cętera necessaria, & hoc gratis, & potissimum, ubi tales ecclesię, aut capellę sunt pauperes, bonum tamen est, ut hęc omnia fiant cum dispensatione episcopi.

Secundum dubium est. Vtrum nundinę possunt licite fieri, & celebrari in die festo, uidentur, quod non, quia lex diuina prohibet opus seruale in die Sabbati. Respondet ad hoc dubium dominus Petrus de Palude, in 4. sent. distin. 19. quęstio. 2. dicens, quod cum huiusmodi nundinę sunt in aliquo loco diebus festis, si non prohibentur a prelati, quinimmo Papa talia scit, & tolerat talem consuetudinem, illi qui emunt, uel uendunt in talibus nundinis, uidentur posse excusari a mortali, dummodo non dimittant diuina, & præsertim Missam. Secus autem, ubi Missam non audiunt, uel ubi talia prohibentur a prelati. Nundinas autem celebrare, aut ad eas se transferre in die Dominico, seu festo præcipue, uidentur omnino illicitum. Et ideo, quando occurrit aliquod festum, siue beati Martini, siue Nicolai, aut Iohannis in die Dominico, in quo solent nundinę in certo loco fieri, tunc solent transferri ad secundam feriam. Vnde C. de ferijs. l. dies. dicitur, quod dies Dominicus debet esse a contractibus alienus. Propterea in nundinis famosis, quę uulgari sermone lenditum uocantur, quę celebrantur inter festum beati Barnabę, & Iohannem Baptistam, extra muros oppidi beati Dionysij in Fracia, non licet mercari in die Dominico, nec in die festo corporis Christi, quando in tempore tali occurrit celebrandum, sed omnia clausa manent, usque in crastinum.

Tract. Secundus. Pars IIII.

Tertium dubium est, utrum boucherij, seu carnifices, similiter pistores, affatores, & similes peccent mortaliter in die festo exercentes officia sua. Respond. Aut enim talia potuerunt commodè preparari ante diem festum, & preparata conseruari, usque ad tempus, quo illis utendum est, aut non. Si primum, tunc non uidentur tales excusari à mortali peccato, Si autem secundum, tunc non uidentur peccare, dummodo ista concurrant, Primum est, ut propter hoc non omittant audire Missam in die festo, Scriptum est enim Mat. 3. *Quærite primum regnum Dei.* Secundum est, ut talia faciant magis intendentes subuenire necessitatibus communibus, quam propriæ utilitati. Tertium est, ut doleant quod non possunt, aliter prouidere communitati, nec forte uiuere. Quartum est, quod non interdicanr eis specialiter à suis prælatis talia talibus diebus. Quintum est, quod si fieri potest clauso ostio operentur, & maxime ad euitandum scandalum. Nam propter superuenientes, & similiter propter multos operarios diurnos, qui non possunt facere prouisionem suam ante diem Dominicam, maxime ubi non redditur illis merces laborum suorum, nisi in fine hebdomadæ, & hoc forte iam sero facto, aut etiam mane diei Dominicæ uideatur rationabiliter permitti in magnis ciuitatibus, ut uisitalia uendantur, & emanent in die Dominico, & festo, nisi forsitan festum fuerit præcipuum, quale est festum Dominicæ resurrectionis Natiuitatis, Pentecostes, & huiusmodi. De uino autem, quod emitur in taberna, quia non potest commodè reseruari in diem alterum, ideo licite potest uendi, & emi, quocumque die. De Molendinis autem, siue ad aquam, siue ad uentum, dicit Dominus Ant. 2. par. tit. 9. c. 7. §. quod consuetudo patriæ est seruanda, dummodo non prohibeatur à prælatis, De Barbitorsibus etiã, dicit, quod possunt in die festo aliquem minuere, dummodo hoc faciant propter necessitatē eorum, qui minuuntur, & non propter lucri cupiditatē. Radere autem neminem debent in die festo, cum hoc non sit necessitatis. Vnus tamen est in contrarium præsertim in bassis testis. Similiter terratores equorum propter urgentem necessitatem possunt uti arte sua in die festo. Item uectores mercium, aut alimentorum, siue personarum ad remota loca. cum aliàs non possent uitam transfigere, creditur

quod excusari, si differre non possunt. Et sic de similibus. Et sic patet ad dubium.

Tertio contingit homines omittere circa cultum festorum, tempus non obseruando. Sunt enim nonnulli, qui operantur manualiter tota nocte precedente diem festum. Alij autem incipiunt ingrediente nocte sequente festum, ita ut videatur eis festum, quasi simul oriri, & similiter finire, cum die artificiali. Sed tales se decipiunt, quia tempus totum, quo festuando est, non obseruant. Pro quo notandum, quod dies festus habet 24. horas. Debet autem incipi festum, quo ad cessationem ab operibus manualibus a uespera. uero uigilia, & terminat in fine diei festi, ut patet extra de ferijs, c. r. quod incipit, omnes. Item de conse. dist. 3. pronuncian- dum. In quibus quidem capitulis precipitur, ut dies Domini- ca a uespera usque ad uesperam colatur. Et quia de simi- libus simile est iudicium, ideo idem dicendum est de alijs fe- stis sanctorum. Vnde glo. super dicto capitulo pronuncian- dum. Dicit, quod dies secundum canones incipit a uespera, similiter terminatur ad uesperam sequentem. Sed secundum leges ciuiles dies incipit a media nocte, & termina- tur ad mediam noctem sequentem, ut patet. ff. de ferijs. l. more. Tamen initium festorum, & finis eorundem debet obseruari, iuxta eorum qualitates, & patriarum consuetudines. Et dictorum festorum magnitudo exigit prius incipere, & tardius finire, ut expresse dicitur extra, de ferijs c. quonia in parte. Quid autem tenendum sit pro ueriori, quo ad ini- tium, & finem diei festi, dicitur, quod standum est consuetu- dini regionis. Hodie autem uidetur consuetudo uniuersa esse, quod festum incipit a media nocte, & terminatur ad aliam mediam noctem. Nam multi artifices, sic solent obseruare. Et praeterea, si dies inciperet a uespera, sequeretur, quod multi comederent carnes in die ueneris, sicut patet de illis, qui die Iouis post clausam noctem faciunt cenam cum car- nibus. Vbi consuetudo est, quod in uigilia alicuius festi in- dinata die nihil operis fiat, cessandum est tunc ab opere ma- nuali. Possunt nihilominus barbitonfores excusari a culpa si in talibus uigilijs etiam magnorum festorum, & simili- ter diebus Sabbatinis laborant per duas horas noctis, uel eo circa, quia tunc homines magis ad eos declinant, quam

Tract. Secundus. Pars IIII.

alijs hori. totius diei, & quam alijs diebus. Vnde refert Dominus Anto. ubi supra. §. i. quod Papa Eugenius quartus super hoc requisitus, cum talibus dispensatur, patet ergo, qualiter contingit homines omittere circa cultum festorum tempus non obseruando. Et sic patet de primo principali.

Secundo principaliter contingit homines, quo ad pedes omittere uotiuas peregrinationes negligendo. Circa quod notandum, quod peregrinationes sunt in triplici differentia. Primæ sunt purè uoluntariæ, & siue quacunque obligatione. Secundæ sunt uotiuæ, sicut patet de illis, qui uoto se obligant peregrinari in terram sanctam, siue Romam, siue ad sanctum Iacobum, & huiusmodi. Tertiæ sunt pœnitentiales, quales sunt illæ, quæ interdum imponuntur confitentibus peccata sua, & hoc in satisfactionem. Circa primas peregrinationes non contingit omittere culpabiliter, cum nulla sit ibi obligatio. Non tamè sunt contemnendo, sicut neque cetera opera supererogationis. Et ideo sicut illi, qui spernunt, & derident illos, qui ingrediuntur religionem bene reformatam, peccant, mortaliter, ita etiam, & illi, qui derident peregrinos uocantes eos forte fatuos, & quod melius facerent domi sedere. Circa secundas peregrinationes contingit omittere culpabiliter, & nisi fiant ubi, & quando fieri potest maxime cum scriptum sit in psalm. Uouete, & reddite. Sed circa hoc iterum distinguendum est, quia, at uouens peregrinari ad certum locum præfixit sibi tempus peregrinandi, aut non, sed tantum, dum illi occurrerit oportunitas bona. Si primum tunc non peccat, si quam primum potest, non incipiat peregrinationem suam, sed sufficit, quod illam perficiat infra tempus ab eo præfixum, siue sit annus, siue plus. Sed quia tempus futurum est nobis incertum, ideo satis expedit quãtocius de talibus se aquitare. Talis etiam plus meretur ceteris paribus, quam ille, qui tardè implet, quia, ut dicit moralis ille Seneca de uerborum copia. Qui citò dat, bis dat. Si uerò talis in uouendo peregrinari non præfixit tempus, tunc uidetur, quod quam primum commodè potest peregrinari ad hoc teneatur.

Quod si ex mera negligentia peregrinatus non fuerit, uideatur culpabiliter omittere, & de hoc habet confiteri. Nam ut dicitur. ff. de regu. iur. l. in omnibus obligationibus, in quibus

De omissione respectu gutturis. 291

quibus dies non ponitur, presenti die debemus. Similiter regula iuris, lib. 6. dicit, quod mora sua cuiuslibet est nociva. Et istud est contra multos, qui cum confitentur, & interrogantur, si nã fecerint al qua uota, quę non obseruauerunt, respondere solent, se nullum uotum fecisse, quod non bene intendant implere. Cum autem particularius interrogantur, interdum respondent se fecisse uotum ante decem, uel 15. annos peregrinandi, scilicet, ad beatum Nicolaum, uel Claudium, uel ad alium sanctum. Sed propterea huiusmodi uotum non adimpleuerunt, quia tempora fuerunt mala. Sic enim dicere solent, & sic fortẽ semper manebunt, quia semper deteriore sequitur posterior dies, ut dicit quidam. Circa aut̃ tertias peregrinationes similiter cõtingit culpabiliter omittere, quando quidẽ non fiunt, quomodo, aut quando impositę fuerant a confessore, & presertim, ubi rationabiliter, & discretẽ impositę fuerant: Secus autem, ubi indiscretẽ, ut puta, quod mulier peregrinetur, cum sola camisia, aut uir delicatus, & diues nudis plantis, siue uir pauper ad distantem locum, cum tamen solo labore manuum suarum sustentat seipsum cum tota familia sua. Et ideo magna cautela adhibenda est in impositione talium peregrinationum, quę iniunguntur in sacramentali confessione.

Queritur circa hoc, utrum liceat peregrinari in die festo. Responsio. Secus est de peregrinationibus, quę fiunt ad ecclesias uicinas, & de alijs, quę fiunt ad loca notabiliter distantia.

Primę enim peregrinationes licitẽ possunt fieri in die festo, dummodo non omittantur propter hoc diuina, & presertim missa. Et hinc est, quod uidemus multos Christi fideles utriusq; sexus in die festo frequẽtare ecclesias uicinas, & presertim, ubi audiunt indulgentias esse datas a Romanis pontificibus, uel ab alijs inferioribus praelatis omnibus illic concurrentibus, & de suis bonis largientibus.

Secundę autem peregrinationes, quę, scilicet, fiunt ad distantia loca, non possunt commode inchoari in die Dominico, aut celebrari in festo, maximẽ cum tunc sit uacandũ diuina. In recessu autem talium peregrinorum, siue euntium Romam, siue in terram sanctam aut hmõi solent

Tract. Secundus. Pars. IIII.

multæ distractiones fieri. Propter quâ melius est, ut inchoetur die non festo, quâ aliâs. Vbi tamē tales peregrinationes semel inceptæ fuerint, possunt licitè continuari hic festo, nisi forsitan dies esset multum celebris. In festo autē Apostolorū, & infra, & similiter dominicis diebus cōtinuari possunt non tñ vsque ad ultimam fatigationem, sicut dieb. non feriatis. Debēt etiā hmōi peregrini taliter tēperare uias suas die Dominico, & festo, ut possint audire Missam. Et ualde expediens est, quòd ipsam audiant, antequam recedât à loco, in quo quieuerunt, quia scriptum est. Matth. 6. *Querite primum regnum Dei.*

Sed quid iuris, si uolunt in uia confiteri. Respondetur ad hoc, quòd hoc nō possunt, nisi in tribus casibus. Primus est, si timeretur de morte. Nam in extrema necessitate omnis sacerdos ab ecclesia non præcisus potest quemlibet absolvere. Secundus casus est, si confitentur alicui habenti iurisdictionem, & potestatem ab episcopo. Et hoc intellige, quando peregrinantur infra diœcesim. Tertius. casus est, quando habent licentiam à suo episcopo, aut curato cōfiteri cui uolunt, etiam extra suam diœcesim. Et ideo ualde bonum est, & securum petere licentiam peregrinandi à suo curato, uel maiore, scilicet, episcopo, cum opportunitate cōfiterendi, & sacramēta ecclesiastica tempore, & loco suscipiendi, & ad maiorem probationem, atque securitatem instrumentum, siue litteram publicam ab eis recipiendi. Qui autem alias peregrinantur, multis periculis se exponunt: Patet ergo, quomodo contingit homines culpabiliter omittere uotiuas peregrinationes negligendo.

Tertiò principaliter contingit homines, quo ad pedes culpabiliter omittere oues sibi commissas tempore, & loco non uisitando. Et istud concernit ecclesię prælatos, qui tenentur ex officio uisitare sibi subditos, & corrigere defectuos. Quibus etiam uidetur dominus loqui, dicens illud 1. Esdræ. 4. Videte, ne quid negligēter per uos agatur. Sed pro festo hanc potestatem fermè omnes prælati, quibus incumbit uisitare subditos, tripliciter omittunt, uidelicet.

Non uisitando.

Non inquirendo,

Non corrigendo.

Primò

Primò quidem non uisitando, nã hac tempestate nostri prælati de multis loquor dāt se inertē, torpori, & quieti corporali quærentes delicias suas, ut puta, residēdo assidue in castris, siue manerijs suis, uentri, ludis, uenationi, & hmoi mundanis solatijs operam dantes. Vnde tales sunt similes Sopnæ proposito rēpli, cui dictum est Esa. 22. Quid tu hic aut quasi quis hic? Quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale, diligenter in petra tabernaculum tibi. In quibus uerbis reprehenditur malus prælatus de quatuor. Primò de negligentia, & omissione, cum dicitur, quid tu hic, scilicet, in loco, & sede prælationis facis? Ac si diceret. Nihil, nisi lautē epulari, & uoluptatem sectari. Secundò de hypocrisi, cum subditur. Aut quasi quis hic, ac si apertē diceret. Tu geris personam pastoris in exteriori homine, sed à parte rei nō es talis, sed potius lupo rapax. Tertio de curiositate, quæ ad cōstructionē, & præparationem proprii sepulchri, cū addit, quia excidisti tibi hic, in loco patenti, & solemnī sepulchrum. Solent enim nonnulli magui prælati, cum sentiunt se senescere, in signe sepulchrum, siue tumbā marmoreā facere sibi fieri, ut sit de ipsis perpetua memoria. Quarto reprehenditur malus prælatus in uerbis prædictis, de curiositate quæ ad ædificia, quæ hinc inde per eū construunt, ibi inaniter cōsumēdo, quæ pau perib. & pijs usibus distribuere tenetur, unde subditur excidisti in excelso memoriale, &c. Ecce, quales pro magna parte habet hodie ecclesia pastores, & prælatos. Cū tñ antiqui prælati essent contenti tuguriolis. Et ideo post mortē apud Deum, & hoies in magno honore habiti sunt. Sed profectò ad talem inertiam sectandam modernos prælatos nō posuit dñs in ecclesia, si tamen posuit, sed ut uadant ad uisitandas suas dioceses diligēter, ita ut de ipsis uideatur expressē dictū Zachariæ 1. Illi sunt equi, quos misit dominus, ut perambulēt terram. Et sic patet de primo.

Secundò prælati omittunt, non inquirendo, scilicet, diligenter defectus subditorum. Sunt enim nonnulli eorū, qui interdum se transferunt ad aliqua præcipua loca suæ diocesis, causā uisitacionis, ad se aduocantes proximas parochias, quibus congregatis, neque e populo prædicant, neque de uitijs, tam ecclesiasticorum, quàm laicorum diligenter

Tract. Secundus. Pars. IIII.

se informant, sed subtili ingenio pecuniam multam extor-
quent. Sunt, & alij prælati, qui non dignarentur suam dis-
cessim in propria uisitare, sed mittunt uirtus, qui nõ qua-
runt aïam, sed pecunias. Et in eadẽ cõdénatione sunt fer-
mè oës moderni archidiaconi, qui quasi p iniuria habe-
rèt, si n pppria psona officiu suũ exercerèt. Habèt aut ali-
quos cõmissarios, siue firmarios, qui replèt marsupia de sã
guinibus, i de culpis clericorũ, aut quorũcũque aliorũ dese-
ctuosorum, quos puniunt per bursam. Audiatur ergo pla-
tus, q nõ u cario suo, sed sibi ipsi loquit Dñs Ezec. 3. di. Fili
hois ipeculatorẽ dedi te domui Israel. i. ecclesiæ, uel plebi
tibi cõmissẽ ad intuẽdũ, & corrigẽdũ mala illius opera. Vn-
de si dicẽte me ad impiũ. Morte morieris. tu nõ annũciaue-
ris ei, ut auertat ab iniquitate sua et uiuat, ipse in iniquita-
te sua moriet, sãguinẽ uerò suum, i. mortẽ, & dãnationẽ de
manu tua requirã, qñ. i. negligentia tuã inquisitionis, &
admonitionis nõ est reuersus ad pœnitentiã. Et nota, q tũc
dicit Dñs ad impiũ. Morte morieris, qñ, i. perpetrat aliqd
mortale peccatum. Hoc. n. ipse dicit, & annũciat impio per
scripturas. Et ideo pro aquitamento officij sui debet præla-
tus inquirere diligenter de uita subditorum, ut si forte in
eis iuenerit aliquod crimẽ, primò eos charitatiuè moneat.
Quòd si gratiosa monitio non proffit, eos per pœnas coer-
ceat. Propterea enim datur episcopo baculus pastoralis. Et
nota, quod non sufficit prælato expectare, quod illi denũ-
cietur, qui criminosi sunt, sed debet ex officio diligenter
inquirere, si qui sint tales sub iurisdictione, & disciplina
sua, dicente ad eum scriptura, Prouerb. 27. Diligẽter agno-
sce uultum pecoris tui, idest, exteriorem conuersationem
subditi tui, similiter, & interiorem, quantum fas est, quo
agnito eum debet admonere, quantum expedit, quia ut di-
cit regula iuris. Non pòtest iusta esse excusatio pastoris, si
lupus oues comedit, & paitor nescit, quando, i. potest, & de-
bet scire, & negligentie. Prædicta autem regula extra de re-
gu. iu. c. quamuis.

Tertio prælati omittũt nõ corrigendo, supp'le, defectus
subditorum. Sunt enim inter eos nonnulli minus mali, q
postquam audierunt minus honesta, & licita de subditis, iu-
bent informationes fieri, Quibus factis, & ad eos delatis

non

non procedunt ad debitam sententiam, seu correctionem, quia forte præueniuntur muneribus, quæ excæcât oculos potentum, uel quia tales defectuosi sunt alicuius existimationis, p̄ q̄ nolunt illis displicere, siue eos scâdalizare, uel quia magnæ personæ se intromittunt de tali negotio, quibus ipsi prælati nolunt aliquid denegare. Et ita per hûc modum multa scelera manent impunita, ita ut multi effrenate peccent, sicut patet de publicis usurarijs, notorijs cõcubinarijs, enormibus blasphematoribus, & similibus. Et ut dicit Beatus Thom. 2. 2. q. 33. artic. 6. non debet prælatus propter scandalum delinquentis de sua punitione dimittere ipsum impunitum, præsertim, ubi delictû est manifestû. Et huius ratio est, quia talis correctio est actus iustitiæ, hæbens uim coactiuam, & ordiuantur ad bonû eõe. Et ideo si delinquens in propria p̄sona, spontè nõ uult se corrigere, cogendus est per pœnas, ut peccare desistat. Insuper per punitionem eius prouidetur bono cõmuni, dũ seruatur ordo iustitiæ, & unus exemplo alij deterrentur. Sicut neque iudex criminalis prætermittit ferre sententiã cõdénationis in malefactorem, propter timorè turbationis eius, uel amicum suorum. Hæc B. Thom. ubi supra Audiatur ergo prælatus circa prædicta negligens illud uerbum Hier. 48. Male dictus, qui prohibet gladium suum à sanguine, scilicet, fundendo. Et quamuis hoc uerbum prima fronte uideatur intelligendum de rectore, seu iudice seculari, qui habet potestatem malefactores plectendi morte, quos si non punit iuxta exigentiam casus, tunc maledictionem Dei incurrit. Potest tamen idem uerbum intelligi de iudice ecclesiastico, cuius gladius est dura delinquentis increpatio, & sententiæ iustæ pronuntiatio. Quo quidem spiritali gladio funditur sanguis peccati per debitam correctionem. Prælatus ergo, qui prohibet talem gladium, id est, qui omittit debite punire delinquentem subditum, grauissimè peccat, æque maledictionem Dei æternam incurrit, utpote participes peccati delinquentis existens. Nam ut dicit decret. secunda, quæstione septima negligere. Negligere cum possis perturbare peruersos, id est, prohibere, & retrahere à malis, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo, id est, suspitione societatis occultæ, qui manifesto crimini desi-

Tract. Secundus Pars IIII.

ni definit obuiare. Et nota secundum glo. quod istud decretum intelligitur de prælatis omitteribus facere debitas correctiones de insolentibus, & defectibus subditorum suorum.

Sed dicunt omnes ferme moderni prælati, cum sua uiris zelosis ausantur de multis insolentibus, que sunt in suis diocesis. habemus, inquit, bonos officarios, de quibus confidimus. Quod si tales zelosi replicent homini officarios, interdum super talibus monuisse, nec ullam emendam secutam fuisse, ad hoc respondet ipsi prælati, quod eos super hoc monebunt, ut melius agant in posterum. Et sic placet tales zelosos denunciatores suis gratiosis responsis, & promissionibus, de quibus forte illis recedentibus parum, aut nullo modo curabunt, quinimmo forsitan eos iridebunt. Ecce quales habet hodie ecclesia prælatos, saltem per magna parte, ita ut de spiritualibus non sit eis cura, se circa hoc referentes ad uicarios suos. de temporalibus autem diligenter inquirunt, & scire uolunt, quomodo, & qualiter se habeant, & si iura eorum bene, & fideliter soluant, nec de talibus ex toto confidunt in officariis, & receptoribus suis, quinimmo exigunt ab eis rationem utilitatis sue tempore debito. Quod si quod est de ordinibus celebrandis, aut ecclesiis dedicandis, siue de ceteris ad officium pontificale pertinentibus conferendis, talia faciunt exequi per episcopos titulares, sic tamen, quod habeant iura sua ex integro, tanquam in propria persona talia exercissent. Et cum præter hoc oporteat satisfacere dicto suffraganeo de laboribus assumptis, patet, quod ex tali abusu grauantur subditi. Et breuiter deficient mihi citius calamus, quam quod hic annotare possim defectus, negligentias, & omissiones malorum prælatorum, quos uisitare dignetur in interiori hominesumus ille pastor bonus Iesus Christus. Amen.

DE OMISSIONE RESPECTU gutturis. Cap. VII.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terræ, quia peccavi nimis omissione.] Matth. 11.
Postquam in precedenti cap. actum est de omissione respectu pedum, hic consequenter agendum est de eadem respectu gutturis. Et de hac omissione subiungit Psal. ubi supra, scilicet Psal. 113. dicente: Non clamabunt, supple, homines peccatores in gutture

De omissione respectu gutturis. 294

re mo, quando, scilicet, quomodo, & ubi clamare debebit.
Ecce omissio respectu gutturis. Circa quod notandum, & q̄
contingit omittere circa huiusmodi clamorem gutturis
tripliciter, uidelicet.

Peccata clarè non confitendo,

Contra peccatores non latrando.

Di uinas laudes indebitè soluendo.

Primò igitur cōtingit omittere circa guttur, peccata cla-
rè non confitendo. Sunt enim nonnulli, qui corā sacerdo-
te ex damnatissima erubescencia non audent apertè, & cla-
rè confiteri peccata sua. Cum tamen dicat Au. li. de Visita-
tionē infirmorum. c. 2. Non te pudeat corā uno dicere, q̄
re non puduit, forsitan coram multis, aut cum multis face-
re, Nam humanum est peccare, Christianum à peccato, desi-
stere, sed diabolicū est perseuerare, ergo facinora, quæ gra-
uius mentē exercebant, confessōri manifesta, nihil obscurū
dicēs. Culpam tuam nullis ambagibus inuoluas, nullis cir-
cuitiōibus, quod verum est operias. Item idem Au. lib. de
uera, & falsa pœnitentia. c. 19. ad idem propositū loquitur,
dicens. Nullus erubescat confiteri peccata peccatori. Si e-
nim sacerdos peccata nō haberet, erubescere possēt, q̄ pec-
cata sua ei manifestare. Hæc ille. Item idem ad idem pro-
positum ad fratres in heremo. ser. 30. qui intulatur de cō-
fessione peccatorum, loquitur dicens. Deprecor te, o homo
ut cōfiteri nō pauas. Frequenter enim diabolus cor tuum
astringit, ne confitearis di. Quomodo confitebor hæc, & il-
la. O homo, quando cumque hoc persenseris, diaboli tēta-
tionem esse non dubites, qui cupit te astringere, nequiter.
ut in peccatis permanes. Nolite ergo fratres timere confi-
teri peccata uestra. Nam illud, quod per confessionem scio,
minus scio, què illud, quod nescio, Et post pauca. O homo
cur times confiteri peccata tua. Peccator est, qui illa audit,
sicut & tu, & forsitan maior. Cur magis times, o homo pecca-
tor, confiteri homini peccatori. Elige, quod uis. Si non con-
fessus lates, inconfessus damnaberis. Hæc ille. Caueat ergo
peccator ne omittat quacunque ex causa debite confiteri,
sed dicat illud Esa. 38. Sicut pullus hirundinis sic clamabo,
supple, in cōfessione, insuper meditabor, ut columba. Ista
autem meditatio pertinet ad præuiam dispositionem, per
quam

Tract. Secund. Pars IIII.

quam uolens confiteri ineditatur, & recogitat mala, quæ fecit. Multa autem ad propositum dicta sunt, prius uidelicet, tractatu primo de confessione, cap. II. ideo hæc pro presenti sufficient.

Secundò contingit omittere circa guttur, contra peccatores non latrando. Sunt enim multi habentes guttur raurum, qui non clamant contra defectuosos. Et isti sunt in triplici differentia.

Primi sunt, qui non clamant ex amore, supple, inordinato, eo quod sunt complices in malo, aut saltem consimiles in culpa. Prædicator enim, qui non ieiunat per quadragesimam, non multum clamat contra non ieiunantes. Nec similiter, qui habet plura beneficia, detestatur sibi pares, sed de hoc filet. Item auarus, non solet multum instare contra auaros, & sic de similibus.

Secundi sunt, qui non clamant ex timore. Timent enim displicere malis, & perdere bonam gratiam eorum. Talis autem non fuit eximius prædicator Iohannes Baptista, qui intrepidè redarguit Herodem regem, dicens. Non licet tibi habere uxorem fratris tui Philippi. Mar 6. Talis etiam non fuit feruidus ille prædicator Au. qui ad fratres in erem. ser. 47. qui intitulatur de vehementi detestatione peccati sodomitici, sic aiebat. Si tacuero nephandissima peccata uestra, mors mihi est. Et si hoc prædicauero, non effugiam linguas uestras. Audacter igitur prædicabo, quia, & vos publicè operari malum non erubescitis. Emendate igitur uitiū, & ego emendabo uerba. Quiescite agere peruersè, & ego quiescam mala uestra uobis impropere. Hæc ille. O quã pauci sunt hodie Augustin super terram. Fere enim hodie oēs prædicatores sunt uelut canes muti non uolentes latrare, nisi forsitan contra communem populum. Non. n. audent tangere scelera maiorum, timentes ne dicant. Ceteris coram nobis, uel ad ornem ex parte regis, &c. Sed his non obstantibus, non propterea debet file. e prædicator ueritatis, quo minus non redarguat, & increpet peccata maiorum, mediocrium, ac minorum, taliter tamen quod ex se non generet scandalum, debet ergo talis rogare dominum, ut corroboret eum, & fortem faciat contra malos, dicens cum August. in lib. de decem cordis. Fortem me faciat, qui terret, ut loquar, ut

De omissione respectu manuum. 295

Non t. meā quæreas hominum, Qui enim iubet hominibus, ut à peccato abstineant, ipse nobis iubet: ut loquamur. Et sicut illi, non faciendo, quod iubet, aduersarij eius sunt, ita nos non dicendo, quod iubet, ut dicamus, aduersarij eius remanebimus. Hæc ille.

Tertij sunt, qui non clamant ex mera negligentia. Multi enim habent litteras, & cū hoc gratiam uerbi, & qui libentissimè audiuntur, quoties prædicant, at uerò illi, uix semel in anno prædicant, & ideo grauissimè omittunt, & damnablem abscondunt talentū domini sui. Utinam ergo tales bene notarent uerba Grego. super Ezechielem Homil. 7. dicentis, Quia enim bona nostra non à nobis sunt, sed ab eo accepimus, à quo factum est, ut essemus, tanto ea nobis nõ debemus retinere priuata, quanto ea nobis cõspicimus ab auctore nostro ad communem utilitatem data. Hæc ille. Audiant ergo tales domini imperium. Esa. 59. dicentis. Clama, nec cesses, quasi tuba exalta uocem tuā, & annũcia populo meo, &c. Quod quidem uerbum pertractans beatus Hiero. 3. par. epistolarum suarum. epistola 75. dicit sic. Utinam contra uitia omnis clamaret creatura. Quia, & peccator Deum non timet, tamen homines reueretur. Hæc ille.

Tertiò contingit omittere circa gatur diuinas laudes in debite soluendo Et hæc omisio specialiter concernit clericos, qui ad hoc deputati sunt, ut cantet domino laudē septies in die, Pro quo notandum quod circa hmoi audes Deo cantandas te habet clericus in triplici genere, seu differetia. Nam primi Deum simpliciter non laudant. Secundi ore, sed non corde laudant. Tertij in gutture suo clamant.

Primò igitur aliqui Deum simpliciter non laudant, quādo eum laudare tenentur, ut sunt illi clerici, qui sciēter, & ex mera negligentia omittunt dicere horas canonicas. Et tales nulla uia possunt excusari a mortali, tales sunt in triplici differentia. Primi sunt, qui in sacris ordinibus sunt cõstituti. Secundi, qui beneficium etiam tenue possident, dato, quod non sint adhuc in sacris, sicut interdum per dispensationē fieri solet. Tertij, qui religionem approbatā sunt professi. Cauenda est ergo negligentia in hmoi horis canonicis p̄soluēdis. Vnde describit in dec. di. 91. c. si quis presbyter. quod clericus ab officio declinātes, uel negligētius agētes ab ipso

Tract. Secundus Pars. IIII.

officio remoueat. Satis enim constat, q̄ si quis adscribat̄ militie, siue inter stipendiarios milites, q̄ non solū p̄nā suis stipendijs, vbi militare negligit, q̄ militādū est, uerū etiā deletur de rotulo militum, maxime cū stipēdia dētur, ut tempore, & loco militetur. Applicatio est facilis.

Secundo aliqui clerici Deum laudant ore, sed nō corde, quos reprobat Christus Mat. 15. allegans dictum prophete Eſa. 29. dicens Hypo. bene prophetauit de uobis Eſaias, dicens. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Et ut dicitur de conse. di. 5. nō mediocriter uerborum multitudine non flectitur Deus, ut homo. nec uerbis tñ, sed corde orādus est, quia ut dicit Au. sup Io. tract. 9. nihil prodest strepitus oris, muto corde. Circa hoc ergo ualde reprehendi sunt illi clerici, qui in canticis ecclesiasticis extollunt uoces suas ultra debitum, ut audiātur, & laudentur ab auditoribus de bono organo uocis, plus hominibus, quam Deo placere attendentes. De quibus, seu potius cōtra quos loquēs. Ge prout recitatur in dec. di. 91. in s̄cta. dicit, q̄ plerūque dū in sacro mysterio blāda vox q̄ritur, congrua uita negligit. Et cātor Deū morib. stimulat. cōtra se exasperat, & puocat, cū populū uocibus delectat.

Queritur autem circa hoc. Vtrum debeamus Deū humana uoce laudare in officio ecclesiastico. Ad hoc dubium respondet beatus Tho. 2. 2. q. 91. art. 1. q. sic. Et huius rationem assignat dicens, q̄ alia, & alia ratione utimur uerbis ad Deum, & ad homines. Ad homines, inquit, utimur uerbis, ut conceptum nostre mentis, quem aliter scire nō possumus, illis exprimamus uerbis. Et ideo utimur ad homines laude otis, ut illis innoſcat, q̄ habemus bonā opinionē de laudato, & ut per hoc ipsum laudatum ad meliora prouocemus, & alios apud quos laudantur inducamus ad bonā opinionē, & reuerentiā, atque imitationē eiusdem laudati, ad Deum autem uerbis utimur, non quidā, ut ei cōceptus nostros manifestemus, cum sit inspector cordium, sed nosmetipsos, & alios audientes ad eius reuerentiā gloriā, & hominem inducamus. Et ideo concludit prædictus doctor, q̄ laus oris est necessaria. Non quidem propter ipsū Deū, qui laudant, sed propter ipsum laudantem, cui affectos exorat, & inflammat in ipsum Deum ex laude ipsius seculi

Alu illud ps. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Similiter prædicta laus oris, quæ Deo exhibetur, est necessaria, ut sic excitetur deuotio audientium ad ipsum Deum. In cuius rei signum cū ps. p̄m fillet de eo, dicens. Sēper laus eius in ore meo. mox subiungens, ait. Audiant mansueti, & lætentur. Magnificate dominū mecum, & exaltetis nomē eius in idipsum, id est, propter ipsum Deum laudandum. Item alibi dicit idē ps. Labijs exultationis laudabit os meum, supple, ipsum Deum. Ex quibus omnibus concluditur, q̄ debent clerici Deū ore laudare, canentes corde, & ore horas canonicas. Vnde non sufficit dicere horas canonicas mente, nec clericus satisfacit præcepto ecclesiæ, nisi ore eas dicat, & soluat submissè, cum ipsas in priuato dicit, siue altè, & intelligibiliter solemniter officiendo. Et sic patet ad dubium.

Tertiò aliqui clerici Deum laudant corde, & ore, & tales sunt ueri Dei laudatores, conformiter agentes ad illud uerbum Aug. de communi uita clericorum, dicentis in psalms, & hymnis, cū oratis Deum, hoc uersetur in corde, qđ profertur in ore. Discamus ergo charissimi in terris Deum deuotè laudare, ut tandem post hanc uitam possimus perpetuò in tali laude, quamuis perfectiori, & ampliori permanere. Quod utique plenè fiet, quando quidem post generalē resurrectionē electi corde, & ore Deū pariter laudabunt iuxta illud ps. Exultationes Dei in gutture eorum. Iustus ergo sperans cum Dei misericordia, tandem peruenire ad cælestem gloriā in corpore, & anima, & merito p̄t dicere illud psal. Benedicam Dominum, scilicet, in cælo, in omni tempore semper laus eius in ore meo. Patet ergo, quā multipliciter contingit omittere, prout de negligentibus bene agere loquitur psal. 114. dicens. Os habent, & non loquentur. Oculos habent, & non uidebunt, &c. Et sic clauditur secundus tractatus, super Confiteor in laudem, gloriā, & honorem Domini nostri Iesu Christi. Qui cum patre, & spiritu Sancto, & regnat in secula seculorum. Amen.

TRACTATUS
TERTIVS.

IN QVO AGITVR DE CONTRI-
tione, de qua subditur in dicto Confiteor,
cum dicitur. Mea culpa.

DE CONTRITIONE IN GENERALI.
Casp. Primum.

CONFITEOR tibi Domine Pater cœli, & terra.
quia peccavi nimis. ideo mea culpa.]Matt. 11.

Postquã in præfenti tractatu sub quadru-
plici parte discurremus quatuor genera pec-
catorũ, quæ sunt cordis, oris, operis, omif-
sionis, sub quibus continent omnia peccata
actualia, de quibus habet peccator confiteri, præsertim, ubi
sunt mortalia. nunc superest loqui de contritione, quæ ne-
cessaria est omni confitenti uelut sine qua non fit peccato-
rum remissio, quæ etiam tangitur, cũ subditur in prædicto
confiteor. Mea culpa. In quibus uerbis confitens plangit
se peccasse, quod ad contritionem pertinet. Et quamuis
secundum ordinem patrium pœnitentiæ contritio primũ
locum obtinebat, tamen frequenter sequitur actualẽ cõfes-
sionem, sicut patet de attrito confitente, qui uirtute abso-
lutionis sacramentalis, quæ solet dari in fine confessionis,
efficitur. Et ideo de ipsa contritione in hoc loco nõ incon-
gruẽ agendum est.

Possent autem quæri, cur aliqui dicunt ter. Mea culpa, ad-
dentes tertio. Mea grauißima culpa. Responsio. Vñs dicenti
confiteor in ecclesia est uarius, siue secundum uarietatem
patriarum, siue secundum disparitatem ecclesiarum, aut re-
ligionum, ut experientia docet, Vnde aliqui tantũ semel
dicunt Mea culpa. Alij autem dicunt. Mea culpa. Mea
culpa. Mea grauißima culpa, ter percutiendo pectora sua
in signum doloris, & contritionis. Cuius ratio potest esse
talis. Omnia enim peccata actualia possunt quodammodo
contineri

contineri, & reduci ad concupiscentiam carnis, ad concupiscentiam oculorum, & ad superbiam uitæ. Quia ut habet 1. Johan. a. omne, quod est mundo, aut est concupiscentia carnis, &c. Cum itaque confitens ter percutit pectus suum, dicens. Mea culpa, ostendit se dolere de illis tribus peccatis in generali, & consequenter de omnibus contentis sub illis.

Vel dic, quod sicut homo peccando delinquit in Deum, quem offendit eius legem transgrediendo. In proximum, quem scandalizat publicè male agèdo, & in seipsum suam salutem negligendo. Ita etiam ter dicit mea culpa, contra tria prædicta ueniam petendo, ac si diceret. Mea culpa, quia peccando cogitatione, locutione, opere, & omissione, salutem meam neglexi. Mea culpa, quia peccando uerbo, aut opere proximum meum sæpe scandalizauit. Mea grauissima culpa, quia creatorè meum pariter, & redemptorem grauissimè offendi eius legem transgrediendo, & ipsius mandatis obedire nolendo. Vel sic loquitur confitens ad insinuandum suum dolorem, quem habet de tribus, uidelicet, de amissione duorum bonorum, quæ peccando, perdidit, quæ sunt gratia Dei in præsentia, & gloria æterna in futuro. Item de iniurione unius mali, seu obligatione ad illud, quod est pena æterna in alio seculo. Nunquid ergo tibi uidetur uerus pœnitens, & confitens rationabiliter pectus suum percutere, & dicere. Mea culpa. Ac si dicat. Heu mea culpa, quia peccando gratiam Dei perdidit, & omni uirtute, ac merito me spoliauit. Insuper potestati diaboli me subdidit, & tradidit. Heu mea culpa, quia peccando reatum æternæ damnationis, à quo me liberare non ualeo, contraxi. Ardoribus sempiternis, & inextinguibilibus flammis me obnoxium reddidit. Insuper Christi maledictionem, quam pronunciaturus est in iudicio contra reprobos, dicens. Ite maledicti in ignem, &c. Peccatis meis, & culpis exigentibus iam meum. Heu mea grauissima culpa, quia peccando totius sanctissimæ Trinitatis uisione illa dulcissima, quæ est tota merces beatorum, me priuaui. Sanctam illam societatem Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, uirginum, omniumque electorum perdidit. Quinimmo totam illam celestem curiam, etiã matrem meam dulcissimam, ac piissimam Mariam contra me concitauit,

Tractatus Tertius

prouocauit, atque irritauit. Nunquid ergo habeo multam
 materiam plangendi, flendi, & dolendi. Vtique certè. Sed
 nunquid desperabo, aut mihi ipsi funestas manus iniiciã.
 Quis me inter tot, & tantas angustias consolabitur. Quis
 mihi sic afflicto tutum refugium erit Regeni enim cęlorũ
 pariter, & reginã, unã cum totã cęlesti militia grauissimè
 offendi. Absit, absit à me Deus, ut de perẽ de tua misericor
 dia, sed recogitabo tibi annos meos cum Ezechia in amari
 tudine aĩe meę, dicēs, mea culpa, Deus. Itẽ, laborabo in ge
 mitu meo, cum paupere peccatore Dauid, & laudabo p̄ sua
 guilas noctes lectum meum, idest, consciẽtiã, atq; lachry
 mis meis stratum meum rigabo, dicens. Mea culpa, Deus.
 Insuper dimittam aduersum me eloquiũ meũ, in sacramẽ
 tali confessione, atq; loquar cum sancto. illo Iob in amari
 tudine animę meę, dicēs. Mea grauissima culpa, Deus. Pec
 caui. n. super numerũ arenę maris, cũ rege Manasse, & mul
 tiplicata sunt peccata mea, & non sum dignus uidere alti
 tudinem cęli prę multitudine iniquitatis meę, quoniã ir
 ritauit iram tuã, & malum coram te feci. Et nũc flecto ge
 nua cordis mei, precans ad te bonitatem domine. Peccaui
 domine, peccaui, & iniquitatem meam agnosco. Peto ro
 gans te domine remitte mihi, remitte mihi, ne simul per
 das me cum iniquitatibus meis, neque in æternum. elec
 ues mala mihi, quia mea culpa, Deus. Hęc ergo, & his simi
 lia potest dicere ad Dominum uerus penitens, & corde cõ
 trito, suum recognoscens reatum, & diuinã implorans
 misericordiam, & gratiam.

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA mento substantia. Cap. 11.

DONFITEOR tibi Domine Pater cœli, & terrę
 quia peccaui nimis. Ideo mea culpa. [Matt. 11.
 Postquam habitum est de contritione in
 generali, & ostensum, q̄ cõueniẽter cõfiteĩ
 ter dicit. Mea culpa. Hic consequenter tra
 ctandum est de ea specialibus secundum or
 dinẽ decem prædicamentorum addendo undecimũ præ
 dica-

dicamentum, quod uocatur prædicamentum signi. Et quia illud interrogatiuum, quid querit de substantia, ideo mouetur sequens ratio.

Quid est contritio. Ad hoc respondet beatus Tho. 4. sententia dist. 17. q. 2. dicens, quod de ipsa plures dantur definitiones, secundum quod de seipsa possunt plura considerari, videlicet, substantia, actus, modus agendi, principium, & effectus. Similiter Dominus Petrus de Palude in eadem distinctione ponit plures definitiones eiusdem contritionis.

Prima igitur definitio est illa, quam dat Augustinus, dicens, quod contritio est dolor remittens peccatum, supplet, dispositiue, non autem effectiue, nisi forte ueniale. Nam de ueniali posset dici, quod remittatur effectiue ab homine, maxime cum nihil requiratur ad illius remissionem, quod non subsit homini, quia nec nouæ gratiæ infusio requiritur, nec augmentum illius, solum requiritur displicentia uoluntatis cum solutione penę debite.

Secunda definitio est illa, quam dat Gregorius, dicens: Contritio est humilitas spiritus annihilans peccatum, inter spem, & timorem consistens, ne aut sit presumptio, aut desperatio. Vbi notandum quod contritio annihilat peccatum, quod ad culpam, qui facit eam simpliciter non esse. Item potest esse tanta, quod annihilat totam penam debitam. Regulariter autem commutat penam æternam in temporalem.

Tertia definitio contritionis est illa, quam dat Isidorus, dicens. Contritio est humilitas, & compunctio mentis, cum lachrymis ueniens ex recordatione peccati, & timore diuini iudicij. Nota siagula. Primo enim dicit Isidorus, quod contritio est humilitas mentis. Qui enim ueraciter de peccatis suis conteritur, coram Deo se humiliat suum defectum recognoscendo, & cum publicano humiliato discendo. Deus propitius esto mihi peccatori. Luc. 18. Unde in psalm. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies. Secundo dicitur, quod contritio est compunctio mentis. Et hoc est contra hypocritas, qui compunguntur exterius, & in corpore, sed interius, nec eorum dolor pungit mentem, in qua tamen latet uirtus peccati. Tertio addit cum lachrymis, quod intelligitur de lachry-

Tractatus Tertius

202
in cordis, quamuis sit bonum fundere lachrymas corporeis. Quarto ostendit, unde debeat procedere huiusmodi contritio, quia ex duobus. Primo quidem ex recordatione peccati. Vnde cum ps. quasi de peccato suo conteres, dixisset ad Dominum. Miserere mei Deus secundum, &c. Consequenter subiunxit, dicens, Quoniam iniquita. em. meã ego cognosco, & peccatum meum contra me est. i. corã me est semper. Secundo uerò ex timore diuini iudicij, & supplicij æterni. Vnde cum ps. ad Dominum loquens premisset in quodam passu, dicens. A iudicijs tuis timui, mox subiunxit. Feci iudicium, & iustitiam. i. facere proposui. Vel feci imitatiuè de peccato conterendo.

Quarta diffinitio contritionis est magistralis, quã etiã tangit B. Tho. ubi supra, qui dicit, q. contritio est dolor de peccatis propter Deum uoluntariè assumptus, cum spe ueniz, & proposito confitendi, satisfaciendi tempore, & loci debitis. Ista autem diffinitio est ualde artificialis, & compendiosa, utputa, nihil omittens, quod ad rationem contritionis pertineat. Summariè autem in dicta diffinitione sex dicuntur de ipsa contritione.

Primo. n. dicitur, q. contritio est dolor. Iste autem dolor non est aliud, quàm detestatio, & displicentia de peccato, in quantum est cõtra Deũ offensum per peccatũ. Nullus aut̃ alius dolor de peccato est proprie contritio, sed põt bene esse attritio, Conuenienter autem dicitur, q. cõtritio est dolor. Est. n. maxima, q. contraria cõtrarijs curantur. Quẽ admodum ergo in cõmissione peccati fuit delectatio inordinata, ita necesse est, ut ad delectationẽ adfit dolor benẽ ordinatus, ita ut de homine peccatore, uerificẽ illud Apoc. 18. Quantum in delitijs fuit, tantum date ei tormentum, & luctum. In cuius figurã potest intelligi illud Christi uerbum Io. 19. Mulier. i. humana conscientia, cum parit, supple, contritionem, tristitiam habet.

Secundo dicitur, q. contritio est dolor de peccatis. Ecco materia contritionis. i. peccata. Vnde secundũ Petrũ de Pa. in 4. sen. di. 17. post B. Tho. prima secundæ. q. 113. arti. 8. ad ueram contritionem quatuor requiruntur, quæ etiam cõcurrunt ad iustificationem impij.

Primuẽ est infusio gratiæ. Secunduẽ motus liberi arbitrii

in Deū super omnia diligēdo ipsum. Tertiu motus in peccatum detestādo ipsum. Quartū est remissio culpe. Et quānis hęc omnia sint simul tempore, etiā in eodē instanti, tūcum ibi aliqui prioritas, & posterioritas sit secūdu ordinē nature, & intellectus. Vnde ad propositum dicit Au. in li. de uisitacione infirmorum. c. 2. q̄ odium peccati adhibēdū est, quoniam peccatum amicus anime suę est inimicus. Et profectō odienda sunt peccata, quoniā facta sunt nobis inimica, nolle ergo peccata destruere, cum possis, exire in x̄dementię est. Hęc ille.

Tertio additur propter Deum. Quia enim Deus p̄ peccatū est principaliter offensus, ideo principaliter contereandum, & dolendū est de peccato, pro quanto est cōtra ipsū. Vnde, si peccator sciret certitudinaliter se nullam penam passurum, propter peccatum commissum, nec in presentia, nec in futuro, adhuc tamen dolere de eo deberet, pro quōto est contra Dei infinitam maiestatem, & bonitatem. Itē cōtra eius legem, & uoluntatem. Et quamuis damnati dolent de peccatis, iuxta illud Sapient. quinto. penitentiā agentes, & p̄ angustia spiritus gementes, quia tamen ille dolor non est propter Deum offensum, ideo illis non prodest uerē, itaque penitentes merito possunt dicere ad dñm illud ps̄. propter te, supple, dñe mortificamur in cordibus nostris per dolorem, de peccatis nostris tota die. factū, uel habitu, ut postea declarabitur.

Quarto additur uolūtariē assumptus. Quicquid enim salubriter, & Deo acceptabiliter fit uolūtariē, & spōtaneō fit, eō q̄ illi non sunt grata coacta seruitia. Voluntariē ergo dolendū est de peccatis, ita, ut penitens possit ueraciter dicere ad Dominū illud ps̄. Voluntariē sacrificabo tibi. Quod si ab eo quereat dominus o - uid mihi uis sacrificare. Vti que illi respondere possit. Cor meum, quod prius sacrificauit diabolo per peccatum, amodo uolo tibi sacrificare per ueram contritionem, eō q̄ legi in ps̄. quod sacrificiū Deo, supple, acceptissimum, & gratissimum est, spiritus cōtribulatus, id est. quod contribulatur de Dei offensa, de gratia amissa, de pena, iebita, de gloria perdita. Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet, sed benignē ad gratiā, & misericordiam suscipiet.

Tractatus tertius

Quintò additur cum spe ueniz, Habet enim uera cōtra-
tio spem ueniz de Dei misericordia annexā. Nempe de eo
scriptum est Michee vlt. Ipse proiecit et omnia peccata nō-
stra in profundum maris. Quod ideo dictum est, quia sicut
illud, quod projicitur in profundum maris, est omnino per-
ditum, nec ultra apparet oculis hominum, sic etiam per ue-
ram cordis contritionem perduntur salubriter peccata, ita
ut ultra non appareant, nec ipsa amodò uideat diabolus ad
accusandum, nec Deus ad puniendum. Iuxta illud Ezech. 18.
In quacunque hora ingemuerit, &c. Et ad hoc propositum
potest exponi illud dictum Psal. Congregans sicut in utre
aguas maris ponens in thesauris. Tunc enim pœnitens con-
gregat in utre aquas maris, cum recordatur peccatorum
suorum, quæ sunt amara, uelut aqua maris, immo plus in
infinitum. Hier. 2 Malum est, & amarum dereliquisse te Do-
minum Deum tuum. Et ideo huiusmodi aque peccatorum
recte figurantur per aquas de Marath, de quibus non po-
terāt bibere filij Israel, eò quòd essent amara, quia reuera
si quis benè gustaret amaritudinem, quæ est in peccato, po-
tius permittet petire se siti, quàm peccatum bibere p̄ ple-
num consensum. Vter ergò animæ est memoria, in quo qui-
dem uter habet necessariò pœnitens congregare aquas ma-
ris, id est, omnia peccata sua, tum ut de illis plenius doleat,
tum ut perfectam confessionem facere ualeat, consequenter
autè debet ponere in thesauris abyssos, submittes abyssos,
seu profunditatem, & grauitatem peccatorum suorum the-
sauris gratiarum, & misericordiarum Dei.

Sextò in prædicta definitione contritionis additur. Cū
proposito confitendi, & satisfaciendi. Aliàs non est contri-
tio, nisi dolens intendat, & proponat tempore, & loco con-
fiteri, & satisfacere. Quòd si in contrarium arguatur, quia
contritio aliquando sequitur confessionem, sicut patet de
attritio, qui uirtute absolutionis sacramentalis efficitur e-
tritus. Et ita non est necesse, quòd semper cōtritio includat
propositum confitendi. Aliàs sequeretur, quòd ille, qui at-
tritus confiteretur, teneretur iterum confiteri, & cum difficil-
limè possit discerni, an dolor de peccatis sit attritio, uel cō-
tritio, sequeretur hoc inconueniens, quòd peccator teneretur
iterum, atque iterum de eodem peccato confiteri. Præ-

propterea contritio potest aliquandō esse tanta, quod potest delere culpam, & poenam ex toto, ergo saltem, qui habet tantā contritionē, non tenetur habere propositum satisfaciendi. Ad hec duo argumenta respondet B. Tho. 4. sent. distin. 17. q. 1. Et primo ad primum dicens, quod contritio de se precedit confessionem, Quod autem eam aliquā sequatur, hoc est, de per accidens, uidebitur ex defectu poenitentis, In quo etiam casu contritus debet habere propositum cōfite- do, si aliquid occurrat memorie, quod non fuerit cōfessus, Secundo respondet ad secundum argumentum dicens, quod dato, quod tota poena fuerit per feruentē contritionem remissa, nihilominus taliter contritus adhuc tenetur cōfite- ri, & satisfacere. Tum quia talis nō potest esse certus, quā sua contritio fuerit tam efficax, & feruens, ut remiserit totā poenam. Tum quia confessio, & satisfactio cadunt sub precepto, sicut, & contritio. Et ideo taliter cōfessus, ut ponit, transgrediretur præceptum, si postea non cōfiteretur, & satisfacere. Ex quibus omnib. re. inquitur, quod conueniēter additur in diffinitione contritionis, quod habet propositū annexum confitendi, & satisfaciendi.

**QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA-
mento quantitatis. Cap. III.**

CONFITEOR tibi Domine Pater caeli, & terre, quia peccavi nimis. Ideo mea culpa.]
Mat. II.

Postquam in præcedenti capitulo ostensum est, quomodo contritio est in prædicamento substantiæ ratione suæ diffinitionis, quæ importat quodammodo substantiam, quamuis largè sumptam: hic consequenter ostendendū est, quō est in prædicamento quantitatis. Et quia duplex est quantitas, scilicet continua, & discreta. ideo ostendendum est, quomodo ipsa contritio ad utranque quantitatem pertinet: & primo istud ostenderetur de quantitate continua.

Prima igitur contritio pertinet ad quantitatem cōtinuā, & est sensus, quod continuè conterendum est, & dolendum de peccato, & signanter quoties menti occurrit: Istud pro-

Tractatus Tertius

Batur auctoritate Aug. qui in li. de uera, & falsa penit. e. 19. dicit sic. penitens ex fide peniteat, idest, credat penitentiam esse summam medicinam contra peccata. Omnes fructus suae penitentiae paruos habeat. Nunquam credat sufficere, semper doleat coram domino, ante quem peccauit, erubescat, dolorem cum uita finiat, quia ubi dolor finitur, ibi deficit penitentia. Si autem penitentia finitur, ibi quid relinquit de uenia? Quasi diceret nihil. Item post pauca; penitens, inquit, semper doleat, & de dolore gaudeat. Insuper non semper doluisse doleat. Hæc ille. Item idem in eodem li. c. 19. ad propositum, loquitur dicens. Continuè dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis uirtus, penitere enim est poenam tenere, ut semper homo puniat in se uiscendo, quod commisit peccando. Hæc ille. Secundò idem propositum probatur auctoritate Hugonis de Sancto Victore, dicentis, quòd Deus absoluens hominem à culpa, & poena eterna ligat eum uinculo perpetuo detestationis peccati. Tertiò idem probatur ex dictis sacre scripturæ, nam Dominus per organum Hierem. Thren. secundo, uidetur admonere peccatorem ad continuam cordis contritionem, dicens. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem, & noctem, non des requies tibi, neque taceat pupilla oculi tui. Ecce quò sanctus propheta, pariter & sacri doctores aperte insinuat, quòd contritio de peccato debet esse continua. Hoc idem etiam tenet B. Th. 4. sen. dist. 17. q. 2. art. 4.

Pro ampliori tamen intellectu huius materie, notandum quòd non est necesse penitentem continuè dolere de peccato commisso actu. Aliàs dormiendo, siue de Deo cogitando, aut circa aliquam debitam, & uirtuosam materiam mente semper non uersando peccaret. Neque et est possibile per statum istum semper continuare, aut intellectu, aut uoluntate continuè intendere, sed per varias distractiones, & occasiones, necesse est ipsum frequenter interrumpi, & discontinuari. Neque et sufficit tantum per habitum dolere, ita, scilicet, quòd talis dolor aliquid quando non exeat in actum, sed sic de peccato debet penitens continuè dolere habitu, quòd debet habere hanc dispositionem in mente, quòd quoties menti occurrerit peccatum commissum, non acceptet illud, nec approbet, sed secundum rationem de illo doleat. Non acceptare enim, nes

appro-

approbare peccatum, quoties memorię occurrit, est de necessitate, sed de illo tunc dolere est tantum consilij secundum Dominum Petrum de Palu. in sepe allegata distinct. 4. Richardus tamen de Media Villa, in 4. distinct. 14. quest. 9. dicit, quod quoties penitens recolat de mortali, alias a se commissio, tenetur de illo actu dolere, & conteri. Quod ut dicit de Palu. est ualde durum. Insuper etiam, inquit, uidetur falsum, quia preceptum affirmatiuum non obligat ad semper. Vnde quamuis penitens semper, siue recolat, siue nō, teneatur non complacere sibi in peccato, non tamen tenetur actu odire peccatum, sicut non tenetur actu diligere Deum, quoties de illo cogitat. Alias nullus posset cogitare de Deo speculatiue, quin peccaret mortaliter, eō quod nō potest diligere Deum, nisi cogitet de eo. Practica. Potest ergo dici, quod quoties penitens recolat se peccasse, debet actu dolere de debito congruitatis, & nō de debito necessitatis. Et sic patet, quid sit sentiendum in hac materia. Patet insuper, quomodo contritio pertinet ad quantitatem continuam, & quomodo non.

Secundo cōtritio pertinet ad quantitatem discretam. Hoc est dicere, quod discretē est contere dūm. Ista autem discretio respicit modum ipsius contritionis.

Queritur ergo, utrum aliquis possit nimis cōteri, & dolere de peccato, quod commisit. Pro responsione notandum, quod duplex est dolor, scilicet, sensibilis, & intellectualis. Et secundum hoc ponuntur tres ueritates.

Prima ueritas. Dolor sensibilis potest esse nimis, ut patet, si quis tantum fletet peccata sua, quod ex hoc incurret cecitatem, aut etiam mortalem corporalem, & ideo quando penitens aduertit, quod ex nimio fletu peccatorum suorum imminet sibi aliquod notabile detrimentum, siue oculorum, siue uite sue corporale, debet huiusmodi dolorem sensibilem temperare, secundum rectam rationem. Non enim uult Deus, quod occidamus non scienter in eius seruitio, sed rationale debet esse obsequium nostrum, ut dicit Apostolo. Roma. 12. Dicit tamen Petrus de Palu. in 4. distinct. decima septima, questio. 1. loquens de effectu contritionis unū ualde notandum, uidelicet, quod si quis tantū dolere de peccatis suis, quod præter intentionem sequeret in eo mors, quod

Tractatus Tertius

quod hoc imputaretur ei, non quidem ad peccatum, sed ad
martyrium, sicut, inquit, de illis, qui nimio dolore contri-
tionis mortui sunt. Da exemplum de seruo, de quo non
vult Dominus eius, ut se scienter occidat in eius seruitio.
Si tamen à casu in tali seruitio moriatur, laudat eum Domi-
nus eius de strenuitate. Casus est patens de strenuo milite
succumbente in bello, Et si dicatur, quòd August. dicebat
se esse dignum oculos suos cæcate plorando. Et similiter
Ansel. orabat. di. Vtinam impinguetur uiscera animæ mee
ut medullæ corporis mei exercent. Respondet B. Th. in 4.
dist. 17. c. 2. art. 3. ad hæc duo. Et primo de Augu. dicit, quòd
quamuis iudicaret se dignum amissione oculorum exteriorum
propter peccata sua, eo, scilicet, quòd quilibet pecca-
tor non solum dignus est pœna æterna, uerum etiã qua-
cunque temporali, aut corporali, ac etiam morte, nõ tamẽ
uolebat sibi oculos cæcare. Secundo de Ansel. dicit, quòd
ipse desiderabat ex pinguedine deuotionis medullas corpo-
ris suis excicari, non quidem, quantum ad humorẽ natura-
lem, sed quantum ad desideria, & concupiscentias corpora-
les. Et sic patet, quòd non licet alicui ex certa scientia, tan-
tum flere corporaliter, siue sensibilibiter peccata sua, quòd
sequatur notabile detrimentũ corporis sui. Et idẽ iudiciũ,
est de ieiunio, peregrinatione, carnis maceratione, & alijs
afflictionibus corporalibus. Dicit tamen de Pal. quòd præ-
nitens debet plus oprare lachrymas, & dolorem sensitiuũ
pro peccatis suis desendis, quàm pro quocunque tempo-
rali damno.

Secunda ueritas. Dolor intellectualis, & qui se tenet ex
parte uoluntatis, aut rationis, qui nihil aliud est, quàm di-
splicentia peccati, pro quãto est offensa Dei, huiusmodi do-
lor non potest esse nimius. Maxime cum sit de maximo ma-
lo, scilicet de peccato commisso, & de maximo bono offen-
so, quòd est Deus adde & maximo bono amisso, quòd est gra-
tia Dei in presenti, & gloria in futuro. Debet ergo peni-
tens plus dolere secundum rationem de eo, quòd peccauit,
quàm de quocunque incouenienti, siue corporali, siue tem-
porali, sibi superueniente. Dicit tamen de Pal. ubi su-
pra, quòd non debet homo se tentare super his. Nec simili-
ter confessor debet tentare poenitentem ad sumendum ex-
peri-

perimentum, si uere doleat se peccasse fortè dicendo in hęc modũ. Nũquid potius uellet, si brachia uestra fuisse fracta, uel amiffisse ambos oculos, aut mortem incurrisse corporalem, siue etiam amiffisse omnem substantiam uestram temporalem, usque ad camisiam, & sic de alijs incommodis, quam Deum mortaliter offendisse. Nõ enim expedit facere tales interrogationes in confessione. Nec similiter prædicatores debent in suis sermonibus tendere laqueos tentationis simplicibus, ut puta, dicendo, quod pius debet homo uelle excoriari, aut in ignem ardentissimum projici, siue malè gladijs interimi, & huiusmodi, quæ sensus horret, quã Deum offendisse, aut in futurum offendere debere, quamuis enim hæc omnia uera sint nihilominus, quia simplices ista sensibilia, maximè horrèt, & propter hoc posset esse periculum, quòd si responderent ita ore, tamen aliter sentirent in corde, & consequens mentirentur. Ideo non expedit illis facere tales interrogaciones, aut talia palã prædicare. Cuius tamen contrarium faciunt nonnulli prædicatores, qui per talia uerba, adeo terrent timoratas conscientias, siue timidias personas, quòd ex hac occasione multi uersi sunt in desperationem, dicentes se esse damnatos. Alij amens facti sunt. Alij se ipsos interemerunt, & huiusmodi. Sufficit ergo requirere a confitente, si pœnitet. Quod si dolor eius insufficiens sit, an uel let libenter maiorem dolorem habere. Item, an sic displiceat, quòd non potest tantum dolere, quantum merito deberet. Quod si dicat sic, tunc hoc sufficit ad faciendum eum saltem attritum, & tunc uirtute superuenientis absolutio- nis sacramentalis, eius attritio fiet cõtritio. Nam talis poterit dicere illud psal. Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. Poterit etiam talis orare Dominum, & dicere illud Mar. 9. Adiuua Domine incredulitatem, seu imperfectionem meam. Dicit tamen B. Tho. circa hanc materiam quolibeto. 1. q. 5. art. 5. quòd pœnitens debet magis uelle pœnitentiam, quamcunque pœnam in generali, quam uelle peccare mortaliter. Adde etiam, quam uelle peccare uenialiter. Nõ tamen teneatur descendere ad hanc, uel illam in particulari. Et patet de secunda ueritate.

Tertia ueritas. Homo debet magis dolere de grauior peccato, quam de minus graui, pro quanto illud magis dis-

Tractatus Tertius

splicet Deo, quam minus graue. Et ideo cum dicitur, quod dolor de peccato est maximus, non debet intelligi respectu alterius peccati, de quo fortè debet esse maior dolor. Non autè potest dari maius maximo. Sed debet intelligi respectu mali naturæ. uel p̄nc̄ ad hunc sensum, quod est magis dolendum de unoquoque mortali, quantumcunque paruū sit respectu aliorum, quam de infirmitate, seu morte, aut si militer de perditione bonorum temporalium, & huiusmodi. Notandum tamen circa hoc B. Tho. in 4. dist. 17. q. ar. 3. q̄ de cōtritione possumus loq̄ dupliciter. Primo mō sc̄dm q̄ sigillatim singulis peccatis respondet. Et sic quantum ad dolorē superioris affectus, siue qui est sc̄dm rationē, requiritur, q̄ de maiori peccato quis magis doleat, eō q̄ ratio doloris est maior in uno, quam in alio, s. offensa Dei. Alio mō potest accipi contritio, sc̄dm q̄ est simul de omnib. peccatis, sicut in actu iustificationis. Et sic quamuis sit vnus solus actus, qui est displicētia omnium peccatorum, manet tamen distinctio peccatorum in ipso. Et sic etiā habitualiter talis contritio est magis de uno peccato, quā de alio. Hoc etiam uult lex diuina, quæ dicit Deut. 25. Secundum mensuram peccati, erit, & plagarum modus: Per plagarum aut̄ modum in proposito non solum intelligitur dolor sensitiuus, uerum et iam dolor intellectus, qui debet esse maior, uel minor secundum mensuram peccatorum, id est, secūdu q̄ unum est grauius altero. Et si arguatur de Paulo in cuius laudem dicit Hier. q̄ plāgebat minima peccata, sicut magna, respondet B. Tho. ubi supra, di. q̄ Hier. non laudat Paulum de hoc, q̄ de omnibus peccatis equaliter doleret, sed q̄a de paruis peccatis uñ dolebat, ac si fuisset magna. Vel q̄a de talibus tantum dolebat, quantum alij homines dolere solēt de magnis peccatis suis. Nihilominus, si ipse maiora habuisset magis de illis doluisset, Ex prædictis ergo uerbis, reprobāt negligētia, & torpor penitentiū, qui paruū dolent de magnis, aut etiam maximis peccatis suis, ubi tamē Paulus maxime dolebat de paruis, & quotidianis peccatis suis. Et sic etiam illius exemplo adhuc hodie facere solent uiri spirituales, & qui querunt lucrifacere animas suas. Patet ergo ad queritum, & similiter, quomodo contritio pertinet ad quantitatem discretam.

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA-
mento qualitatis. Cap. IIII.

ONFITEOR tibi domine Pater Coeli, & terra
quia peccavi nimis, Ideo mea culpa.] Mat. II.

Postquam in precedenti capitulo ostensum
est, quomodo contritio pertinet ad praedi-
camentum quantitatis, nunc superest ostē-
dere, quomodo pertineat ad praedicamētū quātitatē. Pro
quo notādum, q̄ qualitas est, secundum quā quales esse dī-
cimus. Congruē ergo cōtritio ad qualitatis praedicamētū
pertinet, quia secundum eam dicimur quales, i filij Dei, &
prius dicebamur filij diaboli. Item iusti, qui prius peccato-
res, & iniusti. Item electi, qui prius reprobī. Item Dei ami-
ci, qui prius inimici. Et de multis alijs bonis qualitātibus,
sive qualificationibus. De ista ergo tam bona qualitate cō-
tritionis notabimus tres pulchras conditiones, quae sunt.

Facilitas, Utilitas

Firmitas.

Prima igitur conditio cōtritionis dicitur facilitas. Nam
facile per eam peccator euadit mortem aeternā, recuperat
gratiam perditam, & tamen assequitur uitā aeternam. Haec
autem tria possumus ostendere esse facillima tribus simili-
tudinibus, seu exemplis.

Primum exemplum est de illo, qui capitur in actuali fur-
to, uel homicidio, qui propter rei euentiam, statim con-
prehensus adiudicatur suspendio, & de facto ducitur ad pa-
tibilum. Contingit autem, quod per eandem uiam uenit
rex ad ciuitatem, unde ille exijt. Quem uidens ligatum
intra quadrigam interrogat eum benignē, dicens. Amice,
quō duceris. Iste autem respondet dicens. Domine pro-
pter meum forefactum, nunc ducor ad patibilum. Ad
quem rex. Certē amice doleo super te. Quod si uolue-
ris mihi credere, & facere, quod dicam tibi, iudubiē libe-
rabo te, cui ille respondet dicens. Domine paratus sum fa-
cere omnia, quae iusseritis, dummodo liberetis me ab hoc
periculo mortis. Ad quem rex, hoc est, quod facies. Do-
leas, quod dixeris ad patibilum, & liberato te. Nunc in-

terrogo

terrogo nos omnes. Nonne talis in illo casu potest facilitate euadere laqueum mortis. Certe valde cecus est, qui aliter iudicat. talis etiam esset valde miser, & fatuus, si non doleret de malo commisso ad euadendum tantum periculum.

Ad propositum quilibet in peccato mortali existens capitur a Deo in fore acto manifesto, eo quod peccatum eius est manifestum Deo Angelis, & demonibus, per In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. Quid enim potest esse apertius fore factum, quam illud, quod est coram iudice factum. Sic est autem in proposito de illo iudice supremo. de quo scribitur ad Heb. 4. Omnia nuda sunt, & aperta oculis eius. Quod bene considerans ps. dicebat ad dominum. Seruaui mandata tua, & testimonia tua, quia omnes uerba mee in conspectu tuo. Insuper ipsum fore factum est notum Angelis, & demonibus, qui sunt inter nos. Peccator ergo non potest rationabiliter negare factum, ex quo est iudicatus, Angelis, & demonibus notum. Et ideo iuste adiudicatur morti aeternae, & suspendio patibuli infernalis, quia ut dicit Apo. Rom. 9. Stipendia peccati mors. id est patibulum inferni. Item Ezech. 18. Anima, quae peccauerit, ipsa morietur. figura Hester. 7 ubi legitur, quod Rex Assuerus, iussit Amam suspendi in patibulo. Ecce, quomodo iam lata est sententia mortis aeternae contra peccatorem. Damnatur autem excutoni in mortis articulo, nihilominus peccator iam habet finem in collo suo, ita, ut merito dicere possit illud ps. Funes peccatorum circumplexi sunt me. Item Prouer. 5. Iniquitates suae captiuit impium, & funes peccatorum suorum, &c. Similiter de hoc loquens Au. li. 8. confessionum. de seipso dicebat. Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea uoluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi cathenam fecerat, & me constrinxerat. Sed profecto, sicut latro, qui ducitur ad patibulum bendatis oculis, uel facie retrouersa, nescit, quando est prope, uel longe, sic etiam est de peccatore currente celeriter ad patibulum inferni. Quod cernens in leuissimus Rex regum, & dominus dominantium Iesus Christus clamat ad eum, dicens. Amice doleas, quod traheris ad patibulum inferni, ubi mille millia, decies centena millia demonum te expectant, ut ille te seipsum condant. Quod si uelis inde dolere, profecto liberabo te

tante

tanto periculo. Et hoc est, quod promittit dominus peccatori, Ezech. 18. dicens. Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, uita uiuet, & non morietur. O infinita erga peccatorem Dei pietas O immensa Dei bonitas. O abyssus misericordiae Dei, qui non uult mortem peccatoris, ut clarè ostensum est per præcedens exemplum, sed magis, ut conuertatur ad eum per ueram cordis contritionem, & uiuat uita gratiae in praesenti, & gloriae in futuro.

Secundum exemplum, per quod ostenditur, quod per contritionem recuperat peccator gratiam perditam de diuere mercatore habente pecuniam multam. Quo scienter transeunte uiam periculosa adfuit latrones eum spoliates, plagis impositis abeunt, eum semiuivum re inquentes, ut legitur; parabolice Luc. 5. de quodam homine descendente ab Hierusalem in Hierico, postmodum autem illac transit rex quærens ab eo, cur sic vulneratus fuerit. Cui respondens, ait. Domine mi rex. Certè ad me superuenerunt quidam latrunculi, qui me totaliter spoliauerunt. insuper, & me vulnerauerunt, ut uidetis, Sed ut uerum fatear, hoc totum processit ex fatuitate mea. Sciebam, enim, quod in hoc nemore communiter latitant latrones, quod penè infiniti boni mercatores fuerunt hic spoliati. Ego autem de hoc non curans uolui solus transire. Ad quem rex misericordia motus. Amice compatior tibi. Sed ecce, quid facies. Doléas, quod per tuam stultitiam perdidisti omnia bona tua, & ampliora tibi dabo, & eris ditior, quam prius eras. His suppositis nonne facile esset tali mercatori dolere, ut iterum diues fiat. Certè ipse esset ualde miser, & fatuus, nisi in tali casu doleret.

Ad propositum. Homo, priusquam peccet, est multum diues in bonis gratiae, & uirtutum, quia ut dicit Aug. ser. 1. dominicæ octauæ post Trinitatem, omnis bonus fidelis est diues. Pauper forte in cella, sed diues in conscientia. Itè Ber. de aduentu Domini, sermo. 4. uerè, inquit, diuitiæ non opes sunt, sed uirtutes, quas secum conscientia portat, ut in perpetuum diues fiat, dicitur Apóstolo. Gloria nostra hæc est testimonium conscientiae nostrae. Hæc ille. Talis ergo homo diues incidit in latrones, quando incidit in peccata mortalia, simul etiam incidit in manus demonum, qui auferunt omnia bona sua, iuxta illud Thren. 2. Manum suam misit

hostis ad omnia desiderabilia eius, idest, peccatores. Hoc autem qualiter fiat, possumus inductiue sic ostendere de seipsum peccatis mortalibus.

Primus igitur latro spolians miserum peccatorē est superbia, quæ aufert ab eo ensē, ocreas, & calcaria. Primus quidem ensē timoris diuinæ iustitiæ, siue diuinę sententię, quæ potest dici gladius ex utraque parte acutus. Psal. Nisi conuersi fueritis, gladium suum uorauit, &c. Secundus aufert ocreas mortificationis carnis, ita ut de talibus possit dici illud Psal. Non est timor Dei ante oculos eorū, scilicet, superborum, quia præsumptio eorum aufert iustum timorem. Tertio aufert calcaria timoris mortis temporalis, cruciationis infernalis, & afflictionis purgatorij, quæ tria tanquam calcaria incitans hominem ad bene operandū, quæ ut habetur. Prouer. 15. Per timorem domini declinationis à malo, sicut timore suspendij declinat malefactor a furto. Iste autem latro uulnerat in oculis cordis, ut homo nō uideat, nec attendat imperfectiōem, & miseriam suam Psal. Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulāt, superbie, superbi.

Secundus latro est auaritia, quæ furatur bursam, & totam pecuniam. Nam postquam auaritiā semel inuaserit cor hominis, diuitis, iā ille nō habet plus pecuniā in sua potestate, tanquam dominus eius, sed potius e conuerso ipsa pecunia captiuat eum, tanquam seruum suum, quia, ut dicit Seneca de uerborum copia. Pecunia, si ut scias, ancilla est, si nescias, domina. Iste latro uulnerat in manibus, ita, ut homo eas nequeat extendere ad pauperes. Et hoc bene præfiguratum est per illum hominem, de quo legitur Matt. 12. quod habebat manum aridam.

Tertius latro est ira. Et iste latro aufert chammum, & frenum patientiæ in aduersis. Item aufert cellam pacis, & concordie. Sicut enim equus chamo, & freno regitur, & compescitur, neruat in præcipitium, sic homo refrenatur, & cohibetur à motu iræ, & furoris per uirtutem patientiæ. Lu. 11. In patientia uestra possidebitis animas uestras. Iste latro uulnerat in auribus, ita, ut nō possit homo iracundus audire uerba correctionis, & doctrinę salutaris. Nec certe mirum, ut dicit Augu. ad fratres in here. serm. 9. quod ubi ira

regnauerit, ibi omnino princeps diabolus erit, nec inde ali-
quid boni exire peccati.

Quartus latro est gula. Et iste latro aufert ab homine
cingulum, siue corrigiam sobrietatis, per quam deberet su-
perfluitatem cibi, ac potus restringere. Iste autem latro vul-
nerat in uisceribus, & intestinis, quasi illas partes gladio
suo perforando, quia uiscera gulosi uidentur, quasi perfora-
ta, eo quod semper uult ibi cibum, & potum reponere, & ta-
men nunquam repletur. Propter quod tales saepe grauatur
multis infirmitatibus, quia, ut habetur Eccl. 37. in multis
escis erit infirmitas.

Quintus latro est inuidia, Et iste latro spoliat hominem
interiorem uestibus uirtutum, & signanter furatur chari-
tatem, quae uestis est nuptialis, & gloriosa, cui debet coro-
na gloriae. Hanc autem uestem charitatis auferens inuidia
consequenter aufert ceteras uirtutes. Quo facto merito
poterit conqueri miser peccator, & dicere illud Iob. 19. Spo-
liauit me gloria mea, abtulit coronam de capite meo. Hoc
enim facit inuidia auferendo charitatem de corde humano.
nam inuidia tristatur de bono alterius, de quo charitas gau-
det. Et e conuerso. Gaudet de malo alterius, de quo cha-
ritas tristatur, quia, ut dicit Augustinus. Homil. 20. Inuidia ni-
hil aliud est, quam odium felicitatis alienae, unde bono cru-
ciatur alieno. De infirmitate enim illius, cui quis inuidet,
ipse sanatur, & de sanitate infirmatur. Iste autem latro vulne-
rat in naribus, eo quod inuidus non potest sustinere, neque
sentire bonam famam proximi sui. Et ideo in hoc est similis
buffoni, qui non potest sustinere odorem uinetae florentis.
Item iste latro uulnerat in ore, & in lingua, ut non possit in-
uidus bonum de alio, cui inuidet, dicere, sed semper ma-
lum. Propter quod de inuidis potest dici illud psalm. Quo-
rum os maledictione, & amaritudine plenum est. Item
uulnerat in gutture, quia dulcia sunt amara, & amara
dulcia. Esai. quinto. Veh, qui dicitis bonum malum, &
malum bonum, ponentes amarum in dulce, & dulce in a-
marum.

Sextus latro est accidia, siue pigritia. Et iste latro, tan-
quam pessimus trahit, & prosternit hominem ad terram,
ita crudeliter, quod non potest inde surgere ad aliquod bo-

Tractatus Tertius

num faciendum. Insuper iste latro aufert ab homine equum suum, id est, bonum uelum corporis sui, ita ut non possit se iuuare de corpore suo propter tepiditatem, & pigritiam. Insuper vulnerat eum in tibijs, & pedibus, ita ut non possit exire de lacu miseriam, & de luto fecis. In cuius figura legitur, 2. Re. 9. q. a Miphiboseth filius Ionathæ debilis erat pedibus, Septimus latro est luxuria. Et iste latro aufert illud totum, quod remanet de omnibus bonis pauperis peccatoris. Cui enim miser peccator per alia peccata sit spoliatus omnibus uelamentis suis, ita ut non remaneant sibi, nisi femoralia, se brachæ continentiam, & castitas, iste pessimus latro priuat eum continentiam, & uirginitate sua, quæ tam preciosa est, ut dicatur Eccl. 26. q. non est condigna ponderatio continentis animæ. Ille autem latro vulnerat hominem in genitalibus, & lumbis, adeo quod uiri lubrici uidentur habere ignem infernalem, in illis membris propter continuum ardorem libidinis. Ecce ergo quo miser peccator incidens in insidias latronum peccatorum spoliatur omnibus bonis, & miser ex omni parte efficitur. Et hoc est, quod scribitur Prou. 14. Miseros facit pulos peccatum. Item Apo. 3. Tu dicis, quia diues sum, quod locupletatus, & nullius egeo, & nescis, quia miserus, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Est enim peccator pauper, pauperior, pauperrimus. Pauper quidem, quia amisit bonam naturam, & fortunam, & si non de facto, saltim de iure, ita ut non sit dignus pane, quo uescitur, Pauperior uero, quia amisit bonam gratiam. Pauperrimus, quia amisit ius percipiendi bonam gloriam. Et sic taliter depauperatus, & bonis omnibus spoliatus, atque vulneratus semiuuus relinquitur, quod ulterius non uiuit, nisi quo ad corpus. Tunc autem obiurat illi rex, scilicet Deus, quando facit ipsum de talibus aduertere, & dicit ei. Amice doleas, quod sic miserabiliter perdidisti cunctam substantiam tuam, & ego promitto tibi, quod omnia tibi restituiam. Et hoc est, quod legitur in figura de filio prodigo, quod cum rediret, mox pater dixit seruis suis. Citò profer te stolam primam, & induite illum, &c. Luc. 15. Patet ergo quomodo homo per contritionem recuperat gratiam per culpam perditam.

Tertium exemplum per quod ostenditur, qualiter homo per contritionem tandem consequitur uitam eternam est

de clerico, qui diu seruiuit alicui magno praelato, uel etiã summo pontifici. Dominus autem eius habebat in pröptu pingue beneficiũ, q̄ paratus erat illi dare. Sed in mala hora dictus clericus grauius deliquit apud dominum suum. Quo non obstante tandem misertus illius Dominus eius uenit ad eum, dicens illi. Amice tu scis, quã grauius me offendisti, nihilominus, si uelles facere uoluntatẽ meã, pax esset inter me, & te, & pingue beneficium indubiẽ tibi cõferam. Voluntas autem mea non est, ut grauius puniaris, siue, ut des mihi magnam pecuniam, aut mihi conferas aliquam commoditatem, sed tantum, ut doleas de eo, q̄ me offendisti. Nonne in tali casu ille seruus esset multũ fatuus nisi grauius doleret de offensa in magistrum suum commissa, & ueniam quæreret. Certẽ ille non esset bene sensatus, qui aliter indicaret.

Ad propositum homo seruiens Deo, tanquã summo Põntifici, expectat ab eo magnum beneficium. I. præbendã gloriã, de qua Heb. 9. Christus assistens pontifex futurorũ bonorum. Iste autem summus pontifex grauius offenditur p̄ quodlibet mortale peccatum, q̄a super omnia odit ipsum. Nec certẽ aliquid aliud sibi displicet præter ipsũ peccatũ. Nã cetera diligit. Iuxta illud Sap. 1. Diligis omnia, quę sũt, & nihil odisti eorũ, quę fecisti domine. Diabolũ enim diligenter Deus diligeret, & Paradisum illi daret, nisi peccatum suum obstaret. Et econuerso Deus non habet tam bonum amicũ in cœlo, quem non haberet odio, & quem cõtissimẽ inde non expellere, si peccatum haberet. Qui ergo mortaliter peccat, quantumcunq; fuerit Dei amicus, nihilominus incurrit magnum eius odium. Et nisi recõciliet indubiẽ amittet salarium totũ, seu præmiũ, quod pro prioris seruitio Deo facto mernerat, atque priuaretur perpetua societate Dei, & sanctorum eius. Iuxta illud Esa. 59. Iniquitates uestrę diuiserunt inter uos, & Deum uestrum. Quã attendens pater ille misericordiarum monet frequẽter peccatorẽ de sua salute, & q̄ doleat de peccato suo, p̄ q̄ priuatur tãto gaudio. Quã ubi facere uoluerit, indefectibiliter dabit illi præbendam perpetuam in ecclesia triũphãte cũ Angelis, & ceteris beatis. Et hoc est, qđ ait Christus Mat. 3. Penitentiam, inquit, agite, appropinquabit regnũ cœlorũ.

Tractatus Tertius

Nunquid ergo miser peccator est fatuus, si non doleat de peccatis suis, maxime cum sit sibi tam facile. Attēto etiā quod conterendo euadit mortem æternam, recuperat gratiam perditam, & tandem consequenter gloriā æternam.

Secunda conditio contritionis dicitur utilitas. Valde enim utile est conteri, & dolere de peccato. Et istud quamuis sufficienter pateat ex dictis, nihilominus adhuc possumus idem persuadere ostendēdo, alias utilitates ipsius contritionis.

Prima dicitur ablutionis. Sola enim cordis contritione, cum proposito confitendi conscientia humana, quæ prius erat cloaca diaboli, efficitur munda, adeo quod tunc delectet Deum in ea habitare per gratiam, iuxta illud Prouer. 8. Delitiæ meę esse cū filiis hominū. Et de ista ablutione potest intelligi illud Zacha. 13. Erit fons patēs domui Dauid in absolutionē peccatoris. domus Dauid est ecclesia militans, in qua est fons patens, per quem intelligit sacramentum pœnitentię, cuius contritio est prima pars, quæ ordinat ad ablutionē peccatoris. Quod bene considerans Dauid, postquam commiserat adulterium, & homicidium, dicebat. Laudabo per singulas noctes lectum meū, id est, conscientiam, quam ipse lauat aquis contritionis, ut munda fieret. In cuius etiā figuram legitur 4. Reg. 5. quod postquam Naaman leprosus lauit se in Iordane, plene mundatus est. Ad idem etiam facit exemplum sequens.

Legitur enim de quodā uiro qui de magnis diuitijs uenit ad maximam paupertatem, sicut mulus accidere solet. Hic ergo in desperationē positus cepit uagari per nemo. Et ecce apparuit illi dēmo, dicens, quod si ueliet ei seruire & hominū faceret redderet eum diuitissimū. Cūque ille statim cōsensisset, & manum suam inter manus diaboli ad cōfirmādum fœdus posuisset, mox nigrefacta est, quasi carbo, nec aliqua ablutione poterat lauari. Quod ille cernens cepit abhorre facinus, quod perpetrauerat. Sicque cum lacrymis ad confessionem uenit. Qua plene facta subito manus eius dealbata est, ut prius. Per quā intellexit peccatū suum esse remissum. Ecce quomodo contritio cū cōfessione mundat animam à peccato.

Secunda utilitas contritionis dicitur decorationis. Ipsa

enim notabiliter decorant animam prius per peccatū miserabiliter, & horribiliter deturpatam. De qua quidem deturpatione scribitur Thren. 4. Denigrata est super carbones facies eorum, scilicet peccatorum. Vnde dicat Ansel. in suis meditationibus, quod anima si in peccato fuerit, nigrior coruo erit, sed quā mirabiliter contritio decoret animam, sic deturpatam, sequens exemplum aperte demonstrat.

Legitur enim in uitis patrum de quodam sancto sacerdote, qui cum in pascate deberet suos parochianos communicare, rogauit dominum, ut illi ostenderet, qui essent in bono statu, & qui non. Et mox uidit quosdam habentes facies nigerrimas, alios facies igneas, alios facies resplendentes, & claras sicut sol. Cui apparens Angelus, dixit, quod facies nigrae erant facies luxuriosorum, & qui intendebant, post Pascha redire ad immunditiam suam, facies autem igneae erant facies iracundorum, & qui cum rancore accedebant ad altare. Facies uero clarae erant facies contritorum, & compunctorum. Ecce quomodo contritio decorat animam.

Tertia utilitas contritionis dicitur purgationis, siue remissionis. Nam purgat, & remittit omnem culpam mortalem, & quandoque totam pœnam. Primum patet per illud Ezechiel. decimo septimo. In quacūque hora ingemuerit, &c. Hoc autem probat Ambrosius lib. de Helia; & ieiunio. capitulo undecimo per similitudinē de potu amaro, qui interdum datur aegris, etiam paruulis ad purgandum indigestum cibum, ita dicens. Solent amara etiam ipsis plus prodesse corporibus. Sicut enim cum intimis uisceribus uermes ex cibi indigestione nascuntur, & extingui nequeunt, cum amarior potus infundatur, aut medicamentorum uis inolefcit alperior, quorum odore moriuntur, ita profundum animae ingressa contritionis uirtus culpam latente interficit. Hec ille Ecce quō contritio delet culpam. Similiter, & quandoque totam pœnam, sicut sequens declarat exemplum.

Legitur enim in uitis patrum, de quodam sancto patre habente sororē meretricem in proxima ciuitate, hanc igitur semel uisitans, dixit illi. Soror mea charissima parce

Tractatus tertius

anime tue, quoniam multi propter te pereunt. Heu quomodo poteris ferre illa amarissima, & durissima, atque perpetua inferni tormenta. Hæc igitur, & his similia illa audiens, contremiscens dixit. Heu me frater. Nunquid adhuc saluari possum, at ille. Sic soror charissima, si tamen me sequi in desertum uolueris. Quod illa libèter fecit, mutato tamè prius habitu. Ingressa ergo desertum locum post fratrem suum, statim deposuit calceos, ut sic pedes eius à lapidibus vulnerarentur. Post aliquot igitur dies Sanctus Pater, qui, & frater requisit eam, quam mortuam inuenit, & uestigia pedum suorum sanguine plena. Cumque dictus pater hoc fratribus retulisset, & illi de salute eius contenderent, tandem orationem fuderunt ad Dominum rogantes, & deprecantes, ut dignaretur reuelare statum eius. Et ecce nocte sequenti reuelatum est uni eorum eam esse saluam, propter uehementem eius contritionem. Ecce, quod uehemens contritio delet totam pœnam. Sed prohdolor pauci pœnitentes habent talem uehementem contritionem, sed utinam haberent oēs, quotquot peccauerunt, saltem dolorem illum, qui meret ei contritio, & sic remissius culpæ. Patet ergo de secunda conditione contritionis, quæ dicitur utilitas.

Tertia conditio bonæ, & ueræ contritionis dicitur firmitas. Debet enim conterens de peccatis suis firmiter proponere cum Dei adiutorio, non offendere Deum in posterum, nec recidiuare in peccatum, quantum humana fragilitas patitur, sed omnino abstinere à peccato, quia ut dicit Gregorius hom. 34. Pœnitentiam agere est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic illa deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat. Hæc ille. Ille ergo non habet firmam contritionem, immo nullam habet, qui adhuc proponit ulcisci de inimicis suis. Similiter, qui adhuc tenet concubinam in camera. Item nec ille, qui non restituit usuras, sed magis continue exercet eas, & huiusmodi. Nec certè Deus tali ficto contrito remittit offensam, pro quo rogat, sicut clarè possumus perpendere tali exemplo. Si enim aliquis offendisset regem illi grauem iniuriam irrogando, & postmodum ad eum ueniret, & diceret, Domine fateor dixisse de uobis tale uerbum, rogo indulgeatis mihi. Hoc tamen scitote, quod inde non
dol eo,

doleo, nec me pœnitet ita non fuisse locutum, quin immo in-
tendo in talibus iniurijs perseverare. Nunquid rex deberet
tali rrisori indulgere offensam. Certe constat, q̄ non ita,
nec in proposito indulget Deus homini ueniam querētis, &
in peccato perseverare proponenti. Necesse est ergo omnē
uā ē pœnitentem, & de commissis peccatis dolentem, firmū
ter proponere a peccatis in futurum abstinere. Et sic pa-
tent tres pulchre conditiones, & proprietates qualitatis
contritionis.

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA-
mento relationis. C. p. V.

CONFITEOR tibi Domine Pater caeli, & terra,
quia peccavi nimis. Ideo mea culpa. [Mat. 11.]

Postquam in praecedenti cap. ostensum est,
quomodo contritio pertinet in praedicamen-
to qualitatis, simulque habitum est de tribus
proprietatibus huius qualitatis; hic conse-
quenter ostendendum est, quomodo eadem contritio perti-
neat ad praedicamentum, ad aliquid, siue relationis. Est ergo
notandum, q̄ merito contritio dicitur ad aliquid, quia om-
nis verē conterens de peccatis suis debet habere respectum
ad tria, u. delicta,

Ad Deum, quem offendit.

Ad culpam, quam commisit,

Ad pœnam, quam incurrit.

Primo quidem ad Deum, quem offendit. Et hic respectus
tangitur in d. s. t. i. o. n. e. i. p. s. u. s. c. o. n. t. r. i. t. i. o. n. i. s. p. r. i. u. s. p. o. s. i. t. a, ubi
dictum est, q̄ contritio est dolor pro peccatis uoluntarie as-
sumptus propter Deum. Et hunc respectum coram oculis
suis habebat psalmus, cum aiebat. Exitus aquarum dedu-
kerunt oculi mei. Ecce contritio. Quia non custodie-
runt legem tuam. Ecce contritionis respectus, rectus, &
uerus.

Est autem notandum, q̄ uerus contritus, seu penitens cō-
uertens se ad Deum inuenit in eo tria magna bona, quae de-
bent in eo generare magnā fiduciam de Dei pietate, & pec-
catorum suorum remissibilitate. Inuenit ergo in eo.

Gratiam expectatricem,
Vocem reuocatricem,
Benignitatem reuocatricem.

Primò igitur homo peccator per contritionem ad Deum se conuertens inuenit in eo gratiam expectatricem. Esa. 30. Expectat Deus, ut misereatur uestri, ideo exaltabitur parens uobis. Et notanter dicit Propheta. Exaltabitur parens uobis, quia sicut homo exaltatur in corde suo, postquam aliquod egregium, & ualde magnum opus fecit, ita & Deus quodammodo exaltatur in remittendo peccata, tanquam magnum quid fecisset. Nec quidem immeritò, quia tale opus est maius, quam creasse cœlum, & terram, secundum Augustinum. Expectat ergo Deus peccatorem per diem, per hebdomadâ, per mensem, per annos, & multos annos, dicens illud Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, sed, &c. Non sic autem expectauit Dei gratia angelum peccantem, sed subito eum eiecit de cœlo, & præcipitauit in abyssum inferni. Luc. 10. Videbâ sathanam, quasi fulgur de cœlo cadentem, sic, & hodie posset Deus facere de rigore iustitiæ, de quolibet peccatè mortaliter. Hoc autem non facit, sed expectat eum ad penitentiam. Propter quod pauperes peccatores meritò possunt dicere illud Thren. 4. Misericordiæ Domini, quòd non sumus consumpti, Ipse enim expectat, ut misereatur nostri, nolens aliquem perire, sed omnes ad penitentiam reuerti, ut habetur 2. Petr. 2. Quinimmo quasi inuitè damnat misericors peccatores, dicens illud Esa. 1. Heu consolabor super hostibus meis, & uindicare de inimicis meis. Expectat ergo Deus peccatores ad gratiam, & penitentiam, & ideo uel illis, si tantam expectationem neglexerint. Vnde Augustinus ad fratres in heremo. sermo 67. Item in tractatu de Vanitate sæculi. Nolite, inquit, negligere fratres, quod uos pius Deus peccantes sublineat, quia quanto diutius expectat, ut emendetis, tantò grauius damnabit, si neglexeritis. Hæc ille.

Secundò peccator per contritionem ad Deum se conuertens inuenit in eo uocem reuocatricem, de qua Apoc. 3. ubi Dominus loquens animæ peccatrici, ait. Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuerte ad me, & ego suscipiâ te. Præterea Dei filius homo factus, non cessauit, quâ diu in

hoc

Hoc modo predicauit, reuocare pauperes peccatores ad penitentiam, dicens illud Matth. 9. Non ueni uocare iustos, sed peccatores, hoc patuit in effectu in Mattheo, quem de Tholoneo uocauit. Lucę 5. & Matthę. nono. Si aliquis pauper grauer offendisset Regem, & Rex primò eum uocaret, & rogaret eum de pace, & ostenderet ei magnum signum benignitatis, atque tunc maiori fiducia pauper ueniret ad eum. Sic in proposito.

Circa quod notandum, quòd Dominus reuocat peccatores ad penitentiam tribus modis, uidelicet,

- Per interiore inspirationem,
- Per exteriorem prædicationem,
- Per beneficiorum multiplicationem.

Primò igitur per interiore inspirationem, & hoc quasi submissa uoce bonù propositum inspirando. Da exemplum de fideli amico, qui primò uocat amicum suum delinquentem in secreto, corrigendo eum inter se, & ipsum solum, priusquam ipsum corā alijs publicè reprehendat. Sed quia aliqui faciunt ipsi Deo sic eos uocanti interius, quasi surdam autem, ideo.

Secundò uocat eos apertè per exteriorem prædicationem, dicens eis illud. Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego, &c. Et de hoc clamore loquitur deuotus Ber. dicens. Clamat caro, ego inficiam, clamat mundus, ego deficiam, clamat diabolus, ego decipiam, & interficiam, clamat Christus, ego reficiam. Vide tu homo, què se qui uelis. Sed pauci homines uolunt sequi Christum ad istam secundam uocationem, ideo.

Tertiò uocat eos per beneficiorum multiplicationem, & largitionem, quæ illis impartitur in dies etiam abundanter. Da exemplum de muliere, quæ spargendo grana uocat suos pullos. Et de ista Dei triplici uocatione potest intelligi illud Cant. 6. Reuertere, reuertere Sunamitis, id est, anima peccatrix, reuertere. Vbi notà, quomodo sponsus reuocat ad se sponsam suam ter dicendo reuertere. Sed pro dolor ipse conqueritur de obstinatione hominum, dicens illud Prouer. 1. Vocauit, & renuistis, extendi manus meas, multa beneficia abundanter largiendo, & non fuit, qui aspiceret, licet, ad me dantem beneficia, gratias pro illis agendo.

Et no-

Tractatus Tertius

Et nota, q̄ non dicit. Non fuit, qui acciperet, sed non fuit, qui asperceret. Omnes enim sunt satis parati recipere beneficia Dei, sed pauci uolunt illi regnari de talibus. Quinimo multi inde deteriores efficiuntur s̄m illud Deut. 32. In crassatus est dilectus, & recalcitrauit. Ecel. 29. Pasceat, & potabit ingratos, & adhuc audiet amara ab eis.

Tertio peccator ad Deum se conuertens, post cordis contritionem inuenit in eo benignitatem susceptricem. Iohel. 2. Couertimini ad dñm Deum uestrum, quia benignus, & misericors est, patiens, & multe misericordie, & prestabilis super malitia populi sui. Est enim Deus misericors peccata remittendo, patiens ad penitentiam expectando, & multe misericordie non solum semel, sed saepius indulgendo, & prestabilis super malitia peccatorum benignè recipiendo. Ideo dicit Gre. in quadam collecta, de Deo, q̄ ei est proprium misereri semper, & parcere. Itē probatur Dei benignitas multis exemplis, ut patet de Dauid, de Nabuchodonosor, de Petro de Paulo, de Magdalena, de Zacheo, de Chananea, de muliere in adulterio deprehensa, de bono latrone, de Mattheo, & de alijs pœnè infinitis, qui post grauiā peccata ad Deum redeuntēs, benigne ab eo recepti sunt, & magis honorati, quā prius. Et ideo ista consideratio diuinæ benignitatis in suscipiendō corde contritos, deberet merito ualde eleuare spem nostrā ad Dominum, postquam mortaliter eū offendimus. Vnde Ber. super Cān. Omnino propter mansuetudinem, quæ de te prædicatur. O bonæ Iesu curremus post te, audientes, quod nō spernis peccatorem, non abhorruisti peccatricem. Non enim horruisti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem Magdalenam, non Chananeam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in thesaurio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem Apostolum, neque crucifixores tuos. In odore ergo unguentorum tuorum curremus. Hæc ille.

Exemplum ad hoc legitur satis autenticum, quod narratur in uita beati Basilij, de quodam Senatore Romano habente filiam pulcherrimam, quam posuit in quodam monasterio uirginum, ut consecrata Deo seruaret ibidem omnibus diebus uitæ suæ. Quam cum quidā iuuenis adamaess,

& ad eam accedere non auderet promisit culpam malefico
 massam auri, si faceret, quòd ipsa saltè ei cõsentiret, ut spõ-
 sa eius fieret. Hic ergo maleficus duxit dictum iuuenem ad
 dzmonem, ad cuius petitionem abnegauit fidem, & bap-
 tismum, Christũ, & sanctos, & dedit se principi dzmonum fa-
 ciendo ei homagium, datis illi super hoc litteras proprio
 sanguine scriptas. Post hæc igitur dictus diabolus, tan-
 tum tentauit dictam puellam in amorem illius iuuenis, vt
 adamarer, quòd morte amarissima se occideret, nisi pater
 suus illum iuuenem ei in uirum dare faceret. Pater ergo
 tandem illi annuit. Cum ergo ei copulata matrimonio fuisset,
 & uidisset, quòd ille Missam non audiret, nisi raro,
 & hoc tantum usque ad per omnia presolationis, ipsa conque-
 sta est de hoc Beato Basilio episcopo. Qui aduocans iuue-
 nem, tantum hortatus est eum, ut nudam ueritatem illi pa-
 tetaceret, & continuo mirabiliter flens, & penitens, abrenũ
 ciavit diabolo, & omnibus pompis eius in manibus sancti
 episcopi pro pœnitentia, & absolutione super tanto crimi-
 ne. Impressit itaque in fronte eius signum sanctæ crucis re-
 cludens eum per tres dies in quodam loco sacro. Post hæc
 uisitauit eum quærens de statu suo. Cui ille respõdit, quòd
 dzmones per tres dies apparuerant ei frementes, & com-
 minantes, atque improperantes ei fidem fractam, & dicen-
 tes ei. Tu spontè uenisti ad nos, & non nos ad te. Tunc
 Beatus Basilius confortans eum, & iterum signo crucis in
 eius fronte impresso, ciboque dato inclusit eum iterum per
 aliquot dies. Quibus transactis iterum Beatus Basilius eũ
 uisitauit, & interrogauit, ut prius. Cui ille respondit, quòd
 dzmones longius stantes comminati fuerant illi, non ta-
 men uidebat eos, ut prius. Rursus episcopus per alios 40.
 dies iniunxit ei pœnitentiam. Quibus expiratis iterum
 uisitauit eum uenerabilis episcopus, & interrogauit, ut
 prius. Cui ille respondit, quòd bene illi fuerat, & quòd ui-
 derat in somnis, quasi ipsum suis rationibus protegentem.
 Tunc Beatus Basilius duxit eum ad ecclesiam, sed damo-
 nes nicebantur eum rapere de manu sua. Nec tamen hoc
 potuerunt facere impediens precibus uiri Dei, de quo
 etiam conquerebantur in aere clamantes uolentiam sibi
 factam. Tunc beatus Basilius iniunxit iuueni certas ora-
 ones.

Tractatus Tertius

Wones. Quo orante, & Beato Basilio demones ad iurante compullus est demon per aera chirographum deferre, & ipsum inter manus episcop. reddere. Quo recepto ipsum dedit dicto iuueni. quod mox recognouit ueraciter esse suum. His peractis uir Dei Basilius dictum iuuenem ecclesie reddidit, & ei sanctam communionem porrexit, & uxori restituit, ex hac itaque historia manifeste apparet, quod peccator ad Deum per cordis contritionem redire uolens inuenit in ipso benignitatem susceptricem. Et sic patet, quomodo uerus contritus debet habere respectum ad Deum quem offendit.

Secundo principaliter omnis uere contritus, & dolens de peccatis debet habere respectum ad culpam, quam commisit. Quam si diligenter respiciet, tria mala inueniet in ea, propter quae merito debet eam odire. Ista mala sunt.

Damnositas,

Anxietas,

Cecitas,

Primo igitur uerus poenitens, & debite respiciens culpam, quam commisit, inueniet in ea magnam damnositatem, & hoc respectu trium differentiarum temporis, uidelicet, respectu praeteriti, praesentis, & futuri. Primo quidem respectu praeteriti, quia per culpam mortalem mortificata sunt omnia bona praecedentia. Nam sicut mors corporalis mortificat omnia membra corporis, ita mors spiritualis mortificat omnia praecedentia merita. Et hoc est, quod dicitur Ezech. 18. si iustus auerterit se a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, &c. omnes iustitiae suae, quas fecerat non recordabuntur, id est, non ultra ad meritum, aut praemium imputabuntur. Ecce damnium, quod affert culpa respectu praeteriti. Secundo affert damnium respectu praesentis, Nam turbat rationem, pungit conscientiam, grauat animam, De primo in psalm. Turbati sunt, & moti sunt, supple, peccatores, sicut ebrius. De secundo psalm. Non est pax oculibus meis a facie peccatorum meorum. De tertio Job. 7. Factus sum mihi metipsum grauis. Cur non tollis peccatum meum. Item in psal. Iniquitates meae supergressae sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt super me.

Tertio culpa damnium affert respectu futuri, eo quod

prostat

privat hominem salute perpetua. psalm. Longè à peccatoribus salus. Ecce ergo triplex damnium, quod inueniet uerus pœnitens in culpa, quam commisit, si diligenter eam respiciat.

Secundò uerus pœnitens debite respiciet culpam, quã commisit, inueniet in ea anxietatem, & tristitiam. Vnde August. lib. 1. confessionum. Iussisti domine, & ita est, ut pena tibi sit omnis inordinatus animus, & ut dicit Ambro. in libro de Noè, & arca. c. 1. Nihil est, quod maioris doloris sit, quàm culpę reatus.

Tertiò pœnitens culpam respiciens, inueniet in ea magnam cęcitatem. Culpa enim in se cęca est, & cęcos reddit homines. Sapien. 2. Excęcauit eos malitia eorũ. Itẽ in psalmo. Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulat. Et bene dicit Neque intellexerunt, supple, suam cęcitatem, quia hoc malo laborant peccatores, quòd non intelligunt suum defectum, siue errorem. Et in hoc sunt similes uxori Senecę, de qua ipse idem refert epist. l. ad Lucillum scribens in hunc modum. Harpastes uxor mea factua subito uidere desijt. Incredibilem rem. Lucille tibi narro, sed ueram. Nescit enim se esse cęcam. Pedagogam, suum rogat, ut mingraret, dicēs domum tenebrosam esse. Hoc autem, quod in illa ridemus multis accidit, nemo enim se auarum intelligit, cupidum, nemo ambitiosum. Sed dicimus. Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Romę uiuere potest, non ego sumptuosus sum, sed urbs nostra magnas exigit impensas, Non est meum uitium, quòd ego iracundus sum, sed hoc adolescentia facit. Difficiliter ergo ad sanitatem peruenimus quia nos egrotare nescimus. Hęc ille. Patet ergo de tribus malis, quę uerus pœnitens, & corde contritus facile potest inuenire in culpa. Et ideo eam summè debet odire.

Tertiò principaliter omnis uerè contritus de peccatis, debet habere respectum ad pœnam, quã peccando incurrit, uidelicet, ad pœnam æternam. De qua debet in se uidere, & considerare tria, scilicet, illa acerbissima, longissima, horribilissima. Et de istis tribus simul loquitur Christus, Matth. 25. prædicens sententiam illam, &

Tractatus Tertius

ultimum arrestum, quod daturus est in die iudicij contra reprobos in hunc modum. Ite maledicti in ignem, ecce poena acerbitas. Aeternum, ecce poena prolixitas. Qui paratus est diabolo, & angelis eius, ecce poena, & societatis horribilitas. Propter quod uere contritus orat dominum cum Aug. dicens. Hic ure, hic seca, ut in eternum parcas. Patet ergo, quomodo contritio est in praedicatione ad aliquid, siue relationis, & quomodo importat triplicem respectum. Verbum quod primus respectus, & secundus sunt respectus secundum esse, seu principales, tertius autem, qui respicit poenam: est tantum respectus secundum dici, & minus principalis.

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICATIONE actionis. Cap. VI.

CONFITEOR tibi domine Pater Caeli, & terra quia peccavi nimis, Ideo mea culpa.] Mat. II.

Postquam in precedenti capitulo ostensum est, quomodo contritio pertinet ad praedicationem relationis. Hic consequenter ostendendum est, quomodo pertineat ad praedicationem actionis.

Pro quo notandum, quod ipsa contritio operatur tres gloriosos effectus. Nam ipsa,

Extergit uitium peccati,

Extinguit incendium inferni,

Perducit ad gaudia caeli.

Primo igitur extergit uitium, & sordes peccati. Nam sicut forte lixiuium expellit sordes uestium linearum, & fortis confricatio rubiginem aufert a ferro, quae gladio, & mare omnia putrida abijcit, sic contritio extergit, & expellit omne uitium. Propter quod Thren. 2. dicitur de uero poenitente. Magna uelut mare contritio tua. Ac si diceret, quod sicut mare repellit corpora mortua a se, & projicit illa ad littus, ita etiam contritio expellit ab humano corde esse peccatum. In cuius rei signum cum Psal. dixisset. Confitebor aduersus me iniustitiam meam domino, quod fit in contritione, in qua quis confitetur iniustitiam suam domino, mor-
subiungit. Et tu remisisti impietatem peccati mei. De hoc
etiam

etiam extat exemplū de Petro, de quo dicit Calixtus Papa, & recitat in decre. dist. l. poneret, quod lachryma amarissima Petri lauit, & deleuit peccatum negationis illius. Ecce quomodo cōtritio extergit uitum peccati, dūmodo confessio non contemnatur, ut habetur, de pen. dist. i. menfuram. Quod si alia partes penitentię contemnatur, ipsa contritio circa remissionem peccati, nihil operatur, ut notatur, ubi supra, cap. de resuscit. Sed heu multi sunt, qui de facili fundunt abundantissimas lachrymas pro dominis mundialibus, pro mortuis amicis corporalibus, aut pro uarijs languoribus, qui tamen durissimi sunt ad plorandum grauissima peccata sua, & periculum eternę dānationis. Vnde de talibus, qui habent dolorem de pen. s, quas patiuntur, & non de culpis, quę per eos in dies perpetrantur, potest intelligi illud Eccl. 5. Oppressiones, fames, flagella, & contritiones super iniquos creata sunt.

Secundo contritio extinguit incendium Inferni. Vnde Prosper in sententijs, & similiter recitatur de pen. dist. i. si cut lachryme, quę ex uera contritione fluunt, æterni ignis incendia extinguunt. Magna ergo, & admirabilis est actio cōtritionis, maxime cum illum ignem infernalem, quem tota aqua maris, pariter, & omnium fluuiorum, atque fontium extinguere nequaquam potest minima lachryma ex corde cōtrito fluens ipsū totaliter extinguit. Debet tamen talis lachryma esse amara, quia homo peccauit cōtra illum, qui ipsum creauit, amarior, quia illum offēdit, qui eū redemit, amarissima, quia cōtra patrem suum peccauit, qui eū quotidie pascit, & potat corporaliter uitę necessaria illis tribuendo. Item spiritualiter corpus, & sanguinē suū in sacramentum Altaris illi tribuendo. Et nota, quod contritio, dicitur extinguere ignem inferni, pro quanto uirtute illius Deus commutat pœnā in temporalem. Quinimmo, ubi ipsa contritio est multum uehemens tunc remittit omnē pœnā. Et hoc est, quod ait Chryl. homi. 7. in peccatis inquit, & doleamus, & tristemur, peccati magnitudinē, id est, pœnam, peccato debitā minuimus, & quod erat magnū, reddimus paruum, sepe uerò, & funditus ipsum totū delemus. Hęc ille. Da exemplum de gutta aquę proiecta in fornacē ignis, quę statim resoluitur, & totaliter consumitur.

Tractatus Tertius

Tertio, contritio perducit ad gaudia celi, & hoc uoluit innuere Christus in illis uerbis Matth. 5. Beati, qui lugēt, quoniam ipsi cōsolabuntur. Videtur itaque ipse Christus loqui ipsis pēnitentibus, & peccata sua fletibus, dicens illud Luc. 9. Beati, qui nunc fletis, idest, qui in præsenti de, cōmissis peccatis doletis, quia ridebitis, supple, in cœlo. Item Iohan. 16. Plorabitis, & flebitis uos, supple, ueri pēnitentes mundus autem gaudebit, idest, homines mundani. Vos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Ecce quomodo contritio perducit ad regnum cœlorum. Hoc idem etiam uoluit innuere psalm. cum ait. Qui seminant in lachrymis, supple, contritionis, & doloris de peccatis, in exultatione metent, scilicet, gaudium in præsenti, & æternum in futuro. Esa. 61. Dabo, inquit dominus, coronā pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris. Sequitur in ps. Euntes ibant, & flebāt. Hoc etiam refertur ad contritos corde de peccatis, qui debent continuē proficere magis, ac magis de peccatis pēnitentibus dolendo, dicente scriptura Eccle. 5. de propitiato peccatorum noli esse sine metu, quasi diceret. O pauper peccator, quantumcunque dolēas de peccatis tuis, tamen sepe timere debes, ne plenē sunt tibi dimissa. Prouer. 28. Beatus homo, qui semper est pavidus. Ecce, quomodo ueri pēnitentes debent, eundo flere, idest, in fletu, & gemitu, & plāctu de peccatis nō solum perseverare, uerum etiam, proficere, mittentes semina sua, idest, bona, Venientes autē, supple, ad generale iudicium, ueniēt a mortuis resurgendo cū exultatione, eō quod euaserunt periculum æternæ damnationis & perueniunt ad portum æternæ salutis portantes manipulos suos, idest fructus seminum suorum, siue bonorum operum, quæ in præsenti gesserunt, & signanter dolendo de peccatis suis. Paret ergo, quid operatur uera cordis contritio. Valde ergo miseri, & fatui sunt, qui negligunt de peccatis suis cogitare. Et sic de prædicamento actionis.

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA-
mento passionis. Cap. VII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cœli & terra.
quia peccavi nimis. *idea mea culpa.* [Matt. II.

Postquã in precedenti cap. ostẽium est, &
probatum, quomodo contritio est in prædi-
camento actionis demõstrandũ, hic cõsequẽ-
ter idẽ est, de prædicamento passionis. Qui
enim ueraciter dolet, & conteritur de peccatis suis patit̃
in anima, et am quandoque in corpore, & hoc ex redundã-
tia doloris, qui est in anima, adeo, ut aliqui effundãt abun-
dantes lachrymas pro peccatis suis. Ecce passio. Ad cuius
evidentiam, de aqua huiusmodi lachrymarum tria uide-
buntur, quę sunt.

Conditionis.
Congruitatis,
Petitionis.

Primò igitur uidendum est de cõditionibus prædictę a-
quę, quę sunt quatuor. Debet enim huiusmodi aqua la-
chrymarum ad hoc, quòd profit, & lauet animã à maculis
peccatorum, esse.

Calida, Munda,
Amara, Viua.

Primò quidem calida. Non enim qualiscunque aqua
mundat sordes corporales, sed tantum aqua illa, quę est
calida. Sic neque qualescunque lachrymę, neque qualescunque
dolor de peccatis dei et peccata, quę sunt immunditia
animę, sed tantum ille dolor, qui est accensus igne diuini
amoris. Cum ergo quis dolet se peccasse propter Deũ, &
summę diligit, tunc uerè conteritur. Talem autem aquam
calidam fudit Magdalena ad pedes Christi. De qua lo-
quens Gregor. Homil. 33. ait. Discite, quo dolore ardeat,
quę flere inter epulas non erubescit. Nam quia semetipsã
grauiter erubescibat intus, nihil esse credidit, quòd uere-
cundaretur foris. Sed profectò aliqui fundunt aquã frigidã
pro peccatis suis, & ideo tales, nõ mundant à uis delictis.
hi ergo sũt, q timore solũ p̃nẽ dolẽt de peccatis suis, & nõ

Guil. P. ep. super Conũt.

R r auo-

Tractatus Tertius

amore iustitiæ, & tales sunt similes illis, qui ducuntur ad suspen-
dium, qui dolent se commisisse casum, propter quæ
oporteat eos sic turpiter mori, nec tamen plene dolent de
offensa in se. De lachrymis ergo talium potest intelligi
illud psal. In diluuiò aquarum multarum ad eam, scilicet,
Deum non approximabunt. Tales etiam, quodammodo assi-
milantur demonibus, & damnatis omnibus, qui dolent de
peccatis suis, non quidem propter Deum offensum, sed
propter cruciatum, & tormentum, iuxta illud Sapient. 5.
Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gemen-
tes. Sicut ergo talis dolor, qui est propter pœnas non pro-
dest damnatis, ita neque dolor uiuētium peccatorum, qui
non est propter Deum, illis prodest, saltem ad remissionem
culpæ, & ad meritum uitæ æternæ. Quale igitur remedium
certe optimum, scilicet, ponere aquam lachrymarum, su-
per igne diuini amoris, ita, scilicet, quod peccator princi-
paliter doleat de peccato propter Deum summè dilectum.
Et qui sic calefecerit lachrymas suas, indubie cū illis laua-
bit immunditiam sui cordis.

Secundò aqua lachrymarum debet esse munda, iuxta il-
lud Domini uerbum ad pœnitentes Ezech. 35. Effundam, in
quit, super uos aquam mundam, & mundabimini ab omni
bus inquinamentis uestris. Non enim qualiscunque aqua
mundat sordes uestium, sed solum munda, quia immunda
aqua magis maculat uestes, quàm ante. Sic solli aqua mū-
da oculorum mentis, mundat, & purgat, ab immunditia
peccatorum. Tunc autem talis aqua lachrymarum est
munda, cum quis pleno corde dolet de peccatis propo-
nens in futurum ad ea nō redire interueniente Dei gratia,
& adiutorio. Econtrario autem, illa aqua lachrymarum
est immunda, cum quis flendo præterita peccata, immi-
set propositum redeundi ad uomitum, uel non uitandis
occasionibus peccatorum. Fletus ergo talium est aqua tur-
bida, non mundans, sed magis coinquinans. Vnde Isido.
de summo bono, libro secundo, capitulo 13. Comparat il-
los, qui desunt commissa peccata, nec tamen abstinēt à
committendis, illi, qui lauat laterem crudum. Quem quan-
to magis lauerit, tanto amplius lutum facit. Dicit etiam
diem, ubi supra. ca. 16 Et similiter recitatur in decr. de pœ-
dist. 1.

dist. 3. irrisor. quòd ille irrisor est, & non penitens, qui adhuc agit, quod penitent. Nec uideatur Deum poscere subditus, sed subsanare superbus. Canis reuersus ad uomitum est penitens ad peccatum. Multi enim indefinenter lachrymas fundunt, & peccare non desinunt. Et post pauca. Eiaias de peccatoribus dicit. Lauamini, mundi estote, lauatur. & mundus est, qui & praterita plangit, & flenda iterum non admittit. Lauatur, & non est mundus, qui plangit, quæ gessit, nec deserit, sed post lachrymas, quæ fleuerat, repetit. Hec tibi. Item. c. sequenti, quod incipit. Inanis dicit Aug. Inanis est penitentia, quam sequens culpa coinquinat. Nihil profunt lamenta, si replicantur peccata. Patet ergo, quòd aqua contritionis debet esse munda.

Tertio prædicta aqua debet esse amara, In cuius rei testimonium Ezechias, postquam superbiuit de uictoria sibi à Domino data de Senacherib, postmodum conuertit faciem suam ad parietem, & flens dixit ad Dominum Esa. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime mee. Notandum tamen, quòd duplex est amaritudo, sicut, & duplex genus lachrymarum. Est enim quædam amaritudo proueniens ex dictamine rectæ rationis, cum deliberatione detestando peccatum. Et hæc est uirtus imperans dolorem. Verbi gratia, Aliquis magnus peccator dicat, quòd magnum malum, & magna ingratitude est offendere patrem cælestem benefactorem præcipuum, & qui ei nunquam nocuit, sed semper benefecit, & ideo dolet, secundum illud Hier. 2. Scito, & uide, quam amarum est te dereliquisse Dominum Deum tuum. Alia est amaritudo sensus, quæ frequenter sequitur ex prima. Maxime, si non sit indispositio complexionis, uel aliunde. Prima igitur amaritudo semper requiritur ad ueram contritionem. Non autem secunda, eò quòd illa non est in nostra potestate. Alias fleremus, quando uellemus. Nam aliquando est meritorium uelle flere, & non posse, quæ flentibus abundare. Et ideo cuidam conquerenti, & non posset flere peccata sua, fuit consultum à confessore suo, quòd doleat, quòd non poterat flere. Sed queritur circa hoc, utrum mulier, quæ habuit filium de adulterio teneatur, uelle ipsam nunquam habuisse. Respondet, quòd circa hoc facièda

Tractatus Tertius

est separatio filij a peccato, qua facta diligit filium, & odiat peccatum.

Nota circa hanc historiam de illa muliere, quæ ex adulterio concepit, & genuit tres filios, qui euaserunt in maximos uiros. Primus dictus est Petrus Lombardus, qui edidit quatuor lib. senten. Secundus Petrus Comestor, qui edidit historiam scolasticam. Tertius Gratianus, qui edidit decretum. Prædicta ergo mulier ad extrema ueniens, considerans quantum bonum prouenisset ecclesie, ex medio filiorum suorum non poterat dolere de peccato suo. Ad quam confessor suus ait. Saltem doleas de eo, quod non potes dolere. Quod illa fecit, & sic euasit damnationem æternam, ut post obitum, suum eidem confessori apparens, & gratias agens de salubri eius consilio narrauit. Patet ergo, quomodo contritio debet esse amara.

Quarto, aqua contritionis, & lachrymarum pro peccatis debet esse uiua. Et de hoc potest intelligi illud uerbum Christi ad mulierem Samaritanam. Iohannis quarto. Si, inquit, scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo bibere, & dedisset tibi aquam uitam. Sed quare aqua contritionis uocatur uiua. Responso. Hoc per similitudinem dictum est. Nam sicut aqua illa dicitur uiua, quæ semper fluit, & currit, ita, & hac ratione aqua contritionis dicitur uiua, eo quod debet iugiter scaturire. Hanc autem aquam instanter petebat Hier. 9. cap. cum dicebat. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum. Tunc ergo quis habet istam aquam uiuam, si quoties recordatur peccatorum præteritorum, dolet illa commississe, & si esset possibile, uellet illa nunquam commississe, quod si essent adhuc committenda, pro nulla re mundi uellet illa committere. Et præter hoc habet firmum propositum in futurum omnino sibi cauere ab omni malo, quantum patitur humana fragilitas, interueniente gratia Dei. O quam fidelis igitur illa anima est, cui datur habere talem aquam calidam, mundam, amaram, & uiuam.

Sed forsitan dices. Certè libenter haberem talem aquam, tam utilem, & tam necessariam, sed nescio modum habendi eam. Quid igitur facere debeo pro illa obtinenda, & reperienda. Responso. Wade ad pedes benedicti Crucifixi, &

ibi considera diligenter, & mente reuolue, quanta passus est pro te, & quam pronus est ad te recipiendum ad misericordiam. Nam, ut dicit Bernar. Nullum cor tā durum est, quod non emolitur, si passio domini ad memoriam reuocetur. Benè ergo nos admonet scriptura. Esa. 12. dicens, Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Vbi per fontes Saluatoris intelliguntur riuuli fluentis sanguinis de latere, & manibus, & pedibus Christi. Tuuc ergo peccator haurit aquas contritionis, & lachrymarum de fontibus Saluatoris, quando contèplatur corde deuoto ipsam Christi passionem. Item meditate, quantum præmiũ paratum sit in cœlo plorantibus, & flentibus peccata sua, & similiter quanta supplicia obstinatis referuentur in inferno.

Quod ubi feceris, erit certè cor tuum durius adamante, si non scindatur, & emolliatur ad contritionem. Et breuiter quicumque bono corde perit à domino prædictam aquam, inenitabiliter obtinebit eam, sicut sequens declarat exemplum.

Legitur enim, quòd cum quidam confiteretur cuidam discreto confessori multa graui peccata, eique persuaderet dictus confessor, ut ploraret, ille respondit non posse hoc facere, quamuis libenter hoc faceret. Ad eum sacerdos, pete, inquit, lachrymas à domino, & indubiè illas dabit tibi. Cum itaque aliquanto tempore illas postulasset, aduocauit notarios publicos, dicens: Facite mihi instrumentum, quòd petiui, & peto lachrymas à domino pro peccatis meis, & ille non dat mihi eas. Et omnes hic presentes sunt testes huius. Cumque illi notarij manum misissent ad conficiendum sibi chartulam, seu instrumentum, pauper peccator cœpit adeò abundanter flere, & singultus, atque suspiria emittere, quòd inter huiusmodi lachrymas ultimũ spiritum exhalauit. Et sic saluus factus est, ut pie creditur. Si quis ergo dicat non posse flere peccata sua, recurrat ad Christum, quæ est petra secundum sententiam Apostoli, & percutat eum uirga lingue sue misericordiam, & lachrymas implorando, & indefectibiliter huiusmodi petra dabit aquas. In etius figura legitur Iosue 15. quòd Othoniel persuasit uxori sue Axæ, ut apud patrem conqueretur possessionem habere arcensem, & per c

Tractatus Tertius

sequens sterilem. Et ideo tandem pro irrigatione dictæ hæreditatis. Caleph pater eius dedit, sibi irriguum superius, & inferius. Ad propositum Axa significat animam peccatricem, quæ habet conscientiam sterilem, & aridam, & ideo pro summo remedio consulendum est sibi, ut petat à patre suo cœlesti aquam lachrymarum. Quod ubi fecerit, incontinenti dabit ei irriguum superius, & inferius. Hoc est dicere, quòd faciet eam flere de amissione cœlestium bonorum, & de incurfione, siue obligatione suppliciorum infernalium, Ecce irriguum inferius. Sicque ab utraque parte, scilicet, in superiori, & inferiori cœli, & inferni deducuntur lachrymæ, irrigantes conscientiam peccatricis animæ, ut sic possit producere fructum pœnitentiæ, & contritionis ueræ, uel dic, quòd irriguum superius est dolor de peccato, secundum partem intellectiuam. Irriguum uerò inferius est dolor de eodem peccato, secundum partem sensitiuam. Et quia uterque dolor, seu irriguum est speciale Dei donum, ideo ab eo petendum est, & hoc totum ad irrigandum conscientiam peccatricem, ut dictum est. Et sic patet, &c.

QUOD CONTRITIO EST IN PRAEDICATIONE quando. Cap. VIII.

CONFITEOR tibi Domine Pater cœli, & terra quia peccasti nimis. Ideo mea culpa.] Matth. II.

Postquam in precedenti capitulo ostensum est, quomodo contritio pertinet ad prædicamentum passionis, hic cõsequenter ostendendum est, qualiter pertineat ad prædicamentum quãdo. Ad cuius euidentiam queritur.

Quando conterendum est de peccatis. Respondet, quòd citò, & festinanter conterendum est de peccato, saltè ubi est notabile periculum. Potest enim ex causa differri cõfessio, similiter, & satisfactio, sed nunquam cordis contritio, & hoc propter multa.

Primo quidem propter reuerentiam, & honorem expectantis,

stantis, qui Deus est, esset enim nimium turpe, & maximè reprehensibile, si aliquis rusticus faceret, diu expectare Regè, aut Imperatorè ad ianuam suam, & maximè ubi uellet intrare domum suam ad illius utilitatè, utpotè cū magnis muneribus, & donis. Modò sic est, quod ille, qui est Rex regum, & Dominus dominantium, expectat pauperes peccatores ad penitentiam, & contritionem, uolens ad eos intrare per gratiam ad maximam eorum utilitatem, dicès illud Apoca. 3. Ego sto ad ostium, & pulso, si quis mihi aperuerit per dolorem de peccatis, intrabo per gratiam, & conabò cū illo per sacramenti altaris tempore suo susceptione. Caueat ergo peccator ne nimis differendo cõteri irã Dei contra se impacabiliter prouocet, & hoc est, quod consulit sapiens, Eccl. 5. dicens. Ne tardes conuerti ad Dñm, & ne differas de die in diè. Subitò, n. ueniet ira eius, &c. De hac etiam expectatione scribitur Esa. 13. Propterea expectat uos Deus, ut misereatur uestri.

Secundò propter incertitudinem uitæ, & tẽporis. Auia enim quamprimum uidet sagittarium disponentem arcu, & sagittam subitò euolat, nec ictum expectat. Sic est aut, qd dñs quotidie comminatur peccatoribus, nunc infirmitates inferèdo, nunc perditionem bonorum tempotaliũ immitendo, nunc mortem amicorum, parentum, & benefactorũ causando, nunc uicinos suos de medio auferendo, caueat ergo peccator, ne nimis expectãdo pœnitere, seriat cū dñs gladio iræ, & furoris sui, de quo in psal. Nisi conuersi fueritis gladium suum uibrauit, arcum suum tetèdit, & parauit illum, supple, ad sagittandum contra obstinatos, quia ergo hora mortis nostræ est nobis incerta, ideo postquã, peccauimus, quanto magis debemus nos extra periculũ eternæ damnationis ponere. Quod fit per contritionem. Ad quod etiam nos admonet Christus, Mat 24. di. Estote parati, quia qua hora nescitis filius hominis uenturus est, supple, ad iudiciũ tam generale, quod fiet in fine in seculorum, quã particulare, quòd fit in morte cuiuslibet.

Tertiò pp damnificationem mori in peccatis. Habes. n. pedem, uel manum in igne non expectat, nec cõsiliũ quit ab amico, de retrahendo huiusmodi membrũ ab igne, sic est autè, qd uòd peccatũ mortale est uelut ignis græcus,

Tractatus Tertius

deuorans, quicquid boni inuenit in anima, quam semel inuadit, iuxta illud Iob. 31. Ignis est, usque ad consumptionem deuorans, & omnia gemina eradicans, Gallicè y met tout au net. Insuper longa mora in peccato facit alia tria mala.

Primum est, quod reddit hominem ualde difficilem ad redendum ad Deum per poenitentiam, iuxta illud Hieremias. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Bardus uarietates suas, & uos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.

Secundum malum est, quod ualde faciliat ad malum propter malum habitum, qui generatur ex frequenter actibus malis.

Tertium malum est finalis obstinatio, & induratio in malo. Nam ut dicit Augustinus. ser. 1. Feriæ quartæ post tertiam Dominicam Quadragesimæ ex multitudine peccatorum desperatio nascitur, & ex desperatione obduratio generatur secundum illud prouerb. 18. Peccator cum in profundum malorum uenerit, contemnit. Et breuiter, ut dicit Seneca, ad Lucium scribens epistola. 38. desinit esse remedio locus ubi quæ uetât uitia, mores fiunt, ecce ergo, quomodo mora sua cuiuslibet est nociua, ut dicitur de regul. iur. lib. 6. Cito ergo resurgendum est à peccato, saltem per contritionem propter damnificationem, quæ incurritur ex longa mora in ipso.

Quarto cito conerendum est de peccato propter indignationem æterni Regis, & iudici. Videmus enim in curijs Principum, quod si quis offenderit principem, & cognouerit eum contra se iratum, non cessat multiplicare preces & rogare amicos, ut intercedant pro eo, quousque reconcilietur ei, & de hoc historiam habemus. 2. Reg. 14. de Iob, qui mediauit inter Dauid, & filium suum Absalon.

Primo n. nolebat eum uidere pater suus Dauid, eum quod occidisset fratrem suum Amnon. Sed tandem illi pepercit ad instantiam ipsius Ioab. Sic est autem in proposito, quod homo per peccatum prouocat iram Dei contra se, & ideo cum omni diligentia debet laborare, ut quantocius reconcilietur ei, ne forsitan iubeat eum suspendi in patibulo inferni. Fit autem huiusmodi reconciliatio inchoatiue per cordis contritionem, quod adeo grata est, ut dicat psalmista eundem

Deum.

Deum. Cor contritum, & humiliatum Deus nō despiciet. Patet ergo quattuor rationes, propter quas citō contere- dum est de peccato. Si uideat ergo quilibet peccator amo- dō ita facere.

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA-
mentou ubi. Cap. I X.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra, quia peccavi nimis: mea culpa. Matth. II. Postquā in precedenti capitulo declaratū est, quomodo contritio pertinet ad prædica- mentū quando, hic consequenter restat ostē dere, quomodo pertineat ad prædicamentum ubi. Ad hu- ius ergo euidentiā queritur.

Vbi contereendum est, Respondetur, quōd in præsentī uī ta in cælo enim non est locus doloris, aut tristitiæ, sed to- tius incunditatis, & letitiæ, in inferno autem est totum op- positum, nam nulla est ibi consolatio, aut letitia, sed me- ror, & tristitia Restat ergo, quōd iste mundus, & præsens uī ta sit præcisus locus, in quo contereendum est de peccato. In præsentī ergo contereendum est ratione

Libertatis, Acceptabilitatis,
Impedibilitatis.

Primò igitur contereendum est de peccato, in præsentī ra- tione libertatis, Nam quādiu uiuit homo, habet liberū ar- bitrium flexibile de bono ad malum, & de malo ad bonū, iuxta illud Eccl. 15. Deus ab initio cōstituit hominē, & re- liquit eum in manu consilij sui, & post pauca, Apposuit ti- bi Deus aquā, & ignē, ad quod uolueris, porrige manū tuā Ante hoīem uita, & mors, bonū, & malū, q̄ placuerit ei, da- bit illi. Non sic aut erit in alio seculo, nā liberū arbitriū in dānatis erit inflexibile ad bonū, sicut, & liberū arbitriū in beatis ad malum, quia ut dicitur Ec. 11. Si ceciderit, lignū ad Austrū, aut ad Aquilonē, in quocunque loco ceciderit, ibi erit, supple, perpetuō Et hoc intelligit de statu, in quo quilibet hō tā bonus, q̄ malus decedit. Qui qdē itatus nullo modo poterit mutari, q̄ ut dicit Gre. in suo dialo. li. 4. quā- tis hic quisque egredit, talis in iudicio præsentat. Hic est quod

Tractatus Tertius

quòd dicit Damaf. Quod inquit, in Angelis est casus, in hominibus est mors. Vbi uult dicere, quòd sicut Angeli mali sunt inflexibiles ad bonum post casum suum, ita etiam homines post mortem, secus autem in uita, Conterendum est ergo in præsenti, quandiu manet usus liberi arbitrij.

Secundò conterendū est in præsenti ratione diuinæ acceptionis, & miserationis. Deus enim ex immentia bonitate sua, & misericordia, quandiu durat uita præsens, acceptat bonum actum hominis ad meritum, & præmium, iuxta illud psal. Venit tempus miserendi eius, uenit tempus, Item Iohe. 2. Nūc dicit Dominus. Cōuertimini ad me, &c. quòd dicit. Nunc, idest, quantum durat uita præsens, quæ non est, nisi vnum nūc respectu alterius sæculi. In isto ergo nunc conuerti debent peccatores ad Deum per ueram cordis cōtritionem, iuxta illud, quod dicit psal. in persona domini. Cōuertet̄ populus meus hic, Quod ubi fecerit, dies pleni, idest, dies perpetui gaudij inuenientur in eis, scilicet, in celo. Bene ergo, & salubriter nos admonet Apo. Gal. 6. dicens. Dum tempus habemus, supple, conterendi, & conuertendi nos ad Deum, operemur bonum, scilicet, cōtritionis, & pœnitentiæ de peccatis omissis.

Tertiò debemus laborare ad conterendum in præsenti ratione impedibilitatis. Nam sicut Pharao, quantum potuit, impediuit, nec filij Israel per mare rubrum exirent de Aegypto, sicut legitur in Exo. in plurib. capitulis, ita, & diabolus, quantum potest, nititur impedire, ne Christi fideles per mare contritionis exeant de Aegypto, idest, de peccato. Ipse nempe facit circa peccatorem. sicut solet facere mater circa paruulum suum plorantem. Cum enim mater uidet paruulum suum plorantem, cum studet pacificare ostendendo ei aliquid delectabile. Ita, & diabolus ostendit pœnitenti flēti peccata sua spectacula, ludos, choreas, & similia, post Pascha, ipso diabolo procurante, ubique reuiuiscunt, & regnare iterum incipiunt, ut sic faciat eos cessare à luctu quadragesimæ pœnitentiæ.

Secundò reducit ad memoriam delectationem peccati commisi, & iam per Dei gratiam, & contritionem, atque confessionem dimissi. In cuius figura legitur Nume. vnde cimo, de filijs Israel, quòd cum abūrent manna in deser-

to, ueniebāt eis ad memoriam cucumeres, allia, & similia uilia quibus prius uescebantur in Aegypto.

Tertiō terret eos faciens eis apparere, quòd non poterunt diu tolerare pœnitentiam, quàm inceperunt. Tum quia nimis aspera, & dura. Tum quia sunt nimis delicati. Et ita ipse diabolus istis tribus medijs luadet cuilibet pœnitenti, & contrito de peccatis dicens, & illud Hierem. 21. q̄scat uox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis. Caueat ergo pœnitens, ne audiat diabolum, sed magis, ac magis suadat lachrymas cordis, & corporis p̄ cōmissis peccatis, animaduertens, quòd non est nobis datus alius locus ad conterendum, & fructuosè plorandum peccata nostra præter uitam præsentem. Ploremus ergo charissimi coram Domino, qui fecit nos, & non coram mundo, sicut hypocritę faciunt. Patet ergo, ubi conterendum est.

QVOD CONTRITIO EST IN PRÆDICATIONE
uinto situs. Cap. X.

CONFITEOR tibi domine Pater Cœli, & terra quia peccaui nimis, Ideo mea culpa.] Mat. 11.

Postquam in præcedenti capitulo ostensum est, qualiter contritio pertinet ad prædicamentum ubi sic, consequenter idem ostēdendum est de prædicamento situs.

Pro quo notandum, quòd situs secundū logicos importat, & dicit positionem partium in ordine ad iuum totum, uel in ordine ad locum. Videamus ergo quomodo ordinando partes pœnitentię inter se, siue in ordine ad ipsam pœnitentiam, quem locum teneat ipsa contritio, & perfectio inueniemus, quòd est simpliciter prima, saltem uia perfectio nis, quamuis uia generationis confessio in casu præcedat ipsam contritionem. Hoc autem patet de illo, qui attritus accedit ad confessionem, & qui contritus inde recedit, & hoc uirtute absolutionis sacramentalis, quæ de attrito facit contritum, ut dictum est in præcedentibus. Item contritio situatur inter Dei iustitiam, & misericordiam. Hoc autem patet sic. Nam cum pauper peccator respicit ex una parte Dei seueram iustitiam, quæ uult ulcisci de eo, & ex al

Tractatus Tertius

vera parte ipsius Dei ineffabilem misericordiam, prouocatur ad dolendum de suis peccatis. Ecce quomodo contritus situatur inter Dei iustitiam, & misericordiam.

Notandum est ergo, quod peccator, secundum omnem differentiam positionis habet materiam iustie conterenda, & de suis peccatis. Sunt autem sex differentie positionis, quae sunt.

Ante, Retro,
Sursum, Deorsum.
Dextram, Sinistrum.

Prima igitur differentia positionis dicitur ante, per quam designatur, quod uerus contritus debet uidere, quae ante se sunt, scilicet, futura mala, & pericula, ut illa praecaveat, ut enim dicitur Prouer. 1. Frustra iacitur rete ante oculos peccatorum. Nam pennata, id est, aues uidentes rete ante se, & ex hoc estimantes periculum captionis, declinant cito ab eo. Sic, & ueri poenitentes cum aspiciunt ante uident pericula imminencia, prouident sibi, ne capiant a diabolo. In cuius figuram legitur Nume. 17. quod cum Balaam iret ad male dicendum populum Dei, aperiens oculos, & uidens ante se Angelum stantem cum gladio euaginato ad percutiendum eum, intelligens periculum sibi imminere restitit ab itinere. Et per hoc significatur, quod si quis sit dispositus ad male agendum, debet aspicerere ante se, & tunc uidebit oculo mentis uisionem, quam faciet Deus de malis in die iudicij, dicens illis illud Mat. h. 35. Ite maledicti, &c.

Secunda differentia positionis dicitur retro. Et per hanc differentiam designatur, quod contritus debet uidere, post se, scilicet, peccata commissa ad dolendum, confitendum, & satisfaciendum. Non autem ad illa iterandum. Quia ut habetur Luc. 9. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Ille autem dicitur respicere retro, qui postquam misit manum ad aratrum, & postquam inchoauit uiam poenitentiae, quae est uia eundi in caelum, redire ad priora peccata. Non oportet ergo contritum taliter respicere retro, sed modo praedicto, ut scilicet, recogitando peccata commissa inde doleat, secundum quod praefiguratum fuit Gene. 22. in Abraham, qui leuans oculos uidit post tergum arietem haerentem cornibus ad spinas.
Quem

Quem accipiens obtulit in sacrificium pro Isaac filio suo. Sic, & uerus pœnitens debet retro aspicere, & arietē, id est, peccatum commissum per cordis contritionem Domino sacrificare, quia ut dicit psalm. Sacrificium Deo, supple, acceptissimum est spiritus contribulatus, scilicet, per contritionem.

Tertia differētia positionis dicitur sursum: Et per hanc differentiam denotatur, quòd contritus debet aspicere supra se Deum, quem irritauit. cœlum, quòd peccādo amisit, & totam curiam cœlestem, quam offendit. Vos igitur pœnitentes respicite, & leuate capita uestra, Luc. 21. & cōsiderate sursum tria prædicta, Quæ si diligenter aspexeritis, erūt uobis materia, & occasio contritionis, & doloris. Quod si dicas, Publicanum, per quem intelligitur peccator incipiens pœnitere, & ad Deum venire, noluisse oculos sursum leuare, sed tantum humiliter percutiebat pectus suam, dicens. Deus propitius esto mihi peccatori Luc. 18. Respondetur, quòd ibi est quæstio de oculis corporis, in proposito autem nostro de oculis mentis. Et hoc etiā oculos spirituales sursum leuauit Publicanus, aliàs nunquam Dei miseriam cordiam tam humiliter implorasset, neque in domū suam iustificatus descendisset.

Quarta differētia positionis dicitur deorsum, per quā denotatur, quòd contritus debet considerare inexcogitabilia supplicia, quæ apud inferos parata sunt reprobis. Esa. 51. Leuare in cœlū oculos uestros, & uidere sub terra deorsum, i. nō solū ad cœlestia, uerū etiā ad inferna reflectite oculos mentis uestre. Debet ergo uerus pœnitens esse de natura hominis lufci, qui unum oculū sursum erigit, & aliū inferius deprimat, Sed quid debent peccatores deorsum uidere. Certē multa, quæ tægūtur in illis uerbis Mat. 25. Ite maledicti, &c. Primò duram separationem. s. à cōsortio sãctorum, & electorum, quæ uocatur à doctoribus pena damni, quia ite. Secundò Dei indignationem, quia maledicti.

Tertiò pœne acerbitatē, quia in ignē. Quartò cruciatum, p. p. l. i. x. i. t. a. t. e. q. a. e. t. e. r. n. ū. Quintò tortoris imanitatem, quia paratus est diabolo. Sextò crudelē societatem, & Angelis eius. O igitur pauper peccator, si sapiēs fueris, hæc oīa oculis tuis cōsiderabis, & certē in his oībus retributionem peccatorū uidebis,

Noli

Tractatus tertius

Noli tñ desperare, sed oculum dextrū sursum seu ad Dominum, & dic ei, qm̄ tu es spes mea, quod ubi teceris scito quod altissimum posuisti reuigium tuum, quia in Deo nec accedet ad te malū, supple, culpæ in præsentī, neq; gehēnæ in futuro. Descende ergo, ò homo, in infernum uiuens diligenter mente prædicta reuoluendo, & penitentiā agendo, ne moriens illic realiter descendas æternum cruciatum sustinendo.

Quinta differentia positionis dicitur dextrum. Et per dextrum designantur præcedētia, merita per peccatum sequēs mortificata, & deperdita, saltem secundum præsentē iustitiam. De quorum amissione debet plus dolere homo, quàm de amissione omnium thesaurorū mūdi, si sui essent. Cum ergo uideamus homines mundanos, & auaros inconsolabiliter lamentari super amissione bonorum temporalium, ita ut nonnulli in desperatione ueram seipsos occidant, quātō magis dolere habet peccator de amissione gratiæ Dei, & omnium præcedentium meritorum. Propterea Aug. ad fratres in eremo. ser. 11. qui intitulatur de Lachrymis, dicit. Depone, ò homo, fletum pro terrenis, & assume lamentum pro cælestibus. Hæc ille.

Sexta differentia positionis dicitur sinistrum. Et per hanc differentiam intelliguntur demones animam peccatricem in articulo mortis rapere uolentes. Vnde de demone ueniente ad articulum mortis uiri iusti, loquens Psal. ait. Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. Insidiatur, ut rapiat pauperem. Quod si præualuerit eum rapiēdo, ecce quid faciet. In laqueo suo humiliabit eum, scilicet, ad inferna eum pertrahendo. Et tunc inclinabit se, & cadet, supple, in infernum, cum damnatus fuerit pauper. Da exemplum de falcone, qui capta auicula in aere uolitante, toto impetu prosternit eam in terram, simul cum ea cadens. Hoc igitur sinistrum debet oculo mentis uidere uerus penitens ponēs in corde suo uerba diui Martini in articulo mortis constituti, & dicentis de demone, quid hic astas cruēta bestia? quod si demon tunc apparuit tanto uiro, ualde terri debet fragilis homo ex tali expectatione. Et ideo si sapiens fuerit, faciet partem suam bonam cum Deo per ueram cordis cōtentionem. Ad quod faciendū hortatur eum Christus. Mat. 5.
dicens,

dicent. Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es cum eo in uia. Vbi per aduersarium peccatoris, designatur rigor diuinæ iustitiæ. Cum isto ergo aduersario componendum est gratosè per cordis contritionem citò, & quandiu durat præiens uita. Quia post hanc uitam tam rigidus erit huiusmodi aduersarius, quòd nullus poterit componere cū eo, sed exiget integram solutionem, usq; ad nouissimū quadrātem. Et quia nullus in peccato mortali decedens poterit se aquitare apud huiusmodi aduersarium, ideo perpetuò detinebitur in carcere inferni, ut ibidem concluditur.

Oportet igitur pauperes peccatores: hodie si uocem Domini audieritis in sermone loquentis, nolite obdurare corda uestra; citò redeatis ad cor per ueram cōtritionem, ponentes uos in medio prædictarum sex differentiarū positionis, siue, situs, sic, scilicet, quòd oculo mentis cernatis, sursum Deum contra uos propter commissā peccata ad iracūdiam prouocatum. Deorsum consideretis æterna supplicia uobis præparata, si non penitueritis; ante pensate, quòd ad mortem quotidie tēditis, & per mortem ad Dei districtum examen, & iudicium, & de iudicio ad æternum supplicium. Retro reducite ad memoriā quātum fieri potest omnia mala, quæ commisitistis à die, qua primum peccare potuistis, & dicite ad Dominum cum lamento, & dolore illud Psalm. Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. A dextris pensate, quanta bona perdidistis peccando, & quam tristes, quantum in uobis fuit, fecistis sanctos Dei Angelos. Demum à sinistris indefectibiliter intelligite infinitam dzmonum multitudinem expectantium uestrum ab hoc seculo exitum, ut rapiant pauperes animas uestras, & secum pertrahant in abyssum. Quod ubi hæc feceritis, indubiè corda uestra emollientur ad contritionem, nisi forsan iam ex toto essetis in malo obstinati, quòd Deus auertat. Patet ergo, quomodo contritio est in prædicamento situs.

Tractatus Tertius

QVOD CONTRITIO EST IN PRAEDICA- mento scriptus. Cap. IX.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra.
quia peccaui nimis, ideo mea culpa.]

Matth. II.

Postquam in precedenti cap. ostensum est quomodo contritio pertinet ad praedicamentum situs, hic consequenter restat probare, ostendere e, quomodo pertineat ad praedicamentum habitus. Pro quo notandum, secundum logicos, quod sicut habitus in rebus corporalibus est adiacentia eorum, quae circa nos sunt, sicut uestes, qua quis induitur, uel calceamentum, quo quis calceatur, ita suo modo in rebus spiritualibus habitus est iacentia uirtutum, & gratiarum, quae circumstant animas nostras. Et inter cetera contritio ualde de prope circumstat, & ornat animam penitentis.

Pro quo notandum, quod sicut aliqua circumstant corpus nostrum ad sanandum, sicut emplastra, aliqua ad tegendum, sicut uestes aliqua ad protegendum, sicut arma, aliqua ad decorandum, sicut iocalia, & preciosae uestes, ita spiritualiter contritio circumstat animam rationalem omnibus modis.

Primo quidem ad saluandum eam a periculoso morbo peccati. Vnde Ps. loquens ad Dominum de humana conscientia, quae de statu culpae disponitur ad statum gratiae, dicit sic, Commouisti terram, id est, cor terrenum. Commouisti, inquam, per gratiam praeventientem, & conturbasti eam, id est, timore concussisti per minas tuas, ut est illud Christi uerbum. Lu. 13. Nisi poenitentiam habueritis, omnes peribitis. Vnde Psal. Illuxerunt corruscationes tuae orbi terrae, per corruscationes, quae concutiunt homines, intelligunt diuinae comminationes, quibus auditis merito debet peccatores terreri, & commoueri per dolorem de peccatis, ideo sequitur. Commota est, & contremuit terra. Sequitur ubi supra. Sana contritio ues eius, id est, uulnus peccatorum, de quibus coteritur. Hoc autem rationabiliter debes facere quia commota est, scilicet, humana conscientia. Commota, inquam, per uerum dolorem de peccatis. Bene ergo rogatur Dominus, ut sanet

vet contritiones humane mentis, quia commota est, quæ ut dicit glo. interli. non est digna sanari, nisi sit commota. Ecce ergo, quomodo contritio circumstat animam peccatorem, ad sanandum eam à morbo peccati, sicut emplastrum ad sanandum corpus.

Secundo, contritio animam circumstat ad regendū peccata, ne Deus illa videat ad puniendum. Pl. Beati quorum remisse sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et hoc est, quod ait Dominus Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nō recordabor amplius, scilicet, ad puniendum æternaliter. Quinimo, ut dicit Seneca in tragedijs. Quem penitet peccasse, pene innocens est.

Tertio, contritio circumstat animam ad protegēdū eam contra astutias, & potentiā diaboli. Per peccatum enim diabolus dominatur super peccatorem, iuxta illud Io. 8. Quis facit peccatum, seruus est peccati. Et. 1. Petr. 2. A quo quis superatus est, huius seruus est. At uerò quamprimum contritio accedit ad animam, simul accedit Deus per gratiam, & recedit diabolus cum omni exercitu suo, cum omnibus peccatis ibi degentibus. Propter quod de cōsuetudine cōtrita potest dici illud Gen. 23. Quam terribilis est locus iste, terribilis, inquam, demonibus, sed Deo deestabilis, suavis, & amēnus, ideo subditur. Non est hoc calud, nisi domus Dei, in qua delectat eum habitare per gratiā, iuxta illud Prou. Delitiæ meæ esse cum filiis hominum.

Quarto cōtritio circumstat animam ad decorandū eā in conspectu Dñi, pl. Confessio, & pulchritudo in cōspectu eius, scilicet Dei, sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione eius. I. in contritione, in qua sanctificatur anima Deo, sibi et ostenditur magnificentia regis æterni, quæ tam pulchram facit animam in contritione, quæ prius erat horribilis per peccatum. Sed profectò pauci uere conteruntur, eò quod parum curant de decore animarum suarum, & multum de decore corporum suorum.

Contra quos loquens Diuus Chrysostomus in Tractatu de reparatione lapsi dicit sic. Scudeamus modis omnia ornare speciem corporis, dum colorum iucis, uel compositione et nium, uel uarietate uentium cupimus ali-

Tractatus tertius

quid conferre decori corporis. Per amplius autem debemus dare operam ad decorem animæ, quæ est capax verè pulchritudinis. Verum nos econtrario, omne tempus vitæ nostræ consumimus adornantes ancillam diuersis ornatibus, eius verò dominam animam tãquam uile mancipium incultam, sedam fordibus obstitam in omni dedecore relinquimus. De qua tamen propheta dicit præsertim, si in gratia fuerit. Concupiscet rex detorem tuam. Hæc ille. Patet ergo, quomodo contritio est in prædicamento habitus pro quanto. scilicet, circumstat animam spiritualiter, sicut, indumentum circumstat corpus corporaliter.

Notandum est ergo, quòd quemadmodum pater uestiuit, & ornauit filium suum prodigum ad eum reuertentem prout Luc. sexto, ita, & omnibus illis modis ornat, & uestit Deus peccatorem ad eum per contritionem reuertentem.

Primò nempe pater iussit stolam primam asferri, & filium suum prodigum nudum cum illa indui. Et per hoc designatur gratia Spiritus sancti, quæ restituitur omni peccatori ad Deum per contritionem redeunti, qua induitur, ut gloriosus, & ornatus appareat in conspectu domini. Et de hoc debet homo iustificatus, valde regratiari Deo, & dicere illud Esa. 41. Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me uestimentis salutis. Et notanter propheta loquitur in plurali, dicens. Induit me uestimentis salutis, aut per hoc designetur, quòd cum gratia pariter restituuntur penitenti priores virtutes, & merita, ita, vt ipse penitens possit merito dicere illud Sap. 7. venerunt mihi Deo super miserante omnia bona, scilicet, prius mortificata cum illa, videlicet, contritione, & innumerabilis honestas per manus illius, quinimmo nõ tantum ad simplum, sed etiam, quando ad duplum uestit Deus gratia, & uirtutibus hominem cõtritum, & præsertim ubi uehemens, & ædens fuit contritio, in cuius figuram legitur Iob ultimo, qd addidit Dominus omnia quæcunq; fuerant Iob duplicia. Et post pauca. Dominus benedixit nouissimis Iob magis, quam principio eius, prius enim habuerat septem milia ouium, tria millia camellorum, quinquaginta iuga bouum, & eum centas aſinas, vt patet in principio eiusdem libri. Sed

post-

postquam cessauit tempestas, valida eum persequi tandem Deo, miserante numerus camelorum eius, atque odium, & asinarum duplicatus est, ut patet in præcedenti ca. ultimo, Applicatio est facilis.

Secundo pater filij prodigi iussit famulis suis, vt darent filio suo calceamenta ad pedes. Et per hoc significantur, quod ille, qui redit ad Deum per cordia contritionem, debet habere calceamenta, ad pedes. per quæ significantur exempla sanctorum uirorum, qui præcesserunt nos relinquētes nobis exemplum, & formam bene uiuendi, vt sequamur uestigia eorum, quia ut dicit Seneca epistola. 9. opus est aliquo ad quem mores nostri se ipsos exigant. Nisi enim ad regulam praua non corriges. Et ut dicit Isid. de sum. bo. lib. 3. in fine exempla sanctorum, quibus ædificatur homo uarias faciunt consecrari uirtutes, uidelicet, humilitatis ex Christo, deuotionis ex Petro, charitatis ex Iohanne, obedientię ex Abraham, patientiæ de Isaac, tolerantię de Iacob, castimonię de Ioseph, mansuetudinis de Moyse, constantię de Iosue, benignitatis de Samuel misericordiæ de Dauid, abstinentiæ de Daniel. Sic, & cætera facta priorum, quo labore, quo moderamine, qua, ut intentione, uel compunctione gerantur, uir sanctus imitando considerat. hæc ille. Ecce quomodo debemus sumere exempla, & formam bene uiuendi à sanctis uiris, qui nos præcesserunt. Et bene desinantur talia sancta exempla uirorum, per calceamenta, quia sicut calceamenta fiunt de corio, & pelle animalium mortuorum, sic; & dicta sancta exempla nobis relicta sunt ab his, qui mortui sunt carne, sed uiuunt cum Christo, ponamus ergo charissimi huiusmodi calceamenta ad pedes affectionum nostrorum, ne lædamur in uia hac, qua ambulamus, in qua absconderunt superbi demones laqueum nobis. id est, uarias tentationes. Insuper consideremus, qualiter eorum fuerunt graues peccatores, qui tamen per penitentiam, & ueram cordis contritionem placuerunt Deo, & misericordia ab eo sunt consecuti. In quo datur nobis exemplum pœnitentiæ, & spes ueniæ.

Tertio pater filij prodigi iussit seruus suis, ut darent filio suo annulum in manu. Et per hoc designatur con-

Tractatus quartus

inuatio, & perseverantia in uera pœnitentia, & contritione. Nam sicut annulus est rotundus, ut puta, finem non habens, quia quantumcunque illum uolueris, & reuolueris, semper posterior pars succedet priori, sic etiam debet esse de uera pœnitentia, & contritione. Vnde August. libro de uera, & falsa pœnitentia. cap. 19. & similiter recitatur de pœn. distinct. 3. pœnitentia. Continue, inquit, dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis uirtus, pœnitere enim est pœnam tenere, ut semper puniat homo in se uiscendo, quod commisit peccando. Ille ergo pœnam tenes, qui semper vindicat. quod commisisse se dolet. Hæc ibi. Sed proh dolor pauci admodum habent istum annulum in manu, quia pauci suam pœnitentiam continuant usque in finem uitæ. Nam, ut dicit August. ad fratres in heremo sermone. 8. qui intitulatur de perseverantia. Multorum incipere fuit, sed perseverantium paruus est numerus. Iudas enim lugere cœpit, Saul, & Salomon, & multi alij, qui tamen male perseverauerunt. Hæc ille. Perseueremus ergo charissimi in uero dolore de peccatis, usque in finem uitæ animaduertentes iuxta promissum Saluatoris. Math. 10. quod, qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Ecce quomodo uersit, & ornat Deus omnem peccatorem ad eum per ueram cordis contritionem reuertentem ad iustarum patris filij prodigi.

QUOD CONTRITIO EST IN PRAEDICAMENTO signi.

Cap. XII.

CONSPIREOR tibi Domine Pater celi, & terra, quia peccatus nimis: Ideo mea culpa.] Math. II.

Postquam in præcedenti capitulo ostensum est, quomodo contritio pertinet ad prædicamentum habitus, hic consequenter idem ostendendum est de prædicamento signi, quod addunt nominales ultra decem prædicamenta designata à Porphyrio, pro quo notandum, quod sicut prædicamen-

mentum signi est illud, in quo non res, sed termini, & uoces, quæ sunt signa rerum reponuntur, ita etiam contritionem esse in prædicamento signi, scilicet ipsam designari, & manifestari aliquo signo exteriori.

Circa quod notandum, quòd sunt tria signa contritionis.

Primum est lachrymarum effusio. Ut enim dicit Beda, & recitatur de pœn. distinct. 2. ualida. § quærendum. per uerba, & facta notificatur alijs dispositio cordis. Cum ergo uidemus aliquem in confessione lachrymas fundere, habemus signum, quòd dolet in corde, & quòd iam incipit uiuere uita gratiæ. Da exemplum de uite, quæ iudicatur uiua, quando lachrymatur, cum putatur. Hoc tamen signum est, aliquando fallax, sicut patet in hypocritis, qui non plorant propter Dei offensam, sed ut boni æstimentur. Alij autem ueraciter lachrymantur, & in corde dolent de Dei offensam, sed hoc parum durat, quia non cauent sibi à reciduo. Cum tamen dicat anima deuota in Canti. 5. cap. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos. Unde Iúdo in gloss. ordin. super illo uerbo Esa. 1. Lauamini, mundi estote, dicit sic. Lauatur, & mundus est, qui præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur, & mundus non est, qui plangit, quod gessit, & post lachrymas, quæ fleuerat, iterum committit. Hæc ille. Talis ergo non uerè pœnitet, quia, ut dicit Ambrosius in quodam serm. Quadragesime, & recitatur de pœn. disti. 3. pœnitentia. Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Alij uerò sunt adeo mali, & in suis peccatis indurati, quòd neque cauent sibi à futuris malis, neque debent commissã peccata, & de uno quoque talium loquens Augustinus libro de uera, & falsa pœnitentia. cap. 9. q. similiter recitatur in decretis de pœn. disti. 3. sunt plures dicit sic. Serat culpabiliter se durum, qui debet damna temporis, uel mortem amici, & dolorè peccati lachrymis non ostendit. Et quia aliqui excusante se dicentes, quòd non possunt lachrymas fundere pro suis peccatis, ideo friuolam, & falsam eorum exculpationem reprobans idem Aug. ubi supra, dicit sic. Non est, ut quis excuset se non habere fontem lachrymarum, qui nunquam

Tractatus Tertius

ostendit lachrymis dolorem amorem temporalium. Hæc ille. Vnde Iuuen.

Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris.

Taliter ergo studeat peccator lachrymis amore pro commissis delictis, ut de eo merito possit dici illud psalmi. Contribulasti capita draconum, id est, septem peccata mortalia, quæ sunt capitalia in aquis, scilicet contritionis. Et sic patet de primo signo ueræ contritionis, quod est lachrymarum effusio.

Secundum signum ueræ contritionis dicitur amara confessio. Dicit enim philosophus, 1. Periher. quod uoces sunt notæ earum, quæ sunt in anima passionum. Et ideo cum uideamus aliquos confiteri cum amaritudine cordis. Habemus signum, quod interius dolent, & conuertuntur. Vnde uerus pœnitens dicit illud Iob. 10. Loquar, supple, in confessione, in amaritudine animæ meæ. Et per oppositum, qui ore confitentur, & superficialiter quasi narrantes fabulam, non uidentur interius dolere, nec per consequens multum ualent eorum confessio. Propter quod Christus merito potest de talibus dicere illud Esa. 29. & Mat. 15. Populus hic labijs me honorat. Ecce uerbosa confessio. Cor autem eorum longè est à me. Ecce contritionis defectio.

Tertium signum ueræ contritionis dicitur pœnitentiæ susceptio. Cum enim confitens hilariter, & promptè acceptat pœnitentiam sibi à confessore taxatam, ostendit interius dolere, quia, ut dicitur de pœ. dist. 3. perfecta, Perfecta pœnitentia, id est, perfectus dolor, interior cogit peccatorem omnia libèter sufferre, quæ, supple, à confessore imponunt. Quod si confessor iniungat cōfidenti restitutionem rei alienæ, seu etiam fame, quàm iniuste ab aliquo abstulit. Itè, quæ querat ueniam, & reconcilietur ille, quem offendit. Item, quod uitet societatem talis personæ, quæ illi fuit, & iterum de facili esse posset occasio ruinæ. Item, quæ possit extra concubinam suam, si quæ habet. Item, quod resignet beneficio symoniae obrento, quo ad clericum. Item, quod restituat usuras, & similia. Item autem, qui de talibus confitetur, & non uult eidem confessori obedire, apertè demonstrat, quod non ueraciter dolet in corde. Hoc autem sic probare possumus. Ille non uere pœnitet, qui non est paratus tantum facere pro animæ suæ salute, quantum pro corporis uita. Sed sic est in

proposito igitur. Minor patet sic. Si. n. medici corporis dicerent tali, quod infect biliter moreretur, nisi ieiunaret bis, autte in hebdomada, usque ad prefixum tempus, uel quod abstineret a talibus, uel talibus cibis, aut potibus, profecto illis assentiret, & iuxta eorum consilium faceret. Item si iudex diceret ei, quod nisi restituat alienum indubie suspendetur. Item, quod nisi expellat focariam omnino a se faciet eos, pariter duci infra curtum per omnes uicos ciuitatis in conspectu omnis populi, profecto ille cui talia dicerentur, caueret sibi a talibus. Sic est autem in proposito de illo, qui non uult acceptare penitentiam a confessore rationabiliter impositam. Non enim est paratus facere medietatem talium pro anima sua ne eternaliter moriatur, quod sic patet. Nam medici anime dicunt, quod nisi peccator ieiunet, & penitentiam faciat, iam nisi restituat aliena, & det elemosynam, item nisi malam societatem relinquat, nisi concubinam abijciat, & similia, quod indefectibiliter damnabit, & in patibulo inferni, tandem miserabiliter suspendetur, secundum quod comminatur Saluator, qui est iudex peccatoribus, dicens illud Luc. 13. nisi penitentiam habueritis omnes peribitis. Quibus omnibus non obstantibus, adhuc miser peccator recalcitrat, interdum acceptare modicam, & leuem penitentiam. Ex quo concluditur, quod plus diligit corpus suum, & uitam corporalem, quam animam ad uitam eternam. Et ita patet, quod talis non uere penitet, neque fructuosam agit penitentiam. Quicumque ergo uere, & perfecte penitere uult, faciat pro uitanda morte anime, quicunque libenter faceret pro conseruanda corporis uita, & hoc tanto libentius, quanto anima est plusquam corpus. Qui autem sic fecerit, mortem uitabit eternam, & finalem consequitur gloriam. Quam nobis prestare dignetur ille, qui in Trinitate perfecta uiuit, & regnat. Amen.

T R A C T A T V S
Q V A R T V S,

In quo agitur de Satisfactione, quæ tangitur in di-
cto Confiteor, cum subditur secundum
uſum Fratrum Prædicatorum.

Precor te, ora pro me.

DE SATISFACTIONE IN GENERALI
quo ad Deum. Cap. Primum.

CONFITEOR tibi Domine Pater cæli, &
terra.] Matth. II.

Postquam in præcedenti Tractatu huius
libri tractauimus de prima parte pœnitenti-
æ, uidelicet, de contritione, ostédendo eam
pertinere ad vñdecim prædicamenta, super
est in hoc Quarto Tractatu aliquid dicere de tertia parte
eiusdem pœnitentiæ, uidelicet, de Satisfactione, quæ tãg. t. in
fine dicti Confiteor, cum subditur, secundum uſum Fratrum
Prædicatorum. Precor te, ora pro me. et est uerbum confi-
tentis ad confessorem suum, quem rogatum fecit, ut eum iu-
uet suis orationibus, apud omnipotentem Deum. In quo
tãg. t. materia satisfactionis, quæ est oratio. Nã pro alio orã-
do potest p. eo in toto, vel in parte satisfacere, ut forte po-
stea dicitur. De huiusmodi ergo satisfactione primò loqui-
mur in generali, secundò in speciali.

Circa materiam de Satisfactione in generali aduerten-
dum, quòd sicut peccando cont. ngi t. offendere Deum tan-
tum, al. quãdo Deum, & proximum, ita etiam satisfaciendũ
est Deo, & proximo. Et quidem quo ad satisfactionem, quæ
fit Deo quaruntur aliqua dubia.

Primum igitur dubium est tale Vtrum confitens impleta
pœnitentiã a confessore sibi iniunctã, sit immunis ab omni
pœna, pro solutiõne huius dubij ponentur tres ueritates.

Prima igitur ueritas. Cõfessor debet moderari pñiam, quã
imponit confitenti, iuxta discretionem suam, bene regulatã
sic,

sic, scilicet, quod non semper imponat ipsi confitenti tantam
 pœnitentiam, quãtã iudicet eum meruisse. Ista ueritas pœ-
 sic persuaderi. Cōfessor. n. est tanquam medicus animę cō-
 fitentis. Quemadmodum ergo medicus corporis, non sem-
 per utitur medicina exterminãte, aliã magis esset dicen-
 dus tortor, quã medicus, utitur autem medicina, quę æ-
 grum reuelet, quãuis non subito, sed paulatinę, habes o-
 culum dextrum ad naturam, quã uult conseruare, & sini-
 strũ ad morbũ, quem uult curare, sic etiam medicus animę
 debet discretę se habere in taxando, & imponendo pœnitẽ-
 tiam pœnitenti, sic, scilicet, quod non imponat pœnitentiam,
 quę mortem animę operetur. Et ideo pro generalĩ
 regula, & maximę in hac materia tenendum est, quod cō-
 fessor nunquam debet alicui imponere pœnitentiã, nisi ve-
 rissimiliter credat, quod velit, & possit eam perficere. Aliã
 imponit sibi laqueum, & uenenum, potius quã antidotũ.
 Caueat ergo, ne tantam pœnitentiam imponat confitenti,
 quod ille desperans totam dimittat, siue propter debilita-
 tem bonę voluntatis, siue corporis, ut dicit Petr. de Palu.
 in 4. senten. distinct. 20. p. 2. ubi dat similitudinem de paruo
 igne dicens, quod paruus ignis, & scintilla non est multis li-
 gnis, sed paulatim foueda, ut nõ extinguat. Similiter Chry-
 tostom. super Match. in opere imperfecto, Homilia 45. dat
 similitudinem de seruo adolescente, cui si graue pondus
 imposueris, necesse habet ipsum deponere, aut sub onere
 occumbere. Et breuiter multo melius est mittere paupe-
 res animas cum modica pœnitentia ad purgatorium, quã
 cum graui, quam non facient, ad infernum. Considera-
 tis itaque omnibus circumstantijs peccat, & peccantis cor-
 poris, & animę, debet confessor maiorem, aut minorem im-
 ponere pœnitentiam, sicut magis credit salutĩ confitentis
 expedire. Ne autem eum decipiat, cũ minorem debito im-
 ponit propter iustam causam debet illi innotescere, quod
 illa non est condigna, & quod meruit septennę pro quoli-
 bet mortali, & huiusmodi. Et ideo hortetur eum ad multi-
 plicandum bona, ut se acquireret, quod si non fecerit hic, fa-
 ciet alibi grauorem. Vbi tamen ei ederet inducere confi-
 tentem in disperationem ex talibus uerbis, tunc non debe-
 ret hoc dicere, ut dicit idem Petrus de Palu. Circa hoc er-

Tractatus quartus

go multi confitentur decipiuntur, quia credunt, quod soluta penitentia à sacerdote imposita etiam quantumcunque parua sint quitti, & ab omni pena in foro Dei debita liberati. Quod tamen rarissime accidit multum tamē confert ad remissionem huiusmodi penē feruor in contritione, ut dictum est prius.

Secunda ueritas. Multo plus ualet modica penitentia per confessorem imposita, quod maiora à se assumpta, patet hęc ueritas, nam penitentia uoluntarie assumpta non est sacramentum, neque pars sacramenti Et ideo ex sola uirtute, & merito assumentis habet effectum Penitentia autem per sacerdotē imposita operat in uirtute passionis Christi, quæ operatur specialiter in omnibus sacramentis ecclesie. Quæ admodū ergo religiosus faciet aliquid ex voto, aut ex obedientia, siue sit ieiunium, siue quodcunque aliud magis meretur, quam secularis faciens simile propria spē, eo quod actus religiosi pcedit ab inferiori uirtute, ut potē, iustitia, ita etiam in proposito. Vnde valde congruit, quod sicut confitens aliqua confiteretur in speciali, ut puta, moralia, de quibus actualiter recordat, & aliqua in generali, scilicet, oblita, & uenialia, ita etiam confessor aliqua imponat in satisfactionem in speciali ipsi confitenti, & aliqua in generali, scilicet, omnia bona, quæ in posterum factur us, & similiter, & mala penę, quæ sustinebit, ut potē, dicendo sub his uerbis. Bona quæ facies, & mala, quæ sustinebis ualeant tibi in remissionem peccatorum tuorum. Et hoc sequitur, quod multum prodest frequenter confiteri etiam dato, quod homo non habeat remorsum de mortali, quia penitentia, quæ illis imponitur à confessore multum illi prodest ad diminutionem penę debitę pro prioribus peccatis.

Tertia ueritas. Si confessor iniugat maiorem penitentiam, quā meruerit confitens ille tenetur eam implere. Istā ueritatem ponit B. Tho. 4. sen. dist. 20. arti. 2. q. 2. in solu. ad secundum, ubi sic ait. Penitens, cui maior condigno penitentia iniuncta est, tenetur eam explere ex sacerdotis iniunctione, qui non solum debitum penę considerat, sed de peccato remedium adhibet. Hęc ille. Sed quid iuris si talis decedat priusquam ipsam totam penitentiam impleuerit nūquid pro residuo punietur in purgatorio. Respondet B. Tho.

ubi

ubi supra, quod post hanc vitam huiusmodi poenitentia maior condigno non exigitur a penitente tota solum, quantum sufficit ad debitum soluendum in foro Dei. Et ad hoc propositum dat Dominus Pet. de Palu. similitudinem de reo, quem iudex inferior condemnat ad maiorem emendam, quam meruerit, propter quod appellet ad superiorem. Soluit tamen reus, quod secundum veritatem debebat, sed non illud superfluum, ad quod iudex inferior eum condemnauerat: Nam in hoc casu superior iudex non condemnabit eum, an illud superfluum soluendum, ita etiam faciet Dominus in proposito, dicens illud psal. Cum accepero tempus ego iustitias iudicabo. Si autem poenitens soluit illud superfluum in presenti, tunc proderit ubi ad augmentum meriti, & gratie, vel etiam ad satisfaciendum pro aliquibus alijs peccatis, quia, ut dicunt iura ciuilia, quae in uno grauatur, in alio reuelatur, C. ex quibus causis alicui infamia irrogatur. l. & si seuerior. Si autem sacerdos imposuerit nimis paruam poenitentiam, siue per errorem, siue per nescientiam, uel per prudentiam, & bonam cautelam, quia sic expediebatur poenitenti illa completa, ipse in presenti, uel in purgatorio faciet, uel luet, quod restat. Da exemplum de iudice superiore, ad cuius eum recurritur corrigit sententiam inferioris, quod si minus debitum condemnauit reum, superior superaddit, quod plus debitum est. Patet ergo ex dictis, quando poenitens completa satisfactione, sibi a confessore imposita est immunis ab omni alia poena, & quando non.

Secundum dubium est tale, Vtrum poenitentia, siue satisfactio imposita a confessore, & facta in peccato mortali liberet facientem. Ad hoc dubium, respondet Bea. Thom. 4. senten. distinct. 15. quae. 15. artic. 3. quae. tiuncula. 2. primo recitans opinionem aliquorum. Secundo ponens propriam opinionem simul reprobans priorem opinionem. Dicit ergo, quod aliqui dixerunt, quod postquam omnia peccata sunt remissa per contritionem, & confessionem, si aliquis cadat in peccatum, ante peractam satisfactionem, & in peccato existens satisfaciatur, quod huiusmodi satisfactio ei ualeat, ita quod si moreretur in illo peccato, non puniretur in inferno pro illis peccatis. Deinde dictam opinionem reprobatur, dicens, quod non potest ita fieri, eo quod satisfactio-

ne

Tractatus Quartus

ne, quæ fit Deo, oportet quod primū restituatur amicitiis ad ipsum, quod fit per charitatem. Neque enim est simile de satisfactione, quæ fit homini, & quæ fit Deo. Nā ad primam sufficit, quod debitū solvatur purè, & nudè. Si enim debeo centum Petro, & illi solvo centum, & cum manibus pollutus, & mortali peccato, ego sū q̄tatus. Nō sic est autē de satisfactione, quæ fit Deo. Non enim tenet se pro cōtēto, nisi satisfaciens sit eius amicus per gratiam, & charitatem. Et pro hac parte de Pal. in 4. d. fin. 15. q. 1. format talē rationem. Non minoris valoris debet esse pecuniā, de qua solvitur debitum, quā illa, de qua emitur a ienū. Sed per nullum opus potest homo mereri cœlum, nisi sit in gratia, & charitate factum. Igitur neque pōt solvere debitū, id est, p̄nam pro peccato debitam, absque gratiā, & charitate. Hæc autem apertè uisus est innuere Apo. I. Cor. 13. cū ait. Si distribuero omnes facultates meas, & charitatem autē non habeam, nihil in hi prodest, scilicet, ad meritū, & satisfactionē. Talia enim opera simpliciter non sunt Deo accepta, & licet homo non habeat certitudinem, q̄ sit in charitate, & p̄ cōsequēs nō possit esse certus de satisfactione, sufficit tamen certitudo moralis, quæ habetur per probabilē coniecturam. Patet ergo, q̄ p̄nitentia imposita à cōfessore non liberat soluentem in foro Dei, si eam soluat in peccato mortali. Et idē iudiciū est de quocunque opere de genere bonorum, quod si quis facit in peccato mortali, p̄ quod in hii diminuitur de pœna iā debita in foro Dei, quia, ut uidet. ff. de pignoratitia actione. l. elegāter pecunia reprobatā non liberat soluentem. Opus autem factum in peccato est tanquam pecunia reprobatā, saltem quo ad uitā æternam. Diminuit tamen de per accidens de pena, q̄ deberetur, si tale opus non fieret, maximè cum tale opus nō cadit sub p̄cepto. Verbi gratia. Occurrit diuiti in p̄senti mortali peccato pauper in extrema necessitate, cui dat elemosynam. Sic enim agēdo uitat nouum peccatū, & per consequens nouam pœnam. Nihil tamē per hoc diminuit de pœna, ad quam iam est obligatus propter p̄cedentia peccata in foro Dei.

Dubitur utrum satisfactio p̄dicta, quæ, si imposita est à confessore, & fit in peccato mortali, ualeat in foro ecclesiæ

militantis, sic, scilicet, q̄ non teneatur eam iterare. Ad hoc
 respondet Capreolus d. st. 15. 4. sen. q̄ talis non obligatur
 p̄nitentiam iterare, sed se aquitauit, quo ad ecclesiam, eā
 faciendo in mortali peccato. Non enim intendit ecclesia v-
 numquemque confitentem obligare ad faciendum p̄nitē-
 tiam sibi iniunctam in gratia, & charitate. Et forte hoc non
 potest p̄cipere, eo q̄ nō habet iudicare de interiori dispo-
 sitione. Ex quo patet, q̄ illi cōfessores ualde indifferētē agūt
 qui dicunt p̄nitentibus. Vos dicetis tales p̄sal. siue oratio-
 nes, siue ieiunabitis tot diebus in gratia, & charitate, & sic
 de alijs. Possunt tamen hortari confitētes, & monere, ut de-
 uotē peragant p̄nitentias sibi iniunctas, & quanto cius, an-
 tequam, s. contingat eos recidiuare in aliquod mortale pec-
 catum, ut sic eis magis p̄sint, & sint satisfactoriæ, quo ad
 Deum, & quo ad ecclesiam militantem. Pro p̄dicta ergo
 opinione uidetur facere impositio p̄nitentiæ septennis, q̄
 antiquitus fiebat regulariter pro quolibet mortali, vt patet
 22. q. 1. p̄dicandū. Insuper pauperi non ualenti dare elee-
 mosynam, nec similiter ieiunare potenti propter corporis
 debilitatem communiter iniunguntur orationes, etiam us-
 que ad longum tempus. Difficile est autem in tanto inter-
 uallo hominem non committere aliquod mortale, si ergo
 oporteret iterare huiusmodi orationes, nunquam haberet-
 tur finis. Ex quibus omnibus relinquitur, q̄ implens, si p̄ni-
 tentiam iniunctam sibi in confessionem cum peccato mor-
 tali liberat se à p̄cepto ecclesie, nec incurrit peccatum in
 obedientiæ, quod incurreret, si eam non impleteret. Ad tollē-
 dum ergo omne dubium, tutius uidetur, quod confessor nō
 iniungat diuturnas p̄nitētiās orationum, & p̄cipue his,
 de quibus potest dubitare de celeri recidiuo.

Tertium dubium est tale. Quod est magis satisfactoriū,
 uidelicet, elemosyna, oratio, uel ieiunium. Ad hoc respon-
 det Bea. Thom. 4. senten. dist. 15. dicens, quod elemosyna
 est magis satisfactoria, quā ieiunium, aut oratio. Hoc au-
 tem probat duplici ratione. Prima est, quia elemosyna cō-
 stituit debitorem eum, cui datur ad orādum, & ieiunandū,
 & ad alia bona opera faciendum pro datore. Secunda ra-
 tio est, quia elemosyna habet uim orationis, nā elemosy-
 na data pp̄ Deū est quēdā oblatio Deo facta. Oblatio autē
 quæ

Tractatus quartus

quæ sit Deo habet uim orationis; Similiter ieiunij, quia per ipsam subtrahuntur temporalia, quibus sustentatur corpus, quod maceratur per ieiunium. Vnde eleemosyna magis inducitur, & persuadetur peccatoribus, tanquam medicina magis utilis, quam oratio, aut ieiunium, ut patet Luc. 11. ubi loquitur Christus, dicens. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Item Dan. 4. dictum est Nabucho donosor. Peccata tua eleemosynis redime. Item Thob. 4. dicitur, quod eleemosyna ab omni peccato liberat, & Paulus 1. Tim. 4. Pietas ad omnia ualet. Item Ambro. & recitatur de pen. dist. 1. medicina. Medicina, inquit, misericordiae tollit peccata magna. Pecuniam habes, redime peccatum tuum. Nō uenalis est Dominus, sed tu ipse uenalis es peccatis tuis uenundatus es, redime te pecunia tua. Vilis est pecunia, sed preciosa est misericordia. Eleemosyna, inquit, scriptura à peccato liberat. Crimina ergo eleemosynis redimuntur. Hęc ibi. Item cap. sequenti, quod incipit medicamentum, sic dicit Chrysolto. Medicamentum crotius, quod maxime operatur in pœnitentia est eleemosina. Ecce ergo, quomodo eleemosyna est magis satisfactoria, quam ieiunium, aut oratio. Insuper inter hæc duo ultima, oratio est magis satisfactoria, quam ieiunium, eò quod oratio uirtute continet ieiunium. Extensio enim intellectus ad Deum debilitatem parit, saltem in parte sensitiua. Hinc est, quod communiter uidemus homines contemplatiuos, & deuotos, macilentos, & hoc propter debilitatem uirium inferiorum, quæ aliquo modo impediuntur à suis operationibus, cum uiros superiores versantur circa superiora. Et sic patet solutio ad prædictum dubium.

Notandum tamen circa prædicta, quod aliquod opus factum in peccato mortal. potest in casu esse satisfactorium, & aliquod non. Pro quo notandum, quod sunt aliqua opera, quæ postquam transierunt, aliquod in subiecto, siue in operante relinquunt. Hoc manifestè patet de ieiunio, quod relinquit debilitatem in corpore. Vnde illi, qui ieiunant per Quadragesimam sunt cōmuniter debiles post Pascha. Idē etiam patet de eleemosina, quæ relinquit diminutionē substantiæ temporalis. Alia uerò sunt opera nihil relinquentia in agente, sicut patet de oratione. Qua transacta homo nō

est

est tamen debilior, aut si sit debilior, hoc accidit, quando oras mente eleuatur in Deum, quasi abstractus à sensibus. & tunc est signum, quod talis est gratia. Opus ergo satisfactorium in peccato factum, quod relinquit aliquem effectum in subiecto, incipit esse plene satisfactorium in foro Dei, quando operans incipit primò esse in gratia. Et hoc quãdo talis gratia inuenit huiusmodi effectum, relictum ex priori operatione facta in mortali. Illud autem opus in mortali factum, quod nullum effectum relinquit in subiecto per superuenientem gratiam non potest, nec in se, nec in suo effectu unificari. Propter quod nullo modo potest esse satisfactorium, saltem in foro Dei, quãuis bene in foro ecclesiæ, ut dictum est.

Quartum dubium est tale. Vtrum vnus possit satisfacere pro alio. Et nota, quod non est quæstio de Christo, quia de illo satis constat omni catholico, quod satisfacit pro omnibus nobis moriendo in cruce. Nam Deus pater posuit in eo iniquitates omnium nostrum, ut uideatur Esa. 4. Est ergo quæstio de puro homine. Respondetur ergo ad hoc dubium, quod sic. Notandum tamen secundum Pet. de Pal. in 4. sen. distin. 25. quod duplex est effectus satisfactionis.

Primus uocatur solutio, & aquitatio debiti peccatorum commissorum.

Secundus uocat excisio causarum peccatorum futurorum. Et quantum ad istum secundum effectum, vnus non potest satisfacere pro alio, quia per ieiunium unius non maceratur, neque refrenatur caro alterius. Quantum ergo ad primum effectum, iterum distinguendum est, quia ille, qui habet satisfacere, aut est potens hæc facere, aut non. Si primò tunc debet satisfacere per seipsum, non per alium potest tamen adiuuari per alium. Plus tamen dicit beatus Tho. 4. sen. dist. 20. q. 1. art. 2. quæstionacula 3. Dicit enim ibidem, quod dato, quod ille, qui tenetur satisfacere sit potens, ad hoc nihilominus potest alius pro eo satisfacere, sic, scilicet, quod alio pro eo satisfaciente plene ipse erit immunis à pena debita. Hoc tamen debet intelligi, in quantum satisfactio respicit solutionem pænæ debite. Secundum autem, quod satisfactio respicit cautelam pro futuro, & secundum quod imponitur in remedium contra futurum peccatum, ne committatur,

Tractatus Quartus

minatur, tunc unus non potest satisfacere pro alio. Vnde, ut inquit idem doctor, non est permittendum, quod aliquis pro alio satisfaciat, nisi appareat aliquis defectus, impoenitentia, vel corporalis per quem sit impotens ad sustinendum labores satisfactionis, uel spiritualis, per quem non sit promptus ad portandum poenam. Si secundum, tunc patet, quid sit dicendum ex immediate dictis. Beatus etiam Aug. in lib. de uera, & falsa poenitentia, c. 20 & similiter recitatur de peccati. 6. c. qui uult confiteri, consulit confessori, quod adiunxit penitentem portare onus penitentis suae, ut sit particeps laboris, si uult esse particeps gaudij. Et ideo circa hoc potest queri.

Vtrum possit unus satisfacere pro alio, quantum ad satisfactionem, quae imponitur in sacramentali absolutione. Circa hoc distinguendum est, quia aut confessor imposuit penitentem, quod faceret in propria persona homini poenitentiam, aut commisit, quod per se, uel per alium. Si primum tunc non potest satisfacere per alium, quando per se potest, quod si non potest, uel quia infirmus, uel quia moritur, tunc si ipse penitens alteri imponit suam satisfactionem, & ille suscipiat unus, & eam facit in charitate, utique satisfacit, quia ut dicit de Palu. ista uideatur fuisse uoluntas imponenti. huiusmodi satisfactionem, quod ubi confitens non posset eam per se facere, quod posset alteri uolenti eam suscipere, imponere. Non enim uoluit eum ad impossibile obligare, neque ad purgatorium mittere. Insuper potest ille, quod per se potest pro tali satisfacere alteri, etiam imponere, qui uelit in se assumere onus huiusmodi poenitentiae, & ualebit ille, pro quo fit, dummodo in charitate fiat, quoniam, si ille, qui pro alio satisfacit, sit in maiori charitate, quam ille, pro quo facit, tunc opus eius erit magis satisfactorium. Ex quo concluditur, quod ille, qui imponit alteri satisfactionem suam debet ita agere, ut talis non solum sic bonus, sed melior se suo iudicio. Et hoc tangit multos diuites, & potentes, quibus interdum imponitur a confessore, ut ieiunent tot diebus, uel alios pro se ieiunare faciant. Item, quod peregrinentur ad talem, uel tale locum, aut, quod saltem aliquem illuc pro se mittant. Si autem detur secundum, hoc est, si confessor imposuit penitentem sub distinctione facere aliquod per se, uel per alium, ut para-

ieiunium,

ieiunium, orationem, peregrinationem, vel simile, tunc siue per se, siue per alium tale opus faciat, ipse penitens satisfacit Deo, & ecclesie, siue sit uiuus, siue mortuus dum modo tale opus in charitate fiat. Hæc omnia sunt de mente D. Anthon. in 3. par. summe suæ c. 14. c. 20. §. 1. Et nota circa hoc, quod in oī casu satisfaciens pro alio, siue uiuo, siue mortuo meretur quod sibi, sed nō satisfacit sibi, sed tm̄ alteri, p̄ quo intendit.

Quintū dubium est tale. Virum pater in extremis constitutus possit obligare filiū, aut heredē faciendum pro se certam peregrinationem, quam alius uouerat se facturū. Et idē potest queri de multis alijs operibus, utpote, de constructione alicuius ecclesie, aut capelle. Item de fundatione alicuius anniuersarij. Item de penitentiā sibi iniunctā, quam nondum compleuit. Vt, q̄ sic. Nam, C. neq; filius pro patre. l. ne cōtra. d. citur. filius in quantum heres tenetur pro debito patris. Respondetur ad hoc dubium, quod obligatio personalis non transit personam, sed cum ea extinguitur. Cum igitur uotum sit obligatio personalis, consequens est dicere, quod filius non tenetur implere uotum patris. Vbi tamen pater in extremis constitutus relinqueret, filio, aut cuiuscunque hæredi pinguem successionem, esset huiusmodi heres ualde ingratus, non se submittere piæ uoluntati, & desiderio patris, quo ad uota explenda, quæ ille uouerat. Et nota, quod non est hic quæstio de testamento, in quo moriens potest onera re hæredem suum usque ad certam portionem substatuere suæ, saltem quo ad mobilia. In talibus tamē procedendum est secundum cōsuetudinem patriæ. Et ad legē præallegatā dicitur, quod filius in quantum heres tenetur pro debito patris in foro exteriori, & quantum ad debita civilia, sed non quo ad debita contracta in foro interiori sui nō. Quia ut h̄r̄ Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, &c. Nihilominus ubi filius, aut heres submittit se ad peregrinandum, p̄ patre, aut aliud faciendum, tunc ad illud tenetur sub pena peccati mortalis, tanquam ipse in propria persona fecisset tale uotum. Et sic patet ad dubium.

Sextum dubium est tale. Vtrum obligatus ad aliquam satisfactionem in sacramentali absolutione teneatur eam quæ totius implere. Responso, distinguendum est, aut enim sibi præfigitur tempus explendi, causa non autem præfigitur.

Tractatus Quartus

Si primum, tunc cessante omni legitimo impedimento tene-
tur eam implere infra præfixum sibi tempus. Alias efficitur
inobediens suo confessori. Potest tamen confessor postmo-
dum prolongare tps ex causa rationabili. Et ideo multum
expedit, q̄ vbi penitens non p̄t commodè explere penitē-
tiam suam, infra sibi præfixum tps habeat recursum ad suū
confessorē, petens ab eo dilatiōem, siue prolongationem
tpis, & termini. Quā ēt ille potest dare toties, quoties, nisi
forsan esset expirata eius auctoritas. Insuper notandum iux-
ta hanc materiam q̄ cōfessor nunquam debet præfigere tps
satisfaciendi illi, qui sibi confitē, nisi verisimiliter credat,
q̄ ille possit penitentiam talem infra hmoi tps implere. Et
ideo valde expedit, vt petat ab eo, si possit, & veit satisfactio-
nem suā explere infra tale tps, q̄ si dixerit, q̄ non, tunc pro-
longet sibi tps sufficiens. Si vero confitens peteret inducias
irrationabiles satisfaciendi, tunc manifestē oñderet se nō ve-
rè penitere, sed potius factm confessionis, vnā cum cōfesso-
re irridere. Et sic patet, quid sit dicendum, q̄ cōfidenti præ-
figitur terminus sati faciendi. Si autem non præfigitur sibi
tempus, tunc v̄ teneri ad satisfaciendū, quamprimum com-
modè potest. Quia ut habetur, ff. de reg. iur. l. in omnibus. In
omnib. obligationib. in quibus dies non ponit, præsentī die
debetur. Patet ergo de satisfactiōe in gñali quo ad Deum,

DE SATISFACTIONE, QUAE FIT PER elemosynam. Cap. II.

CONFITEOR tibi Domine Pater celi, & terra,
Matth. II.

Postquam in præcedenti cap. habitū est de
satisfactiōe in generali, quo ad Deum, hic
consequenter tractādum de eadē in particu-
lari respectu ipsius Dei, & præsertim de illa,
quæ fit per elemosynam, quæ, vt patuit in tertio dubio præ-
cedenti, præfertur orationi, & ieiunio. Et ideo de illa primò
differendum est. Pro quo notandum, quòd regius propheta
David volens inducere diuites, & potentes huius sæculi ad
elemosynarum largitionem dicit sic. Beatus, qui intelligit
v̄ per egenum, & pauperem, in die mala, &c.

In quibus quidem verbis tria principaliter facit. Primò enim ostendit, cui sit dāda eleemosyna, cum ait. Beatus, qui intelligit super egenum, &c. Scđo declarat, quò ipsa à malo liberat. Quia in die mala liberabit eū dominus. Tertio fructus multiplices eiusdē eleemosynæ insinuat, cū subiungit. Dominus conferuet eum. Primò igit ostendit psal. cui sit dāda eleemosyna, cum ait. Beatus, q̄ intelligit super egenum, & pauperem. Est ergo eleemosyna danda egeno, & pauperi, & non diuiti, ac potenti, insuper est danda cum discretione iuxta illud poeticum. Cui des, videto, dicit psal. Beatus, qui intelligit, id est, qui cum intellectu, & ratione subuenit necessitatibus egenorum, & pauperum.

Pro quo notandum, q̄ sunt tria genera pauperum. Primi sunt, qui talem statum elegerunt pp̄ Christum, vt viri religiosi mendicantes, quos nō traxit inopia, sed Christi amor, qui paupertatē elegit in presēti vita, iuxta illud Mat. 8. Vulpes terrē foueas, & volucres cęli nidos, filius autē hoīs nō habet, &c. Vnde, & cuidam adolescenti eum interroganti, quò pollet perfectus fieri, ait illi. Si vis pfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperib. & veni, & sequere me, & habebis thesaurum in cęlo. Matt. 19. Sed profectò multi religiosi mendicantes sunt similes dicto adolescenti, de quo vbi supra subditur, q̄ audiens Chři responsum, & consiliū de paupertate eligenda, abiit tristis, sic & multi religiosi mēdicantes amarē, & tristē ferunt suā mendicitatem. Propter quod nonnulli talium faciunt se dispensari ad beneficia, alij procurant apud ecclesię p̄ælatos, vt saltem sint eorū suffraganei, alij euolant ad religiones possidentes, sed non pp̄ Iēsum tantum, alij autem, quicquid mendicando congregare possunt, et per fas, & nefas, sibiipsis reseruant, & efficiuntur proprietarij in perditionem aiarum suarum, quia respiciūt retro. i. ad ea, quæ post se reliquerant religionem intrando. Et ideo tales, iuxta domini sniam, Luc. 10. non sunt apti regno Dei, sed potius igni infernali, ibi arsurī sine fine, cū magno patre diuite Epulone. Lu. 16. Veris ergo religiosis mendicantibus, & regulariter viuentibus, & signanter, qui suis p̄ædicationibus procurant salutem animarum, est danda eleemosyna, quasi ex debito, quia vt dicit Apost. 1. Cor. 10. qui altario deseruiunt, de altari participāt, ita, & dominus

Tractatus quartus

nauit his, qui Euangelium annūciauit de Euāgelio viuere. Item paulo ante in eodem capitulo. Si nos, inquit, vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia uestra metamus. Quasi dicat non. Sed profecto multi diuites male attendunt ad hanc obligationem Nam neque p̄dicatores volunt gratis recipere hospitio, neq; ampliolem elemosynā largiuntur illis, quā trucidant, & quæstoribus publicis.

Secundi pauperes sunt illi, quos rerum inopia cogi mēdi care, siue publice, siue priuatē, sunt multi pauperes verecundi. Et talibus, si sint in extrema necessitate constituti, est de necessitate subueniendū ab his, qui habent. Et hoc est, q̄ ait Amb. lib. 1. de offi. & similiter recitatur in decr. distin. 86. pascite. Pascite, inquit, fame morientem. Qui quis enim pascendo hominem seruare poteris, si non paueris, fame occidisti. Itē 14. q. 5. inuoluens, dicit Aug. p̄ panis egentium vita pauperis est. Qui defraudat illū, homo sanguinis est. Qui effundit sanguinē, & qui fraudem facit necessario, fratres sunt. Hæc ibi. Pro quo notandum secundum B. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 5. q̄ ad hoc, q̄ elemosyna cadat sub præcepto duo sunt necessaria Vnum ex parte dantis e elemosynam Reliquum ex parte illius, cui datur. Ex parte ergo dātis requiritur, quod habeat superfluum, iuxta illud Christi verbum Lu. 11. Qd̄ superest date elemosynam. Et dico, inquit, idem doctor superfluum non solum id, quod est superfluum, respectu p̄lonæ, seu indiuiduū, sed quod est superfluum respectu aliorū, quorum curam gerit, aut quorum cura sibi incumbit scđm decentiā sui status. Nam oportet vt prius vnusquisque sibi prouideat, & illis, quorum cura sibi incumbit, & postmodū de residuo subueniat necessitatibus aliorum. Et da tibi exemplum de natura, quæ primo accipit ad sustentationem proprii corporis, superfluum autem erogat ad generationem alterius, ita in proposito. Ex parte autem illius, cui fit elemosyna, requiritur, quod habeat necessitatem talem, quod nō possit sustentari, nisi medio elemosynæ. His ergo duobus currentibus elemosyna cadit sub præcepto aliās autem dare elemosynam est opus consilij, & supererogationis.

Notandum tamen, q̄ multi diuites, nobiles, & potentes etiam prælati ecclesiastici, aut notabiliter beneficiati allegant exculationes in peccatis, si non dātribunt illa pauperibus

ribus
possi
fami
neci
futu
dicar
hæra
dicu
tū pe
sitate
cultra
tibi f
parti
bere
suam
et pl
tū a
lis no
debit
Qd̄
B. Th
habe
non t
inqu
turū
proh
nece
Hæc
uolē
It
bus r
P
& de
sua f
min
rā h
bebi
spec
Cum

tribus, & in necessitate constitutis. Primo quidē dicunt, q̄ non possunt omnibus subuenire. Secundo vero, q̄ habent magnā familiam gubernare, pascere, & regere. Tertio autem, quod nesciebāt futuros euentus. Et ideo volunt sibi providere p̄ futuro, ne ipsi ad extremā necessitatem deducantur, & mendicare cogantur. Verecundum. n. est mendicare. Sed profectō hęc rationes sunt valde friuolę, & nullius roboris. Qđ enim dicunt nō posse oībus subuenire, de facili illis creditur. Non tñ per hoc excusantur, quin p̄ uribus, aut paucioribus necessitatem patientibus subuenire teneantur, scđm q̄ eorum facultas est maior, aut minor, iuxta illud Thob. 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si etiam parum, libenter impartiri iude. Quod autem scđo dicunt magnā familiam habere, cui providendum est, certe in hoc consistunt aperte suam facultatem, nam hac tempestate multi nobiles, atque et̄ plati cum tanto apparatu, & fastu uolunt incedere, q̄ in tali abusu consumunt totam substantiam suā, quę etiam illis non sufficit, adeo q̄ in fine anni, multis, & in multis sunt debitores. Non mirum ergo, si exiguas faciunt eleemosynas. Qđ verō tertio addunt de futura incertitudine, illis rñdeat B. Tho. ubi supra. in sol. ad tertium, dicens, q̄ ille reputatur habere superflua, qui habet aliqua, quę scđm p̄sentem statū non sunt sibi necessaria, prout probabiliter æstimari p̄t. Ne inquit, oportet, q̄ talis cōsideret oēs casus, qui possunt in futurū cōtingere. Hoc. n. esset de crastino cogitare, qđ dominus prohibet. Mat. 6. Debet ergo iudicari aliquid superfluū, aut necessariū scđm ea, q̄ probabiliter, ut in pluribus, occurrūt. Hęc doctor sanctus: Patent ergo excusationes p̄dictorū friuolę, & nullius esse momenti apud omnē recte sapientem.

Iterum notandum, quod circa eleemosynam dandam tribus modis deficiunt diuites, & potentes.

Primo quidem dando in publico, ut liberales videantur, & de talibus loquitur Christus Matth. 23. dicens. Oīa opera sua faciunt, ut videantur ab hoibus. Qđ tñ prohibet idē dominus Mat. 6. dicens. Attendite, ne iustitiā uestrā faciatis corā hoibus, ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud patrem uestrum, qui in cœlis est. Deinde ibi specifi. at de eleemosyna, quę est actus iustitię, ita dicens: Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante, & cetera.

Tractatus Quartus

Vitiosum est ergo diuiti dare eleemosynam pauperi in publico, ut videntur, laudabile tamen est hoc facere, ut proximus edificetur, & ad similiter agendum prouocetur. Sed quicquid agunt homines, intentio iudicat omnes.

Secundo deficiunt diuites dando eleemosynam in peccatis perseverando. Sunt enim nonnulli, qui credunt Deum placare suis muneribus in rapinis perseverando, & tales similes illi, qui salutaret regem in faciem eius spuendo, sicut legitur Iudeos fecisse Christo bonum. eleemosynam facere, sed non prodest illi, qui non proponit in peccatis perseverare. Cuiusmodi sunt multi usurarii, raptores, & exactores, qui multipliciter opprimunt pauperes, & cum modicis eleemosynis, quas faciunt, credunt se liberari ab iniquitatibus, tot, & tantis. Cum tamen dicat scriptura Eccl. 33. Dona iniquorum non probat. id est non approbat altissimo. nec respicit in obligationes iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum propitiabitur peccatis. Hoc tamen ultimum est propter illos avaros, & raptores, qui faciunt interdum celebrari missas, aut qui fundant anniuersaria, & similia. Sequitur. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Quasi diceret, quod tales raptores propter suas exactiones faciunt pauperes, qui sunt filii Dei per gratiam, presertim si sint patientes, & iusti mori fame, id est sequitur. Panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est, vnus edificans, & vnus destruens, quod prodest illis, nisi labor, ac si sapiens aperte diceret, quod ille, qui facit eleemosynam, perdit meritum illius, per peccata, quae perpetrat pauperes vexando. Hinc est, quod Aug. li. de vita Christiana dicit sic. Melius est te non facere eleemosynam, quam unde pauca paucis facias, plurimos denudare, & ut vnus uestias, plurimos uestitos spoliare. Illam ergo eleemosynam Deus approbat, quae de iustis laboribus ministratur, sicut scriptum est Prou. 3. Honora Dominum de tua substantia. Et post pauca. Quid prodest, si te benedicat vnus, unde plures maledicunt. Nonne Deus non habet, unde pauperes suos pascat, nisi tu aliena diripias. Haec ille. Item idem homi. 7. Fortassis, inquit, mihi dicit raptor, rerum alienarum, eleemosynam facio. Inclusis in carcere victum mitto, nudos uestio, peregrinos suscipio. Cui dederis, gaudet, & cum abstulerit, plorat, quem illorum duorum exauditurus est Deus. Dicis enim. cui dederis, gratias age, quia accepisti. Sed alius ex alia parte tibi dicit. Ego ge-

mo,

117, cui abstulisti, & penè totū tulisti, & exiguū pauperi dedi-
sti. Si totū qđ alteri abstulisti, egenis dedisses, nec talia ope-
ra diligit De^o. Dicit Deus. Stulte, iusti, ut dares, sed nō de alie-
no, si habes, da de tuo, quod si non habes, quod des de tuo,
melius nulli dabis, quā alterum expoliabis. Hęc ille.

Tertio deficiunt diuites eleemosynam nimis differendo.
Sunt enim nonnulli, qui permittunt pauperes diu expectare ad
ianuā suam, quibus tam exiguam destitit eleemosynā. Cōtra
quos vult Gallicè Aumosne longuementē attendue est
demye uendae. Hoc est dicitur e latine, qđ eleemosyna diu ex-
pectata est semper uendita. Propterea dicit Aug. homi. 39. qđ p-
fecta mīa est, ut ante occurrat eiurienti cibus, qđ roget mendic-
us. Nō enim est perfecta mīa, quā precibus extorqueat. Sed si ia-
cet mendicus, loquitur pavor in facie. Hęc ille. Item Sen. de
verborum copia. Bis est gratum, quod opus est, vltro si offe-
ras. Similiter idem li. 2. de beneficijs. Grauisimā, inquit, sunt
beneficia parata facilia occurrentia, vbi nulla mora fuerit.
E cōtra autē ingratum est beneficium, quod diu inter manus
dantis hæsit, quod quis egrē dimittere uisus est, & sic dare,
tāquam sibi eriperetur, & post pauca. Non contulit illic gra-
tis, qui cum rogasset, accepit. Quoniā nulla res charius con-
stat, quā quę precibus empta est. Molestum uerbum est, &
onerosum de mīlo vultu dicere, rogo. Hęc ille. Hinc sapiens
Eccle. 4. dicit. Non protrahas datum angustianti. Et Prou. 3.
Non dicas amico tuo uade, & reuerere cras, & dabo tibi,
cū statim possis dare. Patet ergo, quō diuites tripliciter defi-
ciunt circa eleemosynam dandam. Tertij pauperes sunt il-
li, qui fingunt se esse tales, cum tñ a parte rei sint sufficiēter
prouisi, aut saltem sibi prouidere possunt manib. laborando,
cum sint corpore ualidi. Tales nempe sunt fures, & latro-
nes, eo quod comedunt eleemosynas uirorum pauperū, In-
super sunt fallaces uerbo, & opere mendaces, dicētes, & fin-
gentes se esse pauperes, cum tamē nō sint tales. Nā nonnul-
li eorum fingunt se grauem infirmitatem pati, ut facilius at-
trahant corda hominum ad sibi beneficiandum. Alij fin-
gunt incendio oīa perdidisse. Alij asserunt uinculis mirabili-
bus diu apud Saracenos se fuisse detentos. Alij autē deserunt
super uestes suas insignia certarum peregrinationum, quas
nunquam fecerunt, nec facere intendunt. Et hoc totum, vt

Tractatus quartus

Subtili ingenio extorqueant elemosynas Christi fidelium? Tales ergo merito designantur per uiros Gabaonitas; de quibus legitur Iosue. 9. quod uenerunt ad Iosue in habitu dissimulato. Nam saccos ueteres asinis imposuerunt, unâ cū uibus uinarijs siccis, atque confutis. Insuper habebant calceamenta antiqua, quæ ad iudicium uetustatis pictatijs cōsuta erant. Induiti uerteribus uestimētis, panes quoq; quos portabant ad uaticum, dui erant, & in frustra comminuti. In hunc itaque modum uenerunt ad Iosue dicentes ei, quod de terra longinqua ueniebant. Et reuera sic est hodie de multis trutinis. Practica, si ergo quærat,ur, cui danda sit elemosyna, respondetur, q; uero pauperi, maximè qui cognoscitur esse talis. Et hoc est, quod ait psal. ubi supra. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, &c.

Secundò principaliter oñdit psal. qualiter elemosyna à malo liberat, cū subiūgit dicens. In die mala liberabit eum dominus. s. hoïem piū ad pauperes. Vbi per diē malā intelligit dies iudicij. secundum gl. interli. de qua Eccl. 7. Diem malam præcaue. Et dñs hæc dies mala malitia pœnæ, quæ super ueniet tunc reprobis. Sopho. 1. Dies illa, dies iræ, dies tribulationis, & angustia, dies calamitatis, & miseræ. Medio ergo, & merito elemosynę liberabit dominus in illa die mala uirū intelligētē super egenum, & pauperem. Thob. 12. Elemosyna à morte, supple, æterna liberat. Econtra autē de diuite avaro dñs lac. 2. Iudicium sine mīa, s. liberante fiet illi, qui non fecit misericordiam, sup. pauperi. Nam talis in die iudicij non dabit Deo placationem suam, i. non poterit Deo aliquid tunc offerre, per quod possit iram eius contra se mirabiliter motam placare, & precium redemptionis aīæ suæ, id est, tunc nullum precium dare poterit, per quod redimatur aīa sua ab obligatione damnationis æternę. Quinimmo laborabit in æternum, sup. in cruciatibus inferni, & uiuet ad huc in finem, id est, sine. Da exemplum de Salamandra, de qua fertur, q; uiuit in igne. Ecce finis, ad quem tandem peruenit oīs auarus. Et ideo valde salubre est, ut homo habens diuitias illas piē distribuât. Quod ubi fecerit, in die mala liberabit eū dominus, s. in die mortis, aut iudicij generalis. Vnde ps. Iucundus homo, qui miseretur, i. qui iucundē, hilariter, & ex corde subuenit pauperi, quia ut habet. 1. Cor. 9.

Hilarem datorem diligit Deus. Et commodat, *supple*, temporalia, & transitoria, ut recipiat spiritualia, & aeterna. Talis nempe disponit sermones suos in iudicio, i. facto se praeparat ad respondendum Christo, cum ceteris electis. Nam ut legitur Mat. 15. Christus in iudicio dicet his, q̄ a dextris eius erunt. Esuriui, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere, & sic de alijs. Cui prā admirationi dicent electi. Domine, quando te uidimus esurientem, & dedimus tibi manducare, aut sitientem, & dedimus tibi bibere, & cetera. Ecce quomodo homo, qui miseretur, & commodat, disponit sermo. i. in iudicio. Cui cum ceteris electis respondebit Christus, dicens illud, quod sequitur. Quod uni ex minimis meis fecistis, & cetera. Valis ergo in aeternum nō commouebis. i. a Deo nō aspernabit cum illius immiseri cordibus, quib. dicitur. Ite maledicti, & cetera. Quinimmo illi adhærebit inseparabiliter cū illis, quibus dicit. Venite benedicti, & cetera. Insuper talis ab auditione mala non timebit. scilicet ab illo uerbo Christi audiendo. Ite maledicti, & cetera. Sed completo terribili, & horrendo iudicio, quibus pius ad pauperes, quasi gratias agens, & euaserit in praesenti tentationes dæmonum, & tandem illam districtam Inīam. Ite, & cetera. Dicit de iudice Christo. Ipse liberabit me de laqueo uenantiū, ecce primam. Et a uerbo aspero, ecce secundā. Nam in iudicio extremo loquetur Christus ad reprobos in ira sua impropereando eis, q̄ non adimpleuerūt opera pietatis, dicens illis. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, & cetera. tandē in furore suo conturbabit eos, cum dicet eis. Ite maledicti, & cetera. Patet ergo ex dictis, quō dominus in die mala liberabit hominem piū, & misericordem ad pauperes,

Tertio principaliter ps. in praedicto passu multiplices fructus, & utilitates ipsius elemosynae insinuat, cū subdit dominus cōseruet eū. scilicet. uirū misericordem, & uiuificet eum, & cetera. In quib. uerbis notatur multiplex fructus ipsius elemosynae.

Primus dicitur spiritualis conseruatio, & protectio in statu gratiae, si prius in illa extiterit ille, q̄ elemosynā facit. Vnde dicit ps. Dominus cōseruet eū. scilicet. in gratia. Ec. 3. Elemosyna reficit peccatis, & Deus protector est eius, qui reddit gratiam. i. qui facit pauperi elemosynā. Nā multi iusti laborentur dicit uersa, & graui peccata, si nō ob meritū suarū elemosynarū protegeret eos Deus. Ex quo patet, quod ipsa elemosyna est

utilior

Tractatus quartus

utilior multo danti, quam recipienti. Recipientem. n. ut cūq; conferuat, in uita naturæ, pro quāto eum ad tps fustētat, sed dantem conferuat in uita gratiæ, qñque usque in finē uitæ.

Possumus et hanc conseruationem referre ad prosperitatem tpale, in qua plerunque cōseruat dominus hoies pios, & largos ad pauperes, quia, ut hī Prou. 28. Qui dat pauperi, nō indigebit. Nam cōiter dominus multiplicare eius bona tēporalia, adeo copiosē, ut habeat sufficienter pro se, & ut tribuat necessitatem patienti.

Istud cōfirmatur auctoritate, rōne, figura, similitudine, exemplo. Primō quidem auctoritate Salomonis Prou. 11. dicentis. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt Vnde Augu. Homil. 39. loquens homini quo ad pauperes, dicit sic. Veniet tibi pluuia, antequā roges. Descendet vbertas de nocte, dum iacebis in lecto, & fructus te nesciente effundentur. Secundo rōne, sic. Deus est pronior ad miserandum, & potentior ad retribuendum, quā homines, sed sic est, q; hoies liberales libenter retribuunt etiam in duplo, aut ultra, si quid illis gratis ab aliquo paupere tributum fuerit. Igītur a fortiori hoc faciet Deus in calu simili. Tertiō probatur idem intentum per figuram de muliere uīdua, de qua legitur. 3. Re. 17. q; postquam pauit Heliam, oleum eius non defecit, nec similiter farina sua, quousque misit dominus abūdantiā bonorū super terram. Quarto probatur idem per similitudinem, q; ponit Ambr. ser. 82. de frumento, qđ seminatur in terra, & q; resurgit cum multiplici fructo. Ita etiā, inquit, dum elemosyna indigenti tribuitur, cum multo fenore in posterum restituetur. Quinto idem probatur multiplici exemplo.

Primum igitur exēplum est illud, quod refert Petrus Damianus in quodam ser. de quodam episcopo, qui cum ualde sitiret, præcepit pincernę suo, ut uinum illi afferret. Qđ cū fecisset, mox affuit pauper, qui eum omni instantia petijt poculum sibi dari: Cum ergo episcopus totum sibi dedisset, præcepit pincernę, ut rediret, & uinum sibi afferret. Cumque ille responderet nihil omnino in uase reliquisse, nec in illo loco aliud uinum reperiri posse, tandem u. ctus imperio episcopi redijt ad uas. Ecce mox ipsum reperit plenum uino.

Secundum exemplum est illud, quod refert idem Petrus in eodem ser. de quodam Abbate ualde cupiente gustare, sed edere

edere de præda, seu lampreda. Cui ergo famulus eius prædā paruam comparasset multo precio, uidelicet. 20. so. Parisiensium, eam parari iussit. Qua ad eum totaliter parata, ecce affuit pauper ad ianuam petens illud sibi dari, quod paratum erat Domino Abbati. Cunque hoc denunciatum illi fuisset, iussit totum piscem sibi dari. Quo facto, pauper cum pisce in sublime se extulit, & cœlum cunctis uidentibus intravit. Per q̄ liquidè patet, inquit, ipse Petrus Damianus, q̄a quod indigentibus datur, Deo transmittitur, & quod in sinum pauperum occultamus, in cœlo reponimus.

Tertium exemplum est illud, quod refert idē Petrus, ubi supra, uidelicet, de quodam alio paupere, qui cum nō haberet, n. si unum nummum in loculo, quem ad emendum aliquid, quod cum pane comederet, expenderet, gestiebat. Interim autem venit pauper misericordiam postulans. Cui alter misericordia motus nummum porrexit. Quo facto ad mensam resedit solum panem manducans. Et ecce uir quidam ignotus festinus ligatus linteo in manu sua 20. denariorum solidos posuit, dicens sibi à Domino suo missos. Cunque ille inquirere uellet, quis esset Dominus eius, mox disparuit. Hæc ibi. Ex prædictis itaque exemplis liquidè apparet, q̄ dominus communiter conseruat in prosperitate temporali uiros misericordes. Et sic patet de primo fructu elemosynæ.

Secundus fructus elemosynæ dicitur peccatorum iustificatio. Sic autem fructus tangitur, cum subditur. Et uiuificet eum, s. Deus hominem misericordem uiuificet, inquam, eum per gratiam contra mortem culpæ. Et hoc est, quod dicitur Th. 4. Elemosyna ab oī peccato, & à morte liberat. A morte, inquam culpæ, & gehennæ. Ex quo ergo liberat à morte culpæ, consequens est dicere, q̄ uiuificat hominem peccatorem. Hoc autem fit duobus modis. Primò quidem per hoc, quod ille, qui dat elemosynam pia intentione, disponit se ad gratiam, iuxta illud Christi uerbum Luc. 11. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. s. dispositiue. Secundo uero per hoc, q̄ ille qui dat elemosynā multis, prouocat eos ad orandum pro eo, difficile est autem, ut in magna multitudine non sint aliqui iusti, & boni, quorum preces libetèr exaudiet Dominus, etiā quas faciūt p̄ benedictio- nibus suis, nisi forsā illi ponant obicem peccando. Vnde

Chryl.

Tractatus Quartus

Chry. Homil. 32. in Epist. ad Heb. dicit, sic eleemosyna amica Dei consiliis, & semper ei propinqua est. Pro quibuscunque uoluerit, facile gratiæ munus impetrat. Nota, quomodo eleemosynæ Cornelij ad huc infidelis meruerunt de cõgruo, ut à Domino illuminaretur, & à Petro fide instrueretur, & tandem baptizaretur. Actum 10.

Tertius fructus eleemosynæ dicitur bonæ famæ acquisitione. Qui n. sunt pij ad pauperes, solent ab illis laudari, magnificari, & commèdari. Et iste fructus tangitur, ubi supra, cõsubditur. Et beatum eum faciet in terra, hoc est, dictum, quod dominus faciet hominem eleemosynarium felicem, & famosum in præsentis uita. Vnde Boetius de consolo. lib. 2. profa. 5. dicit, quod auaritia semper odiosos, largitas claros facit, i. famosos. Et ideo postquam psal. præmisit de homine misericordiam, dicens. locundus homo, qui miseretur, & commodat, cõsequenter subintulit, dicens de eodem. In memoria æterna erit iustus. Item de homine pio dicitur Eccle. 31. quod Eleemosynas illius enarrabit ois ecclesia sanctorum sanctorum. Hoc autem fit cum eo mortuo solent uiuentes etiam post multos annos referre bene gesta per eum, sicut vsque in hodiernam diem solent referre monasteria diuersorum ordinum, item hospitalia, & cetera pia loca quondam ædificata, & constructa per beatum Ludouicum Francorum regem, & sic de alijs principibus. Ecce quomodo etiam parit bonam famam. Econtra 10 autem tenacitas, & auaritia parit malam famam, sicut sequens exemplum declarat.

Legitur enim in uitis patrum de, quodam uiro ualde diuite, sed ad pauperes immisericorde, quod omnes pauperes, qui eum nouerant, non poterant de eo bene loqui. Vnde semel accidit, quod cum multi pauperes ad Solem sedentes referrent illos, qui eis libenter dabant ipsos laudantes, & pro eis orantes, tandem factus est sermo de prædicto diuite, qui Petrus dicebatur, de quo singuli dixerunt se nunquam ab eo eleemosynam accepisse. Dixit ergo vnus ex eis. Quid dabitis mihi, si hoc e accepero ab eo eleemosynam. Illis ergo cum eo pactum facientibus tandem ille alijs uidentibus uenit intra curiam dicti diuitis ualde importune petens eleemosynam, quem cum ille diues duram, ac duris repulisset, nec propterea recesisset, quin immo magis, ac magis pro eleemosy-

na instaret, tandem dictus Petrus nō inueniens in promptu baculum, aut lapidem, furore plenus arripuit vnum panem calidum de furno, & ipsum proiecit ad caput pauperis, quē ille leto animo accipiens detulit ad socios suos, dicens. Ego lucratus sum. Ecce quomodo tenacitas parit malam famā,

Quartus fructus eleemosynę dī a malignis spiritibus p̄seruatio, & iste fructus tangitur, cum subditur. Et nō tradat eum, id est, radi nō permittat. f. Deum hominem ipsum ad pauperes animam, i. in potestatem, aut uoluntatem inimicorum eius, i. demonum, qui sunt inimici, & aduersarij ois hominis bene agere volentis. Pro quo notandum, q̄ dñs protegit, tuetur, & defendit hominem ad pauperes misericordem contra inimicos suos demones in triplici statu, scilicet in uita, in morte, post mortem. Primo quidem in uita, nā sicut canes, & malas bestias repellimus, & longē a nobis facimus proijciendo lapides, & contra eos, sic etiam porrigendo eleemosynam pauperi repellimus demones a nobis. Secundo in morte. Vnde dicit Amb. de officijs. Non, inquit, memini me legisse, audisse, uel uidisse mala morte mortuum, qui opera misericordie libenter exercuit. Et de hoc refert notabilem historiam beatus Grego. in suo dialo. lib. 4. de quodam languido, qui oia, quę habere poterat, distribuebat alijs pauperibus, cum tamen ipse pauper esset, & in communi hospitali dum alijs egrotaret. Hic ergo in fine dierum dulcissimos cantus Angelorum audiuit, & cum tali symphonia a corpore spiritus eius feliciter exiuit. Legitur etiā de beata Martha Christi hospita, quod ipse Christus venit ad obitū eius. Tertio post mortem. Vnde in uitis patrum legitur, quod beatus Ioannes eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus de seipso loquens, dicit, quod cum esset annorum viginti quinque, vidit in somnis quandam puellam, cuius species supra solem splendebat, ornata supra omnem humanum sensum, cum corona de ramis oliuarum supra caput suum, quę stetit ante lectum suum, super quo expregelactus interrogauit, quę nam esset, & quomodo cubile suum ingredi ausa fuisset. Cui illa. Ego sum prima filiarum regis æterni. Si me possides amicam, ego ducam te ante cōspectum Imperatoris. Nemo enim habet apud eum talem potestatem, qualē ego habeo. Quo dicto disparuit. Ille

autem excitatus, & in se reuersus intellexit uisionem, & q̄ puella illa pulcherrima, q̄ ei apparuerat, esset domina elemosyna. Ecce quō elemosyna defendit hoīem, ne tandē tradat̄ in manus inimicorum suorū demonum, sed facit eum ascendere in cœlum. Propter qđ dicit Saluator Lu. 16. Facite uos, sup. diuites huius seculi uobis amicos de Māmona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant, &c. Item, q̄ elemosyna protegat hoīem post mortem contra demones, sequēs insinuat historia. Legitur. n. in chron. cis Regum Franciæ, q̄ Rex Dagobertus fecit construi tres insignes ecclesiās, uidelicet, S. Dionisij in Francia, B. Martini Turonis, & B. Mauricij Andegauis. Cumque demones uellent rapere animam eius de corpore per mortem eūtem, affuerunt predicti tres Religiosi sancti, qui cum lapidibus eiecerunt oēm illorum demonum multitud. Benē ergo dicitur Tho. 12. q̄ elemosyna à morte liberat, purgat peccata, & uitam æternam inuenire facit.

Quintus fructus elemosynæ dicitur corporalis sanatio. Ille autem fructus tangit, cū subdit̄, ubi supra. Dominus op̄ ferat illi, s. viro misericordie super lectū doloris eius. Multi enim de graui egritudine cōualuerunt medio elemosynarum, quas hinc inde piē distribui fecerunt. Nō ergo elemosyna solū liberat à morte spiritali, aut æternali: verumēt interdum à corporali. Nō tamē semper, q̄a hoc nō expedit saluti animæ. Aliās. n. viri misericordes nunquam morerentur, & per consequens cœlo priuarentur. Ex quo ergo elemosyna est tam fructuosa, & utilis homini eam faciēti, ualde fatui sunt diuites huius seculi, qui elemosynas facere recusant, quousq; mors inuaferit eos. Horum itaq; fatuitas declaratur per sequens exēplum. Legitur in Summa Prædicationum tit. de elemosyna, q̄ fuit quidā dñs fatuū habēs in domo sua pro solatio suo, cui dedit baculum, qui claua dī. Gall. massē, dans sibi licentiam, q̄ daret dictum baculum stultiori, quē inueniret. Post hęc accidit, q̄ ille dominus ad mortē infirmatus, & qui quandiu vixerat, nihil pro aia sua dare uoluerat, omnia bona sua posuit in uoluntate executorū suorū, & amicorū. Famuli igitur intrantes, & exeuntes loquebant̄ inter se dicētes, q̄ dominus eorū esset in breui decessurus. Stultus ergo hęc audiens currit, ut videret, si dominus

dominus suus disponderet se ad recedendum, & similiter si equi solito paratur, vel victualia in curribus pramitterentur, & similia. Nihil ergo tale videns uenit ad dñm suum, & cœpit eum interrogare di. Dñe recedis tu. Ita, inquit. At ille. Et qñ redibis. Cui dñs. Nescio. Iterum fatuus, si post mēsem. Non inquit. Si post duos menses, aut annum. Finaliter dñs respondit, q. nunquam. Tunc ait Fatuus. Tibi ergo tanquam stultiori, quàm ynquam inueni, baculum meū trado, quia non est aliquis dñs, qui debeat modico tpe esse extra, qui aliquid non permittat pro prandio suo. Et hoc etiam tu ipse obseruare solebas. Ego etiā exiturus cogito, ubi recipi, & comedere potero, vel aliquid mecum accipio. Tibi ergo, tanquam omnibus hominibus stultiori clauam meā trado, quia hoc etiam mihi iussisti. Ad hæc igitur uerba tactus intrinsecus diues multa pauperibus distribuit pro anime sue salute. Audiant ergo diuites Christum in Euangelio illis dicentē, Thesaurizate uobis thesauros in celo. Mat. 6. Nā si sic fecerint, tandē inueniēt bonū prandiū illis paratū in cœlis.

DE SATISFACTIONE PER IEIUNIUM.

Cap.

111.

CONFITEOR *sibi Domine Pater cœli, & terra.*
Matth. 11.

Postquam in præcedenti capitulo habitum est de satisfactione, quæ fit per eleemosynā, hic cōsequenter tractandum est de illa, quæ fit per ieiunium. Pro quo notandū, q. hmōi satisfactio per ieiunium ad quatuor ualet, quæ tangunt in perfectione de ieiunio, cum oratur Deus in hūc modum. Domine sancte, Pater omnipotens, æternę Deus, qui corporali ieiunio.

Vitia comprimis,

Mentem eleuas,

Virtutem largiris,

Et præmia.

Primò igitur corporale ieiunium vitia comprimit. Et istud præcipuè habet verū de vitijs carnalibus, contra quæ specialiter ordinatur ieiuniū, q. ergo ieiuniū corporale uita carnalia cōprimat, possumus pbare his modis, videlicet

Auctoritate,

Ratione,

Exemplo.

Similitudine,

Figura,

Primò

Tractatus Quartus.

Primo quidem auctoritate psal. dicens. Humiliabā in ieiunio animam meam. i. mortificabam in ieiunio sensualitatem meam a concupiscentijs malis. Item Apost. 2. Cor. 6. dicit sic. In ieiunijs, in castitate exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros. Et nota, q. premitit ieiunium castitati, eo q. per ieiunium castitas conseruatur. Nam, ut dicit Hiero. 1. par. epistolarum suarum, epist. 6. c. 3. Sine Cerere, & Baccho friget Venus, id est, per abstinentiam cibi, & potus friget luxuria. Et idem dicit Terentius.

Secundo idem probatur tali ratione. Vitia carnalia plerumq; ortum habent ab ingluuie, & gula, sicut patet de Adam, qui quando abstinens fuit, uirgo permansit, nec tunc stimulos carnis suae sensit. Postquam uero de fructu vetito comedit, statim expertus est carnis rebellionem, quia ut dicit Augu. ad fratres in eremo. ser. 33. Modo sic est, q. ieiunium moderatur, & reprimi ingluuiem, Consequens est ergo dicere, quod comprimit, & restringit carnalia uitia.

Tertio probatur idem intentum per figuram. Legitur. Gen. 21. q. Ismael filius Agar affligebat Isaac filium Sarę uerę spōse Abrahę. Quam iniuriā ipsa Sarra moleste ferens, cepta potestate ab Abraham uirō suo, affixit matrem, & filium pane, & aqua. I. Agar, & Ismaelem, repeliens utrūque a se. Demum Agar afflictā ex parcitate cibi, & potus rediit tota humilis, & obediens ad dominam suam. Vbi ad propositum per Sarra intelligitur anima deuota. Agar uero carnem designat humanam, cuius filius est carnalis motus. hec igitur Agar unā cum filio tuo insurgit in dominam suam, quoties caro concupiscit aduersus spiritum. Summum igitur remedium ad humiliandum matrem cum filio, ne ulterius notabiliter insurgat contra dominam suam, est affligere eam per parcitatem cibi, & potus, hoc est, per ieiunium, & abstinentiam. Quod ubi factum fuerit, tunc caro contra spiritum insurgere non audebit. Ecce ergo, quomodo ieiunium uitia carnalia comprimit.

Quarto idem probatur per similitudinē indomiti equi. Solet enim equus abundanter pascuus rebellis effici domino suo, ita, ut quandoque eum precipitet in terram. Quā attendens dominus eius ipsum domat per subtractionem pabuli. Ita in proposito corpus humanum bene pascuum, & deli-

cate

eatè nutritum solet insurgere contra spiritum. Et ideo necesse est ipsum domare per ieiunium, & abstinentiam. Ecce, quomodo ieiunium uitia comprimit.

Quintò probatur idem intentum tali exemplo. Refert. n. beatus Aug. scribens ad beatum Cyrillum Hiero. episcopũ, epist. 205. de obitu beati Hiero. q̄ ipse Hie. ut uitia carnis in se comprimeret, crebra ieiunia faciebat. Nam quinquaginta annis, non nisi semel in die fructibus, aut herbarum folijs siue radicibus pascebatur. Vinum, aut ficeram nullo modo gustabat. Insuper ab omni esu carniũ, aut piscum ita se abstinebat, q̄ uix ea nominare uolebat. Coctum quid non, nisi in ultima ægitudine bis comedit. Cil. cino sacco, carnem ueluti Aethiopsis macerans desuper panno uilissimo se tegebatur. Stratum alium, non nisi terra nunquam sciuit. Sed cur hæc omnia. Profectò non nisi, ut carnem spiritui subijceret, atque uitia illius, quantum patitur humana fragilitas, cū dei adiutorio comprimere. Et sic patet de primo.

Secundò corporale ieiunium mentem eleuat, sup. ad superna, & cœlestia. Nam homo ieiunus est magis liber à summatibus cerebri, & per consequens magis dispositus ad contēplandũ cœlestia, quã ille, qui est repletus cibis, & potib. Vnde in signum huius legitur de Daniele, q̄ post ieiuniũ trium hebdomadum accepit elevationem mentis à Deo ad diuina contēplanda Danielis 10. Legitur et̄ Esa. 34. quod Moyses fuit cum dño in monte 40. diebus. & 40. noctibus non manducans, neque bibens. Ex qua historia patet, quòd ieiunium est optima dispositio ad capiendas reuelationes diuinas. Et hoc est, quòd ait Isidò, de summo bono libro. 2. c. 44. dicens, quòd per ieiunium occulta misteriorum cœlestium reuelantur, & archana diuini sacramenti panduntur. Et ibi dat exemplum de Daniele, de quo iam dictum est.

Sed instant multi dicentes, quòd minimũ bonum, qđ p̄t ab homine fieri inter opera satisfactoria est ieiunium, quòd melius est dare unũ denariũ, q̄ ieiunare per diẽ integ. ũ. Responso, est ita, q̄ melius sit eleemosynã facere, aut orare, q̄ ieiunare, non tamẽ semper positum est in arbitrio hominis eligere, qđ illorum uoluerit, & maximẽ ubi ieiuniũ est de p̄cepto ecclesie, siue in penitentiẽ sacro à sacerdote impositũ, aut voto cõtētũ Bonũ. n. est illa duo facere, sed nõ oportet p̄p̄ea

Tractatus quartus

istud omittre, & præsertim in tribus casibus prædictis. Alij autem fortius instant dicentes, q̄ per ieiunium corpus nimium debilitatur. Hæc excusatio locum habet in agricolis, operarijs, & similibus, qui in sudore corporis sui comparant sibi vitæ necessaria. Non autem habet locum in clericis, aut religiosis, nisi forsan debilitatio esset nimia. Vnde Hieron. prima par. epistolarum suarum epist. 6. c. 38. Quid, inquit, necesse est viro sapienti, & philosopho Christi tantam habere fortitudinem, quæ Athletis, & militibus est necessaria, quam cum habuerit prouocetur. Hæc ille. Studeant ergo Christiani, & præcipue clerici, & religiosi debitum Deo offerre ieiunium, vt sic facilius possint contemplari cælestia. Et sic patet de secundo.

Tertio corporali ieiunium virtutem largitur. Sed quam virtutem largitur. Profectò multiplicem. Primò quidem virtutem castitatis. Per ieiunium enim subtrahuntur cibi, & potus ab humano corpore, saltem à tanto, quæ duo sunt fomenta libidinis. Propterea dicit Aug. ad fratres in ere. ser. 25. qui intitulatur de ieiunio, quod Eua quoad abstinuit, virgo fuit, & in paradiso permansit. Sed dum ieiunium violauit, in miseriam corruit, libidinis corruptionem persequens, & de paradiso expulsa fuit. Hæc ille.

Secundo ieiunium surgitur virtutem superationis. Nam per ieiunium superamus diabolum, & omnia tentamenta illius, ita, vt dicat Aug. ad fratres in eremo. serm. 23. q̄ per ieiunium prosternuntur vitia, humiliatur caro, & diabolicæ deuincuntur virtutes. Et ad hoc propositum facit similitudo de serpente, quam ponit Amb. in exam. lib. 6. c. 4. dicens q̄ si serpens gustauerit sputum hominis ieiunij, moritur. Deinde subdit. Vides, quanta si uis ieiunij, vt sputo suo homo terrenum serpentem interficiat, & merito spiritualem. Hæc ille. Vnde in figura huius legitur 1. Regum 7. quod filij Israel ieiunauerunt, & postmodum in prælio contra Philisteos præualuerunt, qui prius ab eis uicti fuerant. Applicatio est facilis.

Tertio ieiunium largit virtutem iustificationis. Vnde Aug. ubi supra. O sacrum ieiunium tu virtutes incitas, vt resurgantur, eum illuminas, & sanas, vt uiuat. O ieiunium, tu suauis es bonis, tu odibile es malis, tu delectabile es sanctis, tu de-

detestabile es prauis, q̄ autem ieiunium habeat uirtutem iustificatiuam, patet per Niniuitas, qui cum prius essent tam sceleratosi, ut dominus cominaret illis subuersione ciuitatis sue in breui fiendam, postmodum triduo ieiunio se affligerunt & dominus misertus est eis corporaliter, & spiritualiter. Ionæ, 3. Itē legit 4 Re. 21. de superbissimo rege Achab, q̄ cū post mortē Naboth audisset cominationē sibi factā p̄ Helyā ex parte domini, operuit cilicio carnē suā, & ieiunauit, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Propter quod Deus tēperauit sētētiā, & p̄nam sibi cominatā. Patet, ergo quomodo ieiunium largitur triplicē uirtutem.

Vel dic, q̄ Deus corporali ieiunio debite facto largitur uirtutē. i. uirtutis augmentum. Est, n. cōe prouerbiū. Quod perditur in uno, recuperatur in alio, quia ergo per ieiunium maceratur, & debilitat̄ caro, ideo inde impugnat̄ aīa gratia uirtute, & merito, ita ut de ieiunio possit dici illud ps. Hūc sicorporalem sensum humiliat, & hunc. s. spiritum exaltat. Valde ergo fatui sunt, qui timent ieiunare, ne caro debilitetur non attendentes, q̄ per hoc spiritus in uirtute, & merito corroboretur, fortificetur, & exultetur.

Quartò corporale ieiunium debite factum largitur p̄mia, unum quidem in p̄senti. s. corporalem sospitatem, aliud, uerò in futuro, uidelicet, cōelestem gloriam.

Primò igitur ieiunium largit̄ p̄mīum, unū in p̄senti, quod est corporalis sospitas. Propter qđ dicit Gre. in quadā collecta quadragesimali, qđ ieiunium corporib. aīabusq; curandis salubriter institutū est, eo, s. q̄ per defectum noui cibi calor naturalis agit incorruptos humores, quos digerit, & consumit. Ex quo patet, q̄ abstinentia mater est sanitatis, & eritudoinis uero mater est uoluptas, quia sicut dicit Chryso. & recitatur in decre. de conc. distinct. 5. nihil. Fames curat morbos, quos gula infert. Propterea Hiero. 1. par. epist. sua rum epi. 6. c. 37. & similiter recitatur ubi supra. c. ne tales, al legās sniam Hypocratis summi med ci in Aphorismis dicit. crassa, & obesa corpora, quę crescēdi mensurā impleuerūt, nisi cito sanguinis ablatione minuantur, in paralytim, & pessima morborū genera erūpere. Et post pauca, vnde Galenus uir doctissimus interpret Hypocratis Athiletas, quorū uita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicine, nec uinere

Tractatus quartus

posse diu, nec sanos esse, animalq; ita nimio sanguine, & ad pibus, quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil celeste, sed semper de carnibus, & uicibus, & uentis in gluuie cogitare. Hæc ille. Item idem ubi supra. c. 38. dicit. Legimus quosdam merito articulari, & podagræ humoribus laborantes proserptione bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse. Et breuiter, ut dicit Chryl. super Io. h. mi. 21. Vilis, & tenuis, atque simplex mēsa bonæ ualitudinis mater est. Ecce, quō ieiunium, & discretæ abstinentia largitur præmium in presenti, quod est corporalis sospitas.

Secundo ieiunium largitur aliud præmiū in futuro, quod est celestis gloria. In cuius rei signū Moyses post ieiunium, cū Deo facie ad faciem locutus est, qui ante ieiunium Deū, nec uideret, nec ad eū accedere ausus fuerat, ut dicit Au. ad fra. in ere. ser. 53. dicit et Amb. de Helia, & ieiunio. c. 4. quod gula regnantem de paradiso expulit, abstinentia autem errantē ad paradysum reuocauit. Quandoque enim contingit, quod hereditatē, quā pater uendidit gulosē, filius patre uiuēdo redimat, & retrahat, seu recuperet. Sic in proposito pater noster Adam per gulositatem suam perdidit paradysum terrestrē, pariter, & celestē. Sed si uolumus nos, qui sumus eius filij abstinēter uiuere, & mandata patris celestis perficere, indubiē recuperare: dictam celestem hereditatem. Et huius consideratio debet somnoperere nos ad carnis macerationem excitare, & allicere. Et breuiter, ut dicit Amb. ubi supra. c. 3. Ieiunium est resectio anime, cibus mentis, uita Angelorum. Ieiunium est mors culpe, excidium delictorum, salutis remedium, radix gratiæ, fundamentum castitatis, hoc enim gradu citius ad Deum peruenitur. Quod nobis concedat, &c.

DE SATISFACTIONE PER ORATIONEM.

Cap. IIII.

ONFITEOR tibi Domine Pater caeli, & terra.] Matth. II.

Postquam in precedenti capitulo habitum est de satisfactione, quæ fit per ieiunium, hic consequenter agendum est de illa, quæ fit per deuotā orationem. Et si dicat, quod satisfactio debet fieri per opera penosa, orans autem nullā penam uel

habe-

habere, ex quo potest concludi, q̄ oratio nō sit pars satisfactio-
tionis. Respondetur, quod etiā in orōne est labor. Nā uires
inferiores, quæ subseruiunt uiribus superiorib. debilitantur
in oratione, ut dictū est in p̄cedenti. Ideo cōuenienter assi-
gnat̄ orō pars satisfactionis. De ipsa ergo orōne, par ter, &
de orōnib. p̄nt moueri aliquę breues, & faciles q̄ōnes, q̄ sunt

Quis,

Quid,

Vbi,

Pro quibus, Quando, Cur, Quomodo.

Primō igitur querit̄, quis sit idoneus minister orationis.
Respondetur, qđ homo iustus. Nam de oratione peccatorū,
& signanter in peccatis perseverare uolentium, loquens do-
minus Esa. 1. dicit sic. Cum multiplicaueritis orationem, nō
exaudiā. Cuius rationem assignat, cum subiungit. Manus ve-
strę sanguine glo. interl. peccato plenę sunt. A quo quidem
sanguine peteāt abluī, & liberari. ps. post commissum adul-
terium cum Bersabea, & homicidium contra Uriam, dicens,
Liberā me de sanguinibus Deus, Deus salutis meę, id est de
peccatis p̄dictis, in speciali, de quibuscunq̄ alijs in gene-
rali. Osee, 4. Sanguis sanguinem tetigit. i. peccatum pecca-
to additum est. Legitur etiam Ioan. 9. q̄ cæco à Christo inte-
rius, sicut exterius illuminatus, dixerūt Iudæi, qđ Deus pec-
catores non audit. Sed qui Dei cultor est, & uoluntatem e-
ius facit, mandata eius obseruando, hunc exaudit. Propter
ea dicebat. ps. iniquitatē, si in corde meo nō exaudiet domi-
nus. Et quia iniquitatē nō aspexi in corde meo, ideo exaudi-
uit Deus, & attēdit voci deprecationis meę: dicit̄. n. C. de ve-
teranis. l. cum introissent, q̄ indignus non debet principes
salutare. item eodē lib. 1. de prec. b. imperatori porrigendis
Llicet seruus, dicitur, q̄ seruus reputatur dignus, ut preces
porrigat imperatori. Ad propositum p̄ indignum designa-
tur q̄ libet in mortali peccato existens, & talis nō debet prin-
cipē Deum, siue Christum per orationem salutare, q̄ si cum
sic salutauerit, non p̄pea eū inuabit, similiter per seruū desi-
gnatur peccator iuxta illud Io. 8. Qui facit peccatū, seruus
est peccati. Hic ergo seruus nō est dignus preces porrigere
summo Imperatori Christo, q̄ ergo oratio talī, illius non
profit patet p̄ similitudinem, q̄ profit Iūd. de sum. bono. li. 3.
capit. 7. de medicamento, quod apponitur vulneri, in quo
adhuc ferrum latet. quod quidem medicamentum patien-

Tractatus quartus

si nullo modo proficit, Applicatio est facilis. Qui ergo vult à domino in oratione sua exaudiri, debet de peccato dolere, & propositum bonæ uitæ in se habere.

Secundo queritur, quid sit petendum in oratione. Respon- det, quod debemus omnia illa petere, quæ nos docuit Christus petere in oratione Dominica. Mat. 6. ite Lu. 9. Practica septem petitiones in dicta oratione contentas. Valerij n. sententia talis erat, ut nihil aliud peteret a dijs immortalibus, quam ut bona tribueret, maxime cum sciant, quid unicuique utile sit. Nos autem id uotis petimus, quod non impetrasse melius foret. Hec ille lib. 7. c. 2. Que quidem sententia, ut dicit B. Tho. 2. 2. q. 83. art. 5. al. qualiter uera est, quantum. scilicet ad illa, quæ malum euentum habere possunt, quibus et potest homo bene, & male uti, cuiusmodi sunt diuitie, & honores huius seculi, & similia. Sunt tamen quedam bona, quæ malum euentum habere non possunt, & quibus homo male uti non potest, cuiusmodi sunt uirtutes, & similiter illa, quibus beatificamur. Et talia possumus absolute petere, secundum illud ps. Deduc me in semitam mandatorum tuorum. De bonis et quibus beatificamur, loquitur idem ps. dicens. Ostende nobis domine faciem tuam, & salui erimus. Item alibi. Vnum petiui à domino, hæc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uicæ. ad idem et propositum facit, quod dicit Au. de uerbis Domini. ser. 53. Cum inquit, petitis temporalia, cum modo petite, cum timore petite. Illi committite, ut si profint det, si scit obesse, non det. Quid autem proficit, & quid obstat, nouit medicus, non agrotus. Cum uero à Deo petitis ea, quæ laudat, & quæ præcepit, & quæ in futuro seculo promittit, securi petite. Illa enim Deo proprio conceduntur. Hec ille. Ille et dicit super psal. 53. Item Chrysostomus super Mat. in opere imperfecto Homi. 32. exponens illud Mat. 10. Dic, ut sedeant hi duo, &c. dicit sic. Non illud à Deo petamus, quod nos bonum esse indicamus, sed orantes in potentate Dei ponamus, ut illud nobis concedat, quod ipse nobis expedire cognoscit. Similiter Ambrosius super beati immaculati. ser. 19. Exponendo illum uersum. Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine, dicit sic Tu cum oras, ora que diuina sunt, non que caduca. Noli orare pro pecunia, quia erugo est. Noli orare pro possessione, quia terra est. Ita oratio ad Deum non peruenit. Non enim audit Deus, nisi quod dignum suis ducit esse beneficijs, sed audit uiam uocem plenam gratæ,

gratiz, & deuotionis. Hęc ille. Et sic patet de secūdo dubio.

Tertio quaeritur, ubi sit orandum. Respondet, q̄ in oī loco abso utē, quia non est locus, in quo nō sit Dominus. Conueniētius tamē orādū est in ecclesia, & hoc pp̄ multa. Primò q̄ ille pp̄ scripturæ admonitionē. ps̄. Introite portas eius. sc̄. ecclesie materialis in confessione, supple, diuine laudis. Item alibi. In ecclesijs benedicite Domino. Item alibi laus eius. sc̄. Dei, in ecclesia sāctorū. Itē alibi. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Vnde in huius rei signum ecclesia interdum uocatur. oratorium. sc̄. ab orando. Secundò uero propter petitionum faciliorem exauditionē. Vnde legitur. 3. Reg. 8. q̄ post consumationem templi, & dedicationem illius illic ingressus Salomon orauit Dominū, dicēs. Audi Domine hymnū, & orationē, quam seruus tuus orat coram te hodie, ut sint oculi tui aperti super domum istam die, ac nocte. Et post pauca. Quicumque orauerit in loco isto, exaudies in loco habitationes tuę in cælo. Tertio pp̄ sanctorum Angelorum assistentiam. Dicit. n. Chryf. Hom. 15. in Epi. ad Heb. quòd Angeli Dei præsentes sunt ubique, tamē maxime in domo Dei altant regi, & illic oīa dona sunt illis incorporeis uirtutibus. Hęc ille. Nam ibi recolligunt uota, preces, & lachrymas illic orātium, & eas deferunt in celum corā Domino, sc̄dm̄ quod dicit Angelus Raphael ad Thobiā seniorē. Quādo, orabas, inquit, cū lachrymis, ego obtuli orationē tuam coram domino. Th. 12. Dicit etiā ps̄. q̄ in ecclesia proueniunt principes, sancti Angeli coniuncti p̄ fallentibus. Quarto, & ultimò propter malignorum spirituum absentiam. Ipsi enim demones, qui nituntur impedire orationes hominum deuotorum, non tam facile hoc agunt intra locum sacrum, sicut extra, eò q̄ illis est terribilis locus sacer, ut in figura dictū est Gen. 28. Et de hoc h̄ historia in dialogo. Gre. li. 3. de demone, qui in specie porci egressus est ecclesiam, cum dedicaretur, & hoc præsente eodem Greg. sic ipsemet ibidem affirmat. Patet, ergo quòd ecclesia est locus ualde congruus ad porrigendum orationes, & preces Domino. Quod etiam confirmant Christus. Matt. 21. allegando antiquam scripturam, uidelicet Esa. 56. dicens. Domus mea domus orationis uocabit. Cuius contrariū agunt multi ecclesiastici, qui cum multis enagationibus, & distra-

Tractatus quartus

tionibus soluunt officium diuinum nunc ad ignem, siue titiones, nunc lecto, nunc in uico, nunc in horto. & huiusmodi cum tamē de facili possent ad ecclesiā declinare, & illud ibidē deuotē persoluere. Secus autē de inuaidis, & egrotis Talibus n. sufficit soluere dictū officium, prout sciūt, & possunt.

Vnde refert Possi Ionius de B. Aug. quē cum prę senecture in lecto iacens dominū oraret, affuit diabolus ad cervical eius qui dixit ei. Aug. orationes tuę sūt multū calidę Ad quē uir sanctus intrepidus a t. Si sunt nimium calidę, suffla eas, ad quod uerbum demon obmutuit.

Quarto queritur, pro quibus orandus est Deus, Respondetur, q̄ primò debemus orare pro nobisipsis, eo q̄ charitas incipit à seipso. Vnde in Prouerb. dicitur, q̄ ille est ualde factuus qui seipsum negligit. Et hoc est cōtra multos ecclesiasticos, qui nunquam, aut raro celebrant ad intentionē propriam, sed tantū pro illis, qui eos ad hoc inuitant, quasi magis curantes de aliena salute, quā de propria. Post modum autem quasi secundariò debemus orare pro alijs.

Notandum est ergo, quòd debemus orare pro tribus differentijs hominum, uidelicet.

Pro nobisipsis, Pro proximis, pro incarceratis.

Primò igitur debemus orare pro nobisipsis petentes à domino, quæ decet illum dare, & nos congruit accipere, ut puta, si mali simus. qđ dignetur nos iustificare. Quòd si iusti, dignetur iustitiam nostram conseruare, & augere. Item, quòd dignetur nos in pręsenti punire, ne nos contingat ad supplicia alterius se uili descendere. Item, qđ tandem dignetur nos in suum regnum egleste recipere Et de hac materia prolixè tractaui in speculo super septem Psal. Penitentiales in pluribus locis, unde in tabula eiusdem libri. Illa autem, quæ adorando debemus petere à domino tangunt in Letanijs sãctorū, cū oramus dicentes. Propitius esto, parce nobis domine. A damnatione perpetua, libera nos domine.

A subitanea, & improbia morte, libera nos domine.

Ab imminentibus peccatorum nostrorum periculis, libera.

Ab infestationibus demones, & quę sequuntur.

Secundò debemus orare pro proximis nostris adhuc in hac mortali uita nobiscum uiuentibus, ut si sint in peccato, dignetur eos inde liberare. Et quamuis oratio, quæ fit pro

obstinatis, aut reprobis non possit illis prodesse ad uitam æternam, nihilominus, quia incerti sumus, qui sunt tales, & qui non, ideo pro omnibus orare debemus. Si uerò sunt extra peccatum, adhuc orandum est pro illis, ut saltem det eis dominus gratiã perseuerandi in bono usque in finẽ. Nã sic nobis precepit vniuersaliter Iacobus pro bonis, & malis orare dicens. Orate pro inuicem, ut saluemini Iac. 5. Item Aug. ad fratres in eremo, ser. 13. Orando, inquit, petere debemus pro bene, & male uiuentibus, ut bonus perseueret, & malus conuertatur. Et breuiter, ut dicit Ambr. libr. 1. Cain, & Abel, cap. 9. Orandum est pro toto corpore, & pro omnibus membris matris tuæ ecclesiæ. Si enim pro te roges tantum, nullus pro te orabit. Si uerò pro omnibus roges, omnes pro te rogabunt. Hæc ille. Et notãter dictum est, q̄ debemus orare p̄ proximis nostris adhuc in hac uita detegentibus, quia non est orandũ pro beatis, nec pro damnatis, quia, ut dicit Aug. ubi sup. Qui orat pro martyre, iniuriam facit martyri, & qui orat pro damnato, nullatenus impetrabit. Hæc ille.

Tertiò debemus orare pro incarcerationis, id est, pro pijs animabus in purgatorio existentibus, quia, ut habetur Machab. 12. Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur, & nota, q̄ dicit à peccatis. i. à pœna debita pro peccatis, vel à peccatis, sup. uenialibus, que etiam, quo ad culpam possunt remitti in purgatorio. Vnde in decr. 13. q. 2. animæ defunctorũ à pœnis purgatorij, vnus autem illorum modorum uocatur preces sanctorum, id est, iustorum, ad quod etiam faciendum nos admonet Aug. ad fratres in eremo, ser. 44. qui intitulat de pietate, ita dicens. Ora pro defunctis, ut dũ fuerint in æterna uita, pro te orare nõ negligent, & post pauca. Clamant quotidie, qui iacet in tormentis, & pauci sunt, qui illis respondeant. Vluant, & non est, qui consolatur eos. O quã grandis inhumanitas. Ecce enim infirmus iacet, & clamat, & à medicis cõsolatur. Clamat porcus, & omnes cum eo clamare non cessant. Caudit asinus, & omnes eum subleuare festinant. Clamat autem in tormentis fidelis, & non est, qui respondeat. Ecce uestra inhumanitas fratres. Hæc ille. Paet ergo, pro quibus orandus est Deus.

Tractatus Quartus

Quintò queritur, quā orandum. Respondetur, quod oē tempus est propitium orationi, dummodo, qui habet orare, sit dispositus. Vnde & Apostolus 1. Thess. 5. ad hoc nos admonet, dicens. Sine intermissione orate. Super quo dicit gloss. ord. quod iustus nunquam desinit orare, nisi desinat iustus esse. Semper. n. orat, qui semper bene agit. Nā ipsū desiderium bonum est oratio apud Deum. Et si tale desiderium est continuum, et oratio dī continua. Et in eodem sensu intelligendum est illud Christi uerbum. Lu. 18. Oportet semper orare, & nunquam deficere. Specialius autem ecclesiastici debent orare dñm soluentes diuinum officium, seu horas canonicas horis determinatis scđm cōem usum, & ritum ecclesie, Qui autem in priuato dicunt officium suum, debent, quantum possunt obseruare horas, & tempora illa, quæ obseruantur in Ecclesijs collegiatis. Licet interdum anticipare horam, aut retardare ob causam rōnabilem. Quo autem ab prædicta uide, si uis decre. dolentes, extra de cele. missa. Laici etiam specialiter obligantur ad orationem omni die Dominico, scilicet, audiendo Missam, ut notatur de consec. distin. 1. Missas.

Notandum est ergo circa hoc, quod sacra scriptura hortatur nos ad orationem faciendam certis temporibus, & horis ad hoc valde congruis secundum illud. Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo, sup. Dei beneficia mihi collata, & exaudiet, sup. Dominus uocem meam. Similiter legit Dan. 6. quod ipse Daniel tribus temporibus in die flectebat genua sua, & apertis fenestris domus suæ adorabat uersus Hierusalem. Verisimile est autem, quod illa tria tempora, quæ obseruabat Daniel adorando Dominum, erant illa tria, quæ prius expressit psal. uidelicet Vespere, mane, & meridie. Et huius ratio est. Nā illa tria tempora magis congruunt orationi, quàm alia.

Primo quidem uespere, i. sero. valde cōgruit orationi, quia tunc debemus lachrymis compunctionis, & deuotionis abstergere peccata, & negligentias totius diei. Mane, uerò, quia tunc facta est digestio, & soluti sunt sensus à sopore, & p cōsequens spūs sunt magis habiles ad orandum Deum. Meridie adtem, ne nimis immergamur actibus huius seculi, quibus tñ incumbere utique oportet, p p necessitates uite præsentis.

sentis. Est, & aliud tempus ualde aptum orationi, quod obseruabat Regius Propheta Dauid, scdm quod de seipso loquens, ait. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, supple, Deo, & hoc confessione laudis, super iudicia iustificationis tue. Qd uerbum pertractas B. Amb. super psal. beati in maculati. et 8. dicit sic. Non satis est dies ad deprecandum dnm, sed surgendum est medianocte. Ipse enim dñs pernoctauit in oratione, ut te ad deprecandum proprio inuicaret exemplo. Nec ociosum est, quod adiunxit propheta ad conficiendum tibi, hoc est, ut illo tempore maxime debeamus deprecari Deum, & propria deslere peccata. Multa enim in illo tempore peccata proserpunt. Tunc feruet carnis illecebra. Tunc tentator illudit in somnis, animus autem occupatus est somnolentia. Tunc igitur tentator assistit, & retia iacit, quibus mentem possit turbare improuidam. Hęc ille. Item idem paulo ante exponedo illum uersum Memor fui nocte nominis tui dñe, dicit sic. Ne existimes totam noctem sopori deputandam, nam tunc ibi magis orandus est Dominus, tunc presidia postulanda, & culpa cauēda, quādo vñ hęc secretum, tunc maxime, quādo tenebrę sunt in circuito tuo & parietes te operiunt. Hęc ibi. Patet ergo, quādo orādus est Deus, sed proh dolor, multi uigilant per noctē, quibus magis incūberet dormire per plures noctes, & dies sine intermissione, ut sunt multi lubrici uiri, similiter crapulosi. Itē ludis dediti, & similes, qui interdum circa illicita, & horrenda scelera noctes ducunt infomnes eneruantes corporeas uires in perditionē animarum suarum. Nec enim sic uigilandū docuit Christus, sed dixit, Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem Mat. 13. Patet ergo, quādo orandum est.

Sexto q̄ritur, cur orandū est, maxime cū ipse dominus, quem oramus, melius sciat, qd orare debemus ad Dominū?

Primo quidē, ut impetremus, quę à Deo p̄destinata sūt. Nam ut dicit B. Tho. 2. 2 q. 83. art. 2. non ideo oramus, ut diuinam dispositionem immutemus, sed ut id impetremus, quod Deus disposuit per orationes sanctorum esse implēdū ut scilicet, hominēs postulando mereantur accipere, quod eis Deus omnipotens ante secula disposuit douare, ut dicit Greg. in dialogo. suo libro. primo.

Secundo, ut fiduciam nostram in eo principaliter, & tota

Tractatus quartus

liter ponamus, & ad eum per orationem recurramus in omni necessitate, & tribulatione nostra, tanquam in auctorem omnium bonorum. Quamuis ergo Deus sit in dando liberissimus, tamen vult à nobis frequenter deprecari propter causam prædictam. Interdum tamen multa nobis præstat ex sua immensa liberalitate, etiam non petita.

Tertio, ut coram eo humiliemur recognoscentes, quod omne bonum nostrum ab eo est, & proce lit. Et hoc est, quod ait Ambrose de penitentia lib. 2. cap. 6. vult, inquit, rogari dominus, vult de se sperari, vult sibi supplicari. Deinde dat ibi exemplum, dicens. Homo es, & vis rogari, ut ignoscas, & putas Deum tibi non roganti ignoscere. Hæc ille.

Quarto, ut facilius diabolo, & malignis tentationibus resistere valeamus. Unde dicit Isidorus de summo bono lib. 3. c. 7. quod hoc est remedium eius qui vitiorum tentationibus exstuat, ut quoties quolibet tægitur vitio. toties ad orationem se subdat, & conuertat, quia frequens, & feruens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Et in figura huius legitur. 1 Reg. 16. quod cum David cythara sua psalleret coram Saule, tunc leuius habebat, nec taurum cum spiritus malignus, torquebat, Applicatio est facilis.

Quinto, ut materiam ad merendum vitam æternam habeamus, posuit. n. nos. Dominus in hoc seculo, ut exercitemur in bonis operibus, & ut per tale sanctum exercitium vitam æternam habeamus, iuxta illud Christi uerbum Ioannis. 15. Ego posui, uos, super n. hoc mundo, ut eatis ambulando de uirtute in uirtutem, & fructum afferatis. s. bonorum operum, & fructus uester maneat, supple, in uitam æternam, quia ergo aliqui possunt se excusare, quod non possunt acquirere dictum fructum per ieiunium propter corporis debilitatem, item nec per eleemosinam propter rerum inopiam, ideo dedit nobis Deus facile remedium merendi vitam æternam, s. deuotam orationem, à qua, nec debilis, nec pauper se excusare potest, saltim ab oratione mentali, quæ est precipua, quia oratio uocalis absque ea non potest.

Sexto orandus est Deus, ne interius consolemur. Quilibet enim naturaliter querit consolari, cum est in tribulatione positus, Nulla autem maior, nec æqualis consolatio est illi, quæ in deuota oratione reperitur. Propter quod dicebat regius propheta David. Memor fui Dei, & delectatus sum, super omnia

oratione

oratione. Vnde aliqui adeo consolantur interius in oratione, quod hmoi consolatio interdum redundat in corpus. Et de hoc habemus historiam de Moyse, qui loquens cum Dño in monte Synai tantam cōsolationem interius sensit, quod nihil comedit, neque bibit spacio quadraginta dierum. Exo. 34. Orare aut non est aliud, q̄ cum Deo loqui. Similiter legitur de B. Catherina Senensi, q̄ ex diuinis cōsolationibus, quas interdū habebat ex familiari colloctione cum Christo, uiebat per plures dies, & menses absque cibo materiali. Sumebat tamen per dies singulos cibum sacramentalem, uidelicet, Christi corpus. Patet ergo sextuplex ratio ostendens, cur a nobis orandus sit Dominus.

Septimò queritur, quomodo orandus sit Dominus. Ad quod respondetur, quòd multipliciter.

Primò quidē humiliter exemplo Publicani, qui ex humilitate nolebat oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens. Deus propitius esto mihi peccatori. Luc. 18. Et nota, quod orans debet habere duplicem humilitatē, si uelit orationem suam exaudiri. Vnam quidē exterius, quæ cōsistit in genuflexione, oculorum inclinatione, & pectoris tunctione. Aliam aut interius, ut recognoscat suā miseriam, & indigentiam. Et hæc duplex humilitas fuit in dicto Publicano. De prima. n. dicit Euangelista, q̄ nolebat oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum. De secunda uero, q̄ clamabat ad dñm, dicens. Deus propitius esto. Et iō pp̄ hanc duplicem humilitatem, quā dictus Publicanus orādo habuit, descendit iustificatus in domum suam: Et hoc est, quòd dicitur Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec propinquet, sup. ad Deū, non consolabitur, & non discedet, donec altissimus aspiciat gl. interl. oculo misericordiz.

Secundus orandus est Deus perseveranter. Multi. n. uide-tes, q̄ ad primam petitionem Deus illi sensibilibiter, & perceptibiliter non subuenit, tepescunt orando, & quasi disidentes de illius auxilio totum dimittunt, cum tñ tunc fortius, & instantius deberent orare. Sæpe. n. Deus differt exaudire, ut discamus perseverare. Vnde ad propitium loquens deus tu. Bernar. in suis meditationibus. cap. 6. dicit sic. Dicis fortassis. Quotidie oro, & orationis meæ nullum fructum uideo, sed sicut ad illam accedo, & sic redeo. Nemo mihi respon-

Tractatus Quartus

respondet, nemo mihi loquitur, nemo mihi aliquid donat, sed incassum laborasse uideor. Sic quippe loquitur humana stultitia, non attendens quid promittat illa infallibilis ueritas dicens. Amen dico uobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis.

Noli ergo uilipendere orationem tuam, quoniam ille, ad quem oras, non uilipendit eam, sed antequam egrediat de ore tuo, ipse eam scribi iubet in libro suo, & unum de duobus indubitanter sperare debemus, quoniam aut dabit nobis, quod petimus, aut quod uiderit nobis esse uilius. Hæc ille. Idem et dicit Ser. 5. de Quadra. est ergo perseveranter orandum exemplo mulieris Chananeæ. Matth. 15. Itē exemplo Apostolorum, de quibus dicit Act. 1. quod erant omnes perseverantes in oratione. scilicet cum receperunt spiritum Sanctum. Itē exemplo illius, de quo loquitur Christus parabolicè. Lu. 11. qui petebat ab amico tres panes ad festinandum quendam de amicis suis, qui superuenerat, & breuiter, ut dicit Aug. de uerbis domini, ser. 5. Seruat tibi Deus, quod non uult cito dare, ut & tu discas magna magnè desiderare.

Tertio orandus est Deus feruenter, & ex corde, non astringit labijs, tamen est. n. ofo, uel petitio decentium à Deo, uel ascensus mentis in Deum, ut dicit B. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 1, & iō quanto fuerit feruentior, tanto erit Deo acceptior. Cum tali autem feruore orabant boni Christiani in primitiua ecclesia, etiam cum merore, & singultibus. Propter quod tpe August. & Ambro. instituti sunt hymni, & psalmi, ut canerentur in ecclesia secundum morem partium Orientalium, ne, scilicet, populus tedio meroris contabesceret. Quæ institutio, usque in hodiernum diem retenta ubique terrarum à Christi fidelibus imitatur, ut dicit ipse Aug. li. 9. confess. Sed proh dolor iste feruor orationis hodie penè ubique extinctus est, nedum apud laicos, uerum etiam apud clericos, & religiosos. Habent. n. nonnulli religiosi, & signanter monachi ceteris temporibus anni, & diebus legere quosdam psalmos per modum lamentationum, & cum cantu lugubri. Sed profectò talis modus psalmodiandi apud multos uel potius ululatus canum, quam lamenta monachorum. Item multi clerici in primo anno suæ promotionis ad sacerdotium, uidentur mirabiliter feruere in Dei laudibus, sed in breui de mirabilia retrocedunt usque ad defecit in salutare tuum anima mea, & contra tales loquens

Aug.

Aug. super psalterium psalmo 64. exponendo illum passum. Benedictus Deus meus, qui non amouit oronem meam, dicit sic. Multi languescunt in orando, qui in nouitate suae conuersionis feruenter orant, postea languide, postea frigide, postea negligenter, quasi iam sint securi. Hæc ille. Nō simus ergo tales char.issimi, sed cū feruore cordis, & oris, oremus dñm.

Quarto orandus est Deus frequenter, exemplo B. Bartholomei, de quo diabolus in idolo loquens diuina virtute conpulsos dixit, quod centes flectens genua orabat per diem, & centies per noctem, dicit. n. Aug. in epistolis suis, epi. 121. quod fratres in Ægypto crebras faciebant orones, sed tamē breuissimas, & raptim, quodammodo faculatas, ne deuotio euanescat, atq; hebetetur intentio, & post pauca, absit, inq; t. ab orone multa locutio, sed non desit multa precatio, si teruens perseuerat intentio. Nam multum loqui in orando est rem nefariam superfluis agere verbis. Multum autem precari est, eum, quem precamur, diuturna, & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerunque hoc negocium plus gem. tibus, quam sermonibus agitur, plus fletu, quam affectu. Hæc ille. Ad idem est propositum loquitur Chryso. super Matt. hom. 19. ita dicens. Longas orationes vitare debemus. Longas, dico, non tempore, sed uerborum multitudine, ac prolixitate. Vult. n. dñs, ut frequenter interpelletur à nobis, sicut ipse innuit in parabola de muliere uidua, quæ propter importunitatem suam obtinuit à iudice immisericorde, & crudeli, quod petebat. Hoc etiam innuit sub exemplo illius, qui media nocte ad amicum accessit. Qui cū frequenter pulsasset ad ostiū eius, & perseuerasset, tandem obtinuit panes, quotquot habebat necessarios. Nō tamen iussit, ut oronem mille versuū ei presentemus, quinimmo hoc prohibuit dicens sup. Matt. 6. Putant, quod in multiloquio suo exaudiantur. Hæc ille. Circa hoc ergo grauer delinquent multi viri, ac mulieres, qui ducunt in consuetudinem dicere multa suffragia, & orationes priuatas, quas propter multitudinem cogentur festinanter, & cursim dicere. Et in hoc solent plus deficere mulieres, quam viri. Volunt enim quædam mulieres toto mane stare in ecclesia orantes, & de cura rei familiaris parum curant. Propter quod mariti earum sæpe ad iracundiam non citantur, & multa mala sequuntur. Nota de illo, qui per

Traclatus Quartus

¶ mulum suum misit prandium uxori suę in ecclesia oranti.
Quinto orandus est Deus silenter. Sunt. n. nonnulli, qui
in ecclesia adeo altę orant, q̄ aliorum circũstãtium deuotio
nē impediunt. Et tales sunt in triplici differētia. Primi sũt,
qui hoc agunt, ut ab alijs audiãtur, & deuoti reputentur, ut
hypocrite, quos de hoc reprehendit Christus Mat. 6 qui etiã
omnia opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus, ut di-
citur Mat. 23. Secundi sunt, qui ita orant ex quadã cõsuetu-
dine. Dicunt et se non posse basẽ, siue silenter loqui. Nota
de aliquibus mulieribus facientibus ex industria resonare la-
bia sua, cũ hac, uel simili forma, pi. pi. pi. Tertij, sunt, qui sic
altę orant, ut melius audiantur à Deo, quasi non credentes
Deum audire orationē mentalē, nisi uoce exprimuntur, sicut
mos est loqui hominib. Et tales turpiter errãt, atq; grauius
Deo iniuriãtur. Hoc aut pulchrę declarat Amb. li. 6. ca. 4. ubi
primò querit, qđ magis profit orare, aut cũ silentio, aut cum
uociferatione. Rũdet dicens. Audi consuetudinem hominũ,
sumamus exẽplum. Si. n. aliquẽ rogas, qui citò audit, nõ pu-
tas opus esse altę clamare, sed eum rogas uoce moderata.
Si uerò aliquem surdum rogas, nonne incipis uociferari, ut
te possit audire. qui ergo in oratione clamat, putat, quòd al-
ter non possit Deus, nisi clamantē, audire, Et cum eum sic ro-
gat, eius potestati derogat. Qui autē in silentio orat, fidem
desert, & cõsuetur, qđ Deus sit scrutator cordis, & regnum,
& orationem eius ante ille audit, quã orans suo ore ipsam
fundat. Hac Amb. Eandem autem quasi similitudinem po-
nit Chrys. super Mat. Homil. 19. ita dicens, nonne cernis, qđ
si quis accedat ad alium in publico postulans aliquid cum
uoce magna, is, qui supplicatur, à secũ remoueat, qui tumul-
tuose rogat. Vbi uerò quiete, ac modeste rogat, tunc potius
inflectit animam eius, qui p̄t tribuere, qđ rogatur. Non
s̄git gestibus corporis, neq; clamoribus uocis, sed intentione
oprimę uoluntatis reddamus nota orationum nostrarum,
non cũ sonitu oris, ac strepitu uti faciunt, qui ad ostentatio-
nem, & iactantiã orant. Sed cũ omni modestia, & contritio-
ne mentis, lacrymisque secretis. Ecce. n. Moyses tacens ore
orabat dñm corde, & tamen ab eo audiebatur. Vnde dixit il-
l. dñs Quid clamas ad me. Exod. 24. Anne quoque, cum uo-
cem nullam emitteres, omnia tamen, quę cenq; uoluit, impo-

grauit, quia, s. mente clamabat. 1. Reg. 1. Item Abel, non solum tacēs, sed et defunctus orabat, & sanguis eius emittebat uocem omni prorsus buccina clariorem. Gen. 4. Clamat igitur, & tu in corde tuo, ut dicere possis ad dominū cum psal. De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi uocem meam. Non cōsiderans, quod coram regibus omnis coerceatur tumultus, & maximum undique silentium apud eos cōmendetur. Tu igitur regalem ecclesie ingressus aulam, cum reuerentia, & silenter ora. Hæc Chryl. ubi supra.

Notandum est ergo circa hoc, q. ex clamosa orōne multa mala nascuntur, prout pulchre declarat idem Chryl. super Matt. in opere imperfecto. Hom. 14. exponens illud Christi uerbum. Mat. 6. Intra in cubiculum tuū, & clauso ostio ora, patrē tuū. Primū igitur malum est, quia, qui clamose orat, non credit Deū ubiq; esse, aut in abscondito audire, & iō, q. abscondite erat Deū dupliciter honorat, primò quidem orat, secundò uerò, quia credit ipsum absconsa audire, sicut de facto audit. Ipse enim uoce clamosa pulsandus non est, sed conscientia pura placandus. Secundum malū est, quia alte orando secretē secreta mysteria petitionum tuarū, quas forte non oportebat alterum scire, nisi te, & Deum in auribus bonorum, atque malorum hominum audienda cōmittis, & non solum non audiris à Deo, quia indisciplinatē oras, sed adhuc ab hoibus derideris quibus absconsa tua clamosa orōne manifestasti. nota de puella, quæ cum estimaret se solā in ecclesia, orabat dñm, ut daret ei in breui pulchrum spōsum. Sacrista autē ecclesie, post altare absconditus fingens uocem Dei, ait illi. Tu despectum habebis maritū, quia superba es. Hoc autē rñsum nō audisset, si silenter orasset. Tertiu malū est, quia clamose orans alterum, iuxta te nō pmittis orare. Vocibus. n. tuis rapis sensum illius ad tuos sermones. Et iō non solum, nō exaudieris, quia malē oras, sed adhuc pctā colligis, dum alios orare nō pmittis. Sic ergo ora, sicut odisti in li. Re. anū orantē, qui figurā portabat ecclesie. De qua dictū est. s. 1. Re. 1. q. labis eius mouebant, sed uox eius nō audiebatur. Hæc Chryl. ubi supra. Patet ergo, q. non est Deus clamose orādus, nisi à ministris ecclesie, & ad hoc excitandā si deliū deuotionē. Nec et tūc est indiscreto clamore orādus, si cut faciūt nōnulli, q. extollūt uoces suas in cātu, aut officio

Tractatus Quartus

ecclesiastico usque ad tertium cœlum, ut bene uociferari appareant. In hoc prouocantes astutem populum potius ad risum, quam ad deuotionem, & iachrymas. Quos etiam reprehendit psal. dicens. Nolite extollere in alium cornu uestrum. Ac si apte diceret. Vos clerici nolite extollere uoces uestras in ecclesia ad superbiam, & uanam gloriam. A cæteris autem Christi fidelibus si eter orandus est Deus pp cās ptædictas.

Sexto attentè orandus est Deus. Cum enim quis accedit ad orationem, debet primum se munire signo crucis, ut sic à se repellat tentationes inimici, qui tunc maximè solet homines illudere, ut sic priuet eos fructu orationum suarum. Nam ut dicit Chryso. Hom. 12. quæ intitulatur de muliere Chananea, diabolus cum sit astutus, scit, quoniam in tempore orationis, grãdia postulemus, & sepius impetremus, & ió festinat impedire improuidas mentes. Nam aliquoties, cum resupini iacemus in lecto, nihil tale cogitamus. Sed cum ad orationes uenimus, nubes cogitationum nos opprimunt, ut nos auocent, & sine fructu efficiant. Hæc ille. Contra ergo huiusmodi illusiones diaboli bonum est in principio orationis præmittere signum crucis nos committentes Deo, & quantum in nobis est nos ipsos intus recolligere, & his, quæ dicimus, aut saltem rebus salutaribus, & diuinis intendere, atque mente uersari. Sed pro ampliori elucidatione huius materiæ queritur.

Utrum attentio sit de necessitate orationis. Hanc questionem mouet B Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13. ad quem respondet per talè distinctionè Aliquid, inquit, dicitur necessarium dupliciter. Vno modo non simpliciter, sed tanquam id, quod per melius pertinet ad fidem. Et sic inquit, attentio absolute est orationi necessaria. Alio modo, dicitur aliquid necessarium, sine quo res non potest consequi suum effectum. Est autem triplex effectus orationis. Primus quidem cõmunis omnibus actibus charitate informatis, quod est mereri. Et ad hunc effectum non requiritur ex necessitate, quod attentio adsit orationi per totum, sed uis primæ intentionis, quam orans habuit, cum primum ad orationem accessit, reddi totam orationem meritoriam, sicut accidit in alijs actibus meritorijs, ut potè, in ieiunio, elemosyna, peregrinatione, prædicatione, & similibus. Et huius ratio est, quia, ubi præ-

dicitur attentio non interruptur per actum malum, manet
 in virtute, quandiu connumerat actus, qui sic Melius tamen
 est habere actualem attentionem, si possit semper haberi, quod
 dicitur. Similiter est, quam uirtualem tantum. Secundus autem effectus
 orationis est ei proprius, quid est imperare, quae postu-
 lantur. Et simili iter, quantum ad hunc effectum, sufficit pri-
 ma intentio, quam Deus principaliter attendit. Quod si prima
 intentio desit, quia forte fuit interrupta per actum contrarium,
 tunc oratio, nec est meritoria, nec imperatua, quae ut dicitur
 Greg. Illam orationem Deus non audit, cui ille, qui orat, non
 intendit. Tertius autem effectus orationis est ille, quem
 praesentia iter efficit, quaedam scilicet ritualis relectio mentis.
 Et ad hunc effectum consequendum requiritur de necessita-
 te attentio in oratione. Hoc B. Tho. ubi supra, dicit et idem
 doctor consequenter, ubi supra, quod triplex est attentio, quae potest
 adhiberi orationi uocali. Prima est, qua diligenter attendit
 ad uerba, ne erretur in eis. Secunda, qua attenditur ad sen-
 sum uerborum. Tertia, qua tenditur ad finem orationis. Scilicet
 ad Deum, uel ad rem, pro qua oratur. Et haec attentio est ma-
 xime necessaria ad orationem, quam etiam possent habere
 idiotae, & simplices. Insuper dicit idem doctor ubi supra in
 solutione ad tertium, quod si quis ex proposito, & deliberatio-
 ne euagatur in oratione, talis peccet. Secus autem, ubi talis
 euagatio fit praeter propositum. Talis nempe euagatio non
 impedit orationis fructum. Quod autem orans attendat ad
 sensum, uel formam uerborum, non est de necessitate oratio-
 nis. Alias simplices, & idiotae non possent bene orare.

Unde legitur in uitis fratrum ordinis praedicatorum, quod
 quidam frater conuersus eiusdem ordinis interrogauit ma-
 gistrum Iordanum generalem eiusdem ordinis, dicens. Pater,
 an tantum ualeat, pater noster in ore nostro, qui sumus ab-
 sique iteris, sicut in ore clericorum, qui intelligunt, quae di-
 cunt. Cui respondit dictus magister, quod sic. Dedit autem illi
 exemplum de lapide precioso, qui tamen ualeat in manu illius,
 qui ignora uirtutem eius, sicut in manu illius, qui optime
 nouit uirtutem eius. Sic in proposito. Patet ergo, quomodo
 in oratione attentio est necessaria, & quomodo non.

Quod autem euagatio mentis in oratione, quae est uolunta-
 ria, & deliberata impediatur fructum orationis, de hoc quoque

Tractatus quartus

displiceat patet per similitudinē, quam ponit. Aug. super psal. 85. exponendo illum uersum Letificā animā serui tui, qm̄ ad te Dñe animā meam leuauī. Quis, inquit fratres mei homo est, cum quo, si amicus eius ceperit loqui, & uoluerit ille respondere colloquutioni eius, & uiderit eum, auerti à se & aliud loqui ad alium, quis hoc ferat. Item consequenter ponit aliam similitudinē, dicens. Aut si fortè interpellas iudicem, & constituas ei locum, ut te audiat, & subito, cum ad eum loquaris, dimittas eum, & incipias fabulari cū amico tuo, quando te sic, facientem tolerat. Quo ergo tolerabit Deus tot corda peccātorum, & diuersas res cogitātorum. Omne uero dicere noxias, & peruefias, atque Deo inimicas cogitationes. Sic enim iniuriaris, cum quo loqui ceperas. Hęc Aug. ubi supra. Item ad idem propositum loquitur Bern. in li. suarum meditationum c. 8. ita dicens. Magnam iniuriam Deo facio cū deprecor, ut meā precem exaudiat, quā qui fundendo, nō audio. Deprecor illum, ut me audiat, & mihi intēdat & ego, nec illi, nec mihi intendo. Sed qđ deterius est immunudo, & inutilia in corde uersantur fetorem, horribilem eius aspectibus ingero. Hęc ille. Bene ergo, & salubriter consulit B. Aug. in regula de cōi uita clericorū. d. cēs. Psalmis, & hymnis cū oratis Deū hęc uersetur in corde, qđ profert̄ in ore, quia, ut idē dicit super Iohā. Tract. 6. Nil prodest strepitus oris muto corde. Et sic patet de euagatione mentis in oratione. Patet etiam diffusē ad septimum dubium, quo quęrebatur. quomodo orandus sit Dominus.

Octauo quęrit̄, unde est, qđ multi orant Dñm, qui tñ ab eo nō exaudiunt. Ipse. n. dicit Mat. 21. quęcunq. in oratione petieritis credentes. accipietis. Et tñ huius contrarium sepe videmus euenire. Rēspōdet̄ ad hoc dubiū, qđ aliquam orationem non exaudiri contingit pp̄ multa. Primo quidem pp̄ orantis iniquitatem ps. Iniquitatem, si aspexi in corde meo non, &c. Item Esa. 1. Cum multiplicaueritis ofonē uestram nō exaudiam, Et nota. qđ ibi loquit̄ dominus populo graui iniquitate filijs sceleratis. Secūdo pp̄ illius, p̄ quo orat̄ in dignitate. Hie. 14. Noli orare pro populo isto, neq; assumes, p̄ eis laudē, quia nō exaudiam te: Tertiō pp̄ orātis dubietatē. Ille. n. qui orat dominum, debet certissimē cōfidere de obtētu, & p̄sertim, si sit res exauditione digna. Iac. 1. Postulet in

Ade nihil hesitans. Quarto pp rei, quę petitur in utilitate &
 Deus. n. nunq̄ concedit homini illud, quod conspiciat eędere
 ad suam dānationem. Ideo multis orantib. pro temporalib.
 aut pro sanitate corporis, siue hmōi, dicitur illud Isc. 4. Pro-
 pterea vos non accipitis, eō q̄ malę petatis. Nam ut dicit
 Isid. de sum. bo. lib. 3. Sępe multos non exaudit Deus ad uo-
 luntatē, vt eos exaudiat ad salutem, & utilitatem. Quinto
 pp orationis continuitatem, qua ā nobis extorquet domi-
 nus. Nam sicut diues non statim satisfacit ioculatori, immo
 solet diu differre salarium illi porrigere, ut melodīā, in qua
 delectatur, valeat diutius extorquere sic, Deus, qui in melo-
 dia orationis bonorum delectatur, quandoque differt dare,
 quod petitur, vt diutius, & seruentius petatur. Sexto pp cu-
 rationis integritatem. Da exemplum de chirurgico, qui dū
 lanceolam ponit in vulnere, clamat infirmus. Dimitte me.
 Ille autem respondit, dicens. Statim diimitte te, interim,
 tamen modicum patientiam habe. Quod enim nunc facio,
 multum tibi proderit in futuro. Sic in proposito videtur do-
 minus loqui ei, q̄ ipsum orat, ut flagella tua ab eo amoueat.
 Quę, & si nō exaudiat ad uolūtate ipsū, tamē exaudit ad
 uolūtate. Vnde multū ad propositū loquens Aug. de verbis
 domini, ser. 54. dicit sic. Petit eger, vt quā ad salutē apponit
 medicus auferatur, cū uoluerit ægrotus. Medicus dicit non
 mordet, sed sanat. Tu dicis. Tolle, quia mordet. Medicus di-
 cit. Non tollo, quia sanat. Deinde adducit historiam de Pau-
 lo, dicens. Non exaudiuit dominus paulum ad uoluntatem
 cum peteret stimulum ab eo amouere, sed exaudiuit ipsum
 ad utilitatem. Non enim magnum est ā Deo exaudiri ad uo-
 luntatem, sed magnum est ab eo exaudiri ad utilitatem. Ad
 uoluntatem. n. dæmones exauditi sunt, & ad porcos, quos
 petierant ire permisi sunt. Ad uolūtatem ēt princeps eorū
 exaudit, est, ā quo petitus Iob tentandus non est negatus, vt
 ille esset probatus, iste confusus ad uoluntatem ēt Israelitę
 exauditi sunt, & cum adhuc cibus esset in ore ipsorū scitis,
 quę secuta sunt. Nolite ergo charissimi pro magno habere
 ad uolūtatem exaudiri. Hęc Aug. ubi supra. Multa circa hoc
 adduci possent, quę prauitatis gratia missa facio. Patet ergo
 de tribus modis satisfaciendo Deo, uidelicet, per elemosi-
 nam, ieiunium, & orationem,

Tractatus quartus

DE RESTITUTIONIBVS.

Cap.

V.

CONFITEOR tibi Domine Pater cœli, & terra.] Matth. II.

Postquam in precedentibus habitum est de satisfactione, quæ fit Deo tam in generali, quàm in particulari, ut puta de ieiunio, elemosina & oratione, hic consequenter agendum est de satisfactione, quæ fit proximo, annectendo materiã de restitutione. Vbi tamẽ notandum, quod restitutio non est pars satisfactionis, eo quod potest esse sine ipsa. Quod sic patet. Nam ad veram satisfactionem requiritur reconciliatio illius, qui satisfacit, cum illo, cui satisfacit. Ad restitutionem autem non requiritur talis reconciliatio, sed sufficit pure, & nudè reddere debitum. Ex quo concluditur, quod restitutio potest esse sine satisfactione. Aliquando autem simul currit cum ea, ut cum quis restituit alienum cum humilitate, ut sic reconcilietur illi, à quo aliquid abstulit. Et de hoc vide, si vis, B. Tho. 4. sent. di. 15. q. 1. ar. 5. Insuper restitutio est reparatio inæqualitatis existentis in rebus, ut cum quis restituit rem, quam prius iniuste detinebat. Satisfactio autem est reparatio inæqualitatis existentis in actionibus, & passionibus. Verbi gratia, cum quis verberat alium iniuste, & per violentiam, ibi est inæqualitas iustitię. Cum uero modo possibilibus litudet hanc inæqualitatem reparare, dicitur satisfacere. Et sic patet, quod restitutio non est pars satisfactionis. His ergo præmissis intrandam est in materiã de restitutionibus. Unde ad ampliorem dictę materię elucidationem mouebuntur aliquę viles, & breues quæstiones.

Prima igitur quæstio est, quando restitutio fit faciendã. Ad quam respondetur, quod statim est faciendã, scilicet, sine mora, & dilatione, & hoc regulariter. Cuius ratio est. Nam ipsa pertinet ad præceptum negativum, in quo prohibetur violenta retentio rei alienę, & reducitur ad præceptum de furto. Item reducitur ad illud præceptum. Non morabitur opus mercenarij tui apud te, vsque mane. Leuit. 19. Quemadmodum ergo ille, qui conducit aliquem ad operandum pro se, non debet differre eius salarium vsque in diem alterum, sed mor-

com-

completo opere tenetur illi reddere suum salarium, n. si for-
 san operarius uelit expectare usque in diem alterum, ita est
 faciendum est circa quamlibet rem restituti obnoxiam,
 Hoc autem probat B. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 8. aia ratione. Sicut
 accipere rem alienam est peccatum contra iustitiam, ita est,
 & detinere eam. Nam per hoc, q. aliquis detinet rem alienam
 inuito domino. Impedit eum ab usu rei suae, & sic facit illi ini-
 iuriam. Sed sic est, quod non licet per modicum ipsi morari
 in peccato, quinimmo quilibet tenetur peccatum statim de-
 sciere secundum illud ecc. est. 21. Quasi a facie colubri fu-
 ge peccatum, ergo quilibet tenetur statim restituere, si po-
 test, ne pereat dilatione, siue per se, siue per abum ab eo, qui
 habet concedere usum rei. Hic beatus Tho. ubi supra. Iam
 tamen praedicta intelligenda regulariter, ut dictum est quia
 licet in multis differre restitutionem habendo, tamen sem-
 per promptam uoluntatem restituendi tempore, & loco op-
 portunis, desit, quoties expedierit.

Primus casus est, quando restitutio est in praediciu-
 m illius, cui fit, ut cum restituitur gladius furioso ipsum repete-
 ti durante furia. Vnde 2. q. 2. ne quis. dr. quod si quis commo-
 det gladium suum alicui, qui promittat se illi redditurum,
 quoties requiratur, si postmodum commendans uertatur in
 furiam, & in tali statu reperat datum gladium, non debet ei
 reddi, ne, uel se, uel alium occidat, donec ei sanitas reddatur,
 Et huius ratio est, quia talis factus est alter, cum primus ipsum
 gladium commendauit. Et si arguatur in contrarium, q. talis
 in dicto casu retinet rem alienam inuito dno. Rndetur, q. qua-
 uis dñs gladius sit inuitus de facto, non tamen de iure. Qui-
 nimmo de iure debet uelle gladium sibi furienti non restitui,
 Vnde uoluntas, q. habet durante furia est inordinata, cui non
 debet satisfieri. Secundus casus est, qm restitutio est in detri-
 mentum famae ipsius restituentis. Verbi gratia, Si Sortes de-
 predata fuerit ecclesiam, non debet statim restitutionem
 facere, ubi, si multi sunt praesentes, quia sic agendo seipsum
 scandalizaret, & infamaret. Et similiter, si quis furtum com-
 miseret, nec possit per seipsum facere restitutionem, nisi seip-
 sum prodendo, non debet statim, & per seipsum facere resti-
 tutionem. Debet tamen eam, quam citius facere per inter-
 mediam personam, ut potest per confessorum, de cuius fidelitate ia-

Tractatus Quartus.

tis confidit. Et talis interposita persona, quæ est mediatrix
 in materia restitutionis debet recipere schedulã recognitionis
 ab eo, cui restituit per quã testetur, se talem summã recepisse,
 q. debet dare illi, qui in sit restitutione fieri. Hoc autẽ debet
 fieri ad cautelã, & ad maiore restitutionis securitatẽ qua multi
 suscipiunt onus restitutionis, qui eã nõ faciunt, sed sibi re
 restituendã reseruãt, & proprijs vsib. appll. cãt dicentes
 forsan, q. cã erũt potẽtiores, tunc alienã restitutionẽ faciẽt.
 Tertius casus est, qñ ex restitutione sequit̃ maius incommodum
 restituentis, quã sit cõmodum illius, cui restitutio, vt potẽ,
 si restituẽs sit in extrema necessitate, nõ autẽ ille, cui fienda
 est restitutio. In tali nempe casu ille, qui detinet rem alienam,
 non tenet eam restituere, sed p̃t illam sibi retinere, eõ q. vt tunc
 efficitur quodãmodo sua. Extrema. n. necessitas oia facit cõia,
 & res efficit occupantis eã pro tunc. Debet tamẽ talis p̃ponere,
 q. si aliquãdo puenerit ad pinguiorẽ fortunã dictã reintegrẽ
 restituẽt. Insuper D. Ant. 2. par. sum. suã. tit. 2. c. 8. dicit, quã ille,
 qui habet restituere, & si retineat sibi, quodãmodo necessariã
 pro sustentatione sui, & familiæ suæ ad vitandum multa
 pericula, tam aĩx, quã corporis, quæ verisimiliter sequi
 possent bonis suis cedendo, & oĩbus se spoliãdo pro
 restitutione facienda, talis non peccat nec tenetur de
 necessitate salutis ad talem cessionẽ, seu integrã omniũ
 bonorum suorum spoliationẽ. Dicit tamẽ, q. tutius
 esset cessionẽ facere, aut oĩbus bonis se spoliare, vt fiat
 restitutio possibilis, & in Deo cõfidere, et si oporteret
 medi care. Hoc idẽ et dicit Raym. in sum. sua. Dicit in
 super idẽ Ant. quod ille, qui tenetur ad restitutionẽ, quamuis
 non teneatur se spoliare omnibus bonis suis, vt dictum est,
 quinimo p̃t retinere vitæ necessaria tam pro se, quã pro
 familiã sua, nõ tamen, inquit, debet ita lautẽ viuere, aut
 p̃posẽ vestiri, vna, cum familiã suã, & filias suas cum
 magnis dotib. nuptui tradere, ac si non esset, obligatur
 ad restitutionem. Sed debet parce viuere, & paruas
 dotes filiabus suis tradere, quæ si non possunt nobili,
 vel d. uiti mercatori nuptui dari, debet deniq. omnia
 alia superflua rescare, cũ ergo sic obligatus
 restitutioni efficaciter facit, qđ p̃t ad hoc se
 acquiescere, & in alijs qñ se hẽt, credo, inquit,
 idẽ. Ant. q. p̃t absolui, & tpe debito sacrẽ

dilationem recipere. Qui aut de eo, quod potest nō facit resti-
tutionem, sed semper procrastinat, quinimmo annuatim
promittit confessori suo se facturum restitutionē, nec tamē
eū facit, talis non ut absolendus, nisi prius in effectus eā fa-
ciat, aut efficaciter faciat, qđ in se est, & multo minus debet
illi dari sacra cō. o. nisi forsan eam in publico peteret. De-
bet ergo discretus confessor dicere tali, hęc uerba, uel simi-
lia. Charissime iam plures anni pertransierunt, qđ de hoc cō-
fessus es, nec efficaciter restitutionem fecisti, quamuis semp
promiseris te eam in breui facturum, & ideo pro nūc te nō
absoluam, sed prius uade, & fac, & plures promissisti. Cum-
quem restitueris alienum reuertere ad me, & ego ibi impē-
dam absolutionis beneficium, vnā cum sacra comunione,
si opus fuerit. Insuper tales obnoxij restitutioni possent pe-
tere remissionem, siue relaxationem debiti à creditoribus,
quā si spontē, & sine fraude obtinent ultra illis non obli-
gantur. Nec et illa debita eis remissa pauperibus erogare te-
nent. Nō tamē decet, ut diues petat remissionem à paupere
aut parum indigens ab eo, qui multum indiget. Patet ergo
diffusē in tertio casu, in quo restitutio statim fieri nō debet,
Adde aut ad præd. eam mater. a. qđ ubi restitutio debet fieri
certis personis, seu in pios usus conuerti, iuxta discretionē
epi, aut penitentiarij, eius presertim, ubi est qđ de multo, tūc
pōt contenti prefigi tps infra, quod teneatur restituere ma-
ius, uel minus, fm qđ iudicauerit expedire discretus confes-
sor. Quartus casus in quo restitutio nō est fienda, statim est,
qđ dominus dat dilationem restituendū, uel omnino remit-
tit debitum. Vtrumque enim potest, maximē cum sic agen-
do nulli faciat iniuriā. Est enim qui libet moderatio rei iug.

Quintus casus est, quando obligatus ad restitutionē est
impossibilitatus, siue propter penuriam bonorum, siue pp
carceris detentionem, siue propter aliquam aliam cau-
sam similem. Nam talis impossibilitatio excusat eum, qui
ad restitutionem teneatur, ut patet extra de solutione capit.
Odardus, ubi ponit casus de quodam, qui dicebatur Odar-
dus, qui fuerat excommunicatus propter al qua debita. De
quo mandat Papa Gregorius nonus, qđ si conlitterit, qđ non
possit soluere dicta debita, siue in totum, siue pro patre, nūc
relaxetur huiusmodi sententia excommunicationis, recu-
pta

Tractatus Quartus

praeterea tunc prius ab eo idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam deveniret, persolvere praedicta debita. Haec ibi. Non tamen circa hoc, quod ille, qui est impossibilitatus restituere debeat de hoc dolere. Insuper debet orare, ieiunare, & hominibus bona facere pro illo, quem damnificavit. Quod si ita fecerit, non propea damnabitur, quia non restituit, eo quod facit, quod in se est. Nec tamen restitutio est in eo simpliciter exiuncta, sed magis soluta. Reversus tamen eo deveniente ad fortunam pinguiorem.

Sextus, & ultimus casus est praescriptio. Nam qui praescribit rem aliquam bona fide per tempus a iure praescriptum, non tenetur postmodum illam restituere, et quantumcumque postea apparet, quod haec res aliquando fuerit alterius, qui eam nullo modo alienavit. Nam per consuetudinem dispositionem iuris facta est illius, qui eam occupat per praescriptionem. De hoc vide supra tertia parte, secundum tractatum cap. 2. ubi agitur de manu furatoria. Patet ergo, quando restitutio est facienda, & quando non.

Secunda quoque est. Quis tenetur restituere. Respondetur, quod principaliter, & directe ille, qui rem alienam abstulit, ad restitutionem tenetur. Item, & quasi secundario ad idem tenetur, qui quocumque modo fauet furi, aut rem alienam, qualitercumque iniuste occupanti, utpote, qui dat ad hoc consilium, auxilium, fauorem, aut qui ad hoc iubet, siue qui receptat, aut occultat malefactorum in sua domo. Item qui scienter emit rem furatam, aut qui eam recipit custodiendam, & sic de similibus. Nam ut dicit Apo. Rom. 1. Non solum qui mala faciunt digni sunt morte, supplicii, & eternali, verum et illi, qui facientibus consentiunt. Hinc 3. q. 1. notum fit: dicitur, quod facientem, & consentientem pari poena constringit. Et idem habet 3. q. 4. consanguineorum. Item C. de sacros. eccles. laudamus. Nam ut habetur. ff. ad leg. Aquil. l. item. tamen valet pedem tenere, quantum exoriare. Ex quibus inferitur, quod si furtum committat ad consilium, vel mandatum alterius, ut servus ad mandatum domini sui, quod aliam non commisit, nisi dominus suus illud praecipisset, vel commisit, tunc si ille, qui furtum commisit, ipsum non restituit dominus, qui hoc praecipit, vel consuluit, tenetur restituere.

Sed sunt nonnulli, qui allegantes excusationes in peccatis volunt dicere, quod non tenentur restituere rem ablatam. Unde de aliquibus dicunt, quod hoc non possent facere absque scandalo propriae personae. At allegant, quod non fuerunt soli, &

quod

quòd saltem nò tenètur restituere, nisi pro quota sua, & q̄ alij complices satisfaciunt pro quota sua, si volunt. Alij vero allegant, q̄ illi, à quibus abstulerunt tantum, vel plus habent de suo. Alij allegant impossibilitatem, alij dicunt, q̄ libenter restituerent, si scirent, cui tenentur restituere, vt rerum inuentores, aut qui abstulerunt ab his, qui ià mortui sunt, & quorum non apparent heredes. Alij allegant, quòd multa à multis abstulerunt, tñ à quolibet modicum, vt lutores dicentes, q̄ esset illis difficile, aut fortè impossibile cui-libet restituere propter multitudinem. Alij dicunt, q̄ illud, quod furati sunt, illis non profuit, eò quòd ipsum perdiderunt, aut quia fortè furto ab eis ablatum est. Videtur ergo, quòd in prædictis casibus, aut similibus, restitutio non sit ad salutem necessaria.

Sed ad hæc omnia potest facile responderi.

Ad primum ergo, cum dicunt alij, qui, q̄ restituendo scandalizarent seipos, dicitur, q̄ non est necesse. Possunt. n. per interpositam personam, siue per suum cōfessorem, de cuius probitate confidunt, restitutionem facere.

Ad secundū, cū dicunt, q̄ nò fuerunt soli in ablatione rei alienæ, & p̄ consequens, q̄ non tenent, nisi pro portione sua. Rñdetur, q̄ in dicto casu quilibet tenet, in solidum. i. ad totū damnum. Et vbi vnus soluit totum ablatum, ceteri nò tenentur restituere. Tenentur tamen refundere ei, qui restituit, nisi si ipse hoc illis gratis remiserit, seu donauerit. Nihilominus quo ad penam debitam, siue in foro Dei, siue humano: vnus non satisfacit in proposito pro alio. Aliàs, si essent duo fures, & vnus suspenderetur, alter liberari deberet, q̄ tamè nò fit, nec fieri debet, sed quilibet debet lugere proprium delictum: propterea. C. de cond. furt. l. p̄ se. dicitur, quòd furtum committentes tenentur ad restitutionem, quilibet in solidum, & solutio vnus non liberat alios à pœna furti.

Ad tertium, cum dicunt, q̄ illi, à quibus abstulerunt, fortè habent plus de suo, dicitur, q̄ nemo debet esse iudex in propria causa. Et ideo, vt dicit B. Tho. 2. 2. q. 66. art. 5. in sol. ad tertium, ille, qui clādestinè accipit rem suam apud alium iniuste detentam, peccat quidem, non quia grauet detentorem, & per eòsequens ad restitutionem nò tenet, sed quia agit cōtra cōmuniū iusticiā, dñs ipse sibi usurpat iudiciū suæ rei iuris ordine p̄-

Tractatus quartus

vermissio. Et ideo tenet Deo satisfacere, & operam dare, ut scanda-
lum proximorum, si inde exortum fuerit sedetur. Hoc igitur attē-
dant serui, & ancillae, ac similes, qui uolunt se ipsos per manus
suas soluere. Vbi tamen seruus, aut ancilla, non potest rationem habere
in iudicio de domino suo retinente salariū eius non peccat, si
seipsum soluat: praesertim ubi habet administrationem bonorum
domini sui, & ubi ita caute hoc agit, quod dominus nihil perce-
pit aliquod scandalum, inde sequitur. Secus autem ubi per tale
modum poneret alios seruos, aut alias personas in mala æ-
stimatione, aut suspicionem apud dominum praedictum. Ad
quartum cum allegant impotentiam restituendi, patet solu-
tio ex his, quae dicta sunt in quinto casu precedenti.

Ad quintum cum dicunt, quod libenter restituerent si scirent
eni debet fieri restitutio. Respondet B. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 5 in sol.
ad tertium, quod si ille cui debet fieri restitutio, sit omnium igno-
tus, tunc ille, qui obligatur ad restitutionem debet ea facere
secundum quod potest. scilicet dando in eleemosinas pro salute ipsius,
quod abstulit, siue sit mortuus, siue uiuus, praemissa tamē dis-
ligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facien-
da. Si uero ille, cui est restitutio facienda, sit mortuus, tunc
debet restitui heredi eius, quae computatur, quasi una per-
sona cum ipso. Sed quid debet fieri, ubi heredes post se non
relinquit. Respondetur, quod debet tale debitum conuerti
in pios usus pro remedio animae illius.

Ad sextum cum dicunt, quod multa à multis iniuste perceperunt,
sed à quolibet parum dicitur, quod in illo casu non est necesse, ut sin-
gulis refundant modica, quae illis abstulerunt. Nihilominus
ubi recognoscunt aliquos tales in particulari, & forte indi-
gentes, debent et illud modicum illis refundere. Modus autem
restituendi talia modica est eleemosina, & pietatis opera
multiplicare, ut sic experiemur huiusmodi modica. Quia ut habe-
tur. C. de cond. furt. l. ante furtum non purgatur, nisi res re-
stituatur. Ad septimum cum dicunt rem furatam illis non pro-
fuisse, eo forsitan, quod similiter postmodum furtum ab eis
ablata est dicitur, quod hoc non excusat eos a restitutione.
Nam ut dicit B. Thom. ubi supra, ar. 6. in sol. ad primum, ipsi
tenentur ad restitutionem ratione iniuriosae actionis. Qui autem
talem rem furatam habent, tenentur ad restitutionem ratione
ipsius rei, quam iuste detinent. Sicut nulle, qui percutit ali-
quem

quem tenetur recompensare iniuriam passio, quāvis apud ipsum nihil maneat: ita est, qui furatur, vel rapit, tenetur ad recompensationem damni illati, etiam si inde nihil habeat. Et ulterius debet puniri pro iniuria illata. Patet ergo, quod alienum est restituendum, nec rōnes factæ in oppositū sunt alicuius roboris, ut sufficienter ostensum est.

Tertia quæstio est, quid restituendum est. Respondetur, quod omne illud restituendum est, quod iniuste ablatum est. dummodo restitui possit. Pro quo notandum, quod quis potest alteri damnum inferre quatuor modis, videlicet.

In bonis animæ,

In bonis corporis,

In fama, & rigore,

In temporali substantia.

Primò igitur quis potest alteri dānificare in bonis aīe. Non quidem dire ctè, sic, si quis possit esse cā sufficiens peccati alterius, siue, quod possit auferre ab eo gratiam, & uirtutes directè, & efficaciter, quia uoluntas in qua cōsistit peccatum, cogi non potest. Nihilominus potest aliquis esse alteri magna occasio peccati. Modo, ut dicitur extra de iniur. & damno dato, c. si culpa. Qui occasionem damni dat, dānum dedisse uidetur. Item habetur extra de homicidio. c. de cetero, & similiter. ff. ad leg. Aquil. l. qui accidit.

Ut autem dicit Do. Ant. 2. par. summ. ti. c. 2. §. aliquis potest esse occasio damni alterius, quadrupliciter.

Primò quidem eum inducendo uerbo suo peccatum. Et si quid inducit ad aliū ad peccatū suadēdo, cōsulendo, præcipiēdo illud, quod est mortale peccatū, est occasio peccati illius, eò quod per talia auferunt ab eius aīa, gratia, & uirtutes. Da exemplum de illo, qui traxit mulierē ad peccatū carnis. Et talis sic dānificans proximi suū, tenet scdm Scotū in 4. sen. restituere illi dānum illatū modo possibili, si inducendo eum quantum potest ad pñiam, & actus uirtuosos. itē tenetur pro eo orare, atque aliorum ofones procurare, ut Dominus dignetur eum illuminare, & ad uiam salutis reducere.

Secundò, quis potest esse occasio damni alterius, quo ad bona aīe, eum a meliori bono reuocando, ut pote ab ingressu religionis. Et qui taliter dānificat proximum, tenetur quantum potest eum reducere ad religionis ingressum. Nec est quæstio solum de professo, aut iam religionem ingressu, uerum etiam de uolente deliberatè, & firmiter ingre-

Tractatus quartus

di secundum dñm Petrum de Pal. in 4. distin. 15. q. 2. art. 2.
Quod si ille nolit intrare, aut redire ad religionem, qui eum
retraxit, aut à proposito suo facto reuocauit, tenetur æque
idoneum procurare, qui intret pro alio, ne religio damnifi-
cetur, q̄ si nō possit talē inuenire, tenet in propria p̄sona, p̄
eo intrare. Quod intelligens magister Ray. penitentiarius
summi Pontificis, & penitens, q̄ dedisset consiliū cuidam
nouitio ord. Prædicatorum, ut exiret, qui & de facto exiuit,
dictum ordinē intrauit, prout refert de Pal. ubi supra. Qui
etiam pro hac opinione adducit talem similitudinē, dicens.
Si ille, qui ordinat domino inuito eius seruū, sic auferendo
eius seruitiū tenetur dare comparē seruū, uel eius estī-
mationem immo etiam duplum, vt patet in decr. distin. 44.
Si seruus, multo magis, qui abstulit Deo seruū nouitiū,
uel etiam religionem intraturū, tenetur, si potest, recom-
pensare in simili. Hec de Pal. Dicit tamen dominus Ant. ubi
sup. q̄ si quis auertat aliquē à religione intentione, cōsulē
di propriē utilitai, siue sine frōde, quo ad eum, qui nōdum
intrauit, non tenetur religioni, sed ipsi personē, quam retra-
xit persuasiōibus, & alijs bonis spiritualibus ad equivalen-
tiam eorum, in quibus damnificauit talem personam. Dicit
insuper idem doctor, q̄ si quis auerteret aliquē ab ingressū
religionis nō simpliciter, sed ab ea, in qua dissolutē uiuitur,
intendens prouidere saluti illius, in nullo tenetur. Et sic pa-
tet de secundo. Tertiō, quis potest esse occasio damni alte-
rius, quo ad bona animæ eum scandalizando suo malo exē-
plo. Hoc autē tangit malos prælatos, qui scandalizant subdī-
tos suos pompis, & lasciuijs, atq; alijs malis moribus suis. Si
militer istud tangit mulieres mundanas, quæ suis superfluis
ornatibus intendunt homines allicere ad sui concupiscen-
tiam. vel dato, quod hoc non intendant, nihilominus ubi cō-
spiciunt, quod occasione superflui ornatus earum multi ho-
mines inflammantur inordinatē ad eas, quorum scandalū,
& perditionem parui pendunt, & contemnunt, fortē dicen-
tes non curo, si illi cogitant malum, quia nullum cogito, ta-
les, inquam, mulieres tenentur ad satisfaciendum de anima
bus, quarum perditionis, & ruinæ causa prædicto modo ex-
titerunt. Modus autem satisfaciendi est humilem habitum
assumere, ut sic ædificent illos bonis moribus manifestis,

quos

quos scandalizauerat prius per mala, & manifesta exempla. Hinc est, quod uidemus in magnis ciuitatibus multas mulieres senescentes, & signanter uiduas assumere uestes lugubres, humiles, & abiectas, quae in flore suae iuuentutis non poterant satiari precositate, & pompa uelut. Vnde Aug. in quest. super Gen. q. 219. exponens illum textum. Thamar deposita a se uestimentis uiduitatis suae, &c. Gen. 30. dicit, quod per hoc insinuat, quod etiam temporibus Patriarcharum certa fuerunt uestimenta uduarum, non utique talia, qualia coniugarum. Hæc ille. Quarto, quis potest esse occasio damni alterius, quo ad bonam animam pariter, & corporis, utpotè, uirginis is decorè auferendo, sicut patet de seducente aliquam uirginem. Nam talis damnificauit eam in castitate uirginali auferendo ab ea thesaurum irreparabilem. Et ideo tenetur ei saltem ad restitutionem castitatis conjugalis accipiendo eam in uxorem, uel dotando eam. Quod si promiserit ei, quod ducet eam in uxorem, tenetur etiam ratione promissionis, nisi forsan esset nimis disparis conditionis, propter quam causam potuit fraus deprehendi in promissione facta. Et tunc debet saltem illi satisfacere ad arbitrium boni uiri. Multo autem magis quam uim illi intulit. Vnde Exo. 22. sic dicit. Qui seducit uirginem, & dormit cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem, aut reddet ei iuxta modum dotis, quam uirgines accipere solent. Et quamuis hoc præceptum legis Moysayce, sit iudiciale, & quantum ad hoc non obliget in lege gratiae, ut sic, nihilominus etiam nunc obligat, in quantum est assumptum ab ecclesia, uel ab aliqua ciuitate, aut communitate pro statuto rationabili, ut patet extra de iniurijs, & damno dato, c. si culpa. Patet ergo, quomodo quis potest esse occasio damni alterius, quo ad bonam animam, & quomodo, aut qualiter tenetur ad restitutionem.

Secundo principaliter quis potest alium damnificare in bonis corporis. Hoc autem fieri potest multipliciter, uidelicet, occidendo, mutilando, uulnerando, uerberando.

In primo ergo damno sit satisfactio possibilis, cum alium occidens patiens sit mortem, ad quam index criminalis eum condemnat. Non tamen tenetur se presentare iudici. Scotus autem in quarto ponit alium modum satisfaciendi pro homicidio perpetrato, ut, si occiso: quod ad bellum contra inimicos

Tractatus quartus

Dei, & ibi exponat uitā suā pro remedio animæ illius, quē occidit, & cui uitā iniuste abstulit. Nō tamen, inquit, idē doctor, talis ad hoc, de necessitate salutis tenetur, sed de quadā decentia, & congruitate, q̄ si taliter nō uelit satis facere, tunc tenetur facere largas elemosynas, iuxta facultatē suā pro remedio animæ defuncti. Itē tenet sustentare illos, quos occisus sustentabat, si aliter nō possint uiuere, utpotē, patrem, & matrem impotentes ad laborandum, & uictū, aut uestitū aliunde nō habentes. Itē filios, & filias eius in casu simili, q̄ si, & ipse pauper sit, tunc debet pro occiso orare, aut peregrinationem longam assumere, utpotē, ad sanctum Iacobum, uel ultra mare, & huiusmodi. In secundo autē dāno quod fit per mutilationem, fit satisfactio ad arbitrium boni uiri, aut boni iudicis. Debet autē circa hoc attendi diligenter damnū, qđ incurrit mutilatus. Verbi gratia, si est scriptor, aut faber, sine qualiscunq. alius artifex, qui cū manu detrecta solitus erat sibi, & familie suæ uictum querere in tali casu, qui mutilat eum illa manu maiori pœna pecuniaria est plectendus, quā si ab eo abstulisset manum sinistra. Vnde quantum ad hunc respectū magis debet puniri peculiariter, qui mutilauit pauperem, & egenū, quā diuitē, & potentem, habendus est et respectus ad facultatem occisoris. Item si casus fuit fortuitus, uel deliberatus. In tertio uerō damno, qđ fit per uulnerationem, fit similiter satisfactio ad arbitrium boni uiri, uel iudicis, in lege tamen ueteri Deus taxauerat modū satisfaciendi. Exod. 21. Si rixati fuerint uiri, & percusserit alter proximū suū lapide, uel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed in lecto iacuerit. si surrexerit, & ambulauerit super baculū suum, innocens erit, qui percusserit, s̄ pœna mortis sustinenda. Ita tamen, qđ operas suas, quas sine ḡgerit impeditus percussura, & impensas in medicos restituat. In quarto deniq. dāno, quod infertur alicui per uerberationem debet fieri satisfactio, sicut prius. s. ad arbitrium boni uiri. Et nota, qđ omnibus prædictis satisfactionibus ad danda est reconciliatio, & placatio cum læso, quātum est ex parte lædentis. Debet. n. facere, qđ in se est ad hoc, qđ placare possit illum, quem læsit. Et sic patet, quō debeat fieri satisfactio illi, quem quis damnificauit in bonis corporis.

Tertio p̄ncipaliter, quis p̄t alium dānificare in famā,
& hono-

& honore. Hoc autem potest multipliciter fieri, secundum D. Ant. ubi sup. §. 3. Primo quidem contumeliā inferendo. Et dicitur quis contumeliā alteri inferri cum ei in privato, vel coram aliis dicit uerba importantia defectum notabile culpæ, ut uocando eum latronē, proditorē, homicidam, adulterum, siue paillardum, aut hmoi. Vel etiam, cum dicit ei uerba exprimentia defectum naturæ intendens iniuriari, ut uocando eum bastardum, strabonem, leprosum, & hmoi. Et hoc proprie uocatur conuitium. Quando igitur quis talia dicit aduersus aliquem animo iniuriandi ultra offensam mortalem, pro qua tenetur satisfacere Deo, tenetur eam satisfacere proximo suo, sic per eum in fama, & honore læso, & placare ipsum quantum potest, utpote, petendo ab eo veniam, vel alio modo. Et hoc in privato, vel in publico, secundum quod contumeliā illi intulit in privato, vel in publico, quia ut dicit Au. & recitatur in decr. 2. q. 1. si peccauerit: ubi peccatum ortum fuerit, ibi moriatur. Verum si platus subdito, pater filio, uir uxori, magister discipulo, dominus seruo, dicit uerba contumeliosa hoc faciens ad correctionem delinquentis, non tenetur a tali petere ueniam. Unde de Aug. in regula de cōi. uita clericorum, de platis loquens, dicit sic. Si etiam ipsi modum uos excessisse sentitis, non a uobis exigitur, ut a uobis subditis ueniam postuletis, ne apud eos, quos oportet esse subiectos, dum nimium seruatur humilitas regendi frangatur auctoritas. Dicit tamen Rayn. in summa sua, quod si prelati hoc facerent multum iniuriose, & liuore uindictæ, tunc teneretur a subdito ueniam petere, & sibi reconciliare læsum per eos.

Secundo quis potest alium damnificare in fama, & honore de eo detrahendo. Hoc autem potest fieri duobus modis. Primo quidem imponendo alicui crimen falsum uerbo, cantilena, vel libello famoso. Et talis tenetur illis coram quibus detrahit declarare se falsum dixisse, etiam quantumcumque ei, inde exurgat erubescencia, & confusio. Nisi forsan, ex hoc illi immineret magnum periculum uitæ, vel ubi aliud magnum inconueniens natum esset sequi. Secundo potest quis alterum damnificare in fama, & honore per detractionem, dicendo de eo aliquid quod criminale, sed uere ab eo perpetratum occultum tamen, & ita omisit ordinem obseruandum circa correctionem fratris. Talis non tenetur restituere bonam famam infamato per eum

Tractatus quartus

quantū pōt, tñ sine mēdacio. Non ergo dēt dicere se falsum dixisse eū infamando, sed q̄ est male locutus de eo, siue. q̄ iniuste eū diffamauit, uel alio congruo mō. Hostiē. aut dicit hoc esse obseruandum, nisi ex tali publica recognitione ille, qui iam est infamatus, magis infamaretur. Qñ aut quis non pōt famam alterius restituere, debet p̄ alium modū recompensare illud damnum. Tertiō quis pōt proximū damnificare in fama, & honore, detractiones ab alijs de eo auditas, corā alijs recitādo, nō tñ expressē asserēdo sic esse, sed prout audiuit tale, uel tale crimen de aliquo, q̄ auditores ignorabāt. Qui ergo talia ab alijs audita refert nescientib. si hoc faciat mala intentione. s. ledendi famam eius, non pōt excusari a peccato mortali s̄m D. Ant. Vnde viri graues, & probi, aut tacēt mala, q̄ de aliquo audierūt, aut si de hoc loquunt, simul addunt dicentes, se talia non affirmare, sed ab alijs audiuisse, qui potuerūt mentiri, aut q̄ ab alijs audierunt, &c. Quarto, quis pōt proximū dānificare in fama, & honore, ueritatem negando, ut cum quis accusatur coram iudice de crimine, qđ realiter commisit, sed quia est occultū, aut non sufficiēter probatum, iō negat se hmōi crimē commississe. Et ita p̄ talē negationē imponit accusatori crimen. s. ostēdēs eum esse mendacem. Item notat eum de calumnia. Vbi notandū secundum Sco. in 4. sen. q̄ sic negans non tenetur retractare negationem suam, qua negauit in publico uerū crimē. Nihilominus tenetur p̄ quædam uerba sobria restituere famam illi accusanti, quem indirectē notauit de calumnia, di. endo. Nō habeatis eū pro calumniatore. Credo. n. q̄ habuit bonā intētionē me accusando, uel hmōi. Et sic patet, quō quatuor modis pōt damnificare proximum in fama, & honore, quomodo omnibus illis modis tenetur restituere famā alterius.

Quartō principaliter quis pōt alium damnificare in temporalī substantia, siue per furtū, aut rapinam, aut iniustam rei suæ detentionem. Circa quod notanda sunt quatuor. Primō igitur notandum, q̄ res furata, uel rapta, siue inuenta est restituenda in propria specie, immo in indiuiduo, si ipsa habetur. Nec potest dari alia pro ea, eiusdem etiam bonitatis, nisi fortē in casu, ubi ex tali restitutione in indiuiduo letegitur fur, aut raptor, uel aliud inconueniens sequi timeretur. Tunc. n. sufficeret dare precium illius. Et illud est

contra

contra multos, qui uolunt latisfacere, siue restituere ablata ad natum.

Secundo notandū, q̄ si ipsa res, q̄ est iniuste ablata, perijt mors, ut anima. ue aufertur, ut pecunia, nihilominus fur, aut raptor tenet restituere ualorē eius, ut dictū est prius r̄n dendo ad septimā instantiam. Similiter, si talis deteriorata est in bonitate, uel diminuta in precio, supplēdū est preciū. Verbi gratia. Sortes furatus est Platoni equū ualētem decē aureos, quē adeo debilitauit, q̄ nō valet amplius, nisi quinque aureos. In tali casu Sortes debet restituere decē aureos & non quinq;. Similiter, si Sortes furatus est sextarium frumenti, tūc ualens 40. solidos, quod tamen tpe restitutionis tm̄ valet 20. solidos, debet restituere duo sextaria, uel 40. solidos, & sufficit restituere bladum pro blado, aut frumentū pro frumento in quantitate s̄m Ray. Quinimmo, si tpe intermedio currente inter usurpationem, & restitutionē plus ualuit, quā tpe vsurpationis debet restituere secundum ali quos illo pluri precio. Quod credo esse verum, si ille, cuius erat frumentum, intendebat ipsū vsque tunc conseruare, & uendere, aut si coactus fuerit tunc charius emere. Et nota q̄ præter hmōi restitutionem raptor tenet, siue per se, siue p̄ interpositā personā remissionem petere de iniuria per eū alteri illata. Insuper, si est res fructificans, tenet fur, uel raptor restituere rem, cum omnibus fructib. inde perceptis, & qui percipi potuissent à diligēti possessore. Verbi gratia. Sortes usurpauit agrū Platonis, ex quo per singulos annos non percepit, nisi vnum sextariū frumenti, & hoc ideo, quia fecit dictum agrum malē cultiuare. Nā si fuisset bene cultiuatus, ualuisset duo sextaria frumenti. In tali nempe casu debet restituere pro annis singulis, quibus usurpauit ipsum agrum duo sextaria, & non unum tm̄, nisi forsā ille, qui est iniuriā passus, libere putaret eū pro minori. Hoc tm̄ debet intelligi deductis expensis factis in utilitatem, & cultiuationē ipsius agri, nō quidem superfluis, sed necessarijs. Similiter, qui furatus est equum, cum quo dominus eius solitus erat multum lucrari, siue ipsum locando cursoribus, siue alijs personis, siue deferendo onera ad ciuitatem, aut huiusmodi nō sufficit restituere equum in propria persona, & in eodem ualore, ut prius uerumetiam oportet recompensare damnum dñi

Y y 2 illius

GRANADA

Tractatus Quartus

Illius ad arbitrium, & estimationem boni uiri, aut iudicis dē
creti. Nec excusatur raptor, si dicat, q̄ dictus equus parnam
utilitatem sibi attulit. Non enim ad hoc habendus est respe
ctus, sed ad damnū, reportauit dominus illius.

Tertiō notandū, qđ recipiens aliquid à persona religio
sa cōtra voluntatem superioris sui, tenetur restituere, nisi il
lud in extrema necessitate recepisset, quæ facit omnia com
munia. Nā, vt dicit Au. in regula de cōi uita clericorum, &
recitat 12. q. 1. non dicatis. religiosus nihil debet dare, aut ac
cipere absq; superioris sui licentia. Quinimmo ille, qui ali
quid recipit à p̄lato religioso, sine causa rationabili, ut po
tē, ex parentela, aut ex ludo, siue ob turpitudinem exercen
dā, tenēt ad restitutionem monasterio. Insuper filia religiosi
uel abbatis dotata, notabiliter de bonis monasterijs, tenetur
restituere dotes, & similiter vir eius, cum hoc scit, nisi forsan
eam moderatē dotasset, & per modum eleemosynæ, & om
nium horum ratio est, quia religiosus non habet proprium.

Quartō, notandum, quòd clerici beneficiati tenentur re
stituere illos fructus, quos voluptuosē consumunt non fa
cientes seruitium, scilicet, in ecclesia officiendo. Nam ad hoc
tenēt tripliciter. Primò quidem ratione dati. Nam possessio
nes redditus, & oblationes iste datur ecclesijs, vt offerantur
partes suffragia, & sacrificia ad dominum pro illis, qui talia
dederunt. Secundò ratione sacrilegij. Nam tales sunt sacri
legij, & fraudant totam ecclesiam, quā suis precibus, & of
ficijs iuuare debent, & illi prodesse proposse suo. Vnde Ale
xander Papa, & recitatur prima quæst. 1. ipsi. Ipsi, inquit, sa
cerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comē
dunt, quia suis precibus ea delent, atque consumunt, qui
quanto digniores fuerint, tanto facilius in necessitatibus,
pro quibus clamant, exaudiuntur. Tertiō ratione odij, quia
prouocant iram Dei contra populum. Nam ut dicit Greg.
in suo pastorali. c. 10. & similiter recitat in decr. dist. 49. c. 1.
Cum is, qui displicet ad intercedendum mitti irati animus
ad deteriora prouocatur. Pōt autē quæri sic clericus faciens
officij in ecclesia, sed in mortali peccato faciat, uerē fructus
esse suos. Rūdetur, quòd sic. Et huius ratio est, quia oratio
nes communes, ut officia, missæ, vigilæ, & similia, quæ facit
malus minister, ut minister profunt uiuis, & defunctis. Hæc

pro

pro magna parte extracta sunt, ex sum. D. Ant. par. 2. tit. 2. c. 3. Et sic patet, q̄ restitutio debet fieri de tpali substantia in iuste habita. Patet insuper, quod restituenda sunt quatuor bonorum genera, de quibus diffusè habitum est.

Quarta quæstio est talis. Vbi restituendū est. Pro solutio-
ne huius quoniam opus est prænu-tere talem distinctionem cō-
formiter ad eundē D. Ant. ubi supra. c. 3. Aut. n. scitur perso-
na, cū debet fieri restitutio, aut per diligentem inquisitionē
sciri, pōt, aut aīo ignorat. Si ergo scitur, vel sciri pōt per de-
bitā inquisitionē persona cui debet fieri restitutio, tunc de-
bet illi fieri restitutio, siue heredi eius post mortem illius in
loco ubi factum est furtum, seu damnum, & p̄festim, q̄n v-
terque est ibi p̄sēns, uel etiā ubicunq; creditor, & debitor
adinuicem conuenerunt. Quia si alter est absens à loco, ubi
delictum commissum est, tunc debet mitti restitutio expēsis
illius q̄ absentauit à loco. Pōt ēt in p̄dicto casu debitor si-
gnificare uero, aut scripto creditori, quō ipse, uel suppresso
proprio noīe aliquis est, sibi debitor in tanta, uel tanta sum-
ma, & ideo mandat, si uelit hmōi summā ad eū mitti, & de
modo, siue per quā personā, aut, si uelit eam sibi reseruari, si-
ue cōuersari ad tps. Hoc aut̄ habet locum, q̄n creditor mul-
tum distat, & similiter, q̄n est quæstio de re notabilis ualoris
Nam ubi est quæstio de modico, & creditor est absens, pōt
hmōi debitū erogari in pios usus pro aīa illius. Insuper, si
res furata, sit notabilis ualoris, quæ tamen nō pōt mitti ad
dominū illius distātē absq; expēsis, quæ fortē tātū ascende-
rent, quantus est ualor rei, aut plus, tunc s̄m Gabrielem in
4. potest res distribui in pios usus ad salutē domini rei. Si au-
tem ignoratur, nec per debitam inquisitionem pōt deueniri
in notitiam persone, cui siēda est restitutio, tunc res abla-
ta, siue estimatus ualor illius debet erogari pauperib. ad sa-
lutem animæ illius cuius est, & hoc loco ubi res ablata est.
Nam melius est, q̄ uicini sentiant hmōi cōmoditatē, quam
extranei, dicit tñ Ray. q̄ hęc erogatio debet fieri ad arbitriū
diocessani in cuius diocēsi factum est furtum, rapina, uel
quodcunq; aliud temporale damnum. Et hoc semper in-
telligendum, ubi est quæstio de re nobilis ualoris. Nam resti-
tutio rerum parui ualoris cōmittitur discretioni debitoris,
aut cōfessoris illius. Ex p̄dictis ergo patet, q̄ locus nō est de

Traſtatus Quartus

necesseſtate reſtitutionis, ſed tñ de congruitate. Et ſic patet, ubi ſit reſtituendum.

Quinta qđ eſt talis. Per quos debet fieri reſtitutio. Pro ſolutione præmittendum eſt, qđ reſtituenda ſunt in duplici dñia. Quædam enim ſunt certa, quædam verò incerta. Loquendo ergo de certis dicendum eſt, qđ talia regulariter debēt reſtitui per eum, qui ea abſtulit, ſiue talia ſunt furta, ſiue rapi nę, aut uſurę. Poſſunt et per interpoſitã perſonam fideliter reſtitui. Et quantum ad hoc eſt meta regula iuris lib. 6. quæ dicit: Qui facit per alium, eſt p̄inde, ac ſi fiat per ipſum. Cautus tñ ſit, qui per alium facit reſtitutionem, ut ille eam recipiat, cui eſt debita, & qđ nõ maneat in uia idem inter manus mediatoris. Nec debet confidere in illis confefforibus, aut p̄dicatoribus, qui non quærunt animarũ ſalutẽ, ſed pecuniã. qđ ſi ille, qui fraudẽ fecit, non reſtituit alienum, tunc eo mortuo hęres eius ad hoc tenet, qđ ſi ſimiliter hoc neglexerit, tunc hęres eius ad hoc tenetur, & ſic hęres hęredis, dũmodo hoc ſciat. Nam hęreditas tranſit cum honore, & onere in poſteros. Vnde dicunt iura, qđ hęres conueniri p̄t, ut ſatisfaciat p̄ delicto defuncti, extra de raptoribus c. ex litteris. Sed quid iuris, ſi publica fama laborat, qđ defunctus multa iniuſte, & à multis extorſit, ſiue per rapinas, ſiue per uſuras, aut fraudes, quamuis nullus in particulari cõquerat. Certẽ in tali caſu debēt hęredes defuncti diligenter inquirere rei ueritatem, quantum poſſunt, qđ ſi inuenerint ſic eſſe, notificent, uel notificare faciant illis, quibus debent, ſe offerentes ad reſtitutionem, probatis probandis, quod ſi nulli inueniãtur, tunc debent pauperibus erogare illa, de quibus eſt publicus rumor, qđ ſint per defunctum malẽ acquiſita. Aliã eſſet in eis ignorantia craſſa, quæ non excuſat. Et quamuis dicta reſtitutio non proſit defuncto, maximẽ ſi impenitens deceſſerit, prodeſt tñ, immo eſt neceſſaria ipſis hęredibus, ſi uolũt ſaluari, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. de reg. iu. lib. 6. Sed quia hęredes ſepe non curant reſtituere malẽ acquiſita per defunctũ, ideo tutius eſt in propria p̄ſona, & uita comite reſtitutionem facere. Qđ attendens quidam uir diues diocęſis Rothomagen. in territorio Calætenſi, & quem optimẽ noui, fecit pauloante obitum ſuũ publice proclamari, qđ qui ſentirent ſe ab eo grauatos fuiſſe in poſſeſſio-

possessionibus suis, aut hmōi venirent audacter ad eū, & paratus erat restitutionem facere, vbi esset facienda, ēt vsq; ad vltimum quadrantem. Hoc tñ non æquanimit̃er tulit filius eius, eò q̃ valde cōturbaret febris avaritię. Patet ergo, per quos debet fieri restitutione certis. Nunc superest aliquid dicere de restitutione incertorum, per quos. s. fieri debeat. Circa qđ sunt variz̃e opinionēs, quas diffusē recitat D. Anto. in 2. par. sum. i. u. x. titu. 2. c. 4. Nam quidam dicunt, q̃ quilibet, saltem cum consilio discretorum, potest restituere incerta ea distribuendo in pios vsus. Alij autem dicūt hoc pertinere ad dioecēsānum loci. Tandem dictus Ant. declinat ad primā opinionem præter tamen restitutionem vsurarum, quæ habet fieri per episcopum, ut patet, extra de vsuris. c. quamquā lib. 6. Et sic patet, quid sit dicendum ad quintam quæstionem.

Sexta qđ est talis, cui sit restitutio fiēda. Pro solutione huius dubij est notandum conformiter ad B. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. vbi quærit. Vtrum aliquis possit facere elemosynā de illicite acquisitis, q̃ aliquid pōt illicite dici acquisitū tripliciter. Primo modo, quia q̃ acquiritur illicite, debet ei, a quo est acquisitum, nec ille, qui tale quid acquisiuit, pōt ipsum retinere, sicut patet in furto, rapina, & vsura. De hmōi ergo bono, sic acquisito non pōt fieri elemosyna, sed est restituendum ei, qui dedit. Secundo modo aliquid est illicite acquisitum, sic q̃ ille, qui acquisiuit non pōt illud retinere, nec tñ tenetur illud restituere illi, a quo acquisiuit, quia ille cōtra iusticiam dedit, & iste cōtra iusticiam accepit, ut in simonia, in qua tam ille qui dat, quā ille, qui accipit, perdit dñiū. rei datę, quia vt hñ 1. q. 1. quicumque pecunia simoniacę accepta est anathema accipienti, & anathema dāti. Hmōi ergo pecunia non est restituenda danti, sed ē in pios vsus conuertenda. Tertio modo aliquid est illicite acquisitū non quidē, sic q̃ ipsa acquisitio sit illicita, sed quia illud, per qđ acquiritur est illicitum, sicut patet de eo, q̃ mulier acquirit per meretricium, quod propriē vocatur turpe lucrum, quod enim aliqua mulier exercet meretricium, turpiter, & dānabiliter agit, quia contra legem Dei, sed tamen aliquid inde accipiendo non iniuste agit, neque contra Dei legem. De eo ergo, quod isto tertio modo acquiritur, potest retineri, & elemosina fieri; nisi forsā esset aliquid superfluum, q̃ meretrix

Tractatus quartus

retrix p fraudē, & dolū extorsisset, quia illud restituendum?

Circa hoc aut queritur, utrum acquisitū in ludo alearum sit restituendum ei, a quo est acquisitum. Ad hoc dubiū rīdet B. Th. vbi sup. in 10. ad secundū di. q. si quis per talē ludū aliqd acquirat ab eo, qui nō pōt rem suam alienare, vt sunt pupilli furiosi adde ēt, & religiosi talis tenetur restituere, quod sic acquisiuit tutor. b. talium, vel monasterio, eo q. talis acquisitio est contra ius diuinum. Et secundum eundem Doctore idē iudicium est, cum quis alium trahit ad ludū ex cupiditate lucrandi secus, si causa recreationis. Item, si fraudulenter lucretur. Nam in his casib. lucrum tenetur ad restitutionē. Nec a peccato excusatur, aut liberatur, si inde eleemosinam faciat. Si aut in tali ludo, quis lucretur sine fraude, & cupiditate, & similiter ab eo, qui pōt rē suā alienare talis nō tenet ad restōnem p̄sertim in patria, in qua habitatores nō subdūtur legib. imperialib. sicut in Gallia, quæ quidem leges p̄cipiunt illud, qđ sic acquiritur restituendum, quinimmo reprobāt hmōi ludum, vt patet. ff. de aleatorib. l. solent. Addit ēt B. Th. vbi sup. q. in patria, in qua viuitur scđm leges imperiales, quo tñ, quo ad materiā, de qua est, sunt obrogatē, sunt p̄ contrariam consuetudinem lucrans non tenetur restituere, qđ acquisiuit in hmōi ludo, sed pōt sibi illud licitē retinere, aut inde eleemosinam facere sine tñ sic, siue sic bonū est valde salubre, atque tutius, q. confessori inducat penitentem, quē inuenit tali ludo operā dedisse, & lucrasse, vt distribuāt in pios vsus, qđ sic acquisiuit. Non est tñ ad hoc cogendus, neque absolutio est illi deneganda, si hoc non velit facere, nisi in casibus p̄dictis. Et de hoc plura scripsi superius, videlicet 3. par. 2. tract. c. 6. de manu lusoria per totū, & signanter sub num 222. De restitutione ēt rerum inuentarum, cui debeat fieri sufficienter ostensum est supra, videlicet 3. par. 2. tract. c. 2. de manu furatoria, sub nu. 185. vide ibi.

Circa tñ restitutionem rerū inuentarum sunt multi abusus. Nam multi sunt, qui nihil inde faciunt, sed quicquid in uia sua, aut sodiando terrā, siue materiam destruendo inueniunt totum sibi vsurpant, & propriis vsibus applicant. Alij aut partem restitunt, quib. restituere debent p̄stito iuramento, q. non plus receperunt, & per cōsequens turpiter peierant. Alij componunt, cum illis non habent plenus ius in
huius.

huiusmodi bonis dantes eis unam partē, vt relaxarent a sibi.
 Circa quam relaxationē, seu remissionem notandum, q̄ si
 libera fiat, utputa, sine fraude, & coactione totum, qd̄ rela
 xator efficitur debitores. Verbi gratia. Sortes inuenit casu
 fortuito centum aureos, quos per debiram indagacionem co
 gnoscit pertinere Platoni. Venit ergo ad Platonem, dicēs ei.
 Ecce talem summā, quā audio uobis pertinere illā integrē
 uobis restitutio. Quo viso Plato donat sibi vltra mediā par
 tem. In tali casu, qui est sine fraude Sortes pōt recipere me
 dietatem illā, quæ sibi offertur cum sit donatio liberē facta
 inter partes. Si verò Sortes dicat Platoni. Quid dabitis, & re
 stituetur uobis summa, q̄ perdidistis, vel si expressius dicat,
 si velitis tñ dare, inuenietis bonaq; de bursa, seu pecunia ve
 stra, ergo si uolens extorquere vnam partem, vt restituat a
 liam, cum tñ nullas misas, nec labores assumpserit in inue
 nitione hmōi burse, & tunc, si Plato relaxaret sibi vnam par
 tem, vt habeat aliā talis relaxatio, siue remissio non vt tri
 buere eius ipsi sorti super portione, quā sibi remittit Plato,
 eo q̄ hmōi remissio non fit plenē liberē. Vnde Sortes tenet
 restituere illam portionem, quæ in tali casu sibi remittitur.
 Plato. n. vt inuitē, & quasi coactē fecisse talem remissionem.
 Desperabat n. siue non æstimabat se posse tale debitū a sor
 te habere, vel non saltem posse totum habere, nisi partē re
 mitteret. Et ideo potius voluit habere partem, quā nihil da
 bitans, ne nihil haberet, si totum habere vellet. Talis ergo
 remissio non valet, sed semper manet Sortes obligatus resti
 tuere, quod inde percepit, & hoc saltem in foro conscientie,
 & quo ad Deum. Et idem iudicium est de usurario, qui com
 ponit cum illo, cui dedit ad usuram, vt putet eum pro tali,
 vel tali quota, seu parte. Verisimile enim est, quod in ta
 li casu pauper facit talem remissionem partialem inuitē,
 quia libenter haberet illud totum, quod per modum usuræ
 dedit. Et sic patet, quod talis cōpositio, siue circa res inuētas,
 siue circa usuras receptas, est damnabilis, & periculosa, nisi
 forsan paupertas, & rerum inopia ad hoc induceret inuēto
 rē, qui rē inuentam, forte iam consumpsisset, nec valet uale
 rē integrē restituere. Sunt autem alij, qui gratis restituunt
 inuenta, & quod amplius est, respuunt illud, quod eis vl
 tro pro vino suo ex quadam vrbantate, & beneuolentiā

Tractatus quartus

offertur, sicut sequens declarat exemplum.

Refert. n. Aug. de uerbis Apostoli. ser. 19. de quodam uiro paupere, sed iusto, qui tpe ipsius Aug. apud Mediolanum inuenit sacculū nūmis plenū, quo inuēto posuit pitaciū in publico, sic dicens. Qui talem summam perdidit, ueniat ad talem locū, & talem uirum quærat. Ille ergo, qui dictam summā pdiderat, & qui plangens vagabat p uicos ciuitatis à ca fu dictū pitacium legit, & mox ad inuentorē cucurrit. Datif que certis iudiciis recipit totā summā. Non dixit, qui amiserat, totam recipiā, sed uolo, inquit, inuentori, ut habeas decimam partē. Ille renuit. Saltem, inquit, recipe 20. sed noluit. Saltem 10. Noluit. Saltem 5. Et hoc similiter renuit. Ad minus, inquit, recipe paruam partem. Similiter renuit. Quo uiso stomachi abundans homo ille proiecit sacculum d. Nihil perdidit, si non vis à me aliquid accipere. Deinde subdit idē Aug. admiratiuē loquens, & dicens. O quale certamen fratres. Tandem alter uictus, quod parum offerebatur, accepit. Et continuò illud totum pauperibus erogauit, nec vnum de narium sibi retinuit. Hæc Aug. vbi supra. O quot sunt hodie pauci tales super terram.

Quæritur hnaliter circa materiam de restitutionib. quō vxor, quæ concepit filium per adulterium, quem vir suus credit suum poterit restituere illa, quæ ipse filius spurius consumit de bonis patris putatiui, & similiter de hæreditate in toto, vel in parte, quā percipit succedendo patri putatiuo. Hoc dubium diffusè terminat D. Ant. 2. par. sum. suæ, tit. 2. c. 7. §. 4. Et prædicto casui similis est alius casus, qui ponitur extra de pē. & re. c. officij, uidelicet, de quadam muliere supponente sibi alienum partum, quem vir eius reputās suum ipsum nutriuit, & tādē hæredem instituit. Circa hoc ergo quærantur aliqua dubia.

Primum est, vtrum talis mulier debeat reuelare dictū casum marito suo. Ad quod rñdē, q̄ vbi imminet aliq̄d sequētium periculorum, non dēt hoc reuelare marito suo. Primū periculū est in suis ipsius fama. Nam hoc reuelando, si prius erat bonæ famæ apud virū suū ipso facto incipit esse malæ famæ apud eundem, & sic seipsam diffamaret, & scandalizaret et ēturpissimē. Hoc autē est ualdē periculosū, & signanter in muliere. Nā ut h̄ Prou. 22. Melius est nomen bonum, q̄ diuitiæ

ditū multū. Secundum periculum est odij mortalis. Nam propter adulterium aliqui uiri, adeo exosas habuerunt uxores suas, quā ipsas occiderūt, similiter, & adulteros suos. Tertium periculum est dimissionis, Nam ubi hoc innotesceret uiro posset de facili vxorē suā derelinquere, uel à se abijcere. Quo facto uterque posset faciliter adulterari. Insuper ex tali dimissione possent maxima odia oriri inter parētes mulieris, & uirum suum. Quartum periculum dicitur in probabilitatis. In tali enim casu, nec vir, nec filius, nec est publicus iudex teneat credere mulieri hoc reuelanti, nisi forsitan probet dicta sua per infallibilia signa, aut per uolentas probationes, siue per idoneos testes, & sic additur scandalum scādalo. Quid ergo debet talis mulier facere pro auitamento cōscientiæ suæ, ad hoc dicunt cōiter doctores theologi, quod si pramoriatur uiro suo det hoc dicere suo cōfessori, extra cōfessionē, & in p̄sētia aliquorū, si videat sibi bonum, & quod non uellet eā scandalizare, si rediret ad sanitatē, & quod ea mortua hoc factū notificent uiro suo, & hoc, ne filius putatiuus occupet in toto, uel in parte h̄reditatē patris putatiui in p̄iudicium uerorum h̄redum. Dicit tñ dñs Ant. ubi supra, quod mulier adultera tenetur in tribus casibus reuelare p̄dictum factum marito suo, uel alijs personis, extra cōfessionē. Primus est, si ipsa esset apud maritum suum, & alias p̄sonas uehementer, & grauissime suspecta de adulterio. Secundus est, si uehementer, aut ualde probabiliter credit, quod nullū de supradictis periculis sequeretur, ut potest, si uir eius sustinuit, siue consensit in adulterium eius. Nam aliqui, & signāter patres, libenter hoc sustinent, quin immo quāque tradunt uxores suas diuitibus, ut ab eis sustententur. Tertius est, si firmiter p̄sumat, quod si filius spurius cederet bonis mariti sui. Vbi ergo ista tria concurrerent, quod difficillimū est, talis mulier deberet dictum factum marito, siue tutoribus filio: um suorū, post mortem patris reuelare ad deonerandum conscientiam suam, & ad conseruandum legitimos h̄redes mariti sui in dēnes. Nec tñ debet manifestare adulteriū p̄ periculi personę uitandū, & ne infirmē, siue scādalizet. Insuper, si ante dictā manifestationem h̄mōi filius putatiuus, iam aliqua cōsumpsisset de bonis mariti sui ipsa teneat satisfacere, potissimē si habeat bona parafrenalia, aut de lucro suo, & h̄mōi.

Tractatus quartus

Secundum dubium est. Vtrum filius spurius debet credere bonis patris putati, ubi mater declarat eum esse tale. Rñ datur, quod non saltem in foro exteriori, nec forsan ad hæc tenetur in foro interiori, & præsertim, ubi habet sufficiens motiuum dubitandi, an mater in hoc uerum dicat. Hmōi aut̄ motiuum esse multiplex. Primum est maior. Sunt. n. alii quæ mulieres, ita inordinate diligētes aliquos de filijs suis, quod libenter uellent eos oīa hñe, & quod alij mitterētur ad hospitiā e. Secundum motiuum est stulticia, qñ. s. mulier est fatua, & leuis, atque pertinax in suo sensu. Tertium motiuū est incertitudo, cum. i. non constet eam esse, uel fuisse certā, q̄ hunc filium cōcepit de adulterio, & non de legitimo matrimonio. Nō. u. pōt hoc factum esse oī mulieri a adulterē certum. Vbi aut̄ mulier est prudens, & discreta. Item inia libi- liter certa, q̄ talē filium concepit ex adulterio, quē ēt amat, tanquam alios filios suos legitimos, cui ēt ualde displicet, q̄ talis filius sit illegitimus, & per cōsequens nullum ius habens in bonis mariti sui, tunc uī, quod rōnabiliter debeat ipse filius illi credere, ubi reuelat sibi, quod spurius est, & per consequens, quod debeat cedere hæreditati patris putatiui. Vnde rñ, inquit, Scotus, qui ualde bene discutit hanc materiam dif. 15. quarti. Paucos reperire est, qui sint ita perfecti, ut sint parati pro seruāda iustitia in foro Dei dimittere magnas possessiones, quas possunt retinere iure fori, i. exteriori foro, & qui insuper uelint spurij reputari. Et ideo matres non tenentur hoc reuelare hmōi filijs, nisi sunt multum ex parte de bonitate talium. Nō enim debent se exponere periculo damnationis apud filios suos propter euentū incertum. Resolutorē ergo dicendum, quod si talis filius ex uerbo matris credat indubitanter se spurium tenetur omnia bona, quæ habuit à patre putatiuo restituere ceteris filijs alijs hæ. edibus d. et̄i patris. Et ad hoc tenetur secūdu Deū, siue iure poli non tamen iure humano, seu iure fori. Vb. autem non habet sufficientem causam rationem hoc credendi, tunc nullo iure tenetur talia bona præcepta, aut percipiēda à patre putatiuo restituere.

Tertiuū dubium est, quid agere debeat mulieri in p̄dicto casu, ubi p̄cedentia remedia nō p̄sunt. Rñ dicit Scotus, ubi supra, assignās triplex remediū. Primū est, q̄ quāt ū p̄t debitis,

& honestis medijs inducat talē filium ad religionis ingressum, ubi tamen regulariter uiuitur, ne, cupiens uitare Charibdim incidit in Scyllam. Secundum remedium est, ut fiat clericus, & quod cautē provideatur. Vbi de dispensatione tū ad sacros ordines suscipiendos, tum ad ecclesiastica beneficia accipienda, & percipiēda. Quibus perceptis meritō, iam contentus dimittat hæreditatem patris putatiui legitimis filijs in sæculo remanentib. Si tamen per nullam persuasione[m] honestam prædicta mulier flectere pōt cor talis filij, ut hæreditatem dimittat nō vī, quōd debeat se proderē illi, cū nō sit certa, q̄ talis ab ea impuassibilis, in alijs tā licitis, & honestis flecteretur ex illa reuelatione, immo fortē tenacius retineret hæreditatē, ne spurius putaretur, maxime cum talem notā caueāt multum malē nati. Tertium remediū est, q̄ ubi talis filius non vult intrare religionem, nō fieri ecclesiasticus labore ipsa mater, quantum pōt, ne veri hæredes defraudētur hæreditate sua, siue in toto, siue in parte, ita, si q̄ laboribus, & sudorib. suis supereroget super illud q̄ tenetur ratione vinculi matrimonialis. Vel etiam de parasernalibus, si quæ habet, aut de dote sua, si illam in sua potestate habeat. Per talia ergo remedia studeat talis mulier reddere, tam uinum suum, quā legitimos hæredes indemnes, quōd si nec, sic nec, sic providere possit dicto casu nunc dolet, quōd non potest aliter satisfacere proponendo, quōd si quandoque peruenerit ad pinguiorem fortunam melius æget.

Quartum dubium est parte alteri, cuius est filius ad quid tenetur. Ad hoc respondet dominus Ant. vbi supra, dicens, si scit, uel uerissimiliter credit illum esse suum, vbi ipsa mater non potest sufficienter recompensare expensas, quia dictus filius facit de domo patris putatiui, tunc ipse tenetur patri putatiuo, de huiusmodi expensis factis in educatione talis filij, secundum tamen possibilitatem suam. Et huius ratio est, quia ipse dedit causam efficacem tali dāno. Nam, ut habetur extra de iniurijs, & dā. dā. si culpa. qui occasione dāni dat, dānum dedisse vī. Si uideret ipsi adulter, de hoc dubitat fortē ex eo, quōd mulier est leuis, & cum alijs adulteratur, uel etiam, quia ipsamet adultera dubitat, utrum, talis filius sit mariti sui, uel a lulteri, relinquatur iudicio.

Tractatus Quartus

Dei, cui omnia nuda sunt, & aperta. Nec stante tali dubie-
tate uidetur obligari ad restitutionem, quia ut habetur in
decr. di. 33. habuisse. Indecens est, ut in re indubia certa de-
tur sententia, nihilominus in nullo casu ad obuiandum hu-
iusmodi periculis, uel malis debet adultera, uel adulter que-
rere abortiuum, uel mortē paruuli, quia ut legitur 20. q. 2.
faciat. Debet homo facere pro temporali salute hominum
quod potest, Et sic patet diffusè, quō mulier, quæ concepit
ex adulterio, tenetur ad restitutionem bonorum, quæ cōsu-
mit, aut percipit filius eius spurius. Patet ergo, quō debeat
in tali casu prouidere suæ salutis, & ut reddat filios suos le-
gitimos indemnes, quo ad hereditatem patris. Patet etiam
grauitas peccati adulterij, quod implicat in multa inconue-
nientia, à quibus rarò mulieres ex adulterio concipientes
se debite absoluunt, siue propter ignorantiam agendorum,
siue propter uitandum scandalum. Multa autem alia essent
dicendi circa materiam de restitutionibus, si non obstaret
prolixitas, & lectoris attediatio in clausione huius uolumi-
nis. Studeamus ergo charissimi aliena, si qua sunt efficaci-
ter, aut saltem pro posse restituere, ut nobis ab omnipoten-
ti Deo remittantur debita nostra. Animaduertentes, quod
non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ut dicit
Aug. in epistola ad Macedonium, & similiter recitatur 44.
q. 6. si res, quod si pro posse aliena restituerimus bono, &
pio effectu, restituet etiam nobis Dominus gratiam suam in
præsenti, & tandem conferet gloriam in futuro. Præstante
Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu S. ui-
uit, & regnat per æterna sæcula. Amen.

F I N I S.

REGISTRVM:

ABCDEFGHIJKLMN O PQRSTVXYZ

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy.

Tabula per se patet.

VENETIIS,

Ex Typographia Ioann. Anto. Bertani.

M D X C I I.

REGISTRVM.

ABCDEFIJKLMNOPQRSTVXZ

As ad Cetera E F G H I K L M N O
P Q R S T V X Z

Tabula per se parca.

V E N E T I I S .

Ex Typographia Ioannis Anthonii Bernani.

M D C I I .

